COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

întîlnirea n-a mai avut loc

jacques chabannes

COLECŢIA ROMANULUI ISTORIC

JACQUES CHABANNES

ÎNTÎLNIREA N-A MAI AVUT LOC

Versiunea digitală 1.0 – noiembrie 2023

Realizată după volumul apărut la Editura Univers, Bucureşti, 1980

Titlul lucrării în original: Jacques Chabannes – LE RENDEZ-VOUS MANQUÉ, © Librairie Plon, Paris, 1973

Traducere: Crişan Constantinescu
Coperta: Vasile Olac

Prolog
(septembrie 1929)

S-a terminat. Max Dunant resimte în acelaşi timp o mare uşurare şi puţină melancolie.

Rămas în pragul hotelului, priveşte autocarul pornind la vale. Două maşini, un Mercedes şi un Ford, îl urmează, înghiţindu-i praful.

Acest prim congres, care i-a dat atât de mult de lucru (şi atâtea griji), a reuşit. După trei săptămâni de viaţă în comun, de discuţii uneori pătimaşe, Max are certitudinea că Europa nu este, cum cred scepticii, un simplu „văz al spiritului”. Nu, acest congres a demonstrat că noţiunea de Europa este desigur *o idee-forţă*, bogată în potenţial uman.

Au venit la Montana aproape o mie de tineri, din toate ţările şi cu toate orizonturile sociale. Şi au trăit unul lângă altul timp de trei săptămâni, în hoteluri sau în cort, participând la adunările plenare şi la şedinţele comisiilor. Programul vast şi ambiţios, elaborat de Max Dunant, a fost urmat întocmai.

Congresul a luat sfârşit ieri seară. Începând cu această dimineaţă, plecările s-au succedat, în autocar, în maşini sau pe jos, cu raniţa în spinare.

Când autocarul şi cele două maşini dispărură, Max Dunant zâmbi. Mai bine de trei sute dintre cele mai importante asociaţii de tineret şi studenţeşti şi-au trimis delegaţii la cel dintâi „Congres al organizaţiilor europene de tineret” . Poate să fie mândru de etapa străbătută. Ziua de 6 septembrie 1929 va fi poate cândva o dată istorică.

Totuşi, simte o durere în stomac. Nu suportă şampania şi a trebuit să bea, pentru că un francez, un anume *Georges Merlin*, „tânăr patron” de stânga al cărui scepticism parizian de mare burghez s-a topit în ultimele zile, a comandat la desert douăsprezece sticle de Mümm.

Într-adevăr, Max reţinuse la dejun douăzeci de convivi. Alegerea n-a fost uşoară, din nouă sute şaptezeci şi trei de congresişti. I-a invitat pe aceia care s-au afirmat drept viitori lideri ai ideii europene, ca şi pe câţiva reprezentanţi curajoşi din ţările angajate pe alte căi (cum ar fi italianul *Marco Agusti* şi o mică studentă rusoaică din Paris, pe nume *Olga Simonovna*). A reţinut-o de asemenea pe delegata austriacă a mişcării

Coudenhove-Kalergi „Paneuropa”, *Minnie von Hoffmanstahl* (o tânără rece şi sarcastică, înrudită cu Habsburgii), precum şi un nobil de ţară, naţionalist german, *Walter von Kirshoff*. Olanda nu trimisese decât un student, liniştit şi atent, numit *Valentin van Cauvelaert*. Max Dunant l-a invitat de asemenea, pe lângă spaniol, pe lângă român, şi pe un mic evreu din Rusia subcarpatică, *Isaac Kohn*, ale cărui puţine intervenţii i s-au părut scânteietoare.

Max a invitat – cum ar fi putut face altfel? – personajul cel mai popular al congresului. Un englez (adept preţios de altfel, deoarece Marea Britanie constituie obstacolul principal). Acest *Joe Smith*, elev la şcoala de Arte Frumoase din Londra, înveselise pe toată lumea, timp de trei săptămâni, prin farsele, jocurile şi festele sale.

După cum i-au acceptat invitaţia doi dintre cei mai remarcabili oratori: un francez, tânăr ziarist, pe nume *Jean Breuil* şi un cineast cehoslovac, *Jaroslav Halivec*.

În sfârşit, Max a plasat-o la dreapta sa pe *Madeleine Martin Chéraille*, studentă în medicină. Max se îndrăgostise de fata asta în asemenea măsură, încât urmărea zi de zi cu tot mai multă nervozitate insistenţele lui Walter von Kirshoff, care n-o părăsea nicio clipă.

La desert, se ridicase şi închinase o cupă plină cu şampania aceea blestemată a lui Georges Merlin.

— Dragi prieteni, a spus, contăm pe faptul că nu ne vom opri aici. Vreau să organizez o a doua întâlnire, peste doi ani. Ne vom întoarce la viaţa noastră, la studiile noastre, la cariera noastră. Sunt sigur că niciunul dintre dumneavoastră nu va uita ceea ce ne-a reunit: că ne vom strădui cu toţii spre a impune această *idee-forţă*, Europa, fără de care nu există salvare. Trebuie ca unitatea europeană să fie înfăptuită în mai puţin de zece ani. Ceea ce îmi dă o idee: Să ne făgăduim că ne vom întâlni chiar aici, orice s-ar întâmpla, peste zece ani: la 6 septembrie 1939. Eu vă voi aştepta în acest loc. Vom face bilanţul modului în care ne-am îndeplinit misiunea. Şi va fi, de asemenea, un soi de pelerinaj.

Un tunet de aplauze subliniase această frază. Multe braţe se ridicaseră schiţând jurăminte.

Madeleine Martin-Chéraille l-a privit gingaş, iar Max a roşit.

— Mulţumesc, a spus dânsa.

— Trăiască Dunant, a strigat Breuil.

Iar Georges Merlin a intonat un cântec de pahar.

Pe pragul hotelului, Max Dunant se întreabă câţi vor veni la această întâlnire îndepărtată.

Îşi înălţă capul, îşi scoate ochelarii pe care-i şterge grijuliu cu batista.

Soarele a început să scapete peste Valais.

Partea întâi
SEMNELE DE PE CER
(septembrie 1939 – mai 1940)

I
JEAN BREUIL
(6 septembrie 1939)

Deoarece livretul său militar poartă cifra 5 pe fond alb, Jean Breuil redevine terestru, după două luni petrecute pe *Jean Bart*. De zece ani, camera sa de luat vederi şi el colindau astfel întinsul apelor, în căutarea actualităţii. Astăzi, din spectator conştiincios, va deveni, poate, actor. Nu acordă nicio importanţă acestei schimbări de funcţie. Are de gând să facă la Paris provizie de filme, cu toate că nu mai aşteaptă cine ştie ce noutăţi din partea unui eventual război. Cel din China, cel din Chaco, cel din Etiopia, cel din Spania i-au înfăţişat oameni asemănători: fiinţe crude capabile de bunătate, oameni de treabă devenind dintr-odată sângeroşi, ca şi cum obiceiurile, năruindu-se, îi umanizau pe unii şi-i hărăzeau pe ceilalţi celor mai obscure instincte.

Se detaşa din grupul în alb al maiştrilor şi-al contramaiştrilor, în costumul său gri-deschis, cu valiza de piele, cu impermeabilul şi „Bell-Howell”-ul său. O altă vedetă a lui *Jean Bart* acostează fumegând. Un matelot sare pe uscat. Un val se sparge peste cheiul Cronstadt.

Vânzătorul de ziare oferă *La République du Var*, al cărui titlu cu litere mari atrage privirea cititorului pe şapte coloane. Pe terasa de la *Café de la Rade*, consumatorii beau, ca în fiecare seară.

Cu un gest profesional, Jean potriveşte cureaua „Bell”-ului. Trenurile vor fi arhipline. Îşi va petrece noaptea pe un culoar, aşezat pe valiză. În Guyana a urmărit ocnaşii pe şoseaua în fiecare zi defrişată şi în fiecare noapte năpădită din nou de pădurea virgină, mai harnică decât cazmaua. Pe povârnişurile Everestului, a întovărăşit o expediţie până la al cincilea campament, zis „al marelui gheţar”, unde s-a simţit inutil, uleiul îngheţat gripându-i aparatul. Dacă există însă o cuşetă, suportă greu ideea ca un altul s-o ocupe. Scoate din buzunar un pachet de ţigări, aprinde una dintre ele folosind un amnar cu iască, şi o porneşte pe strada Alger.

Mulţimea din Toulon pare indiferentă, treptat imună la otravă, din cauza celor doi ani de îngrijorare. Mereu silită să vorbească despre război, îl consideră ca o soluţie pentru grijile cotidiene.

Cuvântul „război” a fost golit de potenţialul său de spaimă. Însă amintirile reporterului cinematografic sunt mai proaspete. De trei ani trăieşte în război, se expune primejdiilor fără a candida la glorie. El nu i-a văzut decât hidoşenia, n-a respirat decât duhoarea lui. Docilitatea trecătorilor de pe strada Alger îi apare ca o mărturie interesantă a pasivităţii omeneşti. Aproape că are poftă să-şi orienteze camera pentru a surprinde acest document. Oamenii sunt pe cale să intre în cel mai mare masacru al Istoriei cu o indiferenţă resemnată.

În piaţa Teatrului, un afiş cinematografic îi azvârle în faţă numele şi silueta lui Kate Christiania, vedetă mondială, întâlnită în această iarnă la Saint-Moritz unde, întors din Nankin, el filma campionatele mondiale de schi.

Din pricina călătoriei domnului Daladier în Tunisia şi a croazierei coloniale a lui *Jean Bart*, n-a mai revăzut-o din cea de a doua lună de miere a lor, la Bandol. Ea îi scrie în toate limbile. Stilul e haotic şi pătimaş, dar scrisul ei mărunt şi colţuros e acela al unei eleve germane conştiincioase.

Pe bulevardul Strasbourg, Jean ajunge să se întrebe a cui moarte l-ar îndurera cu-adevărat. A sa? Nu cine ştie ce. Nu că viaţa i-ar displăcea. O găseşte mai curând interesantă. A străbătut-o ca un curios, cu o valiză şi o cameră de luat vederi, şi a vieţuit treizeci şi unu de ani fără să se plictisească prea mult. Ici şi colo, câţiva amici, dacă ştirea morţii sale, pe lângă aceea a altora, milioane la număr, îi va afla în viaţă, vor fi în stare să-şi reamintească silueta înaltă, hainele bine croite, părul blond şi râsul zăpăcit şi nerod al lui Jean Breuil.

Madeleine va fi îndureratã. Ar fi luat-o în căsătorie... dacă ea ar fi fost altfel... şi dacă el ar fi fost altul. Dar familia Martin-Chéraille, consilierii de stat, procurorii generali, regentul băncii Franţei, unchiul Lauriac de la Academie, unchiul Martin, ministrul, tante Chéraille, călugăriţa cu venit, cu toţii îi stârneau fiori pe şira spinării.

Totuşi, într-o seară a trebuit să nu mai ţină seama de nimic. Asta a fost acum zece ani, pe un platou din Valais.

În piaţa Libertăţii, Jean caută în memorie un film vechi, nemaifiind într-adevăr de actualitate: congresul „european” din 1929, cu figuri estompate, în supraimpresiune; Walter von Kirshoff cu înfocate discursuri pacifiste (devenit nazist, bineînţeles); Jaroslav Halivec, militant ceh (mort fără îndoială);

acel idiot de Joe Smith şi Dunant (Max sau Bob?) cu ochelari meditativi, organizatorul. Într-o seară, Jean o luase pe Madeleine în braţe. După care, nu mai ştiuse ce să facă şi ce să zică. Fără hohotul acela de râs nepotolit, ar fi fost acum căsătoriţi poate, ar fi avut copii.

De ce Madeleine nu s-a măritai? Ca să plece, vara, pe un cuter mic, singură, în Mediterana? Ca să devină şef de clinică la spital, fără strop de ruj şi pudră pe faţă, însă cu ochelari? Probabil că e mobilizată într-un spital, cu grad de căpitan.

În „trenul albastru”, care soseşte al şaselea, Jean găseşte un vagon de dormit. Se gândeşte că, dacă e război, el nu va fi dintre cei care se vor întoarce. Cel puţin nu va îmbătrâni plin de reumatisme şi manii. L-ar întrista să nu mai vadă Bandolul, unde Kate era atât de frumoasă şi de senzuală. L-ar întrista să n-o mai revadă pe Kate, nici pe Madeleine.

A uitat să cumpere la Marsilia un ziar de seară, care i-ar fi spus dacă va fi sau dacă nu va fi război. Domnul de dedesubt suspină prin somn. Ce visează oare?

II
WALTER VON KIRSHOFF

— Heil Hitler, spune ofiţerul S.S. rezemându-se în coate de bar.

— Mulţumesc pentru că m-ai adus înapoi de la Tempelhof, răspunde ea.

Se aşază pe un taburet înalt şi întoarce spre el celebrul său „trois quarts”, atât de fotogenic, încât provoacă admiraţia operatorilor din întreaga lume, pentru uşurinţa lui de a prinde lumina.

Barmanul îşi agită shaker-ul din ce în ce mai repede şi-i răstoarnă conţinutul într-un pahar irizat, în care a lăsat să alunece o bucăţică de gheaţă. Kate înghite băutura dintr-odată şi schiţează o grimasă.

— N-avem lămâie, se scuză barmanul care îşi agită din nou shaker-ul, în timp ce aruncă spre necunoscut o privire întrebătoare în care se vădeşte o umbră de nelinişte.

Dar ofiţerul zâmbeşte.

— N-avem chester, adaugă barmanul uşurat. Dacă bolşevicii deja prieteni, caviar nu încă.

Apoi umple ochi paharul lui Kate.

— Rusesc alb? întreabă cu o indiferenţă nepăsătoare ofiţerul S.S.

— N-avem rusesc, n-avem alb, ce dumneavoastră beţi, domnule ofiţer?

— Un roz, spune Kate, o să-i meargă bine.

El e, într-adevăr, în întregime alb şi roz, cu o figură de puştan jucându-se de-a şeful de bandă. Scuturã capul, ca pentru a arunca banderila.

Pe terasa celui de-al nouălea etaj, difuzorul fredonează un vals. O familie de provinciali bea bere, sub un parasol. Aproape de balustradă, o pereche priveşte soarele apunând peste Kurfurstendamm. În bar, Kate şi ofiţerul S.S. sunt singuri, rezemaţi în coate în preajma golfuleţului deschis asupra Berlinului.

Dinaintea hotelului Eden, maşinile îşi înghit clientela internaţională. Un autocar încărcat cu bagaje demarează zgomotos. Văzută de la al şaselea etaj, e o seară de sfârşit de

vară, la fel cu celelalte. Trecătorii merg în ordine, spre destinaţia lor, care devine subit destinul lor.

— Nu-i iubesc pe bolşevici, suspină Kate pe ultima măsură a valsului. Am fost crescută în Finlanda.

— Vă credeam baltică, spune ofiţerul mirat.

— Mama era din Riga. Însă tata era ofiţer german. A format, după războiul de eliberare, cadrele armatei finlandeze. Am trăit o parte din copilărie la Helsinki.

— O adevărată prusacă, nu-i aşa?

Ea îl priveşte în ochi şi goleşte al doilea cocteil, ca şi pe cel dintâi, dintr-odată şi cu o grimasă.

Barmanul se apleacă pentru a schimba discurile din aparatul automat.

— În timpul şederii dumneavoastră la Hollywood, s-a spus că aţi avea sânge evreiesc, reia încet ofiţerul.

Ea înălţă din umeri.

— Interviu sau interogatoriu?

Şi fiindcă barmanul împinge paharul spre ea, Kate îl goleşte. Apoi zâmbeşte, cu o mică flacără de alcool în ochi.

— Ca să-mi oferi plăcerea companiei dumitale mi s-a rechiziţionat maşina? Dar carul studioului? A plecat spre Polonia?

— N-ar trebui să beţi atât, spune ofiţerul.

— Pentru că dumneata eşti şi profesor de morală? Vei ţine contabilitatea amanţilor mei şi-mi vei stenografia cuvintele? O să ai tare mult de lucru, băiete. Sunt pătimaşă şi guralivă.

Îşi pune picior peste picior, apoi îşi trage fusta peste genunchiul rotund. Bărbatul clipeşte. Barmanul râde pe tăcute.

— Al cincilea, miss Kate, anunţă el.

— Noi suntem germani şi în Germania, *bitte*[1], spune ofiţerul, *Fräulein*[2] *Christiania*.

Îşi scoate cascheta cu un gest mai mult de student obişnuit al *Burgerbraukeller*[3]-ului decât de ofiţer.

— *Bitte*, spune Kate. *Prinzess von Altenheim*. Nu cunoşti almanahul Gotha, locotenente? Totuşi această bătrână alteţă imperială din Hollywood m-a costat destul de scump.

---

[1] vă rog (germ.).

[2] domnişoară (germ.).

[3] berărie (germ.).

Şocat, ofiţerul încruntă din sprâncene, ceea ce dă figurii sale juvenile un aer de puştan spălăcit şi îndărătnic.

— N-ai văzut niciodată cum se bea whisky dacă nu-l cunoşti pe soţul meu, adaugă ea, etalându-şi cel mai delicat surâs profesional.

Cu o voce surdă, în care încolţeşte mânia, ţinută în frâu totuşi de respectul consemnului ca şi de graţia fragilă a adversarului său, întreabă:

— De ce v-aţi întors în Germania?

Ea mimează uimirea în faţa unei întrebări atât de necuviincioase.

— Sunt germană, ariană şi chiar alteţă imperială. Eram *heimatlos*[4]. Şi-apoi, ador publicitatea şi riscul.

— Ce fel de risc, alteţă? Sunteţi una dintre cele mai pure glorii germanice ale noastre.

— Crezi că, după ce-mi voi termina filmul, mi se va da un paşaport pentru Elveţia sau America... deşi e război?

— Mă gândesc, *Frau* contesă, că paşaportul acesta va fi subordonat loialităţii dumneavoastră.

Ea izbucneşte în râs.

— Am primit o telegramă de la augustul meu soţ. Cere bani. A băut toate rezervele pe care le lăsasem în pivniţă şi la bancă. Va trebui deci să mă întorc pentru a-i câştiga dolari. Doar dacă, cine ştie, vreun fumător imprudent şi-ar aprinde ţigara în preajma gurii alteţei sale şi o explozie m-ar lăsa văduvă prematur...

Se simte fermecător de ameţită şi uşoară! Se uită la ofiţerul S.S. stând în picioare, lângă bar.

— De fapt, nu te-ai prezentat, locotenente!

El se îndreaptă, indignat, şi protestează:

— În uşa studioului, când mi-am permis a vă oferi să vă aduc înapoi la Berlin...

Apoi se înclină:

— Prim-locotenent Walter von Kirshoff.

Kate lasă să-i scape un fluierat uşor.

— Herr Himmler îmi face deosebită onoare, detaşând pe lângă mine un membru al gărzii personale a Führerului nostru.

---

[4] apatridă (germ.).

— Ţinem enorm la dumneavoastră. Întoarcerea dumneavoastră în patria mumă, după odioasele calomnii pe care le ştiţi, a avut o importanţă mondială.

— Apropo, crezi că se va turna mâine?

— Desigur. În noaptea asta vom face o plimbare militară în Polonia. Nimic mai mult.

— Ah! Dar Franţa şi Anglia?

— Nu s-au clintit pentru Renania, care le punea în joc existenţa, nici pentru Cehoslovacia care le asigura un punct forte în est. Le vedeţi luptându-se astăzi pentru Polonia? Ribbentrop are mult prea mulţi prieteni la Paris şi la Londra. Şi-apoi, Führerul nostru a desfiinţat orice risc neutralizându-l pe Stalin.

— Într-adevăr?

— Franţa este câştigată pe jumătate de agenţii naţional-socialismului şi pe jumătate de cei ai bolşevismului. Alăturaţi două jumătăţi şi veţi avea întregul. Franţa este descompusă. Va cădea singură.

Kate sare de pe taburet.

— Am un amant francez. Legăturile dumneavoastră de poliţie probabil că v-au spus-o, nu? Nu vreau să mi-l ucidă. Mă liniştiţi, locotenente von Kirshoff.

Acesta duce mâna la buzunar.

— Pe nota mea, Dimitri, spune cu promptitudine Kate Christiania.

Barmanul suspină în timp ce ofiţerul păleşte.

— Astă-seară nu mănânc, eşti liber. Du-te să faci dragoste cu Gretchen a dumitale şi vino să mă cauţi mâine dimineaţă la ora unsprezece.

El pocneşte din călcâie, se înclină, cu cascheta în mână.

— Heil Hitler, spune dânsa cu vocea ei frumoasă, ale cărei intonaţii aspre făceau să viseze mai multe generaţii, în toate ţările lumii.

Îi întoarce spatele. Walter von Kirshoff o urmăreşte cu privirea, o vede cum dispare în ascensor. Din care ţâşneşte un ofiţer de poliţie.

— Barul va fi închis începând de astă-seară, spune acesta. Camuflaj în capitală. Încuiaţi înainte de-a se-ntuneca, înţeles?

Aruncă o privire asupra lui von Kirshoff care nu s-a clintit, apoi îl salută slugarnic.

— Nu trebuie s-o luaţi în serios, domnule ofiţer, spune barmanul, e o pasăre. Ar putea să fie rusoaică.

— Te-a-ntrebat cineva ceva? răspunde brutal Walter von Kirshoff. Ţine, pentru paharul meu.

Aruncă o hârtie pe bar. E furios împotriva lui şi împotriva ei, uimit că diavoliţa asta n-a lăsat în urmă miros de pucioasă.

III
MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Telefonul o smulge dintr-un vis în care o civilizaţie metalică se suprimă prin antisepsie, în mijlocul sunetelor de trâmbiţă. Urcă din nou cu greu la nivelul prezentului, unde o durere ascuţită şi încă imposibil de situat o învăluie. Dintr-odată durerea se localizează: războiul.

Se numeşte Madeleine Martin-Chéraille, şef de clinică la spital. După cina de familie, în general nu prea solemnă, a vegheat în cabinetul şefului, profesorul Dumouriez. Au despuiat dosare înaintea plecării. Şi-a lăsat maşina la garaj (până când?) şi a dat cincizeci de franci paznicului de noapte buimăcit. Şi-a făcut valizele, şi-a pus hârţoagele într-o ordine meticuloasă de holtei bătrân. A scris scrisori până au prins-o zorile, trăgând o linie finală sub o porţiune de viaţă de treizeci de ani! A fost cât pe ce să adoarmă în baie, dar numai cât pe ce, ca întotdeauna.

Telefonul insistă şi-i aduce aminte că a uitat să-şi desfiinţeze abonamentul. Ridică receptorul pe pipăite, împărţită între somnul care nu-i dă pace şi realitatea care prinde formă.

Realitatea e Jean Breuil. „De unde-a răsărit, oare? Dintr-un crucişător. Pleacă în seara asta, observator, pe un avion de cursă lungă. Nu-i un motiv să trezeşti oamenii la o astfel de oră. E zece şi şapte minute. Hait! Trenul pleacă la ora treisprezece şi douăzeci.”

Ce tren? Cel de la Geneva: Crucea roşie internaţională.

A lua masa împreună la bufetul gării Lyon, la douăsprezece şi un sfert, e o soluţie. Un bufet de gară este, prin menirea sa, propice despărţirilor.

Nu e o gară simbolică, aşa cum ar fi gara de Est, nici dramatică, aşa cum ar fi gara de Nord. Să pleci cu P.L.M.[5] înseamnă Coasta de Azur, sporturile de iarnă.

Bufetul se află suspendat deasupra holului mare, unde fumegă trenurile de periferie.

Jean ar dori ca supliment un sos bearnez. O idee care-l face pe chelnerul reformat să dea din cap. Începe bine războiul.

— Geneva, spune Jean, e un magnific punct de observaţie pentru o fată ca dumneata, înzestrată cu această calitate masculină care este spiritul de sinteză. În ideea de a face

[5] Expresul Paris-Lyon-Marseille.

războiul, ceea ce mă contrariază cel mai mult este faptul că nu voi înţelege nimic, Mi-ar fi plăcut să aruncăm din când în când „o privire de ansamblu asupra ostilităţilor”.

— Nu mă duc la Geneva pentru a mă situa „deasupra încăierării” [6], răspunde Madeleine puţin cam sâcâită. E vorba să fii de ajutor, în măsura posibilului, faţă de suferinţele cele mai evidente.

— Aspră muncă, nu? răspunde Jean stropindu-şi biftecul cu sos bearnez. Oamenii cu care luptăm nu cunosc nicio lege internaţională. Şi-apoi, nici nu eşti un supus neutru, presupunând că expresia aceasta mai are vreun înţeles.

— Dar nu în Germania mă duc!

— Mi te închipuiam violată de Walter von Kirshoff, în faţa unui întreg escadron de S.S.-işti. Te doreşte încă de la congresul din Valais.

Ea e furioasă. Nu găseşte alt răspuns decât:

— Nu ştii ce s-a întâmplat cu el?

— Nazist, la sigur. Cât priveşte restul, nu ştiu. Nu eu eram îndrăgostită de el.

Madeleine ridică din umeri şi spune:

— Se numără totuşi printre cei cu care voi încerca să iau legătura prin agenţii noştri neutri. Trebuie să supravieţuiască neapărat în el un dram din flacăra pentru pace, din prietenia pentru Franţa...

Jean îşi presară zahăr peste căpşuni, se opreşte, o priveşte în ochi.

— Mi s-a spus că au circulat ilustre poncife, în ultima vreme, în cele mai alese saloane academice, financiare, industriale. Era de bun gust să aminteşti discret virtuţile vechii culturi germanice şi să recunoşti misiunea grea îndeplinită de Führer, eliberatorul Germaniei înjidovite.

Îşi consumă căpşunile cu un surâs exasperant.

— Madeleine, cred că dacă războiul n-ar fi izbucnit, din întâmplare, în dimineaţa asta la ora unsprezece, în timp ce-ţi făceai toaleta, Franţa ar fi fost, cu doi ani mai devreme, în aceeaşi măsură incapabilă să se apere, ca şi Cehoslovacia ieri sau Polonia astăzi. Ştii foarte bine că Hitler are o copie după toate cheile.

---

[6] Aluzie la lucrarea lui Romain Rolland *Au dessus de la melée*, referitoare la primul război mondial.

Izbucneşte în râsul acela înfiorător, pe care-l întrerupe ca să ceară două „cafele-filtru” chelnerului care trece.

— Spiritul Weimarului, exultă el, spiritul Cartelului celor de stânga, cel al Locarno-ului, al pactului Briand-Kellog, al uniunii europene, al reconcilierii pe deasupra ideologiilor, al Frontului popular, spiritul Münchenului. Spiritule, eşti aici?

— Mă iei drept o idioată?

— Nu, pentru că eu, călătorul „sceptic şi dezamăgit”, am crezut mai mult sau mai puţin în toate astea. În sfârşit, m-am cramponat de ideile astea, în timp ce războiul venea la fel de sigur precum venise şi celălalt.

— Pentru ce, Jean... Pentru ce oare?

— Am făcut bine că am reţinut un colţ înainte de a veni la masă, spune el plătind nota, trenul dumitale pleacă peste optsprezece minute.

Madeleine îi zâmbeşte. Jean continuă:

— Vechiul germanism are stomac bun. A fost codificat prin tratatul de la Versailles, pe care Hitler probabil că-l binecuvântează în fiecare dimineaţă, după cum probabil că binecuvântează City-ul, care a oferit, din 1920 încoace, succesivelor Germanii, şase sute de miliarde cu 10%, miliarde împrumutate cu 4% de la particularii din Anglia şi Franţa. Cocteilul antisemitism-germanism se cheamă nazism. Capitalismul mondial a voit să continue cu el ceea ce i-a reuşit atât de bine cu fascismul. Numai că Germania nu este Italia. Mussolini e un mare actor. Acordă tantiemele cuvenite autorului. Hitler crede că piesa e a lui. Totul e compromis.

Coboară scara stil 1900. Cu toată linia severă a taiorului, cu toată banalitatea pălăriei, absenţa studiată de cochetărie, Madeleine e frumoasă. Dar e o frumuseţe rezervată cunoscătorilor.

Trenul retransmite o violentă scuturătură şi, fără a da de veste, lungul şir de vagoane se pune în mişcare. Fumul iese din coşuri. Jean sare pe scară şi o sărută pe Madeleine pe gură. Apoi, în timp ce trenul ia viteză, îşi dă drumul jos. Când se întoarce, Madeleine a dispărut.

A uitat să-i ceară adresa. Fierberea începe.

IV
ISAAC KOHN

Omul aşezat alături îi strecoară la ureche un potop de vorbe pe care ea nu le înţelege. Încă din vremea când idioţi de toate rasele (însă idioţi înzestraţi cu portofele, pentru că ea e vedeta *Capok*-ului şi dansatoare din buric, cunoscută până la Salonic) o doreau, i-o spuneau în limba şi în felul lor (dar întotdeauna la fel de proşti şi de caraghioşi şi unii şi ceilalţi în asemenea moment), ea nu mai asculta. Îi auzea numai când vorbeau despre faptul că vor s-o aştepte după reprezentaţie şi despre cât avea să-i coste treaba asta.

Ăsta e un câine viclean din Serbia, un voiajor comercial care vinde, de-a lungul Vardarului, articole pariziene fabricate în Japonia. Albanezele de la munte şi ţigăncile din suburbii, grecoaicele grase de pe malul fluviului, turcoaicele eliberate de feregea, ba chiar şi asprele bulgăroaice cu pomeţi de calmuc şi cu ochi prea negri râvnesc la asemenea mărfuri clandestine. Pavlovici ştie să facă reclamă, chiar şi dacă-l pui alături de evreii care vând în pieţe sau alături de armenii care-şi instalează tarabele în târguri. Femeile care vor să ţină pasul cu moda din cartierele noi şi fetele de pe strada cu case deocheate se aruncă asupra mărfii lui Ante Pavlovici de cum apare în dughene.

Când trece prin Skoplje, Ante Pavlovici soseşte la *Capok* cu buzunarele pline de fleacuri. Asta e publicitatea lui. Domnii, când văd un „clips” pe pieptul unei dansatoare, cumpără, a doua zi, unul asemănător pentru soţia lor. Astfel menţine Ante, graţie ingeniozităţii lucrătorilor la bandă din Yokohama, gustul ancestral al balcanicului pentru cercei.

Stella nu-i în apele ei. Ante încearcă, cu ajutorul unui lichior de anason lipicios, să-i dezlege limba. S-a priceput întotdeauna să facă femeile să vorbească. Câştigurile care i-au îngăduit să-şi cumpere, pe ţărmul Adriaticii, la Dubrovnik, locuinţa bogată unde îl aşteaptă soţia şi cei opt copii, le-a datorat întotdeauna unor confidenţe ale femeilor bete.

Ante îi propune Stellei s-o ia cu dânsul la sfârşitul spectacolului. Ea clatină din cap. În primul rând că nu plăteşte femeile decât cu brăţări, pe care a doua zi niciun revânzător evreu nu le vrea, fie şi pe nimic.

Şi-apoi nu-i e gândul la asta. De ce i-a destăinuit Vlado Strakoş secretul lui, aseară? Fără îndoială fiindcă secretul acesta era prea greu pentru el după dragoste şi fiindcă Vlado n-o are decât pe dânsa în lume căreia să i-l poată încredinţa.

Şi acum secretul ăsta îi umflă capul Stellei şi-i arde stomacul. Dacă Vlado e prins şi ajunge să se afle că dânsa ştia, va fi oare ucisă, cum a văzut, pe când era fetiţă la Salonic, femei duse în faţa plutonului de execuţie, pentru că i-au slujit pe duşmani? Ante Pavlovici, ticălosul ăsta, face parte din poliţie. O priveşte ca şi cum ar bănui ceva. Ea n-ar avea decât să deschidă gura şi Vlado ar fi arestat la timp. Şi Stella ar împărţi prima cu Pavlovici. Cine ştie câţi dinari ar valora asta? Cu douăzeci de mii de dinari, ar putea cumpăra un bar. Vlado va fi împuşcat în zori sau spânzurat în amurg. Atunci Stella n-ar mai putea să doarmă niciodată, pentru că el ar veni s-o tragă de picioare.

Se îndreaptă spre estradă, unde o fată mare şi proastă cântă povestea în multe cuplete a unei fecioare din Macedonia care ar vrea să se mărite.

Matroana o înjură pe Stella cu voce scăzută. Ante Pavlovici nu e mulţumit. Chiar acum i-a adus un „clips” care reprezintă turnul Eiffel (fabricat la Essen). Înăuntru, când pui ochiul la înălţimea unei găurele, sunt vederi indecente. Aproape întotdeauna pe Stella o invită şi niciodată nu i-a cerut să se culce cu ea fără să plătească. E un domn foarte bine.

Stella, fără să răspundă, urcă pe estradă. Urmând sunetele tamburinei, pântecele său tresaltă, braţele se agită, ochii se dau peste cap, trupul ei e scuturat de sacade. Dar e o muncă automată. Inima nu participă şi publicul observă.

— Ce ai în seara asta? întreabă Pavlovici când se întoarce.

— Ar trebui să te duci să bei cu Anna, îi răspunde. E frumoasă şi proaspătă. Aproape nouă. Iarna trecută, era încă la păşune.

Trebuie să se culce cu Anna, când Stella încearcă să-i ascundă un secret. Poate chiar o crimă? Asasinii se destăinuiesc bucuros prostituatelor. E o idee ciudată, dar e lucru ştiut.

Stella se ridică. Urlă:

— Nu mă laşi odată în pace, dobitoc mârşav?

Urmează o înşiruire de înjurături în turcă, în greacă, în bulgară. Pavlovici zâmbeşte. Stella ascunde prost un „lucru” serios.

Ante se aşază la masa Annei, comandă două pahare de lichior de anason.

— Cu cine era Stella aseară?

— Cu Vlado Strakoş. A plecat azi-dimineaţă.

— Se poartă aşa pentru că a părăsit-o?

— N-a părăsit-o, răspunde Anna. Şi el avea, aseară, o mutră ciudată.

— Poate că nu i-a reuşit vreo lovitură?

— Vlado? Arăta mai curând ca unul care-i pe cale să-şi rişte pielea.

— Vasăzică ştii ce mutră are cineva, în aceste împrejurări?

— Tatăl meu şi cei doi fraţi ai mei erau comitagii.

Pavlovici a prins numele de Vlado Strakoş. Treaba asta miroase frumos. O ia pe Anna de bărbie şi scoate un colier din buzunar. I-l petrece fetei în jurul gâtului şi-şi pocneşte limba de cerul gurii.

Se întoarce la Stella, îi apucă mâna. Ea şi-o retrage cu un strigăt, ca arsă de un fier roşu.

— Stella, spune el încet, ce era cu Vlado Strakoş?

Un fior o scutură. Ar trebui să fugă oriunde, cu orice preţ.

— N-ai chef să-mi povesteşti? Pentru ce să stai pe gânduri?

Ea sughiţă.

— Eşti un mârşav... un turnător, Ante Pavlovici...

Orchestra atacă zgomotos pentru a saluta intrarea unor noi clienţi.

Pavlovici ştie că acesta e sfârşitul rezistenţei ei.

V
JOE SMITH

După biftec, cu cartofi fierţi în apă, Anny va mânca o îngheţată cu vanilie îmbrăcată în ciocolată caldă, una dintre specialităţile Lyons-ului, local „de lux” de la Picadilly Circus.

Ei, Joe şi Anny, au petrecut ziua împreună. Şi acum, iau masa de seară în acest Lyons înţesat de o mulţime grăbită să meargă la spectacol şi care hărţuieşte chelneriţele.

Joe şi Anny au ieşit după dejun. Au hoinărit pe malul Tamisei şi au privit marile vapoare, care-i fac să viseze pe toţi englezii. Au dat câţiva penny şomerilor care expun, pe trotuar, desene în cretă multicoloră. Lui Joe i-ar fi plăcut să petreacă un ceas la Tate Gallery, unde a învăţat să iubească pictura şi pictorii, unde a hotărât să devină el însuşi pictor. Dar e atât de frumos, încât Anny a propus o plimbare pe jos în Hide Park. Şi-au petrecut acolo sfârşitul după-amiezii, ascultând, aproape de Marble Arch, oratorii aţâţaţi de căldură şi de apropierea războiului.

Ziua le-a părut lungă, aşa cum sunt lungi zilele la capătul cărora ne vom despărţi pentru atât de multă vreme încât nu mai avem nimic să ne spunem. De altfel, despre ce să fi vorbit? Despre discursul domnului Chamberlain? Despre concepţiile estetice ale lui Joe, care-i uluise prin îndrăznelile lui pe cronicari, destul de căliţi, altminteri? Joe Smith a fost pus „sub proiectorul actualităţii”, sunt doi ani de-atunci, prin expoziţia sa de la Bernheim, la Paris, şi prin manifestul său asupra „renunţării la cea de-a treia dimensiune”. A fost invitat să facă un turneu de conferinţe-expoziţii în Statele Unite, formulă originală prin care artistul explică amatorilor estetica sa, înainte de a le vinde mostrele geniului său.

Numai că războiul a venit şi Joe a renunţat la America pentru a se înrola, în calitate de conducător auto. Ţine să agonisească până la capăt experienţa secolului său. Vrea să-i extragă chintesenţa împărtăşindu-i destinul.

Anny e o mică pasăre din grădinile Londrei cu figura ei de madonă prostuţă, cu coatele ascuţite şi mania ridicolă de a voi să poarte pălării după moda pariziană. Joe a sedus-o în timpul unei reuniuni de esteţi, unde Anny fusese adusă de nişte colege de birou într-o seară în care nu cinaseră pentru că trebuiseră să facă două ore suplimentare la Iulius Spikfire Esq. And Co Export-

Import-Embankment London East. După un ceas de mers cu metroul, fetele ajunseseră, abrutizate şi înfometate, într-o sală prăfuită din periferia de Nord.

Joe vorbea despre ideea lui fixă, a treia dimensiune, unui public stoic şi eteroclit. Anny nu înţelesese niciun cuvânt din ceea ce spusese Joe, timp de un ceas şi jumătate. Însă o subjugase. Iar când el o dusese, găsind-o picturală în două dimensiuni, în micul bar unde discuţia se porni în jurul paharelor de bere brună, englezească, fata văzuse paradisul deschizându-se.

Începând de atunci, Anny trăia ca într-un vis. Joe era un personaj abracadabrant, cum nu întâlneşti decât în romane. Un adevărat noroc să fie amestecată în viaţa unei fiinţe atât de interesante. Câteodată era foarte exaltat. Atunci, Anny nu-l mai vedea săptămâni întregi. Adeseori, Joe cădea într-o deprimare de nedescris. Anny încerca să-l remonteze iar el o bătea, însă cu atâta drăgălăşenie încât nu aveai pentru ce să te superi.

După ce vindea o pânză, se ducea în Scoţia sau la Paris. Se întorcea slăbit de nesomn şi îngălbenit de abuzul de whisky. Apoi se punea pe treabă cu o ardoare stupefiantă. Picta în fiecare noapte multe Anny şi Anny şi iar Anny, care se asemănau între ele prin anumite laturi, însă câtuşi de puţin cu Anny aşa cum aceasta putea să se imagineze privindu-se în oglindă.

Dinaintea deformaţiilor multicolore ale lui Anny, oameni tineri discutau nopţi întregi, bând whisky. Joe asculta, bea încă şi mai mult whisky, dar nu spunea nimic.

Dimineaţa, Anny se ducea la biroul ei de la Embankment, unde trebuia, cu capul greu, să adune lăzile cu marmeladă de portocale şi să scadă lăzile cu ceai.

De când îl cunoştea pe Joe, munca lui Anny la Julius Spikfire Esq. îi părea la fel de fantezistă ca şi „manierele” lui Joe, care tocmai trecuse de epoca violet-purpurie şi de epoca verde-coclit. Acum tindea s-o vadă pe Anny găinaţ de gâscă şi indigo, într-o căutare frenetică a unei noi explicări a curcubeului.

De când se vorbea despre război, Anny n-ar fi crezut niciodată că evenimentul acesta ar fi putut să aibă cea mai mică legătură cu Joe. Şi tocmai el, atât de taciturn în particular, nu mai înceta cu Europa, libertatea, democraţiile şi chiar cu British Empire. Într-o seară, se întorsese cu o foaie de angajare ca şofer de

automobil. Iată încă un lucru pe care Anny nu şi l-ar fi putut imagina niciodată, ca Joe să aibă un permis de conducere. Dar el găsise numaidecât această piesă printre hârtiile lui pentru a contracta angajarea.

Anny nu se întreabă, în timp ce se întorc pe jos – Joe trebuie să-şi ia valiza – dacă-l iubeşte pe Joe şi dacă Joe o iubeşte. E doar martorul încarnării sale solemne disciplinate. Joe o va ului până la capăt.

VI
JEAN ŞI JOE

Străzile Parisului sunt întunecate şi trecătorii furişaţi se încrucişează ca nişte umbre. Din când în când, o lanternă de buzunar luminează un trotuar. Fluierăturile responsabililor cu apărarea pasivă pe grupuri de case străpung noaptea. Reamintesc locuitorilor din imobilele învecinate obligaţiile pentru menţinerea camuflajului. Prin crăpăturile astupate de la uşi, de la ferestre, ale cafenelelor, o rază de lumină ţâşneşte pentru a se stinge imediat. Sunt puţine maşini. Taxiurile sunt liniştite şi prudente.

La *Coupole*, iluminată şi zgomotoasă, chelnerii aleargă printre mese gâfâind. Ici şi colo, uniformele fac pete kaki. Ziarele trec din grup în grup, comentate în toate limbile.

Lui Joe i-ar plăcea să treacă neobservat. Când a cerut, la Argenteuil, autorizaţia de a se duce până la atelierul său din strada Vavin (locuinţă provizorie pe care o împărţea cu un desenator japonez şi cu un gravor apatrid), nu se gândise la uniforma sa. E primul soldat englez care circulă prin Paris în timp de război. Toată după-amiaza, în timp ce umbla de colo colo, sau bea halbă după halbă, din pricina caniculei, fusese arătat cu degetul.

— Sosesc englezii, spunea lumea, arătându-l.

S-a refugiat la *Coupole*, unde, pentru gerant, el e domnul Joe, şi nu un soldat aliat zburând spre victorie. Portăreasa, care l-a primit la început cu neîncredere apoi cu entuziasm, după ce l-a recunoscut, n-are nicio noutate de la Koleritz, nici de la Harita.

Joe mănâncă un pateu de ficat şi o tocană provenţală stropite cu un vouvray fără sifon. Se întreabă dacă se va conforma gustului său pentru dulciuri, terminând cu un ecler uriaş, când cineva îl bate pe umăr. La cea dintâi privire, nu-l recunoaşte pe acest sergent aviator înalt şi blond.

Aviatorul francez izbucneşte într-un râs familiar:

— Hello, Joe!

— Hello, Breuil!

Jean pleacă mâine. A cinat, pentru ultima dată, la *Dominique*, restaurant pe care l-a cunoscut prin Olga Simonovna. Această militantă bolşevică frecventa cu voluptate vizuina asta de emigranţi albi, de pe strada Bréa. Îi plăcea să mănânce aici, în

sala din fund, icre negre şi blinele foarte grase stropite cu smântână acră, când era în fonduri, sau un borş indigest, servit la tejghea, în serile fără bani. Astăzi, singur, între patru ochi cu un *Paris-soir* anglofil şi tricolor, Jean a mâncat icre negre şi blinele. După aceea a hoinărit prin Montparnasul întunecat. A intrat în mod automat la *Coupole*. L-a recunoscut pe Joe, în uniformă engleză, ţintă a întârziaţilor care cinau şi a băutorilor de cafea filtru cu frişcă. Acum patru ani, cu prilejul ultimei lor întâlniri la Juan-les-Pins, băuseră împreună whisky, toastând pentru Europa, până când Joe ajunsese în stadiul pariurilor imbecile.

Cei doi n-au conştiinţa împăcată. S-au cramponat, şi unul şi altul, de plăcerile foarte mărunte, tocana à la Nisa, icrele negre şi eclerul uriaş, pe care Joe îl comandă în cele din urmă în acelaşi timp cu o sticlă de şampanie, pentru a sărbători întâlnirea.

Schimbă reflecţii domoale asupra celui dintâi comunicat oficial francez, asupra discursului lui Daladier şi asupra celui al lui Chamberlain.

Joe e sigur de loialitatea Dominioanelor. Canada va furniza mii de avioane şi de piloţi. Jean consideră că Germania va trebui ţinută în şah cel puţin trei ani, trei ani de blocadă şi de supraînarmare. Joe e convins că Marea Britanie va merge până la capătul puterilor, orice s-ar întâmpla. Pentru Europa e o problemă de viaţă sau de moarte. Şi America? Hitler şi-a ales bine momentul. Roosevelt, cu un an înainte de alegeri, nu se va clinti.

Jean crede că războiul va fi cumplit. E hotărât să-l facă fără entuziasm idiot, însă cu conştiinţa a tot ceea ce o victorie fascistă ar reprezenta inadmisibil pentru un spirit iubitor de progres şi de libertate. Mai bine moartea.

Joe aprobă.

— Am văzut-o pe Madeleine Martin-Chéraille, spune în cele din urmă Jean.

Acest nume evocă figurile celorlalţi de la Valais. Joe clatină din cap.

— Am fost nişte europeni cam anemici! conchise el scurgând sticla în paharul lui Jean.

Cei doi bărbaţi ies pe bulevardul Montparnasse, întunecat. Au impresia că merg pe urmele războiului. Fac împreună câţiva paşi, până la colţul bulevardului Raspail.

Joe va încerca să doarmă pe divanul său prăfuit din strada Vavin, până la ora primului metrou şi a primului tren spre Argenteuil. Jean se întoarce la Auteuil. Se despart, fiindu-le teamă să-şi ureze noroc, şi dispar în noapte.

VII
JAROSLAV HALIVEC

S.S.-istul, intrând, n-a aruncat pe jos gamela, unde înoată în zeama grasă câteva bucăţi de pâine. Nu l-a izbit cu botul cizmei, în glumă, în fluierele picioarelor pe Jaroslav, prăvălit pe stănogul de lemn. N-a urlat, cu glasul aspru şi sacadat, care-l imită pe acela al iubitului Führer.

— Führerul nostru este prea bun! Un porc împuţit ca tine ar trebui să fie lăsat să crape! Porc împuţit de comunist!

S.S.-istul a aşezat gamela aproape de stănog. I-a făcut semn lui Jaroslav să se ridice, i-a arătat, cu un semn din cap, găleata care serveşte drept latrină. Jaroslav a izbutit să se ţină pe picioare, să ia găleata în mână, s-o târască. E prea slab ca s-o transporte. Astfel că omul îi cară o ploaie de lovituri, de obicei, până când cade pe jumătate leşinat pe pardoseala pivniţei spre care dau celulele.

— Porc împuţit, care nu-i în stare să-şi arunce propria murdărie, spune atunci S.S.-istul.

Şi cheamă un alt deţinut, pe care-l pofteşte, cu lovituri de picior să-l secondeze pe Jaroslav în corvoada lui.

Dar, în dimineaţa asta, paznicul nu l-a bătut pe Jaroslav. L-a ajutat să-şi transporte recipientul infect, să-l golească.

La întoarcere, îi întinde lui Jaroslav un pachet, scos din buzunarul său cafeniu.

— O ţigară?

După aceea S.S.-istul îi dă un foc, înainte de a-l încuia. Jaroslav începe să tuşească. Îi este rău de la inimă. Dar cum să arunci ţigara, cea dintâi după şase luni?

Jaroslav Halivec fusese arestat ca „măsură de prevedere” din ordinul guvernului Hacha, cu câteva zile înainte de anexarea Boemiei şi de intrarea trupelor germane în Praga. Fusese dus într-un lagăr improvizat la porţile Pragăi, împreună cu alţi comunişti cehi. Apoi Gestapoul formase cadrele de supraveghetori ai deţinuţilor, după regulile disciplinei naţional-socialiste. Abia către jumătatea lui mai începuseră renghiurile degradante. După aceea Jaroslav Halivec fusese transferat în lagărul de la Karlsbad, unde regăsise comunişti germani încă vii după şase ani de torturi. Văzuse ceea ce n-ar fi întârziat să devină el însuşi dacă ar fi rămas în viaţă.

Fin, zvelt, dăruit cu o frumuseţe de efeb delicat, cu ochii mari, albaştri care atrag privirile femeilor şi gura senzuală, Jaroslav supravieţuieşte de patru luni.

Întors pe stănog, se întreabă pentru ce nu l-a bătut nazistul, pentru ce l-a ajutat să-şi transporte hârdăul, pentru ce i-a dat o ţigară, pentru ce nu i-a înfundat faţa în gamela călduţă şi puturoasă, răcnind:

— Înfulecă ceea ce-ţi dă Führerul, porc împuţit de comunist!

Căci repertoriul S.S.-istului e destul de limitat.

De patru luni, Jaroslav Halivec nici n-a dormit, nici n-a vegheat. A picotit între loviturile de pedeapsă corporală, plimbările în patru labe, într-o toropeală bântuită de coşmaruri care-l făceau să se ridice, urlând, pe stănog şi să devină din nou conştient de starea lui disperată.

A mâncat ceea ce nu-i furau şoarecii din zeama grasă adusă, o dată pe zi, de S.S.-istul vociferând. Această hrană îi dă arsuri de stomac cumplite urmate de vărsături. În mai multe rânduri. Jaroslav a hotărât să nu mai mănânce, pentru a muri mai repede. Instinctul însă a biruit. Când ai la îndemână pâine unsuroasă, foamea e un supliciu prea îndelungat. Ceea ce înghiţi astfel e de ajuns, din nefericire, ca să-l prelungească.

Deci Jaroslav Halivec o să mănânce, cu îmbucături mici înghiţite deîndată, pentru a evita gustul de grăsime încinsă.

În aceste luni de buimăceală, când nu mai poţi să ţii socoteala zilelor, nici măcar să deosebeşti nopţile, cel mai rău este să nu ştii nimic din ceea ce se petrece „sus”. Hitler a anexat Boemia şi Moravia, Jaroslav o ştie. Dar după aceea? O dată mai mult, Franţa şi Anglia nu s-au amestecat. Comuniştii n-au izbutit să declanşeze, în ţările liberale, cruciada antifascistă. Democraţiile mai au încă nevoie de exemple sângeroase pentru a înţelege că nu poţi pactiza cu Hitler şi cu naziştii, fără pedeapsa de a fi, la rândul tău, nimicit.

Cheia scârţâie în broască. S. S.-istul stă în uşă. Jaroslav se chirceşte pe stănog. În momentul acesta va fi bătut.

— Comandantul lagărului vrea să vă vorbească, spune S.S.-istul. Vreţi să vă ajut să mergeţi?

Jaroslav e în picioare. Urechile îi vuiesc. Se agaţă de pervaz. Rana de la pulpa stângă a început să sângereze din nou şi sângele se lipeşte de pânză.

S.S.-istul îl sprijină pe Jaroslav de braţul său.

Dinaintea unui birou de marchetărie, amintire de la fabrica de cristal din Boemia, Comandantul lagărului îi face semn lui Jaroslav să se aşeze în faţa lui, într-un fotoliu.

— Camarade Halivec, spune el clipind din ochi, voi semna actul dumneavoastră de eliberare. Sunteţi un cetăţean liber al celui de al Treilea Reich.

Jaroslav îl priveşte pe ofiţerul gras şi decorat, fără să înţeleagă.

— Păreţi obosit, camarade Halivec. Dacă doriţi, puteţi să vă odihniţi, o zi sau două, la infirmeria lagărului.

— Dacă pot să plec astăzi, spune Halivec, aş prefera.

Nu-şi mai auzise de multă vreme sunetul vocii. În celulă, cu el însuşi, vorbea în şoaptă.

— Dar bineînţeles! Hainele şi obiectele dumneavoastră personale vă aşteaptă la ieşirea de la duş. Şi iată portofelul dumneavoastră.

Bărbatul gras îi întinde lui Jaroslav portofelul, cu un surâs îndatoritor.

— Fără îndoială, vă veţi duce la Praga, nu? Aveţi un tren peste o oră. Veţi fi condus cu autobuzul până la gară. Odată ajuns acasă, uitaţi de disciplina acestui aşezământ, puţin cam aspră, dar (vai, vai!) necesară. E un sfat prietenesc. Spuneţi de asemenea camarazilor dumneavoastră câtă silinţă am depus în privinţa dumneavoastră, de la noile evenimente.

Ofiţerul durduliu s-a sculat. Îi întinde mâna împodobită cu inele lui Jaroslav.

În trenul care opreşte la toate staţiile de pe traseu (a băut cafea de malţ şi a mâncat o bucată de pâine cenuşie la bufetul gării şi această masă sărăcăcioasă îl indispune) Jaroslav Halivec, inginer de sunet la studiourile „Cecoslovenski Film”, militant comunist şi responsabil al regiunii Praga-Sud, vede propunându-i-se de către un călător o explicaţie odioasă a eliberării sale.

Războiul a început, înţelege el. Germania a invadat Polonia. Ultimatumul englez a expirat astăzi la prânz. Germania şi Sovietele au semnat, săptămâna trecută, un pact de neagresiune, urmat de un acord economic. Sunt puşi în libertate anumiţi şefi comunişti. Vor fi însărcinaţi cu propaganda în uzine.

Jaroslav rânjeşte. Hitler a avut de-a face cu unul mai şiret decât el, dacă a riscat. Stalin l-a atras într-o cursă. Şi acum,

Hitler s-a aruncat în război cu capul înainte. Curând comunismul va triumfa în Germania, apoi în lumea întreagă.

Vecinul vorbeşte întruna. Pentru moment, cehii nu sunt „mobilizaţi”, spune el, sunt „utilizaţi”. Sunt trimişi în Germania, în lagăre de muncă. Întăresc linia Siegfried, dincolo de Rin. În pulberării, tot ei umplu obuzele cu exploziv. De pe acum sunt semnalate defecţiuni, atentate.

Omul vorbeşte de raţionalizări, de deportări.

— Puţini cehi au norocul să rămână în Boemia sau în Moravia. Pretutindeni, sunt înlocuiţi cu germani. Care nimicesc metodic limbă, obiceiuri, instituţii.

Omul e un german din Sudeţi, mutilat din războiul celălalt. Jaroslav îşi dă seama de accentul său atunci când vorbeşte germana, ca şi atunci când vorbeşte ceha, pentru că foloseşte talmeş-balmeş amândouă limbile. După toate aparenţele e un agent provocator care a fost plasat în compartimentul său pentru a-l „încerca”. Vorbeşte prea liber pentru a fi liber.

— Mă tem ca Reichul să nu aibă decepţii cu comuniştii ăştia, continuă el. Drojdia lumii moderne, Führerul a divulgat-o în *Mein Kampf*.

Jaroslav nu răspunde. Poate că individul ăsta nu-i decât un idiot? În orice caz, Halivec nu va cădea în cea dintâi capcană pusă în drumul lui.

— Nu-mi pasă mie de toate astea, mormăie el retrăgându-se în colţul său, cu ochii închişi.

Străzile Pragăi mişună de patrule, sunt înţesate de santinele. În piaţa mare, redevenită Graven, nu mai sunt tramvaie. Prăvăliile au afişe în germană. Dinaintea fiecăreia există o coadă. Sus, pe Radčin, fâlfâie în soarele care apune un steag uriaş cu svastica.

Noaptea coboară. Cofetăria din preajma Teatrului Mare, unde, ca unui bun ceh, lui Halivec îi plăcea să mănânce prăjituri consistente şi foarte dulci, este deschisă. Intră. Mai sunt încă prăjituri. Halivec gustă una. E tot atât de scârbit ca şi de tocana proastă cu grăsime sleită din temniţa lui subterană.

Trece un vânzător de ziare, oferind *Pragerpresse*. Pactul germano-sovietic este comentat triumfal, ca şi intrarea victorioasă a armatei germane în Polonia.

Unde să se ducă? La partid? Dacă va întâlni pe cineva acolo, acesta va fi un delator. Trebuie să-şi salveze pielea. Ca s-o

salveze, trebuie să treacă frontiera. E uşor să-ţi închipui că ai fost pus în libertate ca „mărturie” a politeţii lui Hitler. Dar dacă a fost din greşeală? Dacă, de atunci, a intervenit un contraordin? Ideea asta îi dă un fior.

Se gândeşte la Isaac Kohn: era la congresul din Valais. Un mic evreu din Rusia subcarpatică. Isaac Kohn îi spusese, într-o seară, în timpul discursului unui ţicnit de englez (un individ cumsecade cu ochi blânzi, numit Brown sau Smith):

— Dacă ai un necaz la Praga, descurcă-te ca să ajungi la Uşurod. Te voi trece în Rusia, sau oriunde în altă parte preferi.

Dacă a putut să scape, Isaac Kohn îşi va ţine promisiunea.

Jaroslav are bani la bancă, dar sunt desigur confiscaţi. Va trebui deci să se ducă acasă cu multe precauţii. Are într-o ascunzătoare, câteva bijuterii, aur şi un pachet de dolari.

Apartamentul a fost răscolit. Dar comoara e intactă. Jaroslav iese de acasă ca o nălucă. Se duce la gara de Sud.

Ca să străbaţi „Slovacia independentă” este nevoie de un paşaport, îi spune funcţionara de la bilete. El are paşaport dinainte de evenimente cu viză pentru Ungaria şi Germania. Dar n-are viza slovacă. E considerat valabil de către salariata indiferentă. Ce-o interesează pe femeia aceasta, al cărei soţ a fost ucis într-o răzmeriţă la care el nu participase câtuşi de puţin, dacă numitul Halivec Jaroslav are chef să străbată Slovacia pentru a se duce în Ungaria? E treaba poliţiei de frontieră să-l respingă, dacă-l consideră indezirabil. Se instalează într-un compartiment de-a doua. (Trenul e direct până la frontiera slovaco-ungară.) Experienţa i-a dovedit că la a doua eşti mai puţin remarcat decât la a întâia şi mai puţin sâcâit decât la a treia.

Cel mai greu este să nu-şi îngăduie să adoarmă, să-şi cruţe puterile, voinţa, curajul (cel puţin cât i-a mai rămas din toate acestea), ca să ajungă până la Kohn.

VIII
ISAAC KOHN

De când a apus luna, Strakoş aşteaptă în şanţ. E un om experimentat, căruia nu ai nevoie să-i explici de mai multe ori unde să plaseze o bombă. Bomba a fost pusă exact în mijlocul podului, între două traverse, şi firul merge de-a lungul şinelor. Unica santinelă se află în partea cealaltă a podului. Nici măcar n-a fost util să fie suprimată. Din fericire de altfel, pentru că trenul este în întârziere şi acum s-a făcut ziuă de-a binelea.

Locul nu e rău ales. La poalele Carpaţilor, în teritoriul acesta rutean, aparţinând când unora, când altora, conform tratatelor, la câţiva kilometri de Uşurodul cehoslovac redevenit Unkvar unguresc şi gata să se transforme, în câteva zile, într-un Uşurod „independent”; nimeni nu va şti în avantajul cui lucra, de astă dată, Organizaţia. Aici ruşii pândesc populaţiile slave, germanii caută drumul către petrolul românesc, ungurii revendică o regiune a Imperiului, cehii regretă o republică dezmembrată, polonezii...

Nici chiar Strakoş nu ştie în avantajul cui va ucide. El ascultă cinstit dispoziţiile pentru că ştie unde să se mărginească în ceea ce priveşte curiozitatea. În afacerea cu regele Iugoslaviei, Imredi încercase să înţeleagă. Sărmanul Imredi, puţin mai târziu, slujise drept hrană peştilor, fără a fi însă mai bine informat. Când faci o meserie murdară, trebuie s-o faci ca şi cum ar fi bună, altminteri e preferabil s-o schimbi.

Totuşi nu e rezonabil să dinamitezi un tren pe un pod când soarele e sus pe cer. Din ziua în care a primit ordinul, lui Strakoş i-a fost frică, în aşa măsură încât a pălăvrăgit ca un novice, noaptea trecută, în patul Stellei. I-a fost atât de frică încât a sosit mai devreme, aseară. Oamenii din regiune au putut să-i vadă faţa, mai cu seamă un bătrân evreu bărbos care ducea un măgar şi care l-a privit în mod ciudat. Din fericire, evreilor nu le place să-şi povestească întâmplările jandarmilor, fie ei cehi sau unguri. Căci ştiu cum se isprăveşte treaba asta pentru ei.

Războiul începe în Vest. Firul electric al lui Strakoş va întinde fără îndoială masacrul în Carpaţi, şi chiar până în Ucraina. Vor fi mii de oameni împuşcaţi şi sute de mii ucişi ca nişte eroi. Pretutindeni oamenii vor lupta fără să mai înţeleagă pentru cine, după cum Strakoş nu ştie pentru ce va arunca în aer un tren

care are mai mult de trei ore întârziere. Există însă cineva undeva care ştie pentru ce va sări trenul în aer. Şi asta e de ajuns.

Numai că rişti, cu aceste infernale orare balcanice, să te înşeli asupra garniturii şi să-ţi laşi pielea, ca să trimiţi *ad patres* o cireadă de vaci.

Strakoş îşi pune urechea la pământ. E un seismograf care nu l-a înşelat niciodată. Aude un duduit îndepărtat pe care-l confirmă în curând un şuierat la intrarea în tunel. E momentul să iasă din şanţ, purtând pe cap o relativă şapcă de slujbaş la calea ferată. E un truc spre a-i potoli pe curioşi. De altfel, nu există, la orizont, decât un ţăran rutean care-şi apasă plugul de coarne în pământul neroditor. Trenul va ieşi din tunel şi se va angaja pe pod. Ceea ce va produce un foc de artificii, al cărui singur spectator va fi acest idiot de ţăran şi pe care totuşi cinematografele l-ar plăti scump.

S-a făcut, iată-l! Există întotdeauna o clipă în care Strakoş doreşte ca trenul să nu sosească, sau ca automobilul să-şi schimbe ruta, sau ca pistolul său automat să se oprească pe neaşteptate. Trenul enorm defilează foarte aproape de Strakoş, încât îţi vine să crezi că-l va strivi. Strakoş aude pistoanele care lovesc, ca şi cum ar fi sângele ce-i zvâcneşte lui la tâmple. Podul începe să tremure, el de asemenea. Locomotiva trece, după aceea un furgon. Primul vagon, al doilea. Acum, locomotiva se află la mijlocul podului. Partea grea este să aştepţi destul de multă vreme pentru ca întreg convoiul să fie angajat. Aproape întotdeauna, se face contactul prea curând.

Când arcul principal începe să se clatine, imediat după explozie, Vlado nu rezistă tentaţiei de a ridica nasul. Vede trenul răsturnându-se cu un zgomot înzecit de ecou. Dacă torentul ar fi avut apă, ar fi fost o treabă mai curată. Totul ar fi dispărut dintr-odată. Dar totul fumegă, totul arde, totul se rostogoleşte în jos, până la fund. Nu e plăcut la vedere.

Jaroslav apare de sub o banchetă. Constată că n-are decât câteva zgârieturi. A avut senzaţia unei coborâri cu ascensorul şi ameţeala asta l-a trezit, chiar înaintea izbiturii.

În jurul lui, din toate părţile, urlete, foc, moarte. Jaroslav intră în torentul pe care-l străbate. Se caţără pe malul celălalt, indiferent la operaţiile de transport care se organizează, la

vieţile care se încearcă a fi salvate. E vorba întâi de toate să se salveze pe sine, să ajungă la Uşurod şi să-l găsească pe Isaac Kohn.

Merge de-a lungul terasamentului, unde se succed brancardele cu încărcătura lor sângerândă.

La gară, în mijlocul unui grup atent, un personaj cu aparenţă oficială arată că e vorba de un atentat. Membrii comisiei pentru delimitarea noii frontiere ungaro-slovace au fost asasinaţi.

Crima li se impută comuniştilor. De altfel, şeful lor local, un evreu pe nume Isaac Kohn, a fost arestat în clipa în care încerca să treacă frontiera.

Un tren e gata să plece pe o cale ocolită din cauza accidentului de la viaduct. Jaroslav se urcă în el. Cine ştie unde merge, spre care frontieră, spre care temniţă, sau spre care drept de a trăi?

*

— Da, ştiu că nu se intră la Excelenţa Voastră ca într-o moară!

Ante Pavlovici stă în picioare dinaintea marii mese goale. În spatele acestei mese, într-un fotoliu, Excelenţa Sa fumează o ţigară de foi, clipind din ochi. E gras, cu răsuflarea scurtă şi chel. Nu-i face semn interlocutorului să se aşeze, nici nu-i întinde mâna grăsulie.

— Mi-am adus aminte de serviciile pe care am avut onoarea să le aduc Excelenţei Voastre şi mi-am permis...

Excelenţa Sa alungă fumul ţigării. A dejunat bine, evident, ceea ce-i dă o înclinare către indulgenţă.

— Servicii, mie? mormăie dânsul cu o voce la fel de moale ca şi întreaga lui persoană. Dacă le-aţi adus, n-aţi fost plătit?

Ante Pavlovici îşi manifestă mirarea.

— Dacă mi-am îngăduit să mă prezint Excelenţei Voastre, înseamnă că întâmplarea, şansa...

Excelenţa Sa trage o nouă porţie de fum.

— Paşaportul dumneavoastră, domnule Ante Pavlovici, nu e în regulă. Cu toate acestea, vi s-a îngăduit să veniţi până la Budapesta... şi chiar până în cabinetul meu. V-am primit ca să vă spun că o luaţi pe un drum greşit, pe un drum absolut greşit, dacă speraţi fie şi cel mai neînsemnat lucru de la bunăvoinţa mea.

Ante Pavlovici protestează. E purtătorul unei informaţii privitoare la atentatul de la Uşurod. Excelenţa Sa scoate fum ca un foc de şemineu şi se ridică.

— Destul, domnule Pavlovici, destul!

Ante Pavlovici e descumpănit. Excelenţa Sa deschide un dosar subţire pe care-l scoate dintr-un sertar.

— Vă cunosc pe dinafară, domnule Pavlovici Ante. Nici măcar n-am nevoie să deschid acest dosar. De exemplu, ştiu că sunteţi un prieten personal al domnului Lenefi Bela.

Pavlovici păleşte. Unde vrea să ajungă Excelenţa Sa?

— Îl cunosc puţin, într-adevăr.

— Poate că aţi fi fericit să-l revedeţi, spune Excelenţa Sa apăsând pe butonul unei sonerii. Cinează în seara asta într-un restaurant ţigănesc din Buda, *Kakuk*. Să întâlneşti un vechi prieten e întotdeauna agreabil, nu?

Ante Pavlovici se află afară din minister, pe marele bulevard care dă spre Dunărea verde, înainte de a fi cumpănit dacă întrevederea, prost începută, se isprăvise bine.

Trebuie să aştepte seara, pentru a cina la *Kakuk* cu teribilul Lenefi Bela, singurul om din vechiul regim care supravieţuise, după ce slujise, între timp, sub Bela Kun. Cina nu le va produce nicio plăcere celor doi interlocutori, în ciuda bucatelor alese şi a excelentei muzici ţigăneşti.

Lenefi Bela e un ungur cu sprâncene dese, lat în spete şi atletic. Poartă o mustaţă stufoasă şi bea tokay, mâncând măsline negre. Părea încântat văzându-l pe Ante Pavlovici intrând la *Kakuk*. N-a mai avut prilejul să-l întâlnească de mulţi ani! Chelnerul mai adăugă un tacâm la masa lui Lenefi Bela, lângă o fereastră deschisă către grădină, unde îndrăgostiţii cinează sub bolţile înflorite.

După berbecul cu orez şi cu paprika, ţiganul vine să-i cânte la ureche lui Pavlovici vechi romanţe şi balade moderne. Ţăranul ungur îşi iubeşte logodnica într-un adevărat paroxism sentimental.

Ţiganul se îndepărtează. Tokay-ul auriu scânteiază în pahare. Momentul e favorabil conversaţiei.

— Povestea asta cu trenul plenipotenţiarilor care a sărit în aer pe podul de la Uşurod... aruncă Pavlovici momeala.

— Unkvar, nu Uşurod, i-o întoarce Lenefi Bela, nu vă fie cu supărare.

— Scuzaţi! S-a reuşit să se facă lumină în treaba asta?

Lenefi se sprijină în cot pe faţa de masă albă, cu paharul în mână, ca pentru a ţine un toast. Zâmbeşte urmărind fumul ţigării. Ţiganul a ieşit în grădină şi cântă în umbră, pentru perechile de îndrăgostiţi. În depărtare, luminile Pestei conturează cheiuri şi bulevarde cu linii de foc.

— Ungaria este neutră, absolut neutră, spuse Lenefi Bela coborând glasul. Comuniştii au dat lovitura. Nu vă miră? Şeful lor a fost arestat. A şi mărturisit. Va fi spânzurat săptămâna viitoare.

Ante Pavlovici lasă să-i scape un şuierat admirativ.

— Admirabilă poliţie! Păcat că teroristul e slovac şi catolic roman.

Lenefi clatină din cap. O expresie de dezgust se zugrăveşte pe chipul său. Comandă cafea şi lichioruri cu o plictiseală exagerată.

— Această veste, insistă Pavlovici, vă este poate indiferentă, dar poate să intereseze multă lume. Are preţul său.

Din cauza iritării, a ridicat puţin glasul. Lenefi încruntă sprânceana. Lansează, ca într-un murmur, către sârb:

— Săptămâna viitoare, asasinul va fi executat. Arestarea sa şi mărturisirile au fost comunicate presei, chiar în seara asta. E un oarecare Isaac Kohn, un evreu.

— Bineînţeles.

Lenefi respinge cu un gest familiar acest răspuns necuviincios.

— Nu credeţi că v-ar fi binefăcătoare o vacanţă în Ungaria, până la ispăşirea acestui Isaac Kohn? întreabă el.

Ante Pavlovici îşi scarpină urechea:

— N-aş cere nimic mai mult decât să rămân în frumoasa dumneavoastră capitală, dar...

— În acest anotimp, la Budapesta e foarte cald, spune Lenefi bându-şi cafeaua cu înghiţituri mici. Dar ce aţi spune de o săptămână pe ţărmul lacurilor?

— Nu pot să-mi neglijez afacerile.

— Ia te uită! spune Lenefi cu compătimire, ce păcat! Şi eu care credeam că veţi petrece septembrie şi octombrie în magnifica dumneavoastră proprietate din Dalmaţia, unde soţia şi copiii tânjesc după dumneavoastră. La Dubrovnik, odinioară Ragusa? Un adevărat paradis.

Ante Pavlovici are impresia că peştele muşcă din momeală.

— Aş dori atât de mult s-o pot face, suspină el. Dar vai, vremurile sunt prea aspre ca să mă gândesc la vacanţă.

Duce la buze paharul de coniac vechi franţuzesc şi degustă cu gravitate alcoolul fin.

— Avem cea mai mare dorinţă, spune Lenefi, să facem o afacere cu dumneavoastră. O afacere care vă va permite să rămâneţi o săptămână în Ungaria, pentru a vă restabili după emoţiile încercate şi să vă luaţi după aceea două luni de odihnă binemeritată.

Pavlovici încearcă să-şi ascundă emoţia, dar fruntea i se brobonează de sudoare.

— Sunteţi prea amabil, suspină el, dar... dar...

Lenefi îşi priveşte ceasul, îşi bea cafeaua. A umblat destul cu mănuşi faţă de spionul ăsta nepricopsit. Aruncă brutal:

— O sută de mii de dinari de marfă proastă, nu importă care, nu importă când.

— O sută cincizeci de mii de dinari, spuneţi? întreabă Pavlovici. Gablonz şi articole de Paris?

— Am spus o sută douăzeci şi cinci de mii.

Pavlovici zâmbeşte. Zdrobeşte între degete ţigara pe care i-a oferit-o Lenefi.

— Numele adevăratului asasin vă interesează, fără îndoială? întreabă el fără să ridice ochii.

Lenefi aruncă asupra lui o privire iute. Vrea să-i dea de furcă sau are de-a face cu un imbecil? Pavlovici nu-şi dă seama că nu i se cumpără destăinuirile, ci tăcerea?

— Nu, spune Lenefi. Câtuşi de puţin. Asasinul a mărturisit. Se numeşte Isaac Kohn, din Unkvar.

— Evident, evident, spune Pavlovici.

Lenefi s-a ridicat. Cere nota.

— Atât de repede! regretă Pavlovici. Sunteţi grăbit?

— Da.

Chelnerul şef le întinde pălăriile.

— Mâine dimineaţă, la hotelul dumneavoastră, reia Lenefi, vi se va aduce biletul de tren pentru o staţiune estivală. Camera vă va fi reţinută acolo. Bineînţeles, călătoria dumneavoastră va fi pe spezele noastre. Şi vom pune pe paşaportul dumneavoastră o viză în toată regula pentru Iugoslavia.

O maşină înaintează pe strada în pantă. Un comisionar se repede şi deschide portiera.

— Îmi cer scuze că nu vă însoţesc, spuse Lenefi, sunt grăbit. Cu alt prilej.

Şi printre dinţi, privindu-l pe Ante drept în ochi:

— Va trebui numai să-l uiţi pe Strakoş, Anton.

Pe Pavlovici cuvintele astea îl iau pe nepregătite. Sudoarea i se scurge pe şira spinării la gândul că a jucat o chintă roaială fără să-şi dea seama. Lenefi se află în centrul unei operaţii politice foarte complicate, pe care Pavlovici n-are nicidecum intenţia s-o descurce, câtă vreme există localuri de noapte elegante la Pesta şi fumează o ţigară de cinci pengö. Lenefi s-a şi urcat în maşină şi porneşte.

— Un taxi, domnule?

Pavlovici refuză. Va merge pe jos, pe străzile luminate. Bună afacere o sută douăzeci şi cinci de mii de dinari, când omul ştie un nume pe care nimeni nu trebuie să-l ştie. Nu venise deci la Budapesta, cum credea, în calitate de agent care aduce o informaţie, ci în calitate de şantajist în stare de orice îndrăzneală. Şi tocmai această îndrăzneală îi aduce atât de uşor o sută douăzeci şi cinci de mii de dinari. Acum când cumpăneşte temeritatea nebună a intervenţiei sale, Pavlovici consideră că s-a lăsat furat, acceptând o sută douăzeci şi cinci de mii de dinari. Se mai gândeşte şi constată că este, împreună cu Stella, purtătorul unui secret de stat şi că pielea lor nu valorează nici zece pengö bucata.

IX
MAX DUNANT

Ora şase dimineaţa. Vântul rece din nord. Suflă pe peronul gării din Geneva-Cornavin, Vameşii şi soldaţii de la postul de gardă bat pasul pe loc. Max Dunant aşteaptă trenul spre Franţa, anunţat pentru miezul nopţii.

Aceste şase ore de întârziere, Max Dunant, cu gulerul vestonului ridicat, le-a petrecut plimbându-se în lung şi-n lat.

Cu un gest maşinal, a aprins o mulţime de ţigări pe care le-a aruncat după câteva fumuri. Dintr-o veche obişnuinţă, şi-a scos ochelarii de o sută de ori, le-a şters sticlele cu batista de mătase. A citit afişele şi anunţurile pentru călători. S-a instalat pentru un timp în sala de aşteptare, a asistat, pe peronul de triaj, la formarea unui tren de marfă.

Sufletul i s-a lăsat pradă furtunii. Ataşat pe lângă „Biroul internaţional al Muncii”, a văzut, din observatorul său genevez, partidul naţionalist transformând disperarea în ură. A auzit, după aceea, tancurile germane duduind în defileurile Austriei. Lucid, războiul îi apărea inevitabil încă de acum trei ani.

Ideea unităţii europene se ciocnise de o coaliţie de interese şi de mistici contradictorii totuşi. Nici naţionaliştii francezi, nici fasciştii şi pangermaniştii, nici băncile şi City-ul nu acceptaseră principiile acesteia, după cum nu consimţiseră să cedeze Societăţii Naţiunilor nicio fărâmă din împuternicirile lor.

Naţionaliştii francezi trăiau cu iluzia perenităţii tratatului de la Versailles şi a unei coerciţii pe care Franţa era incapabilă s-o aplice. Ei practicaseră o politică de iepure; teamă de Germania, teamă de comunism, teamă de umbra lor.

Germania nu se considerase bătută în a doua bătălie de pe Marna. Versailles nu fusese pentru ea decât un armistiţiu. Pseudosocialismul lui Hitler şi trusturile oţelului, trusturile produselor chimice, ale industriei grele şi marea finanţă a lui Krupp şi Thyssen făceau o alianţă monstruoasă, pentru a stabili hegemonia germană asupra Europei.

La Londra, bănci şi trusturi reluaseră, de cum fusese trasă ultima lovitură de tun, politica de balanţă între forţele antagoniste ale continentului. Ele susţinuseră, împotriva Franţei, revendicările germane, finanţaseră reînarmarea Reichului, refuzaseră orice sprijin eforturilor franceze către „securitate”,

tot aşa cum ajutau pe ascuns răscoalele siriene. Investeau capitaluri uriaşe în Germania, de unde scontau să obţină dividende copioase.

Naziştii francezi, doritori să pună din nou sub obroc, fie şi cu preţul unei înfrângeri, clasa muncitoare, îl înspăimântau pe Max Dunant.

Către care deznodământ tindea conducătorul sovietic? Oare sconta că armatele franco-engleză şi germană, decimate, epuizate, ar atrage după ele sfârşitul capitalismului tot atât de sigur cât şi al fascismului şi vor însemna, după haosul însângerat, instaurarea ordinii comuniste?

Madeleine coboară dintr-un vagon, trasă la faţă. Max o ia de braţ. Însoţitorul de la *Hôtel des Bergues* îi va prezenta la control cufărul şi va aduce valizele. Coboară, alături, strada largă, însufleţită de-acum, spre podul Mont Blanc. Acum zece ani, tot aşa venise s-o caute la gara din Cornavin înainte de Congres. El cinase pe-atunci în braseria unde intră acum amândoi să bea cafea cu lapte.

Chelnerii mătură, folosind rumeguş, braseria cu mirosuri acre. Max îşi şterge fără încetare ochelarii cu batista de mătase. Apoi o conduce pe Madeleine la hotel.

Vântul rece din nord se ridică pe lac, iar acesta se sparge în valuri mici şi dese. Pe pragul hotelului, Max îşi ia rămas bun. Va veni s-o caute pe Madeleine după-amiază, pentru a o conduce la sediul Crucii Roşii Internaţionale.

Cu paşi mărunţi, Max pleacă, prin grădini, de-a lungul lacului, spre B.I.T. În Elveţia este pace. Ultimul membru al asociaţiei europene trece neobservat prin mulţimea geneveză care, pe jos, în tramvai, pe bicicletă, se duce la lucru, puţin mai agitată ca de obicei după lectura ziarelor de dimineaţă.

X
MAX ŞI MADELEINE

Madeleine a sosit cu întârziere, reţinută de un consiliu interminabil, în cursul căruia a trebuit să traducă în patru limbi cuvintele fără importanţă ale delegaţilor. E descurajată de meschinăria discuţiilor, atunci când e vorba să se acorde ajutor câtorva sute de mii, poate chiar milioane de fiinţe umane aflate în suferinţă.

Max face aluzie la comunicatul german din cursul dimineţii. Acesta anunţă o intrare fulgerătoare a armatelor generalului von Brauchitsch în Polonia, prin patru săgeţi în adâncime, alcătuite din blindate uşoare, tanchete şi automitraliere, susţinute de bombardiere în picaj, scuipând bombe explozive şi incendiare, mitraliind mulţimea şi urmate de blindate grele. Spaima pe care o provoacă acest potop e amplificată de zgomot: bombele sunt întovărăşite de sirene. Infanteria, transportată în camioane şi înarmată cu puşti mitraliere (puşca a dispărut, practic, din armata germană), vine în urmă, ocupă poziţiile, stabileşte contacte cu ariergărzile coloanelor rapide, plecate mai departe, şi organizează terenul ocupat.

Principiul este să pătrunzi foarte adânc în spatele inamicului, să provoci derută, care să dezmembreze sistemul defensiv. Contrar doctrinelor artei militare, diviziile de asalt nu se preocupă niciodată de spatele lor. Dacă o divizie blindată este izolată, ea pătrunde în teritoriul inamic, profitând de surpriză, pentru a-şi continua munca de dezmembrare. Este iureşul lui Atila, înzestrat cu metodele cele mai perfecţionate.

Rezultatul a fost fulgerător. Germanii au făcut sute de mii de prizonieri, îmbrăcaţi încă civil în cazărmile cuprinse de flăcări.

În sfârşit a apărut o nouă armă; paraşutiştii pun stăpânire prin surprindere pe terenurile de aterizare. Aceşti paraşutişti nu sunt aruncaţi la întâmplare. În împrejurimile punctului lor de cădere îi aşteaptă complicii, spioni germani sau trădători polonezi. Germanii au studiat, în timpul războiului din Spania, eficienţa celei de a „5-a coloane”.

Max consideră că rezistenţa poloneză, pe care Statul Major francez conta pentru mai multe luni, nu va dura decât câteva săptămâni, cine ştie, poate chiar numai câteva zile. În aparenţă, planul Gamelin consta în a da o lovitură violentă împotriva liniei

Siegfried, profitând, îndată după terminarea mobilizării, de obligaţia, pentru Germania, de a menţine mai mult de jumătate din forţele sale în Polonia.

Dacă războiul din Polonia durează mai puţin decât mobilizarea franceză, Gamelin va trebui să-şi modifice planurile. Însă va trage o învăţătură preţioasă din demonstraţia aşa-numitului *Blitzkrieg*[7], oferită de Germania. Franţa are timpul să-şi organizeze apărarea în adâncime în locul unui dublu sau triplu front continuu: să creeze, în interior, curse pentru tancuri, în care vor veni să cadă blindatele germane, să se pregătească a intercepta diviziile rapide, uşor de capturat de îndată ce se vor fi hazardat prea mult. Se află într-asta material destul pentru imaginaţie, destinat specialiştilor inteligenţi.

În sfârşit Franţa trebuie să profite de punctul slab al Axei, Italia. Max aşteaptă ultimatumul franco-englez către Mussolini. Italia nu va rezista unui război dur. Conflictul iscat pe Pad şi pe Brenner va împiedica atacul german prin Belgia.

Madeleine ascultă, privind apusul soarelui pe lac. Se află pe terasa unui restaurant, deasupra cheiului. Trec în sus şi-n jos vapoare, urmărite cu binoclul de către vameşii elveţieni şi francezi care supraveghează apele lor teritoriale. Departe, în fund, munţii, imobili şi albăstrii, sunt încununaţi de gheţari strălucitori în soare ca nişte scufii albe. Un vânt rece şi uşor dezmiardă ziua aceasta minunată de vară târzie.

Madeleine crede că războiul acesta va fi extenuant pentru toţi. Max merge mai departe. Întreaga lume va fi antrenată în mod inevitabil şi civilizaţia albă riscă să dispară.

Madeleine a fost întotdeauna surprinsă citind în lucrările consacrate războiului mondial că aliaţii ar fi trebuit în mai multe rânduri să fie bătuţi, nu numai în 1914, dar şi în 1916, 1917 şi chiar în 1918. Puterile centrale au deţinut superioritatea până în clipa când blocada s-a dovedit eficientă (după patru ani) şi până la intrarea în război a Statelor Unite, a căror greutate morală şi economică a fost mai hotărâtoare decât intervenţia militară.

Madeleine îi împărtăşeşte aceste gânduri lui Max, care o priveşte cum îşi mănâncă sparanghelul cu sos alb. El îi atrage atenţia că, în celălalt război, echilibrul de forţe era mult mai favorabil aliaţilor. Vreme de doi ani, ruşii fuseseră un element de uzură a forţelor austro-germane. Italia, la început neutră,

[7] Război fulger (germ.).

intervenise de partea aliaţilor. Cu toată mediocritatea trupelor şi a armamentului său, neutralizase armata austriacă până la Caporetto. La început, Serbia purtase o luptă eroică. Şi România fusese un timp în război. De partea puterilor centrale, luptau numai Turcia şi Bulgaria, încercate deja în războaiele balcanice. Turcia nu fusese eficientă decât în momentul necugetatei aventuri a Dardanelelor. Cât despre Bulgaria, înfrângerea sa pe Vardar grăbise sfârşitul războiului.

Aproape că s-a înnoptat. Mici becuri electrice se aprind pe mese.

Max îi destăinuieşte Madeleinei că e pesimist în legătură cu sfârşitul războiului. Franţa, guvernată fără energie, e străbătută de curente de opinii ale căror izvoare nu sunt toate limpezi. Militarii de carieră sunt de o mediocritate copleşitoare. Pe de altă parte, Max nu vede, în Franţa, un mare elan naţional, ci convingeri politice individuale, întemeiate pe patimi sau interese. Se teme ca Germania să nu fie foarte bine înarmată, ca aprecierile să nu fie inferioare realităţii.

Madeleine are inima strânsă. Max o ia de mână cu stângăcie.

— Îmi placi mult, Max, spune ea retrăgându-şi mâna în aparenţă ca să-şi cureţe piersica... Dumneata eşti atât de mult deasupra evenimentelor! Le priveşti dintr-un observator, în timp ce pe mine mă rostogolesc, la fel cum valurile mari rostogolesc pietricelele. Mă simt pulverizată.

E atât de frumoasă, în seara asta, cu chipul ei senin, un pic obosit, luminat de jos, ca într-un tablou, încât lui Max i se taie răsuflarea. Răstoarnă tot conţinutul zaharniţei peste căpşuni.

XI
ISAAC KOHN

Stella se ridică într-un cot, atât de rău o doare capul, pe perna jilavă de sudoare. Hainele ei zac pe jos talmeş-balmeş cu acelea ale bărbatului care a întovărăşit-o. Şi el era beat. Acum cinci zile încă, Stella i-ar fi căutat în portofel câteva bancnote de o sută de dinari. Dar acum asta nu-i spune nimic. Individul i-ar părea mai curând înduioşător, dacă n-ar avea o senzaţie de vomă. Pentru asta s-a sculat, şi iată că se întinde, cât e de lungă, la pământ. Sforăitul bărbatului încetează. Apoi reîncepe. Stella rămâne chircită pe vine, râzând ca o idioată.

În acel moment cineva bate la uşa de jos.

Stella locuieşte într-o cameră mansardată din cartierul bulgăresc, pe palierul unicului etaj. Să coboare pentru a deschide e o treabă complicată. Totuşi trebuie, dacă nu vrea ca proprietăreasa să iasă din vizuina ei de la subsol şi încă să mai facă şi scandal.

Cu toate precauţiile sale minuţioase de beţivă, Stella ratează ultimele trei trepte şi se prăvăleşte peste uşă. Izbitura aproape că a trezit-o complet. Dar sângele curge dintr-o zdrelitură mare pe care i-a făcut-o cheia, rămasă în broască. Are o vânătaie la ochiul stâng. Pe deasupra, iată că începe să vomite.

De cealaltă parte, cineva scutură uşa.

— Cine-i acolo, sughiţă Stella.

— Deschide. Sunt eu.

Vocea lui Vlado.

— Tu eşti, Vlado? Vino puţin mai târziu. Nu sunt singură.

— Deschide. Trebuie să-ţi vorbesc.

Ea insistă în mod lamentabil:

— Îţi spun că nu sunt singură. Vino puţin mai târziu.

— Deschide sau sparg blestemata asta de uşă.

Stella izbuteşte să se ridice în picioare, alunecând de-a lungul peretelui. Apucă cheia şi scormoneşte în broască. De-abia a întors cheia, că bărbatul împinge uşa şi o răstoarnă, iar Stella cade pe trepte, unde porneşte să geamă.

— Frumoasă treabă, spune Strakoş, contemplând-o pe Stella, acoperită de vomă, cu ochiul tumefiat, cu obrazul sângerând, şi care-l priveşte cu disperare.

Bărbatul apreciază dimensiunile dezastrului şi rânjeşte:

— Sper că n-ai băut toţi banii cu care ţi-a plătit pielea mea. Chiar el e sus?

Ea clatină din cap.

— Camarazii din organizaţie m-au prevenit, spune Strakoş. Sunt căutat pentru a fi suprimat.

Clipa de care se temea ea a sosit. L-a trădat pe singurul om pentru care ar fi avut un sentiment, în toată netrebnica ei viaţă de târfă macedoneană. Acum Vlado o vede aşa cum e, o târâtură, o beţivancă, şi uită că făceau bine dragoste împreună.

— Banii pe care ţi i-au dat ca să mă vinzi îmi trebuiesc. Socoate-te fericită că-ţi las pielea în amintirea mea.

— Repede, spune Strakoş. Trebuie să trec frontiera greacă în noaptea asta. Urcă înainte.

Stella suie cu greu, împleticindu-se, scara roasă de cari. Îi vine iar să vomite şi sângele îi dă lovituri mari de ciocan la baza craniului. Merge ca un automat până într-un colţ din mansarda ei mizerabilă. Trage masa de lemn alb pe care e aşezat ligheanul. În spate, dezlipeşte o bucată de hârtie de tapet, desface o cărămidă din zid. Scoate din ascunzătoare un portofel jegos. Ezită să i-l întindă lui Strakoş. E ceea ce a economisit în cincisprezece ani de prostituţie. E trist, mai ales că ticălosul ăsta de Pavlovici trebuie să fi încasat cel puţin o sută de mii de dinari.

Strakoş ia portofelul, scoate din el teancul de hârtii, îl evaluează şi face o strâmbătură.

— Valoram mai mult. Asta-i tot?

Cântăreşte dintr-o privire că nu mai este nimic de scos de la Stella. Se uită la bărbatul care sforăie, întins pe pat.

Strakoş ia din buzunarul hainei portofelul bărbatului adormit. Extrage de acolo câteva sute de dinari. Ridică din umeri. După aceea se apropie de pat. Cu un gest brusc trage în sus cămaşa bărbatului, descoperă un pântece păros şi gras care se ridică în mod regulat. Bărbatul nu se trezeşte, cu atât mai bine pentru el. În jurul gâtului, are legat un săculeţ, sub cămaşă. Strakoş scoate din buzunar un cuţit, îl deschide cu un zgomot sec, taie săculeţul, îl cântăreşte în mână, închide cuţitul la loc, pune totul în buzunar şi pleacă, fără o privire pentru Stella, care plânge încet.

Stella petrece trei zile şi trei nopţi la închisoare, înainte de a face dovada bunei sale credinţe. A fost prădată, şi toate economiile i-au fost şterpelite. Cum la Skoplje trece drept o fată bună şi cum n-a avut, în cincisprezece ani, decât puţine întâmplări neplăcute, e lăsată în libertate, cu atât mai mult cu cât cel furat, un contrabandist de tutun, nu insistă asupra provenienţei celor o sută de mii de drahme şi a diamantului pe care-l purta legat în jurul gâtului.

Însă patronul *Capokului* refuză să-i dea Stellei înapoi locul în spectacol. Dansatoarele trebuie să ofere o garanţie deplină în ceea ce priveşte portofelul acestor domni, dacă aceştia se duc să se culce cu una dintre ele.

În prag, se încrucişează cu doi bărbaţi care o privesc ciudat. Ea are ochii plini de lacrimi. N-are nici măcar banii necesari ca să ia trenul până la Salonic, unde ar găsi poate de lucru. De unde să-şi procure o viză grecească şi două sute cincizeci de dinari?

Cei doi bărbaţi apar din nou.

— Sunteţi desigur domnişoara Stella, întreabă unul dintre ei, cu un accent străin. Nu mai dansaţi aici?

Stella clatină din cap. Au dat-o afară şi nu e drept. Nu ştie unde să găsească un angajament. I-ar trebui trei sute de dinari ca să ajungă la Salonic.

— O să se aranjeze, spune cel care a mai vorbit.

Acum Stella e în maşină, alături de unul dintre bărbaţi. Celălalt s-a aşezat la volan. Traversează cartierul Vardarului de Jos, ajung în port. Ies din oraş.

Bărbatul aşezat alături de ea întreabă:

— Povestea în chestiune, ai mai spus-o cuiva în afară de Ante Pavlovici?

O clipire de spaimă trece prin ochii Stellei. Încearcă să se zbată, însă bărbatul o ţine de amândouă mâinile.

— Ca să le plătim şi lor tot ce trebuie...

— Nu, nu. Nimănui! E prea destul că am spus-o unui asemenea ticălos, geme Stella.

Acela dintre bărbaţi care o interoghează, şi care pare să fie şeful, se arată satisfăcut de răspuns. Când o afacere ca asta a început să se lăţească, nu mai scapi de ea.

Trei zile mai târziu, cadavrul Stellei a fost găsit în Vardar, agăţat de trestii, la doisprezece kilometri în aval de Skoplje. A

fost acuzat de crimă Anton Strakoş, fostul ei amant, care fusese văzut dând târcoale prin partea locului.

— Ce aveţi de spus în apărarea dumneavoastră? întreabă generalul.

Avea multe lucruri de spus. Le cântărise cu toată fineţea dialectică de care era în stare. Dar pledoaria aceea minuţioasă, potrivită pentru a semăna îndoiala în spiritul celui mai avizat tribunal, îi dispare din minte, ca ştearsă cu o cârpă de pe o tablă. Isaac îşi aude glasul răsunând în marele pretoriu aproape gol. (Este judecat cu uşile închise.) Tot ceea ce spune e plin de stângăcie.

— Nu sunt un anarhist, ci un intelectual, un teoretician al luptei dintre clase. N-am participat niciodată la o luptă de stradă. Tot ceea ce mi se poate reproşa este că am dorit o Europă fraternă, fără frontiere şi clase. Pe capul tatălui meu, pe Torah, vă jur că sunt nevinovat. Am dorit sfârşitul mizeriei celor umili şi sfârşitul războiului dintre popoare. Asta da! Dar n-am aruncat trenul în aer. Sunt un om civilizat, rezultatul unei rase foarte vechi. Trebuie să ai sânge tânăr şi să fii puţin sălbatic pentru a ucide pe altul.

Şi iată-l că se lansează într-o expunere de doctrină. Deoarece părea imposibil a realiza o Europă unitară din puterile capitaliste, nu exista decât o singură soluţie: comunismul. Isaac era partizanul unei Uniuni a Republicilor sovietice ale Europei, care-i părea singura posibilitate de pace şi de progres social. Acestea zise, convingerile sale n-au nimic de-a face cu atentatul de la Uşurod. Ce-l interesează pe dânsul, Isaac Kohn, cui va aparţine mâine teritoriul subcarpatic?

Generalul, care prezidează, poartă o vergea cu decoraţii, precum şi plăcuţe strălucitoare de amândouă părţile tunicii. E de părere că dă dovadă de o mare largheţe de spirit lăsându-l pe Isaac Kohn să se împotmolească. Generalul consideră că un proces important trebuie să ocupe un oarecare număr de ore de audiere. E deci un procedeu excelent ca acuzatul să distreze asistenţa şi ca deliberările să nu înceapă înainte de sfârşitul după-amiezii. Nu poţi să-l condamni pe Kohn la pedeapsa cu moartea, înainte de orele şapte seara, cel mai curând. Cel mai bun lucru este să-l laşi să pălăvrăgească până se satură şi să spună enormităţi...

Resemnat, tribunalul aşteaptă bunul plac al generalului-preşedinte. Numai civilul, procurorul general, se ridică din când în când în boxa lui şi înalţă braţele spre cer. Cum preşedintele rămâne impasibil, dânsul se aşază din nou, deîndată.

Un prim-locotenent urmăreşte zborul unei muşte. Regretă că situaţia în care se află nu-i îngăduie s-o prindă, ca atunci când era mic, şi să-i smulgă aripile. Căpitanul se gândeşte la soţia lui care-l înşală în timpul şedinţelor de tribunal. Dacă şedinţa s-ar termina devreme, ar ajunge la timp ca s-o surprindă. Ar ucide-o, şi pe complicele ei la fel. Din păcate, ar apărea şi el la rândul său dinaintea tribunalului, pentru omor.

Celălalt căpitan suspină. Gamba stângă îi dansează, într-un tic neîncetat. I s-a încredinţat această corvoadă obositoare, să figureze, de trei ori pe săptămână într-un tribunal militar, în loc să se pregătească pentru viitoarele concursuri hipice. Dacă omul acesta va fi condamnat către ora cinci, va avea încă timp să mai sară câteva obstacole înainte de cină, care la popotă se serveşte la ora şase şi jumătate, ca pe timpul lui Franz-Iosif. Ce rutină!

Cât despre maiorul de jandarmi, acesta s-a angajat într-o luptă eroică împotriva somnului. Ochii îl ustură, încearcă să-şi concentreze voinţa pentru a-i păstra deschişi, atent la cele ce spune acest sărman idiot care va fi împuşcat mâine, fără nicio ezitare sau menajamente. Maiorul se află dinaintea unui alt univers, ai cărui locuitori au preocupări stranii, fără să le pese câtuşi de puţin nici de soldă, nici de avansare, nici de propunerea pentru numire în ordinul cavalerilor, nici de pensie. Aceste fiinţe n-au nicio noţiune despre ceea ce este serios în viaţă. Debitează baliverne care te conduc în faţa plutonului de execuţie, aşa cum unu şi cu unu fac doi. La urma urmelor, sunt necesare persoane energice, cum e acesta, fără de care n-ar mai exista motive să menţii ordinea şi, prin urmare, n-ar mai fi nevoie de maiori de jandarmi. Adoarme o clipă, şi se trezeşte brusc, înspăimântat.

Locotenent-colonelul are avantajul că doarme cu ochii deschişi, cu lungile-i picioare întinse, ca şi sabia, sub masă. E atât de slab şi de palid, încât ai jura că-i un fachir executând un exerciţiu yoga. Nu respiră decât foarte rar.

Al doilea locotenent s-a întrebat, în mai multe rânduri, dacă locotenent-colonelul a murit şi dacă va cădea peste general.

Totul s-ar anula şi martiriul lui Isaac Kohn ar trebui luat de la capăt. Locotenentul secund se consideră înzestrat cu o inteligenţă insuficient exploatată de către şefii lui ierarhici, prea proşti pentru a-i aprecia meritele. Acest Kohn e un cretin sadea, evident nevinovat, dar să-i salvezi viaţa nu merită efortul pe care ar trebui să-l depui pe lângă microbiţii ăştia năclăiţi. De altfel, în ce limbă ar trebui să le vorbeşti? În limba acestui grotesc procuror general, care face, în cuşca lui, gesturi de paiaţă, rostogolind nişte ochi furibunzi? Ai impresia că-şi va izbi capul de marginea boxei, că va începe să chelălăie şi că va încasa o ciomăgeală înainte de sfârşitul spectacolului.

Panica l-a năpădit pe Isaac Kohn. Dă impresia unui fluture intrat într-o lampă, care se izbeşte în pereţii de sticlă. Al doilea locotenent aşteaptă cu nerăbdare invocaţiile către Iehova, ce nu vor întârzia. Kohn se crede oare la zidul plângerilor şi caută în toate părţile cenuşă, ca să şi-o pună în cap?

Bietul de el! Transpiră cu broboane mari. Îşi şterge fruntea şi obrajii cu o batistă uriaşă, fără să se oprească din vorbit, nici de-a face mişcări largi din mâini şi din picioare. Nasul îi cade din ce în ce mai mult spre gură. Ţi-e teamă să nu şi-l muşte, într-un acces de disperare.

Locotenentul e de părere că generalul e un tip sadic, deoarece, cu ochii pironiţi asupra ceasului pe care şi l-a aşezat printre hârtii, aşteaptă răbdător ca adversarul să se prăbuşească, făcut K.O. de către el însuşi.

Când Isaac Kohn, epuizat, cade grămadă pe banca acuzaţilor, generalul are un uşor zâmbet satisfăcut, punându-şi ceasul la loc în buzunar. Tribunalul intră în deliberare.

Preşedintele consideră esenţial să prelungească deliberarea. Propune o suspendare şi o ţigară. După care, încearcă să dea cuvântul fiecăruia dintre judecători. Însă, de la fiecare, nu scoate decât un cuvânt: „Moarte”. Al doilea locotenent clatină numai din cap. Generalul se teme de el, pentru că e un om ciudat, în stare să tulbure minţile slabe ale tribunalului.

Primul căpitan îşi dă seama că plimbarea sa călare s-a dus. Celălalt căpitan constată că soţia lui îi va apărea, în seara asta, fidelă şi duioasă şi că, la urma urmei, poate să se simtă uşurat. Maiorul de jandarmi se întreabă dacă într-adevăr cretinul de Billaz va fi numit locotenent-colonel. Primul locotenent a prins o muscă şi o jupoaie conştiincios. Locotenent-colonelul stă ţeapăn.

Al doilea locotenent ascultă, cu un surâs plin de ironie, expunerea obositoare a generalului asupra crimelor politice. Se întreabă dacă e în stare să vorbească la fel de mult, fără să bea, ca nefericitul de Isaac Kohn. Dar concursul nu va avea loc. După ce a cronometrat deliberarea, generalul abandonează. Kohn e condamnat la moarte, în unanimitate.

Ieşind de la audiere, Kohn şi-a amintit, cu minuţiozitate rânduit într-un ungher al memoriei, de planul său de apărare, de argumentele care trebuiau să impresioneze tribunalul militar, relativ la eroarea judiciară ce-ar fi însemnat condamnarea sa. Kohn îşi aminteşte povestea cu alibiul şi cu martorul care n-a fost citat.

Se aruncă asupra jandarmului şi-l imploră să-l ducă înapoi dinaintea tribunalului. E nevinovat. Se simte în măsură să furnizeze dovada nevinovăţiei sale. Alibiul său n-a fost audiat. Jandarmul ridică din umeri. Camarazii probabil că nu i-au lăsat, ca totdeauna la cină, decât bucăţile grase.

Se deschid uşile sălii de şedinţe. Mulţimea, care staţiona în anticameră şi pe stradă, năvăleşte. Aştepta încă de la prânz, pentru a-l vedea pe micul evreu condamnat la moarte, iar acum e trecut de ora opt. Tribunalul apare. Generalul citeşte sentinţa repede. Kohn a murit foarte prost. Sufletul său nu era făcut pentru trupul său timorat. Acesta şi-ar fi dorit o existenţă fericită de mic comerciant, temându-se de lovituri şi de legi, priceput în afaceri, econom cu câştigurile şi în relaţii desăvârşite cu creştinii. Pe când sufletul său ar fi voit să facă din el un mesia.

Dar, după cum Isaac Kohn a fugit în mod stupid din Uşurod în ziua atentatului iar această fugă a fost singurul argument al procurorului general, tot aşa corpul său s-a apucat să urle, în timp ce-l urcau în maşină: „Nu sunt eu! Sunt nevinovat! Nu sunt eu!”

Picioarele îi erau atât de moi încât au trebuit să-l ducă pe sus în faţa plutonului de execuţie şi să-l lege de stâlp, de teamă să nu cadă la pământ, înainte de a fi ucis. Al doilea locotenent, care împreună cu locotenent-colonelul reprezenta tribunalul, era dezgustat.

Ignora însă sufletul pur al lui Isaac Kohn, adevărat martir, căruia ziarele nu-i acordară decât câteva rânduri, represiunile împotriva comuniştilor fiind în mod provizoria rău văzute de către Berlin.

XII
MARCO AGUSTI

Marco Agusti iese din Vila Medici prin grădini. A fost invitat la cină de camaradul său Chamelier, pictor şi laureat al premiului Romei, pe care şubrezenia fizică şi marea operă senzaţională pe care o are pe tapet îl reţin la Roma în plină caniculă şi în plină mobilizare. Cei patru oaspeţi domiciliaţi la Vilă sunt plini de nelinişte: dacă Italia intră în război, vor fi închişi într-un lagăr sau vor fi lăsaţi să se întoarcă în Franţa?

Marco le-a spus că Ducele va porni, la momentul potrivit, în ajutorul victoriei. Nu-i de mirare că astăzi, 6 septembrie 1939, nimeni nu-şi îngăduie să-l vorbească de rău.

Marco regretă obişnuita sa lipsă de prudenţă. O primă uşurătate a însemnat pentru el, acum zece ani, definitivarea studiilor în Franţa. Se dusese la congresul din Valais. Prezenţa acolo a celui de al optulea copil al unuia dintre cei mai buni stâlpi ai regimului (tovarăş al lui Gabriele d'Annunzio când s-a luat Fiume şi „pacificator" al Veneţiei în momentul marşului asupra Romei, Sebastiano Agusti), fusese considerată „regretabilă" de însuşi Ducele, această mişcare europeană relevând o ideologie democratică perimată. Sebastiano îi explicase lui Mussolini că Marco, de-abia în vârstă de şaisprezece ani, nu văzuse în această aventură decât o partidă de „camping". Cu toate acestea, a considerat preferabil să-şi ducă mezinul în pensiune la Paris, pentru a evita digresiunile sale de limbaj. Era necăjit că nu se oprise la al şaptelea copil, ultimul dându-i mai multă bătaie de cap decât toţi ceilalţi şapte laolaltă.

Şi dacă n-ar fi fost inteligent, dar dimpotrivă! Elev al Şcolii Centrale, ieşise inginer, îşi luase diploma italiană la Milano, al doilea din promoţia sa, la douăzeci şi trei de ani. Însă lectura celor optsprezece volume de articole şi de discursuri ale lui Benito Mussolini şi aceea a operelor complete ale lui Arnaldo Mussolini, apostol defunct al fascismului, nu-l edificase pe Marco, refractar ideologiei fasciste.

Angajat la Fiat, în Torino, la biroul de studii, se dovedea un inginer avizat dar un spirit îngrijorător. Alegerea sa în calitate de delegat al muncitorilor la consiliul Corporaţiei automobilistice (fapt fără precedent pentru un inginer) fusese rău interpretată.

Se constată că nu asista decât la adunările obligatorii ale Partidului şi că nu vizitase *Mostra fascista* decât în ultima săptămână.

De-o hărnicie îndârjită, Marco, la douăzeci şi cinci de ani, adusese o modificare esenţială carburatorului Fiat. S-a găsit însă modalitatea ca Marco să împartă laurii invenţiei cu unul dintre colegii săi, Domenico Ricardi, şi de a-l cita pe acesta din urmă pe ordinul de zi al Corporaţiei automobilistice.

Reprezentantul fascist al întreprinderii îl aştepta pe Marco la această cotitură. Jurase să-l „doboare pe acest mârşav făţarnic, care crede că totul îi este îngăduit pentru că-i fiul unui bonz”.

Însă Marco nu vădise niciun fel de ciudă.

Cu toate acestea, patronii, care-l preţuiau pe Marco la justa lui valoare, îi reproşaseră că socotea regretabilă eliberarea Albaniei de sub tirania uzurpatorului Zogu. Marco îşi oferise demisia, în timp ce lucra la o nouă metodă de propulsie a avioanelor.

Întrecuse orice măsură cu o săptămână în urmă, declarând, în faţa câtorva prieteni intimi, că Italia va merge poate împotriva Franţei, dar că italienii nu vor uita Istoria. Franţa făurise Italia în 1859 şi o salvase în 1917. Deoarece doi dintre prietenii intimi prezenţi la această serată făcuseră un raport corespunzător cu acela al chelnerului şef, Marco fusese chemat la Roma.

Marco a sosit în după-amiaza asta, după ce a petrecut un ceas la Livorno în preajma tatălui său, cuprins de indignare. Marco a ascuns planurile motorului sub o lespede a grădinii bătrânului Sebastiano. Şi l-a pus la curent pe acesta cu convocarea pe care a primit-o (măsură de favoare) din partea Secretarului general al Partidului.

Sebastiano Agusti îl consideră pe acest nou venit drept un oportunist fără valoare. E omul contelui Ciano, care-şi datorează cariera soţiei şi care face cariera altora prin femei.

Îndepărtat, ca toţi pionierii, de la posturile de comandă, Sebastiano a dobândit în materie de proastă dispoziţie ceea ce a pierdut în influenţă. Nu aşteaptă decât să îmbătrânească în pace cu mica lui sinecură de guvernator la Livorno. De altfel, le-a asigurat cariera celor şase fii, ca şi ginerelui. Cei doi mai mari au făcut avere cu lucrările de asanare a mlaştinilor Pontine; unul a intrat la Academie, poet cu venituri; cel de-al patrulea este deputat în Camera Corporaţiilor, al cincilea, acoperit de glorie în timpul cuceririi Etiopiei, e ofiţer la Addis-Abeba (colonel la

treizeci de ani) şi i-a procurat celui de-al şaselea uriaşe şi fertile concesiuni pe platouri. Cât despre Gennaro Bologna, soţul Lucreţiei, fiica sa, este o speranţă a diplomaţiei. Consilier la ambasada din Londra, a denunţat anglofilia contelui Grandi, ceea ce i-a adus postul dorit de ministru la Budapesta, unul dintre cele mai delicate ale Axei.

Pentru aceste motive Sebastiano Agusti este destul de indiferent în ceea ce priveşte soarta lui Marco, al optulea copil al său. La urma urmei, câteodată soarta îţi joacă şi feste.

Marco a petrecut ceasuri încântătoare la prietenii săi, artiştii francezi de la Vila Medicis.

Se află acum pe terasa Pincio, dominând Roma cu nenumăratele ei cupole şi campanile, unde un bust al lui Chateaubriand recheamă ceasurile de amiciţie latină. Noaptea cade asupra oraşului. Marco începe să coboare scara care dă în piaţa Spaniei. Luminate electric, casele par un decor alcătuit cu o artă sobră şi subtilă în acelaşi timp. Tarabele multicolore ale vânzătorilor de flori aruncă pete vii. Cei din Roma nu par să împărtăşească neliniştea care îi tulbură, de câteva zile, pe locuitorii din Torino. Aici, eşti mai departe de Franţa şi mai aproape de fascism.

Ca dusă de un curent, mulţimea se scurge. Marco o urmează. El suspină, trecând pe dinaintea vânzătorului de îngheţată care a fost, de la Claude Lorrain se spune, locul favorit al artiştilor francezi, întotdeauna numeroşi, iubiţi şi fericiţi la Roma. Îşi înăbuşă pofta de-a mânca o îngheţată napolitană. Urmează mulţimea care creşte pe măsură ce te apropii de centrul oraşului, prin aluviunile străzilor adiacente. Circulă zvonul, pe şoptite, că Ducele va rosti un discurs din balconul palatului Veneţia.

Pe Corso, oamenii se calcă în picioare, se strivesc. Piaţa Veneţiei este neagră de lume. Căştile celor din garda Ducelui strălucesc dinaintea palatului, sub reflexele lampadarelor. Monumentul uriaş al lui Victor Emmanuel, livid şi hidos, e luminat violent de proiectoare. Palatul Veneţiei, dimpotrivă, e întunecat şi tăcut. În primele rânduri ale mulţimii şi pe treptele monumentului, stă aliniat tineretul fascist, în cămăşi negre.

Marco aude vorbe contradictorii: Ducele va anunţa declararea războiului, spun unii. Cei care au ascultat la radio dau asigurări

că Italia fascistă, fidelă Axei şi nedezminţitei prietenii personale a celor doi dictatori, va lua o atitudine de „nebeligeranţă”.

Mussolini joacă o partidă subtilă. „Nebeligeranţa” va fi suficientă pentru a menţine, în Tunisia şi în Alpi, un sfert din armata franceză. Războiul, ar însemna invadarea Italiei, armata germană abătută prin sud.

Marco zâmbeşte gândindu-se la prietenii săi francezi care se temeau de război. Însă războiul pentru ei este singura soluţie. Trebuie să intre în Italia. Unde francezii vor fi primiţi ca eliberatori. Regimul nu va rezista câtorva săptămâni de conflict. Fie ca francezii şi englezii să invadeze Italia!

Marco se gândeşte că ideea aceasta, exprimată în locul unde se află, nu-i va mai atrage domiciliul forţat, ci-l va distruge.

Câteva cântece se înalţă, ici şi colo. Imnul fascist pune stăpânire pe întreaga mulţime care curând intonează *Giovinezza*.

Apoi se aprind proiectoare din cele două laturi ale pieţei, orientate asupra celebrului balcon, din centrul palatului Veneţia. Mulţimea strigă: „Duce! Duce!” Tinerii scandează: „Eia! Allala!”

Un mare actor ştie să-şi pregătească intrările. În clipa dorită, când speranţa e pe cale de-a se transforma în nerăbdare, uşa-fereastră îşi deschide cele două canaturi şi Ducele apare, singur. Poartă o uniformă neagră şi o mică bonetă cu ciucure.

Cu miile, braţele se ridică în coloane verticale. Mussolini aşteaptă. După aceea, cu bărbia ieşită în afară, cu pântecele înainte, salută, cu braţul ridicat foarte sus.

Se înalţă ovaţii. El coboară braţul. Apoi „Sst! Sst!”. O tăcere adâncă se lasă peste piaţă.

Atunci Mussolini ridică din nou, foarte sus, mâna dreaptă deschisă. Înalţă capul, ca pentru o invocaţie, după aceea se întoarce şi dispare. Canaturile uşii-ferestre se închid la loc. Proiectoarele se sting. Decepţie: nu va fi niciun discurs.

Vânzătorii de îngheţată sunt asediaţi la colţurile străzilor. Piaţa se goleşte. Cămăşile negre degajează rapid terenul.

Marco izbuteşte să se elibereze şi se îndreaptă spre Forum, a cărui Cale Triumfală se deschide la stânga sa. În pivniţele unei case vechi, alături de columna Traiană, se află un cabaret. Un cântăreţ napolitan îi desfată aici pe devotaţi şi pe turişti cu ale sale romanţe sentimentale. Toţi îl ascultă, în timp ce beau Lacryma Christi. Marco este unul dintre primii clienţi, deoarece

Ducele a făcut o concurenţă decisivă tenorului şi celebrului *Sole mio*. Marco se aşază şi bea. Tenorul preludiază la mandolină. Marco regăseşte Italia şi uită, pentru o clipă, frământările în legătură cu destinul său şi cu acela al civilizaţiei.

XIII
MINNIE VON HOFFMANSTAHL

Minnie von Hoffmanstahl e blondă. Poartă, contrar, ordinelor Führerului, părul *à la garçonne*, după moda din 1925, şi haine bărbăteşti croite sever. Şi-a dovedit astfel, la timpul său, emanciparea faţă de vechile partide conservatoare. În timp ce întreaga sa familie milita alături de prinţul Stahrenberg, ea aderase la partidul paneuropean al contelui Coudenhove-Kalergi, asigurând, de două ori pe săptămână, la Viena, într-un somptuos palat gol şi rece de pe Ring, o permanenţă pentru simpatizanţii mişcării.

Tot astfel înlăturase şi celelalte bariere ridicate împotriva Instinctului de către Societate. Aflase în Freud explicaţiile potrivite pentru refulările sale şi condiţiile prime ale uranismului. Dar, pudică şi orgolioasă, se mulţumise multă vreme cu prietenii amoroase şi corespondenţe încâlcite cu tinere, botezate ca şi dânsa „europene”.

Sub acest titlu de „europeană”, participase la congresul de la Valais din 1929, unde ţinuse o conferinţă obscură privind „Femeia europeană şi problemele de mâine”.

După congresul (şi primirea afabilă făcută de congresişti falsei sale simplităţi de aristocrată austriacă), Minnie evoluase. Fiică a unui mare senior, vară a Habsburgilor, descendentă a margrafilor de Brandenburg şi descendentă a lui Carol Cvintul prin ramura feminină, aderase la partidul naţional-socialist austriac încă din toamna lui 1928 şi poseda carnetul numărul 98.

Acest preţios carnet îi îngăduise să treacă prin epurările din 1934, în ciuda violenţelor ei de limbaj, a relaţiilor de prietenie cu căpitanul Röhm, a nesupunerii ei, care făcuse să se încrunte sprâncenele Führerului însuşi, în timpul unui banchet pe care acesta îl prezida la Nürenberg şi unde ea ocupa un loc de onoare, datorat în aceeaşi măsură înaltei sale nobleţi cât şi numărului carnetului său.

Minnie convertise la naţional-socialism un oarecare număr de aristocraţi austrieci. Îi îndoctrina cu concepţia „Marelui Reich German”, cu alte cuvinte redeşteptarea Sfântului Imperiu, înlocuind însă crucea pontificală cu svastica şi ridicându-l de pe

Câmpiile de la Aix-la-Chapelle pe noul stăpân al Europei pe înălţimile de la Berchtesgaden.

Cu această convingere că într-o zi capitala noii Europe va fi Viena, căreia S.D.N. îi preferase Geneva, Minnie jucase un rol esenţial în predarea Austriei.

De la Anschluss, se interesase mai curând de cultura fizică a arienelor strânse în lagărele de tineret. Se punea problema de a se obţine specimenul german perfect. Minnie fusese numită „consilier tehnic pentru ameliorarea rasei”, cu toată proasta dispoziţie a doctorului Goebbels, care nu admitea ca femeile să fie refractare faţă de legea bărbatului. Însă agenţii Gestapoului nu putură descoperi nicio picătură de sânge evreiesc, niciun scandal de moravuri pe care să-l exploateze. În aşa măsură încât Minnie prezidă la realizarea unui mare film, care consacră supremaţia rasei ariene şi ascensiunea Germaniei, în sfârşit eliberată de complexul de la Weimar.

Minnie declarându-se ostilă faţă de teoria spaţiului vital, mareşalul Goering, pentru a evita orice complicaţie, îi dădu misiunea unei anchete în Elveţia privind funcţionarea Crucii Roşii şi viitorul regim al prizonierilor. Se punea problema să se arate grija manifestată de cel de al III-lea Reich, în acest război care îi era impus, faţă de respectarea acordurilor internaţionale.

După un telefon imperios şi tandru, Kate Christiania a venit să petreacă o ultimă seară cu prietena sa. Minnie a încercat pentru Kate cea mai mare pasiune din viaţa ei. Această pasiune s-a devorat ea însăşi, ca toate iubirile lui Minnie, şi n-a mai rămas dintr-însa decât o prietenia îndureratã. Înainte de a părăsi Berlinul, Minnie i-a mai telefonat totuşi o dată lui Kate.

Kate e surprinsă că Minnie a rămas ataşată faţă de nazism, al cărui grotesc, dacă nu chiar oroare, dânsa îl vede fără menajamente. I-o spune.

— Pentru că, răspunde Minnie, îmi place mai mult să trăiesc în universul german pe care mi-l va da cel de al III-lea Reich decât în lumea anglo-franceză în care ne-ar cufunda căderea lui.

Kate are impresia că menghina se strânge în jurul ei, că va trebui să fie frumoasă pentru Regim, să aibă talent pentru Regim. Şi nu poate suporta să-şi muşte limba de fiecare dată când vrea să vorbească, obicei pe care a trebuit să-l deprindă, după sfaturile directorului de scenă.

Suportă greu garda personală care i-a fost impusă. Minnie îl cunoaşte pe acest Walter von Kirshoff. Era un militant pentru amiciţia franco-germană. Nu s-a raliat Regimului decât după Revoluţie. Dar se bucură de stima şi încrederea celui mai tăcut şi celui mai puternic personaj, Rudolf Hess.

Sună cineva. Minnie introduce un băiat frumos şi slab, seducător şi buimac, şi care se lasă moale pe divan, cu capul în mâini. Fără să-l întrebe nimic, se duce să caute în bucătărie ce-a mai rămas din lintea cu slănină de la masa ei. Îi aduce şi prăjituri din făină de cartofi. Jaroslav Halivec mănâncă, fără să scoată un cuvânt. Ochii săi aleargă de la Kate la mobilierul sărăcăcios al apartamentului mobilat, cu lăzi desfundate, cu portrete care au dedicaţii ale Führerului şi ale Mareşalului Goering şi care împodobesc pianul cu coadă. Minnie, cu o sticlă de bere în mână, respectă această masă disperată şi melodică.

— Mulţumesc, spune în sfârşit Jaroslav.

De la congresul din Valais, au corespondat, în pofida căilor politice străbătute în sens contrar. Minnie s-a dus chiar să-l vadă la studioul din Praga, în timpul unei călătorii în Cehoslovacia.

A fost eliberat prin ordin al guvernului, povesteşte dânsul. S-a temut atât de mult, încât a plecat pe furiş. Acum, nu ştie ce se va întâmpla cu el, comunist şi ceh.

Minnie îl linişteşte. N-are de ce să se teamă. Comuniştii vor fi, un oarecare timp, lăsaţi în pace.

Kate îl examinează în tăcere pe acest bărbat de o atât de neliniştitoare frumuseţe. O interesează acest băiat tragic, cu ochi albaştri, cu chip de înger decăzut, prin a cărui privire trec spaime stranii. Kate n-a văzut niciodată vreun militant comunist. E amuzată că această întâlnire are loc la un şef nazist.

Minnie îl sfătuieşte pe Jaroslav să se adreseze autorităţilor corporative ale cinematografiei. Kate se va duce mâine la Babelsberg şi-i propune să-l ghideze. Jaroslav vrea să lucreze, dar nu vrea să participe la război. Ar prefera să moară decât să se bată pentru cel de-al III-lea Reich. Minnie îl linişteşte cu atât mai energic cu cât se aude din nou soneria.

E Walter von Kirshoff. Aşteaptă în stradă, de mai multe ceasuri, ieşirea lui Kate. Şi-a îngăduit să urce pentru a-şi lua rămas bun de la dânsa. Îşi părăseşte serviciul, deoarece pleacă a doua zi pe frontul francez. Nu va fi deocamdată înlocuit. A făcut şefilor săi un raport liniştitor.

Minnie îşi aminteşte că şi von Kirshoff a fost la congresul din Valais. Cei doi bărbaţi se recunosc deîndată. Walter îl salută pe Jaroslav cu un „Heil Hitler” indiferent.

Kate îi urează cu amabilitate noroc lui Walter. Care are chiar dreptul la un zâmbet demn de un prim plan. Jaroslav întoarce capul, când Walter pleacă, pentru a evita acel „Heil Hitler” care n-ar ieşi din gâtlejul său.

În timp ce Minnie îl conduce pe Walter, Kate îl întreabă pe Jaroslav unde va locui. El n-are idee, pentru că Minnie părăseşte Berlinul chiar în noaptea asta. Kate îi oferă divanul salonului din apartamentul său, la hotelul Eden.

Pe drum, vor putea să cumpere lenjerie, încălţăminte, un costum. N-o va deranja deloc. Mâine, îl va prezenta conducătorilor de la Filmburo.

Jaroslav vrea să refuze, însă Kate îl priveşte atât de amabil încât nu spune nimic. Îi vine poftă să plângă, dar nu poate nici asta.

XIV
JAROSLAV HALIVEC

— Iată! Ai să te culci pe divanul din salon, spune Kate.

Jaroslav stă în picioare, zăpăcit de-a binelea.

— Mai întâi ai să faci o baie, i se spune cu autoritate. Halatul e atârnat pe perete şi papucii sunt lângă taburet.

Şi deschide un dulap cu glisieră, ascuns într-unul dintre pereţii salonului de unde scoate un chimono de mare preţ pe care i-l azvârle lui Jaroslav în faţă.

— O să-ţi pui asta. Între timp, eu am să comand cina.

Jaroslav întârzie în baia foarte caldă, cu multe săruri. S-a spălat minuţios şi se săpuneşte straşnic. Apoi iese şi purcede la nişte îngrijiri uitate, curăţarea unghiilor, perierea părului prea scurt care-l face să semene cu un recrut de curând încorporat. După ce şi-a alungat oboseala, are un aer foarte tânăr şi, în acest chimono somptuos, seamănă cu un vrăjitor din *O mie şi una de nopţi*.

Kate, în pijama, fumează o ţigară dinaintea unui supeu rece şi a unei sticle de şampanie, pusă într-o căldare cu gheaţă. Şampanie veritabilă, din Franţa.

— Sunteţi o zână, spune Jaroslav.

Găseşti de toate în aceste hoteluri luxoase internaţionale. Li s-a adus pui, pateu de ficat şi o salată (cu un singur tacâm pe care dânsa îl împarte, pentru a nu atrage bănuielile personalului, de altfel indiferent). Lui Jaroslav îi este încă şi mai foame, de când a mâncat la Minnie. Stomacul său îşi pretinde restanţele.

Kate mănâncă, fără îndoială prin molipsire, mult prea mult pentru „linia” sa. La naiba cu balanţa pentru materii grase, inventată pentru uzul starurilor. De altfel, se prea poate ca balanţa să fie curând inutilă.

Jaroslav, uşor ameţit, gustă din plin această euforie. Kate e imaginea desăvârşită a unei femei de lux pentru perioadele facile ale Istoriei. Kate hotărăşte, după o clipă, că Jaroslav şi cu ea au drept la un pic de whisky pentru a-şi reveni. Tocmai are o sticlă într-un cufăr. Din fericire, mai există gheaţă în frapieră.

După aceea, îi cere să-şi povestească viaţa. E aşezată alături de el pe divan. Când amănuntele devin prea îngrozitoare, îşi înfige unghiile în braţul lui Jaroslav, prin chimonoul de mătase.

Chipul i se contractă, pradă unei adevărate suferinţe. Lucrează imaginaţia artistei. Jaroslav o linişteşte.

— M-am întors, după cum vezi, spune el.

Dar Kate e invadată de o spaimă insuportabilă. Cum a putut ea să se întoarcă aici, de bună voie? Vor face din ea ce vor vrea ei. Dacă nu se pleacă în faţa capriciilor lor, va suferi tot ce povesteşte acest băiat.

Se ridică dintr-un salt, se duce să zăvorască uşa salonului, aprinde luminile din camera ei şi din camera de baie, ca o fetiţă căreia îi este frică de întuneric. Apoi vine să se prăbuşească lângă Jaroslav, îşi toarnă un alt pahar de whisky.

— Trebuie să părăsim ţara asta, îngaimă dârdâind. Cât mai repede cu putinţă...

— Dar dumneata nu ai de ce să te temi, protestează Jaroslav.

— Crezi că pot să rămân la discreţia lui Goebbels şi a clicii lui, după cele ce mi-ai spus? Mâine voi face rost de un paşaport, indiferent la ce preţ, şi vom trece graniţa. Eşti curajos şi puternic, mă vei ajuta. N-ai să mă părăseşti, Jaroslav, nu-i aşa?

În exaltarea ei, pijamaua i s-a întredeschis şi descoperă umărul celebru şi un sân mic de fată. Jaroslav simte deşteptându-se în el o tulburare uitată. Această femeie splendidă, pe care o jumătate din omenirea masculină din Occident a dorit-o, se află alături de el.

— Nu-ţi fie teamă, spune el, cu vocea puţin răguşită. Nici vorbă că vom trece graniţa.

Apoi ezită:

— Dar, când vei fi trecut graniţa, dumneata vei redeveni Kate Christiania iar eu Jaroslav Halivec.

Foarte aproape de gura lui, Kate murmură, concentrându-şi toată puterea de seducţie:

— Nu spune prostii.

Kate a fost numaidecât frapată de frumuseţea romantică şi dureroasă a acestui băiat. L-a tratat ca pe un copil pe care îl aduni, într-o seară în care ninge, din tinda unei biserici.

Dacă Jean Breuil s-ar afla aici, cât ar fi de fericită! Ultima lui scrisoare venea din Port Said. Se gândea s-o caute, după terminarea filmului, pentru câteva săptămâni de vacanţă. Lui i se părea cât se poate de firesc să fie unicul amant al lui Kate Christiania. Şi e adevărat că nu l-a înşelat niciodată. Încarnează pentru ea bărbatul ideal, energic dar sceptic şi spiritual, duios şi

caustic, de o nepăsare tot pe-atât de firească şi iraţională cât şi curajul său. Un cutezător având aparenţa unui flegmatic gentleman englez. Şi ce amant! Un adevărat amant francez, aşa cum şi-l imagina ea înainte de a-l întâlni: prevenind dorinţa, ghicind gusturile, şi, în afară de dragoste, atent şi discret. Mereu gata să glumească (şi, fără îndoială, sentimental).

Când i-a propus să nu-l mai părăsească, să întemeieze o casă de producţie pentru ea (unul dintre contractele ei ar fi procurat milioane), să-şi clădească viaţa împreună, el izbucnise în râsul acela nestăvilit care-o făcea să se prăpădească de dragul lui şi spusese:

— Nu mănânc eu din pâinea asta.

Apoi îi luase capul în mâinile lui mari şi o sărutase lung pe gură, ca şi cum ar fi sorbit-o.

Kate suspină. Unde e Jean acum, cu camera lui de luat vederi şi cu provizia de peliculă? Niciodată nu dorise într-adevăr un bărbat, înaintea lui. N-are un temperament prea exigent. Numărătoarea amanţilor care au trecut prin viaţa ei se poate face repede, oricât de surprinzător ar părea acest lucru. Ascensiunea către rangul de vedetă e plină de dificultăţi, dar acestea nu ţin într-atât de relaţiile sexuale pe cât se povesteşte.

Desigur, în prima tinereţe, a avut, rând pe rând, un autor de scenarii, un director de scenă şi un producător. Dar după aceea contractele au venit de la sine şi partenerii nu-i spuneau nimic. Au existat Harold şi Pedrito. La Hollywood nimeni, mai cu seamă nu soţul ei, acest Grande de Germania luat în căsătorie pentru publicitate.

S-a îndepărtat, tocmai la capătul divanului. Mirat de tăcere, Jaroslav deschide ochii.

Acesta e momentul pe care îl aleseseră sirenele ca să urle de moarte.

Groaza o copleşi pe Kate. Stinse toate luminile, în afară de o lampă mică, pe o masă.

— Vei coborî în pivniţă, spune Jaroslav, ridicându-se. E mai prudent.

— Nu vreau să mor singură, nu vreau să mor singură, bâlbâie Kate.

A luat de pe un fotoliu mantoul lui Kate şi i-l pune pe umeri.

— Trebuie să-ţi iei banii şi bijuteriile. Am să aştept aici întoarcerea dumitale.

Kate se aruncă în braţele lui Jaroslav, se agaţă de el. Mantoul alunecă la pământ.

— Nu mă părăsi! Nu mă părăsi! Strânge-mă în braţele tale. Nu vreau să le mai aud.

Sirenele au tăcut. Acum, înlănţuiţi pe divan, ascultă liniştea.

XV
JEAN BREUIL

Jean a zburat adeseori orbeşte. Dar azi e serios. Are trac, la fel ca atunci când dai un examen. Asta nu se poate numi teamă. E ceva mai subtil. Există un risc pe care nu-l poţi măsura, pentru că e cel dintâi raid de observaţie pe rază mare. Zborul din această noapte va da o idee în legătură cu procentajul pierderilor. Jean nu-şi ascunde că doreşte acest procentaj „foarte satisfăcător".

Potezul nu poate depăşi 3700 înălţime maximă. Aşa că Bernier şi Breuil nu sunt echipaţi ca exploratori ai stratosferei. Fac o scurtă călătorie la înălţime medie între bunul şi bătrânul Dumnezeu german şi diavolul de la Berchtesgaden.

Bernier e un ştrengar parizian slab ca o pisică ce miorlăie pe acoperişuri, care are la activ zece mii de ore de zbor. Nimic glorios. O muncă obscură de muncitor în acord al aerului. A făcut „autobuzul" Paris-Nisa şi Paris-Alger, cu o regularitate de funcţionar şi cu singura teamă de a nu ajunge cu întârziere la escale. Ştrengarul are greutăţi de familie: patru puştani acasă şi care mănâncă cât şapte. La ultima revizie a fost trecut de la bombardieri la observatori. Dimpotrivă, la „Air France", este foarte bine cotat. Face Extremul Orient, consacrare a celor mai buni. În aşa măsură încât patronul a vrut să ceară o mobilizare pe loc. Dar Bernier a refuzat.

În a doua seară, comandantul grupului a reunit cele două escadre de recunoaştere de noapte pe rază mare: Potezurile. Mai multe zincuri se duceau să respire aerul Germaniei. Jean se bucură că va face fotografii cu noile bombe luminoase, o găselniţă uimitoare. Se lansează bomba cu magneziu şi se fotografiază lucrurile luminate, ca pe un campion ciclist, în timpul unui fulger.

Dar, decepţie, nu se va fotografia nimic. Comandantul arată, căutându-şi cuvintele (e un as din celălalt război, dar n-are uşurinţă în vorbire) ceea ce aşteaptă el de la echipaje. Din cele două escadrile, numai şase aparate vor ieşi. Este vorba de un zbor de propagandă, şi, în acelaşi timp, de o manevră de reperare. Observatorii vor trebui să-şi identifice obiectivul, cu ajutorul a una sau două bombe luminoase, şi să arunce, asupra oraşului desemnat, kilograme de manifeste.

Cuvântul de ordine al înaltului comandament să fie oare acela de a nu face vreun rău germanilor? Artileriştii nu trebuie să tragă, bombardierii nu trebuie să bombardeze. Cât despre observatori, vor distribui articole incendiare (să sperăm).

Jean găseşte pueril să întreprindă o asemenea cursă pentru a lansa peste capul friţilor un discurs probabil idiot. (N-are o încredere nemărginită în capacităţile publicitare ale profesorilor de germană şi ale ambasadorilor în retragere, care constituie floarea aleasă a propagandei franceze. De altfel, n-ai decât să citeşti ziarele din aceste prime zile de război.) Pachetele vor cădea pe acoperişuri sau în câmp. Cele care vor atinge străzile vor fi măturate, dis-de-dimineaţă, de către serviciile de salubritate.

Jean crede în eficienţa mai mare a unei bombardări intense a spatelui, şi chiar a oraşelor mari. Friţii nu sunt obişnuiţi cu acest gen de sport. De la Napoleon încoace războiul s-a desfăşurat la alţii. Jean are însă impresia, încă neprecizată, a unei rutine din timp de pace, care se prelungeşte. Plutonierii-majori din 1914 sunt maiori şi chiar locotenenţi-colonei. O nouă generaţie de plutonieri majori se pregăteşte pentru o avansare nesperată. Fie ca (şi Jean nu vrea să se gândească serios la una ca asta) plimbările acestea de agrement, după o apreciere rapidă, să nu dezvăluie o nepregătire foarte regretabilă, o lipsă a unui plan de atac şi să nu fie o manifestare a unor oameni „care-şi dau aere”. Să spui germanilor: „Vedeţi, acum trecem. Când vom vrea, vom bombarda”.

Jean se linişteşte. Totuşi franco-englezii nu s-au lansat în război la întâmplare, aşa cum el însuşi, Jean Breuil, survolează Germania, alături de pilotul chircit într-un aparat în stare să se ducă departe şi să se înapoieze, însă nici foarte rapid, nici foarte sigur pe el. Dacă ar fi prinşi într-un raid de vânătoare, ar fi curăţaţi.

Atenţie: un proiector, acolo. Jean are impresia că aude sirenele. Două, zece proiectoare se aprind. Bernier consideră că înţelepciunea pretinde un mic ocol. Şi iată-l pe Jean cufundat în calculele sale.

Jupiter, acolo sus, e foarte luminos, netrebnicul. Numai el se vede clar în noaptea astă. Jean se gândeşte la friţii care tocmai sunt pe cale să coboare în pivniţă. Se gândeşte de asemenea şi

la echipajele de vânătoare care ies înjurând, cum înjură toate echipajele de vânătoare din lume.

Se gândeşte la Kate. Mai e oare la Berlin, sau turnarea a fost întreruptă? Nu se poate pune, vai, problema să aterizezi pe acoperişul hotelului Eden, unde locuia ea, ca s-o surprinzi în pat. Lui Jean îi e dor de Kate. Îi simte parfumul în carlingă şi gustul pe care îl are gura ei, pielea ei.

Coboară în picaj, bătrâne, suntem unde trebuie. Acum să folosim magneziul. Acolo jos, e tăcere. Niciun fel de apărare antiaeriană. Proiectoarele s-au stins. Jean se întreabă dacă e o cursă, sau vor să liniştească populaţia.

Bernier face cercuri mari. Kate se află oare la o mie două sute de metri, adică un sfert de oră de mers pe jos?

Jean trage un zăvor, cu speranţa că manifestele vor fi convingătoare. Bernier nu pare a avea poftă să zăbovească. Urcă din nou ca o săgeată.

Manifestele coboară în zbor planat. Un pachet, care nu s-a deschis, cade pe acoperişul hotelului Eden, aproape de bar, deasupra apartamentului lui Kate.

Nesatisfăcută, jenată şi supărată, Kate se smulge din braţele partenerului. Se ridică în picioare, constată că e o alarmă falsă. Dezolată, intră în camera de baie.

Jean şi Bernier sunt departe.

XVI
MINNIE VON HOFFMANSTAHL

Cinci tineri blonzi, îmbrăcaţi în negru, cântă mezza voce *Horst Wessel lied*. Cinci băieţi frumoşi cu ochi albaştri, aproape copii, promovaţi elevi ofiţeri de elită, vin de pe câmpul de instrucţie şi se întorc la formaţiile lor.

Au ocupat un compartiment rezervat membrilor Partidului. Culoarele sunt înţesate de civili şi de ofiţeri subalterni. Mai sunt de asemenea femei şi copii. Pentru ei controlorul a deschis compartimentul.

Sunt prieteni din copilărie. Au crescut în acelaşi ritm, pe băncile liceului din Frankfurt. S-au născut în înfrângere. Au deschis ochii spre viaţă în neliniştea Germaniei şomeră şi mizerabilă. Familiile lor burgheze din Frankfurt au fost ruinate prin falimentul mărcii. Taţii juraseră, în timp ce mamele făceau coadă la uşa cârnăţarilor şi a brutarilor, o ură nestinsă Franţei vinovate şi neînduplecate. Acasă, până la vârsta de zece ani, n-au auzit vorbindu-se, mâncând rareori pe săturate, decât despre privaţiunile pe care Germania trebuia să le suporte.

La zece ani, au văzut pavajul, dinaintea casei lui Faust, pătat de sângele amestecat al naziştilor şi al comuniştilor. Doi dintre părinţii lor găsiseră de lucru datorită partidului nazist. Ceilalţi trei erau şomeri. Atunci s-au înscris cei cinci camarazi în mişcarea tineretului naţional-socialist, în care băieţii erau înrolaţi începând de la vârsta de zece ani. Se făceau plimbări, exerciţii. Se studia *Mein Kampf*. Învăţau să urască. Îi alungară, scuipând, pe alţi doi puşti nedespărţiţi, dintre ei, care erau evrei. A fost o mare pierdere, deoarece cei doi aduceau întotdeauna bomboane şi bile şi aveau buzunarele pline cu bani.

De la zece la douăzeci de ani, cei cinci trăiseră ascensiunea partidului către putere, după aceea revenirea Germaniei la rangul de mare putere, în sfârşit hegemonia asupra Marelui Reich German.

Din an în an, asistaseră la zdrobirea comuniştilor, dizolvarea social-democraţilor, care-şi schimbau convingerile după cum bătea vântul. Venise ziua în care Führerul fusese chemat de bătrânul Hindenburg şi ziua incendierii Reichstagului. Atunci, ceilalţi părinţi avură şi ei de lucru. Au binevoit să uite că unul avusese simpatii pentru social-democraţie (din fericire fără a

adera). Băieţii participaseră la garda de onoare a Tineretului la congresul de la Nürnberg, din 1936, anul hotărâtor al *Stimmung*[8]-ului german.

La optsprezece ani, intraseră la şcoala militară a partidului. Acolo, învăţaseră mânuirea mitralierei, franceza, mânuirea pistolului automat, istoria superioară a rasei germane. După aceea au fost selecţionaţi, ţinând seama de ţinuta lor frumoasă, pentru corpul paraşutiştilor şi admişi ca elevi ofiţeri, toţi cinci: cei doi Hans, Friedrich, Joachim şi Heinrich.

Acum se întorc la unitatea lor. E război, cel adevărat, în sfârşit! Până în prezent, Führerul n-a avut de-a face decât cu austriecii, nişte nenorociţi oprimaţi, cu cehii cei sălbatici, pe care democraţiile înjidovite n-au avut curajul să-i susţină. Hitler a suflat, ca-ntr-un castel de cărţi, peste frumoasele lor combinaţii.

E războiul pentru Europa germană, adevărata Europă. Şi din acest motiv băieţii cântă mezza voce *Horst Wessel Lied*, aşteptând plecarea trenului.

Două valize luxoase aşezate de un hamal în plasă anunţă o femeie. Băieţii cred că e o greşeală. Compartimentul e rezervat. Dar nu. Ciudata femeie care intră arborează insigna Führerului. Băieţii se ridică şi salută, cu braţul ridicat. Ea surâde, spune „Bonsoir” şi se aşază. Poartă părul scurt, centironul peste cămaşa brună şi noua decoraţie pe care Führerul o decernează acelora care au adus servicii excepţionale.

Băieţii au tăcut. Fără a le acorda cea mai mică atenţie (deşi sunt băieţi frumoşi, iar fetele sunt amabile cu ei), femeia se cufundă în lectura unei cărţi englezeşti.

Când vine controlorul, urmat de subofiţerul însărcinat cu supravegherea militară, băieţii sunt uşuraţi să constate că aveau drept la folosirea compartimentului. Femeia prezintă o hârtie acoperită de ştampile care provoacă salutul în poziţie de drepţi din partea celor doi funcţionari.

— Pentru Zürich, trebuie să schimbaţi la Karlsruhe, spune în sfârşit controlorul. Nu mai există vagon direct.

Femeia scoate din sacul de voiaj un pachet de ţigări englezeşti adevărate pe care îl face să circule de jur-împrejur. Băieţii sunt încântaţi. Încep să pălăvrăgească. Femeia ascultă, fără ca ei să-i fi auzit încă sunetul vocii. Au fost aleşi pentru

[8] stării de spirit (germ.)

corpul paraşutiştilor. Ştiu că e o activitate care comportă multe riscuri şi glorie.

— Şi discreţie, le-o taie ea sec.

Conversaţia se năruie. Fiecare e plouat. Minnie se cufundă în *Mr. Pickwick*.

Când coboară la Karlsruhe, băieţii o ajută să depună pe peron valizele, care trebuie să conţină rochii de lux, truse de voiaj şi flacoane cu apă de Colonia.

O salută de la fereastra culoarului, cu braţul ridicat. Femeia aceea le dă impresia că au intrat în marea aventură inexorabilă care popula visurile lor de băieţaşi germani şi că sunt bărbaţi.

XVII
GEORGES MERLIN

Începând de la ora patru după-amiază, Georges rulează pe o şosea înţesată de nebuni, de să crezi că şi indivizii şi-au pierdut capul, nu numai popoarele. E orbit întruna de către ticăloşii care nu sting farurile. Atunci, le trimite şi el farurile şi reflectorul de ceaţă drept în ochi, ceea ce face, ca şi dintr-un sens şi dintr-altul, să se avanseze cu douăzeci la oră, fără a mai socoti riscul de a cădea în şanţ.

Lui Georges îi e groază să meargă noaptea. Gabrielle i-a reproşat adeseori că se culcă pe şosea, mai curând decât să facă 200 de kilometri la lumina farurilor. Astăzi, n-are de ales. Numai că are tendinţa să adoarmă. Nu mai rezistă, după zece sau unsprezece ore de drum. Pentru a se menţine treaz, cântă cât îl ţine gura: „Ce idioţi! Ce idioţi! Războiul nu răsplăteşte! Războiul nu aduce nimănui decât necazuri!” Iată ce cântă Georges, cu vocea lui falsă, care-l face pe unchiul Omer să spună că a inventat note noi. Slăbeşte uşor pedala acceleratorului, pentru că un viraj idiot a venit, să se bage chiar aici, la jumătatea pantei.

Vara trecută, înainte de München, s-a întors de două ori la Paris. Îi e groază de casa goală, cu huse pe fotolii (Gabrielle!), de portăreasa care-i face patul, de restaurantul obligatoriu şi de serile interminabile, în care nu ţi-e somn şi nici n-ai poftă să te întorci acasă. Atunci nu-i rămânea decât să se ducă la cinema, la music-hall, apoi deşteptarea la ora şapte şi ceva, pe când el, iarna ca şi vara, se scoală la ora cinci jumătate. Îi place să-şi facă baia, să se bărbierească în tihnă, să citească ziarele dejunând şi să fie la birou la ora şapte.

A rămas singur la Paris, de la 20 iunie, ca să aştepte un contract important, pe care l-a semnat de-abia la 13 august (şi de care nu s-a ales nimic). Gabrielle nu suportă să stea luna iulie la Paris. Spune că „se sufocă”. Trebuie să se ducă la Beauvallon, unde stă tot timpul în pielea goală.

E una dintre afacerile bune ale lui Georges, proprietatea asta din Beauvallon. A cumpărat-o cu un milion. Acum valorează cu mult mai mult. Curând, milionul nu va mai valora mare lucru, Georges nu mai are încredere în soarta Europei.

Deseori se gândeşte la liniştea economică, monetară şi socială în care a trăit tatăl său: taxa pe cacao, taxa pe zahăr, preţul mâinii de lucru, tarifele de vânzare angro. Să crăpi de plictiseală nu alta, într-un birou vechi, prăfuit. De când Georges a preluat afacerile din mâinile tatălui său, copleşit de crahul american (ehei, ’29, zece ani au trecut de atunci!) n-a cunoscut niciodată înţelesul cuvântului „securitate”: zeci de milioane în echilibru pe sârma întinsă. Ai de ce să te prăpădeşti de râs când te gândeşti cum sunt pizmuiţi burghezii, mai cu seamă din cauza securităţii pentru ziua de mâine!

Georges a considerat multă vreme că o Europă întemeiată pe liber-schimbism, respectul mutual al proprietăţii, un echilibru constant al standardului de viaţă ar putea să se apere împotriva „intemperiilor”. În sindicatele patronale, Merlin-fiul a părut întotdeauna un „stângist” periculos, el care trăieşte cu groaza în suflet faţă de schimbări, şi nu numai pentru că asemenea seisme l-ar priva de „fripturica” lui. Un regim de stânga ar anihila tot farmecul plăcerii de a trăi, dreptul esenţial de-a spune „la naiba” (ceea ce el face prea adesea, e de părere Gabrielle, burgheză înţepată, care în clipa de faţă se află în pielea goală pe o plajă, dar să trecem peste asta), dreptul de a te duce la liturghie (el nu se duce, dar ţine la dreptul în sine). Din experienţă, ştie că patronatul are posibilitatea de-a acorda condiţii omeneşti clasei muncitoare, asigurându-i bunăstarea la care aceasta are dreptul şi securitatea zilelor bătrâneţii. Georges se gândeşte de asemenea că un regim zis „liberal” nu poate să trăiască decât în libertate, adică dând fiecăruia şansa de a se ridica din punct de vedere intelectual şi social.

Tulburările Frontului popular, de pe urma cărora a avut de suferit (cu scuzele bătrânilor săi muncitori, care se supuneau ordinelor sindicale), erau datorate exceselor regimului precedent. Franţa a fost ultima ţară civilizată care s-a ocupat de pensiile muncitoreşti. A fost nevoie de ocuparea unor uzine pentru ca lucrătorii să obţină concedii plătite, concedii pe care Georges le asigura muncitorilor lui încă de-a doua zi după plecarea tatălui său (care n-a ştiut niciodată, ar fi făcut congestie cerebrală).

De la eşecul socialiştilor Georges tremura ca nu cumva într-o zi patronatul, triumfător şi mărginit, să-şi ia revanşa asupra legilor sociale şi să dea apă la moară revoluţiei, de astă dată

cea adevărată. La drept vorbind, patronii sunt mai mult proşti decât răi, agăţaţi de privilegiile lor de „castă” (chiar aceia pe care şansa, abilitatea, munca i-a ridicat recent din păturile de jos – mai cu seamă aceia care s-au îmbogăţit în timpul şi după războiul din 1914), atârnaţi de jetoanele lor de prezenţă, de fondurile de rezervă, de dividende, în loc să aibă idei şi să lucreze în numele progresului. Îi vezi cum protestează împotriva salariilor „excesive” şi a concediilor plătite, în consilii care costă o grămadă de bani în fiecare an, pentru numai câteva şedinţe.

Ce păducherniţă şi cu bugetele astea fastuoase, publicitate a tăcerii, publicitate financiară, şperţuri parlamentare, sporire de capital prin bănci, adevăraţi păduchi ai capitalismului, cu dijmele lor adiţionale, la emisiuni, la scont, la toate cele. Când muncitorul vrea să se ducă să facă dragoste pe iarbă, sâmbăta după-amiază, asta înseamnă sfârşitul civilizaţiei pentru aceşti cretini care pierd o groază de bani pe un banco la Deauville.

Mai neplăcut este că acelaşi lucru – dar aidoma – se întâmplă şi în cazul naţiunilor. Unele sunt sărace şi suprapopulate şi răcnesc ridicând pumnul: „Asta-i lupta finală.” Ca şi când lupta ar putea fi vreodată finală! În sfârşit! Celelalte, grase ca nişte foci, cu colonii pline de funcţionari, întreţinând milioane de şomeri (pentru a evita creşterea salariilor, trebuie să păstrezi un proletariat „flotant”) îşi acordă lor însele, pentru a menţine totul în aceeaşi stare, bugete enorme de război, care slujesc mai cu seamă la întreţinerea unui întreg popor de intermediari, de misiţi şi de trândavi pensionaţi la cincizeci de toamne.

Georges le strigă pe toate tonurile că asta va sfârşi rău. Speranţa îl condusese la congresul din Valais, în mijlocul unor doctrinari, cea mai mare parte dintre dânşii mai tineri decât el. Poate că mai era încă timp, atunci, de-a face bilanţul Europei, de-a se întreba cu toţii laolaltă: „Cum să facem să scăpăm cu bine din impas?”

Cu siguranţă nu punând să defileze sute de mii de nătărăi în pas de paradă, ci organizând o eutarhie europeană, cu un standard de viaţă ameliorat în fiecare an în ţările sărace, fără să fie însă diminuat în ţările favorizate.

Încă de acum cinci ani, Georges ştie că-şi pierde şi vremea încercând să convingă oamenii, şi banii încercând să finanţeze ziare şi mişcări europenizante. După părerea lui, fascism sau naţional-socialism, amândouă sunt *ejusdem farinae*, nivelarea

începând de jos şi ducând la nimicirea libertăţilor, fără ca soarta proletariatului să fie astfel ameliorată, statul-moloh înghiţind totul. În varianta fascistă, cea mai mare parte dintre capitalişti şi dintre burghezi s-au avântat orbeşte, de teama comunismului. Când s-a vorbit de impozitul pe capital, au strigat ajutor. Vor vedea curând ce va deveni capitalul.

Georges e dezgustat că n-a vândut de urgenţă totul, acum patru ani, după moartea tatălui său. Ar fi făcut-o poate, dacă n-ar fi fost cerinţele Gabriellei, nevoia ei de plăceri, de bijuterii şi de rochii. E o femeie rece şi egoistă. Fac amândoi în aşa fel încât să fie cât mai puţin posibil între patru ochi, având pe cineva la cină sau la dejun când iau masa împreună acasă. La Beauvallon, vila e plină de fel de fel de oameni care se scaldă, mănâncă şi dorm. Georges şi-a luat obiceiul, încă de acum doisprezece ani de când sunt căsătoriţi, să nu-i refuze nimic Gabriellei. Amorul propriu al celui care câştigă bani.

Încă un ticălos care nu stinge farurile. Şi iată că începe să plouă.

Georges se întreabă dacă Gabrielle îl înşală de-adevărat, sau numai în intenţie. E frigidă, cel puţin faţă de el. Dar poate că e plină de voluptate faţă de un altul? N-are niciodată timp să se gândească la Gabrielle. Are prea mult de lucru.

Dacă Italia intră în război, poate că e imprudent să-şi lase familia la Beauvallon. A pus să se amenajeze o casă, situată lângă o fermă pe care a cumpărat-o în Lot-et-Garonne, aproape de Nerac. Ehei, Henric al IV-lea şi Margareta de Navara. El n-a văzut niciodată ferma asta, unde Gabrielle ar muri de plictiseală fără bridge, fără baccara şi fără dansatori.

Nu-i un tip prea fericit, Georges Merlin, cu cele o sută de milioane investite în industria ciocolăţii, cu soţia lui splendidă şi cu copiii pe care îi ignoră. Băiatul nu pare prost. Acum e război, un măcel înfiorător, cu perspectiva unor răsturnări radicale. Tot ceea ce a încercat el atât de mult să împiedice. Ah! ticăloşii!

18 decembrie

DOAMNEI GEORGES MERLIN
DOMENIUL MERLIN
BEAUVALLON (Var)

Scumpa mea,

Îmi dau foarte bine seama că te plictiseşti la Beauvallon mai ales după plecarea familiei Singleton. Dar chiar nu se poate găsi în regiune un jucător de bridge acceptabil?

În orice caz, trebuie să fii rezonabilă. Ai cinematograful de la Sainte-Maxime, radioul şi familia Sergentais. Nu mi se pare că întoarcerea ta la Paris ar fi oportună. Faptul că germanii nu bombardează în clipa de faţă Parisul nu înseamnă că au renunţat la aceasta. Pe de altă parte, e şi chestiunea încălzirii. Eu dau drumul la calorifer sâmbătă dimineaţa şi Francis îl închide duminică seara. Mi-am instalat un pat de campanie în biroul meu. Mănânc la restaurant; am terminat cu Béatrice, care încărca exagerat nota la coşniţă. Francis îmi ajunge pentru întreţinere.

Ţin regim. Am slăbit patru kilograme de la începutul războiului. Asta pentru că umblu mult (de la birou la restaurant, de la restaurant la birou, şi când merg după cumpărături în centru). Nu iau autobuzul decât atunci când mă duc la fabrică.

E frig (–11° în dimineaţa asta) de două zile. Mă gândesc tot timpul la nenorociţii care sunt acolo. Am trimis pentru armată două tone de tablete, care vor fi distribuite de Crăciun acelora care nu primesc pachete.

Mă zbat cu Intendenţa pe o mare agitată de hârţoage şi n-ajung să obţin de la Marina comercială vapoarele indispensabile pentru a-mi împrospăta stocul de cacao. În cele din urmă, azi-dimineaţă le-am cerut de la englezi. Mâine mă duc la Londra cu avionul ca să termin odată cu povestea asta.

Trebuie să fi citit în ziare despre restricţiile în privinţa dulciurilor. Am suspendat fabricarea articolelor de lux. De altfel, ciocolata ordinară va ocupa (atâta vreme cât voi avea zahăr, cacao şi hârtie) personalul disponibil de la fabrica din Aubervilliers. În privinţa celei din Marsilia, voi hotărî pe loc, atunci când voi veni. În legătură cu asta, Charles se afla la Paris. Ieri am luat masa împreună la Carton Lucas. Mă roagă să-ţi transmit complimente. Se gândeşte, în fiecare săptămână, să se repeadă de la Marsilia la Beauvallon.

Sunt dezolat că nu voi plutea veni pe 23, aşa cum speram. Călătoria mea la Londra răstoarnă totul. Şi pe deasupra, trebuie să fiu la Paris pe 3 ianuarie pentru un Consiliu. Voi veni deci către 15. Sper să pot petrece a doua jumătate a lui ianuarie cu voi.

Am expediat azi-dimineaţă cadoul lui Christian şi al Jeaninei. Pentru Christian, un tren electric grozav, cu care îmi făgăduiesc să mă distrez mult, eu însumi, şi un portofel. Pentru Jeanine, un pachet cu cărţi şi un mic colier. Cadoul tău îţi va fi livrat prin poştă. Sper că totul va sosi la timp.

Încearcă să împodobeşti un pom de Crăciun. Am adăugat la cadouri accesoriile pe care le-am putut găsi: lumânări, beteală, bibelouri, bomboane. Nu vei găsi brad. Ia un pin tânăr şi suspendă ramurile cu sârmă.

Christian trebuie neapărat să facă un efort la franceză, dacă vrea să intre într-a şasea anul viitor. Dacă nu e suficient cursul prin corespondenţă, încearcă să găseşti pe Coastă un meditator care s-o stimuleze şi pe Jeanine în acelaşi timp, pentru că Mademoiselle mi se pare depăşită de evenimente.

Cum e vremea pe-acolo? Fii atentă cu Jeanine să nu răcească. Dacă termometrul coboară la 10°, dă drumul la încălzire. Există cărbuni pentru zilele friguroase. Dar nu lăsa caloriferul să meargă tot timpul. În zilele frumoase, fă foc. Probabil că moş Denis a despicat bucăţile de pin. Când ai să te duci la Sainte-Maxime, întreabă-l te rog pe Upino dacă a reparat motorul vaporului.

Dacă Albert mai e impertinent, cum nu face nimic şi cum nu vom avea nicio recepţie, dă-l pe uşă afară fără să şovăi.

Nu ai niciun motiv să suspini după Paris. Nu e vesel. Vineri l-am avut toată ziua pe cap pe Mercereau, un client serios din Bordeaux. Până la urmă m-am târât cu el la Casino de Paris, unde cântă Chevalier. Spectacol fără strălucire. Cădeam de somn, ca totdeauna, după ora zece. Din fericire, la ora unsprezece totul a luat sfârşit şi Mercereau s-a resemnat să se întoarcă la Claridge.

I-am telefonat mamei tale. E gata să vină la tine, la Beauvallon. Tatălui tău nu i-ar displăcea o şedere pe Coastă. Am insistat în acest sens. Pentru moment, n-avem să ne temem de nimic din partea Italiei. În timpul şederii mele, vom putea să ne repezim la Cannes, dacă te-ndeamnă inima. Dacă mama ta era cu tine, ai fi avut, evident, mai multă libertate de mişcare.

După aceea ai putea să te întorci la Paris, cu mine, pentru câteva zile, la începutul lui februarie. Probabil că ai exagerat, scriindu-mi că n-ai nimic să pui pe tine. Ai venit aici la sfârşitul lui octombrie şi ai plecat înapoi cu trei cufere.

Am primit veşti de la René Corvin. A rămas la comandamentul fortificaţiei lui avansate de pe linia Maginot încă de la 25 august. O să-şi ia curând prima permisie.

Fii înţelegătoare, Gabrielle. Parisul nu e vesel şi prietenii tăi nu sunt aici, cel puţin cea mai mare parte dintre ei. Ar fi cea mai mare prostie să aduci copiii, înţelege.

Sunt necăjit că nu voi fi alături de voi de Crăciun, că nu voi vedea chipurile micuţilor când vor primi darurile. Sărută-i ca şi cum aş face-o eu. Bucură-te pentru mine de plăcerea lor.

Te sărut cu dragoste,

GEORGES

Scris pe 18

CĂPITAN RENÉ CORVIN,

AL 5-LEA R.I.F., COMP. A 3-A, S.P. II

Bătrâne frăţân, asta da, noutate! O să facem rost pentru tine de zece sticle de vin extra, pe măsura slabelor noastre mijloace. Să nu-ţi închipui totuşi, în cugetările tale subterane, că Parisul ar fi teribil de amuzant. Vom face, cu toate acestea, ce ne va sta în putinţă, ca să nu-ţi pară prea lungi aceste zece zile.

Mori de frig la Paris. Deci va fi mai bine să tragi la hotel. Apartamentul tău e încălzit numai două zile pe săptămână. Mămica ta, căreia tocmai i-am telefonat, va veni să petreacă la Paris aceste zece zile. Căci nu vrea să-ţi iroseşti o parte din civilie în trenul de Saint-Germain. Va profita de acest răgaz pentru a face cumpărături şi vizite mereu amânate (vine rar la Paris de când a început războiul, ştii, din cauza camuflajului). I-am spus că te las la dispoziţia ei toate dimineţile, un prânz din două, toată ziua întâi de Crăciun şi seara de Sfântul Silvestru. Trebuie chiar să iau pentru seara aceea două fotolii la Comedia Franceză. Vei vedea *Asmodée*, a lui Mauriac.

Când îţi scriu, îmi e un pic ruşine că mă aflu în biroul meu confortabil din micul hotel al cartierului Saint-Honoré, unde se contabilizează ciocolata Merlin. Ştiu că-mi datorez suplimentul albastru modestei mele situaţii militare (caporal-şef) şi puştanilor mei.

Sunt mulţi indivizi în situaţia mea. Pentru moment, de altfel, nu asta mi se pare important. Ceea ce contează e materialul şi organizarea. Grangurii cred că Hitler va încerca prin toate mijloacele (Mussolini menţinut nebeligerant, Papa, America) să

provoace o conferinţă. Nu credea, se pare, că noi vom consimţi. Oameni bine plasaţi, în Anglia şi în Franţa, *îi dăduseră asigurări* în acest sens, se spune. Pentru acest motiv a mers pe faţă în Polonia. Ştia că noi nu eram pregătiţi, că opiniile erau împărţite, că pactul său cu Sovietele deruta opinia publică etc.

Scrisoarea ta optimistă îmi face bine. Aici, cercurile oficiale sunt odioase, pline de meschinărie şi de rutină. Cât despre saloane şi despre oamenii bine informaţi, sunt de acord cu Hitler asupra unui mare număr de puncte! Unele ziare şi săptămânale sunt, în pofida cenzurii, foarte ciudate de citit sub acest raport.

Şi tu, om de dreapta şi patriot, consideri că vei fi totdeauna împotriva curentului? Şi că trebuie să-l îndrăgeşti pe duşman, să fii gata a-i deschide porţile, să-l deteşti pe aliat şi să-l vorbeşti de rău, pentru a fi cu adevărat *naţional?* Văzut din perspectiva liniei Maginot, acest lucru trebuie să producă o impresie nostimă, nu?

În ceea ce mă priveşte, dacă n-aş fi fost sigur că sunt afectat ca planton la staţia telefonică Kléber în calitate de caporal-şef, de multă vreme aş fi aruncat la coş hârtia cu mobilizarea mea pe loc.

Dar ce servicii militare aş putea eu aduce?

Am încercat să propun munca mea civilă. Pretutindeni, am întâlnit cea mai perfectă indiferenţă administrativă (cu o nuanţă de dispreţ: „Ca şi cum aţi fi bun la ceva!”). În candoarea mea, crezusem că am unele calităţi de organizator şi mi se părea că, războiul fiind o întreprindere, oameni obişnuiţi să decidă ar putea fi utili ţării. Arca sfântă a administraţiei a rămas cu fermitate închisă bunei mele intenţii nevinovate (tu ştii în ce măsură!). Miniştrii cărora le-am propus să-mi servesc patria în calitate de Georges Merlin, şi nu în calitate de caporal-şef, m-au felicitat pentru mobilizarea mea pe loc. Unul mi-a spus în mod spiritual: „Angajaţi-vă în calitate de soldat de ciocolată”.

Cei care ne guvernează nu par să înţeleagă că războiul modern nu se câştigă în coloane pe trei rânduri. Ceea ce mă deprimă nespus. Dar nu-i nimic de făcut.

Cum nu cunosc mersul trenurilor la fel de bine ca tine, cel mai bine ar fi să te duci direct la Crillon, unde mama ta te va aştepta, şi să-mi telefonezi la birou (dacă e între nouă şi douăsprezece sau între cincisprezece şi şaptesprezece) ori la

fabrică (dacă e între şapte şi opt jumătate sau între şaptesprezece jumătate şi nouăsprezece).

Te sărut bucuros,

GEORGES

P.S – Ţi-am trimis, înainte de a primi scrisoarea ta, un colet de la Moş Crăciun: caviar, whisky, plum-cake, pateu de ficat şi, firește, ciocolată. Va ajunge poate după plecarea ta. Anunţă-i pe camarazii tăi.

DOMNULUI GOLDSCHIELD,
CINEDIE, 118, CHAMPS-ÉLYSÉES, PARIS.

Scumpul meu Goldschield,

Încă o poliţă neplătită, a patra de la începutul războiului. Cunosc dificultăţile industriei cinematografice, însă *Refrain d'Amour* apare insistent pe toate ecranele.

Dacă ţi-am dat girul meu, am făcut-o spre a fi agreabil unor prieteni, însă în aceeaşi măsură şi pentru că aveam încredere în reputaţia dumitale profesională.

Îmi datorezi în momentul de faţă 100000 de F (o sută de mii). Sunt pe piaţă încă 150000 de F (o sută cincizeci de mii) de hârtie în circulaţie. Nu văd pentru dumneata decât un mijloc de a mă împiedica să-mi arăt dinţii (şi cunoşti reputaţia mea în această privinţă), acela de a pune în mod rapid pe picior o nouă producţie, înglobând reutilizarea celor 250000 de F în chestiune. Dacă nu, ai să sari în aer. Ştii că am dreptul, la întâi ianuarie, să pun mâna şi să exploatez filmul. Nu mă forţa s-o fac, nu e meseria mea.

Lipsesc patruzeci şi opt de ore. Aştept un telefon pe 21, la ora nouă, la birou.

Al dumitale,

MERLIN

Scrisoare expediată prin poşta pneumatică.

Suzon, unde naiba te-ai dus de nu mai poţi fi găsită la telefon? Ţi-a venit vreun fin în permisie?

Nu plec în Sud. Mă duc la Londra şi mă întorc marţi. O să petrecem sărbătorile împreună. Corvin va fi aici, în concediu. Organizează la tine revelionul. Georgette e oare liberă? Dacă nu Sélysette? Trebuie neapărat să-l distrăm pe sărmanul René,

care se află de acum patru ani într-un blockhaus de pe linia Maginot.

Invită-i pe Goudinard şi pe Toinette şi pe micul Chapuis. Invită pe cine vrei. Înainte de masă, o să mergem la cinema.

Ţin la Goudinard, pentru că eu cred că-l voi convinge pe ticălosul ăsta de Goldschield să facă un alt film pentru tine. Trebuie ca Goudinard să ne găsească un scenariu care să placă cenzurii de la Hotel Continental.

Telefonează-mi marţi dimineaţa la birou. Aranjează toate astea. Mai curând Georgette decât Sélysette, e mai inteligentă.

Al tău,

GEO

XVIII
VALENTIN VAN CAUVELAERT

Valentin van Cauvelaert stă aşezat pe pat, în cămaşă. Trăncăneşte cu Trude, care şi-a tras cearceaful pe ea. Trude are o slăbiciune pentru Valentin. Băiatul ăsta e atât de singur în viaţă! Orfan, n-are drept familie decât o mătuşă bătrână într-o insulă din Frise şi un unchi în Batavia. Fără a o socoti pe Trude, care îi satisface în acelaşi timp simţurile şi gustul vieţii de familie reaprins în timpul unor luni nesfârşite de navigaţie, când avusese la bord câţiva pasageri indigeşti, un doctor idiot, un mecanic-şef grosolan, un prim-locotenent atins de ulcer la duoden şi un locotenent-secund care nu se interesa de meserie.

Căpitan de cursă lungă cu începere numai de trei ani, „mixtul" său aparţine unei mici societăţi. Pentru a fi căpitan, a trebuit să-şi părăsească locul de secund pe steamerele suple şi uleioase ale Companiei Neerlandische Lloyd. Şi încă e foarte mulţumit să aibă un vas pe timpurile astea!

Întreabă cât e ora, dar Trude e prea obosită ca să-şi caute ceasul pe noptieră. Îi e teamă ca Valentin să nu vrea iar să facă dragoste. Aşteaptă să-l vadă plecat, ca să doarmă. Doarme mult, Trude, cel puţin paisprezece ore pe noapte. Pentru acest motiv, la douăzeci şi cinci de ani împliniţi, e puţin cam grăsuţă. Unul dintre prietenii ei, micul locotenent Cornelius, i-a atras atenţia. Dar e atât de bine să fii în pat, fără a te gândi la nimic altceva decât să mănânci ciocolată pe care prietenii ei i-o aduc din Borneo!

Trude şi-a organizat frumos viaţa. Locuieşte în vechiul Amsterdam, într-o căsuţă cochetă şi desuetă. Care nu e departe de străzile plăcerii. Dar ea a rezistat totdeauna la ofertele codoaşelor din Oude Afterburgwald, strada micului canal unde prostituatele aşteaptă clienţii tricotând sub lampă. În ceţurile Nordului, ele oferă, cu perdeaua ridicată dincolo de fereastră, ispita unui „cămin" confortabil, cu cearşafuri albe şi alămurile bine lustruite.

În ceea ce priveşte curăţenia. Trude nu lasă grija asta pe seama nimănui. Îşi consacră, ca o bună olandeză, o mare parte din viaţă treburilor menajere. Împarte ceasurile care îi mai rămân între câţiva ofiţeri de cursă lungă, pe care îi aşteaptă de fiecare dată când se întorc din Extremul Orient. Trude e

zâmbitoare şi puţin vorbăreaţă, docilă faţă de gusturile unora şi ale altora, ceea ce îi asigură o viaţă fără griji, cu o frumoasă garnitură de rufărie albă în dulap.

Ţine o contabilitate precisă a legăturilor sale, scontând pe întoarcerea unuia şi plecarea altuia şi veghind la împărţeala cea mai loială, conform mijloacelor şi gentileţii lor.

Într-un elan, îl sărută amabil pe Valentin, cu buzele ei răcoroase, groase şi moi.

Valentin e preocupat: se gândeşte la călătorie şi la război.

Acum zece ani, când pregătea concursul de ofiţer secund, a participat la congresul din Valais. Era o călătorie puţin costisitoare şi prilejul de a vizita o ţară muntoasă. Valentin a fost sedus de ideea Unităţii europene. Calcula rolul pe care Ţările de Jos, mic regat continental şi mare Imperiu, puteau să-l joace într-o Europă federală. Valentin a aderat la mişcarea europeană din patriotism olandez. Elanul acesta n-a avut urmare. A devenit un lup de mare între atâţia alţii, care nu citeşte nimic şi visează pe puntea de comandă în loc să gândească. Valentin e un vlăjgan mare şi blond, cu pielea trandafirie, în afara feţei chinuite de arşiţă. Are ridurile caracteristice ale marinarului, după cum are şi mersul domol şi legănat. Va porni spre America de Sud prin câmpurile de mine. Lui Trude i-a fost frică pentru el, toată seara. Valentin şi-a dat foarte bine seama după felul în care îi ţinea mâna la cinema. Şi cum i s-a dăruit din toată inima! O iubeşte mult pe Trude, cum stă aşa lungită, cu mâinile încrucişate sub cap. E frumoasă, planturoasă, sănătoasă.

Valentin îşi pune hainele civile, un costum de gata care îi dă un aer de împrumut. Trude îl preferă în uniformă. Îl urmăreşte cu privirea, în timp ce se îmbracă. Ar vrea să-i spună ceva drăguţ. Iată-l că pune un plic pe cămin.

„Te întorci curând?” e tot ce găseşte să-l întrebe. E păcat să-i spui lui Valentin acelaşi lucru ca şi celorlalţi.

El nu i-a mărturisit: compania sa lucrează pentru Germania şi la întoarcere va trebui să forţeze blocada engleză. Se va expune unor riscuri mari, dar va avea profituri serioase. Valentin nu acordă o mare importanţă profitului. A ascultat cu oarecare scepticism oferta pe care i-a făcut-o armatorul, lăsându-i libertatea de a demisiona sau de a se îmbarca. Să demisioneze? Meseria lui e să navigheze. Îi detestă pe germani, aroganţi la

escale cu ofiţerii celorlalte ţări. Dar cu ce drept vor englezii să-l împiedice pe Valentin van Cauvelaert să-şi câştige existenţa şi, de asemenea, un pic şi pe aceea a acestei frumoase Trude blonde care îi înlănţuie grumazul cu braţele ei dolofane şi răcoroase?

Valentin se îndreaptă spre port. Vechiul Amsterdam doarme. Numai câteva lumini rare sunt încă aprinse la ferestrele din Oude Afterburgwald, chemând pe trecătorul întârziat. Prostituate care n-au avut noroc.

Valentin traversează canale, străbate străzi pustii. În port, apa e neagră. Acea masă întunecată e vaporul lui, *Oude Delft*.

Valentin nu e sigur de echipajul său. A trebuit să debarce o parte din el, care refuza să navigheze fără un acord englez. Apoi, câţiva dintre cei mai buni marinari ai săi au fost mobilizaţi, fiecare în ţara lui, francezi, englezi, germani, chiar şi olandezi. S-au îmbrăţişat la plecare şi au tras o duşcă împreună, înainte de-a sa expedia reciproc la fund.

Lângă puntea de comandă, un bărbat îl aşteaptă şi îl salută pe căpitan. E bătrânul Jef, nu prea beat pentru o noapte când se ridică ancora.

Oamenii din sala cazanelor aprind focurile. Se aud lopeţile care râcâie dedesubt. Însă remorcherul n-a fost încă semnalat, nici comandantul portului care va aduce tabloul câmpurilor de mine.

— Niciun pasager clandestin, Jef? Pe capul tău?

Matelotul clipeşte din ochi.

— N-am decât un cap şi doi ochi, căpitane.

Nemulţumit, Valentin urcă pe deck.

*

JURNAL DE BORD al lui *Oude Delft*, paginile 65 şi următoarele

31 decembrie 1939, ora 20:

Cap. S.-S.V. Am întâlnit furtună de zăpadă la 67° latitudine nordică şi ceaţă deasă N.-N.V. Încercăm să ajungem la adăpostul insulelor Feroë.

31 decembrie 1939, ora 20,30:

Copie după raportul căpitanului de cursă lungă Van Cauvelaert Valentin către domnii Vandenhove, armatori din Amsterdam.

Cu începere de acum o oră, am hotărât să pun cap S.-S.V. pentru a încerca să evităm furtuna de zăpadă, venind dinspre N.-N.V., pe care am întâlnit-o la 67° latitudine nordică. Intenţia mea era să trec pe la nord de Feroë, pentru a mă îndrepta spre apele teritoriale norvegiene. Dar lipsa oricărei informaţii meteorologice asupra intensităţii acestei furtuni care provine din Groenlanda mă obligă să caut un adăpost eventual în Feroë, şi, în orice caz, să trec pe la sud de acest arhipelag.

La plecarea din Pernambuco, pe 30 noiembrie, am încercat să rămân în vecinătatea celui de al 40-lea grad de longitudine. Am traversat ecuatorul pe această longitudine. În acest moment, am avut un accident la al treilea cazan (alăturat raportul ofiţerului mecanic Mauritzius). Mi s-a părut prudent, conform sfaturilor servantului brazilian, de a nu naviga prea aproape de apele Guyanei. Am părăsit deci, pe 3 decembrie, apele americane pentru a traversa spre larg, urmând aproximativ al 40-lea grad longitudine. Dar lipsa celui de al treilea cazan a prezentat grave inconveniente. După ce am trecut de tropicul cancerului, am pus aşadar cap spre vest-vest, traversarea celui de al 30-lea grad latitudine nordică, unde o flotă britanică patrulează în permanenţă, fiind periculoasă.

Am ajuns din nou în apele statelor americane. Am atins pe 6 decembrie nordul insulelor Bahamas. Am hotărât să ancorez în portul Charleston, cu scopul de a repara cazanul deteriorat.

Am rămas treisprezece zile la Charleston. Am ridicat ancora pe 19 decembrie, în timpul mareei de la ora şase.

M-am îndreptat imediat de la cel de al 80-lea grad longitudine către al 50-lea grad longitudine pe care l-am atins la cel de al 42-lea grad latitudine nordică, adică la înălţimea Canadei. Am trecut, pe 23 decembrie, pe la est de Saint-Pierre-el-Miquelon, slab apărat de rare vase de escortă franceze, şi am luat direcţia spre capul Farewell.

Am mers, pe 26 decembrie, de-a lungul celui de-al 20-lea grad longitudine la al 65-lea grad latitudine nordică, pe 27 decembrie de-a lungul celui de-al 10-lea grad longitudine la al 68-lea grad latitudine nordică. Pe 28 decembrie, am întâlnit furtuna. Trebuie să trec pe la sud de Feroë.

Nu-mi ascund inconvenientele pe care le prezintă trecerea între Feroë şi Shetland, unde englezii au stabilit o bază pentru vase de escortă. Însă *Oude Delft* nu este echipat pentru a rezista unei furtuni în regiunile cercului polar, în timpul solstiţiului de iarnă. Căderile de zăpadă obligă echipajul la o neîntreruptă muncă de degajare a punţii, prin urmare a trebuit să triplez carturile, iar pilotarea este îngreuiată de hulă şi de frig. N-am niciun medic la bord şi am trei bolnavi, două picioare degerate şi un nas. Am înregistrat –47° azi-dimineaţă la ora şase. Barometrul a fost coborât toată noaptea şi toată dimineaţa. Nu pot să avansez decât cu o extremă încetineală, temându-mă permanent să nu mă ciocnesc de stânci. Întâlnirea cu un submarin mi s-a părut, dimpotrivă, puţin probabilă pe furtuna asta.

Socot că voi intra în apele norvegiene mâine 1 ianuarie.

VAN CAUVELAERT, VALENTIN,
Căpitan de cursă lungă, comandant pe *Oude Delft*

Un tangaj violent încheie semnătura cu o enormă pată de cerneală. Acest incident îl face pe Valentin să zâmbească. Usucă cerneala cu sugativa Jurnalului de bord pe care îl închide. După aceea îşi trage mănuşile, îşi pune haina impermeabilă şi iese pe dunetă, ţinându-se de pereţii camerei hărţilor pe care o traversează. Secundul este aici, dincolo de geamul pe care zăpada se adună în straturi mari. Trebuie să deschizi uşa şi să scuturi bastingajul ca s-o dai jos.

— E-n regulă? întreabă Valentin.

— Nimic nou, spune secundul.

Liniştit, Valentin se întoarce în cabina lui. Scoate din sertarul comodei o mapă cu hârtie de lux pe care a cumpărat-o în America. (A cumpărat de asemenea şi nuci de cocos, bibelouri şi un şal brazilian pentru Trude.) Cu scrisul lui atent, se porneşte să scrie pe hârtia asta frumoasă pentru leneşi.

Noaptea de Sfântul Silvestru

Trude, nu trag nădejde că scrisoarea asta o s-ajungă la tine vreodată, deoarece dacă ne scufundăm se va scufunda cu noi, şi dacă nu ne scufundăm îmi va părea ridicolă şi nu ţi-o voi trimite.

Nu te am decât pe tine pe lume, Trude, şi pe mătuşa mea. Dar nu-i pot scrie mătuşii mele tot ce-mi trece prin minte. Aş fi voit să ne facem viaţa în doi şi să fii soţia mea, să fii numai a mea. Nu mă îndoiam că voi ajunge aici într-o zi, fără blestematul ăsta de război. Ştiu că tu ai nevoie de multe lucruri, iar un căpitan care nu face contrabandă nu câştigă bani cu nemiluita, cu asigurările şi banii de pensie pe care trebuie să-i plătească. Voiam ca în ziua în care vei accepta să nu mă ai decât pe mine, să fii mai răsfăţată şi mai fericită decât înainte. Dacă aş fi avut locul de comandant pe un petrolier al Companiei Royal Dutch, s-ar fi realizat. Dar eu îţi spun toate astea fără ca măcar să fiu sigur că tu ai fi voit să fii doamna van Cauvelaert.

Închipuie-ţi că am avut o avarie la motoare şi că am petrecut aproape două săptămâni la Charleston. Îţi aduci aminte că tu dansai charleston foarte bine? Imaginează-ţi că Charleston e un port în America, în sudul Statelor Unite, un port aşa cum poţi să vezi la cinema, cu negri îmbrăcaţi în alb care beau lapte.

Am părăsit coasta Americii înainte de a ajunge în Canada şi acum sunt în infern. Poţi să-mi priveşti drumul pe hartă. Vei găsi Pernambuco în Brazilia şi Charleston în America de Nord. Acum sunt în nord, la dreapta Islandei, pe hartă. Trebuie să ajung în Norvegia, pentru a coborî după aceea de-a lungul coastei până în Danemarca (există numai o mică trecere dificilă, la intrarea Balticei) şi până la Amsterdam şi la scumpa mea Trude.

Odată atinsă coasta norvegiană, voi fi salvat. Englezii respectă apele norvegiene. Se poate naviga cât mai aproape de fiorduri. Toţi spărgătorii de blocadă trec pe acolo.

Mă gândesc, dintr-odată, că scrisoarea mea trebuie să-ţi pară de neînţeles. Nu ţi-am spus, înainte de plecare, că navighez ca spărgător de blocadă. Am o încărcătură de aramă, de cafea şi de grâu. Ciudat amestec!

Ţările de Jos sunt neutre. Numai că eu nu-i iubesc pe germani. A sprijini victoria germană, alimentând Reichul cu aramă, cu grâu şi chiar cu cafea, nu înseamnă a lupta, pe un termen mai mult sau mai puţin lung, împotriva patriei?

În orice caz, mă simt răspunzător. Unii dintre oamenii noştri navighează de şase ani cu mine şi nu m-au părăsit pentru că au încredere. Au de asigurat existenţa soţiilor şi copiilor lor. O imprudenţă din partea mea, şi vasul s-ar duce la fund, fără

speranţă de salvare pentru un singur om din echipaj. Cel mai rău lucru ar fi ca eu să supravieţuiesc.

La mulţi ani, Trude. Acum, trebuie să te părăsesc. Locotenentul meu secund a cumpărat, la Charleston, un brad şi lumânări pe care le-am aprins în seara de Crăciun. Pomul a rămas în careu şi îl vom aprinde din nou în seara asta. Locotenentul secund ne-a pregătit o nouă surpriză pe curând. La rândul meu, am cumpărat cadouri pentru fiecare dintre ofiţeri şi ei le vor găsi sub şervet. Iar după aceea vom mânca curcan, dacă bucătarul izbuteşte să aprindă focul pe furtuna asta (petele de pe scrisoarea mea sunt urme de scrum). Cât despre marinari, fiecare va avea o havană adevărată şi un pahar de rom. În clipe ca astea, micile plăceri au multă importanţă.

Închei scrisoarea, o lipesc şi o pun în portofelul meu. Dacă ajunge la tine, înseamnă că totul se va sfârşi. Te vei duce deîndată la mine acasă. Nu-i vei spune portăresei că am pierit. Îi vei cere cheia. Ea te cunoaşte şi eu am prevenit-o. În camera care-mi serveşte de birou şi de dormitor, se află un cămin. În fundul căminului, la stânga, există o cărămidă care se scoate, în spatele ei, se află un portofel. Ia-l. E pentru tine. Vei găsi de asemenea în sertarul comodei un inel (într-o cutiuţă la dreapta). Poartă-l în amintirea mea. Tot în aceeaşi cutie se află un ceas (pentru tine) şi o mică brăţară pe care i-o vei da mătuşii mele. Tot tu va trebui s-o anunţi de ceea ce mi s-a întâmplat. Nu-i spune că forţam blocada engleză.

Îţi doresc să întâlneşti un om de treabă care să te facă fericită aşa cum o meriţi. Tu eşti făcută pentru a fi femeia unuia singur şi aş fi voit să fiu eu acela.

Nu mai pot să scriu pentru că sunt trist şi pentru că furtuna se înteţeşte. Ea merge mai repede ca noi.

Secundul m-a anunţat că dineul şi surprizele sunt gata. După aceea va fi timpul să fac de cart.

Trude, să nu rupi *niciodată* fotografia pe care ţi-am dat-o. Păstrează-i un locşor într-un cufăraş, aşa cum vei păstra un locşor în memoria ta pentru

VALENTIN

JURNAL DE BORD al lui *Oude Delft*, pagina 68

31 decembrie, ora 23,55. Anul se sfârşeşte. Furtuna s-a mai domolit. Dacă Dumnezeu ne dă ajutor, în zori vom fi sub vântul insulelor Feroë.

1 ianuarie, ora 6. – Nimic de semnalat. Vânt N.-V.V. 64° latitudine nordică. Întâlnit meridianul Greenwich. Am captat un S.O.S. vas englez scufundat de submarin german. Nimic de făcut.

1 ianuarie, amiază. – Vânt foarte violent. Gheaţă pe punte. Corvoadă foarte dificilă. Punem cap spre Christiansund.

1 ianuarie, ora 18. – Vom intra în noaptea asta în apele teritoriale norvegiene; 30° longitudine estică, 63° latitudine nordică. Mare dezlănţuită. Termometrul la ora 18: –46°. Barometrul în urcare.

1 ianuarie, ora 21. – Ne-am ciocnit de o mină. Partea dinainte distrusă. Şase bărci pierdute. Celelalte pe mare. Lansăm un S.O.S. Ne scufundăm.

XIX
MARCO AGUSTI

O mie de motoare de livrat în cel mai scurt răstimp, cu activitate în trei schimburi: inginerii sunt istoviţi. Se pare că elementele sunt gata, iar constructorul Caproni le va depozita în uzină, unde montarea se va face pe loc, pentru a câştiga timp. Cei dintâi controlori germani au şi sosit, precedându-i pe piloţii de încercare. Prima tranşă trebuie să fie terminată în trei săptămâni.

Acestea sunt noutăţile pe care le află Marco, atunci când este chemat în biroul directorilor. Sunt aici amândoi. Unul, bine cunoscut în toată Italia pentru aprecierea acordată starurilor de cinema (s-a interesat de această industrie din dragoste pentru o vedetă plecată după aceea la Hollywood), e un om de lume foarte amabil. Celălalt, poreclit Piccolo, e pătrat, cu nimic mai înalt decât lat, umeri de luptător şi cap de buldog. E un timorat, care-şi petrece viaţa temându-se de ţigla care nu va întârzia să se desprindă de pe acoperişul cel mai apropiat ca să-i cadă lui în cap.

— Am dori, scumpul meu Agusti... spune cel dintâi.

— Să vă... vorbim despre invenţia dumneavoastră, continuă Piccolo.

Se mai află, în cameră, instalaţi lângă dublul birou directorial, doi bărbaţi pe care Marco Agusti nu-i cunoaşte.

— *Signor direttore*, spune Marco clătinând din cap, cercetările mele n-au avansat deloc. Ştiţi că le duc mai departe în particular, în micul meu laborator, în afara orelor de lucru la uzină.

— Cu toate acestea, insistă primul director, ne-aţi lăsat să sperăm.

Marco clatină iar din cap.

— Din nefericire, *signor direttore*, nu mi-a stat gândul câtuşi de puţin de atunci încoace la cercetările ştiinţifice.

Piccolo atacă miezul chestiunii.

— Acum trei luni, nu credeţi că aţi beneficiat de măsuri de indulgenţă în vederea cercetărilor pe care le efectuaţi?

Marco afectează uimirea:

— Faceţi aluzie la întrevederea mea cu secretarul general al Fasciei? Probabil că aţi fost rău informat, *signor direttore*. Pot să

jur că în cursul acestei conversaţii n-a fost vorba, nici măcar un moment, de proiectul motorului meu.

Cei doi spectatori dau uşoare semne de nerăbdare.

— Poate că, spune primul director, chestiunea s-a subînţeles? Dorinţa a fost aceea de a nu vă împiedica să izbutiţi într-o experienţă a cărei importanţă este incalculabilă.

Unul dintre spectatori intervine:

— Să nu exagerăm nimic, spune el tărăgănat. *Bitte.* Vrem numai să ne dăm seama.

— Pe scurt, reia Piccolo stânjenit, în ce stadiu sunteţi, Agusti?

Marco zâmbeşte.

— Cred că am găsit. Am totul în cap, *signor direttore*.

Al doilea spectator se agită în scaun, îşi scoate ţigara din gură şi mormăie:

— Durează mult!

Cei doi directori sunt agasaţi. Pentru dânşii, fascismul, începând de acum cincisprezece ani, se rezumă la comenzi mari şi impozite grele. Detestă să fie amestecaţi în controverse de acest gen. Doar pentru a-l ajuta pe Marco să iasă dintr-o încurcătură, au pomenit de acest motor cu prilejul anchetei.

Primul german s-a ridicat:

— S-a efectuat o percheziţie la dumneavoastră...

Se uită într-un carneţel pe care-l ţine în mână.

— ...Domnule Agusti. Am ţinut să supraveghez eu însumi. Nu există nici urmă de motor.

Piccolo protestează. Germanul insistă.

— Poate că domnul Agusti şi-a vândut planurile în străinătate?

— Germaniei?

Primul director îşi reţine un zâmbet. Îi place că Marco e îndrăzneţ.

Germanul a încasat riposta. Spune:

— Noi cunoaştem scrupulele inventatorilor. Nu suntem amatori să ne amestecăm în cercetările lor. Însă mareşalul a auzit vorbindu-se de domnul... Agusti şi a cerut ca aparatul să-i fie prezentat. Pentru acest motiv, în interesul tuturor...

Se uită la celălalt german care-şi fumează ţigara şi care aprobă cu un mârâit.

— *Ja. Für alles!*[9]

Marco zâmbeşte gândindu-se la peronul vilei părinteşti.

[9] Da. Al tuturor! (germ.).

— Cred, spune dânsul, că pot să mă aştern din nou pe lucru.

Un suspin general de uşurare întâmpină acest răspuns.

— *Schön*[10], mormăie fumătorul.

— Perfect, întăreşte Piccolo.

Germanul care poartă discuţia îi zâmbeşte lui Marco.

— Domnul Agusti este un patriot. Sper că domnii directori îl vor scuti pe domnul Agusti de munca sa curentă. Domnule Agusti, în cât timp, aproximativ, puteţi fi gata pentru o primă experienţă?

Marco se uită la Piccolo:

— Scumpul meu Marco, spune acesta, împrejurările... contingenţele...

— Trei săptămâni.

— Bine, înregistrează germanul. Să punem patru... La cincisprezece ianuarie, veţi fi un om mare. Nu mă faceţi să spun ce aţi fi fost dacă, din nefericire, acest motor n-ar fi existat decât în imaginaţia dumneavoastră.

— Un cadavru? întreabă Marco politicos.

Cei doi germani râd în hohote. Atmosfera s-a destins.

— Bineînţeles, reia oratorul, domnul Agusti nu va ieşi din uzină, atâta vreme cât va dura munca aceasta. Îi veţi instala o locuinţă şi un laborator.

— Fireşte, spune Marco, voi obţine fără dificultate materialul şi nimeni nu-mi va supraveghea munca?

— De acord, răspunde germanul.

Marco pleacă. Cu niciun preţ, nu va livra Germanici motorul cu reacţie. Dar unde să fugi, şi cum? Merge pe străzile din Torino, cu capul înfierbântat, urmărit fără discreţie de către doi curioşi.

Se întoarce acasă. Aici totul e cu susul în jos. I s-a explorat salteaua şi i s-au ciuruit pereţii. Deschide fereastra, închide obloanele şi vede doi zbiri staţionând la colţul străzii. Se strâmbă la ei.

Când acest idiot de german a spus că laboratorul său va fi instalat în uzină, i-a şi venit ideea: în opt zile, cele o mie de elemente vor fi livrate, cele o mie de motoare rodate.

În zori. Marco deschide fereastra. Cei doi supraveghetori au fost schimbaţi. Îl strigă pe unul dintre înlocuitori:

---

[10] Frumos (germ.).

— Du-te să ceri o maşină pentru mine la uzină. Avem de transportat material.

Apoi Marco pregăteşte o valiză, cu lenjerie de schimb şi câteva cărţi. Aruncă o privire de adio asupra celor trei cămăruţe.

Iată-l pe zbir şi automobilul. Marco veghează cu grijă la transportul unei lăzi. O izbitură ar fi catastrofală.

DOSAR CONFIDENŢIAL RELATIV LA PAVLOVICI ANTE SAU PAVELLI ANTHEORE:

Registru (piesa Nr. 1).

Numele şi prenumele: Pavlovici (Ante). Se pretinde Pavelli Antheore, născut din părinţi italieni.

Naţionalitatea: Iugoslavă (anterior austriacă).

Data naşterii: 25 martie 1905.

Locul naşterii: Spalato (Dalmaţia).

Profesiunea: Voiajor comercial.

Domiciliul: Dubrovnik (Ragusa), Iugoslavia.

Fiul lui: după cum spune, al lui Pavelli, Gabriele şi Saverelli Maria-Tereza.

Religia: ortodoxă.

Informaţii confidenţiale de păstrat manuscrise în registru.

Antecedente:

Comis-voiajor în comerţul cu mărunţişuri. Informator priceput. A servit în mai multe rânduri: 1° la mişcarea macedoneană în momentul tensiunii greco-bulgare din 1926; 2° în diferendele noastre cu Iugoslavia, mai ales în Dalmaţia, la punerea pe picioare, la Spalato, a unui partid fascist dalmat. Şi-a făcut debutul în serviciul Turciei în timpul războiului din 1921, în spatele frontului grecesc. Pare să nu mai aibă legături cu guvernul de la Ankara. Nu pare să fi lucrat pentru Intelligence Service, nici pentru Biroul 2 francez.

Apreciere:

Agent dublu iscusit. Cunoaşte islamul. Vorbeşte turca, greaca, bulgara, sârba şi italiana curent. Destul de bine franceza şi germana. Noţiuni de engleză.

Şeful informaţiilor generale:

ALTARI LEONE

(Piesa nr. 2). *21 decembrie 1939*, din Veneţia

Excelenţei Sale Il Commodore
Leone Altari
Secretariatul general al partidului fascist italian.
Roma
Excelenţă,

Un italian prin obârşie şi simţire, un colaborator de cincisprezece ani al Revoluţiei fasciste se adresează astăzi dumneavoastră. Nu-mi voi îngădui să reamintesc Excelenţei Voastre prearare le servicii pe care am avut bucuria să le aduc Regimului şi Patriei, Excelenţa Voastră posedă cu siguranţă în arhivele sale un dosar privitor la modesta mea persoană. Am avut bucuria, în timpul incidentului bulgaro-grec, de a pune pe picioare o mişcare independentă macedoneană (Makedonia) şi nu este vina mea dacă S.D.N. s-a amestecat în treaba asta prematur, contrar obiceiurilor sale. Totul era gata pentru o revoluţie în Macedonia, care ar fi îngăduit fascismului să revendice Dalmaţia, scumpa mea patrie.

Noi dalmaţienii suntem, în ciuda soartei potrivnice, italieni prin simţire şi obârşie şi suspinăm după ceasul în care frumoasa noastră coastă adriatică va redeveni italiană. Cu această speranţă am participat la crearea partidului fascist dalmaţian, cu toate că m-am ferit să ocup cel mai neînsemnat post în această mişcare.

Mai recent, acum câteva luni (îmi este ruşine că îndrăznesc a-i aminti acest lucru Excelenţei Voastre), am izbutit să grupez câţiva prieteni fideli din Albania împotriva uzurpatorului Zogu. Era prima dată când aveam gloria şi bucuria de a lucra pentru Excelenţa Voastră. Domnia Voastră ştie cu câtă discreţie şi rapiditate am reuşit să stârnesc în Albania un curent entuziast profascist.

Trebuie să comunic Excelenţei Voastre că a survenit un accident care era cât pe ce să-mi fie fatal. Este vorba de o neînţelegere. Am fost pus la curent, printr-o întâmplare nefericită, în legătură cu un atentat care se pregătea. Mi-a venit atunci ideea să-l semnalez pe autorul acestuia guvernului interesat, guvern căruia avusesem bucuria de a-i aduce câteva servicii ca prieten şi ca vecin, mai cu seamă în Transilvania, unde activitatea mea comercială este acreditată încă de acum mai bine de zece ani. Sunt obligat să mărturisesc Excelenţei Voastre (riscând să fiu bănuit pe nedrept de lipsă de discreţie)

că am raportat evenimentul domnului şef al poliţiei ungare. Zisul şef ai poliţiei a crezut că mă dedam unei tentative de şantaj demn de dispreţ, şi acum mă urmăreşte cu ura sa.

Pentru aceste motive neplăcute, nu mi s-a părut oportun să mă întorc în casa mea din Ragusa, nici să-mi reiau activitatea comercială în Balcani, şi nici viaţa mea laborioasă de tată al unei familii numeroase.

Am ajuns până la Veneţia, unde am, după cum ştiţi, Excelenţă, un foarte bun prieten. Şi din cetatea Dogilor, vă scriu, cu inima strânsă şi totuşi plină de speranţă.

Am considerat (oare m-am înşelat?) că sunt capabil a aduce eminentisime servicii Excelenţei Voastre, fascismului şi Italiei, prin cunoştinţa mea aprofundată a limbilor balcanice, a francezei şi a germanei, fără a mai vorbi de italiană, limba părinţilor mei.

Excelenţa Voastră va considera oare indecent din partea mea dacă solicit astăzi cu modestie începerea activităţii mele?

Voi face ceea ce veţi ordona dumneavoastră, Excelenţă. Dar îmi permit să remarc faptul că n-am obţinut de la guvernatorul Veneţiei decât un permis de şedere pentru o săptămână. Iată motivul care mă determină să solicit de la Excelenţa Voastră un răspuns prompt şi salutar.

Excelenţa Voastră să binevoiască a primi, împreună cu inepuizabila mea gratitudine, expresia fascistă a devotamentului meu neţărmurit.

Antheore PAVELLI, zis Ante PAVLOVICI,
Hotelul celor Doi Lei (Veneţia).

(Piesa nr. 3) (duplicat)

Confidenţial – Notă către şeful serviciului de informaţii interne.

23 decembrie

A se pune la încercare în afacerea de la Torino, Pavelli sau Pavlovici, pe care vi-l trimit. Poliţiştii din Torino sunt nişte porci sau nişte vânduţi. Informatorii locali îmi expediază rapoarte absurde.

ALTARI Leone.

(Piesa nr. 4) (duplicat)

Confidenţial – Notă către şeful serviciului de informaţii străine.

23 decembrie

A se informa la Budapesta asupra lui Pavlovici Ante, 35 de ani, domiciliat la Ragusa. Trebuie să existe documente asupra atentatului de la Uşurod. A mi se comunica. (Monedă de schimb.)

Cre[11] *ALTARI Leone*

(Piesa nr. 5)

Confidenţial (a se preda personal)

Excelenţei Sale Il Commodore Leone Altari

Roma

2 ianuarie 1940

Raport al lui Antheore Pavelli asupra catastrofei de la *Torino motore*.

Excelenţă, devotatul şi fidelul dumneavoastră servitor Pavelli, zis Pavlovici, vă aduce mulţumiri. Binecuvântează soarta care a binevoit să-l ajute în ilustra misiune pe care Excelenţa Voastră i-a încredinţat-o.

Am intrat la uzina Torino pe 26 decembrie 1939, în calitate de supraveghetor al intrărilor şi ieşirilor. Modesta mea slujbă de portar este un minunat loc de observaţie ales de colaboratorii Excelenţei Voastre.

Excelenţa Voastră ştie ce stricăciuni abominabile a făcut atentatul din 20 decembrie în uzină, care s-a prăbuşit ca un castel de cărţi. Uzina model a industriei noastre a sărit în aer asemenea unor piese de puzzle, ca urmare a două explozii succesive, provenind cea dintâi din corpul F, în centrul de vest al construcţiilor, cealaltă din laboratorul inginerului Marco Agusti, situat aproape de intrare. Zguduitura a fost atât de puternică încât unele geamuri au sărit în bucăţi la 36 de kilometri distanţă. S-au numărat 362 de morţi şi mai multe mii de răniţi. Tot materialul de aviaţie, elemente şi motoare, antrepozitate în uriaşele hangare, a fost redus la starea de fier vechi: 742 de avioane gata să-şi ia zborul.

Asigur mai întâi pe Excelenţa Voastră că starea de spirit a populaţiei muncitoare este bună. Se aruncă vina pe Anglia şi pe Intelligence Service pentru această nouă ticăloşie. M-am

[11] De la *credenziere*, veche titulatura medievală.

străduit să răspândesc o asemenea opinie, cu toate că mi se pare îndoielnică.

O alternativă: accidentul (de eliminat *a priori*) şi atentatul individual anevoie de dovedit. Cred că voi putea, după o săptămână de cercetare, să aduc dovezi Excelenţei Voastre.

Reţeaua de indicii a fost cu atât mai dificil de restabilit, cu cât martorii au fost aproape toţi ucişi.

Am descoperit totuşi martori printre răniţi, mai întâi printre cei răniţi uşor, pe măsura întoarcerii lor la lucru, apoi ducându-mă în vizită, întovărăşit de noii mei prieteni, la cei din spital.

Atenţia mi-a fost atrasă de lucrările întreprinse în secret de domnul Marco Agusti în laboratorul căruia s-a produs cea de-a doua explozie, cea mai devastatoare. Domnul Marco Agusti a fost, după cum ştiţi, grav rănit şi doctorii nu permit încă să fie audiat cu martor. De altfel trebuie să scoatem din cauză lucrările domnului Agusti drept cauză iniţială a accidentului, deoarece explozia nr. 1 a avut loc cu 4 minute după spusele unora, cu 3 şi 2 minute după spusele altora, în clădirea F, la 500 de metri de laborator, înainte ca acesta, la rândul său, să sară în aer. Această a doua explozie a fost atribuită de către anchetă unei grinzi care, proiectată la mare distanţă, a crăpat rezervoarele şi baloanele cu gaz de care domnul Agusti se servea pentru experienţele sale.

Am consultat fişele fasciste ale întregului personal al uzinei Torino şi am putut, astfel, să constat situaţia specială a domnului Agusti. Acest savant trăia într-un fel de libertate supravegheată, pentru a întreprinde anumite cercetări. Delegatul fascist al uzinei nu mi-a ascuns că domnul Agusti era foarte indispus.

Raportul experţilor demonstrează că explozia survenită în corpul F nu poate fi pusă, aşa cum s-a făcut cu o grabă superficială, pe seama exploziei unei rezerve de gaz, ca de pildă acetilena, antrepozitată în corpul H şi nu F.

Ieri-dimineaţă, scormonind prin dărâmăturile din pivniţe, am avut norocul să scoatem la lumină maşina infernală, cel puţin urmele care au rămas din ea, în fundaţiile pivniţei 42 din corpul F.

Excelenţa Voastră va binevoi să găsească alăturat o copie după raportul domnilor experţi însărcinaţi cu delimitarea

elementelor care compun acest exploziv. Unele sunt rare şi alese cu o competenţă de profesionist.

Iar eu am găsit în laboratorul domnului Agusti, la domiciliul său personal, câteva sticle goale. Am dat să se analizeze urmele rămase pe fundul acestor sticle. Sunt aceiaşi componenţi care intră în maşina infernală din corpul F.

Această coincidenţă nu constituie o dovadă ci o presupunere, dat fiind cunoscută starea de spirit a domnului Agusti. Dar nu putem să ne mulţumim cu presupuneri. A trebuit să studiez mai îndeaproape condiţiile exploziei din laboratorul domnului Agusti. Mi-aş putea permite să demonstrez pe loc Excelenţei Voastre că explozia a doua nu poate fi datorată străpungerii plafonului (cu o întârziere de două, trei sau patru minute) de o grindă care a sărit la mare distanţă. Dimpotrivă, ea a fost provocată din interior.

Într-adevăr, explozia din laboratorul domnului Agusti a fost complementul aceleia din corpul F. Aici, o maşină infernală cu lichide rafinate. Acolo, o explozie masivă de gaz. Această a doua explozie a produs cele mai mari distrugeri în hangarele B, C, D, şi DA.

Concluzia se impune oare Excelenţei Voastre? Domnul Agusti a considerat că o dublă explozie, la cei doi poli ai uzinei, o va nimici pe de-a-ntregul, la fel ca şi cele 750 de aparate destinate consolidării Axei. Şi-a plasat deci maşina infernală într-una dintre pivniţele corpului F. După aceea s-a întors în laboratorul său, unde a pătruns cu câteva minute înaintea primei explozii (aşa cum dovedesc depoziţiile unor martori a căror listă este alăturată şi care l-au văzut fie traversând curtea mare, fie intrând în laboratorul său). Când explozia din corpul F a zguduit uzina şi a răspândit moartea şi dezastrul, el şi-a desăvârşit opera de distrugere.

De semnalat ora atentatului, care explică numărul relativ puţin ridicat al victimelor. Ora 12,45 este momentul în care muncitorii sunt la vestiarul de ieşire şi de intrare. Singura spărtură din cele 24 de ore se produce între ora 12,30 şi ora 13.

Cred că Excelenţa Voastră va considera util să rămân la uzină până când starea domnului Marco Agusti va îngădui ca el să suporte un interogatoriu. Am aflat că acest nefericit aparţine unei mari familii fasciste şi că este necesar a se proceda în mod circumspect.

Sunt fericit de a fi dat dovadă în această împrejurare de acelaşi nestrămutat devotament către Patrie şi către Partid. V V. Il Duce.

Antheore PAVELLI

Piesa nr. 6 (copie)

Confidenţial

4 ianuarie 1940. – Notă către domnul comandant al poliţiei speciale din Torino.

Imediat ce starea sănătăţii domnului Marco Agusti, inginer la uzina Torino, actualmente în tratament la spitalul Santa-Madona, rănit în accidentul din 20–12–39 o va permite, să fiu prevenit. Ţin să-i iau prima depoziţie şi voi veni în mod special la Torino.

Să fie deîndată izolat în spital.

A se supraveghea în mod activ la domiciliul său, la spital, la uzină, la tatăl său, guvernator în Livorno, persoanele care se interesează de el. A mi se trimite corespondenţa lui. Trimiteţi la Livorno un agent experimentat şi discret.

A mi se înainta un raport. A se da dovadă de un pic de zel şi de inteligenţă.

Cre ALTARI Leone

XX
JOE SMITH

Anny, inimioara mea, nu trebuie să-ţi imaginezi războiul ca în romanele lui sir Walter Scott. Ai văzut bine, când m-ai condus la gara Strand, că nu eram îmbrăcat într-o armură strălucitoare, iar masca de gaze nu aminteşte decât pe departe coiful cavalerilor lui Richard Inimă de Leu. Războiul n-are nimic cavaleresc. Adaug că nu are, pentru moment, nimic războinic.

Constă în a locui (şi nu cu conştiinţa liniştită, pentru că este interzis) la o doamnă cumsecade într-un mic sat din Flandra franceză. S-a instalat o tabără în apropiere, cu barăci pe care le-am adus tot noi, şi chiar şi hangare pentru maşini. În principiu, numai ofiţerii locuiesc la gazdă. Această doamnă mi-a închiriat o cameră curăţică, mansardată, cu dreptul de a mă servi de pod pentru pictură. Există voaluri de tul deasupra patului meu, ca pentru o tânără căsătorită şi, pe cămin, o pendulă sub glob şi flori de email turnate într-o bucată de sticlă. Femeia cea de treabă nu ştie ce să mai facă pentru a-mi fi pe plac.

Eu conduc, în principiu, un camion. E o sarcină inferioară, însă nimic n-ar fi îndreptăţit speranţa că aş fi avut calităţi militare excepţionale, cum se părea că presupui tu.

În fiecare dimineaţă, după breakfast, fac o vizită de politeţe camionului meu. Tare mi-ar plăcea să mă plimb puţin cu el, dar e interzis. Avem ordin să lăsăm motoarele să meargă două până la trei minute în fiecare dimineaţă şi, în fiecare săptămână, facem, în ordine de marş, turul taberei.

După ce mi-am buşumat camionul, îmi întâlnesc camarazii în baracă unde am şi eu rezervat un pat. Aşteptăm ora mesei la cantină, unde mâncăm *à la française*, pâine, brânză şi bem vin alb. Subofiţerii francezi (cartografi şi interpreţi) ne-au iniţiat în acest ritual de la ora zece dimineaţa, care ne îngăduie să aşteptăm, fără a suferi prea mult, dejunul.

Am făcut portrete, însă niciunul dintre modelele mele n-are cu adevărat o tărtăcuţă foarte specială în două dimensiuni, sub unghiul spectroscopic. M-a speriat gândul să aplic acestor băieţi nevinovaţi concepţiile mele estetice din ultimele zile de pace. M-am gândit de asemenea că ei ar crede că-mi bat joc de dânşii pretinzându-mă pictor şi fiind incapabil să realizez portretul

ideal, aşa cum se poate vedea în casele înstărite, din trei sferturi cu un uşor surâs misterios, în tradiţia Giocondei.

Trebuie oare să mai adaug că tot insistând să fac portrete migălite, surâzătoare şi din trei sferturi, străduindu-mă să copiez aparenţa de exactitudine pe care o dă omului mediocrul său aparat senzorial, am prins gust de treaba asta? Pun o furie înfrigurată în a reproduce ornamentele nasturilor unei uniforme şi firul postavului englezesc *(first class for the British Army*[12])! Mă străduiesc să-l pun în valoare, solid şi suplu în acelaşi timp, foşnind sub penel ca sub mâna expertă a unui croitor.

Trebuie să-ţi spun că trec printr-o criză estetică şi că numai Destinul ştie unde mă va duce asta. Unde e Arta? Cum să te exprimi? Arta cu A mare? Şi ce înseamnă ea?

Cred că voi termina să-ţi povestesc tot ceea ce ştiu despre război, când îţi voi mai spune că subofiţerii francezi, cartografi şi interpreţi (care nu par să cunoască deloc engleza; cât despre cartografie, nici eu n-am habar, aşa că nu pot fi judecător) sunt foarte tari la jocul de belotă. Ne-au iniţiat şi pe noi şi e foarte distractiv, deoarece cărţile îşi schimbă locul în ierarhie, după reguli complexe, pe care eu le bănuiesc lăsate în seama fanteziei jucătorului care are cea mai multă autoritate, pentru a-şi impune voinţa celorlalţi. Nimeni nu îndrăzneşte să se răzvrătească împotriva hotărârii sale. Stai mereu la pândă plin de emoţii, ca la 200 de valeţi sau la Kirikiki. Ţi se pare că ai nişte cărţi grozave şi când colo nimic. Cel care se pricepe declară că se joacă aşa sau aşa, şi totul este pus din nou în discuţie. Jocul tău nu mai valorează nimic, în afară de nişte puncte pentru cel care adună toate cărţile, într-o serie impresionantă de levate fără nicio posibilitate de împotrivire. E un joc filosofic. Ne indică relativitatea norocului şi dispreţul faţă de bogăţie. Îmi place de exemplu că valetul pune, din când în când, toată lumea în buzunar, urmat, la un cap, de către popularul 9. Dacă ai vedea ce mutră fac asul şi riga, în aceste momente!

Anny *darling*, e o scrisoare lungă. Se pare că la sfârşitul lui ianuarie voi avea o permisie: teatru, cinema, restaurant şi dragoste.

Darling, reflectează *bine* că Joe al tău te iubeşte serios, chiar şi atunci când nu este atât de prevenitor pe cât ar trebui. Sunt mulţumit că te-ai instalat în atelierul meu, fără să-mi ceri

[12] Sortiment de lux pentru armata britanică (engl.).

părerea. Dacă m-ai fi consultat, aş fi găsit poate obiecţiuni. Acum când faptul e consumat, sunt cu totul mulţumit, păsărică mică (dar atenţie la tablouri, nu mătura prea mult).

Sărută-l pe fratele tău Tom, dacă-l vezi. Nu-mi trimite nici whisky, nici ţigări – ciocolată însă da. Trebuie să fie pe undeva printr-un sertar coşcogeamite fularul, îngrozitor de urât. Trimite-l. E frig.

Merry Christmas, baby[13]. Sper că Sfântul Nicolae nu te va uita dacă ai fost o fetiţă cuminte.

JOE

[13] Sărbători fericite, micuţo (engl.).

XXI
JEAN BREUIL

Undeva în Franţa, 20 decembrie 1939.

Dragă Madeleine,

Au trecut uneori mai bine de trei luni fără să ne dăm semn de viaţă. Oceane întregi ne-au despărţit aproape întotdeauna. Şi iată că acum mi se pare că nu te-am văzut de-un car de ani şi că te afli unde şi-a înţărcat dracul copiii (la maximum 350 de kilometri de zbor cu avionul). Urgia vremurilor nu-mi îngăduie să aterizez pe aerodromul din Geneva, ca să admir noua dumitale activitate.

Dar mai întâi adresa mea:

Sergent-major observator Jean Breuil, E.D.L.D. 24, escadrila a 6-a, S.P. 207.

Trei luni şi jumătate de „război ciudat”, pentru a folosi termenul la modă, se rezumă, pentru mine, la puţin: cinci zboruri de agrement, cu lansări de manifeste în tir direct la răii noştri vecini, asta e tot. De altfel, nimeni nu se gândeşte să utilizeze orele goale ale ofiţerilor, subofiţerilor şi ale oamenilor, oricare ar fi ei. Ceea ce mă surprinde e că şefilor noştri nu le-a venit ideea (destul de simplă) să profite de răgazul pe care ni-l acordă friţii pentru a ne perfecţiona în meseria noastră provizorie. Observatorii ar avea nevoie de cursuri tehnice, pe cât ar avea şi piloţii de experienţa picajului sau de aterizarea după o apreciere rapidă. Îmi închipui că nici ceilalţi, artileriştii, tanchişti şi infanteriştii, n-au mai mult decât noi ştiinţa înnăscută a războiului. Această încredere în „sistemul D la ora H” mă nelinişteşte un pic. Nu te afli în ambianţa eroică a unui război decisiv pentru soarta Europei, ci mai curând în atmosfera de plictiseală militară (una dintre cele mai virulente) a acestor perioade pe care eşti obligat să le înduri, pentru că asta e legea, fără ca nimeni să acorde importanţă acestui lucru.

După ce am declarat războiul, s-ar spune că, obosiţi de un asemenea efort, suntem hotărâţi să pretindem a fi lăsaţi în pace.

Observă că nu m-am îndoit nicio secundă de victorie. Vom câştiga pentru că *nu se poate să fie altfel*. Însă va trebui să ne îngrijim să dăm o mână de ajutor Providenţei.

Cât de mult aş dori să privesc, din Geneva, evenimentele, pentru a-mi forma despre ele o impresie obiectivă! Ce pregăteşte Hitler? De unde va porni lovitura lui? Ar trebui să fii ramolit ca să-ţi închipui că nu va încerca să spargă blocada, care altminteri l-ar înăbuşi în doi ani. Sau că va aştepta intensificarea producţiei engleze şi livrările americane pentru a se lăsa afumat în vizuină.

Belota în doză mare mă încântă pe cât mă plictiseşte pocherul. Cât priveşte şampania, îţi vei face o idee despre regiunea unde „dăm roade bogate" când îţi voi mărturisi că m-am ales cu o criză de ficat absolut ridicolă.

Îţi dai seama că sunt oarecum descumpănit, şi nu numai eu.

M-am întors, acum cincisprezece zile, din „relaxarea" mea! Am fost într-adevăr la Paris să mă odihnesc de belotă.

Parisul mi-a lăsat o impresie dubioasă. Restaurantele şi cinematografele sunt pline, banii curg şi... toată lumea se plictiseşte. Foştii combatanţi vorbesc de sus cu noi. Găsesc că războiul „nostru" nu pare serios. „Sângele nu curge în valuri", cum spunea Poincaré (Memorii). Necombatanţii, mobilizaţii pe loc, suplimentele albastre, mobilizaţii din spatele frontului şi slăbănogii se îmbărbătează gândindu-se că noi nu ne batem, în definitiv, mult mai mult decât ei.

A se nota că mi s-a propus un „chilipir". Un maior mi-a oferit să mă transfere la serviciul cinematografic al armatei pentru reportajele de pe front. Ceea ce n-ar fi o capcană, ci ocazia de a vedea războiul (oare?). N-am făcut cererea. Nu părăseşti cu inima uşoară nişte camarazi straşnici şi un zinc nefolosit (dar splendid), pentru o meserie de membru în personalul navigant.

Dacă ar fi posibil să fac în aşa fel încât să coincidă a doua „raită" a mea cu una dintre călătoriile dumitale la Paris, m-aş bucura să te revăd. Numai că ar trebui să punem la cale acest lucru cu foarte mult timp înainte.

Povesteşte-mi ceea ce se petrece la Geneva. Dumneata întâlneşti nemţi, nu-i aşa?

Acest război are un caracter atât de puţin obişnuit, unii oameni se instalează atât de comod în lenea lor şi în solda lor, departe de griji, de datorii, şi de chestiunile lor particulare, că te întrebi dacă va sfârşi într-o zi, cu alte cuvinte dacă va sfârşi prin a începe.

Scrie-mi. Bătrânul dumitale,

XXII
MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Geneva, 10 ianuarie 1940

O scrisoare de la dumneata, Jean, înseamnă o bucurie din alte vremuri.

E un destin curios ca omul cel mai puţin înzestrat cu „sentimentul tragic al vieţii” pe care-l cunosc să trăiască, fără întrerupere, în mijlocul tragediilor contemporane.

Dumnezeule, Jean, cât urăsc eu ura! Aici sentimentul acesta se amuză din plin. Însă degeaba m-aş strădui, nu izbutesc să urăsc. Nu pot să cred ca „Ei” să fie cu toţii ticăloşi. Camarazii noştri de la congres au devenit oare cu toţii nişte fanatici ai Marelui Reich German? Aceşti oameni cultivaţi, cărora le plăceau Goethe, Lessing, Spinoza – acest Evreu, – ei care căutau în cel de al doilea *Faust* simbolul uniunii culturii greco-latine şi al „potenţialului” german, oare nu-i mai recunosc decât pe Wotan şi Frida, îşi potolesc setea cu un antisemitism abominabil şi dansează vesel în jurul autodafeurilor făcute din cărţi ostracizate?

Şi totuşi, am aflat că unul dintre camarazii noştri („amorezul” meu cum îi spuneai dumneata, mă întreb pentru ce oare), Walter von Kirshoff, este un personaj al regimului.

Această promovare mi-a fost comunicată de către o altă veche cunoştinţă pe care probabil că de asemenea n-ai uitat-o nici pe-atât: Minnie von Hoffmanstahl.

Dumitale nu-ţi plăcea fata asta afectată, tulburătoare prin felul de-a te privi, prin maniera de a-şi purta capul dat pe spate, tuns scurt, acoperit cu un sombrero (astăzi înlocuit cu un soi de caschetă ofiţerească).

A sosit la Geneva alaltăieri şi e colega mea (sau al meu) la C.R.I. După ce a trecut prima reacţie de surpriză, Minnie mi-a garantat pentru dragostea ei neştirbită faţă de Franţa (?), mirându-se că noi am „declanşat” acest război care ne „va fi funest”.

Şi-a proclamat surpriza constatând ura (nu reciprocă?) a francezilor pentru Germania, ca şi cum noi am mai fi învinşi şi am visa încă la revanşă... etc.

Mi-a făcut, în continuare, demonstraţii de prietenie pe care le găsesc jenante. Se comportă cu femeile ca unii bărbaţi cu noroc

în dragoste, care dau drumul maşinal echipamentului de seducţie din clipa în care se află în prezenţa unei persoane „de sex”.

Minnie este intimă cu marele Hermann G. După cum îl detestă pe celălalt G., micul şchiop. Există probabil acolo, în înaltele sfere naziste nişte cuiburi de intrigi de toată frumuseţea.

I-am răspuns că, după câte ştiu eu, la noi nu există niciun fel de ură faţă de Germania, ci un oarecare complex de inferioritate numerică şi neliniştea pricinuită de o revoluţie care scandalizează unele democraţii evoluate. I-am atras atenţia că noi n-am anexat Austria, nici n-am înghiţit din doua îmbucături Cehoslovacia, nici n-am invadat Polonia, nici n-am violat Memel-ul. Mi-a răspuns râzând că noi am făcut şi mai rău în Istorie, ceea ce este adevărat însă puţin concludent.

Deoarece nu ai absolut nimic de făcut, scrie-mi când nu joci belotă.

Cât despre „permisie”, din nefericire e puţin probabil să plec în Franţa înainte de aprilie sau mai. Ar putea asta să coincidă cu a doua „raită” a dumitale?

Îţi destăinuiesc plăcerea pe care-o simt faţă de acest lanţ reînnodat. Răbdare, scumpul meu băiat mare, atât de perfect asemănător cu dumneata însuţi în orice împrejurare.

Bătrânul dumitale camarad,

MADELEINE

XXIII
JEAN BREUIL

Spitalul complementar 317, Montélimar,
26 ianuarie 1940

E grozav că mi-ai răspuns, Madeleine, şi că mi-ai răspuns atât de repede!

Eu sunt bine, ţi-o spun de la-nceput. Am scăpat ieftin, cu un glonte de mitralieră în pulpă. Glontele s-a dus mai departe fără a lăsa prea multe urme. Într-atât de bine încât nu vor întârzia să mă trimită în convalescenţă.

Povestea e nostimă. Făceam un mic zbor de observaţie într-o veche trăsurică pe două roţi, cu 275 la oră. Atât de rar ai prilejul să-ţi iei zborul, încât să te întorci fără să faci nimic este dezgustător. Iată-ne prin părţile Stuttgartului. Coborâm şi, în lipsă de bombe, mitraliez o concentrare de trupe, care nu-şi credeau ochilor văzând un avion francez pe deasupra lor.

Am primit un glonte de mitralieră în rezervor. Am izbutit să depunem trăsurica pe două roţi în liniile franceze, însă nu în afara razei de acţiune a unui mic post german care ne-a scormonit. Bernier n-a avut nimic, eu m-am ales cu glontele în pulpă.

Una peste alta, şaizeci de zile de arest pentru a-i fi mitraliat pe germani! Şi crucea de război pentru a fi doborât un Heinkel şi a fi adus înapoi trăsurica pe două roţi. Fiindcă, la întoarcere, am întâlnit nişte vânători şi am reuşit să dobor unul, graţie abilităţii lui Bernier.

Îmi aduc aminte perfect de „amorezul” dumitale. Avea de pe atunci aerul unui nazist. Mi-o aduc aminte de asemenea şi pe această Minnie. Nu te încrede. Nu e numai lesbiană, ci şi spioană. Nu bea prea mult ceai cu ea.

Vai! orice-ar gândi oribila Minnie, francezii nu urăsc: le e doar frică. Amintirile din „celălalt”, povestite de bătrâni, le-au imprimat celor tineri (împreună cu lectura cărţilor de război) groaza de a trece şi ei prin aceleaşi lucruri. Douăzeci de ani de armistiţiu pentru a tergiversa asupra modalităţilor acestei spaime! Noi făceam, din când în când, pe sperietoarea şovăielnică. Dar de îndată ce germanii încruntau din sprâncene, cedam. Hitler s-a distrat în acest fel, până în momentul în care a putut relua mai cu folos Pangermanismul abandonat în 1918 pe

Marna şi pe Vardar. Da, Madeleine, toate vaporaşele geneveze (arbitraj, *securitate*, Thoiry, Locarno etc.), cei douăzeci de ani de politică de tatonare, teama le-a inspirat. Am pus lanţuri monstrului şi încercam a-l convinge să le păstreze, cu toate că i le scoteam.

De când cu naziştii, această spaimă a fost întreţinută prin propagandă: defilări, manifestaţii colective (urmate de proteste: „Noi nu cerem nimic Franţei”), actualităţi săptămânale şi până la forma căştilor şi a avioanelor lor.

Am fost pedepsit pentru că am tras asupra germanilor, de teamă ca germanii să nu tragă asupra noastră. Vechile schelării tremură la toate etajele: distribuirea măştilor de gaze către populaţie, cu instrucţiunile de folosire, afişe lipite pe lojele portarilor, despre efectele comparate ale bombelor suflante şi incendiare etc.

Francezii vor rezista oare în pofida propagandei, în pofida statelor-majore, în pofida coloanei a cincea? (Mă gândesc la un film pe care l-am văzut în permisie, *De la Bismark la Hitler*. Era prezentată ascensiunea fulgerătoare a lui Adolf, puterea lui formidabilă, cucerirea Europei, şi trecea drept un film de propagandă antigermană! Toată sala tremura.)

Iată că eu voi avea o „convalo”, iar dumneata nu vei veni la Paris. Fir-ar să fie!

Te părăsesc. Am un pic de febră în seara asta.

Dacă îmi scrii repede, scrie-mi tot aici: voi pleca, dacă totul merge bine, peste cincisprezece zile.

La mulţi ani, Madeleine. Curaj. Bătrânul dumitale prieten,

JEAN

XXIV
MINNIE ŞI MADELEINE

— Trebuie să ţinem seama de realităţi, spune ea aplecându-se peste paiul pe care-l înhaţă cu lăcomie între buze. Viaţa oamenilor mari seamănă tot atât de puţin cu aceea a eroilor contesei de Ségur, născută Rostopkin, ca şi aceea a popoarelor cu fantomele congresului din Valais. Adevărul este necruţător. Eu m-am simţit cufundată în el ca un metal pe cale de fuziune într-un aliaj galvanizant. Şi atunci, de azi pe mâine, am devenit o femeie de acţiune. Muncesc pentru a clădi Marele Reich German. Şi sunt o lucrătoare bună, poţi să mă crezi.

Râde cu dinţii ei sănătoşi şi îşi scutură părul scurt.

— Dumneata la fel, reia dânsa, eşti o femeie de acţiune. Am văzut de ce eşti capabilă, luciditatea, vioiciunea reflexelor dumitale sunt atât de franţuzeşti! E adevărat că germanii înţeleg mai puţin repede. Se irosesc, pentru fiecare raţionament, câteva zecimi de secundă de valoare intelectuală egală. E disperant.

Minnie suspină, clipind din ochi pentru a o vedea mai bine pe Madeleine, aşezată în faţa ei, în grădina cazinoului.

Madeleine nu răspunde nimic. Face parte din rolul ei ca, în calitate de delegată medicală franceză la Crucea Roşie Internaţională, să întâlnească germani. Dar astfel de întrevederi nu atrag după sine contacte intime. Poate fi dezagreabil să bei o cafea în grădina cazinoului din Geneva cu Minnie von Hoffmanstahl, delegată a Reichului.

Manierele echivoce ale lui Minnie, clipsul ei cu zvastică, felul de a privi femeile, toate astea sunt pe de-a întregul odioase. În consecinţa, Madeleine a făcut apel la rezervele sale de ipocrizie pentru a se domina. Minnie e influentă şi s-ar putea obţine mult printr-însa pentru îmbunătăţirea statutului prizonierilor (mai cu seamă soarta aviatorilor şi aceea a marilor mutilaţi o preocupă pe Madeleine).

— Führerul, spune Minnie, are oroare faţă de vărsarea de sânge. Dar vrea să stabilească în Europa o ordine avantajoasă tuturor. În toamna asta, după înfrângerea Poloniei, Hitler a întins mâna în mod loial Franţei şi Angliei. Mâine, le va propune pentru ultima oară să colaboreze la instaurarea unei ordini europene durabile... Punerea în exploatare de către Europa a coloniilor

africane, astăzi monopolizate de statele capitaliste, va fi baza acestui acord necesar. Un vast *clearing* economic... Tratate de schimb al materiilor prime şi al produselor fabricate... Puterea militară a Germaniei este formidabilă. Armata germană vă va veni de hac în câteva săptămâni. Nu aşteptaţi să fiţi învinşi. Aţi lăsat să crească din nou părul lui Samson.

După o tăcere grea, Madeleine răspunde:

— Franţa a câştigat bătălia de pe Marna, de la Verdun, a doua oară la Marna.

Minnie ridică din umeri.

— Veţi fi pierduţi înainte de toamnă şi cu preţul câtor sacrificii!

Se apleacă şi urmează cu voce joasă:

— Ai prieteni influenţi. Spune-le că Franţa trebuie să facă pace.

Madeleine surâde:

— Dar dacă Germania este sigură de biruinţa ei, de ce să oferi pacea înaintea bătăliei?

— Pentru că noi avem ceva mai bun de făcut! Ar trebui să ne unim pentru a doborî bolşevismul, avangarda pericolului galben.

Madeleine nu-şi ascunde uimirea.

— Bolşevismul! Pericolul galben! Dar Führerul vostru nu este oare aliatul Japoniei şi prietenul Sovietelor?

Minnie răspunde:

— Politica voastră carteziană se bazează pe această absurditate că toate contractele şi tratatele sunt constante. Pentru noi, viaţa statelor, a raselor şi a sistemelor este mobilă. E însăşi Viaţa, alcătuită din variaţiuni lente dar şi din mutaţii bruşte. Europa lui Richelieu ar fi la fel de absurdă astăzi ca şi aceea a lui Carol cel Mare. Merg şi mai departe: Europa din 1919 este la fel de departe de noi ca şi aceea a lui Carol cel Mare. Europa din 1940 are exigenţele ei rasiale, economice, financiare, politice şi militare proprii momentului pe care îl trăieşte. Un medic nu stabileşte un regim, odată pentru totdeauna, pentru întreaga viaţă a unui individ. Führerul este agentul polarizării Europei actuale. Germania este Şeful în putere. Sunt multe ţări în Europa, unde oamenii noştri aşteaptă ceasul pentru a instaura regimul lor, care este al nostru! Vorbesc despre lucruri pe care le cunosc. Atunci când Führerul a atacat Polonia, el prevăzuse totul, chiar şi războiul în Vest. Ştie

că City-ul nu vrea ca Anglia să intre în noua ordine europeană. Dar ştie, de asemenea, că, în şase luni, Franţa şi Anglia vor fi învinse. Franţa mai întâi, nu numai prin arme. Preţul victoriei noastre a şi fost plătit.

Madeleine se înfioară. Acesta e destinul nefericitei noastre ţări de a fi fost vândută influenţelor străine, încă de pe timpul în care granzii lichidau cetăţile noastre în Spania şi până la Bazaine, trecând prin Dumouriez, emigranţii din Coblenz etc.

Madeleine se gândeşte că o monstruoasă coaliţie este posibilă, şi că niciun Robespierre nu apare, niciun Clemenceau. Un nou Valmy, o nouă Marna să fie oare cu putinţă?

— Se spune că fortificaţiile liniei Siegfried sunt de proastă calitate.

— Astfel nu vom avea nevoie să ne servim de ele, persiflează Minnie, care cheamă chelnerul.

Fiecare îşi plăteşte consumaţia.

XXV
JEAN BREUIL

Aprilie 1940

N-am primit răspuns, Madeleine. Trebuie oare să acuz cenzura, plecarea mea din spital, ocupaţiile dumitale geneveze sau lipsa de interes pentru ceea ce îţi scriam?

Am petrecut o convalescenţă vrednică de milă. Am rămas în mod cu totul stupid la Paris, să mă târâi prin baruri.

De-abia m-am întors aici şi trebuie să plec iar. Îmi iau zborul spre nord.

Aventura nu-mi displace. Consideram plictisitor să duc o viaţă de rentier în timp de război, eu a cărui meserie, atunci când Franţa e în timp de pace, este tocmai să împărtăşesc primejdiile celorlalţi.

Iată-mă pe punctul de a porni către fiordul Solveig... Sper să fac faţă mai onorabil decât ilustrul Jérôme, rămas într-un hambar înzăpezit.

Unii oameni serioşi cred că germanii nu vor îndrăzni să atace Franţa şi că războiul se va juca pe scenele exterioare, în Nord şi în Levant. Eu nu sunt atât de optimist. Pentru a doborî Franţa şi Anglia, vor trebui să cucerească Franţa şi Anglia.

Observă că destinul meu mă lasă destul de rece. Dar există momente în viaţa indivizilor care, ca şi mine, sunt absolut singuri, când această libertate devine o povară. Ţi-ar plăcea să ai un prieten care să-şi facă un pic de sânge rău pe seama ta. Aş adăuga şi că mi-ar face o plăcere egoistă ca prietenul acesta să fii dumneata.

Constată, din aceste cuvinte, în mod ruşinos dezgolite de ironie, că sunt copt pentru a avea o protectoare.

Pilotul meu se bucură că va vizita o ţară pe care n-o cunoaşte. E un pilot de la Air-France, obişnuit cu personalul de Casablanca şi rapidul de Beirut. Nu-mi mai vorbeşte decât de frumuseţile aurorei boreale. Cu toate acestea, lasă la Paris o soţie şi o liotă de copii bucălaţi, ale căror fotografii le arată la tot pasul.

Cum n-am nicio şansă de a fi prizonier în Elveţia, nu te voi revedea timp îndelungat.

Apropo (apropo de nimic, de altfel) trebuie să-l fi întâlnit la Geneva pe bătrânul Dunant, nu-i aşa? Nu ştiu pentru ce mă gândesc la el şi la mutra lui cumsecade de intelectual. E tot la

B.I.T.? La urma urmei, lucrul nu-i mai tâmpit decât să fii la Narvick. Chiar mult mai puţin, dacă cumva te întâlneşte, fie şi în compania ticăloasei Minnie.

Am impresia că am irosit mulţi ani şi n-am agonisit decât vânt. Trebuie să existe undeva în viaţă altceva, care mi-a scăpat, din cauza spaimei mele nebuneşti de ridicol.

Am impresia că teama aceasta m-a părăsit, de vreme ce îţi scriu o scrisoare atât de jalnică.

În definitiv, ţi-o trimit, Madeleine, cu vaga speranţă că va fi suprimată de controlul poştal.

Voi încerca să-ţi trimit cărţi poştale cu acelaşi nume.

JEAN

XXVI
MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Madeleine a găsit scrisoarea lui Jean când s-a întors la hotel. Gândindu-se la el, urmează malurile râpoase ale lacului, traversează grădinile şi ajunge la Biroul Internaţional al Muncii, unde Max Dunant o aşteaptă. E o zi minunată de mai. Cerul e de un albastru limpede. Nimic nu evocă mai bine frumuseţea vieţii, gustul ei dulce, decât ţărmurile lacului Leman primăvara: flori, zâmbete, cânt de păsărele, zbor de pescăruşi deasupra apei albastre şi, în depărtare, într-un uşor văl de ceaţă, coroanele albe ale marilor culmi.

Noutăţile din Norvegia sunt dezastruoase. *Deutsche Nachrichten Buro* anunţă reîmbarcarea corpurilor expediţionare francez şi britanic. Pierderile au fost grele, mai ales în aviaţie, care s-a vădit inferioară numeric şi calitativ. Madeleine se gândeşte la băiatul mare, blond şi râzând întruna, care-i făcea o impresie reconfortantă de forţă şi de libertate. Nimic mai atrăgător decât uşurinţa lui în mişcări, fie că ar fi alergat, fie că ar fi purtat un colet (era singurul bărbat care n-avea, când ducea un colet, aerul unui prostănac) fie că ar fi sărit un obstacol. Şi râsul acela contagios, care pornea crescendo, la început ironic, pentru a isprăvi într-un râs nebun de copilaş blond, în hohote, cu lacrimi în ochi.

De-a lungul malului elveţian, se perindă oameni care se plimbă cu bărcile. Părţile de grădină plantate cu flori din vila Bartoldi răspândesc mireasmă. Totul e uşor. Totul respiră pacea şi bucuria. A murit oare Jean Breuil?

Înainte de a ieşi din grădină, Madeleine se aşază pe o bancă pentru a-i reciti scrisoarea, care e atât de diferită de celelalte, încât vede într-asta o înspăimântătoare prevestire.

Max o aşteaptă dinaintea scării monumentale. O ia de braţ, cu un gest devenit obişnuinţă şi o trage după el. Trebuie să urce până la Palatul Naţiunilor şi propune să facă plimbarea pe jos. Acolo, vor găsi o maşină de serviciu pentru a-i duce în oraş.

Palatul S.D.N. îşi înalţă dinainte-le liniile armonioase. Madeleinei îi place calma lui maiestate. Construcţia reprezintă, prin echilibrul ansamblurilor şi prin seninătatea porticurilor, inteligenţa lucidă care ar fi trebuit să prezideze lucrările Adunării.

Max simte cum gândurile Madeleinei o iau razna şi acest lucru îl irită.

— Am primit veşti rele din Norvegia, spune el. Nimic mai stupid decât să te declari Don Quijote şi să te laşi învins. Garanţia aliaţilor a adus nenorocirea Poloniei şi, acum, Norvegia trebuie să le păstreze Angliei şi Franţei o recunoştinţă profundă pentru că i-au apărat atât de bine neutralitatea încât a fost pe de-a întregul ocupată de către germani!

— Îţi aminteşti de Jean Breuil? întreabă Madeleine. E acolo. Am primit o scrisoare de la el.

— Oh! spune simplu Max, care vede cum se deschid neînchipuite orizonturi îndepărtate în corespondenţa Madeleinei.

Şi adaugă stângaci:

— Ai rămas în relaţii cu el?

— E cel mai bun prieten al meu, spune Madeleine. Un fel de Ariel. Oh! E cu putinţă oare să i se întâmple vreo nenorocire lui Ariel?

— A avut timpul să se ducă şi să se întoarcă de acolo, răspunde Max cu o umbră de amărăciune. Se află acum în Anglia.

Ajunşi dinaintea peristilului central, Max îi cere Madeleinei să-l aştepte câteva minute. Un mare Mercedes negru stopează. Minnie sare jos. Strânge cu veselie mâna lui Max, după aceea o ia pe Madeleine de talie. Fata se desprinde.

— Vă miră să mă vedeţi în acest bârlog al democraţiei? întreabă Minnie. Oh! asta înseamnă că Reichul a părăsit Liga, dar mai sunt încă unele interese de pus în ordine. Şi pe urmă, avem şi noi aici ochii şi urechile noastre. Cred că nu vă îndoiţi de asta?

Şi izbucneşte în râs.

— Sunt foarte bucuroasă că v-am întâlnit înainte de plecare, continuă dânsa. Sunt chemată la Berchtesgaden. Această maşină mă va duce la Zürich, unde voi lua Arlberg-Expresul, în noaptea asta. Sper să fiu înapoi în opt sau zece zile.

Dintr-o săritură se urcă iarăşi în Mercedes şi se apleacă peste portieră.

— La revedere, îndrăgostiţilor! Nu mă uitaţi.

Max roşeşte. Madeleine spune amabil:

— Ce fericire că nu suntem îndrăgostiţi, nu-i aşa, prietene Max? Asta ar fi prea de tot!

XXVII
MINNIE ŞI JAROSLAV

— Toată lumea coboară! Vizită la *Polizeiburo*.

Trenul s-a oprit în mica gară de la Saint-Anton-en-Arlberg. Kate dormitează pe umărul lui Jaroslav, care nu mai îndrăzneşte să se mişte. Ştie că ea nu va spune nimic dacă face o mişcare neîndemânatică, mulţumindu-se doar să se uite la el cu acea resemnare care-l face nefericit.

Kate a fost decepţionată. S-a dovedit un amant mediocru. Îi poartă pică pentru că l-a înşelat pe Jean Breuil. Îi poartă pică pentru că el, comunistul ieşit din ocna Gestapoului s-a arătat lipsit de vlagă şi timorat. Jaroslav e atât de nefericit, încât tocmai din acest motiv Kate l-a oprit la ea, pentru timpul cât îşi termina filmul la Neubabelsberg. Jaroslav şi-a petrecut zilele dormind, mai întâi la hotel, după aceea în apartamentul mobilat pe care Kate l-a închiriat pentru a fi mai puţin supravegheată. Astfel au trecut câteva luni. Din când în când, mai încerca s-o ia cu mânie, iar ea ceda resemnată. Îi e o milă nespusă de el, ca de un câine de pripas care te-a urmat pe stradă şi pe care-l iei cu tine. După terminarea filmului, Kate a cerut un paşaport pentru Elveţia, care i-a fost refuzat. Doctorul Goebbels a prevăzut un film cu Kate Christiania pentru producţia dirijată a iernii 39–40.

Lui Jaroslav i-a fost cu neputinţă să-şi procure paşapoarte false. Kate a trebuit să facă singură călătoria la Viena, pentru a lua contact acolo cu o oficină de hârtii false, de altfel dirijată de către un funcţionar al Gestapoului.

I-a scris lui Jaroslav să vină şi el acolo şi i-a cumpărat un paşaport danez. Ar fi trebuit să-l lase să se descurce la Berlin. N-a fost pentru dânsa decât un motiv continuu a tot felul de neplăceri, complicate cu vagi remuşcări, deoarece primise la studio (prin Olanda şi Dumnezeu ştie cum!) o carte poştală de la Jean.

„Kate, spunea el, eu nu pot să vin să te văd şi tu nu poţi să vii să te întâlneşti cu mine. Mare păcat, pentru că am o poftă grozavă să fac dragoste cu tine. Când ne vom duce oare la Bandol? Dacă ajungi să-mi scrii, poţi să adresezi oricând mesajul lui Georges Merlin, domeniul Merlin, la Beauvallon (Var). El are misiunea să-mi păstreze corespondenţa şi (la nevoie) să mi-o

trimită. Dar între noi, nu corespondenţa este esenţialul. Noi avem nevoie de *Gemüt*[14]. Alaltăieri, am revăzut Melodie, pe care ai turnat-o la Hollywood. Nu poţi să-ţi imaginezi (sau poţi?) impresia pe care mi-a făcut-o. Dumnezeu ştie dacă prezenta carte poştală va ajunge vreodată la tine. Dar nu rezist dorinţei de-a ţi-o scrie. JEAN."

Era ca şi cum ar fi pălmuit-o. E îngrozitor să fii lucid ca Jean.

Jaroslav a sosit la Viena cu aerul lui de câine bătut şi cu figura sa angelică. Când l-a revăzut, Kate a fost exasperată. Dar nu trebuie să regreţi niciodată faptele bune, chiar şi atunci când acestea nu-ţi fac nicio plăcere.

Kate coboară pe peronul gării din Saint-Anton urmată de Jaroslav, care poartă cele două valize. Îi prezintă cu autoritate ofiţerului paşapoartele. Acesta îi roagă pe Kate şi Jaroslav să treacă în sala de aşteptare. În împrejurări asemănătoare, Kate bate din picior, tună şi fulgeră. Însă atunci este Kate Christiania, vedeta mondială, şi nu „Frau Ulrich Angström" din Copenhaga. Ofiţerul a privit-o insistent, cu toate că îşi schimbase coafura, pusese o pălăriuţă de doi bani jumate şi un taior oarecare.

Trebuie să asiste la defilarea celorlalţi călători şi la plecarea trenului către Elveţia. Un gestapovist îi supraveghează cu coada ochiului, în timp ce ofiţerul isprăveşte examinarea ultimelor paşapoarte şi dă liber trenului.

— Aşadar mergeţi în Elveţia, Frau... Angström?

Funcţionarul a ezitat o clipă citind numele de pe paşaport.

— Actele noastre nu sunt în regulă? întreabă ea cu timiditate.

Ofiţerul n-are timp să răspundă, pentru că intră în gară un alt tren din direcţie opusă şi un nou contingent de călători debarcă de cealaltă parte a barierei de lemn. O siluetă cunoscută iese din valul de pasageri, pe care câţiva *shupos*[15] îi pun în rând. Soldaţii se opresc şi ofiţerul sare de pe scaunul său pentru a ridica atât de sus pe cât îi este cu putinţă braţul drept:

— Heil Hitler!

— Bună ziua, spune Minnie. Există o comunicare pentru mine? Sunt Fraulein...

— Ştiu, ştiu, Excelenţă, spune ofiţerul. S-a telefonat pentru Excelenţa Voastră de la Berchtesgaden.

---

[14] Comuniune sufletească (germ.).

[15] Agenţi de poliţie (germ.).

Acest nume magic încremeneşte de uimire soldaţi, gestapovişti şi călători.

— Excelenţa Voastră este rugată să-şi continue călătoria până la Viena. Excelenţa Sa mareşalul Goering o va întâlni acolo mâine.

Privirea mioapă a lui Minnie trece de la ofiţer la poliţiştii care-l înconjoară, după aceea scoate un uşor strigăt de uimire.

— Draga mea! spune dânsa.

Kate se agaţă de ea ca un înecat de un copac în derivă.

— Îţi voi explica, Minnie, spune Kate. Nu mă trăda.

Minnie inspectează echipamentul lui Kate. Un surâs amuzat îi luminează faţa.

— Nu-i nevoie de explicaţii. Sosesc la vreme, cred?

Privirea ei cade asupra lui Jaroslav, rămas în urmă.

— Oh! Tot pe lângă tine?

— Îţi voi explica, spune Kate. Îţi voi explica totul.

Minnie ridică din umeri, după aceea se întoarce către ofiţerul stând în poziţie de drepţi dinaintea mesei lui.

— Nu-ţi pierde vremea, Hauptmann. Ar fi neplăcut ca trenul să aibă întârziere. Am întâlnit nişte prieteni. Îi iau cu mine la Viena, în compartimentul meu.

Ofiţerul se bâlbâie.

— Vă cer iertare, Excelenţă! Dar aceste paşapoarte! Hm! Aceste paşapoarte...

Omul le pipăie cu îngrijorare. Minnie le subtilizează şi le pune în geanta ei.

— Aranjez eu, Hauptmann. Şi mulţumesc pentru amabilitate.

Apoi îi împinge pe Kate şi pe Jaroslav înaintea ei, spre tren.

În vagonul-salon rezervat, Minnie nu pune întrebări. Trenul merge de-a curmezişul muntelui, într-o strălucire orbitoare, aurită. După un timp, Jaroslav iese pe culoar.

— Kate, spune Minnie, cinăm în seara asta la Viena, cu *il signor* Trabucco, grandiosul producător al superfilmelor italiene. E unul dintre prietenii mei. Pune acum pe picioare, la Roma, o serie de producţii monumentale. Părerea mea este că, deoarece vrei să părăseşti Germania...

Minnie îşi ia un mic răgaz. Kate nu pare deloc să aibă mai multă vlagă decât jalnicul Jaroslav.

— Deoarece vrei să părăseşti Germania, reia Minnie, părerea mea este că trebuie să fii vedeta celui dintâi dintre aceste filme

puse sub semnul Axei. Goebbels va face o pasiune din asta, pentru că ţine la tine. Dar, în ceea ce mă priveşte, eu îl ţin în palmă pe Trabucco şi las' pe mine! Chiar în seara asta, vei avea contractul şi paşaportul pentru Roma. Unul autentic.

Kate suspină.

— Te-am căutat zadarnic de trei luni, Minnie, şi nu mai puteam. Am nevoie de soare. Ai dreptate, draga mea, Italia...

— Şi pe urmă, adaugă Minnie, s-or găsi poate în Italia vapoare pentru Statele Unite, nu?...

Kate intră, în ciuda taiorului ei confecţionat de gata, în pielea lui Kate Christiania, glorie mondială.

— Probabil că arăt îngrozitor! N-am rochie pentru dineu.

Minnie o linişteşte. Va avea rochie. După aceea o întreabă:

— Şi băiatul ăsta, ce-o să facem cu el?

Kate nu ştie nici ea.

— Ţii la el? insistă Minnie.

Kate nu ţine deloc la el, ceea ce aduce buna dispoziţie a lui Minnie. Detestă ca femeile să ţină la bărbaţi, chiar acelea care ei nu-i mai plac, la fel cu această ridicolă Kate, pe care a scos-o din ghearele Gestapoului unde Goebbels o aruncase după toate aparenţele (e o lovitură foarte în genul lui, acest paşaport fals şi această arestare la frontieră).

Minnie aprinde cu bricheta ei cele două paşapoarte, lăsând cenuşa să cadă pe covorul vagonului-salon. Apoi scoate dintr-o servietă o carte de vizită pe care scrie o adresă şi o frază. După care se ridică.

— Mă duc să-l concediez.

Iese pe culoar şi-l bate pe umăr pe Jaroslav, care tresare.

— Preferi să fii împuşcat sau să faci o călătorie în Franţa?

Jaroslav nu răspunde nimic.

— Atenţie, insistă Minnie. Te predau la sosire sau lucrezi pentru noi.

— Să lucrez? Ce vreţi să spuneţi?

— Eşti în mare încurcătură. Dacă lucrezi pentru noi, vei avea sarcini precise şi vei fi supravegheat de aproape. Vrei să reflectezi un ceas, până la periferia Vienei?

Jaroslav scutură din cap.

— La ce bun! Accept.

Minnie zâmbeşte.

— N-o vei mai revedea pe domnişoara Christiania, asta e cea dintâi condiţie. Recunoşti fără îndoială şi dumneata însuţi că aventura a durat prea mult?

Jaroslav înclină capul:

— Mă detest, fără nicio îndoială. Am fost atât de prost!

Minnie întrerupe confidenţele:

— Mâine dimineaţă, la ora zece, vei veni să mă vezi la această adresă. Îţi voi da un paşaport pentru Belgia şi unele instrucţiuni. Va trebui să pleci mâine seară.

Şi adaugă cu o nuanţă de ameninţare politicoasă:

— Te sfătuiesc să vii şi să n-o mai cauţi pe domnişoara Christiania.

Deoarece controlorul, însoţit de un subofiţer de *shupos* intră în vagon, Minnie îl interpelează:

— Dă-mi două locuri pentru Viena şi condu-l pe domnul la clasa a doua.

Omul salută. Minnie deschide uşa vagonului-salon, ia valiza lui Jaroslav şi i-o întinde.

XXVIII
MARCO AGUSTI

Cei cinci oameni negri îl privesc pe Marco Agusti. La rândul său, Marco îi priveşte pe cei cinci oameni negri. Preşedintele, craniu ras, pântece proeminent, îşi împinge înainte falca, pentru a semăna cu Mussolini.

La spital, după aceea la închisoare, Marco şi-a luat obiceiul de-a se privi acţionând, vorbind, din exterior, ca şi cum ar fi fost mort. De două ori mort, pentru că el calculase totul pentru a sări în aer odată cu laboratorul. Iar acum are sute de morţi pe conştiinţă. Morţi nevinovaţi. Ca şi sutele de mii de indivizi care mor şi care vor muri pentru a-i îngădui Führerului să-şi realizeze visul de dement. Toţi aceştia, ca şi soldaţii germani fanatizaţi sunt morţi fără a avea vreo vină. Toţi morţii sunt nevinovaţi. Singurii vinovaţi sunt cei care supravieţuiesc.

Tribunalul a cerut instrucţiuni unor foruri sus-puse. Nu le-a primit. Sunt griji mai importante la ordinea zilei. În ce moment va trebui să se declare război pentru a se obţine un oarecare avantaj, şi mai ales cui? În aceste condiţii, nu se răspunde unei cereri de acest fel, cu atât mai inoportună cu cât tatăl teroristului este o „nobilă şi înaltă figură a Partidului”. Sebastiano a scris o scrisoare plină de măreţie, spunând că se simţea vinovat de a fi adus pe lume un fiu atât de ticălos şi că el cere, în numele civilizaţiei, o pedeapsă exemplară.

Dacă *il commodore* Altari Leone ar fi avut inteligenţa de a-l face pe Marco să dispară, atunci când acesta era pe jumătate mort pe un pat de spital! Acum însă există un dosar. Există un raport al unui alienist care se pronunţă pentru responsabilitatea *limitată* a lui Marco Agusti. Limitată? Ce vrea să spună asta?

Marco se distrează grozav de mult văzându-l pe Marco pe banca acuzaţilor şi tribunalul stând ca pe jeratic. Marco, terorist, e la înălţimea împrejurărilor; îndeajuns de buimăcit şi jovial pentru a înspăimânta un tribunal. Nu pentru că Marco ar ţine la viaţă. Dar face tot ce trebuie, cu luciditatea dementului, pentru a câştiga partida. Fiindcă Marco e nebun. Şocul exploziei a fost îngrozitor. Înainte de atentat, Marco nu era nebun. Îşi aminteşte perfect de acest lucru.

De altfel, numai unul dintre cei doi Marco a devenit nebun. Acela care stă aşezat pe banca acuzaţilor şi care-i priveşte pe

cei cinci oameni negri. Numai acest Marco şi-a adus sacrificiul vieţii. E un erou şi un asasin. E un supraom şi un monstru. E autorul atentatului de la uzinele Torino.

Celălalt Marco, cel invizibil, cel care stă aşezat pe banca martorilor între medicul alienist şi Ante Pavlovici sau Pavelli, nu-i câtuşi de puţin nebun. Este un observator ager, de o inteligenţă fulgerătoare. Acest Marco lucid este inventatorul motorului cu reacţie. E înzestrat cu geniu şi copleşit de un dispreţ imens. Cât de mult îi dispreţuieşte pe fascistul ca o băşică de bou care conduce dezbaterea aceasta sumbră şi pe nefericitul Marco, care ar fi putut să fie un mare savant şi care este un candidat la starea de cadavru.

Cei cinci oameni negri îl privesc pe Marco Agusti cu dezorientare şi Marco îi priveşte pe cei cinci oameni negri cu satisfacţie.

Tribunalul se retrage. Marco este condamnat la pedeapsa cu moartea.

Dar, în virtutea antecedentelor sale familiale şi ştiinţifice, tribunalul decide (având în vedere de asemenea raportul medicului alienist şi având în vedere că acuzarea se sprijină exclusiv pe raportul lui Pavelli şi pe mărturisirile acuzatului, care au un caracter provocator) să semneze recursul de graţiere, ceea ce echivalează cu comutarea pedepsei cu moartea în muncă silnică pe viaţă.

Primul Marco întrevede unele posibilităţi de evadare şi de luptă pe viaţă şi pe moarte împotriva regimului, dacă mâine dimineaţă securea călăului nu-i pune capăt vieţii. E ca un vânt arzător care suflă peste ura sa. Izbucneşte în râs, spre marea satisfacţie a lui Marco lucid, care ţine la viaţă, considerând-o pitorească şi interesantă.

XXIX
VALENTIN VAN CAUVELAERT

Navy Hospital, number 321, Edinburgh
2 februarie

Dragă Trude,

Fără îndoială că ai primit scrisoarea mea şi mă crezi mort. Ofiţerii englezi mi-au spus, când mi-am recăpătat cunoştinţa după trei săptămâni de comă, că ţi-au trimis-o, de îndată ce m-au scos din barca în care agonizam (era în bluzonul meu de pânză groasă).

Oude Delft s-a scufundat ciocnindu-se de o mină, la limita apelor norvegiene. Eu am fost rănit la cap, la piept, la braţ şi la pulpă, iar coşul vaporului s-a sfărâmat de piciorul meu stâng. M-au coborât, leşinat, în ultima barcă. Se pare că ne-am luptat cu valurile două zile şi două nopţi. Oamenii se pregăteau să mă arunce peste bord, pentru că gemeam prea tare. Le era milă. În sfârşit, am fost salvaţi de un torpilor englez. Eu am fost dus la spital, reparat, şi acum se spune că voi putea să plec din nou pe mare; nu lipseşte nimic esenţial. Am numai, ici şi colo, nişte găuri care supurează şi altele care se cicatrizează.

Am fost îngrijit admirabil de către englezi, ceea ce mi-a pricinuit remuşcări groaznice. Sora spune că nu vorbeam decât de asta în timp ce deliram.

Ieri pentru prima oară (ceea ce dovedeşte că merg spre bine), cei de aici au găsit de cuviinţă să asculte ce le spun. A venit un ofiţer şi mi-a pus câteva întrebări. Eu i-am povestit totul şi m-am pus pe plâns ca un puştan.

I-am spus ofiţerului că nu doresc să mă vindec decât pentru a servi în marina engleză. M-a întrebat dacă din recunoştinţă pentru că am fost cotonogit de o mină engleză. I-am răspuns că aveam remuşcări încă de la plecare, ceea ce-i foarte adevărat.

Cred că mi-ai urmat instrucţiunile şi ai găsit cele de cuviinţă la mine acasă. Mătuşa mea probabil că s-a liniştit, primind înştiinţarea oficială că am fost salvat. Ar fi mai bine să te duci s-o vezi. Apartamentul meu trebuie lichidat iar ea să-mi păstreze lucrurile. Îi voi scrie în acest sens.

Va trece multă vreme până când o să mă întorc în Olanda. Medicii spun că va trebui să stau şase luni în spital. Cât despre mine, îmi cunosc trupul. Dacă trec hopul, în trei luni voi fi pe

picioare. Voi sluji Marea Britanie, chiar dacă n-au nevoie de mine decât ca matelot de bord.

Rămas bun, Trude. Poate că totuşi ne vom revedea... Poate că viitorul se va arăta mai puţin vitreg decât pare. Eşti o fată bună şi vrednică şi meriţi să fii fericită. Îţi doresc lucrul acesta din adâncul inimii, aşa cum te şi iubesc.

Nu am nici puterea, nici inima să-ţi scriu mai mult despre asta. Trimite-mi o fotografie. Cea pe care o aveam e pe fundul mării. Nu am nevoie de fotografie ca să ştiu cum arăţi, dar mi-ar face plăcere.

Noroc, Trude.

VALENTIN

N-am îndrăznit încă să mă privesc într-o oglindă.

XXX
GEORGES MERLIN

12 mai

DOAMNEI GEORGES MERLIN,
DOMENIUL MERLIN,
BEAUVALLON (VAR)

Când vei primi scrisoarea asta, draga mea, vei fi la curent cu evenimentele. Germanii au forţat frontiera Olandei şi pe aceea a Belgiei. Războiul a început. Am aflat-o aseară, cu totul întâmplător, în antract la Operă.

Poate că ar fi prudent să faci unele provizii de conserve, zahăr, ulei, dulceţuri. Aş fi voit foarte mult să vin, aşa cum am promis, săptămâna viitoare, dar îţi închipui că nu-i momentul să plec din Paris.

Cu toate acestea, am proiectat replierea fabricii din Aubervilliers la Marsilia. În această problemă, sunt în dezacord cu ministerul Aprovizionării (o dată în plus). Nu înseamnă să fii defetist dacă prevezi o înaintare germană în nordul Franţei, prin Belgia. În ceea ce mă priveşte, am stimulat întotdeauna la maximum descentralizarea industrială. Parisul este situat prea la nord de tot ceea ce-i vital pentru apărarea naţională. Se prea poate, chiar presupunând o rezistenţă eroică a belgienilor, că războiul se va stabili în jurul frontierei şi că bombardamentele asupra Parisului, de care s-a vorbit atât, vor începe. Am făcut bine aşadar acumulând stocurile de zahăr la Marsilia şi cumpărând, în 1939, mult peste producţia mea normală de la rafinăriile din nord. În ceea ce priveşte proviziile de cacao, Marsilia este asigurată pe un an întreg, chiar dacă recolta de sfeclă e deficitară.

M-am luptat toată ziua cu Aprovizionarea pentru a şti ce trebuie să fac cu stocurile de ciocolată din Paris. Ca până la urmă să-mi spună că pot face ceea ce poftesc (!).

Parisul este calm. Paul Reynaud a adresat un apel către ţară. Se spune că Gamelin va fi pus în disponibilitate şi înlocuit cu Weygand; se mai spune că trupele noastre se îndreaptă spre Belgia şi chiar spre Olanda, în întâmpinarea trupelor germane. Bineînţeles, „ei” au atacat Liège, ca şi rândul trecut.

Ocupă-te, te rog, de zarzavaturi. Mi s-a părut, cu prilejul ultimei mele călătorii, că moş Bordigio nu-şi dă interesul pe cât

ar fi de dorit. O să fie totuşi primul care să mănânce bucuros cartofi, iarna viitoare. Trebuie de asemenea să te arăţi mai exigentă în ceea ce priveşte munca lui Christian. Cât despre Jeanine, ştii că are gâtul sensibil şi e stupid s-o laşi să se plimbe în pielea goală, de la primele raze ale soarelui. Spre sfârşitul zilei, totdeauna sunt variaţii de temperatură şi trebuie să îmbraci copiii.

Charles e la Paris de două zile. A venit la Operă, aseară, cu mine şi cu Jean Breuil, care a căzut aşa, din cer.

Mi-a vorbit de harababura care a domnit în expediţia din Norvegia. E acelaşi dintotdeauna, cu crucea de război în plus. A şi fost rănit. A dat adresa noastră din Beauvallon, pentru o parte din corespondenţa sa. Ai primit vreo scrisoare pentru el? Dacă da, păstreaz-o.

Ştiu că nu poţi să-l suferi, pentru că nu cultivă ipocrizia civilizată. E totuşi unul dintre cei mai cumsecade tipi pe care îi cunosc. Charles a fost entuziasmat de el. Dacă există mulţi băieţi cu asemenea sânge rece în armata franceză, vom mai avea încă parte şi de zile frumoase.

Ne-am luat libertatea de a ocupa loja mamei tale, ieri-seară, la Operă. Charles îl adoră pe Serge Lifar, care dansa într-un nou balet, *Între două ronduri*.

L-am târât pe Jean Breuil la această solemnitate foarte pariziană, o mare premieră. Se afla de faţă toată lumea bună a Parisului în haine negre şi kaki. Toată această lume respectabilă se felicita în antract.

Jean Breuil a fost exasperat când am ieşit pe culoare. Desigur, nu existau fracuri şi nici toalete elegante, dar aceeaşi atmosferă de mare ştaif ca şi „înainte”. Jean, întors din Norvegia, era uluit. Uitase de ambianţa Parisului, care trece cu atât de multă uşurinţă de la panică la nepăsare şi invers.

Spectacolul mi-a fost stricat de întâlnirea cu Durand, şeful informaţiilor de la *Petit Parisien*. Primise, cu jumătate de oră înainte de a veni (adică pe la ora 9,30), vestea intrării în Olanda a tancurilor germane, după un scurt ultimatum prin care cereau trecerea.

Nu există nicio ştire asupra condiţiilor în care s-a angajat bătălia. Cinez astă-seară, în principiu, cu Cantagrelle, care lucrează în cabinetul lui Reynaud. Poate că va fi având el

informaţii în plus. Sau poate eu voi fi în măsură să-i dau unele ştiri.

A fost alarmă în zori. Poţi vedea iar, pe străzi, gospodine cu masca în bandulieră. Dar, la Cotti, n-am putut găsi un loc pentru dejun. Era o lume nebună (cu toate că mai puţini militari, deoarece permisionarii au fost rechemaţi şi cei din Paris sunt mai discreţi). M-am oprit la *Lorraine*. Am dat peste idiotul ăsta de Bolbaix, care m-a încântat cu nişte minciuni extraordinare.

Te părăsesc. Fii calmă şi rezonabilă. Trebuie să te obişnuieşti cu ideea că războiul e război.

Gabrielle, mă întreb în anumite momente, ca acesta, dacă n-am fi putut să ne aranjăm viaţa mai bine decât am făcut-o. Cred că ne-am fi putut bucura de ceva mai multă intimitate adevărată, dacă ne-am fi dat osteneala.

Te părăsesc, deoarece mi se aduce corespondenţa şi trebuie să ies pentru diverse întâlniri la ministere. Aş vrea să mă debarasez de stocul de ciocolată care încurcă Aubervilliers.

Pe curând, Gabrielle. Mănâncă. Spune-ţi că nu mai e şic să fii slabă. Acest lucru tinde să devină de pe-o zi pe alta la îndemâna tuturor.

Te sărut.

GEORGES

XXXI
WALTER VON KIRSHOFF

DOMNULUI GENERAL CONTE SIEGFRIED VON KIRSHOFF,
CASTELUL KIRSHOFF, LA KIRSHOFF (POMERANIA)

Tată,

Peste o oră atacăm. Spre punctul de joncţiune de la Sedan, pe Meusa, se îndreaptă efortul principal al armatei noastre. Noul nostru general a sosit. E von Gluckenheim. Mi-a vorbit de dumneata. A luptat, sub ordinele dumitale, la Verdun şi a păstrat amintirea nepieritoare a comandantului care ai fost. A adăugat că ereditatea germană nu se va dezminţi şi nădăjduiesc să nu-i dezmint spusele.

Încă de acum opt luni, am pregătit totul, am prevăzut totul, cred. Am lucrat ceas cu ceas, nelăsând la o parte niciun amănunt. Am făcut o şcoală militară excelentă, pe lângă generalul von Falk. Am regretat plecarea lui. Însă Führerul a hotărât să-l înlocuiască în vederea atacului.

Generalul von Falk mi-a propus să-l însoţesc în noua lui misiune. Pleacă în Italia. Va pregăti un corp expediţionar specializat pentru condiţii climaterice tropicale, în vederea unei campanii în Africa.

Să-l urmez ar fi însemnat să mă sustrag de la luptă. Am cerut aşadar lui Rudolf să mă lase pe lângă generalul von Gluckenheim, cu toate că generalul acesta, înalt demnitar al Partidului, nu are nevoie să fie „anturat”, ca generalul von Falk.

Rudolf a dat curs cererii mele.

Tată, ne vom bate aşa cum te-ai bătut dumneata, acum douăzeci şi şase de ani, pentru marea Germanie. Însă de data asta vom izbuti. Reichul este însufleţit de către Führer şi de idealul naţional-socialist. Ţara întreagă munceşte de şapte ani, în fiecare minut, pentru a pregăti războiul care în sfârşit începe.

Tată, erou la Verdun, voi face totul ca să fii mândru de fiul dumitale. Îţi voi răzbuna rănile şi-ţi voi spăla înfrângerea. Perseverenţa este calitatea rasei noastre. Care păşeşte astăzi în era victoriilor sângeroase şi glorioase ce vor face din ea stăpâna lumii, dându-i locul pe care-l merită.

Tată venerat, îţi cer astăzi binecuvântarea.

WALTER

Partea a doua
BICIUL LUI DUMNEZEU
(mai 1940 – ianuarie 1941)

I
OLGA SIMONOVNA

Olga a călătorit toată noaptea într-un vagon cu bănci de lemn, alături de nişte ţărani care vin la Moscova pentru a face un popas la „Casa rurală” (unde se vor iniţia în misterele tractorului), un profesor care se duce la un congres, doi ofiţeri din corpul de grăniceri la frontierele Finlandei, care pleacă în permisie.

Nu doarme nimeni într-un compartiment cu bănci de lemn. Conversaţia se învârteşte mai întâi asupra a ceea ce tinerii colhoznici vor vedea la Moscova, „Parcul Distracţiilor”, cu teatrele, cinematografele, jocurile sale pentru mici şi mari şi de asemenea metroul şi Kremlinul. După aceea se vorbeşte despre victoria Armatei roşii asupra capitaliştilor finlandezi. Leningradul nu mai este în raza de acţiune a tunurilor finlandeze şi al doilea oraş ca mărime al U.R.S.S. nu mai produce electricitatea de care are nevoie cu nişte căderi de apă străine.

Olga ştie că, încă de la întoarcerea ei din Franţa, este sub observaţie. Se pare că stagiul la care s-a supus într-o şcoală profesională din Leningrad i-a fost favorabil. Tovarăşul Molotov a răspuns, pe 2 mai, la scrisoarea ei din 3 septembrie, invitând-o să vină la Moscova.

Această călătorie înseamnă luarea de contact dintre revoluţionara Olga şi Revoluţie. Născută în 1911, avea şase ani în momentul plecării părinţilor. Mama murise pe un cargou, în timp ce străbăteau Marea Neagră, între Varna şi Constantinopol. Tatăl o reîntâlnise, din întâmplare, la Constantinopol, unde trăia din vânzarea ultimelor bijuterii de familie; după aceea o dusese la Paris, în 1921. Ea avea zece ani. Un angajament în trupa cazacilor djighiţi îl ducea adeseori departe pe acest călăreţ neîntrecut. Olga locuia la o bătrână aristocrată, pe o stradă întunecoasă din cartierul Batignolles. Miros de maşină de gătit cu petrol şi de fasole! Marea doamnă o dădu la şcoala de dans de la Châtelet. Viaţa ei acolo era întreruptă de scurtele popasuri ale tatălui, întorcându-se din America sau din Belgia, de la Marsilia sau de la Londra, cu buzunarele pline de jucării, de lokumuri şi de tinuşchi. Atunci, colindau restaurantele şi cinematografele, până la terminarea rezervelor. Tatăl se înapoia

în tabăra djighită, la Montargis, unde, între turnee, era găzduit şi hrănit; Olga se întorcea la bătrâna doamnă din Batignolles.

Printre elevii şcolii la Châtelet, se afla şi un mic dansator foarte înzestrat, fiu al unui ofiţer de la curtea imperială. Acesta se îndrăgosti lulea de Olga, pe când avea optsprezece ani şi ea cincisprezece. Băiatul se alăturase revoluţiei lui Lenin. O iniţie destul de prost pe Olga în tainele dragostei şi-i predă ceva mai bine marxismul. Olga devenise un element al *Agit-Prop*-ului celei de a III-a Internaţionale.

În Elveţia, unde a făcut un stagiu într-o şcoală clandestină fondată de către Partid, aproape de Schaffhouse, a cunoscut-o pe tovarăşa Molotov, soţia viitorului preşedinte al Consiliului comisarilor poporului. Prin tovarăşa Molotov a fost introdusă Olga, la Geneva, în preajma tovarăşului Litvinov, comisar al Afacerilor străine. Acesta a sfătuit-o să participe la congresul de la Valais şi să se „intereseze” de chestiunile unităţii europene.

Începând de atunci, Olga a trăit în umbra lui Litvinov, călătorind în Germania, Franţa, Algeria, Spania. Niciodată nu avusese cinstea de a se întoarce în Rusia.

Declinul lui Litvinov a pus capăt carierei sale pe lângă Agit-Prop, Noi emisari veniră din Moscova. În timpul unei recepţii la ambasada din strada Grenelle, la care participa întregul *high-life* parizian din mediul politic, literar, consilierul Hirschfeld îi sugeră să se cufunde din nou în „atmosfera revoluţionară a Patriei” şi să ceară un post de profesor de puericultură. (Olga îşi ascundea activitatea politică sub calitatea de studentă.) Primise curând ordinul de a se îmbarca la Le Havre pe un „mixt”, pe punctul de a pleca spre Leningrad – unde petrecu câteva luni predând un curs de puericultură unor institutoare, care înţelegeau greu expresiile sale tehnice, traduse în grabă într-o rusească aproximativă. Olga constată un lucru: ceea ce ştia cel mai puţin era limba ei maternă. Căci nu mai era o militantă rusoaică, ci un fel de comunistă franceză.

Capitala Revoluţiei nu se anunţă călătorului prin coşuri de uzine uriaşe, ci prin nemaisfârşite câmpii încă înzăpezite, ţărani rezemaţi în coate la trecerile de nivel şi cumetre cu basma, aşa cum le văzuse Olga pe când era copil. Pe neaşteptate, o sută de cupole scânteiază prin ceaţa albastră a dimineţii.

Două zile de plimbare fără nicio ţintă, înainte de întâlnire. O vizită la mausoleul lui Lenin. O aşteptare interminabilă pe

culoarele unui minister. Seara, trecând pe dinaintea magazinelor, înainte de a ajunge la hotel, Olga regăseşte, graţie unor anumite mirosuri, sufletul rusesc din copilărie: jucăriile de lemn îmbucându-se unele în altele, acea matrioşca micuţă care conţine o mulţime altele, din ce în ce mai mici, un anumit miros de lumânare, mai stăruind şi-acum, după douăzeci de ani.

Soseşte în sfârşit dimineaţa în care trebuie să se prezinte la Kremlin. Tovarăşa Molotov o aşteaptă la ora unsprezece.

II
JEAN BREUIL

De ce m-au lăsat Heinkelele să trec? N-aş fi dus-o mult în trăsurica asta pe două roţi.

Idiot mai sunt! Aerodromurile din Amsterdam, din Haga, din Rotterdam sunt în mâinile lor... Probabil că nu prea mulţi olandezi hoinăresc pe cerul Belgiei. Am beneficiat de incertitudine. Cobor în picaj pe aripa stângă, la fel ca o pasăre rănită. Nu e momentul să spargem avioane. E neplăcut să nu fii decât un pilot amator... Va fi necesar până la urmă să aterizăm, ca Noël-Noël în *Ademai*.

Acolo jos, colcăie ceva ca nişte viermi într-o bucată de brânză... Cât vezi cu ochii, pe dune, pe plajă... în apă. Totul este kaki.

Dacă ne îmbarcăm pe aici, înseamnă că drumul e tăiat mai departe. Friţii au trecut de Amiens şi au ajuns la mare. Începe să miroase urât, nu-i aşa?

Voi ateriza cu bine, remarcaţi acest lucru, domnilor şi doamnelor... Însă apărarea antiaeriană franceză e în stare sa tragă din spirit de contrazicere şi să-mi grăbească astfel coborârea. O clipă! N-am avut vremea să las moştenire ceea ce posed mătuşii mele Breuil.

Va trebui să iei totuşi o hotărâre, băiete...

Începând cu Olanda, nimic altceva decât furnici kaki în derută... Şi tancurile astea oarbe, continuate de o mare verzuie... Năvălirea lui Attila, da, trebuie să fi arătat cam tot aşa. „Biciul lui Dumnezeu”, cum spun manualele de istorie. Şi ţăranii aceştia care se duc, aşa cum au fugit părinţii lor, strămoşii lor, împingându-şi din urmă pe drumurile de şes carele grele trase de boi, care lungi, încărcate cu tot ceea ce cuprindea gospodăria mai de preţ, banii puşi la ciorap, colivia cu canari, orologiul...

Soarelui însă puţin îi pasă.

Văzută de aici, flota, care va îmbarca ceea ce va putea, oferă aspectul caraghios pe care-l au vapoarele puştanilor din bazinul de la Tuileries... Cu atât mai mult cu cât marea este calmă, ca lacul micuţ al unui parc de lux... Există vapoare de toate felurile şi de toate mărimile, bărci de pescuit, traulere, corvete, goelete, torpiloare, avizouri şi, mai departe, cinci vase de linie sub

pavilion *Royal Navy*, care trag în aer, fără îndoială pentru a înspăimânta vrăbiile...

Partea neplăcută este că nu ştiu câtă benzină există în trăsurica pe două roţi cu care m-am înălţat de pe aerodromul din Amsterdam.

Dacă aş avea destulă, aş încerca figura lui Blériot: traversarea Mânecii... Dacă nu cumva m-aş duce să aterizez mai departe, în Franţa.

Părerea mea e că trebuie să fiu în vecinătatea frontierei şi că fortăreţele din Dunkerque sunt cele care trag.

Asupra mea? Ei na!

Să ajung pe un aerodrom francez.?... Sunt în stare să mă ia drept un dezertor, pentru că am şters-o de la Amsterdam în momentul în care paraşutiştii nemţi puneau stăpânire pe aerodrom.

O să dau peste un căpitan la care „nu se prinde”.

— Paraşutişti? Ce-o mai fi şi asta? la poziţie de drepţi. O să pun să te împuşte, pezevenghiule.

Ca dezertor? Sau ca spion? Pentru că sunt pe un zinc olandez şi hârtiile mele sunt în veston, pe scaunul pe care-l ocupam acum un ceas, la popota subofiţerilor de la baza aeronavală din Amsterdam.

— Sergent major Jean Breuil? Dovedeşte-o. Vei fi împuşcat. Te vei justifica după aceea...

Şi Bernier? Ce s-a-ntâmplat cu el în toată povestea asta? Prins ca un şoarece, împachetat la friţi sau doborât ca un idiot, pentru că a vrut să-şi apere zincul cu revolverul reglementar împotriva mitralierelor aşezate în semicerc?

La dracu! Uite Stukasu-rile!

III
JOE ŞI JEAN

Lovit în plin, contratorpilorul s-a scufundat în câteva minute. Marea e presărată cu epave, de care sunt agăţaţi oameni. După un ultim ocol pe cer făcut aşa de florile mărului, Dornierele au plecat definitiv.

La câţiva metri de Jean, un bărbat stă cramponat de o geamandură mare.

Jean se gândeşte că n-avea dreptate să se plângă de monotonia războiului. În câteva ore, a fost împresurat la Amsterdam de un grup de paraşutişti germani, a scăpat de ei pe un Douglas de transport, a fost silit să aterizeze la Dunkerque pe un aparat de vânătoare francez, pilotat de altfel de către fostul său camarad Giboyer, ceea ce a făcut plauzibilă povestea lui (de care nimeni nu se sinchisea câtuşi de puţin, pe deasupra), apoi îmbarcat pe *Courageux* şi scufundat în jumătatea de oră care a urmat.

Soarele coboară la orizont. După ce scăpase în aceeaşi zi de mitralierele germane şi de apărarea antiaeriană franceză, ar fi fost prea stupid să se înece cu banalitate în Pasul Calais.

Jean se apropie de bărbatul care stă agăţat întruna de geamandură, ca o scoică provenţală de-o stâncă. Cu o mână, îl apucă şi îl ridică. Imbecilul se zbate şi Jean bea o înghiţitură. Cu toate acestea, iese din nou la suprafaţă şi îşi termină treaba. Bărbatul nu ocupă pe geamandură decât un loc rezonabil. Totul e să nu alunece.

Având grijă ca individul să nu se răstoarne, Jean face înconjurul geamandurii, se atârnă de cealaltă margine şi operează o restabilire dintre cele mai corecte. Afară din apă, dârdâie. Cămaşa lui kaki se lipeşte de piept şi de subsuori. Pantalonul de postav gros, albastru, e ca o compresă pe picioare şi pe pântece. Probabil că ar fi mai bine în pielea goală. Se pune problema, fără a se clătina prea mult, să-şi scoată cămaşa şi s-o pună la uscat câtă vreme mai e soare. Jean îşi oferă soarelui spatele şi pieptul, după ce a trimis pantalonul albastru şi indispensabilii peştilor ghiftuiţi.

Cei scăpaţi teferi din catastrofă mai înoată ici şi colo. Nu mai există nici urmă de contratorpilor.

Bărbatul s-a mişcat, Jean îl priveşte. E un englez. Acesta se ridică.

— *Beware*[16], spune Jean.

— I see[17], răspunde celălalt.

E Joe.

De ce n-ar fi Joe? Viaţa e făcută din întâlniri şi mai extraordinare. E tot atât de puţin surprinzător să-l întâlneşti pe Joe, în această zi de 31 mai, pe o geamandură din Pasul Calais, ca şi în ziua de 5 septembrie anul trecut, la cafeneaua Coupole.

Jean e amuzat de situaţia instabilă în care sunt ei amândoi, „europenii”. Pentru că Joe se clatină şi stă să alunece, Jean îi administrează o pereche zdravănă de palme. Joe deschide ochii.

— Hello! Jean Breuil, *how are you?*[18] se frământă el în mod politicos, puţin lipsind să răstoarne geamandura.

— *Very well, you can see it*[19], răspunde Jean.

Joe scotoceşte în buzunarele bluzonului său de pânză groasă. Oare o să-i ofere un *Craven?* Nu, o sticlă plată de whisky e ceea ce scoate triumfător pictorul în două dimensiuni din bluzonul său de pânză groasă.

După ce şi-au împărţit primul pahar plin ochi (Joe n-a vrut în ruptul capului să bea cel dintâi), englezul se scutură şi râde.

— Frumoasă vreme, astăzi, spune el.

Jean simte că-l cuprinde un fel de slăbiciune. Îşi încordează puterile, furios împotriva lui însuşi.

— Eşti îmbrăcat cam uşurel, spune Joe.

El şi-a păstrat uniforma impecabilă, cu centiron, curea de sabie, inclusiv magnificele lui cizme care, încă de acum nouă luni, stârnesc invidia camarazilor francezi.

Joe nu era pe *Courageux*. Ci a fost torpilat, cu câteva ceasuri mai devreme, în acelaşi loc. Ba chiar sosirea vasului *Courageux* revărsase în inima sa o speranţă amăgitoare. Vâltorile consecutive după explozia cazanelor de pe contratorpilor au făcut să se răstoarne geamandura pe care se zvânta.

— Şi nenorocirea e că eram aproape uscat. *Too bad!*[20]

---

[16] Fii atent (engl.).

[17] Văd (engl.).

[18] Bună ziua... ce mai faci? (engl.).

[19] Foarte bine, după cum vezi (engl.).

[20] Păcat! (engl.).

Doar printr-un miracol Joe, proiectat violent în apă, a putut să se agaţe din nou de geamandură.

— Dar tot noi vom câştiga războiul, conchide el, oferind un al doilea pahar plin ochi de whisky.

Jean se teme de noaptea care vine. Degeaba întoarce capul, nu se poate împiedica să-i vadă pe indivizii care se îneacă fără a putea face ceva pentru a-i scoate de acolo. Joe, dimpotrivă, se simte înviorat.

— Băiete, e un adevărat noroc să te-ntâlnesc prin părţile astea, constată el.

Jean pipăie, pe geamandură, cămaşa udă leoarcă. Îl trece un fior la gândul să-şi petreacă noaptea cu spatele gol.

— Nu trebuie să adormi, reia Joe. Dacă te laşi să aluneci în şenal, nu voi avea puterea să vin să te disput peştilor. Dacă simţi că nu mai merge, spune-o, am să te pălmuiesc, aşa cum m-ai pălmuit şi tu adineauri.

Jean ar fi voit să aibă puterea să râdă. Dar nu poate.

— Băiete, spune Joe, noi am trăit două săptămâni dintre cele mai îngrozitoare din istoria Europei. Tu unde te aflai în timpul ăsta?

— Cam peste tot, spune Jean cu dinţii strânşi pentru a împiedica clănţăneala. Azi-dimineaţă, la Amsterdam.

— Frumos oraş, spune Joe. Interesant muzeu. Ai fi putut să-ţi prelungeşti călătoria până la Haarlem... Numai acolo ar fi posibil să-l savurezi cu adevărat pe Franz Hals. Dar Vermeer? Ei? Ce tip! Nimeni n-a pictat vreodată nuanţele de albastru ca el.

Ah! Vermeer!

Jean se strâmbă.

— Dacă ajung să te înfurii ca pe un taur acoperit de banderile, spune Joe, n-o să-ţi fie somn! Cât despre mine, îmi e atât de frig, încât nu se pune problema să adorm. E tocmai ceea ce trebuie. Aşadar, tu vizitai Olanda, în timp ce Corap şi Huntziger stăteau înfipţi pe Meusa, Amiens era atins de blindatele germane şi generalul Giraud prizonier. În timp ce Billotte era ucis, regele belgienilor depunea armele, iar amiralul Abrial şi sir John Pennant organizau capul de pod de la Dunkerque şi pregăteau încărcarea vaselor, din care noi constituim un fraht atât de graţios?

O uşoară nepăsare îl cuprinde pe Jean. Marea... Geamandura asta care pluteşte plăcut pe apa calmă şi-l leagănă... E fără îndoială un coşmar absurd...

— Eu, bătrâne, continuă Joe, timp de trei nopţi şi două zile, am azvârlit nişte camioane peste alte camioane de care se ciocneau, cu scopul de a face un baraj de-a lungul canalului de la Colme. Adevărat terci de şasiuri, te rog să mă crezi. *Damned!*[21] Şi iată acum că apărem la un nivel slab deasupra mării.

Jean Breuil nu aude sfârşitul spuselor lui Joe Smith. Pe burtă deasupra geamandurii, Joe îl pălmuieşte, îi strecoară ultimele picături de whisky printre dinţii strânşi, cântă cât îl ţine gura nişte cântece hazlii. Trebuie să-l ţină pe Jean când de-o mână, când de un picior, după înclinarea pe care o dau valurile marelui buşon care se învârteşte în toate sensurile.

Noaptea se lasă. Joe cântă mereu. Apelează la întregul său repertoriu. Evită cântecele de leagăn ca şi *Ne vom usca rufele pe linia Siegfried*, care nu i se par corespunzătoare. Din când în când, îl pălmuieşte pe Jean, însă cu o convingere din ce în ce mai slabă.

[21] La naiba! (engl.).

IV
JURNALUL LUI GEORGES MERLIN

3 iunie 1940

Ce-am putut să mă plictisesc ieri, duminică! Mi-am încheiat ziua la cinema. L-am văzut pe Fernandel. Încercat să-i telefonez Gabriellei: interul este suprimat. Numai de n-ar încerca să facă vreo nesăbuinţă în clipa când Italia ne va declara război, Lucru asupra căruia nu mai încape nicio îndoială.

Are o idee fixă: ţelul principal al macaronarilor e să ocupe Beauvallon şi să o violeze. Ah! femeile astea cinstite! Să crezi că are poftă de aşa ceva.

Ministerul producţiei industriale mă avertizează că ar fi cazul să „iau în consideraţie" transferul fabricii mele. Transferul? Unde? Cum? Ce? Cazanele, teascurile, formele? Toţi nişte cretini. Din fericire (dacă îndrăznesc să spun asta) e mult de când cantitatea de cacao destinată lui Merlin şi fiul nu ajunge dincolo de Marsilia.

Magnific optimism! De zece zile, toată lumea la Paris se veseleşte. „Ei" au luat drumul spre Calais şi spre Dunkerque. Totul merge bine. Mărturisesc că eu însumi mă las antrenat de această tandră beatitudine. Lebrun şi Paul Reynaud au dispus să aibă loc un serviciu divin solemn la Notre Dame. Sfânta Genevieva, care nu e departe, pe podul Tournelle, probabil că râde încetişor.

Nu e cu putinţă totuşi să nu mai avem decât rugăciuni pentru a ieşi din acest impas! Am primit o mare lovitură, da. Dar există rezerve, o armată în spatele frontului (erau prea mulţi oameni şi contingentul 40 abia a fost chemat).

Joi 6 iunie

E sigur că punându-l pe Bouthillier la Finanţe, Reynaud are şansa de a opri înaintarea germană pe râul Aisne.

Am chef să fac un chiolhan pe cinste. Am să mă duc în strada Papillon să-i ard o trufă înăbuşită şi nişte căpşuni cu frişcă.

Duminică 9 iunie

Guvernul se refugiază mâine dimineaţă. Sigrand mă sfătuieşte să plec. Să încarc muncitorii şi ceea ce se poate transporta din material în camioane şi să le dau drumul pe

şosele. Jumătate din Franţa se revarsă în dezordine peste cealaltă jumătate.

E o vreme splendidă. Passy-ul e liniştit ca la 15 august. S-a auzit tunul toată noaptea.

Luni 10 iunie

La Coupole, eram doi clienţi şi trei chelneri. Celălalt care lua dejunul era un soldat. După toate aparenţele un dezertor.

Seara

Am închis porţile în urma ultimului camion. Se spune că guvernul va apăra capitala. Nu în mod personal, pentru că toţi miniştrii au plecat în această după-amiază, afară de Reynaud. El a rămas pentru a anunţa intrarea în război a Italiei. Valetul meu a dispărut.

N-am curajul să ies pentru a cina. Dacă plec mâine, trebuie să mă hotărăsc să umplu o ladă, două valize, să stivuiesc alimente în maşină. Stau la îndoială dinaintea alegorii a ceea ce trebuie să iau, a ceea ce este important, a ceea ce este de prisos.

11 iunie

Până la urmă, n-am făcut nimic, aseară. M-am înfundat în bibliotecă şi am citit până mi s-a făcut somn. Azi-dimineaţă am făcut cafea şi am dat mai multe telefoane. Nimeni n-a răspuns. Sunt oare singur la Paris?

Ba nu! portarul a adus chiar acum corespondenţa; o factură şi o scrisoare de la Gabrielle. Nu e vesel portarul. Mi-a arătat strada, cu un gest de tragedian. E o atmosferă de apocalips. O pâclă s-o tai cu cuţitul. În două minute m-am înnegrit de praf de cărbune. Zvonurile cele mai fanteziste circulă în cartier. Uzinele Renault s-ar împrejmui cu fum pentru a evita bombardamentele... Nişte rezervoare de benzină ar fi incendiate la periferie, milioane de tone...

Ziarele n-au apărut.

Portarul rămâne. Mi-e ruşine să plec. Omul mă felicită că mă mai aflu încă la Paris: sunt cel din urmă locatar din această aglomerare de case.

Seara

Am hoinărit toată ziua. L-am întâlnit, pe Champs-Élysées, pe Billard. N-am nicio prietenie pentru Billard. Există chiar puţini oameni pe lume care să-mi fie mai indiferenţi. Am sărit de gâtul lui şi i-am oferit un păhărel. Ne-a fost neînchipuit de greu să găsim o cafenea deschisă. L-am invitat la dejun. Nu mai eram în stare să-l părăsesc. El rămâne la Paris. Vrea s-o vadă şi pe asta. Ce anume, asta? Tocmai era să mă felicite că rămân, la fel ca el, când mi-am luat inima în dinţi ca să-i destăinuiesc propria-mi plecare. M-am bâlbâit că trebuie să pun din nou în funcţiune fabrica din Marsilia.

Am început să aleg lucrurile de luat. N-am triat decât fotografii, bibelouri, terfeloage, scrisori, numai lucruri absolut inutile.

Trebuie să redevin stăpân pe mine. Subconştientul îmi joacă o farsă de prost gust.

12 iunie, la marginea drumului, într-un han (miercuri seara)

Pentru dă n-am mâncat nimic încă de ieri la prânz, cu Billard, n-am puterea să merg mai departe fără să înfulec ceva.

Cum oare de mai poate femeia aceasta cumsecade, după miile de nenorociţi care trebuie să se fi oprit la uşa ei, să-mi propună acum, la ora unu noaptea, să-mi încălzească nişte ciorbă şi să-mi pregătească o omletă cu cartofi! Mister!

Am părăsit Parisul în noaptea asta, prin poarta Châtillon. Prin beznă, era o învălmăşeală de nedescris de maşini, camioane, căruţe, trăsurici cu banchete. Pe cărările paralele cu şoseaua, nişte femei mergeau pe jos, împingând cărucioare de copii.

Plecat din Passy aproape de miezul nopţii, am sosit dimineaţa la Chartre. Acolo au început vizitele Messerschmitturilor. Pretutindeni, aceeaşi tactică. Un raid circular, o plonjare, una sau două bombe incendiare, o rafală de mitralieră şi aparatul urcă din nou. Există puţini morţi de fiecare dată, dar uneori înnebunesc nişte cai, alteori arde un camion. Oamenii aleargă pe câmp urlând. Pe zeci de kilometri, mişcările de trupe, în măsura în care mai există aşa ceva, sunt paralizate.

Ajung aproape de ora patru după-amiază pe malurile Loirei, la Cangey. Când cobor din maşină, pentru a încerca să-mi procur o bucată de pâine şi, cine ştie? câţiva litri de benzină, sunt depăşit de nişte maşini oficiale, ce trec în iureş pe lângă mine. Preşedintele Lebrun tocmai este instalat la Cangey, şi Consiliul

de miniştri se va întruni. Mă uit cu o curiozitate de gură-cască parizian cum trece această debandadă a puterii, când una dintre maşini stopează. Sigrand ţâşneşte din ea. Se aruncă în braţele mele: providenţa m-a scos în calea lui! Serviciile sale sunt descompletate. Are nevoie de un om de încredere, ca mine, pentru o misiune urgentă: să ducă la Bordeaux, într-un loc sigur, unele documente confidenţiale şi să se întoarcă la Montrichard, pe malurile Cherului unde se instalează provizoriu ministrul său. Îmi cere, pe deasupra, să mă ocup de instalarea sa la Bordeaux, peste câteva zile.

Eu îl chestionez asupra situaţiei. E mai rea decât mi-aş fi închipuit. Nemţii vor fi mâine în Paris, prea târziu declarat oraş deschis. De s-ar fi procedat aşa mai devreme, s-ar fi evitat o parte însemnată din acest exod şi, în consecinţă, din harababură.

Generalul Weygand a raportat Consiliului despre situaţia militară. Şi consideră că cea de-a doua bătălie este pierdută încă şi mai total decât prima. Preconizează suspendarea ostilităţilor.

Armistiţiul! Am ajuns aici! Însă Consiliul a fost departe de a-l urma pe Weygand. Reynaud, Delbos, ministru al Afacerilor străine, Campinchi, ministru al Marinei, au contraatacat. Flota este intactă. Trebuie să rezistăm în Bretania, spune de Gaulle, sau în Africa, preconizează Lebrun.

Reynaud a reamintit că Franţa este legată de Anglia printr-un tratat categoric: nu poate să negocieze în mod izolat cu inamicul. Chautemps, care nu spusese nimic până atunci, îi cere lui Reynaud să-l convoace pe Churchill la viitorul Consiliu de miniştri. Va putea, astfel să-şi formeze o părere asupra situaţiei în cunoştinţă de cauza.

— La urma urmei, spun eu, cine va avea câştig de cauză?

Sigrand răspunde cât se poate de sigur:

— Reynaud! Se pleacă în Algeria. Toulon, Marsilia, Sète şi Port-Vendres vor deservi îmbarcarea. De la Bordeaux, de la Nantes, se vor dirija către Anglia convoaie importante. Anglia are stăpânirea mărilor. Fără îndoială, Franţa întreagă va fi ocupată în câteva săptămâni, aşa cum s-a întâmplat cu Olanda şi Norvegia. Dar acesta nu-i decât un episod al războiului.

Omleta mea soseşte. Câţiva oameni intră, muncitori din Paris, murdari, obosiţi. Cer de băut ceva cald. Au cunoscutul accent

din Paname. Ciocnesc cu mine. De trei zile, călătoresc pe un tractor. Sunt plini de speranţă şi de furie. Înainte de a pleca, au distrus cu mâinile lor preţiosul material electric de care erau atât de mândri şi pe care nu puteau să-l transporte... L-au sfărâmat cu puternice lovituri de ciocan.

Pentru ei, e o clipă greu de trecut. Franţa a mai văzut şi altele. Hitler, stăpân al Franţei? Niciodată!

Ascultându-i, mă gândesc la tot ce are ţara noastră sănătos, puternic. Nu, Franţa nu poate să dispară. Oamenii aceştia sunt cei care au dreptate, iar dreptatea este cea care se înşală.

Îmi reiau drumul pentru îndeplinirea misiunii, fără îndoială derizorie.

V
MINNIE ŞI JAROSLAV

Pentru ce Minnie, timp de zece ani, a întreţinut cu acest băiat relaţii epistolare? Au fost rare, ce-i drept, dar au existat, nu?

Pentru ce s-a dus, acum trei sau patru ani la Praga, să-l vadă? Nu, trecea doar prin Praga şi s-a oprit. Dar tocmai ca să-l vadă s-a oprit.

În seara când Jaroslav a venit să se refugieze la ea, Kate l-a răpit. Minnie a fost furioasă. Furioasă împotriva amândurora. Crezuse la început că din cauza lui Kate. Urâse întotdeauna amanţii lui Kate.

Însă pe Jaroslav nu-l urăşte.

Când i-a întâlnit la frontieră, vrednici de plâns, ridicoli, a avut o izbândă facilă. Cu câtă aroganţă l-a bruftuluit pe Jaroslav! L-a tratat cu dispreţ, l-a trimis la clasa a doua, în penitenţă... Şi el stătea acolo pe culoar, tremurând ca o fetiţă. Era delicios.

Asta e: o adevărată fetiţă!

Când i-a cerut lui Kate să nu-l mai întâlnească niciodată pe Jaroslav, a făcut-o oare pentru Kate? Jaroslav n-o s-o mai întâlnească pe păpuşa asta seducătoare şi primejdioasă. Kate a cinat cu marele producător italian. Va pleca poimâine în Italia. Încă de pe acum, la sugestiile lui Minnie, reporterii, fotografii s-au năpustit. Kate devine marea vedetă a Axei – un fel de simbol. A povestit ziariştilor tot ceea ce aceştia au dorit s-audă din gura ei.

Abia dacă-şi mai aminteşte de Jaroslav cel neîndemânatic, care era cât pe ce s-o piardă.

Dar ce loc ocupă Kate în amintirea lui Jaroslav? Minnie l-a făcut să petreacă toată ziua de ieri şi toată dimineaţa de astăzi într-o anticameră ticsită de oameni. La fiecare apariţie a uşierului, înălţa capul. Simţea, împrejurul lui, umbra lagărului de la Dachau... Era ca un animal hăituit. Şl n-a izbutit să fie primit. Uşierul avea ordin să-i spună politicos să revină după-amiaza, după aceea a doua zi dimineaţă.

După masa de prânz, Jaroslav va pleca în Franţa. Va fi un comunist cehoslovac evadat din temniţele naziste. Va porni pe calea exilului, laolaltă cu belgienii şi francezii înfrânţi şi înspăimântaţi.

Minnie i-a pregătit un itinerar, popasuri. Minnie cunoaşte rotiţele şi subterfugiile acestei organizaţii a trădării. Lucrează în cadrul ei de mulţi ani. Ştie că Franţa putredă va cădea în curând, ca un fruct prea copt.

Jaroslav stă acum aşezat dinaintea lui Minnie, care îi explică ceea ce aşteaptă de la el. Va fi condus cu trenul până în Belgia, după aceea cu o maşină până la punctul în care va putea să se amestece în cohorta fugarilor.

Buimăcit, o priveşte pe Minnie, care îi toarnă şampanie (l-a îndepărtat pe valet) şi întinde icre negre pe o tartină.

— Caviar! spune ea râzând.

Jaroslav va deveni un trădător, un spion. Minnie i-a întins un paşaport ceh autentic, cu o falsă viză franceză. Îi arată calea ce vor trebui s-o ia mesajele pe care el le va expedia, misiunile, foarte simple la început, pe care le va avea de îndeplinit în Franţa.

Îşi înalţă cupa şi beau amândoi în tăcere acest Cliquot 1934. El îi va datora totul. I se va aşterne la picioare, într-o bună zi, recunoscător, timid şi adorabil ca o fetiţă ce este.

Mâine dimineaţă, va lua trenul spre München şi de acolo va ajunge la Bruxelles, unde se va prezenta la o primă adresă. Corespondentul pe care-l va întâlni va stabili continuarea itinerariului.

Jaroslav se ridică. Uniforma brună, decoraţiile lui Minnie îi fac greaţă.

VI
WALTER VON KIRSHOFF

Walter iubeşte Franţa. O iubeşte ca un german. Cu admiraţie, cu mânie şi gelozie. Îi invidiază câmpiile îmbelşugate, libertatea de gândire, lipsa de disciplină, individualismul. Popoarele gregare nu sunt astfel niciodată de bunăvoie, ci dintr-o necesitate biologică. Elitele acestor popoare gregare se bucură de disciplina maselor lor. Pizmuiesc însă anarhia popoarelor libere, chiar şi atunci când le aduc în starea de sclavie, fără a le putea domestici. Aşa cum cei mai buni dintre romani au invadat şi au aservit Grecia, admirându-i şi invidiindu-i pe atenieni.

Walter a hotărât, odată pentru totdeauna, că Führerul are dreptate. Numai Führerul are, în mâinile sale, datele problemelor. Numai el e superior evenimentelor. Walter urăşte Franţa pentru că-şi discută şefii, pentru că se pierde în dezbateri perimate, cum ar fi lupta de clasă. Astăzi e vorba despre cu totul altceva: despre lupta de rasă, despre supremaţia germanismului asupra Europei şi a lumii. Pentru a atinge un asemenea scop, niciodată nu ai prea multă încredere. Orice amestec al spiritului critic înseamnă o diminuare a forţelor. Numai scopul final contează, şi singur Führerul cunoaşte drumul care va îngădui să fie atins.

Imbecili de francezi! Popor curajos şi împrăştiat, a cărui vitejie a uimit lumea, măcar că Du Perron[22] considera că trebuie să-i pui separat, printre francezi, pe aceia pe care dânsul îi numea „oameni de dugheană” şi care făceau „profesiune de poltronerie”. Furnizează neîncetat câteva contingente armatelor, „ceea ce, spune Du Perron, explică anumite panici, menite să-i surprindă pe cei nepreveniţi”. Fără îndoială, în această armată din 1940, „oamenii de dugheană” au dat buzna în mod furios printre ofiţerii de rezervă şi chiar printre ofiţerii de carieră anchilozaţi la culme.

Walter a citit şi recitit, când îşi pregătea teza de doctorat asupra *spiritului francez*, ceea ce a scris Richelieu mai definitoriu asupra acestei rase, pe cât de seducătoare pe atât de decepţionantă, capabilă de cele mai josnice laşităţi şi de cele mai neînchipuite eroisme, însă inaptă pentru un război metodic.

---

[22] *Jacques Davy Du Perron* (1556–1618), cardinal francez, celebru controversist şi orator.

Walter şi-a repetat adesea raţionamentul lui Richelieu: „Nu există pe lume o naţiune mai puţin potrivită pentru război decât a noastră. Cu toate că Cezar a spus despre gali că ştiu două lucruri, arta militară şi aceea de a vorbi frumos, mărturisesc a nu fi putut să înţeleg pe ce temei le atribuie prima dintre aceste calităţi, având în vedere că răbdarea în muncă, însuşire necesara în război, nu se află la ei decât foarte rar”.

Walter, cu acoperişul automitralierei deschis, admiră desfăşurarea câmpiei din Ile-de-France, cu arbori stufoşi, în această minunată după-amiază de iunie. Recunoaşte, în trecere, drumurile mărginite de plopi pe care le-a străbătut pe jos, cu o raniţă în spinare, atunci când era student şi când îşi petrecea vacanţa vizitând ţara lui Descartes. Recunoaşte culturile raţionale, satele fără o rânduială strictă însă pline de farmec, livezile îmbelşugate şi grădinile de zarzavat meticulos îngrijite, nenumăratele ogoare îmbucătăţite după hazardul moştenirilor şi care sunt însăşi imaginea iremediabilului individualism galic. Să străbaţi Franţa, în picioare într-o maşină automitralieră împodobită cu flori de păducel, iată visul unui învingător.

Walter are impresia că sufletul francez a pierit. Nu mai există boi trăgând care grele cu două roţi, nici raţe traversând şoseaua ca să se ducă la apă (ceea ce produce uimirea automobiliştilor germani), nici fete scoţând, cu o găleată, apa din puţuri, după un sistem medieval. Nu mai există, în pieţele satelor, oameni aşezaţi la mese pe terasele cafenelelor-tutungerii. Cocoşii nu mai cântă în coteţele de păsări acum pustii. Franţa este un imens castel al Frumoasei din Pădurea Adormită.

La Amiens, Walter a fost convocat la cartierul general al Führerului de către însuşi Rudolf Hess. A fost însărcinat cu o misiune de încredere. Hess a susţinut faţă de Führer că partidul trebuie să fie prezent în toate discuţiile importante, în egală măsură cu armata şi chiar mai presus de aceasta, pentru că Führerul este înainte de toate sufletul şi întruchiparea partidului.

Führerul l-a însărcinat pe Rudolf Hess să aleagă un militant de încredere, vorbind la perfecţie franceza, la curent cu psihologia acestui popor derutant. Alegerea lui Rudolf Hess s-a oprit asupra lui Walter, a cărui ascensiune o protejează. Walter va reprezenta deci Partidul pe lângă generalul comandant al forţelor germane, în Franţa. În calitatea asta, înaintează acum spre Paris,

precedând cu puţin Statul-Major şi pe General pe şoseaua Chantilly.

Walter se întreabă dacă va trebui să distrugă Parisul.

Fără îndoială că, mai mult sau mai puţin în mod inconştient, pentru a evita o responsabilitate asemănătoare, în 1914, von Kluck a încercat să-l ocolească şi să-l ia din spate. De data asta, von Kückler a hotărât să meargă drept în întâmpinarea lui.

Ultimele ştiri sunt neliniştitoare: aviaţia franceză bombardează intens Pont-Sainte-Maxence. Trecerea de la Creil este apărată de o artilerie puternică. În ultimul minut, a trebuit să se renunţe la instalarea serviciilor statului-major la Chantilly, centru prea bombardat.

La ora 13, Walter adresează un mesaj guvernatorului militar al Parisului, fără îndoială rămas în capitală: „Parlamentari germani se vor prezenta, între orele 18 şi 20, la nord de Saint-Denis, la bifurcaţia şoselelor Paris-Dunkerque şi Paris-Calais”.

Walter a insistat pe lângă von Kückler să se încerce acest efort înainte ca primul obuz să fie tras asupra capitalei.

Când ajunge la Écouen, Walter află că Parisul este declarat oraş deschis. Plenipotenţiarii francezi se vor prezenta a doua zi dimineaţa.

Écouen, vechi şi încântător sat din Ile-de-France. Într-un salon periferic şi rococo, trei germani şi doi francezi se întâlnesc la flacăra lumânărilor, înainte de a se face ziuă. E prima negociere a înfrângerii: cedarea Parisului.

Un maior din statul-major al lui von Kückler citeşte condiţiile, pe care Walter le traduce una câte una. Germanii pretind cedarea fără condiţii a Parisului şi a periferiei sale. Francezii n-au primit ordine decât pentru oraş. Vorbind greu din cauza emoţiei, Walter traduce răspunsul celui care-l reprezintă pe generalul von Kückler: La ora nouă, bombardierele vor ataca Parisul, simultan cu artileria. E ora şapte. Căpitanul francez răspunde că el n-are nicio putere în ceea ce priveşte periferia. Comandantul german se duce să telefoneze. Cei doi ofiţeri francezi rămân în salonul burghez ocupat de un mare pian cu coadă, pe care o partitură a rămas deschisă, – faţă în faţă cu Walter.

Liniştea e întreruptă de bubuiturile motoarelor de la carele din grupa de recunoaştere, camuflate sub ramuri. Totul să fie oare

pierdut? Comandantul reapare: Numai Parisul va fi considerat oraş deschis. La ora 7,30, semnăturile au fost schimbate.

Două coloane de tancuri vor pătrunde simultan în Paris: una vine din nord prin poarta La Chapelle, cealaltă din vest, prin poarta Saint-Cloud. Pentru a patra oară, în o sută douăzeci şi cinci de ani, armata germană ocupă capitala: 20 martie 1814, 6 iulie 1815 (pentru 136 de zile), 28 februarie 1871 (pentru 4 zile). Pentru câte zile, de astă dată?

E ora opt şi treizeci când Walter iese din strada Royale în piaţa Concorde şi stopează automitraliera. Soarele străbate greu cerul neguros. Un gură-cască, la colţul străzii Royale, îl priveşte pe feldwebelul care organizează circulaţia între strada Rivoli şi aleea Gabriel, sub ochiul melancolic al unui sergent de stradă demobilizat.

Pe neaşteptate, din strada Royale ţâşneşte, în faţă la Maxim’s o tricicletă de transport pe care o împinge un adolescent pedalând. Indiferent la coloana de motociclişti care se angajează pe pod, la feldwebelul care dă indicaţii primelor maşini camuflate, tânărul coteşte pe aleea Gabriel, ca în fiecare dimineaţă, şi dispare.

Poate că Walter iubeşte Parisul şi Franţa mai mult decât le urăşte? Fără îndoială, înaintea lui se află chiar inima Parisului, piaţa Concorde. Întorcându-se, Walter vede biserica Madeleine, pe care soarele răsărind o luminează şi, în faţă, Camera Deputaţilor, replică derizorie. Caii din Marly[23] bat pasul pe loc. Obeliscul, impasibil, aşteaptă ca secolele să se scurgă.

Pe Walter îl încearcă o stare care aduce cu mahmureala. Ceea ce-i aminteşte de întoarcerile în zori, cu camarazi din toate ţările, în acest Paris indulgent, primitor şi fericit.

Un avion bâzâie. Luftwaffe ia în stăpânire cerul, de azi înainte fără apărare. Dar zâmbetul lui Walter îngheaţă. Avionul coboară în picaj, se învârteşte în toate sensurile şi se ridică din nou ca o săgeată, nu fără ca Walter să fi putut recunoaşte cocarda tricoloră pe aripă: un francez curios.

Walter înălţă din umeri. Francezii nu vor fi niciodată serioşi.

Puţin ruşinat de a se fi lăsat atât de uşor sedus de ambianţa Parisului, oraş făţarnic pe care va trebui să-l domolim,

[23] Grup sculptural de Coustou pentru a împodobi castelul Marly, construit sub Ludovic al XIV-lea; caii din Marly se află astăzi în Champs-Élysées.

scuturându-se de amintiri şi de visuri, Walter von Kirshoff, învingător, pătrunde în rondoul din faţa hotelului Crillon.

VII
MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Scrisoare venită retur

2 iunie 1940

Jean, mi-e teamă. Îmi face impresia că ne-am aruncat, cu ochii închişi, într-o capcană monstruoasă.

Mi-e teamă pentru frăţiorul meu Gilbert care se afla, după ultimele ştiri, la graniţa Belgiei cu Luxembourgul – dar unde e oare astăzi? – şi pentru dumneata.

Dumneata ai apărut în viaţa mea ca o cometă: pentru un dejun, o cină şi o seară de cinema. Nu te-am văzut niciodată două zile la rând. Niciodată n-am petrecut împreună mai mult de trei ore în şir (de la cele trei săptămâni din Valais). Cel mai adeseori, după o masă luată în comun într-o atmosferă de ironie, dispăreai pentru trei sau şase luni. Şi cu toate acestea, mă simt mai aproape de dumneata astăzi ca de oricine altcineva pe lume.

De ce am fost până într-atât lipsiţi de simplitate? Ce fel de pudoare ne îndemna să ne jucăm, reciproc, această comedie de a fi la curent cu toate, „mai presus de orice” şi în mod superior inteligenţi?

Începând din clipa în care trenul de Geneva a pornit, încerc zadarnic să-mi închipui ziua în care ne vom revedea.

Vom înceta oare, în acea zi, să ne prefacem a fi duri, vom fi oare în sfârşit *noi înşine?*

Sunt neliniştită de soarta acestei scrisori. Trebuie să-ţi parvină şi dumneata să răspunzi. Trebuie să-mi vorbeşti despre dumneata. Pe dumneata vreau să te cunosc. Pe adevărata Madeleine, pe cea care plânge, seara, în patul ei de la hotelul Bergues, ca o fetiţă nou venită într-un pension, vreau s-o cunoşti.

Dumnezeule, în ce vârtej înspăimântător am fost antrenaţi? Când, cum ne vom revedea? Care Jean şi care Madeleine se vor întâlni din nou într-o zi? Se vor mai recunoaşte oare?

Rămâi cu bine, Jean. Ar trebui ca tot ceea ce îţi scriu eu, în această scrisoare, şi tot ceea ce dumneata vei citi în ea să ţi le spun chiar astăzi şi nu în altă zi.

MADELEINE

P.S. – Am rupt orice relaţii cu Minnie. A părăsit Geneva, încă de atunci.

VIII
MAX ŞI MADELEINE

Şedinţa se lungeşte. Dreptul internaţional, convenţiile care au modificat acordul de la Haga... Cu toate acestea, se impun sarcini mai urgente, cărora trebuie să le faci faţă: Germania, în câteva săptămâni, a capturat sute de mii de prizonieri. Trebuie să-i claseze, să-i aprovizioneze, să le mijlocească reluarea de contact cu ai lor.

Minnie, care se întoarce de la Viena, anunţă că Germania nu poate lua asupră-i să-i hrănească pe toţi aceşti oameni. N-o va face decât în măsura în care va obţine de la ei o muncă eficientă. Pe de altă parte, nici nu poate fi vorba să organizeze transportul a sute de mii de colete, de scrisori, câtă vreme ţara e angajată într-o ofensivă hotărâtoare şi reţeaua ei feroviară – utilizată la maximum – nu este îndestulătoare.

Madeleine protestează. Germania nu poate să lase să moară de foame şase sute de mii de francezi! (Cifra aproximativă de la 15 iunie.) Dacă Germania nu este în măsură să-şi hrănească prizonierii, să-i predea, sau Elveţia să-i interneze. Franţa îşi va hrăni prizonierii în Elveţia. Nu va expedia alimente pentru şase sute de mii de oameni în Germania, având în vedere că este imposibil controlul folosirii acestora.

Sute de mii de prizonieri înseamnă cifre de statistică. Dar pentru Madeleine prizonierii aceştia au chipuri: cel al lui Gilbert, cel al lui Jean. Când Minnie spune că Reichul nu este în măsură să-i aprovizioneze pe prizonieri, Gilbert, Jean sunt cei care suferă de foame.

Max se plimbă încoace şi încolo prin hol. Când o zăreşte pe Madeleine, faţa i se luminează. Madeleine acceptă invitaţia la cină, înainte de a-şi continua munca. Max găseşte că Madeleine e trasă la faţă. Prea se omoară cu lucrul. Madeleine ridică din umeri. Dacă Biroul Internaţional al Muncii şomează pe jumătate, Crucea Roşie e copleşită de treburi din aceleaşi motive.

Madeleine n-ar putea cere să fie ajutată?

— Bietul meu Max, şase sute de mii de prizonieri la 15 iunie, poate un milion astăzi, asupra cărora apasă ameninţarea foametei. Iar răniţii, bolnavii, în ce condiţii de igienă crezi că supravieţuiesc? S-au improvizat oare barăci, sau nenorociţii aceştia stau în ţarcuri? Guvernul german pretinde ca noi să-i

hrănim, în condiţiile în care aproape jumătate din Franţa este invadată, recoltele distruse ori părăsite, şeptelul sacrificat sau răzleţit, stocurile prădate. Şi cui să mă adresez? Unde se află guvernul Franţei? Din cine e alcătuit oare, în dimineaţa asta?

— Nu trebuie să-ţi pierzi speranţa, spune Max. Aceste monstruoase migraţiuni de popoare, aceste amestecuri... toate acestea nu tind, fără ca noi să ne dăm seama, către unificarea Europei?

Madeleine tresare. Devine, numaidecât agresivă.

— Unificare, ce unificare? aproape că strigă. Unificarea naziştilor, a lui Hitler?

— Nu te supăra, spune Max. Eu nu pretind că Europa care se conturează ar corespunde concepţiilor mele de om liber, de elveţian, de socialist şi de adept al unităţii europene.

— Tot e bine!

— Dar pentru că unitatea Europei este necesară, în lipsă de o unitate născută din fuziunea economiilor, a culturii, o Europă rudimentară e poate în elaborare... şi odată trecută încercarea cuceririi, fiecare îşi va ocupa într-însa locul cuvenit.

— Aşadar dumneata crezi într-o victorie germană?

Max o priveşte pe Madeleine cu stupoare.

— Dumnezeule... Adică... Nu-i aşa... bâlbâie dânsul.

— Şi dumneata oferi acestei Franţe înfrânte un locşor în paradisul hitlerist?

Max se frământă.

— Nimeni mai mult ca mine n-ar fi dorit victoria democraţiilor, dar dacă totalitarismul va ieşi victorios, Europa va fi, poate, mai aproape de a se împlini...

Madeleine îşi aruncă şervetul pe masă, se ridică...

— Heil Hitler! El va organiza Europa. Prin ocne, autodafeuri, asasinate şi jafuri... Şi tocmai dumneata, Max, îmi spui asemenea lucruri! Când ţara mea agonizează, când nu ştiu ce s-a întâmplat cu Gilbert şi cu Jean... Te detest!

Şi pleacă, fără ca Max să aibă posibilitatea de-a face un gest pentru a o reţine, nici dorinţa, de altfel, de a schiţa acest gest, pentru că îi e groază de ridicol. E destul de agasat şi de faptul că doi sau trei vecini îl privesc.

Scoate un ziar din buzunar şi se cufundă în lectură, dezolat. A necăjit-o pe Madeleine. De aceea îi vin lacrimile în ochi. Din fericire, nimănui nu-i pasă de el. Profită de acest lucru pentru a-

şi şterge nasul şi a chema chelnerul. Cere nota de plată. Nu-i mai este foame.

Viaţa, ce e viaţa la drept vorbind? O stare. Trăieşti. Şi după aceea încerci să dai acestei stări o aparenţă a raţiunii de a fi. Şi la ce bun? Atunci ce mai rămâne? Plăcerile? Care? Masa, femeile, ţigările? Nimic din toate astea nu merită să-ţi dai osteneala de-a te scula dis-de-dimineaţă.

IX
JURNALUL LUI GEORGES MERLIN

12 iunie

M-am întors dintr-o călătorie Tours-Bordeaux la Montrichard, această ultimă etapă arătându-mi în marea lor diversitate vehicolele eteroclite ale debandadei. Numai mergând cu maşina timp de aproape douăzeci şi patru de ore, în contra-curent, poţi să măsori amploarea acestei fugi a unui întreg popor terorizat. Scriitori mai calificaţi decât mine îi vor povesti fără îndoială, mai târziu, episoadele. Eu n-am fost decât un martor printre alţi sute de mii. Şi ce e oare un martor în Istorie? Nimic, sau în cel mai bun caz un inoportun.

Am sosit în noaptea asta la Montrichard exact la timp ca să contemplu punciul aprins de către Stukasuri, în onoarea nefericiţilor fugari, adormiţi talmeş-balmeş în căruţe şi în camioane.

N-ai de ce să fii mândru că aparţii speciei umane.

În zori, strada mare din Montrichard, sătuc înstărit şi cumpătat, e o grămadă de ruine încă fumegânde. Mă duc la biroul de presă al Preşedinţiei, instalat într-o mică vilă care a scăpat de dezastru, tocmai la capătul satului.

Acolo îl găsesc pe Sigrand. Hârtiile pe care mi le-a încredinţat sunt la loc sigur. Îmi propun să ajung la Marsilia, la urma urmei sunt industriaş, şi să pornesc în căutarea familiei mele. Dar Sigrand are nevoie de maşina mea, pentru a conduce la Bordeaux două doamne şi un maior.

Şi eu tocmai de-acolo mă întorc, de la Bordeaux! Am văzut cum populaţia e neliniştită la gândul sosirii eventuale a guvernului, ca şi în 1914: „Guvernul o să atragă bombardamentele la noi, vedeţi dumneavoastră”.

Nu mai am benzină (decât cincisprezece litri într-un bidon). Sigrand îmi eliberează un bon. Mă adaug unui şir de automobile militare în suferinţă. Se aşteaptă camionul de aprovizionare. Va veni oare? S-au aruncat în aer podurile de pe Loara. Totul arde, se spune. Am impresia că militarii de toate felurile se foiesc care încotro.

Către ora patru după-amiază, camionul soseşte în mod miraculos. Îmbulzeală a deţinătorilor de bonuri providenţiale. Un general şi un colonel sunt pe punctul de a se încăiera, pentru a

şti care se cuvine a fi servit cel dintâi. Prioritate sau ierarhie? Nobil exemplu. Însoţitorii arbitrează discuţia, făcând haz pe ascuns. Îţi vine să plângi.

Eu transport două doamne aduse de spate şi un maior având aerul unui bâtlan. Afurisitul de Sigrand! Doamnele sunt foarte la curent cu noutăţile. Gen egerii sfătuitoare. Reynaud ar fi părăsit de colaboratorii săi, Pétain, partizan al armistiţiului cu orice preţ, câştigând teren. Doamnele afişează un pesimism de bun gust. Descurajarea este la modă, e şicul şicurilor.

În momentul în care, rezervorul meu fiind în sfârşit umplut, pun piciorul pe demaror, un tânăr trece în grabă pe sub portalul vilişoarei unde biroul de presă şi-a avut sediul patru zile (în timpul cărora n-a apărut niciun ziar, de altfel).

Îl întreb dincotro vine.

E un funcţionar al P.T.T.-ului. Tocmai branşase telefonul.

14 iunie

E miezul nopţii. De-abia m-am întors în mansarda pe care am reuşit s-o dibuiesc. Fir-ar să fie! Azi-dimineaţă, în strada Vital-Carle, consiliu de miniştri. Pétain, imediat, a recurs la marele şantaj cu demisia. De pe acum, aşa mi se spune, i-a întrebat cu discreţie pe germani prin Lequerica (cu care întreţine relaţii personale de pe vremea ambasadei sale la Madrid) care ar fi condiţiile de încetare a ostilităţilor. Toată ziua s-a străduit să-l răstoarne pe Reynaud. Trăim şi noi Brest-Litovsk-ul nostru.

A doua şedinţă, după-amiază, la ora 17. Pe strada Vital-Carle, baratã la cele două capete de către un cordon de politie, eu mă plimb încoace şi încolo. Intru în cele din urmă în holul locuinţei provizorii a lui Lebrun. Din când în când, un ministru iese din şedinţă. Cei care aşteaptă se năpustesc. El se agită, dispare. Toţi fumează nervos ţigară după ţigară.

Sigrand îmi frământă umărul. Mă informează că Churchill a făcut o tentativă disperata pentru a menţine Franţa în război. Că propune să facă din Franţa şi din Anglia o „naţiune unică”. Rămâne de găsit modalităţi, dar ce lovitură de teatru! Ce-o fi gândind despre asta Ioana d’Arc?

Această propunere a fost primită cu căldură de către unii, cu spaimă de către alţii, mai cu seamă de Baudoin şi Bouthillier. Există miniştri partizani ai cuvântului dat, ai respectării

semnăturilor, şi miniştri partizani ai capitulării. Aceştia din urmă câştigă.

Reynaud demisionează, nu-l mai ţin nervii. Franţa iese din război pe uşa de serviciu. Plecarea miniştrilor seamănă cu o fugă. Aceste ceasuri istorice sunt lipsite de măreţie.

În piaţa Teatrului, dinaintea Cafenelei Bordeaux, toată lumea bună a Parisului se înghesuie ca la o premieră. „Ia te uită, eşti aici! Eu am găsit o strapontină" etc. Îşi strâng mâinile. Se reîntâlnesc vorbind zgomotos. Cenzura, instalată la Teatru, îşi numeşte reprezentanţii. Aceştia sunt foarte anturaţi.

Seara, iată-mă din nou, cu Sigrand, în culise. Mareşalul Pétain îşi formează guvernul. Chautemps este vicepreşedinte al Consiliului, Pomaret, ministru al Internelor, Frossard, al Lucrărilor publice, Baudoin, al Afacerilor străine, Bouthillier, al Finanţelor, Weygand este promovat ministru al Apărării naţionale, amară ironie, având ca adjuncţi pe generalul Colson (Război), Pujol (Aviaţie) şi amiralul Darlan (Marină).

Astfel se prezintă guvernul catastrofei.

15 iunie

Sunt liber de orice obligaţie, deoarece Sigrand a dispărut în vâltoare. Totuşi rămân, gură-cască incorigibil, cu sentimentul acesta, fără îndoială detestabil: trebuie să văd totul până la capăt. Iată-mă rătăcind dezorientat prin Bordeaux.

E o căldură vestitoare de furtună, copleşitoare.

Fir-ar să fie! Franţa era tot ce îndreptăţea osteneala de a trăi. Ne-am purtat ca nişte copii răsfăţaţi şi iată ceea ce am făcut din tine, sărmana mea bătrână. Frumoase lucruri, n-am ce zice! Din concesie în concesie, dintr-o laşitate mică într-una mare, din „la ce bun", în „merge bine" iată ceea ce am făcut noi din Franţa.

Şacalii sosesc. L-am văzut pe Pierre Laval ieşind de la ministerul de Interne, refugiat la prefectură.

La ora unu, în timp ce mi se aduce cafeaua, o furtună înspăimântătoare izbucneşte peste Bordeaux. Străzile se transformă în torente. Apa te împroaşcă din toate părţile. Acest moment l-a ales radioul pentru a da drumul unei derizorii Marsilieze.

În bubuitul tunetului şi în şuierăturile paraziţilor o voce senilă, tremurătoare şi tuşind uşor bolboroseşte. Este Pétain:

„Aduc Franţei darul persoanei mele pentru a-i atenua nefericirea. Cu inima strânsă vă spun astăzi că trebuie să încetăm de-a mai lupta. M-am adresat în noaptea aceasta adversarului pentru a-l întreba dacă este gata să cerceteze împreună cu mine, ca între soldaţi, după luptă şi sub semnul onoarei, mijloacele prin care să punem capăt ostilităţilor”.

Şef vlăguit al unei ţări pierdute, mareşalul Pétain inaugurează târgul din Bordeaux. Soarele, pe deasupra, începe să usuce trotuarele.

Iată-mă din nou lângă Intendenţă. Merg la întâmplare, cu inima grea.

Pentru a da, aproape de piaţa Gambetta, peste soţia unuia dintre marii mei clienţi. E gătită şi păşeşte ţanţoş pe pavajul alunecos. Nimic de făcut pentru a o evita.

— Domnul Merlin! Ce surpriză! Şi n-aţi venit să mă vedeţi!

Accent din Bordeaux. A mâncat usturoi la prânz.

Eu mă scuz. După aceea, copleşit, mă las în voia soartei.

— Vai, doamnă, spun eu, ce zi!

— Da, îmi răspunde dânsa. Ce furtună s-a stârnit!

16 iunie

Se obţine răspunsul german: o delegaţie va fi primită pentru „a cunoaşte” condiţiile de armistiţiu.

Consiliul de miniştri a desemnat plenipotenţiarii pe care-i va conduce generalul Huntziger.

Bordeaux îţi sugerează, din ce în ce mai mult, un coş cu crabi. Toată lumea, într-una dintre aceste patru dimineţi, se va trezi prizonieră, în frunte cu Mareşalul. Lebrun, care îşi dă seama de primejdie, ar vrea să plece. Herriot şi Jeanneney, preşedinţi ai Camerelor, sunt de părerea lui. Dar bătrânul se ţine tare.

— Eu rămân la Bordeaux.

Pentru a pune ordine în spirite şi pace în inimi, italienii, când bătea miezul nopţii, au venit să ne bombardeze. Există morţi şi răniţi.

„Ei bine, se face armistiţiul ăsta, sau nu se face?”

Un catren circulă peste tot şi e murmurat în micile restaurante unde oamenii se strivesc şi unde se mănâncă în continuare foarte bine (inepuizabilă bogăţie a Franţei, pe drept cuvânt jinduită).

La Intendenţă faci popas,
Piaţa Gambetta e-n drum,
Miniştri de stat sunt duium
În Franţa ce ne-a mai rămas!

Întâlnit Sigrand. El pleacă în Anglia. Îmi povesteşte vizita pe care Laval i-a făcut-o lui Lebrun, pentru a-l împiedica să plece în Africa. După cum relatează Sigrand, iată cum s-a desfăşurat acest dialog istoric:

— Noi nu acceptăm ca guvernul să continue în Africa o luptă imposibilă, spune Laval, venit în fruntea unei delegaţii de parlamentari.

Lebrun ar fi răspuns:

— Un guvern nu poate să fie liber atunci când este ameninţat în fiecare clipă să fie făcut prizonier.

Laval ar fi strigat:

— Dacă guvernul dumneavoastră părăseşte solul naţional, noi, cei care rămânem, vom face un alt guvern.

Un ceas după această întrevedere, care marca ultima tresărire, s-au primit de la Rethondes condiţiile de armistiţiu. Peste o clipă, toată lumea le cunoştea: ocuparea a două treimi din Franţa, după o linie mergând, *grosso modo*, de la Geneva la Tours, după aceea de la Tours la Mont-de-Marsan. Soldaţii francezi încercuiţi vor fi făcuţi prizonieri. Predarea materialului de război şi a materialului feroviar. Enorme cheltuieli de ocupaţie ce cad în sarcina Franţei. Flota, însă, nu va fi predată.

Se pare că Lebrun nu vrea să accepte.

17 iunie

Se acceptă. Churchill a lansat, se spune, prin radio, un apel către Franţa. Este sprijinit de către generalul de brigadă de Gaulle, subsecretar de stat la război şi specialist în tancuri.

Anglofobia, întotdeauna latentă în Franţa, îşi croieşte drum.

Se intenţionează întrunirea Camerelor la Clermont, în afară de zona ocupată, pentru a-l alege pe Pétain Preşedinte al Republicii. Laval va forma atunci guvernul falimentului.

Luni 18 iunie

S-a semnat armistiţiul. Guvernul dispune de câteva zile pentru a evacua Bordeaux, cuprins în zona ocupată. Este puţin

probabil ca Pétain să se întoarcă la Paris mai devreme de o lună sau două. Mai înainte, se va întruni în Clermont şi la Royat un soi de adunare constituantă (de ce?).

Republica va avea fără îndoială funeralii naţionale.

Marsilia, iulie

I-am regăsit, la Aix, pe Gabrielle şi pe cei mici. Cu câtă benzină mi-a mai rămas, i-am dus înapoi la Beauvallon.

La Marsilia, am deschis fabrica. Am din ce să rezist aproximativ un an, asigurând existenţa întregului meu personal.

Marsilia este fundătura unde şi-au dat întâlnire toţi refugiaţii internaţionali. Se discută la nesfârşit. Există cei care se întorc şi vor colabora. Există refractarii şi evreii. Ce pogrom!

Există de asemenea şi soarele!

Ieri, am primit ordinul de a redeschide fabrica din Paris. Trebuie să expediez spre capitală personalul evacuat. Dar mi se vor furniza, acolo, cacao şi zahăr? Fără a mai vorbi de cărbuni! Voi fi lăsat, pe de altă parte, să circul între Marsilia şi Paris? Pentru că ocuparea celor două treimi ale Franţei se termină astăzi prin sechestrarea celor două bucăţi, despărţite printr-un fel de frontieră.

Germania vrea să-şi organizeze cucerirea economică, politică, socială. Despărţirea Franţei în două porţiuni o va ajuta considerabil în această muncă.

Mă duc la Vichy, pe care Pétain l-a ales în cele din urmă.

Vichy, iulie

Aici, există alte griji decât fabrica mea de ciocolată. Tocmai a fost sugrumată la propriu sărăcimea.

După ce Parlamentul a dat, în şedinţă solemnă, depline puteri mareşalului Pétain, bătrânul militar a proclamat o Constituţie provizorie despre care este greu încă să spui dacă e comică sau tragică. E alcătuită dintr-un singur articol: „Eu subsemnatul Pétain îmi acord puterea. Va urma o Constituţie, într-o zi sau alta”.

De partea germană, Otto Abetz, vechi distribuitor al fondurilor secrete ale coloanei a cincea şi agentul său, de Brinon, unul dintre şefii acestei coloane a cincea. Presa pariziană a început să apară din nou, s-ar părea: *Le Matin, Paris-soir, L’Oeuvre* sub direcţia lui Marcel Déat, autorul textului: *A muri pentru Dantzig*.

Într-o bună zi, mai târziu, se va descoperi ceea ce s-a petrecut şi cum s-au petrecut toate acestea. Astăzi nu se poate încă să faci decât presupuneri. În mod cert, Franţa n-a murit de moarte bună. De îndată ce Constituţia a fost abrogată şi Mareşalul investit cu puteri discreţionare, Laval, vicepreşedinte al Consiliului, a plecat la Paris.

La Vichy, pe aleile din Parcul Izvoarelor, întâlneşti toate personalităţile politice: deputaţi care încă nu realizează că le-a sunat ceasul, ziarişti în suferinţă după ziare, plevuşcă a anticamerelor ministeriale şi personalităţi foarte pariziene, care nu pot trăi decât în umbra unui guvern, oricare ar fi el.

Mai sunt pe-aici şi diplomaţii, instalaţi în mod ironic la hotelul Ambasadorilor. Toată această lume se întâlneşte şi se răsîntâlneşte de cincizeci de ori pe zi, între Chomel şi Hôpital. Reşedinţa lui Pétain şi a lui Laval este hotelul Parcului. Ministerul de Război e găzduit la hotelul Thermal, Internele la Célestins, Finanţele la Carlton. Celelalte ministere sunt repartizate, după norocul fiecăruia, într-o mulţime de alte hoteluri.

De jur-împrejur, crocodilii mişună şi mişcă mâlul. Imperturbabilii hepatici se duc la izvoare cu paharul într-un coşuleţ.

Viaţa se petrece tot într-un şopot în această capitală de operetă. Totul se desfăşoară în conciliabule pe culoarele hotelurilor. Îţi face impresia că toată lumea priveşte pe gaura cheii. Ceva între farsă şi coşmar. Cel mai curios este caracterul alinător (da, alinător este cuvântul) al Vichy-ului, capitală a Sub-Franţei.

Puţini oameni, pe-aici, cred ca Anglia să fie în stare să reziste forţei care se va abate asupra ei. Potop de fier şi de foc. Bombardament *Kolossal*, ale cărui premise le poţi vedea, continuat de debarcarea unui milion de oameni. Epopee unică în Istorie. Festa va fi jucată înainte de toamnă.

Ei bine, eu, în pofida oricărui argument, eu nu cred în victoria germană. Pentru ce, n-am idee.

Este credinţa cărbunarului, vreau să spun a ciocolatarului.

X
VALENTIN VAN CAUVELAERT

Medicii englezi spuseseră şase luni. Valentin sperase trei luni. Pe 3 iunie, cinci luni după accident, Valentin a fost considerat apt să pornească din nou pe mare.

Nu va fi nevoie ca Valentin să slujească sub uniforma celor de la Royal Navy. Va putea, deoarece asta e datoria sa de cetăţean olandez, să se bată pentru patria şi pentru suverana lui. I-a fost îngăduit să presteze jurământ Maiestăţii Sale, sosită încă de acum câteva zile în Anglia şi primită la curtea regelui George. Valentin va comanda un petrolier frumos, visul său. Se va duce să caute în Mexic, la Batavia, petrolul, nervul şi sufletul războiului. Dar, de astă dată, Valentin va naviga peste câmpurile de mine cu conştiinţa împăcată.

Vasul său e în reparaţie în docurile de la East-End. E un petrolier german sechestrat în apele norvegiene care, în momentul capturării, a încercat să se scufunde. Mai sunt necesare câteva săptămâni ca să fie readus în stare nouă, cu cazane frumoase pentru păcură, un post de comandă spaţios, cabine pentru pasageri demne de cele mai moderne transatlantice. Valentin admiră camera hărţilor şi cabina cu toate aparatele de precizie imaginabile, cum n-a mai văzut de la şcoala căpitanilor de cursă lungă de la Rotterdam. Aşa arată vasul pe care el va fi chemat să-l poarte în depărtare şi să-l aducă înapoi în Anglia, pentru a-şi elibera patria şi pe mica sa Trude, care trebuie să fie foarte nefericită la Amsterdam. (Se spune că germanii iau măsuri nemiloase pentru a înfrânge rezistenţa populaţiei civile. Se spune de asemenea că au pus stăpânire pe vacile de pe păşuni şi pe grâul din hambare şi că Olanda n-are nici unt, nici lapte şi de-abia dacă are pâine.)

Valentin ar vrea să-şi înceapă activitatea numaidecât. De aceea acceptă să se îmbarce ca secund pe o navă olandeză înarmată de englezi pentru o misiune delicată. E vorba să traverseze ca ecleror câmpurile de mine germane şi să deschidă drum până în Bretania pentru două crucişătoare.

Se duc la Brest în căutarea ofiţerilor şi a soldaţilor englezi (ca şi a unui anumit număr de personalităţi civile) şi pentru a escorta anumite unităţi ale marinei franceze, rămase în marele port breton şi care vor să se alăture Angliei.

Iată de ce, duminică 17 iunie, Valentin rătăceşte pe străzile din Brest. Vântul înfrângerii suflă asupra portului breton, unde curg ordine contradictorii. Timp de două zile (din câte a înţeles Valentin în cursul dejunului luat la cercul ofiţerilor), s-a crezut că Bretania va fi concepută drept cap de pod. În acest caz, era necesar să se concentreze aici flota, pentru a asigura legătura cu Marea Britanie. Azi-dimineaţă ideea părea abandonată. Teritoriul metropolitan n-ar mai fi uşor de apărat. S-ar continua războiul în colonii. În acest caz, flota va trebui să ajungă în porturile britanice.

Dar un al treilea zvon umblă din ce în ce mai insistent: Franţa s-ar declara învinsă, mai înainte chiar ca marina ei să fi fost angajată.

Asupra acestui punct discuţia părea foarte însufleţită între ofiţeri. Din nefericire, Valentin nu înţelege foarte bine franceza. Destul însă pentru a fi priceput că punctul acesta de vedere (armistiţiu şi ruptură cu Anglia) este împărtăşit de un anumit număr de ofiţeri francezi.

Valentin e uluit de acest lucru. Şi Olanda a cunoscut înfrângerea. Şi ea a fost călcată în picioare de către barbari. Nu se află însă un singur marinar olandez care să fi avut intenţia să renunţe la luptă, atâta vreme cât va rămâne un singur german pe pământul patriei şi un singur olandez viu şi liber.

Amiralul englez a avut conferinţă peste conferinţă cu amiralul francez. Legăturile terestre sunt întrerupte cu Amiralitatea franceză, care se află undeva în Touraine, sau poate se deplasează spre sud-vest. La sfârşitul dimineţii, amiralul francez a primit de la ministrul Marinei o telegramă semnată „Campinchi”, ordonând să se împartă flota din porturile bretone Brest şi Lorient în două semi-escadre, şi una să se îndrepte spre Casablanca iar cealaltă spre Liverpool.

Acest ordin al ministrului nefiind transmis prin Amiralitate, ci adresat direct din Bordeaux, fără a-şi urma calea ierarhică, amiralul francez n-a găsit de cuviinţă că trebuie să-l execute, înainte de confirmarea amiralului comandant.

În consecinţă, amiralul englez a hotărât să pornească din nou pe mare. Personalităţile engleze, belgiene şi olandeze, ofiţerii şi trupele repliate de la Brest sunt gata îmbarcaţi.

Unii încă mai speră că bastimentele franceze vor executa ordinele ministrului şi vor părăsi Brestul în noaptea asta.

Valentin a aflat toate acestea cu melancolie. Ghiceşte un joc complicat şi detestabil.

XI
JEAN, JOE ŞI VALENTIN

Norocul nu i-a despărţit. Bronhopneumonia unuia şi gălbinarea celuilalt (cu toate că Joe rezista atât de miraculos la whisky. *What a shame!*[24]) au evoluat, alături, în paşnicul spital de la Stratford-on-Avon.

Joe a făcut complicaţii de gripă intestinală (el care digera columna lui Nelson, *awfull!*[25]) şi Jean s-a aflat, timp de douăzeci de zile, între viaţă şi moarte, partidă caraghioasă la care el însuşi era spectator, neavând destulă putere pentru a miza. Tocmai apatia asta îl contraria pe sir Samuel Chancett, care semăna cu domnul Pickwick.

Joe, ieşit din încurcătură cel dintâi, era necăjit să-l vadă pe Jean descurcându-se atât de prost în acest meci cu moartea. E curios cum cei mai abili sunt adesea luaţi pe nepregătite, când e vorba să lupte pe viaţă şi pe moarte.

În sfârşit, într-o dimineaţă, Jean are o înfăţişare umană. Masca îngrozitoare ce-o pune moartea pe chipul celor pe care i-a desemnat pentru apel dispăruse în timpul nopţii. Joe, pentru prima oară, a mâncat cu plăcere feliile de pâine prăjită unse cu unt şi dulceaţa de portocale, odată cu ceaiul.

După aceea, a trebuit să-i explice lui Jean ceea ce s-a petrecut începând cu dimineaţa în care un dragor de mine îi salvase, leşinaţi amândoi, pe geamandură.

Jean a făcut o bronhopneumonie. Şi Franţa? Oh! *Well!* Franţa era încă şi mai bolnavă: Pétain semnase armistiţiul.

Jean a strâns pumnii şi n-a spus nimic. Numai că temperatura a urcat din nou; a început iar să delireze, spre marea îngrijorare a lui sir Samuel Chancett.

Joe a găsit bizară această nevoie naţională a francezilor de a limpezi evenimentele înainte ca foaia de temperatură să fi revenit la 36°8.

Sir Samuel este mândru de bolnavii lui scăpaţi teferi de la Dunkerque, cu atât mai mult cu cât Joe a fost propus pentru *military cross*. E un fel de erou care, o zi şi o noapte întreagă, sub cel mai intens bombardament, a îngrămădit vehicule unele peste altele, pe o şosea din Flandra, pentru a împiedica trecerea

---

[24] Ce ruşine! (engl.).

[25] Îngrozitor (engl.).

tancurilor germane. El, complet singur, a barat o şosea, iar nemţii au pierdut aproape douăzeci şi patru de ore ca s-o degajeze. Numai printr-o minune un martor a putut să dea numele lui Joe.

Joe nu vede nimic extraordinar în toate astea. Îi pare rău de portretele abandonate undeva în Flandra: o colecţie curioasă în stil academic, extrem de odihnitoare.

Joe face pentru Jean onorurile patriei lui Shakespeare. E atât de mişcător să te gândeşti că marele Will a hoinărit prin aceste pajişti, de-a lungul acestor pâraie murmurânde. Aici, sfărâmând cercul magic al lui Prospero, s-a retras Will, când a atins vârsta de cincizeci de ani.

Joe, vindecat, va pleca în convalescenţă. Anny vine să-l caute. Face parte dintr-o echipă de salvare în West-End. Joe e foarte mulţumit pentru că Jean, care se pricepe la treburi d-astea în calitatea lui de francez, o găseşte pe Anny încântătoare.

Jean consideră că şi el, la rândul său, s-a vindecat şi că e momentul să se întoarcă la război. Îi cere lui sir Samuel permisiunea de a se duce, cât mai repede cu putinţă, să se prezinte generalului de Gaulle.

I se împrumută o uniformă prea largă în umeri şi prea scurtă la mâneci. Bineînţeles, n-are niciun act.

Anglia devine o gigantică tabără fortificată. Nu mai există decât mici întărituri, sârmă ghimpată, baterii ale Apărării antiaeriene. Londra este un oraş militar. Bărbaţii şi femeile poartă uniformă. Cu toate acestea, cinematografele atrag un public numeros. Rulează *Dictatorul* lui Chaplin şi *Pe aripile vântului*, cel mai mare succes al cinematografului american de la *Albă ca Zăpada* încoace.

La cartierul general francez, Jean se prezintă unui colonel. Îi relatează evadarea sa de la Amsterdam, naufragiul de la Dunkerque. Arată hârtia pe care i-a înmânat-o sir Samuel.

În câteva zile, va putea să se ducă la unitate; se va constitui o primă escadrilă franceză.

Jean coboară pe Strand. Ar dori să-şi ofere un chiolhan într-un restaurant francez din Soho, pentru că bucătăria spitalului din Stratford e nemaipomenit de englezească, dar n-are niciun ban. Portofelul i-a rămas pe spătarul scaunului, la popota din Amsterdam. Sir Samuel i-a împrumutat cât să-i ajungă pentru călătorie. Rămâne să-l tapeze pe Joe.

— Hei! *Godfordom!* spune, oprindu-se dinaintea lui, un flăcău înalt şi ars de soare care poarta uniforma marinei olandeze.

O cicatrice brăzdează figura bărbatului, pe toată lăţimea, de la colţul stâng al gurii până la tâmpla dreaptă. Totuşi, această privire îi aminteşte ceva lui Jean.

— Jean Breuil? reia marinarul.

Maşinal Jean întinde mâna. A cunoscut atâta lume, de jur-împrejurul globului!

— Mă recunoşti, Jean Breuil?

— Ei drace!

— Nu mă recunoşti deloc. Valentin van Cauvelaert.

Asta e. Un băiat timid, care participase la dejunul de la Montana. Jean e neliniştit. A îmbătrânit oare şi el tot atât de mult ca şi acest lup de mare?

— Nu te-ai schimbat, Jean Breuil. Te-am recunoscut de la cea dintâi privire.

Valentin îi explică lui Jean cum i s-a scufundat vasul. Jean are la fel de multe de povestit.

Jean l-a luat pe Valentin de braţ.

— Îţi aminteşti de Joe Smith, van Cauvelaert?

— Glumeţul?

— Mă duc la el. Vrei să mă-ntovărăşeşţi?

Valentin cunoaşte la Londra doar câţiva căpitani olandezi, cu care nu întreţine decât relaţii marinăreşti. E încântat.

— Aşadar, van Cauvelaert, şi Ţările de Jos au intrat în război? Puţin cam târziu, poate, nu?

— Aşadar, Jean Breuil, iată Franţa ieşită din război. Puţin cam devreme, nu?

Jean povesteşte atacarea, de către paraşutişti, a aerodromului din Amsterdam şi fuga sa. Valentin păleşte.

— Amsterdam? Ştii cumva dacă au fost mulţi morţi la Amsterdam?

Chipul lui Trude i-a apărut, la colţul străzii. Un cuţit în inimă.

Jean îl linişteşte: nu crede.

Noaptea se lasă, peste un luminos crepuscul londonez. Cerul e în flăcări deasupra Tamisei. O contopire de elemente, pentru că ceaţa se ridică, dincolo de Waterloo Bridge. O pânză de Turner.

Un ceas mai târziu, cei trei prieteni întovărăşiţi de Anny stau la masă într-un restaurant francez din Soho. Joe i-a oferit lui Jean un divan în atelierul lui.

Joe a fost din nou repartizat; va face parte dintr-un convoi care va fi îndreptat spre Egipt. Şi-a făcut provizii de cutii de acuarele şi de carnete de schiţe. A primit, pe deasupra, o uniformă nou-nouţă, pe care *military cross* face o impresie puternică. În sfârşit, a fost avansat sergent.

S-a hotărât că atelierul lui Joe va fi locul de întâlnire al tuturor, când vor trece prin Londra.

— Dacă ne-am duce să vedem un *show?* propune Joe. S-ar părea că la Cochran e ceva grozav.

Un *show?* În ultimul său discurs, Churchill a spus că englezii vor fi poate siliţi să-şi apere insula oraş cu oraş, stradă cu stradă, casă cu casă.

Motiv în plus pentru a te duce să vezi un *show*, dacă se mai găsesc locuri. Asta este filosofia lui Joe. Cu ce te-ar împiedica dacă vezi un *show* ca, la momentul potrivit, să aperi Londra, casă cu casă, împotriva invadatorului?

Jean şi Valentin se raliază acestui înţelept punct de vedere.

Mâine, cei ce renunţă la luptă se vor întoarce în Franţa. Jean simte cum îl invadează nostalgia de care obiceiurile lui de globe-trotter n-au izbutit să-l dezbare când se gândeşte la Franţa, la Paris.

Oare în ce haos trebuie să se afle acum Franţa... pradă a tot ce-i mai rău. Îl trece un fior.

Valentin... Anny... Joe... Londra... Un *show*.

XII
OLGA SIMONOVNA

În fiecare zi se întâmpla ca Olga să se rătăcească prin Kremlin. E ca un oraş în care clădirile se îmbină, în care culoarele trec de la o clădire la alta ca pişte străzi interioare, în care e de ajuns o clipă de neatenţie pentru a fi derutat.

Olga răspunde unei convocări a tovarăşului Siginski. După întrevederea cu doamna Molotov, Olga nu şi-a mai reluat cursul de puericultură la Leningrad. E folosită la ministerul Afacerilor străine, unde face traduceri şi rezumate ale ziarelor şi revistelor franceze. Trebuie de asemenea să asculte emisiunile radiofonice în franceză ale Parisului, ale Londrei, ale Romei şi ale Stuttgartului, şi să noteze elementele esenţiale.

Nu e o muncă plictisitoare, deşi cam birocratică. E nevoie de iniţiativă şi simţ politic.

Olga coteşte spre culoarul care duce la biroul lui Siginski. Comisarul poporului o primeşte imediat. E un bărbat înalt, cu pometii ieşiţi în afară. Intră numaidecât în miezul chestiunii. A aflat că Olga cunoaşte bine Franţa. Ce gândeşte ea despre înfrângerea franceză? O crede oare decisivă? Siginski nu şi-ar fi închipuit că Franţa va rezista atât de prost. Olga răspunde că i s-a întâmplat să traducă în franceză, în 1939–40, manifeste de propagandă care recomandau proletariatului francez încetinirea ritmului de lucru, cu alte cuvinte boicotul. Acest cuvânt de ordine, gândeşte Olga, n-a fost urmat orbeşte de clasa muncitoare, însă a semănat tulburare în spiritele comuniştilor francezi.

Siginski consideră că totul poate fi recuperat. La Paris activitatea va fi discret sprijinită de către ambasadă, care n-a părăsit, în mod voluntar, strada Grenelle, trimiţând la Tours, după aceea la Bordeaux, numai un însărcinat cu afaceri. Germanii vor fi, într-o oarecare măsură, obligaţi să tolereze o activitate discretă.

Guvernul îşi propune să îndrepte spre Anvers un vas cu cereale cerut de Reich. Va fi prilejul nimerit pentru a introduce câţiva agenţi siguri în Franţa ocupată. Olga vrea cumva să fie printre aceştia? Va avea un paşaport comercial care îi va îngădui să se ducă la Bruxelles mai întâi, după aceea la Paris. Ici

şi colo, va lua contact cu cei permanenţi şi le va comunica noile cuvinte de ordine.

Misiunea care i se propune este un semn de extremă încredere. Va fi introdusă în intimitatea secretelor subtile ale diplomaţiei sovietice. Siginski ştie că ea va fi demnă de acest lucru. Aceasta este de altfel şi părerea tovarăşului Litvinov.

Litvinov? La acest nume, Olga îşi manifestă mirarea. Fostul ministru al Afacerilor străine nu mai este în dizgraţie? Fata nu spune nimic, dar Siginski zâmbeşte, citind treptat în mintea Olgăi supoziţiile care se fac acolo.

Se ridică, îi întinde mâna.

— Pe marţi dimineaţa, tovarăşă. Sunt sigur că vei proceda repede şi bine.

*

Olga ocupă una dintre cele trei cabine ale cargoului *Robespierre*. Este tratată de către căpitan cu consideraţie. la masa în careul ofiţerilor, cu aceştia şi cu ceilalţi doi călători, „responsabilul” cu cerealele depozitate în pântecele vasului şi un inginer care va vizita amelioraţiile portuare pe care Reichul le continuă la gurile fluviului Escaut.

Olga trebuie să se ducă la biroul de schimburi economice, pe strada Dumont-d’Urville, la Paris, pentru a lichida acest centru, de altfel redus la aproape nimic din septembrie 1939.

Paşaportul ei diplomatic şi un anumit document german, pe care i l-a înmânat Siginski îi facilitează călătoria. De la Anvers Olga ia trenul până la Bruxelles. Cu toate că nu are nicio misiune de îndeplinit în acest oraş, este foarte bucuroasă că Bahnhof Kommandantur[26] îi cere (cu multă politeţe} să aştepte douăzeci şi patru de ore posibilitatea de a o conduce, pe calea ferată, până la Namur, de unde va fi cu putinţă, via Charleville, să ajungă la Paris, deoarece linia Charleville-Paris a fost restabilită.

Douăzeci şi patru de ore înseamnă, pentru Olga, posibilitatea de a lua contact cu un tovarăş belgian a cărui adresă o are.

Olga întâmpină oarecare dificultate în găsirea lui Meulemans. Izbuteşte cu aproximativ două ceasuri înaintea orei fixate de către Bahnhof-oberoffizier. După greutatea pe care o încearcă pentru a-l convinge pe Meulemans în legătură cu necesitatea de

[26] Comandamentul gării (germ.).

a crede în misiunea celui dintâi stat proletar (care va uimi lumea, când va sosi momentul), Olga măsoară misiunea pe care o va avea de îndeplinit în Franţa.

La Paris, consemnele armatei şi ale poliţiei au fost, în timpul războiului ciudat, vânătoarea împotriva militanţilor comunişti mai curând decât împotriva celor din coloana a cincea. Cele mai bune elemente ale Partidului zac în închisorile din Algeria sau au fost puse pe fugă. La ambasadă, pe strada Grenelle, nu i se ascunde că acţiunea va fi dificilă în Franţa „liberă". Fascismul care se va instaura acolo nu va avea, pentru comuniştii francezi, menajamentele pe care germanii le respectă în zona ocupată, din motive de înaltă diplomaţie: *L'Humanité* este pe cale să reapară.

Olga trebuie să organizeze o reţea de noi „responsabili", aleşi dintre vechile elemente care nu figurează pe nicio listă a celulelor. Vechii membri cunoscuţi ai partidului sunt hăituiţi, când nu sunt, ca şi parlamentarii, internaţi în lagărele din Africa. Va trebui, în sfârşit, să fie contactaţi unii tineri, gata de acţiune. Va trebui să se evite lanţurile lungi, provocând, în caz de înrolare a unui agent dublu, pierderea unei întregi organizaţii. Nu mai e aceeaşi tactică din timpul Republicii, atât de comodă când era vorba să-i păcăleşti pe agenţii provocatori ai lui Tardieu. Acum se va proceda prin celule autonome.

În timpul şederii ei la Paris, Olga a fost obiectul celor mai amabile atenţii din partea autorităţilor de ocupaţie. A putut chiar să mijlocească eliberarea câtorva comunişti deţinuţi pentru păcate uşoare: noul ambasador al Germaniei la Paris, Otto Abetz, a pus serviciile sale să intervină în favoarea lor. Îndată ce Olga şi-a manifestat dorinţa de a se duce la Marsilia, un planton a venit să-i aducă, la hotelul unde a tras, *ausweis*-ul permanent.

„Dacă e adevărat că pactul de neagresiune i-a îngăduit lui Hitler să se lanseze în războiul spre Est, după aceea spre Vest, nu-i mai puţin adevărat că acest război va fi, până la urmă, mormântul fascismului."

Iată ce le explică Olga tovarăşilor. Stalin n-a făcut decât să aplice doctrinele lui Lenin. Prin războiul Germaniei în Est, Sovietele au dobândit trei ţări baltice şi o mare parte de teritoriu în Polonia, care constituie preţioase fortificaţii împotriva riscului unui atac german. Stalin nu ignoră *Mein Kampf*. Ştie că bogăţiile Ucrainei şi ale Caucazului, minele, grâul, petrolul îl tentează pe

Hitler mai mult decât Vestul european, exploatat la maximum. Marele imperiu colonial german ar fi trebuit să fie Ucraina şi Caucazul. Singura primejdie era aşadar o pace germano-engleză pe spinarea Rusiei.

Iată ce i-a propus Hitler lui Chamberlain, în ultima lor convorbire între patru ochi, în seara de la München. Atunci, U.R.S.S. a fost expusă unui risc îngrozitor şi Revoluţia era pe punctul de a fi înfrântă pentru secole: a trebuit să se manevreze cu sânge rece iar nu cu sentimentalism.

Acum începe cea de a doua manevră.

Armata Revoluţiei trebuie să se pregătească, dorind ca războiul capitalist să dureze multă vreme, pentru că numai cu acest preţ zorii Revoluţiei se vor înălţa peste lume.

Mulţimea marsilieză, gălăgioasă, se înghesuie în dezordine. Terasele cafenelelor sunt ticsite de consumatori. Nici urmă de tristeţe sau de înfrângere. Olga se întreabă dacă acest lucru e semn de forţă interioară sau de înspăimântătoare slăbiciune.

XIII
JAROSLAV HALIVEC

Încă de la Karlsbad, Jaroslav a intrat în tunelul fără de capăt al spaimei. În cele mai rele momente ale captivităţii, când aştepta, dimineaţa, vizita călăului, nu-i fusese mai frică decât în timpul fugii spre Uşurod, sau chiar în noaptea când o cucerise pe Kate, pentru prima oară, acea noapte în care sirenele urlau alarma.

De atunci, n-a încetat niciodată să-i fie teamă. Fuga lor stupidă spre Elveţia, arestarea lor la frontieră, apariţia lui Minnie nu fac, în mintea lui Jaroslav, decât un bloc enorm de spaimă.

Jaroslav este de asemenea conştient de josnicia lui. Şi se miră că un om atât de josnic mai poate să iubească viaţa, de vreme ce nu poate să se uite în propriii lui ochi, când îi întâlneşte dimineaţa în oglindă în timp ce se bărbiereşte.

Călătoria asta de coşmar de-a curmezişul Belgiei... Cohorta jalnică de refugiaţi căreia i se alăturase în apropiere de Charleroi (Minnie avusese ideea să-i căptuşească portofelul cu bancnote franceze... o atenţie agreabilă în definitiv). Pe camioane, căruţe, tractoare mari, în trenuri care opresc la toate staţiile de pe traseu şi chiar pe bicicletă, Jaroslav fugise de-a curmezişul Franţei, sub ameninţarea Stukasurilor – aşa cum fusese instruit.

Împărţit între frica de a fi mitraliat şi aceea de a fi împuşcat, Jaroslav a ajuns la Lyon. Are acolo o adresă. Omul pe care-l întâlneşte, un francez, îi dă o altă adresă, la Marsilia. O parte din Franţa nu va fi ocupată. Va fi important să întreţină, în această zonă, informatori printre refugiaţii politici.

La Marsilia, unde găseşte, ca prin minune, o slujbă de verificator al instalaţiilor într-o societate de telefoane, săptămânile trec. Jaroslav locuieşte într-o cameră întunecoasă, pe strada Tapis-Vert. Mănâncă la birtul unui asiatic din cartierul Primăriei. Într-o cafenea, unde refugiaţii încearcă să-şi uite de necazuri, îl întâlneşte pe Joseph Hansec, pe care l-a cunoscut odinioară la Praga. Joseph Hansec este un vechi membru al Partidului. La început, Jaroslav n-a avut încredere în el. Poate că şi Hansec e demn de dispreţ, ca şi el. Dar pe urmă, înfăţişarea cumsecade a lui Hansec, cuvintele sale fără înconjur îi trezesc încrederea.

Într-o seară de octombrie, Hansec îi vorbeşte de partid. Care a fost dizolvat, interzis. Cu toate acestea, a venit o tovarăşă de la Moscova cu consemne. Jaroslav e înspăimântat. La început afirmă că nu mai vrea să se amestece în politică, ci numai să mănânce şi să doarmă. Hansec se zbârleşte. Jaroslav Halivec, scăpat teafăr din temniţele naziste, e în mare măsură un exemplu. Cu toate protestele lui, Hansec îl ia cu el la şedinţa unde trebuie s-o întâlnească pe tovarăşa rusoaică.

În odăiţa din fundul prăvăliei unui negustor levantin, pe vremuri specialist în rahat lokum şi în halva, astăzi lansat în „bursa neagră” (astfel se numeşte traficul clandestin cu mărfurile de consum care sunt raţionalizate), s-au adunat cincisprezece oameni: toţi garantaţi de către organizatorii întrunirii. Intrând, Jaroslav o recunoaşte pe Olga, aşezată dinaintea unei mese rotunde. N-a mai văzut-o de la congresul din Valais: unsprezece ani. Dar n-a uitat nici obrazul subţire, nici ochii limpezi, nici părul zburlit, nici gestul obişnuit cu care îl aduna spre ceafă.

Hansec îl prezintă pe Halivec. Olga se uită la el:

— Bună ziua, tovarăşe Halivec. N-aţi uitat congresul din Valais, presupun?

Totul se petrece ca într-o ceaţă. Olga oferă ţigări ruseşti, cu capăt de carton. Levantinul gras umple cu lichior de anason nişte păhăruţe năclăite şi îl închină pe al său pentru triumful Revoluţiei proletare.

Olga expune consemnele. Jaroslav nu încearcă să înţeleagă. Stalin, Partidul, toată lumea, în definitiv, a trădat. Iar el, Jaroslav, pentru ce ar fi fost singurul care să nu trădeze?

Olga vorbeşte pe îndelete. Treptat, cuvintele, după aceea ideile, îl pătrund pe Jaroslav. Şi dacă totuşi ar fi adevărat că Stalin considera necesar să lase imperialismul democratic şi fascismul capitalist să se masacreze reciproc?

Olga arată că Partidul trebuie să-şi creeze o activitate, de exemplu să se publice un ziar clandestin la Marsilia, să se formeze grupe gata de acţiune. Tovarăşul Benadon va fi delegatul celei de a III-a Internaţionale. Numai dânsul îi va cunoaşte pe responsabilii diferitelor celule, între care vor exista pereţi etanşi.

Un tovarăş vrea să afle care trebuie să fie atitudinea militanţilor în privinţa celor ce s-au declarat de partea

„disidenţei” organizată în Anglia de generalul de Gaulle. Există acolo o mişcare patriotică ce ar putea să-i atragă pe cei ostili guvernului de la Vichy, mai cu seamă mulţi comunişti vechi sau simpatizanţi.

Olga n-are instrucţiuni precise. Consideră cu toate acestea că orice atitudine ostilă guvernului de la Vichy trebuie să fie tratată cu simpatie. Se poate lua în consideraţie chiar (dacă fenomenul capătă extindere), o viitoare colaborare cu această mişcare.

Tovarăşul crede că nu poate fi vorba de o asemenea colaborare în momentul de faţă, partizanii Angliei proferând injurii la adresa atitudinii „prohitleriste” a U.R.S.S. şi neputând să le fie opus niciun argument care să aibă valabilitate în ochii lor.

Olga răspunde că trebuie să se încerce menţinerea legăturii cu ei.

Când Jaroslav se află din nou pe stradă, e singur, cu inima grea şi mintea tulburată. În spatele lui, nişte paşi repezi şi hotărâţi îl fac să tresară.

— Sper că mă aşteptai, spune Olga.

El nu ştie ce să-i răspundă.

— Ce s-a întâmplat cu dumneata, după Valais? adaugă fata.

Îi răspunde că se află în Partid începând din 1934 şi că a fost torturat la Karlsbad. Olga ştia. A cerut informaţii asupra fiecăruia dintre tovarăşii convocaţi. Însă ceea ce ar fi dorit să ştie, e ce se întâmplase cu Jaroslav între eliberarea lui şi sosirea la Marsilia; Jaroslav începe să povestească păţania din Arlberg. N-avea decât s-o aranjeze un pic, să inventeze un popas în Elveţia. Dar cuvintele nu vin. Se opreşte la colţul unei străduţe.

— Nu pot să-ţi povestesc toate astea aici, spune în cele din urmă.

— Vino cu mine, zice Olga.

Jaroslav i se părea suspect. La ieşirea din închisori şi din ocne se recrutează informatorii. În timpul întrunirii, Olga nu l-a pierdut o clipă pe Jaroslav din ochi. La sfârşit, l-a ajuns din urmă, pentru a şti adevărul. Acum, îl conduce la consulatul U.R.S.S., unde are la dispoziţia ei o cameră şi un mic salon.

Trecând pe lângă paşnicul agent de gardă aflat dinaintea clădirii, Jaroslav are o tresărire. I s-au povestit atâtea lucruri despre G.P.U. Se gândeşte, o clipă, să se arunce în braţele poliţistului, să-i ceară ajutor.

Olga sună, îi face semn să treacă înaintea ei.

Aşezată pe divanul care ocupă un colţ al micului salon, fumează.

Jaroslav nu pledează; mărturiseşte. Se pierde în amănunte insignifiante, sare peste anumite fapte importante. Atunci Olga îl întrerupe şi-i cere să precizeze cutare sau cutare punct.

E oare un om golit, ca o coajă de pepene verde, care trebuie aruncat definitiv? Sau ar mai fi cu putinţă să-l folosească? Nu pui mâna în fiecare zi pe cineva prieten cu o personalitate apropiată lui Hitler. Olga ar dori să se consulte cu o altă persoană, însă trebuie să hotărască imediat, cât timp îl are în faţă pe Halivec. A atins oare fundul şi poate să se ridice din nou, ca un plonjor?

— Ai să mă laşi să plec? întreabă el scuturat de fiori.

— Sunt aici ca să te ajut să devii dumneata însuţi, răspunde ea.

Apoi aprinde încă o ţigară, îi întinde pachetul.

— Salvarea dumitale, tovarăşe, va fi o revanşă frumoasă. Dumneata eşti o victimă a brutelor naziste. Au încercat să-l ucidă pe adevăratul Jaroslav Halivec. Eu însă, eu sunt sigură că el n-a murit.

Aceste cuvinte de orator din şcoala de la Bobigny vin cu naturaleţe în gura Olgăi. Un agent dublu bine strunit poate fi util. Pe deasupra, îi este milă, ceea ce nu trebuie să-i influenţeze întru nimic decizia.

— Nu-ţi vreau decât binele, spune ea. Ai devenit un agent al Gestapoului? E poate o şansă nesperată. Ba da, prietene, ba da.

Jaroslav clatină din cap.

— Mă duc să-ţi fac o ceaşcă de ceai, reia Olga. În noaptea asta ai să te culci aici. O să mai vorbim despre toate astea mâine.

Jaroslav priveşte cu nelinişte în jurul său.

— Nimic nu te reţine, decât dumneata însuţi, urmează Olga. Dar nu-mi spune că ai chef să pleci.

Interlocutorul s-a ridicat.

— Oamenii cei mai curajoşi au clipa lor de laşitate. Îţi ofer o ocazie excepţională, tovarăşe Halivec. Dacă treci pragul acesta, eşti un om pierdut în faţa conştiinţei dumitale, o ştii la fel de bine ca şi mine.

Jaroslav se prăbuşeşte.

— Nu trebuie să-mi încredinţezi nimic. Vor şti să mă regăsească şi să mă înspăimânte... Nu se întoarce nimeni la Karlsbad.

Olga îi dă o lovitură neaşteptată peste umăr.

— Pun apa să fiarbă şi mă întorc.

Năucit, Jaroslav o urmăreşte cu privirea. O aude scotocind într-un dulap, dând drumul la apă.

Ar putea, dintr-o săritură, să ajungă la uşă, pe culoar, pe scară, în stradă. Picioarele îi sunt de plumb. Îl doare capul. „Pentru ce se interesează oare femeile de el? Kate... Minnie... Şi această Olga, acum?”

Aude apa cum cântă în ceainic. Olga reapare cu o tavă pe care se află două ceşti, biscuiţi şi ceainicul.

— Voi, cehii, voi apreciaţi mai mult cafeaua, mi se pare, nu?... Atâta pagubă. Va trebui să te mulţumeşti cu ceai *à la russe*, spune ea.

XIV
MARCO AGUSTI

Un om străbate Via Appia, pustie. Nu acordă nicio atenţie mormintelor strămoşilor şi nici intrării în catacombe. Se sileşte să nu alerge. Se priveşte acţionând cu acea curiozitate amuzată care de la o vreme nu-l mai părăseşte. Se întreabă cu interes dacă va izbuti să treacă peste toate dificultăţile ce i se ivesc în cale.

Va încerca să ajungă la Veneţia, după aceea la Fiume, unde poate conta pe ajutorul unui vechi camarad, pentru a trece în Iugoslavia. De acolo, să ajungă în Grecia, la Atena, unde o soră a mamei sale nu-i va refuza ospitalitatea, aşteptând ca apoi să păşească într-o nouă etapă a destinului său, de azi înainte rătăcitor.

Să iei trenul spre Veneţia în ziua declaraţiei de război este o performanţă nu tocmai obişnuită, pentru că nu are niciun act. Se urmăreşte pe sine cu interesul complice al cititorului de romane de aventuri.

Condamnat la muncă silnică, dar considerat nebun de către medicul închisorii, Marco Agusti a fost transferat într-o casă de sănătate a statului, la periferia Romei, pe şoseaua spre Neapole. Acolo, Marco s-a privit organizându-şi evadarea cu admiraţie. Partea plăcută e că n-are nevoie să simuleze nebunia, pentru că este într-adevăr nebun. Cel puţin unul dintre cei doi Marco este nebun. Celălalt este lucid, spectator curios faţă de actele temerare ale celui dintâi.

Dobândise complicitatea unuia dintre gardieni, vechi comunist. Însă acest gardian avea puţină greutate, era ţinut sub observaţie şi arareori lua contact cu prizonierii. Era prepus la duşuri. Ca să-i vorbească, trebuia deci să simuleze o criză şi să suporte jetul rece.

Intrarea în război a Italiei tulburase bunul mers al azilului. Mai mulţi gardieni trebuiau să-şi ia în primire posturile din apărarea teritorială (restul mobilizării se terminase încă de acum câteva săptămâni). Vechiul comunist (căruia nu-i era încredinţat niciun post militar, în virtutea suspiciunii cu care era înconjurat) rămăsese singur, în seara aceea, pentru a asigura supravegherea. Înainte de a pleca, gardienii administraseră

calmante celei mai mari părţi dintre bolnavi, aţâţaţi la rândul lor din cauza ştirilor.

Marco se văzuse, plin de curiozitate, deşurubând o bară de la patul său, reperată cu multă vreme înainte. Şi aşteptase cu încredere, cu toate că Marco cel sardonic îşi bătea joc de el.

Către miezul nopţii, vechiul comunist venise să vadă, în timpul rondului obligatoriu, dacă nu-i lipseşte nimic. Omul nu credea în nebunia lui Marco. Îl considera un comunist scos temporar din temniţă şi nu-şi ascundea simpatia pentru acest „terorist" glorios, care aruncase în aer o uzină.

Fără niciun fel de consideraţie faţă de admiratorul său, Marco îl ameţise cu bara de la pat, după aceea îmbrăcase uniforma lui (având grijă să smulgă găitanele roşii ale pantalonilor şi insigna de la haină). Spre marele său regret, trebuise să ia şi portofelul omului. Din nefericire, portofelul nu conţinea niciun act de identitate, ci numai două sute cincizeci de lire.

Plin de admiraţie pentru sângele său rece, Marco a părăsit casa de sănătate, adresându-i obişnuitul salut fascist paznicului adormit care i-a deschis poarta.

Pe străzi, s-a descotorosit de caschetă. Acum nu trebuie să alerge, nu trebuie să ajungă la gară la o oră când niciun tren nu-i gata de plecare, pentru a nu se face remarcat.

Sau poate că patrulele sunt rare, în noaptea asta? Se prea poate ca fasciştii să aibă alte griji decât să verifice hârtiile călătorilor din trenuri.

Marco se întreabă până unde va sluji norocul această acţiune temerară, care poate să-l elibereze sau să-l ducă sub securea călăului.

Şi pariază pe zece contra unu că va ajunge la Fiume... pe trei contra o sută că va trece frontiera.

Şi se bucură la ideea că în orice caz va câştiga pariul.

XV
JOE SMITH

RAPORT AL LUI ANTON STRAKOŞ

Cairo, septembrie 1940

Dificil lucru, când nu ştii limba coptă, să dai de verigile unui lanţ rupt în mai multe locuri de către Intelligence Service. În timpul celor dintâi săptămâni, a trebuit să tatonez, s-o apuc pe unele piste care până la urmă se înfundau.

Cu toate acestea, am reuşit să-i regrupez pe unii dintre agenţii mei subalterni (informatori, cutii de scrisori) în mediile musulmane.

Ţin să dau dovadă de zel şi de pricepere, după ce le-am pricinuit şefilor mei (desigur, fără să vreau acest lucru) atâtea griji. După deplorabila aventură a dansatoarei Stella şi a spionului Pavlovici Ante, aş fi înţeles să fiu aruncat la câini şi niciodată organizaţia să nu mai folosească un om care nu şi-a putut ţine limba în braţele unei prostituate, în ajunul unei acţiuni importante.

De aceea sunt însufleţit de o recunoştinţă nespusă, pentru că mi-a fost îngăduit să mă reabilitez – fără îndoială având în vedere statele mele de serviciu anterioare.

Acestea fiind spuse, misiunea mea nu poate înainta decât încet.

Urmează o listă amănunţită a rezultatelor obţinute de Vlado Strakoş, plecat din Salonic pentru a reconstitui reţeaua de informare a Axei în Egipt. (Se poate presupune că Strakoş serveşte în momentul de faţă un serviciu german instalat în Turcia. Obligat să părăsească Balcanii, dezavuat de către „organizaţie” în urma şantajului lui Pavlovici, a fost pescuit din nou în Turcia de către agenţii bulgaro-germani şi trimis la Cairo.)

Până în clipa când voi putea să pun din nou piciorul în Balcani şi voi putea să-i bag din nou pe gât câinelui de Ante Pavlovici infamele sale trăncăneli, când voi putea să-i smulg limba şi să-i crăp ochii, ca unei hiene trădătoare ce este, până în clipa aceea nu vor mai exista nici zi, nici noapte în viaţa lui Strakoş Anton.

În pofida protectoratului, agenţii britanici nu lucrează aici complet liber. Sunt constrânşi la anumite precauţii faţă de guvernul egiptean, lucru care constituie un atu pentru noi.

Până în prezent nu remarcasem decât plevuşcă, acum însă cred că am dibuit un personaj important. E un savant cu un aer cam trăsnit, care-şi petrece viaţa în vecinătatea Piramidelor şi în cartierele indigene. Trebuie să fie un agent important al Service-ului englez.

E un grec pe nume Spiridon Vouros, Simulează interesul pentru egiptologie. Pentru a intra în legătură cu el, a trebuit să învăţ pe dinafară o duzină de cărţulii despre Piramidele şi religiile egiptene. Nu trebuia să risc şi să mă las redus la tăcere. Se ştie că în acest gen de activitate englezii sunt foarte bine instruiţi. Omul meu e tobă de carte.

Ieri, m-am dus la abordaj dinaintea piramidei lui Keops. Ne-am luat la întrecere în erudiţie. Trebuie să spun că m-am descurcat destul de bine în privinţa asta. Am trecut un veritabil examen. Omul face pe maniacul. Dar cunoaşte prea bine problemele europene pentru a fi într-adevăr ceea ce pretinde. Când se pun pe tapet aceste subiecte, e tot atât de la curent ca şi în privinţa lui Sesostris şi Ramses.

Are legături cu nişte musulmani din Cairo. E, în mod evident, în căutarea agitatorilor folosiţi de noi pentru a ridica Islamul împotriva englezilor.

Trebuie să înaintez cu prudenţă, dar nu mă îndoiesc de faptul că voi obţine în curând rezultate substanţiale în misiunea dublă şi delicată cu care aţi binevoit să mă onoraţi.

Anton Strakoş (628)

JURNALUL LUI SPIRIDON VOUROS

Luni

La Cairo, mi-am făcut un prieten. E vorba de un musulman de rang înalt, kufist de tradiţie mistică. Nu încape nicio îndoială că, în cazul acestor musulmani, există legături cu tradiţia esoterică.

Nu l-am întrebat încă pe noul meu prieten, Abu Bekhr, din teama să nu-l înspăimânt, despre tradiţia alexandrină. Dar nu mă îndoiesc de acest lucru în prezenţa unui om care atinge înaltele grade ale ordinului său (ordinul Ahmedienilor).

Sunt pradă asiduităţilor unui inoportun. E vorba despre un evreu din Salonic care mă copleşeşte cu o odioasă erudiţie de primitiv.

Miercuri

Zilele omului sunt socotite, spune Simon Ben Iochai. Prea scurte pentru ca spiritul să aibă timpul de a-l înţelege pe Dumnezeu în plenitudinea sa.

Înainte de a fi creat vreo formă în această lume, el era singur, şi nu se asemăna cu nimic. Astfel că nicio inteligenţă nu-l poate înţelege, dincolo de toate creaţiunile şi de toate simbolurile, ca marea, ale cărei ape sunt fără cuprins şi fără formă.

Cauza supremă n-are nici formă, nici figură. Nu există niciun mijloc de-a o pricepe şi niciun mod de-a o cunoaşte.

Dumnezeu nu poate fi considerat ca ansamblul creaţiunii şi nici ca suma propriilor sale însuşiri. Dar fără aceste însuşiri, omului îi este cu neputinţă să-l priceapă. Acestea sunt necesare ca nişte sticle afumate pentru a privi soarele.

A început prin a forma un punct imperceptibil. Acesta a fost prima sa gândire. Deoarece s-a gândit astfel pe el însuşi, litera *iod* a fost izvor iniţial al Înţelepciunii divine, un punct în Infinit. A început apoi să-şi construiască gândirea şi s-o acopere cu un veşmânt bogat şi strălucitor: Universul.

M-am întors la viaţă datorită întâlnirii cu Joe Smith.

Am luat dejunul împreună, în cartierul vechi din Cairo. Smith m-a pus la curent cu ceea ce se petrece în lume. Englezii sunt singuri, de azi înainte, în faţa Germaniei cuceritoare. Pentru Smith, victoria germană ar însemna sfârşitul civilizaţiei occidentale.

N-am găsit de cuviinţă să-i explic acestui băiat excelent că există, pentru Umanitate, încercări necesare şi că aceasta poate fi una dintre ele. Nu e în stare să priceapă că nicio victorie materială n-are importanţă. Poate tocmai aceasta e calea însemnată de Providenţă, această nimicire a civilizaţiei intelectuale şi ştiinţifice?

Poate că va trebui să străbatem această încercare grea pentru a redescoperi Spiritul?

SCRISOAREA LUI JOE CĂTRE ANNY

Octombrie 1940, Cairo.

Scumpa mea fetiţă,

Ce călătorie minunată, dacă n-aş fi fost atât de îngrijorat în privinţa ta! E indecent ca eu să fi făcut o croazieră în jurul Africii, cu escale la Brazzaville, la Cap, la Aden şi la Port-Said, fără să aud vorbindu-se de vreun submarin german sau de vreun stuka, şi să fi putut, într-o bună dimineaţă, să urc pe punte pentru a vedea profilându-se, pe deasupra liniei orizontului, înălţimile de la Sfânta-Elena, iar acum, să fiu la picioarele Piramidelor, în vreme ce tu, biată femeie îţi pleci spinarea sub bombardamentele barbare.

Îţi dai seama că stăteam cu toţii, în timpul călătoriei, strânşi în jurul aparatului de radio la popota subofiţerilor, ca să ascultăm emisiunile din toate ţările, ca nişte cetăţeni liberi ai liberei Anglii, care au dreptul să fie informaţi. Spicherul englez de la Stuttgart, care ne făcea să râdem în hohote la început, nu ne mai pare amuzant când anunţă cu o voce cavernoasă distrugerea metodică a Londrei.

Din fericire, Big Ben e încă acolo. L-am auzit adineaori şi trag nădejde că nu e un disc.

Dacă aş fi putut să-mi imaginez asemenea lucru, n-aş fi plecat voluntar în Egipt, pentru că, prin părţile astea, nu există război şi nu va exista fără îndoială niciodată nimic.

Ieri seară, Churchill a vorbit la radio, tocmai în timp ce nemţii, cu sutele, aruncau asupra voastră încărcăturile lor ucigaşe. Şi noi, cei ambuscaţi în Orientul Apropiat, aveam impresia că auzim explodând bombele, în timp ce el se adresa Imperiului. Era mişcător, mai ales că fiecare dintre noi a lăsat în ţară tot ce are mai de preţ.

Ceea ce e îngrijorător, e superioritatea lor aeriană. Piloţii noştri luptă pe cerul Londrei în proporţie de unu contra trei şi vor fi necesare câteva luni pentru a egaliza forţele.

Sunt sigur că tu ai un moral excelent, pentru că tu eşti o fetiţă tipică a Angliei. E o realitate faptul că englezii n-au niciodată moralul mai bun ca atunci când afacerile par să se ducă de râpă.

Mi se spune că au fost mari stricăciuni la Westminster şi la Whitehall. Nu credeam să fiu mişcat la gândul că vechiturile astea sunt distruse. Ei bine, de acum înainte e evident că sunt.

Noi aici am nimerit în plină civilizaţie. Nu vorbesc despre aceea a egiptenilor de acum cinci mii de ani, ci de aceea din

1938. Cred că oamenii de aici, chiar englezi, nu-şi dau seama de ceea ce înseamnă acest război. După cum nu pricep nici pericolul la care e expus Imperiul, ca şi ei înşişi.

Evident, noi, tu şi cu mine, avem încredere, pentru că noi credem în bunul Dumnezeu şi nu ne bazăm nicidecum pe cursul ridicat al bumbacului egiptean.

Se cheltuiesc mulţi bani, la Cairo. Nu eu, având în vedere că n-am decât solda. Portretele pe care le fac sunt figurative. Cu toate acestea, există speranţă. Am fost prezentat ieri unei doamne foarte importante. Se pare că ea a avut o dispută cu una dintre prietenele ei în privinţa mea, pe vremea expoziţiei mele în două dimensiuni de la galeria Artelor Frumoase. Trebuie să-ţi spun că doamna asta e gen snob.

A cerut colonelului să-mi îngăduie să-i fac portretul. Însă mi-e teamă să n-o decepţionez pe lady X... Nu am dispoziţie să întreprind un portret în două dimensiuni.

Am remarcat de asemenea că lady X... e indignată la gândul ca o personalitate ca mine, pe deasupra erou al apărării Dunkerque-ului, să deţină umilul grad de sergent.

Anny dragă, această *military cross* pe care o port cu o anumită vanitate pe străzile din Cairo, fiecare londonez o merită în fiecare zi mai mult decât am meritat-o eu, pentru că fiecare londonez, fie el muncitor, comerciant sau dactilografă, se duce la munca lui, îşi continuă viaţa ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat în timp ce el se afla în adăpost. Şi apoi, există cei care nu sunt în adăpost: adică tu.

Dacă totul este în ordine, această scrisoare va ajunge la tine caldă încă de afecţiunea mea, fetiţă scumpă. Terminând-o, sunt sentimental ca un personaj al dragului şi bătrânului Dickens.

Curaj, *baby!* Încredere! Joe al tău te iubeşte şi nu e cu putinţă ca ei să câştige, ca Londra să vadă vreodată Panzerele murdărind străzile sale. În 1914, a existat miracolul Marnei. În 1940, va exista miracolul Londrei. Câştigând timp, voi sunteţi cei care veţi fi câştigat războiul.

Al tău,

JOE

P.S. – Unul dintre visurile vieţii mele era să văd Piramidele. Le-am văzut azi-dimineaţă. Din nefericire nu eram bine dispus.

Nu cumva ţi-am vorbit de un grec pe care l-am cunoscut odinioară... Un anume Vouros?

Imaginează-ţi că l-am întâlnit pe acest Vouros azi-dimineaţă, înaintea piramidei lui Keops. Nu sunt uşor impresionabil, dar acest Vouros m-a dat gata. El se află aici pentru a aştepta anul 2000. Pretinde că anul 2000 va vedea născându-se o nouă eră a umanităţii şi vrea să se afle la loc bun pentru acel moment.

M-am reţinut să nu-i răspund că în anul 2000 el riscă într-adevăr să fie puţin cam uzat.

Altădată, mă umflam în pene că sunt original. Pot chiar să-ţi mărturisesc faptul că-mi dădeam osteneala pentru asta. De astă dată Vouros e cel care m-a uimit.

XVI
JEAN BREUIL

De şase săptămâni, alarma sună fără încetare deasupra Londrei, cu toate că se simte, în aceste ultime zile, o uşoară slăbire a raidurilor nocturne. Aceste raiduri sunt mult mai ucigaşe, dar procentajul de pierderi ale agresorilor creşte în mod regulat, graţie progreselor făcute de apărarea antiaeriană şi faptelor eroice ale vânătorilor, care vor deveni legendare mai târziu. Unii dintre ei se întâlnesc cu inamicul în aer chiar şi de zece ori pe zi, şi totdeauna în proporţie de trei contra unu.

Niciodată Anny n-a avut atât de mult de lucru la birou, cu atâtea „mărfuri privilegiate” şi vapoarele scufundate – cu miile de tone. Şi, fireşte, pe fiecare dintre vapoare, există mărfuri tranzitate de către Julius Spikfire esq. and. Co.

De cum pleacă de la birou, Anny se duce să-şi ia poşta. Toată noaptea, trebuie să alergi sub bombe, să transporţi oameni însângeraţi pe brancarde, să duci la creşe copii mici pierduţi, urlând de spaimă. Londra arde în fiecare noapte, ca un punci uriaş. În toate părţile, casele se prăbuşesc. Trebuie să te feliciţi de fiecare dată pentru faptul că nu te-ai aflat dedesubt, în momentul fatal.

Când se scoală, pică de somn tot atât de mult ca şi pe vremea când lua parte la întâlnirile Coloriştilor în atelierul lui Joe, înainte de a ajunge, prin *fog*-ul matinal, la birourile Companiei Spikfire.

O noapte pe săptămână, Anny e liberă. Ieşind de la birou, se întoarce direct la atelier, ca să doarmă. Dar în aceste nopţi există totdeauna cele mai multe distrugeri, aşa că doarme încă şi mai puţin decât în celelalte.

E caraghios cum nu-i e teamă absolut deloc atunci când este de serviciu (de altfel, ar mai găsi timp şi pentru asta?), pentru ca, de îndată ce se află fără ocupaţie în atelierul lui Joe, să-şi imagineze că următoarea bombă este destinată locuinţei sale. În zadar îşi spune, urmând teoria lui Thomas (un tip nostim, prieten de-al lui Joe, care o urmăreşte cu insistenţele lui ca şi cum şi-ar închipui că are vreo şansă!), că, dat fiind numărul de case pe care le numără Londra, teoria probabilităţilor cere ca bombele să nu cadă asupra ta însuţi: Anny nu se poate împiedica să-şi spună că în orice caz bombele astea trebuie să cadă undeva.

În seara asta, Jean nu e de serviciu. Nici Anny. S-au dus împreună la cinema. Anny are poftă să vadă *Pe aripile vântului*. Ca să intri la cinematograful de la Piccadilly, trebuie să faci coadă pentru ultimul spectacol care se termină la ora opt. Din fericire, Jean şi-a adus aminte că are un prieten la actualităţi *Metro* şi a căpătat un permis de liberă trecere. Anny e uluită de film. Din minut în minut, speră că va avea destul noroc pentru a ajunge la liman înainte de alarmă. Din nefericire, în momentul cel mai senzaţional al pasiunii lui Scarlett, sirena urlă.

Subteranele cinematografului sunt nişte veritabile catacombe. Nu se aude la început decât rumoarea zumzăitoare a conversaţiilor. După aceea, foarte departe, o bubuitură surdă: prima explozie, urmată de o lungă tăcere. O femeie scoate un strigăt; un grup de soldaţi cântă din armonică şi din gură. Lumea îi înconjoară. Bubuiturile se aud tot mai aproape. La această adâncime, nu se poate ghici dacă sunt bombele sau tirul apărării antiaeriene.

Jean şi Anny s-au aşezat pe jos, într-un colţ, cu spetele la zid.

— Oh! Oare cât mai ţine? întreabă Anny.

Lui Jean îi place mult Anny. Dacă avea o soră, ar fi dorit să-i semene, să fie simplă de tot, cu ochi frumoşi.

— Cu siguranţă că filmul n-o să mai continue, suspină Anny. Cel puţin ai păstrat biletele?

Vor trece multe nopţi înainte ca Anny şi Jean să aibă prilejul de-a vedea sfârşitul la *Pe aripile vântului*.

— Am primit o scrisoare de la Joe, murmură Anny.

— Oh! şi nu spui nimic?

— E la Cairo. Se simte bine. Îşi face sânge rău pentru mine.

Un trosnet sec, urmat de un bubuit. Lumina pâlpâie, se stinge şi apoi se aprinde din nou. Soldaţii cântă din armonici: *It’s a long way to Tipperary*.

— E caraghios, zice Anny, prefer să fiu acolo.

— Şi eu la fel, spune Jean.

Izbucnesc râsete. Nişte perechi, antrenate de muzicanţii improvizaţi, se pornesc să danseze. Se găsesc puritani care se indignează. Să dansezi, în timp ce moartea dă târcoale!

Jean crede că lucrurile stau tocmai dimpotrivă. Dacă dansezi în subsolul de la Coliseum – nu va împiedica vânătoarea să-şi continue raidul, nici pe miile de micuţe Anny să caute sub

dărâmături vieţi de salvat. Pentru a rezista, trebuie ca Londra să-şi păstreze zâmbetul.

— E caraghioasă scrisoarea lui, spune Anny. Joe crede că noi suntem eroi. Eu cred că nouă ne-ar plăcea mai mult ca nemţii să nu vină deasupra noastră.

Prima alarmă ia sfârşit. Jean are timpul să-i ofere lui Anny o cină la restaurantul francez din Soho. Vinul alb de Sauternes (patronul avea provizii, din fericire) i se urcă la cap lui Anny. Râde ca o fetiţă, apoi aproape că adoarme pe banchetă.

Jean, în acest minut de pauză dintre viaţă şi moarte, îl invidiază pe Joe. Omul nu e făcut pentru a fi singur. Şi Jean e singur. De multă vreme, nu s-a mai gândit la Kate. Oare turnează filme de propagandă nazistă? Şi Madeleine? El i-a scris de două ori, de la convalescenţă încoace. Nu i-a răspuns.

Îşi aprinde pipa îndesată cu tutun englezesc. Unul din marile sale regrete în toată aventura asta e absenţa tutunului caporal. Tutunul englezesc îl ustură pe limbă. Achită nota şi o scutură pe Anny.

— Oh! Oh! Anny! Dacă avem norocul să găsim un taxi, te conduc. Poate că ai timp să dormi un pic înainte de-a se întoarce iar avioanele.

În taxi, Anny adoarme din nou, cu capul pe umărul lui Jean. El e mişcat de această prezenţă blândă, de această încredere.

Taxiul se opreşte, fără s-o trezească pe Anny. Jean se hotărăşte s-o ia în braţe, s-o ducă sus până la uşa atelierului.

Iată că se trezeşte, zbârlită ca o pasăre.

— Noapte bună, Anny. Pe curând. Am să-ţi telefonez.

— Oh, Jean! Cred că am adormit.

În taxiul care îl duce spre cămăruţa pe care a închiriat-o aproape de Waterloo Bridge pentru rarele nopţi pe care le petrece la Londra, Jean visează, fără să doarmă pe de-a-ntregul. Urletul sirenelor îl face să tresară. Iată-le din nou.

Taxiul trage lângă trotuar. Şi şoferul şi el coboară în primul adăpost. Oamenii aleargă pe străzi. O primă canonadă a apărării antiaeriene. Proiectoare neliniştite pe cer. După aceea, în depărtare, cea dintâi bombă, cel dintâi incendiu.

Moartea e acolo, sus.

XVII
MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

O hârtie galbenă pe biroul ei. Fără să citească nota, Madeleine a înţeles: Gilbert a murit. Întrucât, de cinci luni, nu dăduse de nicio urmă a dispariţiei sale, Madeleine începuse din nou să spere. Poate găsise un refugiu la nişte ţărani? Poate că era în Anglia?

Nu va mai revedea obrazul fin, privirea melancolică şi tainică. Nimeni n-ar fi putut fi atât de puţin însufleţit ca Gilbert. Nimeni n-ar fi putut primi atâtea daruri, fără a şti ce să facă cu ele. Pentru a-l asculta pe tatăl său, Gilbert urmase cariera diplomatică. Trecuse examenele cu brio, continuând să fie indiferent. I se prezicea o carieră strălucită fiului mezin al domnului Martin-Chéraills „din petroluri”.

Madeleine nu-şi aminteşte să-l fi văzut pe Gilbert bucurându-se. Tocmai înaintea războiului, băiatul publicase un eseu asupra lui Leonardo. Îi adusese Madeleinei volumul subţire. Aşezase cartea pe o masă, cu acel surâs abia schiţat care-l agasa pe tatăl său.

— Băiatul ăsta e prea inteligent, spunea unchiul Paul-Claude Lauriac, de la Academie. Şi asta îl dezgustă. Nu e la nivel cu ceilalţi.

Madeleine făcuse, în timpul războiului, un scurt popas la Paris, tocmai în perioada unei permisii a lui Gilbert, cea de pe urmă. Îl găsise călit. Părea să fi descoperit în război o adevărată sursă de entuziasm – în sfârşit! Puţini francezi se exprimau asupra războiului cu certitudinea acestui indiferent pocăit.

Toată copilăria ei, Madeleine tremurase pentru Gilbert. Totdeauna avea impresia că-şi ţine palmele în jurul unei flăcări, spre a o împiedica să pâlpâie. Încă de la această ultimă întâlnire, la care îşi vorbiseră atât de puţin, Madeleine nu mai nădăjduia să-l revadă. Îşi dă seama astăzi, despăturind foaia galbenă.

Va fi necesar să îndeplinească unele demersuri odioase, să ceară o viză germană pentru Paris, să dea telefoane. Trebuie să anunţe ştirea tatălui său, de care Gilbert a fost mai puţin apropiat decât faţă de oricine altcineva. Domnul Martin-Chéraille îl privea pe Gilbert cu o surprindere plină de nemulţumire, ca şi cum ar fi avut pică pe el pentru că nu-i putea reproşa nimic.

Gilbert ignora ceea ce tatăl său numea „spiritul de familie” şi al cărui cult îl practica, asemenea unei manifestări cotidiene a spiritului de castă. Gilbert nu făcea niciodată vreun efort pentru a se aşeza pe acelaşi plan cu el, ca şi cum atmosfera din preajma domnului Martin-Chéraille l-ar fi asfixiat. Rareori îşi vorbeau, nu foloseau acelaşi vocabular.

Madeleinei îi e teamă de reacţiile tatălui său. Nu va fi cumva prea mândru de moartea glorioasă a fiului său mezin, ultim supravieţuitor în tancul său de luptă, pe un pod de pe Somma, pe care îl apăra şi care n-a sărit în aer?

Pentru ce n-a sărit în aer podul acela? Gilbert a fost oare asasinat de un trădător sau de un laş?

Madeleine ar vrea să plângă. Dar nu ştie să plângă. Chiar de pe când era copil, stârnea uimirea celor ai casei. Nu poate nici măcar să spere în această derizorie uşurare.

Sună telefonul. E Minnie von Hoffmanstahl. A aflat şi ea ştirea. Îi oferă Madeleinei să faciliteze demersurile pe lângă autorităţile germane. Madeleine nu răspunde. Pune din nou aparatul în furcă. Mâna îi tremură.

Gilbert a murit pentru a se ajunge aici: înfrângerea, acceptarea, într-un amestec de josnicie şi de glorie deşartă. Tot acest dezgust întruchipat de către Franţa de la Vichy.

Tot pentru a se ajunge aici, fratele mai mare al Madeleinei, Gabriel, înrolat la şaptesprezece ani, a fost ucis, la optsprezece ani, în 1918, pe Marna. Madeleine era pe atunci o fetiţă de nouă ani.

Au existat două generaţii distincte ale copiilor Martin-Chéraille „din petrol”, cei mai mari, Gabriel, Elisabeth şi Michel, cei „mici”, Madeleine, Sylvette şi Gilbert. Ca primul-născut şi ca ultimul născut dintr-o familie, şi ca alte sute de mii de primi-născuţi şi de ultimi-născuţi să fi murit pentru ca Franţa să devină această resemnare –, parcă nu-ţi mai vine să trăieşti. Rezonabila Madeleine e pradă disperării. Suspine grele o scutură şi faţa i se crispează. Cu capul pe braţ, prăbuşită, Madeleine cea orgolioasă, cea solitară, plânge în sfârşit...

În cutie o aşteaptă o scrisoare trimisă retur. E scrisoarea pe care a scris-o pe 2 iunie – acum patru luni şi jumătate – lui Jean Breuil, „undeva în Franţa”.

Această scrisoare a întreprins lungi călătorii, înainte de a se întoarce la ea. E acoperită cu ştampile de toate felurile.

Funcţionari indiferenţi şi-au trimis-o unul altuia, toate cenzurile au deschis-o.

Şi Jean a dispărut în furtună. Şi pentru el Madeleine a deschis o fişă de cercetări, rămasă fără răspuns... Iar într-una din dimineţi, pe biroul ei, o notă pe hârtie galbenă o va aştepta.

În această scrisoare pe care o rupe acum în holul murmuitor unde se agită călătorii, diplomaţii, refugiaţii, spionii amestecaţi în vâltoare, Madeleine pusese, într-o zi de părăsire, tot ceea ce Jean nu va şti niciodată.

Micul Gilbert, slab şi exaltat, zdrobit într-un tanc, la colţul unui pod, şi Jean, cu părul lui blond, cu silueta înaltă, cu râsul nebunatic, răzbunător, cu ironia lui insuportabilă, amândoi au părăsit-o fără s-o cunoască. Amândoi au luat cu dânşii doar imaginea unei Madeleine atât de diferită de cea adevărată, cea care se trezeşte astăzi, prea târziu, pentru că a pierdut ceea ce iubea.

XVIII
MINNIE VON HOFFMANSTAHL

De la fereastra compartimentului său, Minnie priveşte Franţa cu o bucurie sălbatică. Urăşte Franţa şi pe francezi. Şi o detestă pe neroada asta de Martin-Chéraille, care leşină la telefon şi crede că mai e vremea să faci nazuri, când aparţii unui popor înjidovit şi negroid, inexorabil redus la sclavie de către Führer. Din fosta Franţă cu solul gras, cu văi line, cu livezi surâzătoare, Führerul va face un grânar pentru poporul Stăpânilor. Parisul, vechea capitală, va fi lupanarul Europei, un soi de Luna-Park uriaş, unde războinicii germani, porniţi la cucerirea Asiei şi Americii, vor veni să guste plăcerea şi să ridice fustele prostituatelor – un enorm bordel *nur für Wehrmacht*[27].

Minnie îl detestă pe Hitler şi mofturile lui de Siegfried. E un porc ipocrit – dar şi un mare om de stat. Cine ar fi putut, în câteva luni, aproape fără să lupte, să câştige cel mai important război din Istorie?

Războiul e câştigat. Zdrobit de către Luftwaffe, separat de către submarine de orice legătură cu coloniile sale, gloriosul Albion va cere iertare mâine, în genunchi, înainte ca Roosevelt să aibă timpul să fie antrenat în război de către evreii plutocraţi. Atunci, pacea fiind asigurată în Vest, va începe marea cruciadă pentru grânarele Ucrainei şi petrolul Caucazului.

Astfel meditează Minnie, în timp ce trenul străbate pădurea autumnală de la Fontainebleau, după aceea se angajează în imensa periferie care începe la Melun pentru a ajunge, după ce a trecut de Charenton, în cel de-al 12-lea arondisment.

Minnie vine la Paris din îndemnul lui Hermann Goering, omul care a dat Reichului o aviaţie gigantică. Lui Minnie îi place Goering. Sunt plămădiţi amândoi din acelaşi aluat, energici, fără scrupule, având exact atâta geniu cât e necesar pentru a îndrăzni totul fără a-şi pierde busola.

Hermann, Vulcan al celui de-al III-lea Reich (şi de asemenea Mercur) este astăzi unul dintre oamenii cei mai bogaţi din Europa. Unul dintre talentele lui Hitler este să se asigure de oameni speculând latura care îi pasionează: pe Hermann, luxul şi banii, pe Goebbels, actriţele de cinema. Pentru fiecare troaca

[27] numai pentru Wehrmacht (germ.).

lui preferată, atâta timp cât se făuresc lanţurile. După aceea îi legi de căruţă, ca pe Mussolini.

În gara Lyon, un colonel se năpusteşte. Mareşalul a găsit de cuviinţă că baroana von Hoffmanstahl nu poate locui în altă parte decât la palatul Luxembourg, reşedinţa sa, vechiul Senat, unde o aşteaptă cu nerăbdare pe Înălţimea Sa.

E un colonel de modă veche. Minnie recunoaşte gusturile aristocratice şi decadente ale lui Hermann. Probabil că se înhăitează cu persoane de soi rău la Paris. Ei! Acum când războiul e câştigat, poate să huzurească şi el.

Santinelele îndepărtează mulţimea. Fluierături. Un Rolls-Royce (alegerea unei maşini englezeşti este încă o subtilitate a lui Hermann) trage la marginea trotuarului. Şofer în civil. Fanion cu zvastică, discret, de bun gust.

— Mergeţi direct la palatul Luxembourg? întreabă colonelul.

— Nu, spune Minnie. Vom urca de la Concorde spre Arcul de Triumf, mai întâi. Mi-am luat *Frühstück*[28]-ul în vagonul-restaurant.

— Oh! strigă îngrozit colonelul, trebuie să fi fost ceva deplorabil.

— Aşa a şi fost. Şi am avut o poveste cu tichetele. N-aveam tichete!

Minnie se bucură de zâmbetele încântate ale colonelului căruia, cu bunăvoinţă, i-a îngăduit să se aşeze lângă dânsa. Automobilul trece prin piaţa Bastiliei şi pe bulevarde. Minnie admiră ordinea germană care s-a instalat peste tot, marile table indicatoare, cu numele pe fond alb, la colţurile străzilor, la încrucişările de drumuri.

Colonelul se străduieşte să-i fie pe plac, ca un cicerone prevenitor.

— Înălţimea Voastră cunoştea fără nicio îndoială Parisul?

— Închipuiţi-vă! Dar nu încă Parisul german.

Colonelul vorbeşte de sechestrarea industrială şi economică a Franţei de către Reich. O indemnizaţie colosală de ocupaţie îngăduie Germaniei să cumpere, cu franci, majoritatea afacerilor interesante. Există pe deasupra un acord de clearing în perspectivă care va da acestei organizări germane a Europei de Vest un caracter durabil. Colonelul îi arată lui Minnie marile cinematografe de pe bulevarde. Unul este Soldatenkino.

[28] micul dejun (germ.).

Celelalte au fost răscumpărate de către „Kontinental Films”, emanaţie a U.F.A. Principiul este să anexezi în mod progresiv. E esenţial să-l aduci pe cel învins la resemnare, fără ciocniri. Muncă dificilă. Francezii au pielea sensibilă. În sfârşit, totul e pe calea cea bună.

În Place de l’Opéra se află Kommandantura Parisului. Însă adevăratul triumf german este Place de la Concorde, plină de steaguri cu svastica şi mari stâlpi indicatori. Maşina suplă şi silenţioasă depăşeşte un tanc încărcat cu soldaţi uluiţi.

— Permisionari, spune colonelul. Recompensă şi propagandă.

În partea din faţă a tancului, un ghid comentează grupul sculptural al cailor din Marly şi Grand Palais.

— Frumoasă organizare, spune colonelul. Sunt combatanţi în campaniile din Polonia şi din Franţa. În câteva luni, toată armata victorioasă se va fi bucurat de Paris.

După ce a sorbit din aerul matinal al Parisului, Minnie hotărăşte că se poate îndrepta spre Luxembourg.

La dejun, stă la dreapta Mareşalului, la Maxim’s. O masă rezervată, printre altele. Lui Hermann i-a plăcut întotdeauna „să aibă vecini”. Îi place să se amestece în viaţa Parisului, să frecventeze localurile de noapte, să ia dejunul la Maxim’s – ceea ce îl exasperează pe Himmler şi scoate din sărite Gestapoul.

În ciuda dejunului îmbelşugat, a patiseriilor preparate în mod special pentru el, a vinurilor bune, urmate de havană şi de „armagnacul” 1860, Hermann nu e complet destins.

— Adolf mi-a telefonat azi-dimineaţă, spune el cu un aer neliniştit.

— Tot nu-i mulţumit de tine? exclamă Minnie.

— Numai în Anglia nu merge cum trebuie, şopteşte Goering. Pierderi enorme. Se va renunţa la raidurile de zi.

— Orice rezistenţă de durată faţă de Luftwaffe a ta e totuşi imposibilă!

— Am fost săptămâna trecută eu însumi pe deasupra Londrei, răspunde Goering. E un infern. Le revărsăm sute de tone peste cap. Ei nici nu se clintesc.

— N-ai să-mi spui acum că tu n-ai câştigat bătălia aeriană asupra Londrei?

— Oh! se eschivează Goering, n-am pierdut-o. Dar Adolf se impacientează.

Minnie, tulburată, se apleacă spre el.

— În sfârşit, Hermann, ce-i cu debarcarea?

— Îţi spun că englezii n-au nervi. La asta nu ne-am gândit.

Bea, după aceea se apleacă la urechea lui Minnie:

— Mă duc la München. După ce va răcni bine – cunoşti obiceiul – îi voi propune o ofensivă de diversiune. Să luăm Anglia pieziş, prin Imperiul ei.

Minnie e stupefiată.

Seara, la Operă, întovărăşită de un căpitan parfumat, încorsetat şi însemnat cu o cicatrice mare pe obraz, splendid într-o uniformă impecabilă, mut în spatele unui monoclu, Minnie reflectează la ceea ce i-a încredinţat Goering. După atacul brutal şi neaşteptat asupra Franţei, nu luase în consideraţie posibilitatea unei rezistenţe engleze. Totul era pregătit pentru invazie. Aflase, cu bucurie, premisele acesteia: bombardamentul metodic al Londrei şi al marilor centre, „coventrizarea” lor.

Şi iată că Royal Air Force şi englezul de pe stradă au rezistat împotriva oricărei posibilităţi! Şi Hermann vrea să-i vorbească Führerului despre o operaţie de diversiune! Bine o să mai fie primit Hermann!

Antract. Minnie, urmată de căpitanul ei, se ridică. Nicăieri mai bine decât la Operă nu poţi măsura cucerirea. Opera e în uniformă *feld-grau*. Totuşi, uniformele gri-bleu ale femeilor (există un mare număr) o şochează pe Minnie. I-ar fi plăcut să vadă, în vecinătatea acestor ofiţeri învingători, pariziene elegante şi frumoase.

Când era tânără, venea la Paris, la unchiul ei, prim consilier pe lângă ambasada Austriei. (Sunt doisprezece ani de-atunci.) El o ducea la Operă. Într-o lojă, Minnie îşi etala toaletele de tânără aristocrată austriacă. Nu era convertită încă la naţional-socialism. După cum nu cunoştea nici infernul Gomorei. Dacă ar fi întâlnit dragostea, care ar fi fost viaţa ei?

Un braţ ridicat. O siluetă se înclină: un căpitan S.S. Minnie, mioapă, îl priveşte. E Walter.

— Oh! nu mă gândeam la dumneata. Visam la vremea când eram tânără.

— Adevărat?

— Da, la Opera de-odinioară. Aceea a costumelor de gală, a diamantelor, a decolteurilor. Se cânta *Faust*.

Atinge cu degetul crucea de fier a lui Walter.

— Felicitări.

Să fie oare datorită contrastului cu toate acele femei în uniformă gris-bleu? Minnie e foarte feminină, într-o rochie de mătase neagră, cu o cruce de aur la gât şi o zvastică în diamante pe piept.

— Am sosit ieri de la Geneva. Ştii oare cine era în tren? Un flirt al dumitale, de acum unsprezece ani... De la acel congres memorabil.

— Domnişoara Martin-Chéraille?

— Felicitări! Iată ceva frumos, amintirile legate de primele bătăi ale inimii. Va trebui să-i telefonezi; stă la numărul 73, pe avenue Montaigne.

Walter roşeşte.

— Într-adevăr? Credeţi?

— De ce nu? După cum va trebui să mă inviţi să supăm, într-una din aceste seri. Telefonează-mi într-o dimineaţă la palatul Luxembourg.

Soneria de începere. Walter se înclină, ridică braţul. Minnie îi întinde mâna, pe care Walter o ia stângaci. Apoi se apleacă *à la française*, ca pentru a i-o săruta.

Cu un gest brusc, Minnie îşi retrage mâna.

XIX
MINNIE ŞI JAROSLAV

Jaroslav stă aşezat alături de ea, pe bancheta din cabaret.

Ofiţeri în uniformă. Mai puţine femei decât bărbaţi, fără îndoială franţuzoaice predate învingătorului. E ora la care oboseala amplifică beţia. În semiobscuritate, sprijinită de pian, o cântăreaţă murmură romanţe.

Minnie, împărţită între mânie şi înduioşare, regretă că se află în acest cabaret, lângă acest băiat tulburător şi puţin beat. Cu toate acestea, de-abia sosită la Paris, nu s-a putut împiedica să-l ceară serviciilor speciale. Gestapoul s-a pus în mişcare şi l-a găsit pe Jaroslav la Marsilia. Minnie a telefonat deîndată să-l trimită la Paris.

Un om s-a prezentat într-o bună dimineaţă la compania de telefoane particulare. Agentul nu părea să ştie mare lucru, decât că Jaroslav trebuia să se întoarcă la Paris. Se reţinuse, pentru el, o cuşetă în trenul de-a doua zi. Cu infinite precauţii, Jaroslav a putut să ajungă la Olga, să-i anunţe ştirea: Minnie pusese din nou mâna pe el.

Olga păru uluită. Până la urmă, s-a mulţumit să-l sfătuiască să descindă, odată ajuns la Paris, la Hotel des Deux-Mondes.

Jaroslav s-a prezentat, ieri-dimineaţă, la palatul Luxembourg. Minnie l-a primit cu asprimea ei obişnuită. Pentru ce a pierdut contactul cu cei cărora trebuia să le dea socoteală de misiunea lui? Îi răspunde că s-a crezut abandonat. A început să muncească pentru a-şi câştiga existenţa.

De îndată ce Jaroslav se află în preajma ei, Minnie e cuprinsă de-o poftă odioasă de a-l bate şi de a-l săruta, ca pe-o fetiţă vicioasă cum trebuie să şi fie. Intenţionat, începând de la Viena, nu se mai ocupase de el. Ducă-se învârtindu-se, cu ochii lui frumoşi şi gura senzuală. Dar iată! De îndată ce-a ajuns în Franţa, un demon a stârnit-o.

Jaroslav a întrebat când va trebui să se întoarcă la ordine.

— Ei bine, mâine seară. Vino să mă cauţi pentru cină.

Rătăcise prin Paris, la voia întâmplării, încât nu mai putea de picioare. Nu-i venea nici măcar ideea să se aşeze într-o cafenea, sau să intre într-un cinematograf. La căderea nopţii, se întorsese la Hotel des Deux-Mondes.

Azi-dimineaţă, a fost trezit brusc de-o lovitură dată în uşa lui. Cu părul zburlit, s-a dus să deschidă. Pe culoar, se afla Olga.

Fata s-a aşezat pe singurul scaun neocupat de haine şi-a aprins o ţigară. Jaroslav s-a strecurat în pat. Ştie că nu se poate aştepta, din partea ei, decât la necazuri. Ştie, de asemenea, că va face tot ceea ce ea îi va cere.

— Ai văzut-o? l-a interogat.

Jaroslav i-a redat întâlnirea lui cu Minnie. A repetat întrebările formulate şi răspunsurile primite. A pus-o pe Olga la curent cu invitaţia la cină.

— Te vei duce, a hotărât Olga.

De-abia în timpul cinei, într-un separeu al unui restaurant foarte scump (cât e Minnie asta de la largul ei în asemenea locuri, cum învârteşte lista, cum vorbeşte cu chelnerii!) Jaroslav află ce se pretinde din partea lui.

Cina e savuroasă. E multă vreme de când Jaroslav n-a mai mâncat atât de bine: înainte de război, când producătorii ofereau mese, la terminarea filmelor. Există oameni, ca Minnie, pentru care aceste meniuri constituie masa zilnică. Şi Kate de asemenea, trebuie să aibă obiceiul să mănânce aşa. Numai că ea face mofturi la toate felurile de mâncare.

După ce *maître d'hotel* pleacă, Minnie îşi dă pe faţă gândurile. Jaroslav cunoaşte oarecum rusa. E comunist. Va pleca în Rusia.

— Adaug, urmează ea, că pleci singur, dar că vei fi supravegheat de la frontieră la frontieră. Dacă vei cădea în mâinile ruşilor, pentru că noi nu vrem să ne compromitem, vei fi lichidat numaidecât.

Jaroslav nu reuşeşte să-şi reţină tremurul mâinilor, în timp ce-şi duce paharul la gură.

— De ce tocmai eu să fiu cel ales? izbuteşte el să spună.

— Vreau să pot explica într-o bună zi ceea ce ai făcut dumneata pentru Reich. Nu există alt mijloc de a te ridica până la...

Minnie ezită.

— Până la ceea ce doresc eu să devii.

Minnie are într-adevăr ideea stranie de a face din el un „personaj" al regimului? Jaroslav se gândeşte la surâsul Olgăi, când îi va povesti asta.

După cină, Minnie a hotărât să-şi termine seara în acest cabaret. Jaroslav ar vrea să fie urât, diform, saşiu, să nu fi avut

niciodată puterea blestemată de-a plăcea femeilor. Darul ăsta i-a adus mai mult neplăceri decât bucurii.

Apoi pleacă, Rolls-Royce-ul îi aşteaptă. E încă noapte, nu pentru multă vreme însă. Automobilul lunecă pe caldarâmul pătat de ulei. Jaroslav nu se clinteşte. Îi este somn şi-l doare puţin capul.

Pe neaşteptate, Minnie se apleacă, profitând de o uşoară zdruncinătură la un viraj şi-şi lipeşte buzele de buzele lui. Jaroslav simte gura umedă a lui Minnie şi o limbă care o caută pe a lui. Răsuflarea cu miros de alcool a lui Minnie îi face greaţă.

Femeia gâfâie. Spune, în germană, cuvinte întretăiate pe care el nu le înţelege. Apoi se strânge într-însul, ca după aceea, brusc, să se încordeze şi să-l respingă cu furie. Automobilul se opreşte, Minnie deschide portiera, îl împinge afară de spate.

Jaroslav rămâne la marginea trotuarului, uşor beat, impregnat de parfumul lui Minnie şi de gustul gurii sale. Scuipă din toate puterile.

Abia izbuteşte s-o trezească pe portăreasa de noapte. Cheia lui nu e la tablou. Trebuie s-o fi lăsat în uşa camerei. Urcă scara ca un beţiv.

Încearcă uşa. Lumina e aprinsă. Pe patul său, Olga a adormit. Citise, aşteptându-l, până când somnul a pus stăpânire pe ea. Doarme, cu o carte pe piept. Faţa ei delicată e destinsă într-un repaus fără vise. Pieptul abia i se ridică, sub pulover. Oboseala desenează cearcăne uşoare sub pleoapele coborâte.

Jaroslav îşi scoate paltonul, pe care îl întinde peste Olga, adormită. Apoi stinge lumina şi se lasă să cadă în fotoliu. În întuneric, capul i se-nvârteşte. Are poftă să facă ceva extraordinar, un act eroic sau abject.

Olga suspină şi se mişcă. Se va trezi? Nu. Olga nu ştie ce-i teama. Şi nici dragostea. Nicio Minnie nu i-a murdărit buzele. Ea e un soldat al Revoluţiei. Jaroslav o venerează. Ar vrea să cadă în genunchi la picioarele patului şi să plângă cu desfătare. Dar nu se clinteşte. Buzele îl ard. Simte pe ele urma sărutării lui Minnie.

XX MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Elisabeth, superioara mânăstirii Ursulinelor din Avignon (Maica Sainte-Catherine) i-a scris tatălui ei că se roagă fără încetare pentru sufletul neliniştit al lui Gilbert. Ceilalţi trei supravieţuitori s-au reunit. Michel, fratele cel mai mare – acum singurul moştenitor al numelui – director al Mişcării Fondurilor din ministerul de Finanţe, a sosit de la Vichy. Sylvette a venit de la Plan de la Tour, părăsind, pentru cât mai puţin timp cu putinţă, şase copii şi pe soţul ei, al şaptelea. Sylvette a plâns mult în braţele celei „mai mari". Michel a luat un aer de circumstanţă. La drept vorbind, Gilbert i-a fost întotdeauna indiferent.

Domnul Martin-Chéraille e descumpănit, ca şi cum ar încerca să înţeleagă pentru ce viaţa îi dăduse un asemenea fiu şi pentru ce i-l luase înapoi.

Primele două zile au trecut fără ciocniri. Mesele, reunindu-i pe domnul Martin-Chéraille, Madeleine, Michel şi Sylvette (fără soţia aprigă a lui Michel şi fără soţul, distrat şi aristocratic, al lui Sylvette) păreau o întoarcere în trecut, pe vremea când familia nu sporise cu un ginere şi cu o noră, dar Elisabeth, cea mai mare, renunţase totuşi la lume. Cu toate acestea, lipsea dintre comeseni tăcerea lui Gilbert.

— Din cei şase copii, am avut un erou, o călugăriţă, un doctor, o ducesă, un poet – şi un Martin-Chéraille, spunea tatăl odinioară.

Se referea la Michel, având intenţia să-l determine să părăsească administraţia Finanţelor pentru a-l promova în afacerile sale petroliere, unde ar fi putut prelua, în mod succesiv, cele opt preşedinţii ale sale şi cele unsprezece jetoane în diverse consilii. Ar fi fost încununarea legitimă a unei cariere de inspector al Finanţelor, provenit din mărea burghezie aflată în fruntea celei de a treia republici.

Cât despre ginerele său Grandlieu, domnul Martin-Chéraille, mai puţin uluit de titluri decât de bani, era impresionat de averea acestuia şi nu de calitatea sa de duce-pair, cu o genealogie ce urca până la Ludovic al XI-lea. Domnul Martin-Chéraille credea că, posedând averea ginerelui său Sigismond şi titlurile sale de nobleţe, eşti regele Franţei. Însă ducele de Grandlieu judeca lucrurile altfel. Nu era deputat de Gers decât

pentru că nu putuse face altfel, aşteptând, fără grabă, moartea unchiului său, marchizul, pentru a deveni senator. N-avea niciun dram de ambiţie. O adora pe Sylvette. Îi adora pe cei şase copii dăruiţi de ea. Era deplin fericit. Reşedinţa lor favorită era domeniul din Plan de la Tour, pe care Sigismond îl moştenise prin Luynes, şi care ocupa, dincolo de Sainte-Maxime, trei sute de hectare de pădure, de vii şi de mărăcinişuri de munte. Un adevărat castel al Frumoasei din pădurea adormită, ce-ar alcătui, laolaltă cu palmierii, măslinii, trandafirii şi mimozele, Paradisul terestru.

Ducele de Grandlieu era fără îndoială singura fiinţă de pe lume, care, fiind foarte bogat, n-avea nicio grijă pentru banii săi. Nu se îngrijea nici de cursul bursei, nici de schimburi, nici de plasamente. În consecinţă, averea sa sporea şi mai mult – cu toate că era jefuit.

În cea de-a treia dimineaţă, trăsăturile domnului Martin-Chéraille sunt stranii. Copiii îi cunosc bine chipul din zilele când acţiunile sunt în scădere la Bursă, ori când e criză ministerială cu perspective rele. Îi pofteşte în biroul său.

— Copii, spune el, Gilbert a lăsat un testament.

Cât de puţin seamănă asta cu Gilbert: testamentul lui Zefir.

— Gilbert a lăsat un testament, şi ceva care seamănă cu o familie: o amantă, adunată cine ştie de pe unde şi un copil, al cărui tată pare convins că a fost.

Madeleine simte inima bătându-i. Un copil. Schimbă o privire scurtă cu Sylvette.

— La urma urmelor, urmează domnul Martin-Chéraille, această aventură nu mă surprinde peste măsură de mult.

Pare satisfăcut să aibă, în sfârşit, un reproş postum de adresat fiului său, al cărui anarhism resemnat n-a putut să-l înfrunte niciodată.

— Dar Gilbert, continuă dânsul, nu posedă nimic decât ceea ce se cheamă „speranţe”, ceea ce, în cazul care ne preocupă, e de o tragică ironie. Neputând-o accepta pe această falsă noră şi pe acest pretins nepot fără un prealabil inventar, am hotărât să asigur tinerei femei o rentă convenabilă, cu capitalul reversibil asupra persoanei copilului, când acesta va deveni major. Astfel, ne vom fi făcut datoria, pentru cazul când copilul ar fi bastardul lui Gilbert. Dacă nu, am intenţia să cer acestei domnişoare să distrugă în prezenţa mea testamentul – conceput de altfel în

bună regulă. Eu mă simt bine cu sănătatea. Speranţa morţii mele nu poate îngădui acestei persoane să-şi crească copilul. Remediez acest lucru, dar salvez un sfert (deoarece Elisabeth a renunţat la succesiunea mea în favoarea dotei ei încredinţată mânăstirii) din patrimoniul familiei noastre care se va afla astfel încredinţat, pe treimi, vouă trei.

O tăcere urmează cuvintelor domnului Martin-Chéraille. Apoi Michel aprobă cu uşurare. Madeleine n-a ascultat. Se gândea la acest copil al lui Gilbert. Oare să aibă ochii lui?

— Ai cumva adresa acestei persoane, tată? întreabă Sylvette.

— Desigur, dar...

— Mă voi duce s-o văd, şi pe copil de asemenea.

Domnul Martin-Chéraille trece în defensivă.

— Ia seama, Sylvette.

Sylvette se apropie de birou, frumoasă, roză, grăsulie ca o mică prepeliţă, câtuşi de puţin deformată de cele şase sarcini purtate în şapte ani de căsătorie.

— Bine, bine, ducesă, spune domnul Martin-Chéraille.

Scrie adresa pe un bloc-notes şi îi întinde foaia, în tăcere.

La dejun, furtuna izbucneşte. Masa durează. Domnul Martin-Chéraille mestecă încet, după obicei.

Michel, obligat să se întoarcă noaptea următoare la Vichy, pune pe tapet politica Mareşalului.

— Situaţia este foarte tulbure, spune el. Forţele de redresare sunt de pe acum derutate, în parte de către propaganda englezilor şi a colonelului lor de Gaulle, dar mai ales de către politica făţarnică dusă în interior de oamenii vechiului regim.

— Într-adevăr, poporul acesta e incorigibil! exclamă domnul Martin-Chéraille. Cum! Franţa, care a avut norocul să-l întâlnească, pentru salvarea sa, pe mareşalul Pétain, nu e unanimă alături de salvatorul ei?

Madeleine nu se gândise niciodată la reacţiile tatălui său faţă de înfrângere. Simte o fremătare cuprinzând-o pe Sylvette.

— Se dă dovadă oare de destulă energie? se neliniştеşte domnul Martin-Chéraille. Franţa nu poate fi guvernată decât dacă, la stimularea conducătorului, corespunde fidelitatea organelor de transmisie.

Madeleine întreabă:

— Cum poate o ţară să facă „revoluţie”, când numără aproape două milioane de prizonieri şi când două treimi din teritoriul ei sunt ocupate de inamic?

Domnul Martin-Chéraille o fixează pe fiica lui ca şi cum ar fi foarte departe, exact la linia orizontului.

— Nu mai există inamic, Madeleine, răspunde el încet. Există un învingător şi, trebuie să spun, un învingător cu desăvârşire corect şi admirabil organizat. Cât despre prizonieri, spiritul lor, fortificat prin viaţa din lagăre, maturizat prin suferinţă, va deveni, trebuie să sperăm aceasta, cel mai bun ciment al „Revoluţiei naţionale”.

— Nu mai există inamic! strigă Sylvette, nemairezistând. Atunci de ce au murit oare doi dintre fraţii noştri? Cine i-a ucis?

— Ştiu, răspunde domnul Martin-Chéraille. Au fost purtătorii unei moşteniri grele, de neîncredere, adusă de secole. Dar tocmai sacrificiul lor trebuie să ne orienteze spre perspectivele largi ale unui continent reconciliat.

— Sub semnul nazismului triumfător! izbucneşte Sylvette.

Valetul aduce desertul.

— Trebuie să fii realist, spune atunci Michel. Anglia e bătută. E o chestiune de săptămâni. Trebuie deci să recurgem, deîndată, la o politică de colaborare cu Germania. Noi îi aducem un sprijin care nu-i neglijabil şi de care ea va ţine seamă în ceea ce ne priveşte.

— Germania va fi bătută şi noi vom fi de două ori striviţi şi de două ori dezonoraţi, strigă Sylvette, ridicându-se şi aruncându-şi şervetul şifonat pe masă. Dumneata, tată, dumneata! Să vorbeşti astfel când adineaori am ţinut în braţele mele un mic orfan, care e sânge din sângele dumitale. Nu ne e de ajuns armistiţiul ăsta groaznic. Mai trebuie să te şi aud spunând, pe dumneata, că ei sunt foarte *corecţi!*

Şi Sylvette părăseşte încăperea, în vacarmul general. Domnul Martin-Chéraille înalţă din umeri.

— Dragă băiete, îi spune el lui Michel, acestea sunt probleme pe care am fi făcut mai bine să nu le abordăm decât la mine în cabinet. Aş fi vrut să te pun la curent în ceea ce priveşte chestiunea petrolului. Am avut contacte utile. Evident, dăm drumul la lest, dar scăpăm de dictatura anglo-saxonă.

Îl ia pe Michel de braţ şi-l duce cu sine spre biroul său.

O jumătate de oră mai târziu, Madeleine îi găseşte pe cei doi bărbaţi discutând despre repercusiunile asupra echilibrului monetar, despre indemnizaţiile cotidiene în valoare de patru sute de milioane, plătite pentru cheltuielile de ocupaţie.

— Sylvette regretă pornirea ei de adineaori, tată. Era tulburată din cauza vizitei ei de azi-dimineaţă. Nu ştia cum să-ţi povestească întrevederea cu mama micului Alain...

— Sylvette a fost desăvârşit de incorectă, o dată mai mult, răspunde domnul Martin-Chéraille. E răsfăţată de un soţ deplorabil.

— Tată, protestează Madeleine, Sylvette şi cu mine trebuie să te părăsim mâine. Eu trebuie să mă întorc la postul meu de la Geneva. Nu ştiu care va fi reacţia prizonierilor faţă de „Revoluţia naţională" şi dacă îi va elibera în curând „colaborarea", dar ştiu că le e foame, că începe să le fie frig. Ştiu că sute de mii de familii sunt fără veşti şi că sute de mii de prizonieri nu ştiu ce s-a întâmplat cu ai lor, aflaţi în coloanele de fugari mitraliate de către Stukasurile bine „organizate".

— Bine, exclamă Michel, n-ai să începi şi tu un discurs în stilul Sylvettei? Apropo, n-ai putea să laşi munca asta altuia, acum când războiul s-a terminat?

— Tată, răspunde Madeleine după o ezitare, o voi întovărăşi pe Sylvette până la Plan de la Tour. Biletul meu de liberă trecere îmi dă dreptul la asta. Mi-e dor să-i îmbrăţişez pe cei şase nepoţi ai mei. Şi-apoi, Sylvette îmi cere să-l examinez pe fiul lui Gilbert, care e plăpând şi pe care îl ia cu ea.

— Ia cu ea acest copil? se miră domnul Martin-Chéraille.

— Se numeşte Alain.

— Nu mai spune! exclamă Michel. Mama lui se desparte de el?

— Mama lui vine cu noi.

— La castel? împreună cu copiii ducelui de Grandlieu?

— S-a promovat destul calitatea de bastard în înalta nobilime, ironizează Michel.

— Sylvette consideră că e de datoria ei, conchide Madeleine. Dintre noi trei, ea e singura care o poate face.

— Nici tu nu eşti departe de a împărtăşi punctul ei de vedere, încheie domnul Martin-Chéraille. Dar, primo, ce garanţie aveţi că acest copil este fiul lui Gilbert?

— S-ar părea că-i seamănă leit. Îţi seamănă şi ţie, tată.

— Gilbert nu-mi semăna deloc.

— Dintre noi trei, Gilbert era acela care îţi semăna cel mai mult.

Domnul Martin-Chéraille, surprins, scutură din umeri, ca pentru a se descotorosi de această asemănare.

— La castelul din Plan de la Tour, veţi face din ea o declasată.

— Sylvette a găsit-o agreabilă şi simpatică. Practică dactilografia la domiciliu, ca să nu-l părăsească pe Alain.

— Ai crede că citeşti un roman de Octave Feuillet, spune Michel... Povestea asta cu asemănarea, ce mai gogoşi! Toată lumea seamănă cu toată lumea...

Domnul Martin-Chéraille suspină, îşi pune ochelarii săi groşi de baga şi se apleacă peste bloc-notes.

— Am o întâlnire importantă la Majestic, spune... Chiar cu führerul petrolului. Un băiat remarcabil...

— Eu mă duc în strada Rivoli, spune şi Michel. Totul e complicat cu astea două zone. Mareşalul nu va putea guverna decât de la Paris. Ceea ce nu va întârzia prea mult, cred. Laval a cerut pentru el o întâlnire lui Hitler. S-ar putea să fie eficient.

— Pe diseară, Madeleine, adaugă domnul Martin-Chéraille, făcându-i semn fiului său să treacă înaintea lui. Am maşina jos. Mi-au dat toate înlesnirile.

Madeleine coboară la ea: la parter, un apartament de holtei, care dă sub boltă.

În urmă cu câţiva ani, în momentul căsătoriei lui Michel, domnul Martin-Chéraille făcuse transformări importante, aranjând etajul al doilea pentru Michel, rezervându-şi primul etaj. De la moartea soţiei sale, dădea dejunurile de afaceri la restaurant. Seara, copiii îşi aveau tacâmul pus la masa paternă. Copiii lui Michel – mai mult din economie – erau oaspeţi foarte consecvenţi. Dimpotrivă, vizitele celor ai lui Grandlieu deveneau din ce în ce mai rare, pe măsură ce numărul lor creştea. Gilbert, în ultimii doi ani, îşi rărise apariţiile. De-abia acum se cunoştea motivul. Cât despre Madeleine, consacra două cine pe săptămână tatălui ei. Le fixa, de preferinţă, în zilele când lipsea Michel, pentru ca domnul Martin-Chéraille să se afle arareori singur dinaintea mesei mari.

Pe când era tânăr, viaţa nu-i fusese prea uşoară. Salariul lui de inginer miner era mic şi tatăl său era un zgârcit. Nici prea bogat de altfel, preşedintele Martin, de la Curtea de Casaţie.

Averea care-i îngăduise domnului Martin-Chéraille să-şi ia avânt venea de la familia Chéraille. Mătuşa Chéraille, sora mamei sale, rămasă văduvă fără copii, îl îndrăgise. Îi lăsase averea ei, sporită în decursul a cincizeci de ani de văduvie şi de avariţie sordidă: căci trăia din dobânzile veniturilor.

Din această avere, domnul Martin-Chéraille (testamentul cerea să adauge numele de Chéraille la patrimoniul Martinilor, şi Consiliul de Stat ratificase această clauză) făcuse un instrument al puterii. Hazardul carierei sale de inginer miner îl făcuse să aleagă petrolul, pe atunci aflat în stadiul copilăriei. Îi studiase problemele tehnice şi financiare. Inteligenţa lui, înceată, dar minuţioasă, făcuse din el un specialist unanim recunoscut.

Madeleine se întoarce la parterul ei. Unde amintirile o aşteaptă, nerăbdătoare să pună stăpânire pe ea, de îndată ce va fi vârât cheia în broască. E un gest pe care l-a făcut atât de des, în timpul celor cinci ani de viaţă independentă (1934: sfârşitul internatului, teza, căsătoria lui Michel şi instalarea lui). Dar din momentul în care deschide uşa, mirosul intim al micului ei apartament o invadează.

Cabinetul dă spre stradă, cu cele două ferestre prevăzute cu bare grele; iată masa, având notate în carnet întâlnirile din 2 septembrie 1939 (veniseră oare?) – prespapier-ul, cadou al profesorului Rémongin. Pe perete, un portret al Sylvettei, de Marie Laurencin, cadou al ducelui, într-o ramă pliantă, pe birou, fotografiile disparate ale familiei. Mama sa, de pe acum puţin cam ştearsă, Gabriel, soldat în 1918, cu barba înconjurându-i obrazul ca un colier şi cu chipiu, Elisabeth încă fată, încă femeie, în taior după moda din 1922, Michel, de pe atunci sigur de el, îmbrăcat în uniformă de elev, Sylvette, fetiţă adorabilă, atât de dornică de tandreţe, încât se refugia în braţele Madeleinei ca să stea aşa până la sfârşitul nopţii – atât de copiliţă, cu toate că era mai mică numai cu trei ani –, domnul Martin-Chéraille, în costum de gală (membru al Academiei de ştiinţe morale şi politice). Madeleine alesese acest portret din cauza surâsului, singura expresie a tatălui său care-i plăcea. Şi Gilbert în pantaloni scurţi.

În curând îl va cunoaşte pe Alain; Sylvette o va conduce la Jeanne.

Se uită prin apartamentul pustiu, de unde viaţa a pierit. Laboratorul e plin de praf. Camera care o decepţionează este micul ei salon, separat de odaia de zi printr-un joc de perdele:

salon şi bibliotecă, odaia unde stătea de obicei. O găseşte înspăimântătoare. După război, totul va trebui aranjat altfel.

După război, Gilbert nu va mai fi acolo. Niciodată nu va mai suna cu mici apăsări grăbite.

Se aude soneria. A şi venit Sylvette? Deşi nu-i felul ei de-a proceda, Madeleine se duce să deschidă. E un ofiţer german. Se trage înapoi.

— Oh! Nu mă gândeam că dumneavoastră înşivă... Bună ziua, domnişoară.

Îl recunoaşte pe Walter von Kirshoff, „flirtul” ei de la congresul din Valais. Madeleine ţine uşa cu mâna stângă.

— Într-adevăr, spune, într-adevăr.

Walter ezită.

— Domnişoara von Hoffmanstahl mi-a dat adresa dumneavoastră. Am venit numaidecât. Au trecut unsprezece ani aproape, şi dumneavoastră sunteţi aceeaşi, domnişoară.

Madeleine nu se clinteşte. Aşteaptă.

— Dacă vă deranjez astăzi, aş putea să revin altă dată, spune bărbatul după o clipă de strâmtorare. Nu ştiam cum să vă previn de vizita mea. Am trecut cu totul din întâmplare...

Dinaintea tăcerii, a imobilităţii Madeleinei, stânjeneala pune stăpânire pe el. Încheie foarte repede:

— Îmi veţi face onoarea unui dejun în timpul căruia să evocăm acele frumoase amintiri?

— Nu, spune Madeleine, fratele meu a murit.

— Oh! articulează el simplu.

Walter se îndreaptă, se înclină brusc. O priveşte. Ar mai spune ceva... dar renunţă. Îşi pocneşte călcâiele şi pleacă.

Madeleine închide încet uşa, de care se sprijină.

— Gilbert! Jean! Daţi-mi curaj!

XXI
GEORGES MERLIN

În sate care nu pot fi deosebite pe vreo hartă, nişte negri culeg fructele. Într-un port arzător, tonele de cacao se îngrămădesc în cale. Cablurile transmit mesaje pe fundul apelor. Telegramele zboară în jurul lumii. În timpul unui ceai, o femeie frumoasă bea o ceaşcă de ciocolată spumoasă. Un îndrăgostit cumpără o cutie, decorată după gustul modern. Pe o şosea albă, o fetiţă se întoarce de la şcoală, forfecând cu dinţii o tartină de pâine albă şi ronţăind o tabletă mare de ciocolată. Asta era, odinioară, poezia lui Georges Merlin.

Un joc pasionant, în care el îşi punea averea pe cursul pieţii din Dakar. În fiecare dimineaţă, se trezea gata de luptă. Trebuia să fii mai inteligent decât colegul din Zürich, mai prompt decât cel din Bruxelles. Era un meci în care conta mai ales plăcerea victoriei.

În biroul său din Paris, Georges Merlin se plictiseşte. Nu mai e vorba, în această revoluţie a cinstei, decât să ştii cui să distribui şperţurile la Vichy. Comisiei de Armistiţiu? Comisiei de Aprovizionare?

Viaţa se scumpeşte şi Gabrielle e pe zi ce trece tot mai exigentă. El însuşi cheltuieşte o avere la restaurant. Jocul constă în a descoperi bistrouri unde se mănâncă lucruri oprite, carne în zilele când este autorizat peştele, peşte, în zilele cu carne. Adăugaţi la toate, acest oraş care pare a ignora dezastrul, însă fără distracţiile Berlinului din 1920. Modeste localuri de noapte, unde te îmbeţi numai în zilele în care alcoolul este interzis.

Un nume pe un capăt de hârtie. Georges Merlin sare în sus. René Corvin. Coboară val-vârtej scara în tirbuşon care duce din biroul său la „expediţie”, ţâşneşte în hol, cade în braţele unui flăcău bărbos pe care îl recunoaşte cu greutate: cât e de slab şi de palid! Cât de descumpănit e, omul ăsta prin excelenţă hotărât!

În fundul unui restaurant vecin cu piaţa Bursei, cu coatele pe masă după un dejun consistent, Corvin, care nu şi-a descleştat dinţii deloc, se lasă purtat de oarecare euforie. Fugise în momentul în care germanii, aproape de frontiera Luxembourgului, îi dirijau pe ofiţerii prizonieri spre anumite lagăre, special amenajate pentru ei în Germania.

Putea oare să admită că va rămâne ani întregi departe de Georgette? De când devenise amantul ei (din vina lui Georges, în timpul permisiei lui de Crăciun), nu mai avea linişte. Câteva nopţi de dragoste febrilă în decursul celor două permisii. Iar după aceea scrisori. Dar ce putere au nişte scrisori asupra unei femei care trăieşte exclusiv în prezent? Corvin nu suferise nici de foame, nici de sete, nici de frig, nici de promiscuitate, nici de plictis – de nimic altceva decât de gelozie.

Când aflase de dragostea asta absurdă, Georges regretase acea seară de revelion, organizată pentru ca René să petreacă o „permisie plăcută”. Ce idee să „cristalizezi” asupra Georgettei Serano!

René Corvin: Intrat primul la Şcoala Normală secţia ştiinţe. Agregat de fizică la douăzeci şi doi de ani. La treizeci de ani, descoperă o nouă aplicare a teoriei „cuantelor”. La treizeci şi patru de ani, premiul Nobel pentru fizică. La treizeci şi cinci de ani, căpitan de artilerie într-o fortăreaţă pe linia Maginot... La treizeci şi şase de ani...

— Era cât pe ce s-o omor, bătrâne. Pentru că sunt robust ca un fiu de ţăran. Cât despre ea, e ca o ciocârlie. Da, era cât pe ce s-o omor. Am sosit direct la Paris. La ce-mi folosea să fiu liber, fără ea? Nenorocirea a vrut să nu aibă spectacol. Puţine teatre s-au redeschis. Era acasă... şi nu singură. Îţi spun eu, bătrâne, se întâmplă să vezi roşu. Am avut baftă: n-aveam nicio armă. O ţineam de umeri şi-i strigam în faţă tot ceea ce suferisem în timp ce ea făcea dragoste. Iar el, un omuleţ sfrijit, înspăimântat, ezitând între fugă şi acte cavalereşti. Ridicolul situaţiei m-a lăsat cu gura căscată. Am plecat pe jos. Am străbătut Franţa fără să-mi pese de nimeni. Niciun german nu m-a oprit. La linia de demarcaţie, am trecut adresând un mic salut din mână oamenilor din post, care nici măcar n-au ieşit. A doua zi, am furat o bicicletă ca să merg mai repede. Aveam ce să mănânc vreo câteva zile, dar nu şi cu ce să iau trenul. Trebuia să ajung la Marsilia, înainte de a-mi epuiza mânia şi banii.

Georges comandă două noi coniacuri. Apoi spuse:

— Pentru început, am să te trimit la odihnă, la Beauvallon. Voi telefona să fim aşteptaţi la gara din Saint-Raphaël. Am un gazogen. Un motor care merge cu cărbune de lemn. Principalul este că poţi să te serveşti de el. Marsilia nu-i bună pentru ceea

ce ai tu. Eu n-am mare lucru de făcut pe-aici decât o muncă neînsemnată şi scriptologie. O să mergem la pescuit.

Corvin mormăie, graseind, cu accentul său greoi din Burgundia.

— Doar nu-ţi închipui că am de gând să stau fără să fac nimic, sau că sunt în stare să mă ocup de mecanica ondulatorie când nemţii sunt la Paris. Există două soluţii: să ajung în Anglia sau să pun pe picioare, în Franţa, o organizaţie. Un vlăjgan ca mine, care nu pune mare preţ pe pielea lui, poate să mai fie încă de folos, pricepi?

Deoarece gazogenul n-a funcţionat, Georges şi René au trebuit să se culce la Saint-Raphaël. Georges a întâmpinat cele mai mari greutăţi, pentru a-l împiedica pe René să se îmbete a doua oară. Se „făcuse” încă de la prânz. Să te cherchelești de două ori pe zi, e mult chiar şi pentru nişte capete geniale, înălţate deasupra unei cherestele robuste. S-au dus la cinema. O poveste de dragoste fonfăită şi desuetă pe care Corvin n-a putut s-o suporte până la capăt. Voia să spargă ecranul sau să-şi sfărâme scaunul.

Georges e neliniştit în privinţa întâlnirii dintre Gabrielle şi Corvin. Ei nu i-a plăcut niciodată necioplitul ăsta căruia smochingul îi stă prost, care nu joacă bridge şi pe care îl denumeşte „ursul fizician”. Pentru ea, un fizician e un individ care joacă feste în genul lui Tom Titt. Gabrielle găseşte că René Corvin, care s-a eschivat întotdeauna să facă pentru ea fie şi cea mai neînsemnată experienţă amuzantă, e o persoană pretenţioasă şi plictisitoare.

Lăsându-l pe Corvin să doarmă, Georges a vizitat câţiva clienţi, capabili la nevoie să devină furnizori. A promis ciocolată şi a adunat unt, ouă, brânză, un litru de ulei şi un iepure. E mulţumit ca un licean care se duce la un picnic.

Se aşază la o cafenea de pe promenadă ca să bea un erzaţ de cafea. Trece o femeie tânără pe bicicletă, cu un coş pe portbagaj. Georges tresare. Îi sunt cunoscute silueta, chipul. Cum tânăra femeie se opreşte în faţa cofetăriei, Georges sare:

— Domnişoara Martin-Chéraille! Bună ziua, doctore! Ce noroc!

În mai multe rânduri, de la congres, au avut prilejul să se întâlnească la Paris, ultima dată în îmbulzeala de la Salonul de Toamnă din 1938.

— Locuieşti la Saint-Raphaël?

— Sunt pentru câteva zile la sora mea, în apropiere de Sainte-Maxime. Am venit cu bicicleta după cumpărături. Ador bicicleta.

Cumpără o mare cantitate de bomboane şi explică, surâzând:

— Sora mea are şase copii.

— Oh! Am nişte ciocolată pentru ei.

Georges e străfulgerat de o idee.

— Vreau să-ţi cer un mare serviciu. Mă adresez medicului. Vrei să-mi îngădui să-ţi prezint, numaidecât, pe unul dintre prietenii mei care tocmai a evadat? Mi se pare foarte zdruncinat. Sfaturile dumitale mi-ar fi preţioase.

Madeleine are un moment de ezitare.

— Trebuie să fiu înapoi până la dejun.

Dar Georges ştie să întreprindă o afacere.

— Vom remorca bicicleta dumitale de maşina mea şi te vom depune la Sainte-Maxime. Ai să-l faci să vorbească pe drum... şi mâine îmi vei face plăcerea să dejunezi la Beauvallon... Pentru a lua ciocolata nepoţeilor... şi a-mi spune diagnosticul.

— S-a făcut, spune ea. Unde se află?

— Doarme la hotelul Terminus.

— Hai să-l trezim.

XXII
MADELEINE ŞI GEORGES

Georges merge înaintea Madeleinei, sub pergola acoperită cu trandafiri de toamnă a vilei din Beauvallon.

— Cum îl găseşti? întreabă el cu îngrijorare.

— Nimic serios, cred. Ţine-l câtva timp aproape de dumneata. Distrează-l.

— Aici e partea dificilă. Până la război, nu-l interesa decât mecanica ondulatorie. Acum însă, se pare că nu-l mai interesează deloc.

— Cazul lui nu-mi face impresia că ţine de medicină.

Au ieşit pe terasă.

— Avem o vizită neprevăzută: o femeie frumoasă, o actriţă de cinema, Kate Christiania.

— Marea vedetă germană? Ar putea fi distractiv să vezi de aproape un animal de soiul ăsta.

Pe terasă, Kate, foarte la largul ei, flecăreşte cu Corvin. Georges face prezentările.

Gabrielle se iveşte, într-o rochie fermecătoare. Invitaţii trec la masă.

— Veţi rămâne mai multă vreme în Franţa? întreabă Gabrielle, făcând pe amfitrioana grijulie.

Madeleine plimbă o privire amuzată asupra acestui ansamblu disparat de convivi.

— Tocmai am turnat un film în Italia, spune Kate zâmbitoare. Din nefericire, nu mi-am putut obţine viza, pentru a mă întoarce la Hollywood.

— Cinematograful îşi va relua într-o oarecare măsură activitatea în Franţa?

— De curând mi s-a propus să turnez un film la Nisa. N-am lucrat niciodată sub direcţia unui francez.

— De fapt, spune Georges, ştii că noi datorăm vizita domnişoarei Christiania unuia dintre vechii noştri camarazi de la Valais, care este unul dintre bunii săi prieteni? Îţi aminteşti de Jean Breuil, Madeleine?

Tulburarea Madeleinei nu-i scapă lui René Corvin.

— Desigur, spune ea cu un efort.

— Oh! strigă impetuos Kate, poate aveţi ştiri de la el?

— Nu, răspunde Madeleine. Nu.

Georges toarnă puţin roze de Var. Kate îşi duce paharul la buze şi-l goleşte dintr-o înghiţitură.

— S-a împlinit un an şi jumătate, spune, de când încerc, prin toate mijloacele, să aflu ce s-a întâmplat cu Jean.

— Doctoriţa Martin-Chéraille este ataşată la Crucea Roşie internaţională. Ar putea fi de ajutor în cercetările dumneavoastră, insistă Georges.

Ochiul ca un sfredel al lui Corvin străpunge apărarea Madeleinei, care are impresia că se află goală dinaintea acestui necunoscut.

— Numai din întâmplare, reia Kate cu deliciosul ei accent cosmopolit, când răguşit, când languros, am găsit adresa dumneavoastră pe un capăt de hârtie, domnule Merlin. Jean mi-a dat-o ca pe aceea a unui prieten cu care el se află în raporturi frecvente.

— Lucru adevărat, odinioară, răspunde Georges. În iunie 1939, înainte de-a se îmbarca la Toulon, pentru un reportaj, a cinat cu mine, la Marsilia. După aceea a venit războiul. Nu cunoşteam adresa lui militară. Nu mi-a scris.

— Oh! spune Kate dezolată. Eraţi ultima mea speranţă!

Schimbându-se tema discuţiei, Madeleine o examinează pe Kate. Femeia asta l-a ţinut pe Jean în braţele ei, i-a cunoscut sărutările, plăcerea. Dacă a fost ucis, poate că spre ea a zburat cel de pe urmă gând al lui... Să fie oare gelozie, această tulburare care sporeşte? Ce rol a jucat oare Kate în viaţa lui Jean? Fără îndoială că îl iubeşte încă, de vreme ce-l caută.

E încântătoare Kate Christiania, şi, cu toată afectarea minuţioasă a feţei, a întregii sale persoane, a zâmbetului, a atitudinilor sale, uluitor de naturală. Joacă personajul lui Kate Christiania cu cea mai perfectă simplitate. Ochii ei mari de vis se pironesc asupra Madeleinei.

— Era o fiinţă distinsă, un pic nebunatică. Oh! sunt sigură că a scăpat din război. Cu toate acestea, de ce nu i-a scris celui mai bun prieten?

Madeleine îl revede pe Jean pe peronul gării din Lyon. Îi simte sărutarea pe buze şi roşeşte, îşi azvârle capul îndărăt cu un gest brusc. Această femeie a cunoscut un Jean pe care ea, Madeleine, nu-l va cunoaşte niciodată. După cum există şi un Jean care ei îi este interzis, rezervat numai Madeleinei.

Gabrielle o intervievează pe Kate despre succesele sale, despre Hollywood, debuturile ei. Tonul conversaţiei se ridică în timpul desertului. Georges scapă câteva cuvinte frivole, care-i aduc nişte încruntări din sprâncene din partea Gabriellei.

Madeleine n-o scapă din ochi pe actriţă. Dacă l-ar fi iubit cu-adevărat pe Jean, putea să râdă astfel, să evoce vremurile când Jean nu intrase încă în viaţa ei, să se acomodeze cu un timp din care Jean a ieşit, poate, pentru totdeauna?

Ce înseamnă darul corpului ei pentru Kate Christiania? Trebuie să fi avut numeroşi amanţi înainte – şi poate după. A putut să sărute alţi bărbaţi, să se culce cu ei, în timp ce Jean lupta? A putut să turneze filme, sa încerce rochii, să-şi trăiască fiecare zi din viaţa ei de actriţă şi din viaţa ei de femeie?

Întâlneşte privirea lui René Corvin. Citeşte în ea simpatie şi ceva care aduce a milă.

— La ce visezi? întreabă Georges.

Madeleine tresare.

— O admiram pe domnişoara Christiania în acest decor provenţal. O scenă de film ai spune, cu marea în depărtare.

Madeleine a pus în cuvintele ei un pic de amărăciune: Jean ar fi meritat o altă dragoste.

Dar ce ştie ea despre dragoste? Mai puţin decât o elevă de pension care a visat citind cărţi interzise. Mai puţin decât Elisabeth, care a intrat la mânăstire, după o decepţie sentimentală. Cei din familia ei admiseseră odată pentru totdeauna, încă de când ea avea şaptesprezece ani, că Madeleine era fără farmec, însă deosebit de inteligentă. Încă de atunci Madeleine hotărâse că nu va fi femeie ci medic, dezamăgită repede în privinţa visurilor de dragoste de către mizeriile pe care le scoate în evidenţă meseria: maladiile, sarcinile, brutalitatea bărbatului. Colegii care, la facultate, la spital, îi făceau o curte discretă, au fost repede puşi la locul lor sau potoliţi: Madeleine nu mai era de atunci, pentru ei, decât Martin-Ché.

Gabrielle strecoară la urechea soţului ei, în timp ce se îndreaptă cu toţii spre terasa unde e servită cafeaua:

— O morocănoasă, doctoriţa ta. Ar face casă bună cu fizicianul.

Ideea îl încântă pe Georges. Iată două fiinţe care ar părea că sunt făcute să ia viaţa în serios împreună!

René Corvin l-a prins de braţ pe Georges, îl reţine atât cât să-şi aprindă o ţigară.

— Prietena ta, doctoriţa... spune el.

Georges surâde. Să fi găsit oare şi doctorul şi leacul în acelaşi timp?

— ...e îndrăgostită. A suferit în tot timpul dejunului.

Georges îl priveşte pe vechiul său prieten cu îngrijorare. Diagnosticul Madeleinei îl liniştise. Şi iată că bietul flăcău se întoarce la ideea lui fixă.

— Ştiu ce spun, continuă Corvin, urmărind-o pe Madeleine din ochi. Între aceste două femei există umbra unui bărbat.

— Doctore, spune Kate, am ameţeli. Mi-am îngrijit ochii, stomacul. Degeaba. Dacă aţi şti cât e de agasant!

XXIII
MADELEINE MARTIN-CHÉRAILLE

Pe un transatlantic perfecţionat, care face *rocking-chair*, Sigismond de Grandlieu se balansează, cu ochii închişi. Se aud, în depărtare, piuind cei „mari”. La picioarele ducelui, Bébel, cea mai mică dintre fetiţe, se târăşte în ţarcul ei, pe o cuvertură. Are aproape un an. Mai departe pe terasă există un alt ţarc unde un bebe mai mare se ţine pe picioare. E Alain. Priveşte cu mare interes eforturile pe care le face vara lui legitimă, Bébel, ultima născută a ducilor de Grandlieu, ca să-şi ridice cuvertura, în speranţa că va găsi nisip să mănânce.

Alain, bastardul, are un tangaj primejdios. Ar dori să-şi escaladeze hotarele, ca să se ducă în ţarcul vecin. Dar opiniile conjugate ale bonelor şi ale Sylvettei i-au separat la o distanţă cam de un metru cincizeci.

Stând foarte dreaptă pe un scaun, Jeanne, îmbrăcată în negru, tricotează. Sylvette face tot posibilul spre a o convinge că titlul ei de mamă a lui Alain ajunge din plin ca să-i dea drept de cetate. Jeanne are un nod în gât. Nici ea nu ştie dacă este recunoştinţă sau ingratitudine.

Atentă la eforturile lui Bébel, Sylvette îşi ciuleşte urechile spre ecourile îndepărtate ale jocurilor celor „mari”, aflate sub îndrumarea Eleonorei, cea mai mare, urmată sau chiar întrecută de către Eude, fiu mezin şi moştenitor al titlului, copil convins de timpuriu de importanţa misiunii sale şi pentru a cărui educaţie ducele îşi consacră, din când în când, puţina activitate de care este în stare.

Stând pe bordura de piatră, Madeleine priveşte peisajul provenţal care se întinde cât vezi cu ochii. O iubeşte cu tandreţe pe Sylvette. Şi are o mare şi temeinică afecţiune pentru molâul ei de cumnat. Cei şase copii i-au făcut o primire călduroasă mătuşii Madeleine.

Şi-apoi există Alain, agăţat de fustele acestei Jeanne, crispată toată (în aşa măsură încât Sigismond, deşi indiferent prin definiţie, a întrebat dacă practică lupta de clasă la domiciliu) Alain, miniatura lui Gilbert, privirea lui gravă, surâsul lui fugar, ba chiar şi spicul său de păr pe creştetul capului.

Madeleine s-a străduit s-o umanizeze pe Jeanne. I-a explicat că prezenţa ei ar putea s-o salveze pe Sylvette, care o considera

ca pe-o soră şi dorea ca Alain să fie crescut ca unul dintre băieţii ei. A liniştit-o asupra sănătăţii copilului, plăpând fără îndoială, dar fără nicio tară, şi i-a confirmat că hrana bună şi clima vor face minuni.

Alain pare satisfăcut, deoarece Bébel a ridicat cuvertura şi ia un pic de nisip. Dar Sylvette are ochi. Se repede. Hait! ratat.

În această clipă iureşul îşi desfăşoară pânzele, condus de către Eude, care pare să fi smuls definitiv frânele conducerii din mâinile surorii sale Eléonore. Ceilalţi trei îi urmează cum pot, la un an distanţă fiecare, adică la câţiva paşi, când trebuie s-o ia la trap, călare pe un băţ, sub ordinele marchizului Eude, viitor duce de Grandlieu, al douăzeci şi nouălea la număr.

Al douăzeci şi optulea duce deschide un ochi şi alungă o muscă.

— Madeleine, vrei să te însoţesc la Sainte-Raphaël?

— Nici vorbă!

Liniştit, ducele închide la loc ochiul întredeschis. Musca perseverează în jurul nasului său. Ducele murmură:

— Muşte! În noiembrie!

Apoi, după ce a constatat această nouă abatere de la tradiţii, nu mai spune nimic. Madeleine se ridică.

— Mai ai încă vreme, spuse Sigismond. N-o să cinezi la vagonul-restaurant, Edmond ţi-a pregătit un coş. Există şi cafea într-un termos:

Madeleine face câţiva paşi spre Sigismond.

— Cred că de data asta... şi mulţumesc, Sigismond, pentru Crucea Roşie. E drăguţ, foarte drăguţ.

— Am dat eu ceva pentru Crucea Roşie? se interesează Sigismond. Chestiunile băneşti o privesc pe Sylvette, nu ştii?

Face un efort afectuos pentru a se ridica şi a o săruta pe Madeleine pe amândoi obrajii.

— Am să te conduc la maşină.

Madeleine l-a luat pe Alain în braţe.

— Să-mi trimiteţi fotografii de la cei şapte nepoţi şi nepoate ale mele, subliniază ea. Mi-aţi promis.

O sărută pe Jeanne.

— Hai, hai, Jeanette! Curaj! Vei face din Alain un bărbat...

Ciudată fată. E oare emoţionată? Madeleine ar da mult să ştie. Şi, de asemenea, să ştie ce anume l-a sedus, la ea, pe

Gilbert. Să fie rezistenţa ei pasivă, sau acest mister care poate nici măcar nu este un mister?

În sfârşit, Jeanne se află aici.

Cei cinci „mari” se agaţă de grumazul mătuşii Madeleine. Sylvette trebuie s-o scape de ei, desprinzându-i, unul câte unul.

Trenul goneşte în noapte. Madeleine n-are poftă de mâncare pentru a aprecia conţinutul coşului pe care Sylvette, cu grija ei meticuloasă, l-a întocmit ea însăşi, dojenindu-l pe bucătarul-şef, luându-l la rost pe majordom.

Sylvette e singura fiinţă de pe lume care i-a dăruit afecţiune. Gilbert? Era atât de puţin concret, atât de puţin real. Nu, de la Gilbert n-a avut decât nelinişte.

Sylvette revarsă asupra copiilor săi, asupra soţului şi asupra celei „mari” inepuizabile rezerve de afecţiune. Madeleine o invidiază, pentru că e mereu egală cu ea însăşi, în orice împrejurare. La Paris, în faţa tatălui lor şi a lui Michel, Sylvette a fost uluitoare. Madeleine n-ar fi îndrăznit niciodată o asemenea răzvrătire. Să fie oare pentru că a rămas fată (fată tânără, fată bătrână?), pentru că nu e cu adevărat o femeie, ca Sylvette şi ca această Jeanne, veşnic mirată, sau aşa cum e Kate Christiania?

De ce Jean a tratat-o întotdeauna ca pe un camarad? Să fie cu adevărat atât de mult lipsită de farmec feminin cum a crezut ea însăşi totdeauna? Incapabilă de-a fi dorită, aşa cum e Kate Christiania sau cum e Sylvette? – şi chiar cum e Jeanne?

Geneva. Acolo dă peste iarnă. A nins în munţi. Încredinţându-şi valizele unui comisionar, Madeleine pleacă direct la Crucea Roşie. Nu are conştiinţa împăcată, pentru că şi-a prelungit cu trei zile odihna la Beauvallon.

În hol, Max Dunant. În după-amiaza asta are loc o întrunire a consiliului. Era sigur că Madeleine va sosi azi. Îi prezintă discrete condoleanţe. O consultă. Ce crede Franţa despre ofertele de colaborare pe care i le face Germania? Europa se va înjgheba şi Franţa nu va fi exclusă dintr-însa. Va putea spera un loc demn de Istoria ei. Madeleine e prea obosită ca să răspundă. Ce-o interesează pe ea Max Dunant şi elucubraţiile lui? Spune, cu toate acestea:

— Vorbeşti ca şi cum ai fi sigur de victoria germană!

— Şi dumneata poţi să te-ndoieşti? Statele Unite nu vor intra niciodată într-un război continental. Ajutorul economic pe care-l

pot da englezilor va ajunge prea târziu. De altfel, pierderile navale ale Angliei se apropie de acelea din lunile proaste ale lui 1917. E de prevăzut că germanii vor da o lovitură decisivă în Balcani. Mareşalul Keitel şi mareşalul Badoglio s-au întâlnit la Innsbruck. Spaniolii sunt câştigaţi de partea Axei. România a adus Sovietelor sacrificiul necesar: Basarabia. În acest fel, blocul Europei va fi repede pecetluit. Nu mai trebuie decât să reuşească blocada împotriva Angliei, dacă debarcarea se va dovedi imposibilă. Şi, de altfel, nu va fi aşa. Germanii pregătesc o gigantică armată de invazie.

Madeleine întrerupe această privire panoramică.

— Europa germană prezintă toate atuurile pentru a te ispiti?

— Hitler va face ceea ce Napoleon n-a izbutit. Va realiza *Europa* în lipsa Europei.

— Dumneata nu ştii, aşadar, întreabă Madeleine cu dezgust, că Germania practică jefuirea metodică a ţărilor cucerite? Că jecmăneşte Franţa, înainte de a o aduce în stare de vasalitate? În alte locuri operează deportări monstruoase ale unor populaţii întregi. Să nu mai vorbim de chestiunea evreiască, de torturi, de asasinatele comise ştiinţific. *Europa* dumitale e domnia lui Antichrist.

Max protestează.

— Evident, la început, e necesar să impui prin forţă ceea ce popoarele, încă ataşate de particularismul lor, nu admit de bună voie... Însă după aceea...

De data asta, Madeleine izbucneşte.

— Vrei să ştii convingerea mea adâncă? Germania va pierde războiul şi crimele sale abominabile vor fi înecate în sânge. Sunt sigură de acest lucru pentru că fratele meu a fost ucis, iar Jean a dispărut.

Apoi se răsuceşte pe călcâie, se năpusteşte în ascensor, lăsându-l pe Max Dunant, care n-a ştiut niciodată să vorbească femeilor, înmărmurit şi dezolat. Şi până acum Madeleine îl evita. De azi înainte, va fugi de el. Max ar vrea să alerge în urma ei, să se arate convins de victoria anglo-saxonă (ceea ce pentru el reprezintă tot ce poate fi mai demn de ură, liberul schimb şi particularismul, Lloyds, City, un sindicalism retrograd sprijinit pe un socialism în piele de iepure).

Aşadar Madeleine nu înţelege că Germania va realiza Europa socialistă şi că, în această Europă în care Germania va fi *Puterea*, Franţa va putea, dacă doreşte, să fie *Spiritul?*

Cât despre el, el nu va juca niciun rol în Europa de mâine. El este rău văzut de către germani, pentru că a fost unul dintre elementele cele mai active ale B.I.T. Va fi părăsit de toţi, aşa cum este astăzi de Madeleine. Cu toate acestea, a scris cărţi pentru a demonstra necesitatea unităţii europene. Asupra multor puncte, doctrinarii Reichului au adoptat ideile sale. În Germania a apărut de curând o carte groasă care este o interpretare abil plagiată după eseurile sale. Numai că nicio clipă nu este vorba, în această lucrare, de Max Dunant.

Max va fi privat de orice rol în această Europă care se va organiza după principiile sale. Dezvoltări raţionale ale producţiei pe „regiuni” şi pe specializări, sprijinite pe cele mai bune condiţii etnice, schimburi prin clearing, unificare a puterii de cumpărare etc.

Madeleine deschide uşa biroului. Pe masă, o fişă albastră aşteaptă, pe un teanc de corespondenţă:

Locotenent Jean Breuil
Royal Air Force – French Group – Oxford air camp. England

Trăieşte! Jean trăieşte! Şi continuă războiul. Nici nu se putea să fie altfel.

Dar, de ce oare n-a scris? De ce n-a liniştit-o de când se află în Anglia? Poate că a scris şi scrisoarea lui să se fi pierdut? Poate că o crede pe Madeleine reîntoarsă în Franţa, de unde nu se poate coresponda cu Londra? Trebuie să-i scrie, numaidecât.

Jean,

Am în sfârşit adresa dumitale. Trimite-mi repede veşti amănunţite despre dumneata. M-am întors de la Paris. Gilbert, sărmanul meu frăţior, a fost ucis. Probabil că duci un război aspru pe cerul Angliei. Acum, tot timpul mă voi gândi la dumneata. La Beauvallon, am întâlnit o prietenă a dumitale, domnişoara Kate Christiania, Te căuta la prietenul dumitale Merlin. Doreşti să-i trimit adresa dumitale?

Mototoleşte foaia de hârtie şi o aruncă la coş. Maşinal, deschide curierul administrativ. Telefonul sună. Da, va veni la şedinţă. A făcut, la Paris, demersurile necesare...

Să-i vorbească de Kate Christiania?

Dragă Jean,

Întorcându-mă de la Paris, găsesc în sfârşit un semn de la dumneata. Îţi scriu în grabă. Mă duce gândul că treci printr-un război aspru. Eram sigură, în adâncul meu, că trebuia să fii acolo unde eşti. Trimite-mi veşti despre dumneata cât mai repede. Bătrâna dumitale prietenă, Madeleine M. Ch.

P. S. – Sărmanul meu frate Gilbert a fost ucis pe Somma.

Sonerie. Băiatul de serviciu.

— Cartea asta poştală să fie trimisă, par avion.

Ar fi trebuit oare să-i vorbească de Kate? Poate că e nefericit că nu are veşti de la ea? Prea târziu. Băiatul de serviciu a plecat.

XXIV
JURNALUL LUI GEORGES MERLIN

Decembrie 1940

Eram la Vichy pentru stocurile mele de cacao, când Pétain l-a dat afară pe Laval ca pe un dubios (ce este), l-a arestat dar nu l-a împuşcat înainte ca Abetz să fi avut timp (înconjurat de automitraliere) să vină să-l ceară din partea Führerului, pentru a-l duce în maşina lui până la Paris.

Abetz a obţinut pielea lui Alibert şi pe a lui Peyrouton. Dar tot nu l-a putut aduce înapoi pe Laval la putere. Mareşalul spusese prea multe despre vânzarea către germani a celei mai mari părţi din agenţia Havas şi despre ticăloşia cu minele din Bor, în Iugoslavia, ale căror acţiuni şi le-ar fi împărţit Laval şi germanii.

Deoarece Hitler n-a fost satisfăcut de întrevederea sa cu Pétain, la Montoire, ar fi hotărât să-l răpească pe „Bătrân" şi să-l ţină prizonier la Versailles. Prilejul de a-l face pe Mareşal să vină la Paris se oferea: ceremoniile de transferare ale cenuşii Vulturului la Invalizi. Reichul a făcut într-adevăr acest „cadou" Franţei şi Pétain fusese invitat. Şi nu s-ar mai fi întors.

Vom vedea un guvern Darlan. Marinarii îi vor înlocui pe auvergnaţi la conducerea statului francez.

Vichy-ul după plecarea lui Abetz e pustiu. La hotelul meu e frig. Funcţionarii se împleticesc. Se vorbeşte despre scandaluri în aprovizionare şi de un înalt funcţionar care a fost întâlnit, în pielea goală, pe culoarele hotelului du Parc de către Marele Lama îngrozit. Intrigile de culoar te îmbrobodesc. De-abia e promovat câte unul, şi ceilalţi se străduiesc să-i dea papucii. Scrisorile anonime curg. Eu te denunţ, tu mă denunţi, noi ne denunţăm. Muncă. Familie. Patrie.

Se mai spune de asemenea că cei răspunzători de înfrângere (care nu sunt cei ce au predat Franţa Germaniei, şi nici militarii incapabili, ci tocmai Daladier şi Blum, fără a-l mai socoti pe „sărmanul" La Chambre) vor fi daţi în judecată.

Se ia dejunul la *Chanteclair*, alături de hotelul Parc. Funcţionari provizorii, civili mobilizaţi, titulari de venituri şi solicitatori se interpelează sub privirile garsonilor, care sunt de la poliţie.

Sub aleile acoperite, care duc de la pavilionul Chomel Grande-Grille la pavilionul Hôpital şi la Cazinou, s-a constituit un loc de clevetiri.

În holul hotelului Parc, uşierii în şir au fost înlocuiţi de către jandarmi. Ei sunt cei care fac naveta pentru a duce la etaje buletinele vizitatorilor. Există o puzderie de mici dactilografe cu părul rebel, pe culoare. Nu se ştie dacă domnii pe care-i întâlneşti aparţin recepţiei hotelului, corpului diplomatic, sau dacă sunt curcani în straie burgheze.

De-ar fi să trăiesc o sută de ani şi tot nu voi uita niciodată promenada mea pe culoarele hotelului Parc, unde, pe uşile camerelor, sunt prinse cu ace de gămălie cărţi de vizită, ca în apartamentele mobilate din cartierele sărace. Aceasta este curtea regelui Pétain.

În seara asta plec din nou spre Marsilia. Poimâine, voi fi la Beauvallon. Gabrielle a avut ideea inoportună de a o invita pe Kate Christiania să stea câtva timp la noi. E înnebunită de treaba asta şi nu mai vorbeşte decât de cinematograf.

XXV
JEAN – MINNIE – WALTER

Face un efect să fii ofiţer în Royal Air Force. De fiecare dată când se întâlneşte pe sine înaintea unei oglinzi, Jean nu se încumetă a se recunoaşte. Face impresie totuşi, cu silueta lui înaltă, cu părul blond. Serveşte ca interpret camarazilor săi puţin dotaţi pentru limbile străine – mai ales lui Bernouillac, foarte caraghios ca locotenent al R.A.F., cu pliscul său de corb maur şi cu accentul său din Béziers. Toţi sunt hotărâţi să-şi recucerească Franţa, adică dreptul de a lua aperitivul, de a nu vota, de a asista la întrunirile publice, de a ocărî guvernul, de a-l tutui pe deputat. Această bătrână democraţie, cât pare de dulce acum! Cât par de blajine cortegiile Frontului Popular, cu pumnul ridicat!

Ieri, a fost dat ordinul de a bombarda Berlinul. La întrunirea ofiţerilor grupului, toată lumea voia „să fie acolo”. Fiecare vedea, în această primă expediţie asupra Germaniei, un semn de speranţă. Se sărbătorea de asemenea sosirea celor dintâi bombardiere grele americane.

Jean a fost printre cei aleşi, după ce scosese în evidenţă faptul că el a mai survolat Berlinul. Ideea că nu va mai lansa manifeste, ci suflante, nu-i displace.

Au pornit cu treizeci de bombardiere, escortaţi până deasupra Belgiei de cincizeci de vânători. „Patru nu s-au întors” va spune simplu comunicatul.

La înapoiere, corespondenţii de război aşteaptă pe teren, propaganda cerând relatări amănunţite.

Printre reprezentanţii de la B.B.C., Jean l-a recunoscut pe fostul său camarad, Brignol. Au debutat împreună, la *Le Petit Journal*, înainte ca Jean să fi lăsat stiloul pentru camera de luat vederi şi să schimbe epitetul pe obiectiv. Brignol i-a cerut lui Jean să vină să vorbească la radio, în emisiunea franceză de seară.

„Aici Londra. Francezii vorbesc francezilor. La sfârşitul programului veţi asculta istorisirea bombardamentului asupra Berlinului făcută de un ofiţer al Forţelor franceze combatante.”

— A fost un bombardament serios? îl întreabă Minnie pe Walter.

— Da, răspunde Walter căutând să evite bruiajul. Apărarea antiaeriană a fost luată din scurt şi vânătoarea de noapte n-a urcat decât în urma plecării lor.

— Multe victime?

— Prea multe. Opinia publică va trebui obişnuită cu ideea raidurilor engleze.

În biroul lui Walter, la hotelul Crillon, Minnie stă aşezată într-un fotoliu mare, de piele. Walter răsuceşte butonul radioului.

— Unde vom merge în seara asta? întreabă el.

— *Şeherazada*, alege Minnie.

Aparatul ţârâie şi scuipă des.

— Bruiajul ăsta e groaznic, reia Minnie.

— Inevitabil, spune Walter. Se ascultă mult prea mult emisiunile Londrei. La început, după înfrângere, trupele noastre au fost, în general, bine primite. Dar pe măsură ce trece vremea, opinia franceză devine mai îndărătnică. Am înregistrat, în decembrie, mai multe atentate. Trebuie să reprimăm. Represiunea aduce după sine noi atentate. E un cerc vicios.

— Va trebui să dezmembrăm Franţa, spune Minnie.

— Dacă n-am fi avut nevoie să menajăm Vichy-ul, pentru moment!

Minnie schiţează o grimasă, vrea să vorbească, apoi se opreşte:

— Ascultă!

— Baliverne. Ne vor spune că Berlinul e cenuşă.

„Vă vorbeşte locotenentul Jean Breuil” spune aparatul.

— Oh! tresare Walter. Locotenentul Jean Breuil? Vă amintiţi de un băiat cu acest nume, la congresul din Valais?

— E un nume destul de banal.

Sughiţurile bruiajului, vocea lui Jean: „Cea de-a doua călătorie a mea peste Berlin. Cea dintâi datează de acum cincisprezece luni: septembrie 39. Nu aruncasem decât manifeste. Era perioada războiului ciudat. De astă dată, aduceam primul răspuns la bombardamentele asupra Londrei, un răspuns destul de slab încă. Dar în sfârşit, am ajuns aici. S-au prăbuşit case. S-au stârnit incendii, Berlinezii şi-au făcut o mică idee despre ceea ce suportă, de patru luni, locuitorii Londrei. Le-am oferit o senzaţie anterioară a ceea ce-i aşteaptă. Vă asigur că, atunci când ai trăit ceea ce am trăit noi aici, din momentul în care am reluat lupta alături de camarazii noştri englezi, încerci o plăcere

stranie să arunci o bombă pe deasupra bulevardului *Unter den Linden*...”

Walter întrerupe contactul. Apoi înalţă din umeri.

— Mulţi germani şi-au făcut iluzii, spune el.

Minnie îşi striveşte ţigara în scrumieră.

— *Şeherazada*, spune ea.

XXVI
MADELEINE ŞI MAX

Madeleine îşi pune paltonul. Trebuie să plece pentru a semna corespondenţa rămasă în urmă. Răsuceşte bulonul aparatului de radio. Vocea lui Jean intră în cameră.

Nu-l recunoaşte numaidecât, după aceea o emoţie stranie o învăluie. Dacă ar fi el? Fără îndoială, el este. El este, desigur. Închide ochii.

„Graţie rachetelor, spune vocea, vedeam ca în plină zi. Pentru că Apărarea antiaeriană nu dădea semne de viaţă, am putut coborî foarte jos. Reperasem gara din Anhalt şi am încadrat-o. Puţin probabil ca prea mulţi berlinezi sa folosească astăzi această staţie.”

La sfârşitul fiecărei fraze, aceste intonaţii tărăgănate. El este. Îi vede chipul. Îi ghiceşte surâsul. Jean gândeşte probabil: „Numai să nu pară prea bizar ceea ce spun”.

„Nădăjduiesc, reia vocea, că de acum, pentru că linia Londra–Berlin a fost restabilită, voi avea deseori prilejul să fac această călătorie. Drumul la dus trece ca un fulger. Dimpotrivă, pare puţin cam lung la întoarcere. Se survolează Franţa şi fiecare e cuprins de dorul pentru ţară. În sfârşit, când ne vom reîntoarce, vor fi zile frumoase.”

Îi vine să plângă. Ar vrea să-i strige că-l ascultă. Cel puţin, a primit cartea ei poştală? Va răspunde oare?

Tăcere. După aceea o voce anonimă:

„Cu aceasta se încheie emisiunea noastră: francezii vorbesc francezilor”.

Jean era aici, foarte aproape, să-l atingi cu mâna. De la o clipă la alta, se află mai departe ca niciodată. Un gol îngrozitor.

Kate Christiania cunoaşte faţa lui când doarme. Ea l-a văzut bărbierindu-se dimineaţa. Ştie dacă Jean bea la micul dejun cafea cu lapte sau ceai. Îi cunoaşte marca preferată de ţigări. Pentru ea, Jean este o fiinţă din carne, capabilă de proastă dispoziţie, sensibilă la frig şi la cald. Când o evocă pe Kate, el nu se întreabă dacă ei îi place Marcel Proust, dacă e nebună după Valéry, ci se gândeşte la mirosul trupului ei, la felul ei de-a se aşeza, punând picior peste picior, la felul cum se întinde când se trezeşte.

Madeleine iese.

În holul hotelului des Bergues, un grup de bărbaţi discută. Max Dunant e printre ei. Madeleine îl zăreşte, prea târziu pentru a-l evita. Max se desprinde de grup şi vine spre ea.

— Bună seara, Madeleine, spune el cu tristeţe.

Madeleine găseşte că arată rău.

— Am regretat atât de mult că te-am contrazis, continuă dânsul.

— N-are importanţă, răspunde ea, chiar acum l-am ascultat pe Jean Breuil. A relatat, la radio Londra, bombardarea Berlinului.

Spune asta ca şi cum şi-ar lua o revanşă. Max îşi scoate ochelarii şi-i şterge cu nervozitate.

— Ah! suspină el apoi. Sunt nişte eroi.

Ezită, îşi pune ochelarii la loc, îi scoate, îi şterge, îi pune iar la loc.

— Mare nenorocire că Istoria nu se poate face fără război! bâlbâie mai pe urmă.

— Scuză-mă, întrerupe Madeleine. Sunt grăbită. Bună seara.

Şi pleacă.

O greutate insuportabilă îl apasă pe Max. De câtva timp, atunci când se trezeşte, îl încearcă o descurajare peste care trece cu fiecare zi tot mai greu. De exemplu, bărbieritul devine un coşmar, fiecare gest pretinde un efort disproporţionat. La ideea de-a intra într-un restaurant, de-a comanda o masă, de-a o ingurgita, se simte epuizat. Singurătatea îi e nesuferită, însă ideea de a susţine o conversaţie îi depăşeşte puterile. Un simptom nou s-a manifestat azi-dimineaţă. A ezitat, ieşind de-acasă, să traverseze strada, cu toate că era pustie.

Prietenia Madeleinei – chiar mila ei – ar fi salutară, în acest haos. N-a sperat niciodată că ea l-ar putea iubi, dar nu părea să se plictisească lângă el. Cinele de-acum câtva timp seamănă cu paradisul pierdut.

Acest război ar fi trebuit să se termine în 1940. Dacă se prelungeşte, şi totul de acum înainte îţi îngăduie să presupui acest lucru, civilizaţia aleargă spre prăpastie. Dezastrul personal al lui Max va fi înglobat într-un dezastru colectiv... Iată o soluţie ce nu pare dezagreabila dacă o iei în consideraţie.

La cazan! La cazan!

XVII
JOE ŞI MARCO

NOTELE LUI STRAKOŞ

În urma întâlnirii acestui sergent englez („Joe Smith”) cu grecul Vouros, am hotărât să-l iau în urmărire pe sergent, fiind sigur că-l voi întâlni pe grec, la nevoie. Am picat peste o verigă a service-ului englez. Bănuiala mea a fost confirmată prin faptul că sergentul acesta englez locuieşte la *Shepheard*, cel mai mare palace din Cairo.

L-am văzut, după-amiază, ieşind din hotel în compania unei doamne foarte elegante. La colţul dintre Ezbekije şi piaţa Sharia Tahir, au luat o trăsură. Am încercat să-i urmăresc în fugă, dar când am ajuns în piaţa Atabet-el-Khadra birja şi cu ocupanţii săi dispăruseră.

A doua zi, l-am întâlnit din nou pe sergent în Ezbekije. Se plimba în grădină, căscând gura prosteşte la cai verzi pe pereţi. L-am văzut iar la ora lunch-ului în sufrageria somptuoasă de la *Shepheard*. Stătea la masă cu doamna elegantă. Însă de astă dată purta *o uniformă de locotenent*.

Doamna este lady Alspott, văduvă a lordului Alspott. Trece drept foarte bogată şi foarte aiurită. Dar poţi să ştii oare unde se ascund agenţii Intelligence Service-ului?

Azi-dimineaţă, „Joe Smith” m-a plimbat prin vechiul Cairo. Am traversat, unul în spatele celuilalt, piaţa Atabet-el-Khadra şi am pătruns în Mouski. Speram să aflu unde-i dusese ieri birja pe ex-sergent şi pe lady Alspott. Însă am făcut prima noastră escală la un croitor. „Smith” al meu a ieşit de acolo, în civil. Iată-ne plecaţi spre vechiul oraş. Domnul Smith rezistă bine la mers. M-a dus cu sine, într-un pas grăbit, până la Khan el Khabili. Lucru dificil să nu pierzi un om în acest bazar. Mergeam oare să cumpărăm nişte covoare sau nişte aramă galbenă? Câtuşi de puţin. Mergeam în Charech Haluagi, străduţa librarilor, unde am buchisit în nişte cărţi vechi, nu departe unul de altul. Domnul Smith şi-a cumpărat două cărţi legate.

Eram pe cale să-mi pierd nădejdea când l-am văzut sosind pe Vouros al meu, spre marea bucurie a lui Smith. O nouă şedinţă de buchiseală, de astă dată în trei. După aceea, printr-o încurcătură de străzi şi de străduţe, iată-ne în cartierul moscheii

el Muayad. Apoi cei doi au intrat într-un restaurant arab. Au găsit acolo un al treilea conviv care-i aştepta.

După multe ezitări, m-am hotărât să iau dejunul acolo. Cel de-al treilea conviv era un arab. Conversaţia, foarte animată, se purta în engleză. N-am putut să înţeleg nimic, din nefericire.

Prietenul meu „Smith” mă interesa din ce în ce mai mult. După-amiază, ne-am întors în cartierul european. Ne-am dus în Şar Kamel nr. 5, la agenţia de voiaj Munari, aproape de hotelul Paris. Am cumpărat un bilet pentru Salonic, la bordul unicului vapor al companiei *Khedi-vial Mail Steamship* care mai pleacă spre Grecia. Acest vapor va duce nişte greci acasă şi de asemenea câţiva sârbi, îngrijoraţi din cauza evenimentelor (au şi pentru ce). După cum îl va duce cu sine de asemenea pe „Domnul Smith” şi pe mine însumi – poimâine fără îndoială. Traversarea va fi periculoasă, din cauza submarinelor italiene. Vom fi escortaţi de două torpiloare engleze.

După aceea am făcut cumpărături, tot pe jos, în cartierul european. Ne-am dus la Cicurel, pe urmă la Muski, la diferiţi negustori de culori şi articole de pictură. În sfârşit, am ajuns la florarul Stamm, în Şar el Manakh.

Ne-am întors apoi (nemaisimţindu-mi picioarele) la *Shepheard*. Ne-am oprit cu toate acestea pentru ultima oară, şi am făcut un popas destul de prelungit, la armurierul Bajocchi, în Ezbekije.

Într-un taxi, în faţă la *Shepheard*, s-au încărcat numeroasele colete şi accesorii de pictură, pânze, şevalete, pliante, cutii, umbrele de soare ale domnului Smith, ex-sergent, ex-locotenent, astăzi artist pictor. Nu sunt entuziasmat că mă întorc în Grecia, când am avut atâtea dificultăţi pentru a pleca de-acolo, însă nu am de ales. Las această notă în cufărul meu.

SCRISOAREA LUI JOE CĂTRE ANNY

My Love,

Am terminat portretul lui lady A... În clipa de faţă, am prins gustul de a picta într-un mod atât de academic încât mi-a fost teamă ca nu cumva această lady să creadă că-mi bat joc de ea. Am făcut totuşi un portret excesiv de migălit. Se vede granulaţia pielii, cilii şi fiecare păr, unde există aşa ceva. Totul e pictat mărunt de-ţi vine să cazi pe spate. Lady A... a fost încântată.

Închipuie-ţi că am fost avansat locotenent (în consecinţă, e vorba de locotenentul Joe Smith, de azi înainte, *please!*). De acum o săptămână locuiesc la *Shepheard*, cel mai somptuos palace pe care ţi l-ai putea imagina. Camera mea costă în fiecare noapte un număr impresionant de pfunzi. Linişteşte-te, nu sunt nebun, ci numai invitatul lui lady A... în timp ce-i fac portretul.

A fost expus ieri după-amiază într-unul dintre saloanele de la *Shepheard*. O zi strălucitoare pentru Joe al tău. Aş fi putut să adun comenzile cu lopata. Aici oamenii nu ştiu ce să facă din banii lor, care se câştigă singuri, prin simpla ridicare a preţului la bumbac. Mai există, pe deasupra, bătrânii bogătaşi, care-şi încălzesc oasele sub soarele Piramidelor şi aceia care şi-au pus pielea atât de preţioasă pe centimetrul pătrat la adăpost de Stukas.

Toată această lume bună discută comunicatul şi se enervează. „Nu se poate să mai existe front! Ăsta este războiul balenei cu elefantul. Care poate să fie câmpul de bătaie?" Şi aşa mai departe!

Colonelul meu şi cea mai mare parte dintre ofiţerii din vechea mea formaţie au venit să mă felicite. Au fost surprinşi de ceea ce vasăzică pictura ultramodernă (după reputaţia mea). Însă şi-au manifestat din toată inima entuziasmul şi euforia.

Eu părăsesc mâine Cairo. Nu te nelinişti mai cu seama dacă rămâi câtva timp fără veşti.

Darling, good bye. I must start.

Yours really yours[29]
JOE

RAPORT AL NR. 18762. A.

(Antheore Pavelli? Pavlovici Anton? sau Ante?)

Am onoare să raportez Excelenţei Voastre că am pus mâna din nou pe numitul Marco Agusti, la Skoplje (Uskub), districtul Vardar, Macedonia (actualmente Iugoslavia). Am un oarecare merit de a-l fi regăsit, date fiind riscurile la care mă expun zăbovind în acest oraş.

Treaba era cu atât mai delicată cu cât Marco Agusti fugise în iunie, iar misiunea nu mi-a fost încredinţată, de către Excelenţa Voastră, decât cu patru luni mai târziu, în octombrie. Mai puţin

[29] La revedere, dragă. Trebuie să plec. Al tău, cu-adevărat al tău. (engl.).

de două luni mi-au ajuns totuşi pentru a putea spune astăzi cu toată certitudinea: Marco Agusti este la Uskub, sub o deghizare de negustor francez şi sub numele de Marcel Gustin. E în relaţii cu Biroul al Doilea francez şi pe cât se pare şi cu Service-ul englez.

Nu prezintă nicio urmă de dereglare cerebrală. Era desigur (aşa precum o afirmasem la tribunal) un simulator. Declară acelora care-i vorbesc în această limbă că nu cunoaşte italiana! Este un agent de mare anvergură care nu neglijează niciun amănunt.

Atrag stăruitor atenţia Excelenţei Voastre asupra dificultăţii situaţiei mele aici: în primul rând, sub vechea mea identitate iugoslavă, eram bine cunoscut la Uskub. Risc în fiecare clipă să fiu identificat de către unul dintre foştii mei clienţi sau furnizori.

În al doilea rând, Marco Agusti m-a văzut la tribunal şi desigur că m-a „fotografiat". Să mă aflu în faţa lui ar însemna nu numai să mă expun unui risc mortal, ci mai cu seamă să fac să iasă iepurele din vizuină.

De îndată ce voi fi descoperit verigile de care este legat Marco Agusti, ce trebuie să fac? Nu cred că Excelenţa Voastră mă va sfătui să-l las să-mi scape...

Pe de altă parte nu e nevoie să-i reamintesc Excelenţei Voastre că Italia e în război cu Grecia. Din această cauză, situaţia mea în Macedonia este precară. Trebuie să acţionez în mod rapid.

Sper să primesc de urgenţă ordine.

18672. A.

(Niciun alt raport al acestui agent n-a mai parvenit vreodată.)

De clasat.

Commodore ALTARI Leone.

*

Urmărit de un submarin italian, *Mehmed Ali Paşa* a manevrat toată noaptea înainte de a ajunge să se pună la adăpostul bateriilor din Pireu şi să se refugieze, epuizat, în port. Căpitanul refuză să plece din nou.

Joe va lua, de la Atena, trenul spre Salonic, însă va avea timp să urce pe Acropole.

Cea dintâi impresie pe care o încearcă este decepţia. Nu simte, dinaintea Propileelor, şocul pe care îl dă catedrala din

Chartres. Cu toate acestea, e sedus de materie, marmura din abundenţă.

Partenonul nu-i încredinţează decât în ultima clipă taina lui, la ceasul când soarele, coborând către marea Egee, dă faţadei dinspre apus o nuanţă roşie, la ceasul când cerul grec atinge acea limpezime cântată de poeţi.

Joe coboară din nou alergând prin vechiul cartier, pentru că este ora de plecare a trenului, de unde poate zări, încă o dată, fugind pe deasupra cartierelor periferice, Acropole în nimbul său de aur...

Trenul, ca un tramvai, alunecă de-a lungul drumurilor şi al străduţelor. Nişte copii îşi întrerup partida de bile pentru a-l privi cum trece.

Delfi, o mică gară căreia ai putea să nu-i acorzi nicio atenţie. Muntele devine mai înalt, mai aspru. Este Pindul. Iată-i, ducându-şi caprele la păşune, pe nişte umili păstori îndemânatici în cântatul din fluier. Dintr-odată, un munte abrupt se ridică în noapte: Olimpul. Trenul alunecă prin câmpia aluvionară, între muntele zeilor şi golf.

La fiecare staţie, Strakoş sare pe peron. Fiecare metru de cale ferată îl apropie în mod primejdios de Macedonia...

În gara Salonic, pictorul Joe Smith coboară. În îmbulzeala de soldaţi şi de negustori, remarcă o figură pe care a mai zărit-o undeva. Unde l-a mai văzut oare pe individul ăsta? Joe are impresia că mutra acelui om i-a impresionat retina recent. Pierdut în visul lui elen, uitase, sau aproape, că aparţine de acum înainte „Service”-ului.

A doua zi, pleacă din nou spre Macedonia. A avut timp să-şi dea pentru viză paşaportul la consulatul iugoslav şi să facă o vizită şefului local al Service-ului. Nu părea să se mire nimeni, la frontiera iugoslavă, ca un pictor englez să fi ales această vreme tulburată pentru a spicui peisaje de-a lungul Vardarului.

Dis-de-dimineaţă, Joe Smith iese din gara Skoplje, pe ninsoare. Îşi alege o cameră, într-unul din cele doua hoteluri, care se numeşte modest *Bristol*, şi unde există o cameră de baie.

După ce şi-a făcut toaleta, Joe explorează Skoplje. Admiră în chip de gură-cască tramvaiele, prăvăliile, trotuarul pe care circulă talmeş-balmeş turcoaicele cu feregea neagră şi micuţele puştoaice moderne, pieptănate *à la parisienne*.

Iată Vardarul, fluviu al morţii, de atâtea ori însângerat, greu de ameninţări.

La Salonic, atunci când l-a văzut pe Joe cocoţându-şi bagajele în trenul de Macedonia, Strakoş era cât pe ce să abandoneze. Dar după aceea a continuat. Acum, filându-l cu greutate pe Joe, care se îndreaptă, cu şevaletul pe umăr, cu cutia în bandulieră şi cu pliantul sub braţ, spre cartierul ţigănesc, Strakoş ştie că el *trebuia* să se întoarcă aici: războiul îl chema înapoi în mod inevitabil. Trebuie să faci până la capăt aceea ce faci. Cine ştie dacă Stella cea grasă este încă la *Capok?* A avut în mod sigur neplăceri cu rotofeiul căruia Strakoş i-a luat săculeţul. Poate să fi făcut şi închisoare?

Unde naiba se duce englezul ăsta? Iată-l în plin cartier ţigănesc. Într-un fluviu de gunoaie menajere, înoată nişte case minuscule din chirpici, acoperite cu paie. Înăuntru vieţuiesc în mizerie o liotă de copii în zdrenţe. La vederea pictorului, se năpustesc: „Dinari, dinari...”

Englezul, căţărându-se pe coasta colinei, ajunge la intrarea dinspre nord a cimitirului francez. Nu s-a întors. Din fericire, pentru că Strakoş ar fi fost în raza lui vizuală. Nu e un lucru uşor să urmăreşti, fără să te faci remarcat, un individ chiar şi atât de puţin neîncrezător pe cât pare să fie acesta.

Joe intră în cimitir. Îşi răzuie, pe treptele scării, pantofii acoperiţi de o crustă groasă de noroi. Îndărătul monumentului funerar, o privelişte magnifică se desfăşoară peste valea Vardarului, spre care coboară o scară interminabilă, pe sub pinii acoperiţi de zăpadă.

Joe se apleacă peste crucile de lemn aliniate cu luare aminte şi scutură zăpada de pe ele: Prudhomme (André), Parigot (Léon), Auriol (Gustave), Vidauban (Joseph), Lenglué (Pierre). Cinci mii de francezi, legaţi de casă, vrăjmaşi ai aventurii, mândri de colinele lor domoale şi de câmpiile lor cumpătate. Nu cunoşteau din harta lumii decât oraşul de garnizoană şi satul acela mare, loc de târg. Cine erau ei înainte de a veni să cadă pe ţărmul Vardarului, doborâţi de un glonţ turcesc ori bulgăresc sau de febră malignă? Cinci luni pe an, de la douăzeci şi doi de ani, dorm sub o învelitoare deasă de zăpadă. Cinci luni pe an, mormintele lor se coc la soarele pustiitor al Macedoniei. Între acestea, e anotimpul trandafirilor. De fiecare cruce se înlănţuie

un trandafir plantat de către un consul pios. Timp de două luni, cimitirul francez din Skoplje este o grădină parfumată.

Strakoş s-a strecurat în cimitir. Ascunzându-se în spatele copacilor, atingând uşor crucile, alunecând pe zăpada care se topeşte, caută un punct de observaţie.

Joe Smith, după ce şi-a aprins pipa, şi-a deschis pliantul, şi-a instalat pânza pe şevalet, deschide cutia, scoate din ea paleta, apasă pe câteva tuburi. I-ar plăcea să termine tabloul acesta, pentru care a traversat Mediterana, Grecia şi Macedonia. Speră totuşi că omul cu care are întâlnire nu-l va face să aştepte prea mult. Va veni oare astăzi, mâine sau doar poimâine?

Situaţia în Iugoslavia e neliniştitoare. Regentul se află în mâinile Axei. Germania se pregăteşte să dea lovitura finală Greciei, Italia declarându-se neputincioasă, respinsă în Albania şi bătută în Epir. Germania va cere libera trecere de la Regentul Iugoslaviei. Iată pentru ce Joe Smith este pe cale de a picta panorama Vardarului, care apare din munte, se desfăşoară un moment, pentru a se restrânge mai departe într-o trecătoare primejdioasă.

Marcel Gustin (Marco Agusti) îşi închide prăvălia, dugheană prăpădită de pe-o străduţă perpendiculară cheiului, nu departe de pod. Porneşte cu paşi mărunţi, de-a lungul fluviului. Speră că migrena îl va lăsa o vreme liniştit. De luni de zile, capul, ca un şantier, îi răsună de lovituri de ciocan. Iar când închidea ochii, noaptea e brăzdată de fulgere care îi produc dureri, încât îi vine să urle. Atunci redeschide pleoapele şi loviturile de ciocan încep din nou.

De acum câteva zile, merge mai bine, ca şi cum ciocanul ar fi înfăşurat în pâslă. Totul, de altfel, este înfăşurat în pâslă. Lucru ciudat, dar îşi aminteşte că ar fi fost odinioară mai mulţi – da, de asta e sigur, el era mai mulţi – iar acum el nu mai e aproape nimeni.

Nu-i place Skoplje... Climatul său nu-i spune nimic. Dar pentru că a venit la Skoplje ca să doboare fascismul, trebuie neapărat să rămână acolo unde este.

Pentru ce fascismul va fi doborât la Skoplje. N-are idee. Nu mai ştie cum a ajuns aici, nici pentru ce. Cu toate acestea, i se pare că ar putea să-şi amintească despre acest lucru – în clipa când în capul său bat lovituri de ciocan, iar ochii îi sunt brăzdaţi de fulgere scânteietoare.

Dar în aceste momente nu poate să se gândească decât la durerea lui. Când vine acalmia, a uitat tot. Durerile. Doarme şi e un lucru bun ca moartea să dormi după durere. Ba chiar e fericit că în zilele astea, când trebuie să meargă la cimitirul francez în fiecare dimineaţă, durerile de cap îl lasă în pace.

Pentru că trebuie să doboare fascismul, să salveze lumea de un flagel apocaliptic, el trebuie să evite eforturile inutile, deoarece atunci capul îl doare în aşa măsură încât îi vine să se sinucidă. Şi ar fi păcat să te sinucizi înainte de a fi doborât fascismul.

Cel care s-a întors alaltăieri, salvatorul său (acelaşi care l-a adunat de pe fundul calei vaporului, la Spalato, atunci când era să crape de foame, pentru că nu avea nici măcar puterea de-a se ridica), a spus că vremea se apropie. Iată motivul pentru care îndeplineşte cu grijă tot ceea ce-i ordonă Duşmanul fascismului, cel care l-a instalat în această prăvălie unde vinde ţesături doamnelor grecoaice şi unde transmite hârtiile de la unii la alţii, cu prudenţă şi fără să se înşele niciodată. Marco merită încrederea Duşmanului fascismului.

De ce oare vizitatorul pe care-l aşteaptă n-a venit la cimitirul francez? Poate că a fost prins de către fascişti? Atunci, sărmanul, trebuie să-i fi făcut mult rău. Se ştie ce înseamnă să fii în mâinile fasciştilor.

E frumos, în dimineaţa asta. Soarele topeşte zăpada. Nu s-ar spune că iarna mai este încă dinaintea noastră. Aproape că-ţi dă poftă de viaţă.

Ante (Antheore?) sare din ungherul unei porţi în ungherul altei porţi. În fiecare dimineaţă, de patru zile, Marco Agusti face o mică plimbare de-a lungul Vardarului, până mai jos de cimitirul francez. Pentru ce? Priveşte scara nesfârşită care urcă la monumentul funerar, studiază alinierea crucilor şi se întoarce, cu paşi mărunţi. În fiecare dimineaţă, Ante îl ţine sub observaţie, până la cea din urmă casă de pe chei. Acolo, se mulţumeşte să-l urmărească din ochi, să-l vadă de departe cum se răsuceşte pe loc şi se întoarce.

Ca în fiecare dimineaţă, Ante îl vede pe Marco oprindu-se, privind scara lungă. Dintr-odată, iată că intră în cimitir şi dispare, fir-ar să fie, dobitocul! Ante, ca să se apropie de el, trebuie să străbată un spaţiu descoperit. Începe să alerge, alunecând pe zăpadă, răsucindu-şi picioarele, căzând şi

ridicându-se din nou. Ajuns în josul scării, Ante îl vede pe Marco urcând fără grabă, ca un turist admirator al naturii. Merge iavaş-iavaş, treaptă după treaptă, întorcându-se, pornind iar. Sus, pe platformă, un individ s-a instalat în faţa unui şevalet. E pictorul care a fost semnalat, sosit azi-dimineaţă de la Salonic şi care a tras la *Bristol*. Un englez!

Ante o porneşte printre copacii mărunţi. Panta e abruptă. Se cufundă în zăpadă până la genunchi. Se strecoară sub ramuri şi-l pierde pe Marco din vedere. Însă dacă ar merge pe scară, ar fi reperat imediat. Agenţii englezi s-ar afla în condiţii favorabile părăsind cimitirul prin spate, prin cartierul ţigănesc. Ar fi în condiţii şi mai favorabile dacă l-ar doborî ca pe un iepure.

Această situaţie inferioară îl irită pe Ante. Ajunge la cel dintâi teren acoperit, de unde se vede de-o parte valea, oraşul, fluviul, de cealaltă parte crucile etajate, monumentul funerar, pinii înzăpeziţi. Pictorul nu s-a clintit. În clipa asta, o umbră se mişcă în spatele unei cruci. Ante tresare. Mai e cineva care îi pândeşte pe agenţii aliaţi.

În concurenţă cu cine vânează acest individ? Îl urmărea pe pictor, în mod evident. Dacă agentul ăsta ia afacerea pe mâna lui, o va păstra pentru sine şi Ante se va întoarce cu coada-ntre picioare. Şi are atâta nevoie ca avantajul să fie de partea lui.

Marco ajunge fără a se grăbi la ultimul teren acoperit, unde îşi scoate pălăria şi-şi şterge fruntea. Pândarul din spatele crucii de lemn a dispărut.

Dacă s-ar putea discuta cu el? Pentru a-l întâlni ar trebui să faci un ocol prin stânga, să ajungi lângă mormintele dinspre latura muntelui, şi, de acolo, să te întorci prin spate. Pândarul îi are pe Ante şi pe Marco în raza lui vizuală. E indispensabil să se explice cu el cât mai repede. Ante începe să alerge pieziş, pe sub copaci, aplecând capul ca să treacă pe sub crengile joase care îl biciuiesc şi-l umplu de zăpadă. Se scutură, se împiedică, porneşte din nou, alunecă. Cine ştie ce se petrece acolo, sus, între timp?

Joe s-a oprit din pictat. Îl priveşte pe cel care urcă spre el, în răsăritul soarelui. Fără îndoială că e acela pe care îl aşteaptă. Puţin emoţionat – ca la o primă întâlnire – Joe îşi ia din nou paleta. Nu e îndemânatic în transpunerea unui peisaj. E multă vreme de când, aflat dinaintea naturii, n-a îndrăznit să facă altceva decât schiţe. Astfel că pânza începută nu face două

parale. Păcat, pentru că e frumoasă valea asta, muntele ăsta negru şi alb. Numai că lipseşte ceva în prim plan.

Ante se apropie de individul care stă la pândă în spatele crucii de lemn. E pe cale să-l interpeleze. Trebuie acţionat repede, pentru că Marco a sosit pe esplanada monumentului funerar şi se apropie de pictor.

— Psst! cheamă Ante.

Strakoş face o săritură. Zăreşte, între morminte, la câţiva metri, pe cineva care îi face semne.

Joe îl examinează pe bărbatul livid care se apropie de el. Un adevărat spectru. N-are deloc memoria fizionomiilor, dar această mutră nu-i e necunoscută.

— Frumos peisaj, spune bărbatul, în franceză.

— Îi lipseşte un prim plan, răspunde Joe.

— Sunteţi în întârziere, continuă bărbatul. Trebuia să fi sosit de acum trei zile.

Bărbatul nu pare să-l recunoască. Însă Joe scormoneşte în minte. Ah! ce agasante sunt asemănările astea pe care nu le poţi defini!

— A sosit totul de la Belgrad, urmează bărbatul.

— Aveţi materialul asupra dumneavoastră?

— Nu, va trebui să treceţi pe la prăvălia mea. Am cusut totul într-un şal de India pe care dumneavoastră veţi veni să-l cumpăraţi.

— Pentru ce aveam întâlnire aici?

— Pentru că aici suntem în Franţa.

Joe îşi examinează interlocutorul. Şi dintr-odată are impresia fugară că e nebun. E o senzaţie care nu durează decât o clipă. O oarecare instabilitate, poate, în privire?

— Strada Irod Atticul, nr. 7, în cartierul grecesc. Marcel Gustin, spune bărbatul.

— Sunteţi sigur că magazinul dumneavoastră nu e supravegheat?

— Nu eşti niciodată sigur de nimic în Macedonia. Nici în altă parte. E un peisaj frumos. Odinioară, ne plăcea mult pictura.

Un strigăt îi face pe cei doi interlocutori să se întoarcă. Doi oameni au răsărit între morminte şi s-au luat de gât.

— Oh! Oh! strigă Joe, iată-l pe clientul meu din Salonic.

— Nu sunt înarmat, spune Marco. Când am o armă, îmi vine chef să mă sinucid. Şi ţin să trăiesc până când fascismul va fi nimicit.

Joe se întreabă pentru care motiv Intelligence Service foloseşte agenţi demenţi.

— Lasă-mă, urlă Ante prins de grumaz de Strakoş. Vezi bine că au să ne scape.

Dar Strakoş nu slăbeşte strânsoarea. Îşi apasă cu toată puterea cele două mâini în jurul gâtului lui Ante, care se încovoaie pe spate şi cade. O cruce se rupe.

— Lasă-mă, geme Ante. Ţi-l aduc... pe italian.

— Ah! Ticălosule! Vasăzică tu eşti, urlă Strakoş. Slavă Domnului! Nu regret călătoria!

— Ajutor! gâfâie Ante.

— Câine ticălos! Parazit râios! bolboroseşte Strakoş, cu genunchii pe pieptul vrăjmaşului. Ah! Mi-ai manevrat femeia! Ah! M-ai turnat, desfrânat scârbos! M-ai făcut să fug în lume ca un blestemat! Ah! Ai făcut din mine ceea ce sunt, un spion ca şi tine. Dar m-am întors la Skoplje ca să te găsesc. Şi te am în mână!

Ochii lui Ante ies din orbite, în timp ce Strakoş îl strânge de beregată din ce în ce mai tare.

— Ajutor! E o... greşeală!... Ah!

Ante începe să horcăie.

— Eu sunt Strakoş, mă auzi, putregaiule? Vlado Strakoş, iar tu o să crăpi.

Corpul lui Ante se rostogoleşte în zăpadă şi capul i se izbeşte de o cruce de lemn, cu un zgomot surd. Strakoş se ridică, furia i s-a potolit. Se apleacă peste cadavru, cu un grohăit de satisfacţie.

Abia atunci îşi aminteşte de ceilalţi. Se ridică în momentul când un glonte îi şuieră pe lângă ureche. Se aruncă la pământ.

— Ratat! constată Joe, am aşteptat prea mult. Ar fi trebuit să trag în grămadă, în timpul *catch*-ului.

Marco scutură din cap.

— N-ar fi trebuit să-mi arunc revolverul în Vardar, spune.

Joe trage. Tăcere. Omul a fugit oare? Trage din nou, după o apreciere rapidă. Tăcere. După aceea un foc în ripostă, urmat de un altul. Marco şovăie, cade în genunchi.

— *Goddam!* înjură Joe. Fără a mai pune la socoteală că ar putea să vină cineva să ne ceară explicaţii.

Marco geme.

— Nu e timp să mă ocup de tine, băiete, spune Joe. Încearcă să aştepţi un pic, vrei?

Sare până la cel dintâi mormânt, peste care se întinde pe jos. Trandafirul îi sfâşie mâna. Îl vede pe Strakoş. Sunt la pământ, faţă în faţă, la câţiva metri unul de altul. Se privesc în ochi. Care dintre ei doi va trage în ţintă? Vlado face o mişcare. Joe trage, apoi se lungeşte în spatele mormântului vecin. Omul trage la întâmplare. Joe îl are acum în raza lui vizuală. Poate să ochească liniştit. Trage cu grijă, o dată. De două ori. Omul se rostogoleşte pe alee, nu mai mişcă.

Nu-i mai rămâne lui Joe decât să ia coordonatele. Se apropie de clientul său din Salonic. Vlado Strakoş a murit. Joe îl întoarce, îl scotoceşte, îi ia portofelul, hârtiile. Puţin mai departe, prăvălit peste crucea ruptă, celălalt nu s-a clintit. Cu limba vânătă atârnându-i din gura tumefiată, cu ochii daţi peste cap spre cer, aşteaptă. Joe n-ar fi crezut niciodată că e atât de simplu să omori oamenii şi să le manevrezi cadavrele. Dacă te gândeşti, această nouă meserie nu e scutită de riscuri şi cimitirul din Skoplje este un loc straniu de întâlnire.

Mai rămâne francezul, care trebuie să fie rănit. După ce l-a întors şi l-a scotocit pe Ante (sau Antheore) Joe coboară din nou spre Marco. Acesta a încercat să fugă, lăsând în urma lui o dâră lungă de sânge în zăpadă. A ajuns la scară, urcată lent adineaori, pentru a ieşi în întâmpinarea morţii. Marco zace, cu faţa în zăpadă.

— Sărman prieten, spune Joe, doreai să vezi înfrângerea fascismului!

Se apleacă asupra lui Marco, îl ia de mijloc, evitând să se păteze, pentru că sângele curge din cele două răni. Gâfâind, Joe îl duce înapoi sus, până la monumentul funerar, îl întinde pe lespede, îi închide ochii.

— S-ar spune că s-a terminat, se gândeşte Joe, scoţându-şi batista pentru a face din ea o banderolă. Erou obscur, mort pentru patrie, fără îndoială ca toţi aceştia de sub crucile de lemn. Dar care patrie?

În moarte, Marco şi-a regăsit o expresie puerilă şi Joe nu-l mai recunoaşte deloc. Clatină din cap. Evident, era o asemănare...

Niciodată nu va şti că, în curând vor fi doisprezece ani de atunci, de la Valais, când Marco Agusti era cel mai entuziast şi că, pentru a doua şi ultima oară, drumurile li s-au încrucişat...

Astfel dispare Marco Agusti, inginer, antifascist, apostol al libertăţii şi al respectului pentru condiţia umană.

Încetişor, Joe îl scotoceşte. Nu găseşte în buzunare decât o cheie, fără îndoială aceea a prăvăliei din strada Irod Atticul.

Joe ar dori să facă ceva pentru acest camarad. Dar ce? Trebuie s-o şteargă, pentru că de-ar veni cineva, situaţia ar fi critică.

Joe rupe două ramuri din pinul cel mai apropiat şi le pune în cruce pe pieptul lui Marco. Un om singur dinaintea morţii. Aş! Oamenii sunt fără îndoială cu toţii la fel de singuri în momentul trecerii dincolo.

Joe pleacă. Înainte de a porni pe scară, se întoarce pentru cea din urmă oară spre Marco. Mergând de-a lungul cheiului, ajunge în cartierul grecesc. Nu întreabă decât o dată despre strada Irod Atticul. Reperează nr.7 şi aşteaptă momentul în care strada pare pustie pentru a deschide prăvălia şi a intra înăuntru.

Să te apuci de căutatul şalului de India nu e o treabă uşoară, în harababura asta. În două rânduri e deranjat de clienţi pe care îi concediază.

— Patron nu aici! Nu aici! Întoarceţi!

În sfârşit, într-un sertar, Joe descoperă un şal de India. Când îl strânge în mână, aude foşnetul hârtiei.

După ce a cercetat minuţios odăiţa din fundul prăvăliei (care îi servea lui Marco drept locuinţă) şi a strâns vraf toate hârtiile pe care le-a putut găsi, Joe se întoarce la hotelul *Bristol*.

De-abia atunci îşi aminteşte că a lăsat, pe câmpul de bătaie, dovezi incontestabile: şevaletul, cutia, pliantul şi tabloul pe care nu-l va isprăvi niciodată. Trebuie să părăsească Skoplje cât mai repede. La gară, un tren care opreşte în toate staţiile de pe traseu e gata de plecare spre frontiera greacă. Joe urcă în tren. Călătorii sunt în fierbere. Joe înţelege că Germania a adresat un ultimatum lugoslaviei.

Ajunge la frontieră după căderea nopţii. Trebuie să-şi petreacă noaptea în picioare şi să aştepte până în zori plecarea unui tren grecesc spre Salonic. Soseşte acolo la prânz. E numaidecât primit de şeful Service-ului. Joe îi încredinţează şalul de India şi hârtiile morţilor din Skoplje.

Misiunea lui a fost depăşită de evenimente – pentru că tânărul rege al Iugoslaviei s-a debarasat astă-noapte de regent şi de partizanii Germaniei. Şi va organiza rezistenţa.

Cât despre cei doi morţi, Service-ul îi identifică. Sunt doi agenţi foarte cunoscuţi, unul membru al O.R.I.M. şi ucigaş – un anume Vlado Strakoş, terorist folosit de ani de zile pentru acţiuni sângeroase – celălalt, Pavlovici sau Pavelli, spion în serviciul Italiei, viclean şi primejdios.

Joe este felicitat pentru trofeele acestei vânători. Şeful îi confirmă că şi-a făcut un debut strălucit, că i se vor încredinţa cu siguranţă misiuni interesante şi că va fi avansat.

După ce a plecat de la întrevedere, Joe găseşte într-o librărie o ilustrată cu portul Salonic şi o trimite lui Anny:

Am văzut Acropole. Nu e câtuşi de puţin lăudată în zadar. Regret numai că n-am avut timp să mă opresc la Delfi.

Al tău JOE

Partea a treia
FIARA
(1941–1944)

I
Februarie 1941
JAROSLAV

N-a mai văzut-o pe Minnie decât o dată, la palatul Luxembourg. Ea îi confirmase, între două pahare de porto, că va fi însărcinat cu o misiune în Rusia.

A treia zi, un planton în uniformă îi aducea un bileţel de la Minnie, dându-i întâlnire la Berlin. Hârtiile necesare sunt alăturate scrisorii.

Jaroslav o aşteaptă pe Olga timp de două zile, fără a îndrăzni să iasă de la Hotel des Deux-Mondes. Într-o seară, fata intră după ce bătuse la uşă, dar fără să aştepte răspuns.

Jaroslav crede că ghiceşte pe chipul Olgăi umbra unui zâmbet, nu încă prietenos, dar încurajator.

O pune la curent cu „misiunea” lui: va pleca în Rusia, pentru a căuta unele documente asupra noilor uzine din Ural. Se obţinuseră, la Berlin, anumite informaţii asupra lucrărilor întreprinse de către U.R.S.S. pe latura de nord a Uralilor, însă era greu să-ţi dai seama despre „gradul de importanţă” a acestei industrii în devenire.

Jaroslav ştie cum va pătrunde în Rusia, cu cine va lua contact? Nu ştie încă nimic despre asta. Va primi ordinele la Berlin.

Îi cere Olgăi adresele unde ar putea să-i pună în alertă pe agenţii contraspionajului. Îşi va risca pielea în fiecare clipă, dar nu trebuie s-o facă în zadar şi nici să aducă documentele în Germania.

— Ei bine! spune Olga, dacă ne-am duce să luăm masa?

Jaroslav se miră. Nu e imprudent să iasă împreună?

— Crezi că Gestapoul nu ştie că ne cunoaştem?

Şi Olga înalţă din umeri.

— Dumneata eşti trimis acolo pentru motivul că erai comunist.

După aceea adaugă:

— Mă întreb de ce. Eşti favorizat sau sacrificat?

Jaroslav soseşte la Berlin după o călătorie de aproape patruzeci şi opt de ore. Minnie i-a scris să vină direct la ea. Nu găseşte niciun taxi la gara din Friedrichstrasse. Ia metroul până la Wilmersdorf.

Ultima dată când a venit aici, năucit de spaimă, era în septembrie ’39. A trecut un an şi jumătate.

Sună. Minnie vine să deschidă. Intră cu stângăcie, îşi pune jos valiza în anticameră. Ea îi atinge mâna.

— Ai călătorit bine? se interesează. M-am gândit că cel mai bine ar fi să locuieşti aici. Am pregătit camera de oaspeţi. Ai chef să faci o baie?

Merge înaintea lui, deschide o uşă.

— Iată camera dumitale.

Şi adaugă:

— Te aşteptam la cină. Imaginează-ţi că n-am decât o femeie de serviciu.

Jaroslav, în timp ce e în baie, reflectează la primirea lui Minnie. L-a frapat întâmpinarea ei cordială, ca şi cum n-ar exista atâta distanţă între înalta personalitate a Partidului şi umilul agent dublu. Jaroslav a avut impresia că Minnie – în măsura în care a putut să-şi dea seama de acest lucru în penumbra din cameră – era uşor machiată.

Recunoaşte odaia în care îl aşteaptă Minnie, marele divan alb, pe care Kate stătea lungită, rândul trecut.

— Îţi este tot atât de foame ca şi ultima dată, întreabă Minnie, puţin sarcastică, sau ai timp să guşti din cocteilul meu?

Jaroslav acceptă.

— Te previn că nu aştept nicio vedetă de cinema, în seara asta, mai spune Minnie. Nu spera într-o cucerire.

Minnie scutură shakerul. Arde un foc bun de lemne în şemineu. E intim, liniştitor.

— Un foc de lemne e un lucru minunat, spune el.

— Ai să vii în Austria de Sus la castelul Hoffmanstahl, hotărăşte Minnie. Acolo, în sala de vânătoare, există un şemineu unde se arde un pin dintr-odată.

Îi face semn să se aşeze pe divan, îi oferă o ţigară, îi toarnă un pahar de cocteil uşor. După aceea aşază dinaintea lui o masă pliantă pe care sunt aranjate două tacâmuri.

— Pot să vă ajut? propune el. Mă simt jenat.

— Nu te clinti, îi porunceşte ea.

Se uită la buzele lui Jaroslav, după aceea se ridică, dispare. Se întoarce curând, împingând o masă pe rotile. Platourile de argint sunt acoperite, vinul e pus într-o frapieră.

— Sper că-ţi plac icrele negre, se interesează Minnie. Dumitale, un slav şi un vechi comunist!

Şi adaugă, aşezându-se alături de el, pe divan:

— Vom cina cu şampanie!

Icre negre, un pui cu ciuperci, pateu de ficat, o prăjitură cu ciocolată. După aceea cafea şi armagnac franţuzesc, în pahare largi pentru degustare. Minnie are multă poftă de mâncare. Jaroslav o vede într-un halo vaporos. Pentru prima dată, îi face impresia (la desert, în timp ce savurează densa prăjitură germană învelită în ciocolată) că Minnie e frumoasă: gura puţin cam mare, deschizându-se peste nişte dinţi mici şi ascuţiţi, părul foarte uşor, tăiat scurt, nasul drept, delicat, ochii negri (sau cafenii-închis?) cu sclipiri tulburătoare, sprâncenele pe care ar trebui să le epileze şi fruntea bombată.

Acestea sunt ultimele lui reflecţii lucide. Minnie îi întinde un pahar cu armagnac...

Îi este frică să se mişte. Ascultă, alături de el, o răsuflare regulată: Minnie doarme. Pe Jaroslav îl doare capul. Ar vrea să se întoarcă, dar se teme să n-o trezească. Trebuie mai întâi să-şi amintească ceea ce s-a petrecut.

Îşi aminteşte dintr-odată, în acelaşi timp cu gustul de alcool şi cu mirosul de tutun. S-a aplecat peste el şi s-au înlănţuit pe divan. Vedea, foarte aproape, gura lui Minnie, striaţiile buzei sale superioare şi nările ei care palpitau. Sărutarea lui Minnie semăna cu o muşcătură. Femeia mârâia şi se încorda şi îl strângea pe Jaroslav aproape să-l înăbuşe. Îl răsturnase pe divan, se înverşuna împotriva gurii lui, care sângera. Durerea chiar îl dezmeticise puţin.

După aceea, îi prinsese capul în mâinile ei; îl privea în ochi încât îl făcea să se uite cruciş, murmurând cuvinte nedesluşite. În mod vag, înţelesese că spunea:

— Un bărbat! Un bărbat! Mă vei trăda, mă vei înşela... dar ce-are a face?

Atunci, cu femeia asta pe jumătate goală în braţele sale, cu gura ei lacomă, ameţit de alcool, Jaroslav simţise trezindu-se în el dorinţa. Minnie nu rezistase, dimpotrivă.

Era virgină.

Dacă sta să se gândească, e flatat. Să se fi îndrăgostit de el, această fecioară din Gomora? Numai să nu-i vină ideea să-l

păstreze şi să trimită un alt agent în Rusia! Faptul că a fost primul bărbat cunoscut de Minnie îl nelinişteşte.

Ar vrea să plece, însă va trebui să aştepte dimineaţa, încă puţin beat, cu o vagă senzaţia de vomă. După aceea se cufundă în somn.

Când se trezeşte, e singur. Lumina se filtrează prin perdele. Caută camera de baie. Curând, spălat, bărbierit şi îmbrăcat, intră în camera de zi.

Minnie, stând aşezată în spatele unui mic birou, scrie. Poartă ochelari groşi din baga, pe care îi scoate deîndată.

— Totul e gata, spune. Trenul pleacă la prânz, spre Breslau. Cafeaua dumitale e la cald.

Jaroslav înaintează, nehotărât. Minnie îi întinde mâna. El nu face niciun gest ca s-o atragă spre dânsul.

— În cincisprezece zile vei fi înapoi. Mă vei găsi tot aici.

Iese, apoi se întoarce cu micul dejun al lui Jaroslav pe o tavă.

— Trenul de Moscova e deviat prin Breslau şi Radom. Se trece frontiera la Ivangorod. La Brest-Litovsk, te vei întâlni, în tren, cu unul dintre agenţii noştri, care are semnalmentele dumitale. Dacă nu te va găsi, te vei duce la Moscova. Iată adresa la care să te prezinţi. Eşti un inginer electrician ceh. Te vei întâlni cu comisia tehnică, aflată în momentul de faţă la Moscova.

— Şi pentru întoarcere?

— Va trebui, fără îndoială, să treci frontiera cu o persoană specializată în acest domeniu. Asta va fi singura dificultate, de altfel înlăturată de către agenţii noştri. Nu vei avea decât să te laşi condus.

Jaroslav îşi bea, cu înghiţituri mici, cafeaua caldă. Se uită la ceas.

— Spui că trenul meu pleacă la prânz?

— Ai loc reţinut. Nu vorbi cu nimeni care nu-ţi dă un semn de recunoaştere şi totul va merge bine.

Vine spre el, îl atrage spre ea şi-i caută buzele.

— Fii prudent, bâlbâie Minnie. Sunt ultima din ramura principală a familiei Hoffmanstahl. Nu voi fi niciodată doamna Halivec. Dar dacă izbutesc să obţin transmiterea numelui şi a titlului... Voi profita de şederea mea la Berlin ca să-i vorbesc despre asta Führerului însuşi.

Jaroslav e buimăcit.

— Nu-mi place să-i cer un serviciu lui Hitler, reia Minnie. Se pricepe prea bine să te facă să-i aduci un altul în schimb. Dar treacă-meargă, de data asta! Baron von Hoffmanstahl, elector al Imperiului şi grande de Spania, e un vis frumos, ce zici?

Cuprinde în mâini capul lui Jaroslav şi-i spune, cu vocea răguşită, buzele lor aproape atingându-se:

— Gândeşte-te la asta, canalie, şi întoarce-te repede la mine.

Apoi continuă printre dinţi:

— Te-aş fi păstrat bucuros, dar m-am jurat să dau cu banul pentru tine: cap sau pajură.

Se lipeşte de el, respiră greu, strânge piciorul lui Jaroslav între pulpele sale. După aceea, cu un spasm, se ridică.

— Şterge-o, spune cu un aer rătăcit. Ar fi stupid să pierzi trenul.

Trenul e înţesat de soldaţi. Dar pentru Jaroslav există un colţ rezervat, la clasa întâi. De la Breslau la Radom, prin Katowice, călătoreşte alături de ofiţeri venind unii din Franţa, alţii din Balcani, unde campania e pe sfârşite. Aceştia nu înţeleg pentru ce se multiplică efectivele în Est.

La Ivangorod, Jaroslav trece, fără dificultăţi, noua frontieră ruso-germană. Un tren militar îl duce în sfârşit până la vechea frontieră poloneză. Nu există decât soldaţi albi pe zăpadă, tancuri albe şi camioane albe pe câmpii albe.

La Brest-Litovsk, trebuie să aştepte în bufetul gării, bând ceai, un tren rusesc cu osia mare. Se formează o garnitură în direcţia Moscovei. Aceasta e luată cu asalt de către soldaţi, ţărani şi funcţionari cu servietă. Din fericire, un compartiment la vagonul de dormit a fost rezervat pentru domnul inginer al misiunii electrice, care s-a prezentat la şeful gării.

A doua zi dimineaţă, în clipa când trenul părăseşte gara din Smolensk, uşa compartimentului se deschide şi apare un individ slab.

— Sunt aici, spune el în germană. Plecaţi la Moscova.

După aceea iese, scuzându-se în rusă.

— Am greşit compartimentul. Nu te supăra pe mine, tovarăşe.

Moscova! Nu aşa îşi închipuia Jaroslav odinioară vizita pe care avea s-o facă, într-o zi, acolo. Moscova, pentru toţi tinerii comunişti din lume, era pământul făgăduinţei, unde Revoluţia nu mai era o himeră.

Jaroslav coboară din vagonul de dormit. O fată tânără în uniformă îl opreşte.

— Jaroslav Halivec, nu-i aşa? Colegii dumneavoastră vă aşteaptă la hotel. Am să vă conduc.

Cu capul înfundat într-o căciulă, fata are pomeţii ieşiţi în afară, buzele groase. Trebuie să-l dispreţuiască pentru că e un ceh raliat naziştilor.

Misiunea inginerilor electricieni, după demonstraţia făcută cu unele aparate germane pentru inginerii ruşi, trebuie să procedeze la instalarea, pe cel mai mare baraj din lume, a unor noi aparate de înaltă tensiune.

După-amiază, după o plimbare la Muzeul Ştiinţei, misiunea vizitează instalaţia electrică a oraşului Moscova, apoi pe cea a metroului. După aceea se dă un banchet şi un spectacol la Operă; se cântă *Boris Godunov*.

În antract Jaroslav îl întâlneşte pe omul din tren, care se apropie pentru a-i cere un foc.

— Dnepropetrovsk, spune acesta.

Jaroslav hotărăşte să iasă din hotel. Se va duce la adresa indicată de Olga. Trebuie să anunţe că e trimis la Dnepropetrovsk cineva sigur. „Afacerea” se va petrece acolo.

A reperat, la capătul culoarului, scara personalului care coboară până la subsoluri. Nimeni nu-l va împiedica să iasă în piaţă să cheme o sanie (a văzut unde e staţia lor şi speră să fie şi noaptea). Trebuie cu orice preţ să se asigure că se va închide capcana atunci când trebuie.

Jaroslav întredeschidă uşa. Culoarul e cufundat în semiobscuritate. Dar zăreşte, în susul scării, umbra unui bărbat sprijinit de zid. Gestapoul veghează asupra somnului său. Jaroslav închide uşa la loc încetişor, întoarce cheia, de două ori, stinge şi se dezbracă pe întuneric.

Primele două zile ale misiunii la Dnepropetrovsk sunt consacrate punerii la punct a noilor aparate de înalţă tensiune. În a doua noapte, când pătrunde în camera sa, bărbatul e acolo.

— Plecăm în zori, spune acesta. Vei scrie câteva rânduri pentru a te scuza că nu vei asista la experienţe. Eşti suferind. Ceea ce ne va da douăsprezece ore, poate douăzeci şi patru, înainte de a veni să te caute. Iată noile dumitale hârtii, cu care te vei îmbarca la Sevastopol pentru Varna, în Bulgaria, cu

dosarele care îţi vor fi remise la Alexandrovsk. Bineînţeles, nu te mai părăsesc, până când vei fi pe vapor.

— La ce oră plecăm?

— La ora cinci. Corespondentul nostru ne aşteaptă la Alexandrovsk.

— Nu vrei să te culci? întreabă Jaroslav. Avem trei ceasuri bune înaintea noastră.

— Nu, răspunde bărbatul. Dormi dacă vrei. Eu mă instalez în fotoliul ăsta.

Jaroslav se culcă. Numai de nu i-ar găsi revolverul, pe care l-a lăsat în buzunarul pantalonului, pe scaun. Arcurile fotoliului trosnesc. Bărbatul se instalează.

— Te trezesc cu un ceas înaintea plecării, spune el.

Ceasurile trec. Bărbatul se foieşte şi oftează în fotoliu.

Jaroslav, cu urechea la pândă, se străduieşte să respire cât mai regulat. În sfârşit, bărbatul îl scuturã.

— Îmbracă-te.

Jaroslav îşi trage pantalonii în buzunarul cărora pipăie revolverul.

Bărbatul îi explică:

— Nu vei păstra planurile asupra dumitale, la bord. Le vei ascunde într-un loc pe care ţi-l voi indica. Le vei lăsa acolo până la Varna, unde prietenii noştri vor veni să te caute pe chei.

— Va trebui să le dau lor, imediat?

— Cu niciun preţ! Prietenii aceştia nu vor fi acolo decât pentru a te scuti de vama bulgărească. Vei duce totul la Berlin. Norocosule! Ale dumitale vor fi toate gratificaţiile!

Bărbatul îi predă noile lui acte. Cele vechi, cele ale inginerului Halivec, sunt arse. Ies împreună. Omul închide uşa camerei cu grijă. Nu există nimeni pe culoar.

— La ce oră ajunge trenul la Sevastopol?

— Nici cinci sute de kilometri... însă trenurile ruseşti nu sunt rapide. Aproape de ora douăzeci, diseară. E un vapor bulgăresc. Chiar dacă nu ridică ancora decât mâine dimineaţă, n-ai a te teme de mare lucru, odată îmbarcat.

Ajunşi din vreme la gară, izbutesc să-şi găsească loc în acelaşi compartiment. La Sinelnikovo, unde ajung după aproximativ un ceas, Jaroslav se ridică şi se pregăteşte să coboare. Cerând politicos unei vecine să le păstreze locurile, bărbatul îl urmează.

— O ceaşcă de ceai o să ne încălzească, spune Jaroslav.

La bufet, împreună cu ceaiul, mănâncă plăcinte cu smântână acră. Jaroslav se scuză. Intră la toaletă. Ca să-şi scoată revolverul din buzunarul pantalonilor şi să-l pună – cu piedica ridicată – în cel de la haină.

Trenul pleacă din nou. Lumina se luptă să străbată nişte nori grei. Câmpia de la cotul Niprului e albă, la infinit.

Călătorii dormitează. Un ofiţer stă într-un colţ. Poate că el e cel care-l va aresta numaidecât. În faţa lui, un funcţionar, cu caschetă, cu pardesiu gros, cu servietă. Alături, un colhoznic puţin obişnuit cu călătoriile ar dori să lege conversaţie. După aceea, o femeie de la oraş. Are destul de mult bagaj. În faţa ei, în colţul celălalt, un student arborând la haină insigna Partidului. Apoi doi muncitori specialişti, care se duc la Fedorovko, pentru nişte lucrări pe care ei le consideră o misiune de încredere. Sunt stahanovişti. În sfârşit, un bărbat greu de definit, destul de în vârstă, ce pare să aparţină fostei clase mijlocii. Poartă un mic barbişon, cu părul peste fruntea îngustă de calmuc. Acum, când se luminează, s-a pus pe citit.

Cei doi muncitori au deschis un paner şi mănâncă. Un fel de salam şi plăcinte din hrişcă. Funcţionarul a scos din servietă nişte documente. Colhoznicul a început conversaţia cu ofiţerul. Îi vorbeşte despre recolta din 1940 care a fost excelentă şi despre necazurile pe care le are cu noile tractoare livrate de nişte uzine din Nikopol. A făcut un raport asupra acestui lucru, dar se va ţine oare seama de el? Cu toate acestea, tractoarele sunt făcute pentru ţărani, nu pentru ingineri.

Lui Jaroslav îi e teamă să-i fie teamă. Nicio îndoială că bărbatul, la cel dintâi gest echivoc, va trage asupra lui. Minnie l-a avertizat în ceea ce priveşte rolul emisarilor Gestapoului.

Bărbatul spune:

— Suntem în întârziere. Ar fi trebuit să ajungem la Alexandrovsk.

— Nu suntem prea departe, răspunde colhoznicul a cărui conversaţie cu ofiţerul a lâncezit.

Iată periferiile, uzinele, marile case muncitoreşti, cooperativele agricole. Drumurile se deschid în evantai. Trenul îşi încetineşte mersul.

— Hai, spune bărbatul, ieşind pe culoar.

— Iar foame şi sete? întreabă colhoznicul jovial.

— Contez pe dumneata, tovarăşe, pentru locurile noastre.

Bărbatul sare de pe scară, înaintea scuturăturii de oprire. Jaroslav, cu gâtlejul uscat, îşi strânge revolverul în buzunar.

Nu se află nimeni dinaintea sălii de aşteptare. Bărbatul priveşte în toate părţile cu îngrijorare, când uşa se deschide.

Apare un bătrân mic, târând un geamantan mai greu decât el. Apoi îşi continuă drumul către partea din spate a trenului.

Bărbatul îşi consultă ceasul.

— Eşti sigur de întâlnire? se interesează Jaroslav.

În acest moment apar la intrarea spre peron un individ roşcovan şi bărbos. Jaroslav nu se întrebase ce mutră, ce alură, ar fi putut avea un spion german în Ural.

— Eşti în întârziere, spune bărbatul.

— Am avut necazuri, răspunde bărbosul.

— Nu grave?

— Oh! Esenţialul e că totul se află aici.

Duce o valiză pătrată, din paie, care pare grea.

— Şi cheia?

Individul îşi descheie haina de blană şi caută o cheie mică în buzunarul vestei.

Jaroslav apucă revolverul şi trage în pântecele „colaboratorului” său, care deschide nişte ochi uluiţi şi se prăbuşeşte.

Bărbosul dă drumul la valiză şi încearcă să fugă. Jaroslav îl ocheşte.

— Stai! Mâinile sus, îi strigă.

Bărbosul se opreşte şi ridică mâinile.

O puternică agitaţie se produce pe peron. Unii oameni strigă, alţii aleargă. Primul reflex al bărbatului, căzând, a fost să-şi ducă mâna la pântece. Acum încearcă să se întoarcă pentru a apuca ceva din buzunar. Jaroslav ghiceşte mai mult decât observă gestul, nepărăsindu-l pe bărbos din ochi.

— Atenţie! urlă el, o să tragă!

Detunătura urmează numaidecât. Simte o lovitură în braţul stâng, urmată de o durere fulgerătoare.

Sosesc nişte soldaţi, într-un mare vacarm. Jaroslav încearcă să se explice în rusă. Bărbosul vrea din nou s-o şteargă, dar Jaroslav strigă:

— Spion! Spion!

În zăpăceala generală, un poliţist îl arestează pe bărbos. Lui Jaroslav i se pune o cătuşă. Celălalt braţ îi atârnă şi pierde mult sânge.

Spitalul nu-i departe. Jaroslav e pansat, după aceea interogat. Cere să se telefoneze la Moscova. Din nefericire, a trebuit să-l doboare pe omul Gestapoului. Însă bărbosul trebuie să fie o pradă bună.

Moscova răspunde la telefon ca Jaroslav şi bărbosul să fie expediaţi sub pază bună. Cât despre bărbat, să se încerce să se scoată ceva de la el, dacă este netransportabil.

Trebuie să aştepte seara pentru a sosi un tren.

Pe peronul gării, Jaroslav îl regăseşte pe bărbos care îl priveşte cu ochi blânzi şi plini de reproşuri.

E o călătorie lungă. Trebuie să se întoarcă mai întâi la Dnepropetrovsk, să aştepte acolo trenul de Harkov, de unde, prin Kursk, Orel şi Tula, se ajunge din nou la Moscova în aproape douăzeci şi patru de ore. Vagonul e neconfortabil, iar pansamentul lui Jaroslav n-a fost schimbat. Îi e grozav de sete.

Delirează puţin.

Bărbosul, aşezat în celălalt colţ al compartimentului, cu un paznic alături de el şi un altul în faţă, mănâncă şi bea ceea ce al treilea paznic, aşezat în faţa lui Jaroslav lângă fereastră, se duce să caute în staţii. Din când în când, bărbatul îl priveşte pe Jaroslav. Pare să-i spună: „Ce ţi-am făcut eu, ca să mă fi condamnat la moarte, tot atât de sigur ca şi pe bărbatul pe care l-ai ucis cu un glonţ, în pântece?”

Moscova, în sfârşit. Jaroslav e condus la spital. I se reface pansamentul. I se dă un pat. Are un coşmar: bărbatul stă aşezat la căpătâiul său şi-i spune: „Plecăm la ora cinci dimineaţa, împreună, pentru marea călătorie. Ne îmbarcăm şi nu te mai părăsesc.”

Jaroslav deliră timp de patruzeci şi opt de ore, deoarece rana i s-a infectat în timpul călătoriei. Se tem că va trebui să i se taie braţul. Jaroslav nu primeşte nicio vizită, în afară de infirmiere, şi de două ori pe zi, medicul. Jaroslav îl întreabă:

— Olga? Olga Simonovna?

Însă medicul clatină din cap fără a răspunde.

După trecerea câtorva zile, Jaroslav poate să se scoale. A treia zi, vine să-l caute cineva. Constată, străbătând prin uşi zăbrelite şi încuiate cu lacăte, că se află în spitalul închisorii.

O maşină îl aşteaptă în curte. Priveşte prin portieră. Recunoaşte în curând Kremlinul. Se deschide o intrare secretă, în care maşina se pierde, pentru a se opri într-o carte. Jaroslav e dat jos. Împreună cu paznicul merg de-a lungul unor culoare nesfârşite, urcă şi coboară scări.

E un birou mic mobilat simplu. Un bărbat stă aşezat, în spatele lui, mobilă compartimentată, plină cu dosare. Dinaintea lui, o masă goală. Alături de el, în picioare, Olga.

— Tovarăşe Serjinski, spune dânsa, vi-l recomand pe tovarăşul nostru Halivec.

Serjinski s-a ridicat:

— Felicitări, tovarăşe Halivec, spune el întinzându-i mâna.

— O! strigă Jaroslav, Olga!

— Mulţumesc, Jaroslav, spune simplu Olga.

Serjinski îi oferă un scaun apoi o ţigară. A ţinut să-i relateze el însuşi rezultatele operaţiunii. Bărbatul din Gestapo a murit, însă bărbosul a făcut mărturisiri. Prin el a fost capturat lanţul agenţilor germani: „Halivec, ne-aţi adus un serviciu a cărui importanţă n-o veţi înţelege decât mai târziu.”

Guvernul U.R.S.S. nu împarte cu dărnicie formule perimate, însă ştie să-i răsplătească pe bunii slujitori ai Revoluţiei.

Jaroslav are lacrimi în ochi. Spune în sfârşit:

— Eu îi promisesem tovarăşei Olga...

— Îmi cer scuze pentru că v-am dat îngrijiri în spitalul închisorii. Dar trebuia să vă identificăm şi tovarăşa Olga nu era la Moscova. A sosit de-abia ieri.

— Am fost întârziată, explică ea. De la plecarea dumitale din Paris, nu mai ştiam ce ţi s-a întâmplat. De ce nu te-ai dus la adresa pe care ţi-am dat-o?

— Pentru că eram supravegheat. La cea mai mică bănuială, totul ar fi eşuat, răspunde el.

Serjinski se ridică, îi întinde mâna.

— Aşteptând să ne revedem, vă încredinţez Olgăi Simonovna. Sunteţi pe mâini bune, conchide el, cu veselie. La revedere, tovarăşi.

Ies din Kremlin. În Piaţa Roşie, cuprins de un vânt îngheţat, Jaroslav se înfioară. Braţul îl doare.

— Ţi-am reţinut o cameră la nişte prieteni, spune Olga. Şi adaugă:

— Eşti palid. Va trebui să te odihneşti.

— Mulţumesc. Îţi datorez totul, Olga. M-ai redat mie însumi.
Ea îl priveşte în ochi:
— Teama nu se vindecă decât prin mijlocirea primejdiei.

II
Mai 1941
WALTER

E o dimineaţă frumoasă de mai. Walter a rezistat ispitei de-a face o plimbare pe jos pe Champs-Élysées, a cărui panoramă o vede prin fereastra sa de la hotelul Crillon. Ce să faci într-o ţară ocupată? Propagandă? Şi totuşi serviciile doctorului Goebbels au instaurat o activă „Propagandastaffel” în inima Parisului. Represiune? Dar în orice ocazie, Partidul se ciocneşte de Wehrmacht. Walter i-a cerut lui Rudolf Hess, prin nenumărate scrisori, să-l trimită să se bată în Balcani. I s-a răspuns prin avansarea la gradul de maior.

Walter a constatat, cu toate glorioasele victorii din Grecia şi din Creta, o oarecare lâncezeală. Ofiţerii şi chiar oamenii încep să se deprindă cu maleabilitatea franţuzească. Aşa că a semnalat primejdia familiarizării.

Se anunţă un ofiţer aviator, din partea lui Herr Hupernitz. Walter tresare. Herr Hupernitz este un personaj imaginat de Rudolf Hess împreună cu el pentru comunicările pe care doresc să le ascundă în aceeaşi măsură Gestapoului cât şi Ambasadei şi militarilor. Deoarece scrisorile sunt puţin sigure, mai cu seamă de când relaţiile s-au încordat între Rudolf şi Himmler.

Ofiţerul din Luftwaffe intră şi salută ridicând braţul.

— Vin să vă caut din partea lui Herr Hupernitz, domnule maior. Am sosit de la München şi trebuie să vă duc deîndată cu mine acolo. Am venit în timp ce se face plinul de benzină şi se verifică al doilea motor al avionului, care a zburat alandala pe deasupra Alsaciei.

— E ceva grav? întreabă Walter neliniştit.

— Nu ştiu nimic, domnule maior, decât că Herr Hupernitz vă aşteaptă la aerodromul din München.

În timpul călătoriei, Walter s-a întrebat cu nelinişte pentru ce îl chema Rudolf grabnic. Această precipitare îl caracterizează atât de puţin pe şeful Partidului, întotdeauna cumpătat, până şi în deciziile cele mai dure.

Walter are o mare admiraţie pentru Rudolf Hess. Întâlnindu-l, acum opt ani, la nişte prieteni, lui îi datorează convertirea la naţional-socialism şi orientarea destinului său. Rudolf Hess e singurul om ale cărui păreri Hitler le ascultă, pentru a le urma

câteodată şi nu pentru a le contrazice. Este creierul Revoluţiei. A colaborat la *Mein Kampf*. A luptat în fiecare zi cu Hitler în timpul anilor sângeroşi. Niciodată n-a abandonat doctrina.

Unii îi reproşează eleganţa, rafinamentul său. A fost acuzat de sodomie. Cu toate acestea, Walter, care a trăit aproape de dânsul ani întregi, n-a remarcat nimic suspect.

Hess trebuie să suporte greu slăbirea influenţei Partidului. Hitler se sprijină pe fiece zi tot mai mult pe armată şi industrie prin Goering şi pe Gestapo prin Himmler. În sfârşit, pactul germano-rus, operaţiune de politică înaltă, a fost o lovitura directă împotriva doctrinei.

Avionul aterizează. Pichetul de gardă prezintă armele. Un ofiţer salută milităreşte. Walter răspunde cu salutul naţional-socialist, ridicând mâna dreaptă.

Aerodromul din München îi trezeşte amintiri. Walter venise aici întovărăşindu-l pe Rudolf, pentru a-i întâmpina pe Daladier şi Chamberlain. N-au trecut mai mult de doi ani şi jumătate – septembrie 1938 – şi faţa lumii a fost schimbată. Gândindu-se la această vizită, care a marcat triumful Führerului asupra orgolioaselor şi bogatelor democraţii, revăzând figura ipocrită a lui Chamberlain-umbrelă, aerul neliniştit al lui Daladier, Walter este copleşit de orgoliu.

Un automobil aşteaptă între primul hangar şi popota ofiţerilor. Walter îl recunoaşte, de departe, pe Klauss, şoferul şi omul de încredere al lui Rudolf. Walter se îndreaptă spre el.

— Urcaţi repede, domnule maior, spune Klauss.

Automobilul demarează, smulgând pietrele, se năpusteşte asupra barajului militar care se dă la o parte.

— Ce fac? întreabă Klauss crispat peste volan.

— Salută, răspunde Walter, privind pe geamul din spate. Dar ce se petrece, Klauss?

— Vom merge repede, domnule maior.

Klauss se lansează într-o goană complicată, care seamănă cu o sarabandă în jurul oraşului.

— Ce se petrece, Klauss?

— Am fost ieri la Berlin, domnule maior, răspunde Klauss. Şi după o clipă adaugă:

— Acum poliţia ne va semnala pretutindeni în acelaşi timp, în jurul Münchenului.

Apasă pe accelerator, privind din când în când în retrovizor şoseaua pustie.

— Încă n-au dispoziţii, spune Klauss. Cel puţin cei din josul ierarhiei.

Walter e chinuit de nelinişte.

— Klauss, ai de gând să-mi spui?

— Oh! nu! Nu eu, domnule maior, nu eu!

Cu o întorsătură de volan care îl pune în derivă pe Walter, Klauss părăseşte şoseaua principală.

— Sper să mai apuc să iau dejunul când voi sosi, suspină Walter.

— Stomacul nu-şi pierde niciodată drepturile, constată Klauss.

Coteşte pe un drum de ţară, apoi o ia peste câmp până la o intrare ascunsă dinaintea căreia se opreşte. Se dă jos, scoate o cheie din buzunar, deschide uşa mascată, exact atât de largă pentru a lăsa automobilul să pătrundă într-un parc copleşit de verdeaţă. Printr-o alee sinuoasă, automobilul ajunge dinaintea peronului unei case în stilul „foliilor” lui Frédéric cel Mare.

Walter pătrunde într-un salon Louis XV. Lângă fereastră, Rudolf Hess stă în picioare. Se întoarce. Când îl vede pe Walter, faţa i se luminează. E foarte palid. Ochii îi strălucesc, febrili. Nu e bărbierit. Lenjeria e de-o curăţenie îndoielnică şi mototolită, faţa scuturată de ticuri.

— Ştiam eu că vei veni, spune.

— Evident, am venit, răspunde Walter tulburat.

— Ai luat dejunul cel puţin? Nu?

Hess sună. Apare un valet.

— Repede. Dejunul.

Încearcă să zâmbească, dar nu izbuteşte să facă decât o grimasă.

— Nu cunoşteai această „folie”. Nimeni nu ştia că am cumpărat-o... nici chiar Adolf. Din fericire!

Are un uşor râs înăbuşit.

— N-am avut veşti de la tine de la ultima ta călătorie în Franţa, spune Walter pentru a-şi ascunde tulburarea.

— Ah! da! întrevederea mea cu Darlan, în numele Führerului, rânjeşte Hess.

Apare un valet, împingând o masă pe rotile unde sunt aşezate farfurii şi tacâmuri de argint deasupra unei feţe de masă din dantelă de Veneţia.

— Ne vom servi singuri, spune Hess concediindu-l pe valet.

Walter se aşază. Hess îl serveşte.

— Trebuie să mori de foame. E aproape ora trei.

— Tu ai dejunat? întreabă Walter.

— Oh! eu, răspunde Hess luând din frapieră o sticlă cu vin de Rin, n-aş putea digera.

Îşi umple un pahar de Boemia, pe care îl goleşte dintr-o înghiţitură. Un val de căldură îi învăluie faţa lividă şi îi congestionează umerii obrajilor. Walter mănâncă.

— E frumoasă tinereţea, suspină Hess.

Aprinde o ţigară, se întoarce la fereastră. Figura lui armonioasă şi mândră, care-l făcea să semene cu Siegfried, e mobilă, ca şi când muşchii ar fi căpătat o independenţă primejdioasă.

— Mănâncă, dragul meu, mănâncă, spune cu o blândeţe care face să i se strângă inima lui Walter.

Acesta vrea să se ridice. Dar Hess îi pune mâna pe umăr, îl face să stea jos.

— Trebuie să mănânci. Avem timp.

Îi serveşte cotletul pane, sosul, cartofii sote şi compotul de prune uscate. Umple un pahar de vin pentru Walter, după aceea pe al său, pe care îl goleşte din nou, dându-şi capul pe spate, cu ochii închişi.

— În sfârşit, îmi vei spune totuşi, întreabă Walter cu gura plină, ce se petrece şi pentru ce...

— Brauchitsch, Rundstedt, Goering şi cu mine am fost convocaţi ieri la Berchtesgaden. Primii doi oameni de stat după Führer şi cei doi şefi ai Armatei, spune Hess cu o voce grea.

Îşi trece o mână tremurătoare peste faţă, ezită, se întoarce la fereastră, îşi sprijină fruntea de geam.

— Ne-a primit în foişorul său, reia Hess. Ne-a anunţat că şi-a consultat astrologii şi că a venit ceasul cruciadei.

Se apropie de masă, taie o bucată groasă dintr-o prăjitură pe care i-o serveşte lui Walter.

— Mănâncă, Walter, camarade, mănâncă.

— Cruciadă? întreabă Walter uluit.

— Războiul împotriva Rusiei. Nu se poate lansa, spune el, într-o campanie totală în Vest, cu această ameninţare în spate. Pactul din 39, întrevederile dintre Molotov şi Ribbentrop, jurămintele de prietenie, împărţirea Poloniei n-au fost decât

jocuri de-a trasul pe sfoară, de-a cine să-l păcălească pe celălalt. În cele din urmă, Rusul e cel mai tare: el are pacea. El construieşte uzine imense. Într-un an, va fi puternic. Trebuie să-l doborâm numaidecât, pentru a avea mâinile libere în Vest.

— Ei bine, spune Walter, războiul împotriva Sovietelor va găsi audienţă. Nici unui naţional-socialist nu i-a plăcut pactul din 39. Ţie cel dintâi, cred, nu?

Hess pune un genunchi pe un scaun în faţa lui Walter.

— Goering n-a spus nimic. Îşi lăsa în jos nasul lui scurt. Mareşalii s-au bâlbâit. Eu singur mi-am exprimat părerea. Am spus că Reichul este angajat defectuos în Vest, că eu am fost întotdeauna ostil unui război împotriva Angliei, că, împotriva Angliei, se câştigă întotdeauna bătălii dar niciodată un război, de la războiul de o sută de ani încoace. Am adăugat că necesitatea unui acord cu Anglia era baza politicii externe din *Mein Kampf* şi că aveam şi eu un merit în treaba asta.

— Oh, bâlbâie Walter.

— Da, asta mi-a scăpat. Atunci, el m-a privit. Ochii lui m-au înspăimântat. Însă era prea târziu pentru a da înapoi. Am bravat. L-am întrebat pentru ce nu spune adevărul, ca să se ştie că noi nu vom mai bate Anglia. „Tu vrei, am adăugat, să te ocupi de ceea ce e mai urgent, adică să împiedici America să intre în acest conflict. Trebuie ca Germania să aibă certitudinea că va rezista zece ani. Pentru asta, grânarul ucrainean şi petrolul Caucazului sunt indispensabile. Dacă noi le stăpânim înainte de toamnă, Roosevelt nu va îndrăzni să intre în luptă împotriva unui continent care va putea să trăiască în autarhie. Atunci, va accepta poate să servească drept intermediar faţă de englezi. El îi va convinge să facă pace, cu atât mai mult cu cât Germania, după ce îşi va fi asigurat imperiul său în Est cucerind Rusia, va putea fără prejudicii să abandoneze Vestul european anglo-saxonilor. Iar tu te vei retrage cu îndemânare dintr-o afacere delicată a Istoriei. Nu vei fi câştigat războiul, dar vei fi câştigat partida. Iată, pentru ce nu mai vezi altă soluţie decât o rapidă victorie în Rusia.”

— Oh! şopteşte Walter încremenit.

— El m-a privit din nou, urmează Hess, cum îl privea pe Roehm, în timpul ultimei noastre întrevederi, două zile înainte de execuţie. A urlat: „Şi după aceea?” Am reluat: „Asta demonstrează că eu aveam dreptate, voind să te împiedic, în

1939, să te lansezi în războiul din Vest şi că astrologii tăi ţi-au spus gogoşi”. El mormăia: „A cuceri pacea! A cuceri pacea!” Eu am continuat: „Din nefericire, îţi faci iluzii asupra Rusiei şi mareşalii n-au curajul să te contrarieze, dragul meu Führer. Nu vei bate Rusia înainte de toamnă. În acest caz, eşecul tău va azvârli America în război. Ascultă-mă: acum, pe loc, trebuie să oferi pacea englezilor. Tratează cu ei, atâta timp cât noi suntem cei mai tari şi nu când vom fi angajaţi într-un război îngrozitor”.

Atunci a explodat ca o bombă. Scuipa, blestema. Izbea puternic cu pumnul în masă: „Trădătorule! urla el. Te-am chemat să vii astăzi ca să te demasc. Te voi strivi ca pe-o viperă şi-ţi voi smulge limba. Marele Reich German va nimici Rusia înainte de toamnă şi după aceea va distruge Anglia. Tu, eşti un trădător în solda ei!...”

Hess îşi şterge fruntea care i se brobonează de sudoare. Are ochii rătăciţi şi buzele îi tremură. Walter, înspăimântat, se află în picioare:

— Cunoşti furiile lui. Nu trebuie să te descumpănească. Eşti puternic şi nevinovat. N-ai vorbit decât spre binele Germaniei...

Hess, tremurând, îşi toarnă un alt pahar cu vin. Sticla cu gâtul lung se ciocneşte de paharul de cristal.

— În sfârşit, ai putut să te disculpi? insistă Walter.

Hess îl priveşte. Cade pe scaun.

— Nu credeam că va îndrăzni, spune el.

Apoi bea cu lăcomie.

— Eu, reia el, şeful Partidului.

Îşi lasă braţul pe spătarul scaunului şi îşi ascunde faţa. Walter îi pune mâna pe umăr.

— În sfârşit, eşti mai presus de bănuieli! O vei dovedi cu uşurinţă.

— Am căzut în cursa întinsă de Himmler, răspunde Hess foarte încet. El poartă pică Partidului. El poartă pică S.S.-iştilor. A sosit azi-dimineaţă la Berchtesgaden, de la Berlin, cu avionul. Asta înseamnă condamnarea mea la moarte.

Walter încearcă să se liniştească: ar fi atât de absurd.

— Haide, eşti obosit. Imaginaţia îţi joacă feste. Ai muncit prea mult în ultimul an. Führerul este prietenul tău şi...

Ezită, apoi adaugă înăbuşit:

— N-ai făcut nimic rău. Nimic împotriva lui, nimic împotriva Germaniei.

— Era prietenul lui Roehm, nu? reia Hess ridicându-se. A pus să-l doboare ca pe un câine turbat, într-o pivniţă. Tu nu poţi să ştii ce-nseamnă asta. Nu erai acolo...

Evocă o amintire. Apoi e scuturat dintr-odată de un râs isteric, îşi umflă pieptul, pentru a lepăda:

— Himmler ştie să fabrice un dosar.

Se ridică.

— Am fost cuprins de panică, înţelegi? Nu, nu înţelegi, pentru că nu-l cunoşti. Dacă mareşalii n-ar fi fost cu noi, aş fi fost doborât în ascensor. Hermann n-ar fi spus nimic. Dimpotrivă, m-ar fi coborât el însuşi în pivniţă.

Îl priveşte pe Walter, imobil şi cu braţele spânzurând.

— Omul care a venit să te caute e sigur. El a reperat câmpul care este în spatele parcului. Îmi va aduce un avion.

— Unde vei pleca?

— În Anglia.

Walter se apleacă sub lovitură.

— În Anglia? murmură el.

— Am prieteni acolo, continuă Hess. Îmi voi salva pielea. Numai să nu ajungă cineva aici înainte de căderea nopţii, evident.

— Dar, Rudolf, izbucneşte Walter, Germania, Revoluţia, războiul...

Ideea trădării lui Rudolf, a cârdăşiei sale cu englezii, se precizează anevoie în mintea sa.

— Vii cu mine, nu-i aşa? întreabă Hess cu o oboseală în care apare din nou farmecul acela care l-a sedus odinioară pe Walter.

— În Anglia, eu? Dar e imposibil, Rudolf, dar războiul, Rudolf, tatăl meu, Germania...

— Războiul e pierdut... Germania e pierdută. Tu eşti singura fiinţă pe lume în care am încredere... împreună cu Klauss. Vii cu mine, în Anglia, Walter.

Privirile li se încrucişează. Walter întoarce capul.

— Nerecunoscătorule! murmură Hess, n-aş fi crezut.

— Nu pot, îl înfruntă Walter. Toţi germanii trebuie să se bată pentru Germania. Noi vom impune lumii ordinea noastră, cultura noastră. Führerul...

— E Diavolul, spune Hess încet, bătrânul Diavol german, Mefistofeles. Germania care l-a urmat e blestemată. Şi noi, oamenii răi care i-am dat puterea, suntem blestemaţi.

— Eşti nebun, strigă Walter.

— Nu. El e nebun. Mefistofeles a înnebunit. Nebun de orgoliu. Era puternic, atâta vreme cât îi guverna pe oameni cu puterea invincibilă a dispreţului. Avea destul pentru a răsturna echilibrul planetei. Nu ţi-ai închipuit niciodată ceea ce poate să facă un om graţie dispreţului. Dar cu condiţia de-a nu exprima acest dispreţ, de-a fi numai în asemenea măsură impregnat de el pentru a propune totul complicilor care se oferă. Şi iată că legenda asta, pe care noi am ţesut-o în jurul lui, el a luat-o de bună. Această jucărie înspăimântătoare pe care noi am făurit-o se consideră supraomul lui Nietzsche, un Mesia al rasei germanice, fiul lui Wotan încarnat. Noi care l-am cocoţat la putere, pentru că era cel mai bun orator şi de asemenea cel mai puţin scrupulos şi cel mai bogat în dispreţ, pentru a face din el Führerul acestui popor de sclavi care se iau drept arhangheli, noi care cunoaştem adevăratul chip al fiului lui Schikelgrüber, noi îl incomodăm. I-a asasinat pe Strasser, pe Roehm. Îl urăşte pe Goering, dar se teme de el. Eu pot, fără riscuri, să-mi iau biletul pentru infernul trădătorilor. Voi fi suprimat, ca agent englez. Scape cine poate!

Walter, inflexibil, scutură din cap.

— Nu.

Pendula sună cinci ore cristaline.

— Cum vei dori, spune Hess glacial.

Se distrează cu lanţul de aur care zornăie în mâna lui.

— Mi-e teamă ca prietenia mea să nu-ţi joace feste.

— Sunt german.

— Oh! da, cât despre asta aşa e, reia Hess. Ei bine, regret că te-am atras aici. Cel mai bun lucru e să pleci la München. Te vei duce la Casa Brună. Vei spune că eu te-am convocat, dar că nu m-ai găsit.

Şi încheie cu un gest vag:

— Eşti destul de mare ca să te descurci, dacă te vor crede.

Se întoarce la masă, toarnă cafea în două ceşti şi lichior de zmeură alsacian în nişte pahare cu picior înalt din cristal fin.

— Nu te trăda vorbind despre Rusia. Mulţumeşte-te să te duci să crăpi acolo iarna viitoare.

Walter spune, fără ezitare, cu o voce fără timbru:

— Trebuie să mă întorc la München.

— Klauss îţi va da bicicleta lui, răspunde Hess. Douăzeci şi şase de kilometri. Adio, Walter.

Şi adaugă:

— Sper că nu mă vei vinde înainte de miezul nopţii.

Walter are o tresărire.

— Nu se ştie niciodată, cu fanatici de felul tău, ironizează Hess.

La uşă, Walter are o şovăială. Însă Rudolf, lângă fereastră, priveşte afară. Walter coboară scara şi porneşte în căutarea lui Klauss. Hess se uită la ceasul său brăţară, care străbate cu încetineală timpul.

Walter pedalează pe şoseaua care duce la München. Frumoasă zi de primăvară bavareză înfloritâ şi verde! Înainte de a pătrunde în suburbie, o cârciumă de mahala pentru studenţi îşi oferă, la marginea drumului, refugiul şi butoaiele sale. Walter se aşază la o masă în faţa unei halbe de bere.

Reflectează. Rudolf a comis desigur unele imprudenţe. Altfel, n-ar fi fost atât de puţin stăpân pe sine în faţa lui Hitler (în cazul când convorbirea lor a fost reprodusă cu fidelitate).

Confuzia lui Hess mirosea a mărturisire, ca şi această hotărâre de a se refugia în Anglia – tocmai în Anglia.

Rudolf avea pe chip stigmatul lui Iuda. Un val de ură îl învăluie pe Walter. Pe acest laş şi l-a ales ca şef şi ca exemplu, pe el, cel care astăzi l-a făcut, contra voinţei lui, complice al ticăloşiei sale. Care este datoria lui? Să alerge, la München, să-l denunţe? Dar cum să ştergi cu buretele opt ani de camaraderie prevenitoare, de lupte comune? Şi apoi, dacă Rudolf este victima unui complot, dacă Himmler este un monstru, să trădeze un nevinovat şi în acelaşi timp cel mai bun prieten al său?

Noaptea se lasă. Walter îşi continuă drumul. Dar în întunericul ce creşte, se orientează greu. Spre periferia unui mare oraş, converg toate drumurile. Dar în cealaltă direcţie, Walter nu izbuteşte să regăsească drumeagul care duce la „folia” lui Rudolf.

Ajunge în sfârşit la pădurea pe care a străbătut-o în automobil cu Klauss, îşi reazemă bicicleta de un copac. Nu şi-a adus lanterna de buzunar şi noaptea e de nepătruns.

Un zbârnâit îl face să sară în sus. Începe să alerge în direcţia zgomotului. E avionul. Poate să mai ajungă la timp... Dar trebuie

să străbată nişte tufărişuri pline de mărăcini... Zbârnâitul reîncepe, în spatele lui de astă dată, sporit, devenind asurzitor. Rudolf a decolat!

Două ceasuri mai târziu (două ceasuri petrecute mergând la întâmplare peste câmp şi prin păduri mărunte, fără îndoială învârtindu-se în cerc) Walter aude paşi. Strigă. Aleargă. E o patrulă.

Dă explicaţii că s-a rătăcit şi hoinăreşte de multă vreme. Uniforma lui sfâşiată şi murdară, privirea lui rătăcită îi umple de bănuieli pe poliţişti. Cu orice risc, aceştia hotărăsc să-l ia cu ei pe Walter, care cere să fie condus cât mai curând posibil la Casa Brună.

Sosirea sa la corpul de gardă declanşează o mare agitaţie. Şeful postului telefonează la Partid. Un automobil este trimis deîndată, pentru a-l conduce pe Walter la Süderling.

Casa Brună din München este în fierbere când Walter, încadrat de doi gradaţi din Gestapo, îşi face apariţia. În hol, grupuri de S.S.-işti discută cu însufleţire. Se face linişte la apariţia lui Walter, care este introdus imediat în biroul lui Süderling. Acesta ordonă să fie lăsaţi singuri.

— Nu l-am percheziţionat, obiectează unul dintre poliţiştii îmbrăcaţi în negru.

Walter îşi aruncă revolverul pe masă.

— Stai jos, spune Süderling. Ai băgat-o pe mânecă.

Walter ridică din umeri.

— O să mă creadă dacă vor vrea, spune el simplu, fără a lua scaunul pe care i-l arată Süderling.

— Mai întâi, începe acesta, ce cauţi la München?

— Am fost căutat azi-dimineaţă la Paris.

— Hm! mormăie Süderling. Unde te-a condus automobilul care te aştepta la aerodrom?

— Într-o casă pe care, încercând s-o regăsesc mi-am pierdut o parte din noapte.

— Ai putea să ne duci acolo?

— În timpul zilei, poate.

— L-ai văzut pe Rudolf Hess?

— Sunt sigur că a părăsit Germania.

Süderling tresare.

— Gările, şoselele, aerodromurile sunt păzite, închipuieşte-ţi.

— A plecat cu avionul.

Süderling izbeşte cu pumnul în masă, puternic.

— Cu avionul! Iar tu erai complicele său, Kirshoff!

Walter înalţă capul.

— Nu, eu am refuzat să-l urmez... şi am încercat să-l împiedic să plece.

— Nu puteai să anunţi poliţia?

Walter ezită.

— Nu. Nu puteam s-o fac.

Süderling strânge pumnii.

— Bine, spune atunci. Afacerea asta mă depăşeşte.

Walter e dus la secret, într-o cămăruţă goală, la ultimul etaj al Casei Brune. Meditează acolo asupra evenimentelor care se pregătesc.

Dimineaţa, un locotenent S.S. pe care nu-l cunoaşte vine să-l caute şi-l conduce în biroul lui Rudolf. Süderling este acolo, împreună cu un bărbat greoi, cu nişte fălci late, cu buze subţiri: Himmler. Sunt necesari, într-o revoluţie, slujitori de acest gen. Există treburi care le repugnă multora, dar este necesar să găseşti oamenii care să le îndeplinească.

Interogatoriul începe:

Walter era la curent cu proiectul fugii lui Rudolf Hess? Acesta i-a împărtăşit vreodată relaţiile sale criminale cu inamicul? Walter cunoştea anumiţi complici de-ai săi în partid sau în afară? Răspunde că încă din iunie 1940 (un an, peste câteva zile) ocupă un post la Paris. A fost convocat. Face o relatare a călătoriei sale, a evenimentelor care au urmat după aceasta.

— Nu aveţi impresia, întreabă Himmler mieros, că sunteţi complicele lui şi că l-aţi trădat pe Führer?

— Nu, protestează Walter. Voiam să încerc să-l conving să renunţe la proiectul său.

Himmler zâmbeşte din nou şi acest zâmbet sporeşte neliniştea lui Walter.

— Aveţi antecedente excelente, reia şeful Gestapoului deschizând un dosar. Führerul a ţinut cont de prietenia dumneavoastră faţă de Rudolf Hess. Prietenia este un sentiment sacru pentru el. A cumpănit de asemenea personalitatea tatălui dumneavoastră, generalul von Kirshoff. În sfârşit, Führerul nu vrea, în marea sa bunătate, să extindă represiunea asupra celor care nu sunt într-adevăr complicii lui Hess. Un anume Klauss şi un pilot aviator (acela care a venit să vă caute la Paris şi care a

furnizat nemernicului aparatul cu care acesta a fugit) vor fi împuşcaţi, după condamnarea de către curtea marţială. Führerul mi-a atras atenţia că, dacă aţi fi voit acest Lucru, Hess v-ar fi luat fără îndoială cu el.

Walter nu se clinteşte. Himmler închide la loc dosarul, asupra căruia bate darabana în ritmul unui marş militar.

— Sunteţi radiat din cadrele Partidului, conchide el.

Walter se stăpâneşte să nu-i dea lacrimile.

— Cer să mor pentru Germania, spune în sfârşit.

Când Himmler zâmbeşte, buza lui superioară se ridică uşor la stânga, descoperind un canin.

— Sper că veţi avea ocazia să fiţi satisfăcut.

Walter e dus din nou la secret. Încearcă să nu se gândească decât la Germania. Dacă ţine astăzi la viaţă, e pentru că Germania va avea nevoie de toţi fiii săi.

După opt zile de detenţiune, Walter este condus la Süderling. Acesta îl înştiinţează că armata germană se desfăşoară asupra Rusiei. Walter este vărsat, cu gradul de locotenent, într-o companie de disciplină.

Va porni de îndată spre locul său de detenţie, la Varşovia.

III
August 1941
JOE

De aproape trei luni, Anny nu are nicio veste de la Joe. Ultima carte poştală pe care a primit-o poartă ştampila poştei din Salonic şi este nedatată. Cu lupa, Anny a reuşit să descifreze ştampila poştei militare: 28-XII-40. Şi iată-ne în august.

O frumoasă lună august londoneză, cu strălucitoare apusuri de-soare pe Tamisa. Acum, când războiul a încetat deasupra cerului Londrei, şi când fiecare doarme nopţile, oamenii încearcă o adevărată sete de aer şi de verdeaţă. Iată motivul pentru care se află atâta lume pe peluzele din Hyde Park şi seara, la Whitechapel, toţi aceşti oameni aşezaţi pe trotuare, comentează ştirile.

Ştiri proaste. Germanii sunt pe cale să-i strivească pe ruşi. Au trecut graniţele, au luat Smolenskul. Moscova este ameninţată din două părţi. Leningradul nu va întârzia să fie încercuit şi va capitula. Dimpotrivă, pe Nipru a avut loc o bătălie cruntă.

Azi-dimineaţă la orele opt, ca în fiecare dimineaţă, Anny iese din atelierul lui Joe. A dormit prost, ca şi în multe alte nopţi, după ce şi-a petrecut duminica cârpindu-şi lenjeria şi tricotând un pulover gros pentru Joe. Puloverul e aproape gata şi ea nu ştie unde să i-l trimită. Continuă să-i scrie la ultima lui adresă, pentru că nicio scrisoare nu i-a venit înapoi. Cu toate acestea, nu crede că va îndrăzni să dea drumul puloverului aşa, la voia întâmplării.

Iese, după ce şi-a înghiţit în grabă ceaiul clocotit. Aseară, a ascultat la radio, apoi a stins devreme, însă n-a adormit decât în zori şi ceasul deşteptător a sunat numaidecât. E obosită lunea, mult mai mult decât pe vremea când îşi petrecea toate nopţile făcând de serviciu (acum nu mai asigură decât una sau două nopţi de permanenţă pe săptămână). Se duce să ia autobuzul la Strand, pentru a ajunge la biroul companiei Spikfire, Spikfire and Son Esq. (nouă relaţie socială).

În antreu, factorul se străduieşte să umple cutia de scrisori. Inima lui Anny tresaltă.

— Oh! strigă ea, oh!

În timp ce coboară val-vârtej ultimele trepte ale scării, ceva îi spune că are o scrisoare de la Joe.

Ca urmare a împrejurărilor, aceste misive, încredinţate la date succesive unor unităţi poştale diferite, şi-au dat întâlnire ieri, duminică, la oficiul din cartier. Un factor indiferent le-a clasat după numele şi după numărul străzii, în sfârşit după numele destinatarului. Astfel, acestea s-au aflat laolaltă.

Cu poşeta lăsată alături de ea, Anny, aşezată pe treptele scării, ar fi dorit să deschidă toate scrisorile dintr-odată; dar mai bine s-o descopere pe cea din urmă, aceea care o va linişti. Zece scrisori! Iunie. Iunie. Iunie... Martie... Iulie... Mai... August. Ultima datează de câteva zile. A venit par avion... De la Leningrad!

Anny urcă din nou spre atelier. Va deschide mai întâi ultima scrisoare... „Merge bine. E cald...” Cald la Leningrad?

Nu se va mai duce la Spikfire, Spikfire and Co. La prânz, va coborî să cumpere nişte ouă şi slănină, chester (e o reţetă a ei: pune la topit chesterul pe felii de pâine prăjită, iar după aceea, pe aceste felii de pâine, pune la prăjit ouăle cu slănină) şi tarte mici.

În după-amiaza asta, se va duce la cinema. Sunt luni de zile de când nu mai îndrăzneşte să meargă la cinema, cu ideea absurdă că lucrul acesta i-ar purta nenoroc, lui.

În atelier, se face ghem pe divan, în faţa unei fotografii a lui Joe. Va citi, silindu-se să nu parcurgă totul prea repede, cu toate că fiecare scrisoare va fi după aceea citită şi răscitită.

Martie – Istanbul

Baby mine, e atât de multă vreme de când nu ţi-am scris încât nu am mare lucru să-ţi spun. Sau atunci nu va fi o scrisoare, ci un roman.

Mi s-a promis o permisie, una adevărată, la întoarcerea în Egipt. Şi trebuie să-ţi spun, fără vanitate, că n-am furat-o. Cu şiretenia mea obişnuită, voi încerca să găsesc un loc pe un pachebot cu destinaţia Gibraltar... Iar de acolo, nu va mai fi decât un salt pentru a mă afla în braţele lui Anny a mea.

Te asigur că nu va fi o permisie scurtă de doi bani jumate. Oh! nu! O adevărată permisie, cu tot timpul care va fi necesar pentru a te căsători şi a face o călătorie de nuntă. Pentru că eu am văzut multe ţări în ultima vreme, îţi propun în mod egoist s-o facem la Londra. De exemplu, într-un mic atelier pe care îl

cunoşti, şi, bineînţeles, într-o mulţime de music-hall-uri, restaurante şi cinematografe.

Sunt optimist de când nemţii par să piardă bătălia în Anglia.

Pierd bătălia Londrei, însă nu pe aceea a Balcanilor. A fost ceva asemănător unui potop de fier şi de foc. Mi-ar fi plăcut să am asupra mea *Apocalipsul*, pentru a-mi da seama dacă Jean este un bun reporter.

În sfârşit, există în acest frumos oraş al Constantinopolului (nici nu poţi să-ţi închipui, Bosforul e de-a dreptul entuziasmant) un consulat englez. Turcii sunt aliaţii noştri, cu toate că au rămas neutri. Cam aşa e situaţia în războiul ăsta. Ceea ce îmi îngăduie să-ţi scriu. Trag nădejde să găsesc, sosind la Alexandria, un maldăr de scrisori de la tine.

Te anunţ că am o soldă frumoasă, fiind avansat căpitan. Se pare că nu pot încă să-ţi fac o delegaţie, *because we are not married*[30]. Dar pot de pe acum s-o depun la bancă şi să-ţi semnez nişte cecuri în alb.

În timpul retragerii, m-am eclipsat din Grecia prin portul Nauplie din Peloponez. Ca urmare a unor aventuri foarte monotone (ce poate fi mai monoton decât aventurile?) mai cu seamă a unor escale în Ciclade, la Skyros, am ajuns într-un port încântător, despre care tu n-ai auzit niciodată vorbindu-se, fără îndoială (de altfel nici eu, nici înainte, nici de atunci încoace), numit Dedeagaci, la gura unui mic fluviu foarte noroios, Mariţa. Asta se petrecea în Turcia.

Mi-am oferit după aceea o călătorie în Bulgaria. E o ţară care merită osteneala deplasării. Întâlneşti între hotarele ei mulţi germani. Aceşti „turişti” sunt acolo pentru a ridica moralul populaţiei şi a da de gândit turcilor. Am avut treabă în portul Varna, la marea Neagră.

A fost vorba să mă reped până în România. În ultimul minut, a fost preferabil pentru sănătatea mea să mă despart de această climă foarte aspră iarna.

Valiza diplomatică nefiind făcută pentru câini, îi încredinţez această scrisoare, sau mai curând o încredinţez unui funcţionar care o va transporta la Ankara prin valiză.

Sper că va ajunge înaintea mea. Poţi să contezi pe mine în aprilie. Adună-ţi hârtiile pentru ceremonie şi comandă o rochiţă frumoasă.

---

[30] Pentru că nu suntem căsătoriţi. (engl.).

Al tău

JOE

A doua scrisoare e scrisă după două luni:

Mai – Beirut

Ţi-am explicat pe larg în ultimele două scrisori ce s-a petrecut.

Închipuie-ţi că voiajul meu la Mossul mi-a amânat permisia. Câştigând războiul Balcanilor, ocupând Creta, germanii au pus stăpânire pe Mediterana orientală. Dar, se află în Irak, la Ninive (un nume care se învaţă la Istoria antică) sau Mossul, importante puţuri de petrol. Nu era ceva de neconceput ca prietenul nostru Hitler, mare amator de petrol, să proiecteze o debarcare în Siria. Era chiar atât de puţin de neconceput, încât acest gentleman s-a gândit la asta. Şi a pus la cale o lovitură de stat fascistă la Bagdad, odinioară patrie a unor eroi fabuloşi, cum ar fi Harun Al-Raşid şi Ali-Baba, astăzi a unor zăcăminte de ţiţei.

Acesta este motivul pentru care căpitanul Joe Smith, pictor în viaţa particulară şi logodnic al lui Anny, şi-a pus pofta-n cui în ceea ce priveşte permisia. A trebuit să plec spre Mossul. Foarte decepţionat de Mossul. Evident, întâlneşti acolo fluviul Tigrul. Se spune că te afli în leagănul civilizaţiei. Aici s-au găsit cele 22.000 de tăbliţe de cărămidă din biblioteca lui Assurbanipal. Dar aceste tăbliţe se află la British Museum, adică mult mai aproape de curiozitatea ta decât de-a mea.

Poate că sunt saturat de măreţie antică, însă m-aş fi lipsit de această călătorie în Caldeea, printre săpăturile arheologice din templele seleucide şi puţurile Mesopotamian Oil Co.

În sfârşit, cred că şederea mea la Beirut va dura câteva săptămâni şi că voi fi expediat direct în permisie. În cel mai rău caz, voi fi lângă tine în iunie.

Îmi trebuie o uniformă de ofiţer englez. Îmi comandasem una magnifică la Cairo. O trimisesem la Salonic, dar trebuie să fi căzut în mâinile friţilor în timpul retragerii, E neplăcut, n-o pusesem decât de două sau trei ori. Am întâlnire cu croitorul celei de a 3-a Armate britanice. Vei vedea sosind în curând un frumos căpitan nou-nouţ.

Încerc să intru în posesia corespondenţei mele de la Cairo prin mijlocirea unui pilot care se duce mâine acolo. Dacă e descurcăreţ, îmi va aduce scrisori de la tine.

Anny, *my darling*, în aprilie ar fi fost un răstimp excelent pentru a ne căsători, dar în iunie va fi încă şi mai bine. Există atâtea flori, pe vremea asta, în câmpia engleză.

Îţi voi face portretul. Ai să vezi, vei fi uluită.

Spune-i lui Jean, dacă e încă la Londra, să se pregătească să ne fie martor.

Al tău

JOE

P.-S. – Dragă, e senzaţional. Pilotul s-a întors. Mi-a adus o mulţime de scrisori de la tine. Acum ştiu că eşti bine, că eşti răcită, că mergi spre mai bine, că te-ai însănătoşit, că Spikfire şi l-a asociat pe fiul său cel mai mare şi devine Spikfire and Son, că proprietarul e un netrebnic fiindcă vrea să te pună să-mi plăteşti mie chiria, deoarece nu suntem căsătoriţi (nu plăti, *baby*). Însă îngrijorarea ta faţă de mine mă tulbură. Desigur, a existat războiul din Grecia şi eu eram acolo, dar nu mai sunt. *Baby*, eu acum fac un război cu totul diferit de cel din Dunkerque, şi mult mai distractiv. Sunt sigur, mă înţelegi, absolut sigur că nu mă expun nici unei primejdii. Nu poate fi vorba ca războiul să-i vină de hac lui Joe Smith.

Un ceas după scrisorile tale, mi s-a adus uniforma. Te vei îndrăgosti de-al tău

JOE

Re-P.-S. – Am citit şi recitit scrisorile tale. Când rămâi multă vreme fără să te vezi şi fără să corespondezi, dragostea devine abstractă. Se despoaie de culoare, de parfum şi de gesturi. Scrisorile tale au adus-o în camera mea pe Anny cea din carne şi inimă care îmi este atât de necesară.

După ce a citit această a doua scrisoare, Anny se întinde. Îşi aminteşte de un atlas pe care Joe îl frunzărea odinioară. Întorcea paginile şi visa, fumându-şi pipa. Din când în când, o chema pe Anny. O deranja de la bucătărie, de la toaleta ei sau de la treburile menajere. O punea să se aşeze pe genunchii lui şi-i arăta nişte pete mari, roşii, galbene, verzi. Joe îi spunea: „Când o să fim bogaţi, o să mergem acolo... şi acolo”. Şi nu era

niciodată Monte-Carlo, singurul loc unde Anny ar fi avut poftă să meargă.

Atlasul e necesar pentru a-l situa pe Joe într-unul dintre desenele roşii, verzi sau galbene. Anny caută în paginile lui Grecia, Turcia, Bulgaria. Îl situează pe Joe la Varna, la Istanbul.

După aceea trebuie găsite Ankara şi Mossul (Ninive). Cum faci ca să ajungi în astfel de locuri?

Celelalte scrisori îi pun lui Anny probleme şi mai complexe (geografice şi altele).

Joe n-a rămas la Beirut, însă n-a plecat nici în permisie. Scrisoarea următoare este din Medina, în Arabia. Anny e impresionată, pentru că Medina nu-i departe de Mecca, teribilul oraş sfânt, unde niciun european n-a pus vreodată piciorul. Emirul din Hedjaz era eroul romanelor de aventuri pe care ea le-a citit când era mică. Poate că Joe l-a văzut pe emirul din Hedjaz, sau pe regele Arabici? Acesta i-a adus lui Joe în dar coliere pentru Anny, după tradiţia filmelor în culori...

...Ninive? Are chef să se ducă să vadă tăbliţele de la British Museum. Dar e închis, iar colecţiile sunt în pivniţe.

Îşi continuă lectura. De la Medina, în iunie, Joe a fost obligat să se transporte la Fao, la gurile Eufratului, pe ţărmul golfului Persic. După aceea a făcut popas la Mohammera, pe Eufrat, de unde e datată o altă scrisoare (din iunie). De data asta Joe e sigur că va obţine permisia. E ca şi cum ar fi avut-o.

„Malurile Eufratului, în golful Persic, e o regiune unde odinioară se aflau numeroşi pescuitori de perle, *baby*. În pofida războiului, mai există încă şi acum, iar eu îţi voi aduce atâtea cât să-ţi faci un mic colier...”

Un colier de perle! Anny nu-şi crede ochilor. Îl iubeşte pe Joe. Îl iubeşte nespus. Iar el capătă proporţiile unui erou legendar.

„Gurile Eufratului sunt de asemenea debuşeul natural al petrolului din Persia şi punctul de debarcare al unei armate engleze care va veghea la apărarea Orientului Mijlociu.”

Se pare că Joe a făcut un popas la Mohammera. A aflat acolo despre declaraţia de război a Germaniei împotriva Rusiei, în momentul în care se ducea să se îmbarce pe un petrolier, care trebuia să vină în Anglia ocolind Africa. Avea permisia în buzunar. Această ştire l-a făcut să-şi amâne plecarea. Într-adevăr, transportul trupelor engleze prin golful Persic fusese

accelerat. Trebuise să negocieze cu guvernul iranian (şi cu şefii armatei sovietice) ocuparea Persiei de către aliaţi.

În decursul acestor discuţii, care se purtaseră la Teheran în timpul celei de-a două jumătăţi a lui iunie şi a celei dintâi jumătăţi a lui iulie, Joe fusese avansat maior.

„Şi acum, *baby*, guvernul iranian a primit asigurările pe care le dorea. Statele-majore englez şi rus au luat contact. Lui Joe al tău i s-a acordat chiar o decoraţie persană. Eu uneltesc pentru obţinerea unui loc pe un avion care mă va duce la Alexandria, de unde voi încerca să ajung în Gibraltar pe calea aerului. Există toate şansele să mă vezi debarcând la Croydon şi să te conduc de mână dinaintea pastorului."

Însă lucrurile n-au mers bine în Rusia şi penultima scrisoare a lui Joe e din Astrahan.

Astrahan – iulie

E înspăimântător, baby, să rămân fără veşti de la tine, de când cu pachetul de scrisori pe care l-am luat de la Beirut. Se împlinesc în curând trei luni, în decursul cărora timpul mi s-a părut grozav de lung, dar şi grozav de scurt. Pentru motivul că lunile astea au fost pline de evenimente. Am ajuns să mă întreb, eu care mă consideram un visător, dacă nu sunt, dimpotrivă, exclusiv un om de acţiune. Ai primit cred ultima mea scrisoare de la Teheran, din Persia? Ţi-am scris-o acum cincisprezece zile. Nu pot să-ţi scriu des, ci numai când am ocazia să trimit o scrisoare în direcţia Angliei.

Trebuie să te întrebi pentru ce sunt la Astrahan. Ei bine, scumpa mea, e simplu. Pentru a pune la punct organizarea apărării din Orientul Mijlociu, în colaborare cu ruşii, s-a considerat că e necesară o convorbire între generalul nostru şi diferiţi şefi ruşi mari. Această conferinţă se ţine la Astrahan. Generalul m-a luat cu el. A fost o plimbare cu avionul, pe deasupra mării Caspice, cu escală la Baku (încă o capitală a petrolului, capitală rusească, de astă dată). Trebuie să înţelegi că succesele germane în Rusia neliniştesc fără încetare întreaga lume. Dacă germanii ajung să pună mâna pe puţurile de petrol, războiul ar putea să se prelungească timp nelimitat şi întreaga civilizaţie ar risca să fie nimicită.

A trebuit deci să se împiedice orice operaţie politică în Irak şi în Iran. După aceea, când Rusia a intrat în război, a trebuit să se

ia contact cu armata sa din Caucaz, pentru a sprijini spatele ruşilor pe avanposturile noastre din Persia. Pe de altă parte, dată fiind amploarea victoriilor germane, era de temut ca Rusia să nu fie cumva incapabilă de-a apăra singură Caucazul, adică Baku. Trebuia deci ca o armată engleză să se organizeze în Persia, gata să vină în ajutor în Georgia, dacă era nevoie.

Acesta e scopul conferinţei de la Astrahan.

Reiese din cele dintâi întrevederi ale noastre că ruşii au suportat greu primele atacuri violente ale armatei germane. Noi trebuie să-i ajutăm, trimiţându-le material pe ruta Murmansk (extremul nord) tot atât de bine ca şi pe aceea a golfului Persic. Material, avioane şi piloţi.

Iată pentru ce sunt la Astrahan, port la gurile Volgăi. Luntraşii de pe Volga! O melodie care ţie îţi place mult!

Observă că încep să mă deprind cu Orientul. Însă Orientul de la Bagdad, de la Mossul, de la gurile Eufratului şi de la Teheran n-are nicio legătură cu Orientul rusesc.

Aici există darul poeziei şi al muzicii. Acest lucru nu se poate povesti. Dar se simte cu violenţă, de îndată ce faci câţiva paşi pe străzile Astrahanului. Toată lumea cântă în cor: soldaţii, muncitorii, ţăranii.

Volga se revarsă, ajungând la ţărmurile Caspicei, într-o infinitate de braţe, presărate cu insuliţe locuite de pescari şi de toate păsările creaţiunii.

Volga e limita Europei. De cealaltă parte, ţara kirghizilor, după aceea Uralul şi Siberia. Toate acestea pe mii de kilometri... E destul de impresionant.

Generalul meu crede că va pleca poimâine şi, după oprirea la Teheran, are intenţia să meargă la Londra pentru că va trebui să-i aducă lui Churchill rezultatul convorbirilor noastre.

I-am cerut să mă ia cu dânsul. Se va împlini un an de când am plecat, ca sergent al „Convoiului”, spre Cairo. Să vin înapoi ca maior, împreună cu generalul, e măgulitor.

Poate că nu va fi o permisie lungă, dacă-i vine chef să mă ia cu dânsul înapoi. Însă vom avea oricum vreme să ne căsătorim.

Poate că voi ajunge săptămâna viitoare, poate înaintea acestei scrisori, într-un frumos salt până în braţele tale.

Al tău JOE

Ultima scrisoare din august este de la Leningrad.

Leningrad – august

Ei bine, *baby*, destinul n-a voit-o. Astfel că-ţi alătur toate piesele necesare pentru căsătoria noastră prin procură. Camaradul din R.A.F. care pleacă chiar acum spre Londra îţi va aduce cu el scrisoarea mea. Vei face demersurile necesare şi îi vei cere lui Jean Breuil să mă reprezinte, dacă mai este la Londra. Puţin probabil ca eu să pot pleca mai devreme de câteva săptămâni. E mai bine ca totul să fie aranjat între timp. Tot astfel, în ceea ce priveşte delegaţia pentru ridicarea unei jumătăţi din solda mea, se află alăturată o piesă oficială.

Îţi jur că nu sunt îngrijorat, însă vreau să fac lucrurile corect. După aceea, mă voi simţi mai uşor.

Dacă Jean nu mai e la Londra, mă va înlocui James Folcott. Desigur, *baby*, mi-ar fi plăcut mai mult o adevărată căsătorie, aşa cum a lăsat bunul Dumnezeu.

Acum, doamnă Joe Smith, trebuie să-ţi mărturisesc faptul că Leningradul e încercuit de către germani încă de două zile, că singurele legături se fac *par avion*, atât cât lacul Ladoga nu va fi îngheţat, iar canonada face mult zgomot.

Londra a fost uimitoare sub bombe. Leningradul este cu siguranţă tot atât de mult sub obuze. Se pun câteva probleme grave: aprovizionarea, maladiile, apa. Anumite izvoare au fost tăiate de oraş. A trebuit să se restrângă consumul. Electricitatea e redusă la foarte puţin. Şi dacă oraşul nu este salvat înaintea iernii, va îndura frigul şi noaptea Nordului.

Ei bine, Leningradul se organizează. Muncitorii continuă să lucreze, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic. Magazinele se deschid, tramvaiele merg. Oamenii te privesc în ochi şi, cum tu porţi o uniformă engleză, ei îţi oferă un zâmbet uşor.

Numai că cei de aici nu mai cântă, ca la Astrahan.

Se aşteaptă astăzi primii piloţi şi primele avioane engleze. Aceştia au fost debarcaţi la Murmansk, iar zincurile au fost montate acolo.

Odată instalaţi aviatorii, eu îmi voi lua zborul spre tine. Dacă socotim kilometrii, e multă vreme de când n-am fost atât de aproape de Londra. Voi sosi acolo în curând.

Atunci ne vom duce să-i cerem pastorului să ne binecuvânteze din nou, vrei?

Ceea ce e neplăcut, e tutunul lor. Nu mă obişnuiesc cu el. Încearcă să-i strecori un pachet-două lui Folcott.

Ai să fii o soţioară nemaipomenită, *baby*. Iar eu sunt foarte fericit.

Al tău JOE

IV
Noiembrie 1941
JEAN

Pentru că-mi ceri părerea, dragă Madeleine, ţi-o spun deschis: cel mai bine, pentru moment, este să rămâi la Geneva. Vei aduce acolo mai multe servicii decât ai putea aduce aici. Războiul n-a făcut încă apel la toţi medicii noştri.

Ştii că prietenul nostru Joe este în U.R.S.S.?

Face o carieră uluitoare. A şi ajuns maior, şi toate speranţele îi sunt îngăduite. Ceea ce noi nu ştim, e ce anume meştereşte el, de patru luni, în Leningradul încercuit. Ultima lui scrisoare spunea că un prim convoi a trecut peste lacul Ladoga, în sfârşit, îngheţat, şi că momentul e propice pentru aprovizionare.

Joe e un soi de erou. A făcut, lângă Dunkerque, o ispravă legendară. I-a venit ideea să năpustească nişte camioane enorme, în plină viteză, unele peste altele. Se urca pe un camion, demara, dădea viteza la maximum şi sărea înainte ca maşina să se ciocnească de grămada de fierărie fumegândă. Ici şi colo, izbucneau incendii, contorsionând rămăşiţele, încâlcindu-le într-un terci de pomină.

Timp de douăzeci şi patru de ore, a muncit sub un bombardament razant şi atât de puternic, încât s-a bucurat văzând cum giganticul său punci a incendiat carlinga unui aviator în picaj, care n-a izbutit să se stingă şi a venit, ca o torţă, să-i amplifice mormanul de fierărie.

Acest extraordinar foc de la Saint-Jean nu era un divertisment à la Nero. Ci un baraj antitanc şi a îngăduit să se salveze o parte din trupele de la Dunkerque.

Joe a fost avansat maior şi decorat cu *Victoria Cross*, cea mai înaltă distincţie a Marii Britanii, cu menţiunea următoare:

Ofiţer exemplar care onorează Marea Britanie prin bravura lui calmă, inteligenţa lui judicioasă şi devotamentul său de neclintit. A dus la bun sfârşit misiunile cele mai primejdioase cu acelaşi curaj liniştit. A binemeritat din plin de la Patrie.

Anny mi-a dat să citesc nişte scrisori de la el. Vorbeşte despre multe lucruri, în afară de ceea ce face el în război. Pare un fel de turist care vizitează lumea, cu carnetul de schiţe şi cutia de culori în buzunar.

Anny este iubita lui. O adevărată *girl*, nu prea inteligentă, însă destul de frumoasă, fără pretenţii, şi dotată cu un curaj liniştit.

Ieri, eu m-am căsătorit cu Anny. A fost o ceremonie cât se poate de simplă. Anny nu voia. Dar, din Leningradul încercuit, Joe tuna şi fulgera de fiecare dată când un avion pornea cu corespondenţa. Rezistenţa lui Anny a durat patru luni – cu mult mai puţin decât aceea a Leningradului, care ţine la infinit.

Aş adăuga că prin procură şi în favoarea lui Joe Smith m-am unit cu Anny O'Hara.

După aceea am luat dejunul cu pilotul care pleacă, în dimineaţa asta, să ducă verigheta la Leningrad – un anume Mac Avoy. E al treilea pe care ni-l trimite cu mesaje ameninţătoare. Acesta să sperăm că va ajunge la Leningrad cu verigheta şi certificatul pastorului.

A trebuit să-mi petrec ziua cu soţia mea provizorie. Am pornit să facem vizite de familie. Am băut brandy şi ceai, am mâncat *pudding*. Toată lumea s-a mângâiat cu speranţa că-l vor vedea în curând pe veritabilul soţ al nepoatei Anny, al verişoarei Anny etc. (Anny este orfană).

După aceea am dus-o înapoi pe această pasăre a insulelor (britanice) la domiciliul de azi înainte conjugal (între o vizită la un unchi şi una la o mătuşă, am comandat nişte cărţi de vizită gravate: *Mistress* Joe Smith) şi am ajuns din nou la popotă, unde camarazii din vânătoarea de noapte îmi ofereau un dineu de adio.

Părăsesc Londra plecând în Orientul Apropiat. Voi lua comanda unei escadrile a Forţelor Franceze Combatante. Sper că vestea asta îţi va face plăcere (avansarea mea la gradul de căpitan).

Îmi spui că vei petrece sărbătorile la Plan de la Tour, la sora dumitale. Les Maures sunt o regiune care-mi place foarte mult. Am făcut câteva popasuri la Georges Merlin, la Beauvallon. Deoarece te vei duce fără îndoială să-l vezi, transmite-i salutări de la mine. Ce păcat că are o soţie atât de proastă! E un băiat foarte tare pe picioarele lui şi cu capul bine înfipt între umeri.

Ah! cât de mult regret că nu pot ateriza pe câmpia de la Foux, de exemplu. Aş risca unele neplăceri. De-abia am fost, ce-i drept, cu oarecare întârziere, citat pe ordinul de zi al „Franţei combatante" cu cea mai călduroasă menţiune: condamnat de Vichy la muncă silnică pentru dezertare şi decăzut din

naţionalitatea franceză. Toate bunurile mele au fost confiscate. Regret biblioteca, ce constituia cel mai luminos dintre aceste „bunuri”. Eh! îmi spun că după război va trebui să ne schimbăm şi că domnii aceştia m-au ajutat, într-un anume fel.

Nu am predispoziţii pentru ură. Şi totuşi, indivizii ăştia care fac mai multe decât cer friţii, toţi miniştrii, copoii, prefecţii, larvele astea care-i persecută pe compatrioţii lor, această monstruoasă revanşă pentru mai 36, această realizare cu întârziere a lui 6 februarie la adăpostul svasticii şi al execuţiilor de ostatici! Ptiu! Nu va fi cu putinţă să treci cu buretele peste ororile astea.

Nu mi-ai vorbit niciodată despre acel dejun la Georges şi nici despre întâlnirea dumitale cu Kate Christiania. Numai dacă s-o fi rătăcit o scrisoare. E o bună camaradă. Încântătoare, şi, cu toată situaţia ei de vedetă internaţională, cu o purtare foarte firească. N-am auzit vorbindu-se despre ea de la începutul războiului (nici chiar în ziare). Îmi comunici că a turnat la Berlin şi la Roma, că va turna la Nisa. Asta înseamnă că a apucat prost, cum s-ar spune.

Eu unul fac războiul şi nu am nimic de spus celor care din cauza lipsurilor, a crizei de energie, a împrejurărilor, a intereselor (în orice condiţii ar fi şi în orice măsură ar fi), au lucrat pentru Axă. Mai mult sau mai puţin conştiincios, de aproape sau de departe, aceştia au întârziat înfrângerea Germaniei: un actor de cinema, ca şi un muncitor din uzină. Ar fi existat întotdeauna altceva de făcut decât filme pentru U.F.A. sau camioane Renault. Sacrificiu? Desigur, sacrificiu. Nu-l aducem noi, în fiecare zi, pe acela al vieţii noastre?

Tot ceea ce francezii fac pentru Germania, tot ceea ce nu fac împotriva ei este plătit cu sângele Franţei: ostatici şi combatanţi.

Lipsa de vlagă, complezenţa şi indulgenţa rău plasate, au fost pe cale să ne piardă.

Acum, trebuie să fim duri.

Prietenul dumitale credincios.

JEAN

V
Crăciunul 1941
MADELEINE

Instalată jos pe două perne, dinaintea focului, Madeleine recitește scrisoarea lui Jean.

Îi e un pic ruşine că se află la Plan de la Tour, în acest castel luxos, pentru sărbătorile Crăciunului.

Aşadar Jean n-o iubea pe Kate. O dorea numai şi acum nu se mai gândeşte la ea. Ea, Madeleine, a redeşteptat imaginea lui Kate în memoria lui Jean – printr-o mică frază din ultima ei scrisoare, o mică frază pe care ar fi dorit să n-o scrie. Dar nu s-a putut împiedica s-o facă.

Dacă Jean n-o iubeşte pe Kate, n-o iubeşte în schimb nici pe Madeleine. Ştie bine că nu e frumoasă cum e Kate. Acel sărut, pe peronul gării din Lyon, nu era decât sărutul de adio al unui bărbat singur, azvârlit în marea aventură şi care se cramponează de un ungher călduros. Dragostea nu se naşte din prietenie. Are nevoie, pentru a înflori, de descoperire, de surpriză.

Madeleine nu-i rezervă lui Jean nicio surpriză. El are nevoie să-i scrie, aşa cum soldaţii scriu „protectoarei” lor.

Nu există nimic mai mult, în scrisoarea lui Jean, decât această încredere prietenească – şi acest orgoliu discret care îl prinde atât de bine.

— Madeleine! Madeleine!

Iese în vestibulul de la primul etaj, se apleacă peste balustradă.

— Sunt aici. Nu trezi copiii! Cobor imediat.

A întârziat visând la gura sobei, în timp ce Sylvette atârnă lumânările, bomboanele învelite în hârtie şi ghirlandele strălucitoare în pomul de Crăciun, dinaintea şemineului din salon. Copiii şi-au dus încălţămintea jos, înainte de-a se culca. A trebuit, după aceea, ca pomul să fie transportat, împodobit în mare taină în bibliotecă. Acum Sylvette se agită pentru a împărţi jucăriile în pantofi şi pentru a atârna în pom ultimele podoabe, stele de argint, globuri strălucitoare, jucărioare. De câteva zile, Sylvette tot împarte, taie, agaţă cu un zel neobosit şi minuţios.

Când Madeleine intră în salon, Sylvette, în vârful unei scări, fixează un Moş Crăciun pe cea mai înaltă ramură a pomului. În

lipsă de brad, a fost tăiat un pin tânăr, ale cărui crengi au fost fixate cu sârmă. Într-un fotoliu, ducele de Grandlieu, cu o lădiţă pe genunchi, studiază nişte discuri de patefon. Face o triere pentru ceremonia de mâine dimineaţă. Plăcerile acesteia sunt stabilite prin tradiţie. Se aprinde pomul, cu toate perdelele trase. Se pun plăci cu colinde de Crăciun la patefon şi se cheamă copiii.

Ducele de Grandlieu suspină:

— Sunt foarte puţine colinde de Crăciun. Probabil că s-au mai spart.

Sylvette, cocoţată pe scară, îşi pierde răbdarea:

— Ai să le pui încă o dată.

Ducele înalţă din umeri.

— Încă o dată, încă o dată! *Miez de noapte creştin, S-a născut divinul prunc*, şi două colinde de Crăciun proveţale, dintre care unul e zgâriat, îmi aduc bine aminte.

— Pune-le deoparte, spune Sylvette. Trebuie să ne grăbim. O să întârziem la slujbă.

— Adevărat, slujba, suspină ducele. Trebuie să mergem pe jos. E multă zăpadă pe drum. Numai de n-ar fi îngheţat! Îţi închipui ce-ar fi ca unul dintre noi să-şi rupă un picior?

— Dar, Sigismond, suntem obligaţi să ne ducem, spune Sylvette coborând de pe scară. Şi, de altfel, eu ţin la asta.

— Obligaţi, recunoaşte ducele învins.

Aşază discurile pe o masă şi pune în ordine lădiţa.

— Viaţa e plină de obligaţii, sfârşeşte el. Cel puţin ai aranjat o cină pentru întoarcere?

— Evident!

— Eu crăp de foame de pe-acum. Mă duc să-mi caut pardesiul.

Şi iese. Sylvette se dă înapoi pentru a-şi contempla opera.

— Sper că nu vor exista goluri. Pentru ca un pom să fie frumos, trebuie multe lumânări. Cred că Bébel va fi uluită. Anul trecut i-a fost frică, iar *miss* a trebuit s-o ducă numaidecât.

Sylvette clipeşte din ochi, îşi trece braţul în jurul taliei surorii sale.

— Şi Jeanne? Vine şi ea cu noi? o întreabă.

Apoi suspină:

— Îmi vine greu să mă obişnuiesc.

Ducele apare în uşă. A îmbrăcat o haină de blană.

— O şubă! exclamă Sylvette. O să-ţi fie prea cald pe drum şi ai să răceşti în biserică.

— Şi totuşi, pe ninsoare, am considerat că haina mea de blană...

O opreşte pe Sylvette în trecere, cu dragoste.

— E frumos, pomul tău, micuţa zână. Sunt omul cel mai fericit din lume.

— Trebuie s-o chemăm pe Jeanne, spune Sylvette, desprinzându-se.

— Cred că e puţin bolşevică, suspină ducele. Am impresia că-mi poartă pică, pentru că sunt duce şi pentru că sunt bogat, ca şi cum asta ar fi vina mea.

Şi râde uşurel:

— Am să-mi pun un pardesiu vechi mâncat de molii, din smerenie.

Madeleine se gândeşte la Jean, la războiul care torturează milioane de oameni în frig şi în zăpadă, în mizerie şi în groază. Tihna acestei case, duioşia caldă, abundenţa calmă, tot atât de fireşti ca şi drăgălăşenia Sylvettei, bonomia cumnatului său, i se par aproape o sfidare:

— Mă duc să caut un fular pe care să ţi-l pui acolo. Biserica e îngheţată, urmează Sylvette. Şi-am s-o chem şi pe Jeanne.

— Am deschis dulapul cu proviziile, spune ducele încreţind ochii. Aş vrea să fiu mai repede înapoi.

Şi cască:

— Mâine, va trebui să coborâm în zori. Doar n-o să păstrăm atâtea bunătăţi acolo sus!

O ia pe Madeleine de braţ şi o duce cu el.

— Hai, să ne grăbim!

Apoi adaugă, închizând uşa salonului:

— Vezi tu, Madeleine, viaţa m-a copleşit. Eu n-am făcut nimic altceva decât să-i fiu recunoscător bunului Dumnezeu.

MAX DUNANT

De câteva zile, îi e necaz pe viaţă. Şi-a dat seama de asta, la reflecţia unui coleg de la B.I.T. care i-a spus:

— Bătrâne, eu nu cred că anumiţi oameni s-au înăcrit pentru că n-au reuşit. Sunt convins de contrariu. Viaţa nu le-a surâs pentru că ei stăteau posaci. Şi vieţii nu-i plac nerecunoscătorii.

Max se gândeşte că e timpul să termine cu această proastă dispoziţie care-l deprimă de când Madeleine refuză să-l vadă.

Ce să faci în seara de Crăciun? O cină între băieţi, împreună cu câţiva colegi celibatari? Îl ia cu frig pe şira spinării când se gândeşte.

Astfel că, ieri, şi-a luat inima în dinţi şi a invitat-o pe dactilografa lui să petreacă seara de Crăciun împreună. Nu se uitase la ea niciodată, de doi ani de când lucrează cu el. O repede adesea, pentru că nu se pricepe deloc la economie politică şi îi confundă, când ia o stenogramă, pe turci cu grecii, între alte boacăne. Dar e blândă şi timidă. Nu frumoasă propriu-zis, ci proaspătă şi agreabilă.

Fata a părut uluită de invitaţia lui Max. A roşit, a ezitat, după aceea a primit. Pentru că trebuia să-şi petreacă seara în familie, a promis că se va întâlni cu el la miezul nopţii la restaurant.

Max şi-a pus smochingul cât mai încet cu putinţă. A luptat împotriva somnului şi a poftei de-a nu se duce la întâlnire. Un bărbat de vârsta lui, să-şi invite dactilografa la supeu, într-un restaurant în văzul tuturor!

Max ajunge mai devreme, la ora când oberchelnerii aruncă o ultimă privire asupra decorului, când muzicanţii se instalează. Ia loc la masa reţinută, dinaintea unui cocteil.

Nu-i plac cocteilurile, însă oberul i-a dat unul cu de-a sila.

Clienţii au început să sosească aproape de douăsprezece şi jumătate. Max a cerut, profitând de trecerea chelnerului, un al doilea cocteil. Aproape de ora unu, salonul e plin şi orchestra începe să cânte. Chelnerii şi-au făcut apariţia cu stridiile şi cu supa de carne concentrată, rece. Max fumează ţigară după ţigară, ştergându-şi ochelarii.

În clipa când cea mai mare parte dintre consumatori atacau găina umplută, chelnerul se apropie de masa lui cu un surâs politicos.

— Domnul mai aşteaptă? întreabă el fără expresie în glas şi în privire.

— Nu, spune Max, contam pe un coleg. Probabil că a fost reţinut. Serveşte-mă.

Nu e supărat pe prostuţa asta. Pentru ce n-a spus că invitaţia aceea i se părea nelalocul ei, că îşi avea viaţa ei personală, în afara orelor de birou?

Dar el, de ce n-ar avea şi el dreptul, ca oricare altul, să aibă o femeie iubită şi iubitoare, care să-i împărtăşească bucuriile şi neliniştile, îndoielile şi speranţele? Această femeie există poate, însă nu este nici Madeleine, nici mica dactilografă durdulie.

Şi iată cum îl învăluie acreala, întocmai cum spunea colegul de la B.I.T. Acreala aceea care face ca supa de carne concentrată să devină fadă, vinul alb să fie acru, găină să aibă un gust făinos. Consumatorii sunt veseli. Nu se gândesc decât să mănânce şi să se distreze. Vor să dea impresia că întreţin între ei raporturi cordiale. Pe măsură ce ospăţul se desfăşoară, râd din ce în ce mai tare. Într-un spaţiu restrâns, dinaintea orchestrei, câteva perechi dansează.

Chelnerul a făcut să dispară cel de-al doilea tacâm, dar nimeni nu se înşală în privinţa lui; acesta e domnul căruia i s-a tras clapa.

Sosesc buturuga de Crăciun şi şampania. Oamenii se îmbrăţişează. Max n-are pe nimeni de îmbrăţişat şi de altfel nici n-are chef să îmbrăţişeze pe cineva. O asemenea perspectivă mai curând l-ar dezgusta. Cel mai bun lucru e să-şi bea şampania, pentru că se află pe masă, iar el va trebui s-o plătească.

Se va întoarce în apartamentul său unde nu-l aşteaptă decât cărţile şi mirosul de fum rece al pipelor. Dacă ar muri, cui i-ar păsa de asta? Are o mătuşă în cantonul Vaud, un unchi la Schafhouse, şi pe fratele său, om însurat, magistrat la Neuchâtel. Fratele său Edmond probabil că şi-a petrecut seara de Crăciun cu soţia lui şi au pregătit pomul de Crăciun pentru cei şase copii ai lor. Nu e un menaj foarte fericit. Soţia e zgârcită şi suferă de reumatism. Cu toate acestea, au momente bune, ca de pildă mâine, când copiii îşi vor primi darurile. Max ar fi trebuit să se ducă la ei pentru a petrece sărbătorile împreună. Dar îi e groază de copii, iar cumnata lui e insuportabilă.

Max îşi şterge ochelarii înainte de-a verifica nota. Atracţiile încep. Va trebui s-o suporte pe cântăreaţa asta înainte de-a ajunge la vestiar, apoi pe cheiul unde suflă crivăţul. Ca să ajungă acolo, va trebui să străbată toată mulţimea asta pradă bucuriei. A băut prea mult şi nici măcar nu e o beţie agreabilă, ca în romane. E singur.

„Mi-ai făgăduit o sărutare...” cântă micuţa doamnă slabă şi pretenţioasă, care poartă o rochie de catifea neagră.

Nicio raţiune de a fi, iată ce este Max Dunant. Plăteşte şi-şi goleşte paharul. Face o strâmbătură. Şampania asta e acră ca viaţa.

Doamna a isprăvit de cântat. Bravo! Bravo! Doamne, ce proastă-i omenirea! Du-te să te culci. Mâine, nu te vei da de gol. Vei fi bolnav. Te-ai aranjat bine.

„În clipa asta sunt complet lucid. O înţeleg pe dactilografă. Mă agasez pe mine însumi. Sunt al naibii de plictisitor. Iată-l pe pisălogul ăsta de Max Dunant care se duce la culcare.”

GEORGES MERLIN

Se răsuceşte, mormăind, pe locul său. Trenul îşi încetineşte mersul, după aceea se opreşte. În liniştea, atât de deplină încât ai spune că stă la pândă, Georges aude un zgomot de paşi pe un peron. Nu e un mers de pe la noi. E călcătura regulată a unui automat. Zgomotul devine ameninţător, invadează compartimentul, după aceea se îndepărtează. Georges se trezeşte din somn, când vocea cavernoasă a difuzorului îl face să sară în sus: *Achtung! Achtung! Hier, Chalon.*[31]

Aprinde becul micuţ de la căpătâi. Vagonul scârţâie. Se aud paşi pe culoar, după aceea zgomotul uşilor care se trântesc.

Georges e singur. Lucru rar, în timpurile de faţă. Dar e noaptea de Crăciun. De altfel, această singurătate a vagonului de dormit, care pe vremuri te făcea să cauţi cuşetele de-o persoană, acum e mai puţin apreciată. În doi, încerci o oarecare solidaritate în faţa soartei potrivnice.

Georges nu trece niciodată pe linia asta blestemată fără să fie neliniştit. Călătoria de la Paris la Lyon, de la Vichy la Paris ar trebui să fie banală. Ei bine, nu se obişnuieşte să vadă apărând mutra subofiţerului de serviciu în uşă.

Iată-l. „Legitimaţia de identitate şi biletul de liberă trecere, vă rog.” E foarte înalt. Cascheta lui aproape că atinge pragul de sus al uşii. Aprinde, pe deasupra lui, lampa din plafon. Georges clipeşte din ochi. Îşi scoate portofelul din haina agăţată deasupra capului. Subofiţerul verifică şi ştampilează. Salută, stinge şi dispare. Din nou liniştea. Pocnituri ale uşilor din cuşetele vecine. Şuier al aburului care scapă de la îmbinarea conductelor. Trenul gâfâie. Mânerul se mişcă. Lumina ţâşneşte.

[31] Atenţie! Atenţie! Aici Chalon (germ.).

Celălalt „vizitator” apare. Omul Gestapoului. E urmat de o femeie, în uniformă albă de infirmieră.

— Ziare, lingouri de aur, monedă germană, scrisori...

Georges îi întinde un număr din *Gazette de Lausanne*, pe care o citea înainte de a adormi şi care zăcea pe carpetă.

— Portvizitul, vă rog.

Georges îl caută, i-l întinde. Omul îi examinează! hârtiile, citeşte o scrisoare de la Colette.

— Valiza, vă rog.

Georges coboară din pat şi tremură. E un frig încât ţi se face pielea buburuze.

— Permiteţi?

Îşi pune pardesiul peste pijama şi îşi încalţă papucii.

— Vă rog, spune neamţul.

Iată-l că îndepărtează braţele lui Georges şi, cu un gest iute, scotoceşte buzunarele pardesiului.

— Valiza? întreabă Georges.

— Vă rog, aprobă omul.

Valiza e coborâtă pe pat. Vizitatorul examinează trusa cu obiecte de toaletă, pijamaua de schimb, sticla cu apă de Colonia, chiloţii, ciorapii. Desface batistele, apoi pune iar cu grijă totul la loc.

Neamţul adulmecă aerul ca un câine de vânătoare. Îşi trece mâna înmănuşată prin pat, între cearşafuri, după aceea sub pernă. Deschide micul cabinet de toaletă încastrat în perete şi îl inspectează fără grabă. Politicos, salută, se retrage, stinge, iese şi trage uşa.

Georges îşi priveşte ceasul. Ora unu şi jumătate. Crăciunul a sosit în timp ce dormea, în împrejurimile Macon-ului.

Tremurând, se vâră din nou în cuşetă, trage zăvorul, se bagă în pat, peste care şi-a întins pardesiul. Dar dobitocul ăla l-a trezit de-a binelea. Pe deasupra, nu reuşeşte să se încălzească.

A cunoscut destule nopţi de Crăciun, şi nostime, şi simpatice, şi stupide, şi ratate, şi reuşite... Crăciunul ’39. Ultimul Crăciun vesel – cu René Corvin în permisie şi cu idioata aia de Georgette Serano. Ah! Ce figură şi femeia asta! Nici nu poţi să-i porţi pică, de altfel. Ce putea să înţeleagă ea dintr-un tip cum e Corvin? Cum să fi intuit ea forţa iradiantă a acestui flăcău tomnatic, să fi ghicit destinul lui strălucit sau groaznic, nu se ştie încă, dar în mod sigur nu banal? În definitiv, se prea poate ca René Corvin

să fi făcut prost dragoste. Probabil că e unul dintre singurele lucruri de pe lume pe care nu ştie să le facă. Dar e o lacună importantă. Şi-ar fi dat seama pe spinarea lui, dacă ar fi ucis-o pe Georgette. Corvin strângând-o de beregată pe Georgette Serano pentru că e încornorat! Cum sunt, totuşi, atâţia dintre noi!

Georges hotărăşte că René Corvin face dragoste prost.

A face dragoste bine (însă nu cu Gabrielle-cea-de-lemn), e treaba unor indivizi de genul Georges Merlin. Noua lui amantă de la Paris e încântătoare. Face afaceri, ca toate femeiuştile uşoare de astăzi. Face trafic la bursa neagră cu o neruşinare calmă. De fiecare dată când se întoarce la Paris, Georges e surprins că o găseşte pe Colette în cuib. Crede întotdeauna că se va duce s-o viziteze la închisoare. Amuzant e că banii curg gârlă. Dumnezeu ştie ce izbuteşte să vândă şi cui. Lui Georges puţin îi pasă. Are, pe deasupra, plăcuta impresie că e iubit pentru el însuşi. De altfel poate că e chiar adevărat? E un bărbat cum le place lor, amuzant la masă, nu egoist la pat, destul de des absent ca să nu intervină obişnuinţa. Georges n-ar jura că nu există vreunul (sau vreunii) care să umple golurile absenţei sale, dar se fereşte să fie curios.

Va sosi, mâine dimineaţă, ca Moş Crăciun, cu cercei cumpăraţi la Marsilia şi douăzeci de kilograme de ciocolată. Colette e atât de lacomă de ciocolată, încât Georges se întreabă dacă nu negociază. Numai de nu i-ar servi drept mită.

Trenul se pune în mişcare. Georges se străduieşte să intre în ritmul trenului. Se lasă antrenat de el. Astfel, se cufundă în somn.

Visează. E cu Colette. O răstoarnă pe divan, când uşa se deschide şi apare Corvin, îmbrăcat în subofiţer german şi învârtind un revolver deasupra capului. Colette deschide un sertar şi scoate din el pachete de hârtii a cinci mii, pe care le aruncă la picioarele lui Corvin incoruptibil.

Mişcarea trenului modifică poziţia lui Georges şi-i întrerupe visul. Se pune pe sforăit.

MINNIE

Există ceva în Hermann care aduce a parvenit. Deşi are prestanţă şi doamna Goering are mult şic, cu toată provenienţa

ei plebeiană. Soţiile magnaţilor industriei, frau Radowicz, din produse chimice, contesa von Schnelingheim, din petroluri, şi frau Krupp von Nida cea tânără, au aerul mult mai burghez decât ea. Rochia ei de seară în aceste vremuri de război are asemenea cumpătare în eleganţă!

Oaspeţii au fost întâmpinaţi la castel cu acea simplitate care poartă pecetea stilului. Fiecare cuplu sau fiecare invitat a fost îndreptat spre apartamentul său, unde a fost servită o gustare pe platouri.

La ora zece, toată lumea s-a întâlnit în salonul imens. Minnie cunoştea puţini oameni printre invitaţi, elita industriei naţional-socialiste. După dispariţia vechilor aristocraţi ai înaltelor furnale, după aceea a nobililor de ţară ai Prusiei orientale, stăpânii Germaniei de ieri, Minnie apreciază că schimbarea s-a împlinit şi că naţional-socialismul şi-a pus oamenii săi peste tot. Singurul înalt demnitar al armatei este mareşalul Keitel, un om de rând parvenit, ieri colonel. Hermann îl menajează. E consilierul militar al Führerului. Hermann îi pândeşte căderea, care va fi cu atât mai îngrozitoare cu cât va porni mai de sus, la primul revers al izbânzii.

Hermann prezidează masa. Minnie stă la stânga lui, frau Krupp la dreapta. Goering devorează. Odinioară, un adevărat senior era preocupat mai mult de apetitul oaspeţilor săi decât de al lui însuşi.

Apariţia, pe un platou de argint, a unei căprioare întregi preparată în frigare, produce un efect deosebit. Hermann radiază. Altă nuanţă: în vremile lui Barbarosa sau chiar ale Margrafilor de Brandenburg, aceasta era o tradiţie care nu trebuia subliniată.

Pentru ce a răspuns Minnie la apelul lui Goering, apel care semăna cu o revenire în graţii? Ce-o interesează pe ea, de azi înainte, Partidul şi poate chiar Reichul? Acum, există, în Burgul Hoffmanstahl, o mică fiinţă care scânceşte, în vârstă de câteva săptămâni.

Acest rod derizoriu al unei nopţi ruşinoase poartă numele de Siegfried. E ultimul dintre înalţii baroni şi dintre marii electori, ultima verigă dintr-o familie ilustră – şi de asemenea dintre acei Halivec din Brno (Moravia).

Minnie a început să vegheze cu o grijă geloasă asupra acestui vlăstar. Siegfried are ochii lui Jaroslav şi fruntea lui Minnie. La o lună, e în stare de mânii violente.

Cu toate acestea, Minnie l-a părăsit pentru a asista la cina din seara de Crăciun a Mareşalului. Pe toţi oamenii aceştia, ea îi dispreţuieşte. Sunt nişte câini. Şi sunt urâţi. Ar trebui să li se interzică oamenilor urâţi să procreeze.

Jaroslav era vrednic de dispreţ, însă frumos, de pură rasă slavă. Să dispară, să crape probabil ca un dobitoc, era tot ce avea mai bun de făcut.

Acum, există Siegfried von Hoffmanstahl.

Atmosfera seratei, solemnă la început, s-a destins, iar mareşalul Keitel e foarte congestionat. Cuplul de dansatori acrobatici apare. Se aplaudă. Minnie păleşte. Această privire grea, acest corp suplu şi nervos, această graţie indolentă care nu lasă să i se ghicească forţa decât atunci când îşi încordează muşchii, şi chiar felul de a-şi arunca părul pe spate: acest saltimbanc seamănă cu Jaroslav.

— Frumos cuplu, spune Hermann.

Minnie nici nu s-a uitat măcar la fată. Îşi dă seama de asta cu uimire.

— Frumoasă fată, mai spune Goering.

Minnie nu răspunde. Dacă era el, îl va ucide. Ar avea o plăcere nespusă să se aplece asupra lui, pentru a se bucura de răzbunarea ei în cea din urmă privire a muribundului.

Dacă era el, dacă gura asta era a lui, dacă-i regăsea mirosul? I-ar cere iertare, pentru că e laş ca o fată şi-atunci...

Dintr-un elan suplu şi viguros, bărbatul şi-a azvârlit partenera şi o învârteşte deasupra capului ca pe-o pradă.

Minnie închide ochii. Dacă viaţa i l-ar da înapoi pe Jaroslav, ea l-ar înlănţui ca pe-o fiară primejdioasă. Şi ar şti să-l încovoaie, să-l înfrângă, să-l modeleze, să-l păstreze.

Îşi răstoarnă cupa de şampanie pe faţa de masă. Un valet se repede.

— Marele balet va avea loc în curând, anunţă Hermann. După lichioruri.

O ia pe Minnie de braţ.

— M-am gândit că ţi-ar plăcea poate să faci o călătorie.

— Departe?

— În America de Sud. Adolf e de acord. E nevoie de cineva de anvergura ta pentru această expediţie. M-am angajat că vei accepta.

Iată ocazia să scape de această larvă, de acest bastard, pe care ea l-a numit în derâdere Siegfried şi pe care îl detestă de îndată ce nu-l mai ţine în braţele sale.

— Cum merge războiul?

Hermann face o strâmbătură:

— Să nu vorbim despre asta, vrei? Adolf e sigur că o va scoate la capăt, înainte ca America să fie gata. E şi necesar, de altfel. E o chestiune de viaţă şi de moarte.

Şi clatină din cap.

— Din fericire, englezii sunt nişte idioţi, continuă Goering. Noi îi vom păcăli prin Suez. Numai una din cele două căi ale petrolului va fi cea bună. Iar după aceea submarinele.

— Sper că nu mi-ai pus placa lui Goebbels?

O duce spre salonul mare, pe care mii de lumânări îl luminează cu o strălucire blândă.

— Trebuie să câştigăm în ’42, mormăie el. E absolut necesar.

„E absolut necesar.” Ei îi era „absolut” necesar Jaroslav, şi l-a pierdut. Niciodată, gura ei n-o va mai muşca pe aceea a lui Jaroslav, niciodată nu va mai simţi deasupra ei greutatea corpului lui suplu şi cald. Durerea delicioasă a acestei prime îmbrăţişări nu va cunoaşte mâine. „E absolut necesar” – uşor de zis. Crezi că ai, crezi că îmbrăţişezi, crezi că ai învins. Şi nu strângi în braţe decât vântul, singurătatea şi doliul. Nu rămâne din toate astea decât un bebe ridicol, care scânceşte într-un leagăn.

JAROSLAV

Chircit în fundul carlingii, Jaroslav fixează cadranul luminos al ceasului de la mână şi, pentru a zecea oară, verifică legăturile paraşutei. Sub el, hăul negru şi îngheţat îşi aşteaptă prada fără nerăbdare.

Pilotul priveşte, înaintea lui, neantul. Navigatorul, cu ajutorul unei lămpi de buzunar pe care o aprinde şi o stinge fără încetare, determină poziţia pe hartă.

— La dreapta! Mai la dreapta!

Ofiţerii vorbesc în laringofonul lor. Însă Jaroslav e exclus, în mijlocul zgomotului de motoare, din dialogul lor. Cu el, corespondează doar prin semne.

Aceşti monştri, cu ochii ascunşi de ochelarii antigel şi cu gura în masca de oxigen, brusc iluminaţi de sclipirile scurte ale lămpii de buzunar ca de nişte fulgere, par concepuţi într-un coşmar.

— Trebuie să începem coborârea, tovarăşe comandant.

Navigatorul îl ciupeşte pe Jaroslav de picior şi îi aruncă jetul de lumină în obraz. După aceea îi arată ceasul. E timpul.

Acolo, jos, nimic decât tăcerea şi noaptea.

Avionul se lasă pe o aripă. Jaroslav îl vede pe pilot ridicându-se şi pe navigator afundându-se, după aceea se încordează la rândul său, ca în atracţiile din Prater, la Viena.

Jaroslav îşi potriveşte fularul groş deasupra nasului, îşi fixează ochelarii antigel şi mănuşile grele de blană, cizmele mari, îmblănite, care îl incomodează. Verifică din nou curelele paraşutei. Gata. Îşi încearcă lampa de buzunar, constată că harta îi este bine prinsă de centură. O hartă, pentru a-şi regăsi drumul, într-un deşert de zăpadă, la miezul nopţii, în spatele liniilor!

— Cât e ora? se interesează pilotul în laringofon.

— Miezul nopţii, spune navigatorul după un declic al lanternei sale.

Avionul coboară în picaj şi, din nou, lui Jaroslav i se face puţin greaţă. Exista, la Prater, un avion care urca şi cobora. Lui îi venise rău, fără îndoială şi din cauza prăjiturilor cu care mătuşa lui Gertrude îl îndopase.

— Altitudine?

— 2.000.

— Ar fi mai bine să coborâm puţin.

Navigatorul vorbeşte prin semne, ca şi cum s-ar adresa unui marţian. Arată pământul şi paraşuta. Ridică mâinile, desfăcând fiecare deget unul după altul. Zece? Înţeles.

Lui Jaroslav îi este prea cald, dar asta nu va dura mult. Sunt –50° afară. Aparatul anticongelator merge până la refuz şi depune peste mică un strat de abur pe care navigatorul îl şterge cu mâneca de la cojocul său de urs.

Cinci minute după miezul nopţii, arată ceasul lui Jaroslav.

În vizuinile lor, germanii s-au adăpostit. În zori, foarte curând, va trebui să-i afume ca pe nişte dihori albi blestemaţi. Să se grăbească şi să-şi sărbătorească ultima noapte de Crăciun.

E momentul să-şi facă semnul crucii (în întuneric, pentru a nu-l face să glumească pe navigator) şi, dacă e cu putinţă, o rugăciune:

„Doamne care cumpăneşti cu dreptate greşelile şi meritele, nu fi prea aspru faţă de Jaroslav Halivec, care s-a apropiat de tine, în seara asta, cu doi kilometri şi jumătate pe deasupra liniilor germane. Materialismul istoric, la această înălţime şi în aceste circumstanţe, pierde mult din forţa lui persuasivă. În fond, eu am crezut întotdeauna în tine, Creatorule. Şi întotdeauna te-am crezut bun, pentru că eu întotdeauna am crezut în progres. Tocmai această certitudine a progresului a făcut din mine un comunist, ca fiul tău, Iisus Christos, şi cei mai buni slujitori ai tăi, ca Jan Huss, cel proscris din Boemia, apoi ars şi condamnat în carnea îndurerată a fiilor săi”.

Jaroslav e întrerupt de-o lovitură violentă în tibia. Era pe cale să adoarmă? Prin geamul de mică, observatorul îi arată, departe, în noapte, o luminiţă. Inima i se strânge.

— Sub noi, spune observatorul în laringofon. Nu pierdeţi poziţia, tovarăşe comandant.

— Semnalul?

— Unu, doi, trei, numără Jaroslav.

Închide ochii, îi redeschide. Lumina din nou, o dată, de două ori. Acesta e semnalul. Mâna navigatorului îi apasă uşor piciorul. Jaroslav se ridică şi se aşază pe vine.

— Redresaţi, tovarăşe comandant.

Jaroslav cade în gol. Unu, doi, trei. Cât de mult durează. O să moară. Pământul e acolo iar el se va zdrobi de scoarţa lui. Patru, cinci, şase, şapte. Ca un bolid, ca un glonte. Nu poate să respire. Opt, nouă, zece. Apasă pe declic. Continuă să cadă cu o viteză în creştere. S-a sfârşit. Se va sfărâma. Numai de n-ar simţi durere! După aceea, un soi de rafală mare de vânt îl ridică, s-ar spune, către cer. Are din nou senzaţia delicioasă a şedinţelor de antrenament: paraşuta s-a deschis.

Acolo jos, nimic decât hăul negru. Nu aude decât vântul care şuieră în paraşută. E singur în imensa noapte rusească.

Îi e frig la nas. Trebuie să facă un efort din toţi muşchii pentru a duce braţul drept până la nas, pe care îl freacă viguros. Un

şoc. O creangă îl plesneşte şi-l acoperă de zăpadă. Se dă peste cap, rămâne un moment suspendat, imobil, apoi creanga cedează cu o trosnitură puternică şi el cade. Buimăcit, se ridică. Nu şi-a frânt nimic, nu şi-a scrântit nimic. O scrântitură înseamnă moartea, moartea îngheţată în puterea nopţii.

Din ce parte va năluci proiectorul? În mesaj spunea din trei minute în trei minute. Na! izbitura crengii i-a sfărâmat ceasul. E necăjit.

Un mârâit surd şi continuu: canonada din depărtare, însă aici, tăcerea.

O lumină la dreapta. Proiectorul să fie? Cu ochii larg deschişi sub ochelarii antigel, Jaroslav numără una, două, trei, patru. Semnalul, o lumină, două. Nu pare ca vântul să-l fi dus prea departe. Cu siguranţă, mai puţin de un kilometru, cu toate că e dificil să apreciezi distanţa unei lumini în noapte.

Aprinde puţin lanterna. Se află într-o câmpie sădită cu arbori, fructiferi fără îndoială. Nu are decât să urmeze linia arborilor, semnalul va apărea din nou acolo, în trei minute. Şi-atunci, Jaroslav va putea să aibă un nou reper.

Ei asta-i, nu e comod să mergi. Fiecare cizmă pare din plumb şi se cufundă în zăpadă la fiecare pas.

Cu siguranţă că dacă, mâine, va izbuti aruncarea în aer a Statului-Major, exact în momentul în care ceilalţi vor declanşa atacul, va fi o treabă de care Olga va putea să fie mulţumită.

Semnalul! Se află deci în direcţia bună. Totul e să nu dea peste o patrulă şi nici într-una dintre blestematele lor de vizuini. Germanii se cufundă ca nişte cârtiţe în căutarea căldurii pământului... Unu, doi, trei, patru. Se aprinde din nou. Unu şi doi. Asta e.

Aprinde lanterna. Un trunchi mort care iese din zăpadă. Casa trebuie să fie de cealaltă parte.

OLGA

Oamenii sunt aşezaţi în cerc în jurul unui foc, în beciul unei case ruinate. Sunt doisprezece, cu figurile arse de zăpadă şi de soare, atât de arse încât ridurile sapă şanţuri albe în piele.

Poartă la brâu cuţite scurte şi o grenadă sau două fiecare, pentru cazurile când ar fi surprinşi; îşi ţin între genunchi puşca, pe care o păstrează întotdeauna la îndemână.

De luni de zile, aceşti oameni sunt hărţuiţi de către germanii care au invadat ţara, precedaţi de tancurile lor şi urmaţi de asasinii lor şi de organizaţia Todt. N-au întâlnit nimic înaintea lor, însă, în spate, s-a ivit războiul tăcut care strangulează, noaptea, santinelele, lansează o bombă în toiul mesei la popota ofiţerilor, organizează incursiuni sângeroase în satele ocupate de către efective slabe, adevărate nopţi ale Sfântului Bartolomeu, când trupele şi ofiţerii unui post sunt sugrumaţi înaintea zorilor la ei în pat.

Acest război îl face să tremure pe german la cotitura din preajma fiecărei ruine fumegânde, la trecerea pe lângă fiecare copac ars. Au trecut zilele când, în Franţa, în timpul unei veri însorite, tancurile treceau de-a curmezişul satelor pustii şi înfloritoare. Iar în oraşe, cafenelele, magazinele pline de bogăţii. Franţă dorită, fată violată, cât eşti de departe!

În decursul primelor luni, se încingea uneori o bătălie, cu ciocniri intre tancuri. Atunci, germanii aveau supremaţia. După aceea şesul continua, gol şi ars, fără apă de băut. Înaintau. Apoi a venit iarna, cu zăpada şi cu nopţile bântuite de moarte. De când cu zăpada, se moare mereu, dar nu se mai înaintează. Se aud urletele de durere ale oamenilor îngheţaţi, muşcaţi de diavol.

Ziua, oamenii care poartă acest război nu ies din vizuină. Au o vizuină în fiecare sat, unde cei care au mai rămas din populaţie au sarcina să-i alimenteze. Şi iată că o femeie, o tânără şi frumoasă femeie, a sosit într-un camion, sub nasul friţilor. Era îmbrăcată ca o fată de la ţară, cu şubă şi căciulă. Conducea camionul ca un bărbat. Omul de veghe a scos nasul afară, exact atât cât trebuia, iar când a văzut-o pe această gingaşă micuţă, a strigat-o.

Olga a sărit la pământ şi a înaintat.

— Sunteţi partizanii lui Grigori Kamenov? a întrebat ea în rusă.

Omul s-a retras şi a luat-o la ochi.

— Nu face pe nebunul, a spus ea atunci. În camion se află alimente, pesmeţi, vin, vodcă şi cartuşe. Se află de asemenea şi dinamita pentru mâine dimineaţă. Grăbiţi-vă să duceţi toate astea înăuntru.

Şi a mai adăugat, ca pe ceva firesc:

— Sunt tovarăşa Olga Simonovna, comisar al poporului din armată.

Acum, focul îi luminează, de dedesubt, faţa cu linii pure. Oamenii, aşezaţi în cerc, îşi întind paharele.

După aceea beau, în tăcere, vinul fiert.

— Nimic nu preţuieşte cât vinul fiert din Crimeea, când ai o treabă însemnată de făcut, spune un bărbat.

— Mâine, veţi face joncţiunea, răspunde Olga turnând conţinutul poloniculuiîntr-un pahar.

— Nu s-ar plânge nimeni de asta, reia un altul, după o tăcere.

WALTER

Walter se iveşte din groapă, în întuneric. Ascultă, în depărtare, bubuitul tunului. Ceva se petrece în direcţia Tulei. Au fost văzute, încă de acum câteva zile, patrule ruseşti, pe schiuri. Ba chiar, marţi, nişte tancuri albe s-au arătat în depărtare. Un maior a venit de la Statul-Major să anunţe că ruşii pregătesc o operaţie. Nu se cunoaşte direcţia şi importanţa acesteia.

Era un maior de profesie, care n-a avut noroc în carieră. Încă mai păstra amărăciunea de pe urma acestui lucru. Strecurase la urechea lui Walter că ar fi trebuit să se instaleze cartiere de iarnă pe linia Smolenskului. Aici, la sud-est de Moscova, armata era expusă într-un mod primejdios.

Walter reacţionase. Ruşii sunt viteji. Au chiar şi material. Dar comandamentul lor e deplorabil.

— Cu toate astea, n-am luat Moscova înaintea iernii, replicase maiorul.

La ce bun să discute? Walter face, de acum şase luni, ceea ce şefii îi ordonă să facă. La asta se mărgineşte rolul unui ofiţer subaltern de infanterie. De şase luni, a cunoscut totul din război, de la clipele de entuziasm şi până la chinurile degradante ale spaimei. Găseşte că e un locotenent bun şi că, în acest sector avansat, ţine bine în frâu compania, de când a fost evacuat căpitanul. Cunoaşte, cu exactitate, posibilităţile şi slăbiciunile obiectelor şi ale pietrelor. Din zidul unei case de ţară, a făcut o fortăreaţă: singurul punct de apărare posibil în această câmpie dezgolită, unde ruşii îi doborau, după cele dintâi ninsori, pe oamenii săi ca pe nişte iepuri (se întârziase cu primirea camuflajelor albe).

Nu intră în sarcina lui să se întrebe pentru ce Statul-Major a hotărât să păstreze acest post avansat. El trebuie să-l păstreze, asta-i tot. Iese din pivniţă, pentru că bubuitul canonadei a crescut în intensitate, spre Tula, din care ruşii au făcut un punct de joncţiune.

Aruncă un jet din lanterna de buzunar. Frigul îl cuprinde, atât de ascuţit încât prin fular aerul îi arde gura. Îşi trage în sus gulerul mantalei. Termometrul a coborât la –45°. Santinelele trebuie să fie înlocuite la fiecare jumătate de oră, pentru a preveni accidentele.

Omul de gardă este acolo, în umbră.

— Stai! Cine-i?

— Bună seara, Frantz.

Walter îşi îndreaptă lumina asupra lui Frantz. Omul, cu ochii larg deschişi, îl priveşte.

— Ce este, Frantz?

— Unde sunteţi, domnule locotenent? Nu vă văd, în întuneric.

Frantz holbează ochii, într-un efort încă inconştient.

Walter îl iubeşte mult pe Frantz. E un băiat blând, încăpăţânat şi curajos.

— Aşteaptă o clipă, mă întorc, spune Walter, impresionat.

Coboară iute scara pivniţei. Oamenii stau îngrămădiţi acolo talmeş-balmeş. Pentru Crăciun, li s-a distribuit o raţie suplimentară de Kirschwasser. Fiecare a avut un cârnat şi o tabletă de ciocolată. Au făcut foc şi au cântat în cor, atât cât a mai fost rachiu. Acum, se strâng unii în alţii ca să aştepte ziua. Cei mai căliţi dorm. Iată cincisprezece zile de când n-au fost scoşi din borta asta blestemată.

Walter cheamă.

— *Feldwebel!* Un om să-l înlocuiască pe Frantz. Repede.

Se îndreaptă spre o magazie mică, unde şi-a instalat postul de comandă. Îşi caută chibriturile pe pipăite. Flacăra sfârâie. Aprinde o lampă cu petrol. Reapare în uşă. Siluetele oamenilor se leagănă şi ţâşnesc din umbră un moment, pentru a se cufunda iar deîndată într-însa, ca nişte monştri marini ai marilor adâncuri.

— Müller! Ţine lampa asta. Mă duc să-l caut pe Frantz.

— E rănit? se interesează subofiţerul.

Omul care-l va înlocui pe Frantz îşi pune mănuşile şi îşi coboară fularul peste ochi.

Un urlet urcă, strigăt de animal rănit care se prelungeşte în geamăt.

Doi oameni s-au repezit pe scară urmaţi de soldatul care îl înlocuieşte pe Frantz. Acesta apare, susţinut de cei doi camarazi ai lui. Geme, apoi, răbufnind, urlă. Ochii săi larg deschişi sunt de azi înainte fără viaţă.

— Taci, Frantz! Taci. Eşti bărbat, spun camarazii.

— Ochii mei! Ochii mei! bâlbâie bolnavul.

Walter îl ia de umeri, îl conduce până în magazioara lui, îl face să se aşeze pe pat.

— În zori va trebui să fie dus la postul de prim ajutor.

— În zori, domnule locotenent? spune Müller. Nu se face ziuă înainte de ora nouă şi e de-abia ora unu. O să-l lăsăm să răcnească toată noaptea?

— Voi întreba dacă pot veni să-l ridice, consimte Walter.

Ridică receptorul de campanie. Frantz scoate un strigăt şi mai ascuţit.

— Hai, Frantz. Aşa nu facem nimic. Vei fi îngrijit, spune Müller mângâindu-i fruntea.

Sergentul Schrag a luat de la cantină o sticlă de alcool. Umple un pahar pe care îl apropie de buzele lui Frantz.

— Uite, băiete, bea.

— Alo! articulează. Walter. Aici, locotenentul von Kirshoff, compania a 2-a. Un om bolnav. Ochii îngheţaţi, cred. Cum, n-aveţi timp?

Un strigăt a pornit de sus.

— Alarm! Roşii! Ruşii!

— Alo! spune Walter, suntem atacaţi. Chiar acum.

Schrag se năpusteşte.

— Domnule locotenent! Ruşii! Ruşii prin spate. Ruşii prin spate!

O grenadă explodează, apoi alta, aruncată pe scară.

— Trebuie să ieşim de-aici, strigă Walter.

Frantz, puţin beat, îşi leagănă capul pe pat. Se văicăreşte, ceva mai încet.

— Ochii mei! Ochii mei!

O explozie aruncă lampa în aer, din mâna lui Schrag.

VALENTIN

Convoiul s-a dislocat, de îndată ce a intrat în apele teritoriale. Escortat de un mic torpilor care seamănă cu o jucărie, *Batavia* se îndreaptă spre portul New York. Valentin şi-a pus frumoasa lui uniformă nouă de căpitan şi acum se află pe dunetă, alături de omul de la cârmă.

Noaptea cade încet peste oceanul pe care-l agită o hulă domoală şi adâncă. Traversarea a fost uşoară. Necazurile îl aşteaptă la întoarcere, când comanzi o hardughie cu cincisprezece mii de tone de petrol.

Valentin face escală la New York. De la ultima lui călătorie, America a intrat în război şi Valentin speră că va fi bine primit de Crăciun.

La Amsterdam e miezul nopţii acum. Credincioşii se duc la biserică, iluminată şi bogat împodobită. Pe străzi e zăpadă şi fetiţele aleargă repede, strângându-şi şalurile în jurul gâtului.

Ce face Trude? Cum trăieşte oare? Numai să nu-şi fi luat drept iubit un neamţ. Ideea că există nemţi la Amsterdam şi că ei au bani îl necăjeşte pe Valentin. Probabil deţin o situaţie avantajoasă, cu uniforme frumoase, monocluri şi buzunarele pline de mărci. Oare o fiinţă gingaşă ca Trude poate rezista la o astfel de ispită?

Valentin va uita trecutul lui Trude, când o va regăsi, chiar dacă a îmbătrânit, chiar dacă nu mai este la fel de frumoasă. Dar n-ar putea s-o ierte dacă va fi aparţinut unui neamţ.

În curând se împlinesc doi ani de când n-a văzut-o. Doi ani de când a părăsit Olanda. Poate că a slăbit mult, cu toate privaţiunile pe care le îndură ţările ocupate. Numai de-ar avea minte, de nu s-ar amesteca în nimic. Se spune că nemţii (ticăloşii!) au deportat mulţi olandezi, chiar şi femei.

Alteori, Valentin doreşte ca Trude să-şi fi trăit viaţa şi să fie fericită. În alte momente, ar dori să fie nefericită (un pic, nu prea mult totuşi) şi ca întoarcerea lui să fie aceea care să-i aducă fericirea, îndestularea în casă şi teancurile de cearşafuri în dulap.

Exact pe linia orizontului, New York-ul se profilează: statuia Libertăţii e acolo, straşnic de solidă. Oamenii şi ofiţerii care nu sunt de cart şi-au şi pus uniformele cele frumoase şi au urcat pe punte.

Iată că soseşte remorcherul, avându-i, la bordul său, pe ofiţerii portului.

— Salut!

— Salut! Secundul vă va arăta lista echipajului. Cu toţii buni cetăţeni olandezi, care speră să-i tragă un chef la New York de Crăciun.

— Desigur, aţi picat bine, spune ofiţerul portului, un grăsan cumsecade, cu o înfăţişare veselă, descins foarte recent, ai spune, dintr-un film cu gangsteri.

— Dumneavoastră aveţi mai mult noroc decât noi, mormăie Valentin într-o engleză stricată. Balta cu heringi nu mai este un

lac de promenadă pentru petroliere. Avem cu prisosinţă dreptul să ne distrăm de Crăciun, deoarece probabil că noul an va fi mai puţin vesel pe mare.

Remorcherul trage din toate micile lui forţe mastodontul prea uşor.

— Neplăcut să conduci o maşinărie mare ca asta, la gol, spune ofiţerul de poliţie, oferindu-i o ţigară lui Valentin.

— Încă şi mai neplăcut e la plin. Mai întâi, opt sau zece zile fără să fumezi. Şi pe urmă, torpilele fac combinaţii proaste.

O oră mai târziu, Valentin măsoară cu paşi mari în lung şi-n lat Broadway-ul. A fost invitat la un pom de Crăciun organizat de colonia olandeză. (Un trimis al armatorului se afla pe cheiul Hudson.)

Valentin şi-a notat adresa. Se va duce poate. Dar, mai înainte, vrea să cineze într-un restaurant unde să existe şi muzică, hot, swing, muzică din aceea care îţi dă pumni în golul stomacului. Apoi se va duce să vadă o *musical comedy*. Ceva luxos, cu multe goliciuni. După aceea va vedea dacă pomul de Crăciun puritan e ispititor. Pentru a spune adevărul, lui Valentin i-ar plăcea mai mult o fetiţă frumoasă. La Amsterdam, când debarca, se ducea drept la Trude. Îi ducea cadouri, care o făceau pe Trude să scoată exclamaţii gâlgâite de plăcere. Apoi se duceau repede să facă nani, după cina pregătită de Trude. Se pricepea la bucătărie, Trude. Avea pielea albă şi grasă.

Valentin suspină. Nu e simplu să găseşti o fetiţă într-un oraş în care nu cunoşti pe nimeni, când ai, pe deasupra, şi gura strâmbă.

Broadwayul străluceşte. Automobilele se îngrămădesc în rânduri strânse la răspântii şi buildingurile sunt enorme turnuri pe deasupra furnicarului. Aici e altfel decât la Londra, cu reclamele luminoase pentru mărcile de automobile, de ţigări şi pentru *show*-urile de succes.

Sunt mulţi soldaţi, marinari. Nimeni nu dă atenţie, din cauza asta, frumoasei uniforme a lui Valentin.

Se face coadă dinaintea cinematografelor. *Jeanne de Paris* cu Michele Morgan. Magazinele cu automate clincănitoare îşi înghit şi dau afară clientela grăbită. O femeie în uniformă îl înghesuie pe Valentin şi îl măsoară din cap până în picioare. Iese dintr-o patiserie şi maşina ei aşteaptă, de-a lungul trotuarului. Valentin

are impresia nelămurită că americanii se joacă de-a războiul, ca francezii şi englezii în 1939.

Desigur, câmpiile morţii, acelea din Europa ca şi acelea din Asia, sunt departe.

Printr-o uşă, ţâşnesc valuri de muzică! *Florida*, citeşte Valentin pe firma luminoasă. Negrul, de dinaintea uşii, e de toată frumuseţea. Şi el are o uniformă. O uniformă din vremurile de pace, roşie cu fir de aur. Zâmbeşte.

Valentin va cina la *Florida*.

JOE

Joe îşi şterge fruntea. Sudoarea i se prelinge, în picături mari. Blestemata asta de sobă-i de vină, au burduşit-o şi de data asta.

Joe face câţiva paşi în camera strâmtă, după aceea vine din nou să se aşeze dinaintea mesei de lemn alb. Trage maşinal spre el carnetul de schiţe şi începe să deseneze.

Omul stă aşezat, în faţă, cu lumina îndreptată asupra chipului său rătăcit. Se detaşează ca un spectru. E înconjurat de un nimb.

— Ce faceţi? gâfâie el.

— Portretul dumitale, răspunde Joe, cu un surâs amabil.

Pe culoar, un zgomot de paşi cadenţaţi semnalează înlocuirea santinelelor.

— Dacă-ţi spun că Lindsey s-a dat pe brazdă, reia Joe după o tăcere. L-am prins în cursă, ca pe un şoarece. A trebuit ca eu, şeful misiunii engleze la Leningrad, să pornesc prin zăpadă, pe frigul ăsta, să pândesc ceasuri întregi un mârşav spion mărunt, în bătaia puştii din liniile germane! Aş fi putut încasa o bronşită sau o rafală de mitralieră, sau chiar pe amândouă. L-am dibuit la întâlnire, cu hârtiile. A trebuit chiar să-l împuşc pe neamţ. Păi, eram de unul singur. După aceea l-am adus înapoi pe Lindsey. Îmi aluneca din mâini în zăpadă, o adevărată zdreanţă. Am întrevăzut clipa când trebuia să-l car în spinare. Din fericire, am întâlnit o patrulă călare, nişte cazaci, care l-au legat după obiceiul lor, între doi cai, şi l-au făcut să meargă, în pas gimnast.

Joe ezită, după aceea rosteşte printre dinţi:

— A povestit totul la sosire.

— A minţit, spune omul închizând ochii.

— Nu. V-a denunţat, pe Sigür şi pe dumneata. Sigür e ungur. Nu e de resortul meu. Ruşii l-au luat în primire.

— Ce-au făcut cu el, cu Sigür?

— L-au împuşcat, vezi bine.

Joe termină desenul, clipind din ochi către modelul său.

— Pielea unui om nu valorează mult, în împrejurările actuale. Şi se spune că totul va fi şi mai cumplit! Au ţinut, în ceea ce vă priveşte pe Lindsey şi pe dumneata, supuşi englezi, să mă ocup eu de afacerea voastră. E un mod politicos prin care mă obligă să-mi bag nasul în murdăria voastră. Iată cinci luni de când sunt la Leningrad. De acum patru luni mă ocup de voi. Se poate spune că mi-aţi dat destulă bătaie de cap. Combinaţia voastră era bine organizată, recunosc. Lindsey e tare.

— E un tip vechi al Service-ului, spune omul.

— O canalie, constată Joe căutându-şi guma într-un buzunar, pentru a şterge o trăsătura de creion nefericită. Era omul nemţilor, în ultima vreme a prezenţei sale în Service.

— Nu ştiu nimic, spune omul cu glas înăbuşit, trecându-şi mâna peste ochii orbiţi de lumina electrică.

— E adevărat, constată Joe, dumneata nu ştii nimic. Uitasem, iartă-mă. A fost nevoie de timp spre a-i verifica mărturiile, sesizezi? Legăturile între Stalingradul încercuit şi Londra, pentru a obţine fişele, sunt complicate. În sfârşit, Lindsey a putut fi localizat. N-a mai fost decât un joc de copii, după aceea.

— Pentru ce-mi spuneţi toate astea? întreabă omul, cu gura uscată.

— Nu te interesează nimic din toate astea? Nu putem totuşi să ne culcăm cu găinile în noaptea de Crăciun, ce zici? Am tot timpul să flecăresc împreună cu dumneata... *Selfridge*.

Omul tresare şi dă să se ridice. Din umbră se iveşte un uriaş cazac hirsut, care îl face să se aşeze din nou, cu un pumn viguros, şi dispare, înghiţit de întuneric.

— Încetaţi cu desenatul, urlă omul ridicându-se pe jumătate. Încetaţi să mă torturaţi. Nu aveţi dreptul...

Vocea de bas a cazacului mormăie în obscuritate. Silueta lui se iveşte din nou, precedată de un pumn enorm care se plasează sub bărbia omului pe care Joe l-a numit Selfridge.

Joe face semn cazacului să se îndepărteze.

— La ce v-ar sluji, dacă aş vorbi?

— La nimic, decât pentru a-mi completa dosarul. Îmi place o lucrare bine făcută.

— Dacă nu spun nimic, voi fi împuşcat?

— Cu siguranţă.

— Şi dacă vorbesc?

— De asemenea, mă tem, suspină Joe.

Şi pipăie, într-un buzunar al vestei, o ascuţitoare pe care o manevrează cu dexteritate.

— Dacă spun adevărul, voi fi oare împuşcat sub numele de Howcorn? se hazardează omul.

— Da, pot să-ţi promit asta. Aici, nu e cunoscut decât inginerul Howcorn.

Creionul lui Joe aleargă din nou peste carnetul de schiţe, cu un foşnet subtil.

— Bine, spune Selfridge, mărturisesc.

— Ce?

— Tot ceea ce a spus Lindsey.

— Oh! nu! Nu aşa, protestează Joe. Trebuie să povesteşti de-a fir-a-păr ca să compar.

Desface capacul stiloului, îndepărtează carnetul cu desene şi trage spre el un blocnotes.

— Te ascult, *Howcorn*.

Insistă asupra acestui nume.

— Te numeşti desigur Howcorn, nu? Inginer în construcţiile navale, funcţionar la şantierele marinei din Ţarskoe-Selo?

— Mi-e sete, spune Selfridge-Howcorn.

— Ai să bei numaidecât, răspunde Joe. Şi mie mi-e sete. Crăpi de căldură în biroul ăsta. Întotdeauna încarcă soba prea mult. Şi uite, nu poţi să deschizi ferestrele. Sunt –35 ° de partea cealaltă. Haide, vrei?

Cu o voce monotonă, Selfridge istoriseşte etapele destinului său. Stiloul lui Joe aleargă pe hârtie. Chipul său nu exprimă decât o mare oboseală.

Înainte de război, cei doi ingineri, *Lindsey* şi *Howcorn*, fuseseră angajaţi la şantierele din Ţârskoe-Selo, prin intermediul unui inginer rus de origine baltică.

— Numele.

— Schilderling.

— Era un agent german şi el?

Da. Înainte de război, cei doi englezi au comunicat nişte informaţii asupra efectivelor, vaselor din port, cele aflate în lucrări de întreţinere, stadiul construcţiei vaselor noi – mai ales că şantierele din Ţarskoe-Selo mergeau în ralanti, prea învecinate cu frontiera finlandeză.

De acum şase luni, de când cu războiul ruso-german, pretenţiile agenţilor germani au devenit mai precise, în timp ce riscurile se înzeceau.

Joe scrie: numele agenţilor germani... Locurile de întâlnire... Cuvintele de recunoaştere... Complicii pe care şi i-a asigurat banda... Din când în când, înalţă capul, cere precizări asupra ortografierii unui nume, un amănunt.

Selfridge vorbeşte îndelung.

— Ei bine, spune în sfârşit Joe, ai văzut că noaptea e un sfetnic bun. Dacă ai fi mărturisit când te-au adus aici, dis-de-dimineaţă, din pat, am fi terminat demult. Am fi câştigat un răstimp straşnic pentru somn.

Se ridică.

— Acum, trebuie să mă ocup de Lindsey.

Omul sare în sus.

— Lindsey! Dar mi-aţi spus că a mărturisit?

Joe îi face semn cazacului.

— Sunteţi nişte spioni mărunţi buni de nimic, suspină el. Şi doar pentru o mână de bani păcătoşi. Aş fi preferat să fiţi fascişti, de exemplu. Dar nu sunteţi decât nişte secături. Lindsey s-a ţinut mai tare decât dumneata. Însă acum, va vorbi. Totul va fi gata înainte de-a se face ziuă.

— Ticălosule, răcneşte Selfridge.

— Un truc pueril, răspunde Joe strecurându-şi în buzunar carnetul de schiţe şi creionul automat. E folosit în toate comisariatele de poliţie. Şi când te gândeşti că o treabă ca asta a durat aproape patru luni, mi-e ruşine, cinstit vorbind!

— Nu-mi voi semna depoziţia, strigă omul luat cu sine de cazacul uriaş.

Acest artificiu de procedură declanşează la Joe o uşoară ilaritate.

— Vei face grozav de bine, îi spune cu bonomie. Şi nu mai vorbi decât în prezenţa unui avocat.

Un ceas mai târziu, în aceeaşi cămăruţă încă şi mai încălzită, Joe pune mâna pe umărul unei alte epave care i-a urmat lui

Selfridge pe scaunul inchizitorial. Cel dintâi era blond, înalt, slab şi palid. Acesta de acum e mic, negru, cu faţa aspră.

— Nu cred că ţii să se afle că ai aparţinut armatei Maiestăţii Sale. Preferi, probabil, ca noi să nu fi cunoscut, în această tristă afacere, decât pe Howcorn şi Lindsey. E preferabil să mori într-o piele străină, ce zici?

— Dacă aţi şti cât de puţin îmi pasă, articulează omul.

— E un punct de vedere, recunoaşte Joe. Unul prost, de altfel. În sfârşit! Consider că am scos de la dumneata destule cu care să-l satisfac pe tovarăşul Kisleakov şi iată o afacere încheiată.

Se duce să deschidă un dulap mic, de unde scoate o sticlă de vodcă şi trei pahare, pe care le pune pe masă şi le umple.

Îl întinde pe cel dintâi lui Lindsey, împinge paharul celălalt către cazacul care nu scoate la iveală, pentru a-l apuca, decât o mână enormă. Îl goleşte pe cel de-al treilea dintr-o înghiţitură.

— Fii fără teamă, spune Joe. Flăcăul ăsta nu ştie limbi străine. Ţi-aş fi dat mai curând un revolver, pentru a evita ca un fost ofiţer al armatei engleze... Însă n-am nicio încredere în dumneata. Ai fi în stare să tragi asupra paznicilor dumitale şi să-ncerci să fugi. Eşti de acord cu mine în dorinţa de-a isprăvi totul cât mai repede? De exemplu, în zori?

Lindsey alunecă de-a lungul scaunului şi se prăbuşeşte, răsturnând scaunul cu mare zgomot.

— Cred că n-o să arate prea bine în curând, bodogăneşte Joe.

Şi adaugă, adresându-se cazacului:

— Du-l.

Flăcăul cel uriaş îl ridică pe Lindsey leşinat, ca pe un balot. Joe deschide uşa, după aceea o închide la loc în urma lor.

Rămas singur, se apropie de masă, îşi clasează notele, îşi umple paharul cu vodcă.

— *Merry Christmas!*[32] spune ridicându-l uşor, *Merry Christmas*, Anny *darling*.

Înghite băutura dintr-odată şi se strâmbă. Vodca nu face, hotărât lucru, cât un whisky.

[32] Sărbători fericite (engl.).

JEAN

Înainte ca Jean să fi avut răgazul de a înţelege de unde venea, moartea s-a năpustit asupra avionului ca fulgerul. Totul îi îngăduia să spere că va ajunge în curând la Alexandria. De la Alep la Alexandria nu făcea decât o plimbare, la sfârşitul unei zile frumoase. Jean îi spusese lui Guilbaud să nu se jeneze şi să petreacă de Crăciun cu iubita lui pe care o avea la Alep (domnişoara de la poştă). Nu-l luase cu dânsul decât pe Ménétrier, mitraliorul.

Vânătorii au înconjurat avionul ca un roi de viespi, fluturând în aer acele lor otrăvite. Mitraliorul nici n-a avut timp să tragă că ei şi dispăruseră în soarele care apunea.

Avionul cade ca un aerolit. Jean încearcă să deschidă portiera carlingii. La ce bun? Va arde înainte de a fi sărit. Focul e dedesubtul lui în timp ce portiera carlingii e deasupra.

Bolidul se răstoarnă şi Jean sare. E caraghios cât timp ai înainte de-a muri în câteva secunde! După aceea Jean simte o durere vie în obraz şi e proiectat în gol. Vede avionul care se desparte de el şi plonjează, în timp ce el pluteşte în aer. Simte cum îşi pierde cunoştinţa.

Îl trezeşte liniştea. Nu mai există soare pe cer, dar noaptea n-a venit încă. E ora în care natura tace. Obrazul îl arde. Îşi duce mâna care se umple de sânge năclăit. Vrea să se scoale, dar paraşuta îl trage, şi cade iar.

Unde e Ménétrier, mitraliorul? Jean nu i-a văzut chipul, dar a înţeles că flăcările îl împresurau ca nişte limbi. Ce altceva ar fi putut el să facă? Să ardă cu Ménétrier, micul mitralior care mânca întotdeauna tartine enorme cu slănină sau cu dulceaţă de portocale? (— Tot mai înfuleci, Ménétrier? — Trebuie să ne păstrăm în formă, domnule căpitan.)

Jean se ridică şi se clatină. Pe deasupra lui, străluceşte o stea pe cerul albastru. E oare aceea care i-a călăuzit pe „Magi” prin chiar deşertul acesta al Palestinei unde Ménétrier a murit în flăcări?

Chiar şi în seara asta, mor oameni. Alţii binecuvântează numele Stăpânului. Printre cei care se roagă, sunt şi unii care mâine vor ucide.

E, ciudat ca viaţa omenească să fie, rând pe rând, atât de preţioasă şi atât de neînsemnată. Aceeaşi viaţă omenească.

Acelaşi om va fi îngrijit până la ultimele resurse ale ştiinţei. Totul va fi pus în mişcare, atâta cât îi va mai rămâne un suflu de viaţă. Niciun sacrificiu nu va părea exagerat pentru a prelungi cu câteva clipe misterioasa flacără. Însă acelaşi om, în alte împrejurări, va fi azvârlit, împreună cu alţii sute de mii, în gura lui Baal cu cea mai deplină indiferenţă.

Jean se gândeşte la tot ce reprezintă o viaţă omenească din punctul de vedere al devotamentului, al sacrificiului, al efortului, al dragostei. O viaţă călăuzită încă din fragedă copilărie, zi de zi. Iar această viaţă, atât de preţioasă astăzi, nu va cumpăni mai mult decât un fir de păr, mâine. Aceeaşi reflecţie asupra rezistenţei omului în faţa morţii. Cât exploziv este necesar, aproximativ, pentru a omorî un om? Câtă muncă omenească, eforturi ale savanţilor, ale tehnicienilor, ale lucrătorilor, ale celor din transporturi, ale ofiţerilor, ale soldaţilor pentru a izbuti să sufli în această mică flacără?

Îi spusese lui Guilbaud – salvându-i viaţa:

— Voi pleca să petrec noaptea de Crăciun cu camarazii, la Cairo.

Iar Guilbaud răspunsese, pentru a nu avea prea mult aerul că se bucură că-şi petrece noaptea de Crăciun împreună cu prietena lui poştăriţa:

— Cu siguranţă că va fi mai vesel Crăciunul acolo decât la Alep.

Ménétrier a murit, în momentul în care noaptea coboară asupra misterului Naşterii. Era un suflet simplu şi o inimă tare, Ménétrier. Dacă există un paradis, drept acolo trebuie să se fi înălţat. Dumnezeu pesemne că închide ochii asupra păcatelor mărunte ale celor care mor în noaptea în care s-a născut fiul său.

Timp de ani de zile, a existat undeva o mamă Ménétrier care se bucura, la Crăciun, de bucuria unui micuţ şi care pregătea această bucurie cu dragoste. Mai există încă undeva o mamă Ménétrier, care se va ruga în curând pentru fiul său, rămas totdeauna, pentru dânsa, micuţul ei. Cât de mult trebuie să fie ascultată această rugăciune, între toate celelalte, care se ridică în jurul globului lăsat pradă suferinţei şi mâhnirii!

Jean stă în picioare într-un deşert de pietre şi nisip.

Avionul fumegă şi sfârâie. Jean nu poate să se apropie de vatra unde totul se amestecă şi se convulsionează. Focul se

târâie, apoi se ridică asemenea unui şarpe de-a lungul aripilor. În centrul aparatului, o grămadă de fier în fuziune, benzina arde ca un punci.

Jean schiţează semnul crucii. Nu-i nimic de făcut decât să laşi să ardă resturile avionului şi ale micului Ménétrier.

Noaptea Orientului cade repede. Alte câteva stele ţâşnesc din cer. Soarele apune către vest, faleza e dreaptă. Nu se distinge nicio potecă în această grămadă de pietre. Dacă Jean ar putea să ajungă până în vârful colinei de colo, departe la orizont, poate că ar zări o casă, un sat ori o turmă de oi din cele care, încă din cea mai îndepărtată antichitate, pasc mlădiţele slabe care mijesc printre pietre. La stânga, foarte departe, Jean descoperă un şes cu pomi. Fără îndoială măslini. Dar, întunericul fiind aproape deplin, înţelepciunea îl sfătuieşte să pornească spre dreapta, către mare.

Pe măsură ce merge, o senzaţie (fără îndoială abominabilă în această împrejurare) îl pătrunde pas cu pas, după aceea îl inundă, fără să-şi poată stăpâni bucuria. Poate să-şi pună în mişcare membrele şi să-şi încordeze muşchii: este viu.

În anumite dimineţi cu soare, primăvara, când animalul se află la unison cu natura, încearcă asemenea senzaţii de plenitudine. Jean se bucură, cu atât mai mult (da, se bucură) cu cât obrazul îl arde. Să fie oare strigătul de victorie al animalului care a scăpat dintr-un mare impas, e uluit şi porneşte în galop către viaţă?

De cât timp merge oare? De câteva ceasuri, cu siguranţă. Luna a înaintat mai repede ca el, pe cerul curat. Nu credea să fie atât de departe de ţărm.

Atunci, zăreşte, la stânga sa, o lumină.

„Unde se află Regele Iudeilor, cel nou-născut? Noi am văzut steaua lui”, îl întrebară pe Irod Regii Magi.

Sub clar de lună, se profilează o casă. Dinainte casei, Jean recunoaşte silueta familiară a unei santinele. Nu e un miraj militar. Jean vede bine o casă, o lumină şi o santinelă. Pe deasupra, aude cântece.

Jean strigă. Santinela se opreşte şi strigă de asemenea – în engleză.

Jean se pune pe râs, ca un idiot. Era cufundat în tainele Evangheliei şi iată că santinela asta cu cască plată strigă „Stop!” unui om care adineaori s-a prăbuşit în flăcări. „Stop?” în

mijlocul Palestinei, în noaptea de Crăciun! Râsul nebun căruia Jean i-a fost atât de adeseori victimă, dezarmează santinela, care a înaintat şi îl priveşte cu gura căscată.

Dar Jean îşi stăpâneşte râsul pentru sughiţa:

— Avion doborât! *Help!*

Santinela îl cercetează pe Jean, după aceea faţa i se destinde, pentru a exprima o milă sinceră. Din precauţie, îi face totuşi semn lui Jean să treacă înainte: sergentul i-a vorbit despre vicleşugurile celei de-a cincea coloane.

Jean bate în uşă. Cântecele se opresc. În curând uşa se deschide şi o siluetă lată se decupează, pe un fond luminat violent.

— Hello, Philips, ce mai este? întreabă o voce groasă.

— Un avion, Înălţimea Voastră, răspunde santinela timidă şi înspăimântată. Şi omul acesta... Nu ştiu ce să fac cu el, Înălţimea Voastră...

— Căpitan Breuil, ofiţer francez din Royal Air Force, se prezintă Jean. Doborât la patru kilometri. Mitralior ucis.

Se produce o mare agitaţie în interiorul casei. Se ivesc şi alţi oameni care îl aduc pe Jean înăuntru.

În mijlocul unei încăperi mari, un pom de Crăciun, înjghebat cu un mic cedru din Liban, e împodobit cu lumânări aprinse. Cu paharul în mână, vreo douăzeci de ofiţeri îl împrejmuiesc. Toţi iau poziţie de drepţi, când apare Jean, călăuzit de ofiţerul uriaş.

— Sunteţi rănit? Repede, apă! Un pansament!

— N-am nimic, spune Jean. M-am izbit de carlingă în cădere.

Ia poziţia de drepţi:

— Căpitan Jean Breuil, ofiţer francez din R.A.F.

Unul după altul, ofiţerii îşi spun numele.

Un mic locotenent trandafiriu şi blond aduce nişte bandaje şi un lighean. Spală rana, de altfel superficială.

— Mitraliorul meu a căzut cu aparatul, spune Jean.

— Credeţi că trebuie să mergem acolo, acum? întreabă ofiţerul cel mătăhălos pe care santinela l-a numit Înălţimea Voastră şi care se prezintă: Sir William Wasrugh, colonel în al 5-lea regiment de lăncieri.

— Oh! răspunde Jean, mă tem că nu ne-am putea apropia de rămăşiţe. Pe deasupra, luna va fi apus la sosirea noastră...

Sărmane Ménétrier! Jean se gândeşte la el, acum când se află aşezat într-un fotoliu, în preajma acestui pom strălucitor, nu departe de un foc de lemne care trosneşte în şemineu.

— Când am auzit bătând în uşă, am crezut că e Moş Crăciun, spune un ofiţer cu părul cărunt şi figura surâzătoare.

Din fonograf se înalţă colinde; cântece pentru cinstirea naşterii divine care în seara asta sunt rugăciuni pentru cei morţi. Pentru toţi morţii războiului, pentru micul Ménétrier.

Ofiţerul blând cu părul cărunt veghează asupra lumânărilor, la readuce la viaţă, le înlocuieşte cu o grijă delicată. Paharele se ridică pentru naşterea lui Iisus şi pentru învierea lui Jean.

În război trăieşti cu moartea. Aceea a altora, şi aceea a ta. Îi saluţi pe aceia care au căzut, dar te grăbeşti să-i celebrezi pe aceia care au o amânare.

Micul locotenent blond îi şopteşte la ureche:

— Ştiţi, suntem la şase leghe la vest de Betleem.

După miezul nopţii, trebuie stinse lumânările. Se aduc bucatele: pateu, pui şi un enorm pudding înflăcărat, în onoarea căruia s-a stins totul.

Apoi corul urmează colindelor, aceste cântece ale soldaţilor englezi care-ţi strecoară căldură în coşul pieptului. În ochii acestor oameni, Jean e un mesager căzut din cer, cel din urmă ca dată care a văzut moartea cu ochii.

Această noapte de Crăciun în Palestina va fi de neuitat, pentru cei care se vor întoarce de acolo. Cu atât mai mult pentru că a fost celebrată ca un imn adus vieţii de către aceia care, în compania morţii, nu pot şi nu vor să-i ignore prezenţa – dar înţeleg să nu le pese decât de viaţă. O solidaritate intensă îi leagă, până când în câmpia Galileii încep să răsară zorii, pe aceşti oameni veniţi din Nord pentru un război atât de straniu.

VI
Aprilie 1942
GEORGE MERLIN

Vichy

Cucu, iată-l din nou pe auvergnatul de la Casteldon. Anumiţi oameni de stat l-au sărbătorit pe Richelieu, care i-a dezbinat pe duşmanii Franţei şi i-a asigurat acesteia unitatea. Laval, însă, visează să-l egaleze pe Mazarin care, în câţiva ani de putere, a făcut să se strecoare în punga sa o treime din averea Franţei. Va ajunge oare şi Laval acolo sau va fi spânzurat mai înainte? În orice caz, el nu va fi niciodată cardinal. E adevărat că l-au făcut comite al Papei, în lipsă de ceva mai bun.

„A aruncat zarurile pentru viaţă sau moarte, spunea Walter Scott. Dreptatea n-ar putea îngădui să-şi retragă miza, pentru că soarta s-a declarat împotriva lui.”

Laval s-a întors. Pétain a înghiţit găluşca. Va mai înghiţi şi altele, ca să-şi păstreze locul şi ca s-o invite pe ducesa de Vendôme la dejun. Şefului său de cabinet i-a fost impus domiciliul forţat. Generalul Laure – Pudoarea – a fost condus la gară, între doi inspectori ai poliţiei „gestapovizate”. Aceştia sunt cei vinovaţi de arestarea lui Laval din decembrie 1940.

Uitasem: a fost întemniţat „copoiul” care îl apucase de guler!

Aceste evenimente au echivalat pentru noi cu o frumoasă proclamaţie a lui Laval. Procedează fără înconjur, auvergnatul: „Doresc victoria Germaniei. Bătăliile gigantice pe care le poartă Germania împotriva bolşevismului nu numai că au extins războiul, ci i-au revelat sensul.” Blestemat farsor, cu micul său cuplet asupra „gliei din Auvergne în care s-a născut”.

Numai că fleanca lui nu va putea să-nşele pe nimeni!

Corvin s-a străduit să mă lămurească asupra lui Pétain. În înfrângere, „ei” (el şi cei *aejusdem farinae*[33]) au văzut moartea Republicii, pe care o urau. Au strangulat sărăcimea. Îi cunosc eu pe aceşti ghiftuiţi fricoşi. Îi întâlnesc la întrunirile patronale, de ani de zile. Îşi mai udă şi-acum pijamaua, în coşmarele lor de după cinele prea îmbelşugate, în amintirea lui mai 36.

Încă dinainte de război, visau la Berlin şi Roma. Considerau Franţa drept o ţară pierdută. Citeau *Gringoire*, *Je suis partout* şi *L’Action Française*. Le curgeau bale de plăcere de fiecare dată

[33] De-aceeaşi teapă (lat.).

când Franţa republicană încasa o lovitură grea. Li s-a oferit să-şi realizeze speranţele şi chiar mai mult decât atât, debarasându-i, pe deasupra, de evreii care sunt, în general, mai tari decât ei în afaceri. Ce „ocazie”!

În fond, Pétain e un nătărău bătrân. Cât despre mine, în cazul său, dispun de o explicaţie sordidă, dar care mă satisface din plin. Toate oraşele din Franţa au câte-o stradă Foch şi-o stradă Clemenceau, multe au şi-o stradă Joffre. Acum, au o stradă Pétain.

L-a primit pe Laval ca pe fiul risipitor (să uităm trecutul...) pentru că, dacă pleca, s-ar fi desprins plăcuţele de pe străzile mareşalului Pétain. Ceea ce va veni, ceva mai târziu.

Paris

Insurecţie în Balcani. Armată organizată în Herţegovina. Spânzurări şi execuţii în Cehoslovacia, care nu par ce-i drept să se împace cu „protectoratul”. Tulburări în Norvegia unde Quisling, în persoană – al cărui nume a devenit un simbol – a fost debarcat, cum sunt debarcaţi în Belgia, în Olanda şi chiar în Polonia (unde sângele a curs mai mult decât oriunde în altă parte) gauleiterii.

În. Franţa ocupată, atentatele se ţin lanţ, urmate de împuşcarea unor nevinovaţi. Laval face tot ce-i stă în putinţă spre a veni în ajutor friţilor: prefecţii sunt însărcinaţi să predea germanilor listele francezilor care trebuie să fie împuşcaţi în caz de atentate.

Altă poveste: Germania cere să i se trimită specialişti, pentru a-i „înlocui” pe muncitorii care merg să se bată în Rusia.

În doi ani de cucerire, Reichul a trebuit să acopere o suprafaţă teritorială imensă: Norvegia pentru a-şi asigura fierul, România pentru petrol şi grâu, Olanda şi Belgia pentru a invada Franţa. Pretutindeni, a trebuit să-şi întărească supravegherea prin execuţii de ostatici, *să ocupe*.

Nu e un climat favorabil pentru a „organiza din punct de vedere economic” această Europă, de care se prevalează specialiştii Reichului. Germania n-a semănat decât ură.

Paris, a doua zi

Am fost destul de fin (*finassieren*), mi-a spus reprezentantul noii economii europene, care mi-a acordat o audienţă, la hotelul

Majestic. E un soi de führer în materie de „Kakao”. Era congestionat, acest *Herr Doktor*. Să fi fost oare în urma unui chiolhan straşnic, unde hotărâse probabil, *inter pocula*[34], viitorul destin industrial al Europei germanice? Se poate, deoarece specimenul acesta puţea a alcool. Să fi fost poate furia de a se afla în faţa unui individ care practica, într-o oarecare măsură cu brio, „rezistenţa elastică”? Iată aproape doi ani (suntem în aprilie 42 şi ei sunt la Paris începând din iunie 40!) de când fabrica mea izbuteşte să *nu* funcţioneze. În lipsă de una sau de alta, de muncitori specializaţi, de zahăr, de cacao, şi mai ştiu eu de ce.

Nu înseamnă că n-am trăit momentul în care apoplecticul dictator era să mă trimită să reflectez în Cherche-Midi asupra inconvenientelor aşa-numitei „Non-Kollaboration”.

M-am trezit din nou pe trotuar în avenue Kléber şi am trecut de barajul din strada Tilsitt (avenue Kléber este zonă interzisă) cu o satisfacţie pe care n-am ascuns-o faţă de santinelă. L-am gratificat cu un salut amabil scoţându-mi pălăria.

Mâine, o şterg. Să facă ce-or vrea cu zidurile şi cu maşinile mele.

Am avut timpul să trec pe-acasă, să iau câteva bibelouri la care ţin şi m-am dus s-o întâlnesc pe Colette (la care îmi lăsasem valiza).

Colette nu mai vorbeşte decât pe „unităţi”. Se scoală în zori şi sare în frumosul ei automobil. Are întâlniri succesive în cafenele puţin frecventate. Azi-dimineaţă, în timp ce-mi fac baia, telefonul sună fără întrerupere. Ea răspunde prin aluzii voalate, din cauza posturilor de ascultare.

Întreţine pe cât se pare relaţii serioase la Majestic. Dacă domnii aceştia mă trimit să putrezesc în „fundul unei temniţe umede şi întunecoase”, voi putea să strig după ajutor. Ar mai fi de reflectat asupra avantajelor pe care le poate oferi, în astfel de vremuri, o doamnă cu virtutea îndoielnică şi care învârteşte afaceri.

În vreme ce gustam împreună preţiosul Château-aux-pommes şi beam un bordeaux-sans-château mic, de 175 franci sticla (fără sticlă), Colette mi-a strecurat:

— Dacă problema pe care o ai nu se aranjează, aş putea să mă ocup eu de ea, dragă! Ştiu cui să mă adresez.

[34] La beţie (lat.).

După ce m-am gândit bine, n-am anunţat-o că plec. Parcă poţi să ştii?

Viaţa la Paris se reduce la grija să înfuleci bine. Oamenii nu-şi vorbesc niciodată decât pentru a-şi comunica unele adrese de restaurante. Nu stai la îndoială să iei metroul pentru a te duce să te ospătezi la dracu-n praznic, în piaţa Italiei, în Cartierul Latin, pe Butte Montmartre. Stabilimentele se deschid şi se închid cu o mobilitate extremă. În afară de unele anume care au „vad", cum spun prostituatele.

Eram la camembert, când a început povestea. Geamurile au zăngănit. La început am crezut că e un exerciţiu al Apărării antiaeriene. Dar în curând s-a răspândit vestea: „Englezii bombardează uzinele Renault".

Am ieşit împreună cu ceilalţi clienţi, curioşi de spectacol. Luminile incendiilor învăluiau cerul. Spre Champs-Élysées şi cheiuri, rachetele se legănau ca nişte mari lampadare, antrenate lent de către o briză uşoară.

Vedeai ca în plină zi. Ferestrele erau ticsite de curioşi. La colţurile străzilor se îngrămădeau grupuri. Aproape de mine, o femeie spune: „În sfârşit, s-au hotărât". Exploziile se succedau, făceau să se cutremure ferestrele şi obloanele dughenelor. Apărarea antiaeriană nu trăgea.

În curând, s-au auzit sirenele pompierilor. Colette părea tulburată.

— Ticăloşii, spune ea, acum au găsit avioane, ca să-i bombardeze pe parizieni!

— Numai că nu omoară tot pe-atâţia francezi câţi ostatici împuşcă germanii, am răspuns eu destul de prosteşte. Şi-apoi, Renault lucrează pentru Germania.

— Ai să mă faci să cred că eşti gaullist!

Şi Colette a ridicat din umeri.

Ne-am întors pe jos acasă la Colette. Ora camuflajului sunase, dar nimănui nu-i mai păsa de noi.

Toată noaptea, am auzit uruitul unor convoaie militare grele. Se mutau tancurile.

A doua zi

Îmi fac baia, când Colette mă cheamă.

— Georges, telefonul!

Ţâşnesc afară, mă înfăşor şi alerg. Numai Grimaud cunoaşte acest număr. El.

— Au căzut peste fabrică, în noaptea asta, două bombe de calibru mijlociu.

O încasez.

— Nu sunt victime?

— Nu. Paznicul era plecat să-şi facă belota la nişte prieteni.

— Avea perfectă dreptate.

Pentru ce naiba mi-au bombardat englezii fabrica de ciocolată?

Nu-i deloc uşor să ajungi la Gennevilliers, în vremurile astea. În sfârşit, am reuşit să găsesc un autobuz cu gaze de iluminat, aproape de fosta barieră.

Sosesc. Sunt nişte gărzi mobile şi o mare competiţie de curioşi. Bombele au căzut asupra clădirii centrale. Mai multe maşini sunt scoase din uz.

Grimaud mă anunţă că a telefonat portăreasa mea: s-a făcut percheziţie la mine acasă.

Îl iau cu mine pe Grimaud spre Majestic. Întâmpinăm multe dificultăţi pentru a trece prin diversele linii de interdicţie. Însă când pomenim de bombardament, suntem lăsaţi până la urmă să intrăm, fără *Durchlasscheine* (astfel se numeşte, în limba lui Goethe, un permis de liberă trecere).

După tergiversări, ajungem până la vehementul führer al „Chokoladei”, mai roşu ca niciodată.

Intru, cu aerul furibund. S-a făcut percheziţie la mine acasă! E un scandal! Sunt industriaş paşnic. Nu fac politică, *etcaetera*. Mârâi sec.

Herr Doktor al meu trece prin diferite tonuri de culoare. Va exploda sau se va dezumfla? Crudă alternativă pneumatică! S-a dezumflat, în cele din urmă. A devenit frumuşel, mititel! Ordinele nu veneau de la el. E dezolat. (Te ascult, vorbeşte într-una, mă interesezi!)

— Dar, am început eu din nou fără să-l las să răsufle, făcându-i semn lui Grimaud să stea jos şi aşezându-mă eu însumi într-un fotoliu, mă aduce un cu totul alt subiect. Am venit să vă spun că sunt gata să reîncep activitatea, de îndată ce fabrica va fi în stare de funcţiune.

— Comisia noastră a vizitat-o, răspunde el cu impetuozitate, şi eu însumi am fost acolo!

— Înaintea bombardamentului de ieri, spun eu cu o distinsă curtoazie.

El mă priveşte cu stupefacţie.

— Ce-are a face asta cu bombardamentul de ieri? întreabă în sfârşit.

— Două bombe în plin asupra clădirii centrale, din păcate!

Sare, ridică receptorul, în care începe să urle ca un nebun. Trece prin toate nuanţele de roşu şi de cărămiziu.

După aceea pune receptorul la loc şi mă priveşte cu un aer rătăcit.

— În aceste condiţii, reiau eu cu blândeţe, prezenţa mea la Paris nu mai este utilă. Colaboratorul, meu, domnul Grimaud, va ţine legătura cu dumneavoastră pentru tot ce priveşte inventatul, reparaţiile, piesele de înlocuit. Este evident că dacă dumneavoastră îmi cereţi să deschid fabrica şi să produc pentru armata germană, lucru asupra căruia sunt pe de-a întregul de acord, punerea din nou în stare de funcţiune a fabricii mele e de resortul dumneavoastră.

Mă ridic.

— S-ar spune, remarcă el, că vă face plăcere faptul că fabrica dumneavoastră a fost demolată de către englezi.

Iau un aer amărât.

— Sunt resemnat, spun cu suavitate. Viaţa m-a învăţat să fiu filosof.

El se sufocă.

Trecusem pe la „Wagons-lits”, unde vechiul meu prieten Albert (e ziua miracolelor) mi-a rezervat o cuşetă pentru aceeaşi seară. Tocmai i se raportase. O şterg, fără să-i las führerului în materie de „kakao” timpul să-şi digere turbarea. Bineînţeles, nicio speranţă s-o găsesc pe Colette, care se află undeva în Parisul ocupat, pe cale să câştige o avere.

Îi las un cuvânt plin de păreri de rău, în schimbul valizei mele.

Grimaud mă urcă în vagonul de dormit. Există puţine şanse ca individul care consultă la Chalon lista proscrişilor şi o compară cu legitimaţia de identitate a fiecăruia să fi auzit vorbindu-se de mine. *Alea jacta est!*[35]

Îl însărcinez pe Grimaud să facă pe cât poate mai bine, în raporturile lui cu acest mic tiran apoplectic, pentru ca totul să

[35] Zarurile au fost aruncate (lat.).

meargă cât mai rău cu putinţă în cea mai bună dintre lumile ciocolatei.

VII
Mai 1942
WALTER

„Bătălia de la Harkov a oferit prilejul să se remarce încă o dată că soldatul sovietic este un adversar extrem de tenace. Rezistenţa trupelor încercuite la sud-est de Harkov nu încetează, cu toate loviturile foarte dure care le sunt date de către unităţile generalului von Paulus.”

Walter împinge nota reprodusă în mai multe exemplare. Reflectează la ceea ce a spus generalul de armată von Bock la conferinţa de stat-major. Din aceste cuvinte va trebui să extragă esenţa pentru un ordin de zi.

Walter regretă compania lui de infanterie. Regretă chiar şi zăpada şi frigul de la Tula: nu era vorba să-i înflăcărezi pe ceilalţi să-şi facă datoria, ci să te baţi tu însuţi. Walter încearcă să alunge umbrele care-l împresoară, silueta zveltă a lui Rudolf, în picioare lângă o fereastră, micul soldat orb care striga în noaptea lui definitivă.

„Soldaţi ai Marelui Reich German!” scrie căpitanul Walter von Kirshoff. O seară de primăvară înmiresmată coboară asupra Ucrainei înflorite. Pe străzi, se preumblă o mulţime jalnică, împovărată. Femeile fac cozi interminabile. Bărbaţii muncesc de opt luni, încadraţi de *shupos* împuterniciţi cu pedepse corporale, să pună din nou în stare de funcţionare uzinele, căile ferate, instalaţiile deteriorate de către ruşi înainte de-a părăsi capitala ucraineană.

Patru luni de spital: Walter a sosit ieri, venind din convalescenţă, la statul-major al generalului von Paulus.

S-a împotrivit din răsputeri să fie reformat. Cum ar fi putut să-şi plimbe crucea de fier într-o slujbă de om rămas în spatele frontului, printre trupele moleşite de ocupaţie, în ţările învinse? A trebuit însă să primească, în timpul convalescenţei scurtate şi petrecute la castelul din Kirshoff, oferta tatălui său. Bătrânul general i-a scris lui von Paulus, fostul său ofiţer de ordonanţă, care comandă blindatele frontului din sud.

„Soldaţi ai Marelui Reich German!”

Ce a spus generalul von Bock? Că Timoşenko a pus la cale această ofensivă pentru a dezarticula preparativele viitorului atac. Manevra sa era insuficient susţinută pe aripi. Cu toate

acestea, Timoşenko şi-a atins parţial scopul – care nu era de a lua înapoi Harkovul, citadelă puternică, „pe veci germană”, ci să câştige timp. De fapt, vor fi necesare mai multe săptămâni pentru a pune din nou în ordine de bătaie unităţile blindate.

Wehrmachtul va depăşi apărarea rusească pe Don, spre Voronej. Spatele frontului fiind astfel garantat, el va coborî către Stalingrad şi Astrahan, va invada Kubanul, odată ce Rostovul va fi luat înapoi, va urma ţărmurile mării de Azov, va pune stăpânire pe puţurile de la Grosnâi şi pe trecătorile Caucazului. În sfârşit, în toamnă, profitând de climatul cald al Caspicei, armata va atinge Baku pe coastă.

Chiar dacă Rusia nu capitulează, puţurile de petrol ale Caucazului, Ucraina şi Kubanul fiind ale noastre, Germania va fi invincibilă.

Dacă Timoşenko a izbutit să întârzie ofensiva germană, el a plătit foarte scump acest succes.

„Soldaţi ai Marelui Reich German!”

De multe ori, încă de la începutul acestui război, soldaţii care luptă în Rusia au crezut că nu vor cunoaşte niciodată încercări mai aspre. Ca după aceea, acestea să vină. Zilele de căldură toridă şi plină de praf devin atât de crude, încât te fac să regreţi infernul frigului.

„Soldaţi ai Marelui Reich German, după victoria pe care armata naţional-socialistă a repurtat-o de curând, nimicind ofensiva bolşevicilor împotriva bastionului Ucrainei germane, Führerul contează pe voi pentru un efort decisiv.”

Generalul von Paulus detestă literatura. Ordinul de zi trebuie să fie scurt şi entuziasmant.

Un şoc zguduie ferestrele Casei Poporului, unde generalul von Paulus şi-a instalat Cartierul General. Walter îşi pune casca şi iese în prag. Un bombardier rusesc este urmărit de nişte vânători. Marea pasăre de pradă cade învârtejindu-se şi aparatele de vânătoare, triumfând, scânteiază în soare.

Walter intră din nou. O uşă se deschide. Apare generalul. E foarte înalt, foarte slab. Figura lui sinuoasă este străbătută, la intervale regulate, de un tic fulgerător.

— Kirshoff! Comandantul Pieţei îmi cere să-i trimit un ofiţer inteligent şi energic. Maiorul său de administraţie a fost ucis de o bombă, acum zece minute. Nu are pe nimeni la îndemână. Ai să te duci dumneata, Kirshoff.

— Bine, domnule general.

— Voi avea grijă să te recuperez, când vom porni iar. Ţin să te duc spre victorie.

— Mulţumesc, domnule general. Când va trebui să mă prezint?

— De îndată ce vei fi terminat să redactezi ordinul de zi.

Un ceas mai târziu, Walter trece pragul Kommandanturii din Harkov.

Este primit de către un tânăr general de brigadă, în care îl recunoaşte pe Herbert Kotzebüe, unul dintre primii ofiţeri de carieră care aderase, acum douăzeci şi doi de ani, la Partid. E un ofiţer de o eleganţă rafinată, care-şi poartă monoclul cu semeţie – pentru a face să se uite că-şi datorează avansarea Partidului.

— Bună ziua, Kirshoff, spune cu amabilitate generalul Kotzebüe. Ne cunoaştem de multă vreme.

— Domnule general, cred că generalul von Paulus v-a telefonat.

— Aşa e. Te-a pus la dispoziţia mea pentru a îndeplini, timp de câteva zile, funcţiile de maior de administraţie al garnizoanei.

— Sunt foarte neştiutor în ale administraţiei, domnule general.

— Ai să te adaptezi repede, Kirshoff.

Poartă, ca şi Führerul, o mustaţă mică pe care o fricţionează cu un gest maşinal.

— Vei lua cunoştinţă de instrucţiunile confidenţiale.

Se îndreaptă spre masa lui şi apucă un dosar gros.

— Datoria noastră e de a extirpa din această nefericită Ucrainã virusul bolşevic. De câteva săptămâni de când comand aici, am pus să fie distrusă Universitatea rusească. Şcolile tehnice au fost de asemenea dărâmate. Ceea ce vom găsi noi aici, în viitor, este mâna de lucru, mujicii, şi, natural, minele şi terenurile cu grâu. Cu cât aceşti ucraineni vor fi mai ignoranţi, cu atât ne vor sluji mai bine. Repetă-ţi că ocuparea Ucrainei nu e provizorie. Pentru acest motiv am pus să se interzică limba rusă. Totul, de azi înainte, trebuie să fie scris şi vorbit, pe teritoriul ucrainean, în germană sau în ruteană, limbă minoritară. În sfârşit, măsurile de concentrare în lagăre a evreilor au fost neglijate de către predecesorul meu. Nu avem decât un cuvânt de ordine de urmat, pe care-l vei găsi în aceste circulare. Trebuie să fim necruţători.

Apoi reflectează o clipă:

— Sunt obligat în mod constant să iau măsuri severe. Astăzi chiar... Eşti de puţină vreme la Harkov, cred?

— Am sosit ieri, domnule general.

— Evident, acest lucru va fi puţin cam nou pentru dumneata. Ai să te obişnuieşti.

Walter salută ducându-şi mâna la caschetă. Generalul îşi ridică neglijent, în maniera lui Hitler, mâna dreaptă.

— Ah! Altceva, spune el. Soldaţii noştri au trecut printr-o iarnă aspră. Au dreptul să petreacă puţin. Nu ţine cont de vaietele acestor vechi pupăcioşi de icoane decât dacă e vorba, bineînţeles, de jafuri imobiliare, de incendii.

Cu dosarul sub braţ, Walter iese din biroul generalului. Un planton i-l arată pe acela al maiorului de administraţie al garnizoanei, în care Walter găseşte obiectele personale, pipa şi ochelarii maiorului Walsheim, pulverizat cu câteva ore mai înainte în fosta piaţă Lenin, devenită piaţa Marelui Reich German.

O secretară în uniformă gri-bleu, cu ochelari şi cu insigna Partidului, i se prezintă. Pare indiferentă la schimbarea atât de neaşteptat operată, aduce hârtiile de semnat noului maior de administraţie al garnizoanei şi se retrage fără un cuvânt. Walter se cufundă în studiul dosarului pe care i l-a încredinţat generalul Kotzebüe.

O notă a Führerului, completată cu nişte instrucţiuni ale ministrului Alfred Rosenberg, stabileşte modalităţile distrugerii metodice a bolşevismului în Ucraina, ale repunerii în stare de funcţiune a industriei, ale organizării culturii, aşezate sub direcţia „coloniştilor” de rasă germanică, ale ridicării, în cuprinsul provinciilor noului protectorat, a tuturor evreilor, bolşevicilor şi a altor inamici ai civilizaţiei, şi ale deportării lor.

Documentaţia cuprinde copii după dări de seamă ale gauleiterului pentru Polonia, referitoare la deportarea mâinii de lucru în lagărele de muncă, mai ales în acela de la Auschwitz, la transferurile de populaţie, – experienţe acumulate timp de doi ani şi jumătate, pentru adaptarea solului polonez la nevoile Marii Germanii.

Walter îi urăşte pe evrei. Numai puterea nefastă a evreilor a declanşat acest război. Intrarea în război a Americii, cârdăşia plutocraţiei anglo-saxone şi a bolşevismului sunt noile manevre

ale evreimii mondiale pentru a sfărâma Germania eliberată din lanţurile sale. Cu toate, acestea, instrucţiunile referitoare la distrugerea rasei evreieşti în Statul european îl indispun. O altă notă „confidenţială” expune măsurile de represiune „urgente şi exemplare”, prin care trebuie lovită populaţia refractară a Ucrainei.

În sfârşit, o notă „strict confidenţială” în legătură cu cei grav răniţi şi cu cei grav bolnavi. Este interzis comandanţilor de regiuni să-i lase să se întoarcă pe pământul Reichului pe cei grav răniţi sau pe cei grav bolnavi care ar putea să fie elemente de contaminare fizică şi morală pentru populaţie.

Walter ia dosarul şi se duce să bată la uşa generalului. La intrarea lui, acesta înalţă capul.

— V-am adus înapoi dosarul, domnule general, spune Walter luând poziţie de drepţi.

— Te-ai lămurit?

— Da, domnule general.

Generalul Kotzebüe închide-dosarul într-un sertar.

— Citeşte asta, spune apoi întinzându-i o hârtie lui Walter.

E o notă emisă de la Cartierul General al Führerului. Tratează despre relaţiile care ar putea să se stabilească între soldaţi şi populaţiile ucrainene. Aceste relaţii (care ar putea să fie facilitate de către trupele de origine slavă şi de către ucrainenii vorbind germana) sunt interzise. Va fi cazul să se procedeze la executarea oricărui soldat dovedit a întreţine relaţii cu un ucrainean, ca şi a oricărui ucrainean suspectat de a căuta să fraternizeze cu trupele Reichului.

— Nu suntem pe un teren solid, comentează generalul Kotzebüe. Ieri, s-a pus o maşină infernală în automobilul meu. Săptămâna trecută, o femeie s-a aruncat asupra generalului Weinrich şi l-a rănit. Ăştia sunt nişte sălbatici, scumpul meu căpitan.

Ezită o clipă.

— Pentru început dumneata vei avea de supravegheat tocmai măsurile noastre punitive. Locotenentul Diedrich te va pune la curent.

— Bine, domnule general, răspunde Walter, pocnindu-şi călcâiele.

Este ajuns în biroul său de locotenentul Diedrich.

— Prim locotenent Diedrich, adjunctul dumneavoastră, domnule căpitan.

E un omuleţ brun, viclean, cu ochelari, cu aere de birocrat. E confuz şi îl compătimeşte pe maiorul Walsheim.

— Un ofiţer de mare caracter, într-adevăr, de mare caracter.

Locotenentul Diedrich a venit să-l caute pe Walter, pentru că ei doi împreună trebuie „să supravegheze executarea măsurilor punitive”.

— Soldaţii nu s-ar duce totdeauna cu tragere de inimă, înţelegeţi? Şi încă e foarte bine că nu trebuie să punem şi noi umărul.

Walter întreabă care sunt aceste măsuri. Diedrich pare surprins.

— Sunteţi de puţină vreme în Rusia? întreabă el.

— Am făcut aici campanii de vară şi de iarnă, în prima linie, la infanterie. Am fost rănit în noaptea de Crăciun, aproape de Tula.

Diedrich schiţează o strâmbătură politicoasă.

— Un ungher afurisit, nu-i aşa? În sfârşit, toate astea probabil că v-au călit... într-un oarecare fel.

Încheie lămurind că ordinele cer să fie spânzuraţi ostatecii aleşi în balcoanele cele mai apropiate de locul unde s-a produs atentatul, pentru care generalul guvernator doreşte să aplice represiuni în mod exemplar.

— Într-un oarecare fel, e destul de... cum să spun... spectaculos! Pe mujicii ăştia, nu poţi să-i ţii în frâu decât prin teamă.

— Da, spune Walter încetişor, par destul de refractari faţă de cultura noastră.

Locotenentul Diedrich clipeşte din ochi, apoi reia:

— Voi veni să vă caut în câteva minute, domnule căpitan.

Şi iese. De-abia a dispărut, că secretara cu ochelari apare din nou.

— Aţi semnat corespondenţa, domnule căpitan?

— Poftim? întreabă Walter smuls din gândurile sale.

Deschide mapa pe care a adus-o şi-i prezintă una câte una hârtiile pe care el le semnează maşinal, fără să le citească.

— L-aţi văzut pe locotenentul Diedrich, murmură tânăra femeie printre dinţi. Este reprezentantul Gestapoului.

Impasibilă, închide dosarul la loc şi-l ia cu ea.

Walter a văzut războiul şi multe grozăvii. Dar spectacolul acestui sfârşit de zi, acesta să fie oare războiul sau este realizarea prezicerilor lui Rudolf Hess, domnia vechiului Diavol german?

Porţi sfărâmate, oameni smulşi din case, conduşi ca nişte oi la abator, în turme care se poticnesc... Şi mulţimea mută pe marginea trotuarului.

Nişte soldaţi, urcaţi pe balcoane, au fixat funiile la balustrade. Alţii au petrecut laţurile în jurul gâtului unor oameni aliniaţi pe trotuar şi, la comanda unui subofiţer, soldaţii din balcoane trag de funii.

În mulţimea tăcută, nişte femei bătrâne îşi fac semnul crucii. Ceilalţi îi privesc pe germani fără nicio expresie pe feţele lor livide.

Rarii trecători fac ocoluri mari pentru a evita acest spectacol, dar soldaţii îi întorc din drum lovindu-i cu patul puştii, pentru a-i obliga să defileze printre spânzuraţi.

Chircită peste cadavrul tatălui său, o fetiţă urlă. Un soldat o ia de acolo şi Walter vede lacrimi în ochii acestui om.

Un mujic pe cale de-a fi spânzurat i-a scăpat călăului şi s-a aruncat la picioarele lui Walter.

— Pentru ce eu? Pentru ce eu, stăpâne? Eu n-am făcut nimic, înţelege Walter.

Când totul s-a isprăvit, Walter pleacă. Strânge din dinţi. E ajuns de către locotenentul Diedrich.

— Murdară treabă, nu-i aşa? spune acesta, murdară treabă, domnule căpitan, într-un anumit fel.

Walter îl priveşte fără să răspundă. Ajunge în camera sa. Când stinge lumina, îl vede pe mujic aruncându-i-se la picioare şi privirea lui, pe spânzuraţi balansându-se şi femeile trecând, cu capul plecat, printre şirurile de morţi atârnaţi. Îl vede din nou pe generalul Kotzebüe, spunând: „Ăştia sunt nişte sălbatici” şi pe oribilul locotenent Diedrich: „Murdară treabă, domnule căpitan, într-un oarecare fel” şi pe dactilografa impasibilă rostindu-i la ureche „Gestapo”. Atunci Walter aprinde din nou lumina şi fumează.

În zori, sleit de oboseală, se prezintă la Cartierul General. Von Paulus îl primeşte imediat. Figura lui slabă şi lungă e încă şi mai palidă la sculare.

— Domnule general, spune Walter, vin pentru a vă cere să mă eliberaţi de îndatoririle pe care mi le-aţi încredinţat.

Generalul îl priveşte cu uimire. Ticul său se trezeşte.

— Nu eu sunt acela care pot să te eliberez, Kirshoff. Numai generalul Kotzebüe...

— Domnule general, vă cer să mă trimiteţi într-o unitate combatantă, cu gradul meu sau fără niciun grad, dacă doriţi astfel, dar să mă eliberaţi de aceste îndatoriri.

Von Paulus pare nemulţumit. Reflectează, clatină din cap, vrând parcă să se scuture de ticul său.

— Înţeleg, spune dânsul în sfârşit, şi figura lui aspră se destinde o clipă. Nu te-ai vindecat încă, nu-i aşa? Ar fi mai bine să nu rămâi la Harkov, cred. Oh! Nu din cauza generalului Kotzebüe, îi voi explica. Te voi trimite ca legătură între statul meu major şi blindatele rapide.

Încruntă sprânceana, ca şi cum n-ar fi mulţumit de sine însuşi, apoi îl concediază pe Walter cu un gest brusc.

Generalul von Paulus telefonează generalului Kotzebüe.

— Aş avea nevoie de von Kirshoff. Cred că îndatoririle de maior de administraţie al Pieţii nu-i ceea ce i se potriveşte.

— E şi impresia mea, răspunde, la celălalt capăt al firului, generalul Kotzebüe.

După-amiază, Walter părăseşte Harkovul într-o şeniletă. Atacul va avea loc în direcţia Rostov.

VIII
Iunie 1942
JAROSLAV ŞI OLGA

Jaroslav ar fi dorit ca Olga să ştie ceea ce a făcut el de un an încoace. Ideea că ar putea muri fără ca Olga să audă vorbindu-se despre el îi slăbeşte uneori curajul. Dar îşi revine. O va vedea după victorie. Atunci, ea va şti că Jaroslav a învăţat să-şi înfrângă teama.

Dar cine se poate împiedica să-i fie teamă? Trebuie totuşi să treci dincolo de teamă. Stalin a spus: „Nemţii nu vor trece Donul. Nu vor lua Voronejul". Aşa că nu-l vor lua!

Jaroslav este unul dintre milioanele de oameni hotărâţi să salveze Rusia şi Revoluţia. Astăzi, hazardul vrea ca el să fie printre cele câteva sute de mii de oameni hotărâţi, pentru ca nemţii să nu ia Voronejul.

E o bătălie care continuă de zile şi zile întregi. De cele două părţi, oamenii au murit cu miile.

Azi-dimineaţă, colonelul i-a spus lui Jaroslav că presiunea slăbeşte puţin şi că naziştii vor încerca să treacă Donul mai jos, în dreptul cotului.

Jaroslav iese pe stradă. Un obuz ştirbeşte acoperişul unei case, în spatele său. Se întoarce.

Olga e acolo, cu un general. Îi zâmbeşte. Poartă cizme, un centiron de piele, o cămaşă kaki şi o caschetă. Jaroslav salută. Olga îl părăseşte pe general şi vine la el.

— Bună ziua, spune dânsa, ca şi cum această întâlnire ar fi fost cât se poate de obişnuită. Am venit să-mi iau rămas bun de la general. Trebuie să mă întorc la Kuibâşev.

Jaroslav nu răspunde. E prea ocupat s-o privească.

— Dar războiul nu s-a sfârşit, urmează dânsa. Ne vom mai vedea.

Jaroslav se gândeşte: calculul probabilităţilor n-ar îngădui o a doua întâlnire înainte de câţiva ani.

— Cred că pot să te anunţ că Voronejul este degajat, spune ea. Armatele germane şi-au început marşul către sud.

— Asta e bine? întreabă Jaroslav.

Olga zâmbeşte. Există întotdeauna atât de multă lumină în ochii săi. Scoate din centiron un carneţel şi un creion.

Jaroslav scrie repede.

— Îmi era atât de teamă că s-ar putea să nu ne mai vedem niciodată, spune el în sfârşit, dându-i carneţelul înapoi.

Olga îi întinde mâna.

— Pe curând, Jaroslav. Zilele frumoase vor veni.

Olga, zâmbind mereu, îl ajunge alergând pe general care s-a îndepărtat. Generalul se întoarce. Fără îndoială că Olga îi va vorbi despre el. Dacă va fi ucis astăzi, va fi o zi frumoasă. Însă ar fi încă şi mai frumos să trăieşti, după victorie, şi să vezi din nou zâmbetul şi ochii luminoşi ai Olgăi – şi s-o priveşti cu mândrie, iar ea să aibă prietenie şi stimă pentru tine.

IX
Iulie 1942
JOE

În cele dintâi zile ale lui aprilie, un aparat de legătură îl conduce pe Joe Smith din Leningrad (tot încercuit, luptând cu foametea şi cu boala) la Moscova.

Nu face decât un scurt popas, ataşatul militar al Marii Britanii convocându-l la Kuibâşev, capitala provizorie a U.R.S.S. Stalin a menţinut câteva servicii la Moscova, dar ambasadele şi ministerele s-au repliat în vechea Samara, în hotarele Asiei, începând din septembrie ’41, de când ameninţarea armatei germane apasă asupra Moscovei.

Kuibâşev, capitală a Uralului, îi pare lui Joe un oraş activ, cocteil al diferitelor industrii pe bandă. O parte a industriei grele ruseşti, având la bază minele de fier, de cărbuni, de cupru, de cositor ale inepuizabilului Ural, s-a organizat, încă de acum câţiva ani, la adăpostul munţilor inexpugnabili. Kuibâşev, confluenţă şi nod feroviar, a sărit fără tranziţie de la casele de lemn ale stepei kirghize la uzinele uriaşe. E inima unei industrii de război nebănuite.

Generalul sir Archibald Plunkett l-a chemat pe Joe deoarece are nevoie de un om sigur pentru o călătorie cu atât mai delicată cu cât U.R.S.S., prietenă a Chinei, nu e nici în război cu Japonia.

Joe îi mărturiseşte lui sir Archibald că el a părăsit Londra încă de acum douăzeci de luni şi că s-a căsătorit între timp prin procură. Spera că ziua în care va fi eliberat din Leningrad va coincide cu plecarea în permisie. Dar i se spune că trebuie să se bucure. Nu va face decât un ocol de câteva săptămâni (şi de câteva mii de kilometri). Misiunea pe care o va avea de îndeplinit se va termina la Londra, unde va trebui să raporteze cât de curând.

Pe 18 aprilie, Joe ia loc în Transsiberian. E un tren relativ confortabil. Joe ocupă o cabină personală. Sunt destule opriri pentru a remedia, în timpul drumului, absenţa vagonului-restaurant. Sunt chiar prea multe opriri. Prin Celeabinsk, Omsk, Krasnoiarsk, ajunge în sfârşit la Irkutsk, parcurgând aproximativ 2.500 de kilometri în patru zile şi trei nopţi.

Nesfârşita Siberie, stepe, munţi, păşuni cu turme nenumărate, gări centralizatoare unde se aglomerează elementele disparate ale celei mai gigantice mobilizări din Istorie, i se oferă într-o lentă perindare.

O călătorie de-a lungul acestei rezerve de oameni şi de materii prime este foarte potrivită, pentru a-i da încredere în sfârşitul războiului unui anglo-saxon cu judecata limpede: Rusia nu mai este un fel de diplodocus cu reflexe lente şi cu mişcări neîndemânatice. Joe rămâne pe gânduri la fereastra compartimentului său, ceasuri întregi. Nici măcar nu se gândeşte să-şi fixeze câteva schiţe în carnet. Va regreta, mai târziu, această lacună în documentarea sa.

Douăzeci şi patru de ore de staţionare la Irkuţk. La fel ca toată lumea, a citit şi el *Mihail Strogoff*[36]. E necesar să-şi revizuiască părerea preconceptă pe care şi-o făcuse. Ca şi Astrahanul, departe la aproximativ patru mii de kilometri în zbor de pasăre, ca şi Leningradul, ca şi Kuibâşevul, Irkutskul tinde către războiul din Occident. Universitatea pregăteşte ofiţeri, minele de plumb revarsă trenuri întregi în noile uzine din preajma lacului Baikal, de unde focile uimite s-au refugiat spre Nord. Joe află că pescăriile din Irkutsk pun în cutii conserve de sturion pentru armată şi că pielea de focă oferă reale resurse industriale. Astfel că mănâncă aproape cu indiferenţă un gelamenko de Baikal (lac odinioară sacru), peşte pe care nu-l poţi descoperi în nicio altă apă din lume. S-a şi obişnuit cu pitorescul vechilor cartiere, cu vânătorii de animale cu blană care se întorc din Nord, cu negustorii care sosesc din Mongolia, când un Cadillac îl conduce pe Joe către frontiera Mongoliei, pe un drum care, din fericire pentru culoarea locală, mai este încă o potecă. Lui Joe i-a fost frică să nu găsească trotuar!

După Kiahta, ultimul oraş al Rusiei, Mainacin, frontiera chineză, este punctul extrem al ţării, pentru a cărui aservire Japonia s-a străduit la nebunie. Mainacin este un sat mare, populat de kalmâci. Joe face câteva crochiuri ale acestor oameni cu capete plate, cu ochi depărtaţi, foarte migdalaţi şi puţin deschişi, cu nări largi, cu păr negru şi gros ca părul de cal.

Mainacinul i-ar plăcea, însă oraşul dispune de un aerodrom şi avionul chinez care vine să-l caute a sosit. E un DC 3. Pilotul e

[36] Lucrare de Jules Verne.

chinez. De asemenea şi navigatorul, care serveşte ca interpret şi şi-a făcut studiile la Oxford.

La prima escală, Joe îi scrie lui Anny.

Urga, 25 aprilie

Anny dragă, poate că-ţi va fi greu să găseşti cătunul acesta pe o hartă. E un mic oraş din sudul Mongoliei, în linie dreaptă de la lacul Baikal, pe Taila. Nu-i foarte deoparte de locul de unde a pornit odinioară Genghis Han, care a lăsat în Istorie o reputaţie mult mai bine stabilită decât aceea a lui Hitler. Acesta era regele tătarilor.

Oamenii din acest ţinut se numesc kalkaşi. Pe străzi, e un pitoresc de să-l strângi cu lopata. Ce păcat că n-am avut vreme să mă documentez asupra acestor regiuni înainte de a pleca! Ştiu doar atât că nu suntem prea departe de ruinele din Karakorum, capitala lui Genghis Han. Nu departe, la scara acestei ţări, asta vasăzică totuşi trei sau patru sute de kilometri. Dar ce înseamnă astă pentru un globe-trotter de soiul meu?

Din nefericire, va trebui să neglijăm ruinele de la Karakorum, pentru că sunt aşteptat ceva mai departe.

Am făcut escală aici, după numai 350 de kilometri, pilotul vrând să-şi revizuiască motorul şi să facă plinul. Am încărcat chiar şi un mic măgăruş şi provizii pentru o duzină de zile. Asta din cauză că vom survola deşertul Gobi. Nu e decât o etapă de 1.200 kilometri, ceea ce, pentru Douglasul nostru este un fleac. Însă pilotul şi navigatorul interpret vor să prevină o pană de benzină. Şi, pe cât se pare, deşertul Gobi este lipsit de staţiuni services şi de restaurante elegante.

Vom lăsa Tibetul la dreapta noastră. Călătoria peste „acoperişul lumii”, la mânăstirea din Lhassa, din nefericire nu e inclusă în itinerarul meu. Se pare că Dalai Lama priveşte de aici cu o indiferenţă milenară măruntele evenimente cotidiene, războiul mondial, mai cu seamă.

Poate că ştii, *baby*, că deducţiile recente ale specialiştilor situează prin aceste meleaguri, în virtutea înmulţirii exagerate a unor rase diferenţiate pe un spaţiu relativ restrâns, originile speciei umane? Mi-ar fi plăcut să văd aceşti arbori originali ceva mai îndeaproape, însă pilotul nu-mi va acorda nicio escală. Plecăm din nou, după ce am dejunat prost, pentru a fi în curând la Ning-Hai-Uei, 1.200 de kilometri mai departe.

N-am mâncat cuiburi de rândunele, ci orez şi peşte sărat puţin rânced, ca şi untul lor. Au vrut să mă facă să beau un pahar de alcool. *Awfull!* Ai să mă crezi sau nu, dar alcoolul ăsta, după care oamenii de aici se dau în vânt, e pe bază de lapte de iapă fermentat!

Când mă gândesc, *darling*, la ceea ce a fost regiunea asta, astăzi aproape sălbatică, unde au fost adunate la un loc toate bogăţiile Asiei, unde artele şi ştiinţele au fost cultivate în decurs de mii de ani, unde au fost văzute înflorind un mare număr de oraşe puternice, ale căror incinte sunt cu greu regăsite, tremur pentru civilizaţia noastră ameninţată de un război nefast în cursul căruia riscă să dispară, cum au dispărut, în alte războaie, aceste vechi civilizaţii care ar fi însemnat mult pentru noi.

Acestea fiind spuse, autohtonilor mongoli puţin le pasă de rafinamentele noastre. Sunt oameni veseli, deschişi şi aspri.

Am întâlnit un lama. Aş fi vrut să-l chestionez asupra reîncarnării. Din nefericire, nu vorbea englezeşte, iar ofiţerul care îmi serveşte de interpret nu bălmăjeşte destulă mongolă pentru a se angaja în metafizică.

La drept vorbind, dacă judeci după aspectul său exterior, metafizica aparţinând acestui lama trebuie să fie rudimentară. Cu toate că nu poţi să ştii niciodată?

E un ţinut frumos. Există păduri mari şi păşuni verzi; însă locuitorii nu au aerul să se omoare cu firea pentru a-şi cultiva câmpiile. În depărtare, se văd munţi înalţi, acoperiţi cu brazi.

Darling, avionul este gata pregătit. Măgăruşul şi alimentele de rezervă sunt îmbarcate. Pentru că nu există nicio şansă ca de aici scrisoarea mea să ajungă la Londra, o iau cu mine pentru a o pune la poştă mai departe.

Ning-Hai-Uei, 25 aprilie

Din nefericire, n-am văzut absolut nimic, dragostea mea, din „leagănul omenirii”.

Pilotul meu e excelent, mă grăbesc să ţi-o spun, iar măgăruşul a fost inutil. În patru ore, eram cu o mie o sută cincizeci de kilometri mai departe. Am trecut deasupra norilor. Anotimpul s-ar părea că este nefavorabil iar vânturile supărătoare.

Ning-Hai-Uei, pe Huanhe, sau Fluviul Galben, este un oraş glacial. Am întreprins o tentativă discretă pentru a petrece noaptea aici şi a mă hrăni cu pitoresc local, dar nimic de făcut.

Locotenentul navigator şi interpret mi-a dat un ceas, timp cât să-şi verifice motorul şi să facă plinul.

Am avut vreme să merg până la Zidul Chinezesc, în ricşă, ceea ce, pentru cineva coborât din avion, este foarte plăcut. Ning-Hai-Uei este un adevărat oraş chinezesc, mişunând de o populaţie surprinzătoare. Se întinde, se întinde şi încă se mai întinde, la nesfârşit! Oamenii au aerul foarte vesel. Cântă şi râd toată vremea.

Marele Zid este un soi de linie Maginot a evului mediu. Este dublu. Asta înseamnă că se compune din două ziduri, fiecare de aproximativ doi metri grosime. Mijlocul este umplut cu pământ, până la o terasă crenelată care se află pe coama zidului. Pare construit din pietre mari, pătrate. Din când în când, se ridică un fel de donjon care merge subţiindu-se către vârf.

Mare decepţie: nu există niciun om de gardă pe Zid. E adevărat că pericolul nu mai vine din Mongolia, ci din cealaltă parte. Încă o linie Maginot care a fost întoarsă!

Acest Huanhe este un fluviu lat şi repede pe care se sprijină Zidul, ca şi linia Maginot pe Rin.

Începe din nou să plouă. Ploaia lasă indiferentă mulţimea care continuă să mişune cu jovialitate. Mă întreb ce-or fi putând să facă oare în această agitaţie zâmbitoare şi zgomotoasă.

Aproape de aerodrom se află o cazarmă unde sunt instruiţi tinerii recruţi în mânuirea mitralierei, ca şi la periferia Londrei la aceeaşi oră. (Suntem aici la 40° latitudine nordică, aproximativ, asta înseamnă Spania, Corsica şi Creta, însă climatul n-are nicio legătură cu aceste teritorii, te asigur. Crăpi de frig şi de cald, după diferitele ore ale zilei, se pare. În momentul de faţă e mai curând umed.)

Ciung-King, 25 aprilie

Am străbătut ultimii 1000 de kilometri într-un timp record. Am survolat o bucată bună din China, despre care nu am absolut nimic să-ţi spun, pentru că am dormit. Eram de altfel pe deasupra norilor.

N-am văzut încă nimic din Ciung-King. Am fost condus în automobil la reşedinţa Misiunii militare engleze, unde am fost primit cavalereşte de către un colonel preistoric. El nu ştie ceea ce am venit să-nvârtesc eu aici. Eu, încă şi mai puţin. Fără îndoială că misterul se va lămuri mâine, când generalul chinez

va deschide plicul pe care i-l aduc. Mi s-a dat o cameră, însă n-am cadă de baie. Trebuie să mă duc să cinez la popota ofiţerilor albi.

Ciung-King, 10 mai

Am posibilitatea să trimit această scrisoare pe care o plimb în buzunar de vreo cincisprezece zile.

E o regiune frumoasă, cu foarte multă culoare locală. Vara a venit pe neaşteptate. E foarte cald. Există portocali şi trestii-de-zahăr. De jur-împrejurul oraşului, munţi uriaşi.

Îi aşteptam pe mareşalul Cian Kai-Şi. A sosit ieri seară. Mă va primi numaidecât şi voi pleca deîndată.

Cred că ştiu că voi fi însărcinat cu o misiune pentru Londra. O să fie nostim pentru noi să ne întâlnim din nou, căsătoriţi încă de-acum şase luni!

Al tău

JOE

Căderea Singaporelui pune în pericol Rangoonul şi drumul spre Mandalay, supus unui bombardament intens, pe care convoaiele venind din Rangoon prin valea de la Irauaddi şi din Calcutta, prin Chitagong, sunt nimicite sistematic. Va trebui oare să se renunţe la drumul spre Mandalay? Cian Kai-Şi se teme că da. Se teme chiar de invadarea Birmaniei, ceea ce înseamnă că relaţiile vor deveni dificile între India şi Ciung-King. Englezii văd manifestându-se presiunea japoneză către frontiera Bengalului.

Joe e trimis la Rangoon. E vorba să se deblocheze spatele frontului şi să se expedieze spre China cea mai mare cantitate posibilă de material.

Douăzeci de ore pe zi, Joe se zbate pe o căldură copleşitoare, zburând fără încetare între Rangoon şi Mandalay, veghind la organizarea convoaielor.

Nimic mai asemănător unei derute decât o altă derută, unei retrageri decât o altă retragere – la Dunkerque, ca şi la Singapore. Armata engleză este copleşită. Populaţia birmană fuge de moarte sub semnul unei groaze indescriptibile faţă de japonezul invadator. De pe acum, de la Singapore la Rangoon, pe cei o mie patru sute de kilometri ai peninsulei Tenasserim, a pornit, pe drumuri rele, de-a lungul coastei, prin trecătorile din

Kua-Luong, o fugă nebună a comercianţilor, negustorilor, albi, culi, malaiezi şi birmani.

Sumatra şi Singapore fiind ocupate, Rangoonul n-a rezistat multă vreme împotriva unui dublu atac terestru şi naval, prin şoseaua de la Maulmein şi golful Martaban. Ceea ce a mai rămas din flota engleză s-a repliat pentru apărarea Indiei. S-au reîmbarcat în grabă rămăşiţele unei mari înfrângeri.

Joe s-a ocupat de această evacuare. Cu casca pe cap, sub bombardamentele în picaj, s-a străduit, cum spune el însuşi, să „salveze mobilierul”. După aceea a trebuit să fie distruse, după ce au trecut ultimele camioane, lucrările de artă de pe drumul spre Mandalay şi Amaraputra, Viaductul de pe Irapuaddi, calea ferată de la Thayet Myo.

Lui Joe i-ar fi plăcut să se întoarcă la Ciung-King. În timpul celor câteva zile pe care le-a petrecut în preajma mareşalului, a început un portret de care nu este nemulţumit şi pe care l-a lăsat, împreună cu materialul cumpărat de ici, de colo. (Pensulele erau excelente, însă culorile veneau de la cei mai răi fabricanţi de marfă japoneză.)

Dacă Joe, după dezastrele de la Rangoon şi de la Mandalay, nu s-a întors la Ciung-King, o datorează dezagreabilului colonel. Dezinvoltura calmă a lui Joe n-a plăcut acestui ofiţer. Decoraţiile sale nici atât, fără îndoială. E un bătrân colonial, mai destoinic să bea whisky şi să-i dispreţuiască pe indigeni decât să poarte războiul. Un soi de cutie de scrisori transformată în portăreasă de imobil. Joe regretă că nu va mai revedea China.

I se pare că ar fi multe de făcut pentru a ajuta China, ca şi pentru a ajuta Rusia, două ţări aspre care se bat pentru ele însele, fără îndoială, dar care extrag un spin straşnic din piciorul lui British Empire. N-ar trebui să ne bizuim prea mult pe nişte colonei de felul acestui bătrân Pickwick în ceea ce priveşte iniţiativa.

Oricum ar fi, de la Mandalay Joe este îndrumat spre frontiera Bengalului. Neavând nicio atribuţie în corpul colonial, e expediat, cu multe vorbe curtenitoare, de la contraforturile din Arakan Yoma către Chitagong, unde un tren funcţionează normal, în direcţia Calcuttei.

Joe soseşte la Calcutta şi se prezintă la cartierul general al mareşalului Wawell. A doua zi, îi scrie lui Anny.

Calcutta, 2 iulie

Scumpa mea soţioară, ieri am văzut un om, unul adevărat. Un mare soldat şi un gentleman. Este mareşalul Wawell, viceregе al Indiilor, care m-a primit în palatul său din Calcutta.

E un oraş imens, Calcutta, pe un braţ al Gangelui, care vine să se înece în mare printre aluviuni, o adevărată sinucidere a unui mare fluviu sacru. N-ar trebui să spun un oraş, ci două oraşe. Un oraş negru, straşnic de pitoresc, *baby*, o adevărată sursă de tablouri dacă aş putea să-mi procur, aici, pânze, culori şi pensule.

Oraşul european este modern şi alb, stil greco-roman. Sunt găzduit într-un bungalow confortabil şi am doi boys foarte atenţi.

Popota este excelentă. Îmi face impresia că oamenii de aici nu simt încă războiul – în afară de aceia care sunt repliaţi de la Singapore şi de la Rangoon şi care au scăpat ca prin urechile acului.

E tare cald. În iulie temperatura e toridă. Se aşteaptă cu nerăbdare sezonul ploilor care, după cele ce spun colegii mei, are inconvenientele sale. Mi-ar fi plăcut să fiu plecat mai înainte.

Deci mareşalul m-a primit. I-am dat socoteala de călătoria mea şi de ceea ce am avut de făcut, începând de la plecarea din Leningrad. A părut amuzat de anumite detalii din expunerea mea şi interesat de alte lucruri pe care i le-am spus.

M-a întrebat ce doresc să fac la Calcutta. I-am răspuns că am părăsit Londra de aproape doi ani, că sunt căsătorit de acum opt luni şi că de s-ar prezenta o misiune pentru Anglia, o voi îndeplini cu entuziasm.

N-a părut să priceapă. Şi-a făcut cunoscută intenţia de a mă păstra pe lângă el şi de a-mi încredinţa direcţia unui serviciu – ceea ce ar aduce după sine avansarea mea la gradul de locotenent-colonel.

I-am răspuns că nu cunosc nimic din problemele care preocupă guvernul Maiestăţii Sale în această ţară. Mareşalul mi-a ripostat că ştiu tot atât de mult cât ştia el însuşi despre acestea, atunci când a sosit. După aceea a început să-mi vorbească despre Cairo şi despre ofensiva lui Rommel, despre războiul din Balcani, despre Rusia şi despre golful Persic pe care el îl cunoaşte în amănunt, pentru că a fost maior în Orientul Mijlociu.

Înţelegi, draga mea, că nu se poate să-l iei de gât pe un mareşal care vrea să te avanseze locotenent-colonel de cum dă ochii cu tine!

Însă dacă aş avea posibilitatea să plec maior, mi-ar plăcea mai mult aşa, decât să rămân aici locotenent-colonel!

Scrie-mi în modul următor: du scrisoarea ta la direcţia Indiilor şi adreseaz-o maiorului Joe Smith, cabinetul viceregelui.

Trebuie să mă duc să-mi cumpăr haine uşoare, pentru că aici e o căldură de neînchipuit, după ce ai petrecut iarna la Leningrad.

Iar după aceea îl voi vedea pe trezorierul viceregalităţii. Situaţia soldei mele e cât se poate de încâlcită, cu toate deplasările şi cu mutările astea. Cât despre indemnizaţii, mă tem că un regiment de contabili nu s-ar putea orienta. Cu toate astea nu e vina mea, dacă Marea Britanie mă consideră ca pe un jidov rătăcitor militar.

Un singur lucru e statornic în lumea asta dezechilibrată: afecţiunea mea adâncă pentru Anny a mea.

Al tău

JOE

X
Octombrie 1942
MINNIE

În timpul celor opt luni de absenţă, Minnie n-a avut decât puţine veşti de la Siegfried.

Pe măsură ce pachebotul argentinian îşi taie brazda prin talazuri, nerăbdarea pune stăpânire pe ea – precum şi neliniştea: bombardamentele asupra Reichului se accentuează.

Ar fi absurd să te gândeşti că aliaţii se vor duce să bombardeze castelul din Hoffmanstahl, în Austria de Sus. Există însă maladii şi oare poţi avea încredere în servitori, chiar şi atunci când aceştia îţi sunt ataşaţi încă din copilărie, ca bătrâna Gertrude?

În sfârşit, nu mamei sale şi-a dăruit copilul cel dintâi surâs. Minnie se apleacă peste bastingaj, cu faţa la valuri. Ce face Siegfried, băieţaşul ei de zece luni?

Înainte de a ajunge din nou la Hoffmanstahl, va trebui din nefericire să treacă prin Berlin. Minnie n-a cruţat nimic pentru a sprijini lupta agenţilor Axei în America de Sud. Însă partida este pierdută dinainte: întreaga Americă va fi după toate aparenţele antrenată în război.

Minnie aduce o mare cantitate de informaţii alarmante asupra Statelor Unite. Trimiterile de armamente spre Europa vor fi, în scurtă vreme, masive. Vor urma trupele. Acestea sunt supuse unui antrenament intensiv.

Cum va găsi Germania? În pofida unui milion de morţi, succesele din vară au entuziasmat oare opinia publică? Mulţi gândesc probabil că ofensiva aceasta glorioasă este aproape un eşec. Grosul armatei germane fiind oprit în „punctul de joncţiune” de la Stalingrad, forţele rapide n-au putut avansa către Caucaz, lăsând în urma lor acest „arici”. Cucerirea Baku-ului, poate şi a Grosnâi-ului, trebuie să fie abandonată pentru moment. Oare nu va trebui să se caute chiar o linie de repliere pentru lunile de frig şi zăpadă?

Cât despre cucerirea Orientului Apropiat, dacă Rommel n-a atacat Alexandria şi canalul de Suez, înseamnă că este blocat la El Alamein.

La Berlin, unde soseşte către prânz, Minnie îşi regăseşte apartamentul prăfuit (portăreasa e singură, soţul i-a plecat în

Rusia şi dânsa n-are nicio ştire de la el; fratele a fost ucis, la fel şi nepotul ei Frantz, de optsprezece ani).

Minnie telefonează la palatul guvernământului Prusiei, unde locuieşte Hermann când descinde la Berlin.

E în conferinţă, la Noul Palat al Reichului, cu Führerul. Minnie lasă un mesaj unui secretar, cerând o întâlnire pentru a doua zi, după şedinţa Reichstagului, la opera Kroll.

Apoi telefonează, cu neînchipuite dificultăţi, la Hoffmanstahl. Siegfried e bine. Începe să se târască pe covor şi mănâncă terci.

Berlinul s-a schimbat. Nu există deloc maşini pe străzi şi soldaţi sunt puţini. Nu mai întâlneşti S.S.-işti. Nişte femei îi înlocuiesc pe agenţii de circulaţie, la bifurcaţii.

A doua zi dimineaţă, Minnie îşi pune uniforma brună şi se duce la opera Kroll. Îşi aminteşte de cele dintâi şi triumfale şedinţe ale Reichstagului Marii Germanii. 1936: Înscăunarea solemnă a deputaţilor naţional-socialişti ai Austriei, cu Minnie în frunte, discursul lui Hitler bine primit. 1938: Şedinţa grandioasă de-a doua zi după victoria de la München şi proclamaţia Führerului: „De azi înainte, noi nu mai avem nicio năzuinţă teritorială. Unitatea Reichului german este împlinită. Prietenia noastră cu Polonia este bazată pe respectul unei mari naţiuni...” 1939: Primul discurs de război, după zdrobitoarea victorie în Polonia. Hitler spunea: „Prietenia noastră cu marea putere rusă este o chezăşie a păcii în Est. Noi n-am vrut acest război şi mai este încă timp, pentru puterile occidentale, să renunţe la el. Aceasta este ultima mea ofertă”.

Pentru ce evocă Minnie aceste zile, intrând la opera Kroll, unde o gardă de onoare îi aşteaptă pe susţinătorii regimului, veniţi să asculte cuvintele Führerului?

E plin de bărbaţi şi femei ce se ridică la intrarea lui Hermann care, strălucitor şi decorat, ia loc la tribuna prezidenţială. Oare ce gândesc cu-adevărat toţi germanii aceştia care ridică, la un semn, braţul drept şi strigă: *Sieg heil!?*[37]

Führerul apare, salutat de aclamaţii frenetice. Goering îl primeşte cu un scurt discurs. Oare oamenii aceştia nu ştiu că Germania nu mai poate să câştige războiul?

Hitler urcă la tribună. Îşi priveşte auditoriul, ca un îmblânzitor fiarele. Începe să vorbească înăbuşit. Expune un bilanţ. Cifre,

[37] Trăiască victoria! (germ.).

fapte, date pe care Hitler le debitează într-un ritm monoton, menit să-şi captiveze auditoriul.

Vorbeşte ca un şef de guvern ce supune politica sa criticilor unui parlament liber. Membrii Partidului au impresia exaltantă că sunt arbitri ai destinului ţării: Hitler le dă socoteală de mandatul său. Peste puţin timp, vor avea de votat o ordine de zi, care a şi fost fără îndoială comunicată, împreună cu discursul, către agenţiile de presă şi pe care Hitler a redactat-o împreună cu Hermann şi cu Goebbels.

Expunerea va dura până când auditoriul va fi cufundat în toropeală: Führerul ştie să vorbească îndelung, cunoscând cifrele şi faptele.

Minnie evocă nopţile fantastice, în care Hitler apărea, dominând sutele de mii de apostoli, în decorul wagnerian de la Nürnberg. Dar astăzi ea e lucidă. Nu mai suportă. Analizează. Pe nesimţite, Führerul se transformă în orator de întrunire publică. Ridică tonul puţin câte puţin, amestecând sarcasmul cu ditirambii. Adresează evreilor, englezilor, plutocraţilor şi bolşevicilor batjocuri grele.

„Am spus că Stalingradul va fi luat, şi Stalingradul va cădea”, spune el, entuziasmând piaţa petrolului. Reichstagul răcneşte.

Iată sarcasmele referitoare la idioţenia generalilor englezi:

„Dacă ar fi fost soldaţi, poate că am fi putut să prevedem unde vor ataca. Dar cu asemenea cretini, ce se poate prevedea?”

Un râs homeric scutură mia de pântece naţional-socialiste. Minnie se gândeşte la sutele de mii de tineri care defilau la Nürnberg. Câţi dintre ei au şi murit în câmpiile Rusiei? Se înfioară.

Din fericire, captivaţi de spectacol, vecinii săi nu-i acordă nicio atenţie. E momentul peroraţiei, ora delirului.

Führerul se înflăcărează. Vocea lui exaltează. Ridică braţul. Loveşte cu pumnul în tribună, unde sunt împrăştiate notele şi cifrele, falsele cifre ale morţilor. Şi, în timp ce Hitler se lansează în cele din urmă imprecaţii, o idee i se impune lui Minnie: Germania a fost fermecată de acest taumaturg. Şi nu va putea să rupă vraja niciodată.

Milioane de oameni se răsucesc într-o vâlvătaie pe care nimic nu va putea s-o stingă.

Hitler este Diavolul.

XI
Noiembrie 1942
GEORGES

Georges citeşte *Waverley* de Walter Scott. Moaie felii de pâine prăjită într-o ceaşcă de ciocolată groasă. Niciodată, odinioară, Georges nu mânca şi nu bea ciocolată, mulţumindu-se, zicea el, s-o fabrice şi s-o vândă. Dar vremurile s-au schimbat. Lui Georges a început să-i placă, la micul dejun, o ceaşcă din ciocolata sa. Nu-i mai e teamă să nu se îngraşe, dimpotrivă, o uşoară împlinire, o figură rotundă, nu i-ar displace. Gabrielle presimte simptomele unei mode noi, dacă nu ale unei noi linii feminine, judecând după anumite reclame şi poze apărute în ziare (deoarece n-a putut să se ducă la Paris pentru a vedea colecţiile, fiindcă Georges a evitat întotdeauna să ceară pentru ea un *Ausweiss*).

E o dimineaţă de toamnă provenţală. Marea şopteşte încetişor. Cerul e de-o puritate transparentă. Georges, muindu-şi feliile de pâine prăjită fără unt în ciocolata Merlin – *(Ce-i mai ieftin şi mai fin? Ciocolata lui Merlin!)* – se gândeşte că se va duce să-şi caute barca pentru a pescui, după metoda cu frânghia de-a lungul căreia sunt prinse undiţele, spre La Foux şi fundul golfului, foarte bogat în peşte din cauza curentului care vine din larg.

Nişte strigăte sfâşie văzduhul.

Cu capotul aruncat peste pijama, Gabrielle vine în fuga mare, pocnind tare din papuci pe dalele holului. Gâfâind, fără să fi avut vreme să-şi scoată bigudiurile sau să şteargă urmele cremei de noapte, cu care îşi unge faţa pentru a preveni ireparabilele ultragii ale anilor, Gabrielle dă năvală în camera soţului său:

— Georges! Nu ştii! Nu ştii!

— Nu, spune Georges, spre regretul său smuls din lumea aventurilor inactuale şi odihnitoare ale lui *Waverley*.

— Americanii debarcă în Africa de Nord.

Georges sare, puţin lipsind să-şi răstoarne pe cearşaf, preţioasa ciocolată Merlin.

Bem ciocolata lui cu spor,
Merlin e-al nostru vrăjitor.

— Am ascultat acum Vichyul, sfârşeşte Gabrielle.

În hol, prin uşa rămasă deschisă, se răspândeşte semnalul marţial: „Mareşale, iată-ne... salvatorul Franţei”.

— Prea târziu, spune ea, emisiunea s-a terminat. Trebuie să prindem Londra la ora nouă şi un sfert.

Georges profită de acest lucru pentru a se întoarce la aventurile lui *Waverley*. Dar insurecţia scoţiană din 1745 i se pare lipsită de savoare şi chiar ciocolata Merlin nu mai e la fel de bună.

Totdeauna consumaţi din plin
Ciocolata tuturor, Merlin.

Se scoală, se bărbiereşte. După aceea se duce în cameră la Gabrielle să caute lungimea de undă cea mai puţin bruiată, în timp ce se transmite emisiunea în limba cehă.

Londra anunţă evenimentul fără comentarii. La ora 10, un comunicat de la Vichy declară (crainicul are o voce cavernoasă şi o falsă convingere) că o tentativă de debarcare americană s-a produs în apropiere de Casablanca, dar că vedetele duşmane „au fost respinse cu pierderi”. Alte tentative, continuă comunicatul, au avut loc în alte puncte ale Africii de Nord: „Ele au rămas infructuoase”. Amiralul Darlan, care este la Alger, „a luat măsurile necesare”.

Pe de altă parte, o tentativă de disidenţă a izbucnit în Maroc. Pierre Laval a telegrafiat generalului Noguès, general-rezident, să reziste. Generalul Noguès a răspuns: „Disidenţa a putut fi redusă. Cer să-i spuneţi Mareşalului că poate să se bizuie pe mine. Toate atacurile au fost respinse. Marocul se apără”.

Mareşalul Pétain i-a telegrafiat amiralului Darlan:

Sunt fericit că vă aflaţi la faţa locuim. Veţi putea astfel să acţionaţi. Ştiţi că vă bucuraţi de toată încrederea mea.

Ştirile se succed din oră în oră. Se află că, fiind convocat la Vichy de către Mareşal, generalul Weygand a avut o întrevedere cu şeful statului, în prezenţa domnului Pierre Laval şi a domnului Chatel, guvernator al Algeriei. După aceea că generalul Giraud, recent evadat din Germania, a vorbit pe lungimea de undă Radio-Alger. Algerul să fie de pe acum în mâinile americanilor?

Ruperea relaţiilor diplomatice între Franţa şi Statele Unite este anunţată după-amiază. Această ştire o precede cu puţin pe aceea a predării Algerului. Englezii precizează că americanii au debarcat forţe considerabile. Mai mult de o mie de vase au traversat Atlanticul, fără a fi tulburate.

A doua zi, o nouă cascadă de evenimente. Hitler, într-o scrisoare plină de ironie dispreţuitoare, îi face cunoscut lui Pétain că armata sa a trecut linia de demarcaţie şi că va „asigura apărarea coastelor mediteraneene", de azi înainte ameninţate de invazia anglo-americană.

Amiralul Darlan, după ce s-a pus de acord cu comandamentul american, trece la disidenţă, ca şi guvernatorul A.O.F.-ului, Boisson, care apărase, anul trecut, Dakarul împotriva lui de Gaulle, ceea ce îi adusese decorarea şi citarea prin ordin de zi pe naţiune.

La Vichy, Weygand a căzut într-o capcană. A fost arestat de către germani pe când părăsea capitala Sub-Franţei şi se îndrepta spre Guéret. A fost internat în Germania, ostatic de lux, cu Paul Reynaud, Mandel şi Léon Blum.

Ralierea lui Darlan şi a devotaţilor săi la americani nelinişteşte, la Londra, pe partizanii generalului de Gaulle. Să fie oare aceasta o manevră pentru a forma un guvern la Alger, eliminându-l pe de Gaulle? Algerul va deveni oare un Sub-Vichy?

Între timp, germanii ocupă Lyonul, Toulouse şi toată frontiera spaniolă. Italienii coboară în Savoia şi în Provenţa. Germanii se instalează la Marsilia, unde locuitorii din Canebière privesc defilând marile tancuri şi automitralierele blindate ale unei divizii de demonstraţie.

Laval a intervenit pe lângă Führer, care s-a angajat să respecte Toulonul şi flota.

Pétain lansează un mesaj care merită să fie păstrat. Merlin îl decupează cu multă grijă şi îl adaugă la filele jurnalului său.

„Francezi,

Nişte ofiţeri generali, în serviciul unei puterii străine, au refuzat să asculte de ordinele mele.

Generali, ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi ai armatei din Africa, nu ascultaţi de aceşti şefi autohtoni. Vă repet ordinul de a rezista agresiunii anglo-saxone.

Dacă nu vă supuneţi disciplinei pe care o cer de la fiecare, vă puneţi patria în pericol.

În interesul Franţei, am hotărât sa sporesc puterile preşedintelui Laval pentru a-i îngădui să îndeplinească o sarcină dificilă.

Unitatea este mai mult ca oricând indispensabilă. Rămân călăuza voastră. Voi nu aveţi decât o singură datorie; să ascultaţi. Nu aveţi decât un singur guvern: acela căruia eu i-am dat puterea să guverneze. N-aveţi decât o patrie, pe care eu o întruchipez: Franţa.”

Merlin e dezgustat, nu pentru faptul că Germania ar fi invadat Franţa aşa-zis liberă nici pentru că Laval ar fi dat în acest scop o mână de ajutor, ci la gândul că poate să mai existe încă, undeva în lume, cineva care gândeşte ca Franţa poate fi *întruchipată* de către Pétain. Ce glumă, dacă ne-ar arde de aşa ceva!

Un telefon de la Marsilia îl anunţă pe Georges că aprovizionarea a fost, o dată mai mult, la înălţimea împrejurărilor: antrepozitele din Marsilia, unde se „economisise” încă de acum un an o mare cantitate de cacao, au fost golite de germani, de cum au sosit.

Trebuie să se ducă la Marsilia şi, pentru aceasta, să ia din Foux trenul local de la ora şase dimineaţa. La Hyeres, se face ziuă. Aici îşi cumpără Merlin de obicei ziarele. Dar astăzi, ziarele n-au apărut:

— Veţi afla la Toulon pentru ce, spune vânzătorul sleit de puteri.

După aceea un grup de provocatori invadează vagonul:

— Germanii sunt la Toulon. Au făcut prizonier întreg Arsenalul.

Câţiva muncitori se întreabă din priviri, neliniştiţi şi neîncrezători. Nişte tineri coboară prudent. Merlin se înfundă în colţul său. În faţă, o femeie mică, al cărei soţ lucrează la Arsenal, îl priveşte cu nişte ochi mari, neliniştiţi. Un mare nor negru se desfăşoară peste versantele de la Faron. Chiar acolo, dedesubt este Toulonul.

La gara Abatoarelor, vagonul se goleşte. În port, se va face controlul legitimaţiilor de identitate. Astfel că, descurcăreţii (sau îngrijoraţii) coboară cu o gară înainte şi iau tramvaiul. Merlin debarcă aproape singur la capătul cheiului Cronstadt.

Mulţimea mută priveşte defilând echipajele prizoniere care trec, cu ofiţerii în cap, încadrate de soldaţi germani. Iată cel de al treilea echipaj pe care îl vede trecând Merlin, neclintit pe marginea trotuarului. Ofiţerul este mic, lat, cu nişte ochi limpezi şi înveşmântat într-o demnitate care îl depăşeşte. Salută mulţimea, şi foarte încet, unii după alţii, această mulţime se descoperă. Cel învins nu e omul acesta care se îndepărtează între cei doi paznici ai săi, roboţi îmbrăcaţi în cocleală. Ei sunt cei învinşi, iar el învingătorul.

Mai departe, mulţimea se agită. Se înalţă strigăte: „Trăiască Franţa!”, „Trăiască de Gaulle!” „Trăiască Marina!” Marsilieza răsună.

Ce-au făcut oare din portul cu apa în reflexe de moar şi din torpiloarele cuminte rânduite pe cele două laturi? Acestea s-au culcat spre a muri. Apa clipoceşte printre epave şi, aşa cum stau fiecare, cu pavilionul înălţat înainte de a se scufunda, reflexele tuturor drapelelor dansează în apa agitată, ca pentru un sinistru 14 iulie.

Dinaintea dughenelor, grupuri tăcute. Femeile plâng. Fiecare dintre aceşti bărbaţi, dintre aceste femei, are un fiu, un soţ, un iubit, un frate, pe unul dintre bastimentele răsturnate. Ce s-a întâmplat cu el? Şi mereu exploziile astea, norul negru care devine mai mare şi mai greu.

Merlin se foieşte fără rost pe străzi. Până în prezent, îşi alegea convingerile pe calea raţiunii, chiar şi pe cele care păreau mai sentimentale. Dacă el era pentru Rezistenţă, aceasta era, conform punctului său de vedere, soluţia de viitor pentru Franţa. (Dacă altădată fusese pacifist, până într-atât încât să-şi consacre o vacanţă acestui congres din Valais e pentru că, mai presus de orice, îl frapa stupiditatea războiului.) Dacă întrunirile patronale îl aflau de partea muncitorilor, e pentru că deplângea egoismul patronilor şi îşi spunea că sub pretextul comprimării vaporilor, ajungi să faci să sară în aer maşinăria. Nimic mai prostesc decât gestul care a trimis acum la fund atâţia ani de muncă şi atâtea miliarde. Cu toate acestea, Merlin simte acest gest ca pe o victorie. Eroismul inutil e mare, pur şi simplu pentru că e eroism. Georges rătăceşte pe străzi, cu un sentiment complex, amestec de suferinţă şi de exaltare.

Un ofiţer de marină (care îşi petrece concediul la Beauvallon, dar pe care Georges abia dacă-l cunoaşte) îl opreşte dinaintea

poştei. E buimăcit şi înfrigurat. Îl ia pe Georges de braţ cedând nevoii de a găsi o fiinţă omenească căreia să i se destăinuie. E comandant pe un mic torpilor ancorat într-unul dintre docurile avansate ale Arsenalului. Vasul său e dintre cele care s-au sabordat printre primele, din cauză că n-au fost încălzite la timp, pentru că echipajul era gata să încerce să treacă peste minele germane semănate la intrarea în port. Numai că friţii au sosit prea repede.

Încă de acum trei zile, guvernul ordonase retragerea trupelor coloniale care ocupau oraşul şi punctele de apărare exterioare. Americanii aflând acest lucru, ceruseră amiralului de Laborde, care comanda escadra, să iasă în larg. Vase americane, navigând în patrulare de-a lungul Corsicei, puteau să aprovizioneze unităţile franceze cu carburanţi şi să trimită escadra până la Alger.

Amiralul nu răspunsese.

Către ora trei dimineaţa, ofiţerul de serviciu la prefectura maritimă a primit un telefon de la Vichy:

— Aici amiralul Abrial, secretar de stat la Marină, spune o voce. Trupele germane vor intra în Toulon. Ordinul este de a nu saborda.

Calm, ofiţerul de serviciu răspunde:

— Domnule Amiral, nu vă recunosc vocea. Îmi este imposibil să execut un asemenea ordin.

După aceea pune receptorul în furcă şi aşteaptă.

O jumătate de oră mai târziu, primul tanc forţează porţile Arsenalului şi camioane enorme ticsite cu marinari germani intrate prin spărtură se îndreaptă spre diguri.

Atunci radioul dă ordin, repetat de trei ori: „Amiralul comandant şef către comandanţii tuturor navelor şi ale tuturor forturilor de apărare a Toulonului: Sabordaţi!” Avioane grele se învârteau în cerc, lansau rachete pentru a-i ghida pe germani în labirintul Arsenalului. Cu o grijă minuţioasă, câte un echipaj german complet, cu căpitanul în frunte, fusese desemnat pentru fiecare bastiment francez. Într-un ceas, flota germană a Mediteranei ar fi fost constituită. Însă tancul care înainta către *Strasbourg* a fost prins în fascicolul unui proiector al cuirasatului. *Strasbourg* a zdrobit tancul cu două obuze apoi o explozie formidabilă a zguduit oraşul, sfărâmând ochiurile de

geam ale caselor de pe străzile vechi, şi *Strasbourg* s-a scufundat.

În mod succesiv, toate bastimentele îi urmară exemplul. Exploziile porneau din toate părţile. În slaba lumină a zorilor care încercau să răsară, un fum înţepător a acoperit oraşul. Pe cheiuri şi pe diguri, echipajele germane, turbând de furie, asistau, neputincioase, la această sinucidere colectivă. Ca şi Franţa, flota ei le scăpa.

Comandantul îi spune în continuare lui Georges că forturile de apărare s-au aruncat în aer cu aceeaşi disciplină.

— Acest gest colectiv reabilitează Franţa în ochii lumii, conchide el, cu glasul răguşit.

Fără a-şi lua rămas bun de la Georges, ofiţerul, cu ochii plini de lacrimi, se îndepărtează şi dispare în mulţimea care se revarsă din piaţa Libertăţii.

La Marsilia, Joliette şi toate cazărmile au fost ocupate. Armata n-a schiţat nici cea mai mică rezistenţă. Hitler a hotărât demobilizarea, notificată lui Pétain printr-un mesaj insultător:

„Faptul că generalii şi amiralii francezi şi-au călcat cuvântul de onoare faţă de organizaţiile germane, şi aceasta de nenumărate ori, este, în sine, regretabil. Dar totodată, domnule Mareşal, trebuie să recunoaşteţi că generalii, amiralii şi ofiţerii şi-au violat jurământul lor de fidelitate către dumneavoastră înşivă, ceea ce mă obligă să constat că orice înţelegere cu astfel de elemente devine imposibilă.

Eu reprezint interesele unui popor căruia războiul i-a fost impus şi care, pentru apărarea sa proprie, este obligat să lupte împotriva acelora care au dorit acest război şi îl continuă astăzi în scopul de a nimici toată Europa în folosul unei clici iudeo-anglo-saxone atât europene cât şi extraeuropene”.

Citind acest mesaj într-un ziar marsiliez de seară, Georges, cu toată mâhnirea sa, resimte un fior de mare satisfacţie, pentru că discursul acesta era destinat să acopere sechestrarea flotei („Am dat ordin să fie ocupat numaidecât Toulonul, să fie împiedicată plecarea navelor...”) iar combinaţia a dat greş.

Acelaşi ziar anunţă că, la propunerea domnului Barthelemy, ministrul Justiţiei, amiralului Darlan şi generalului Giraud li s-a retras naţionalitatea franceză. Iată cu ce se ocupa Consiliul de miniştri în timp ce Toulonul sărea în aer!

După o călătorie istovitoare, în picioare pe culoar, Georges se hotărăşte să nu se ducă la Vichy. Nu are inima să alerge prin ministere pentru a face cercetări în legătură cu soarta rezervată ciocolatei.

Se opreşte la Lyon, ticsit de germani în toate uniformele, unde găseşte ca prin minune o cameră şi începe să-l aştepte pe Corvin.

Într-o cafenea modestă de pe o stradă vecină cu râul Saône, René Corvin meditează, dinaintea unei oale cu beaujolais, asupra răspunsului lui Pétain către Hitler. Acesta îi întrece speranţele. E un răvăşel de mulţumire.

„Am fost sensibil la dispoziţiile personale pe care aţi binevoit să mi le exprimaţi... Refuzând să părăsesc solul metropolei şi cerând armistiţiul, eu am voit să evit dezastre mai mari... Sporind puterile preşedintelui Laval, şef al guvernului, mi-am exprimat dorinţa de a vedea stabilindu-se între ţările noastre raporturi de încredere reciprocă... Binevoiţi a primi, domnule Cancelar, expresia înaltei mele consideraţii personale.”

Merlin îl pune la curent pe Corvin cu cazul său de conştiinţă: nu poate suporta ideea că n-a făcut nimic, timp de ani de zile, decât să asculte postul de radio englez şi să dorească înfrângerea germană. I se pare că oamenii care se bat în Rusia, în Africa şi pe cer, trebuie să poată conta pe o acţiune eficientă a Franţei, predată însă nu aservită.

Din acest punct de vedere, rezistenţa clasei muncitoare faţă de aşa-zisa „înlocuire a prizonierilor” este un exemplu. Corvin îi citează lui Georges fapte edificatoare. În zona ocupată, unde muncitorilor le era greu să scape de înrolare, mulţi au trecut linia de demarcaţie. Cu concursul municipalităţilor rezistente, li s-au procurat legitimaţii de identitate ca muncitori agricoli, li s-a făcut rost de lucru. Laval, pentru a pune iar mâna pe muncitorii desemnaţi ca „voluntari” care nu răspundeau deloc la convocări, a hotărât, ca o primă măsură de coerciţie, să le ridice cartela de alimente. Intervenţia jandarmeriei va urma şi ea, nimeni nu se îndoieşte de asta.

Corvin vorbeşte despre problemele perioadei de după război. N-ar trebui ca adevărata Franţă să se afle luată pe nepregătite, în clipa încheierii socotelilor. De pe acum, Rezistenţa pune pe picioare un organism prin care introduce acoliţi în instituţiile publice, care aduc mari servicii imediate şi prepară cadrele de

înlocuire, pentru ziua când Franţa va trebui să fie descotorosită de oamenii de la Vichy.

Pe de altă parte, se constituie o armată secretă. În sfârşit, de bună credinţă, cei din Rezistenţă seamănă teama printre colaboraţionişti, care devin complici la crime şi la deturnările de fonduri prin care se soldează abuzul de putere al germanilor. Se procedează chiar la câteva execuţii pilduitoare. Funcţionează o întreagă presă clandestină cu imprimeriile sale, cu serviciile sale de difuzare.

Această reţea trebuie extinsă. Dar trebuie evitat ca, în clipa când se rupe o verigă, toată reţeaua să se năruie. Trebuie să fie compartimente etanşe, în oraşe şi în sate, unde membrii grupărilor nici să nu se cunoască între ei.

Pentru această sarcină dificilă (şi care va fi astfel din ce în ce mai mult), sunt necesare toate energiile. Un om ca Merlin, care dispune de relaţii în mediile industriale, care poate să călătorească fără riscuri, care duce dorul acţiunii, va fi un recrut preţios.

XII
Noiembrie 1942
MAX ŞI MADELEINE

Din nou se pun probleme în faţa Crucii Roşii Internaţionale, mai cu seamă în legătură cu soarta prizonierilor gaullişti prinşi în Egipt şi a prizonierilor germani din Rusia (deoarece ca urmare a masacrelor de la Kiev, a spânzurărilor masive de la Harkov şi a pogromurilor de la Odessa, ruşii au trecut la represalii). Însă alţii decât Madeleine îşi vor consacra curajul acestor noi lupte fără arme. Vor avea loc bătălii aspre în Africa. Locul Madeleinei este acolo, de azi înainte.

Dar nu există decât două ieşiri din Elveţia: spre Franţa sau spre Axă. Madeleine află că, din Franţa, mulţi au izbutit să ajungă, prin Spania, în Maroc. Se va duce aşadar la Plan de la Tour să-şi organizeze evadarea.

Noul delegat francez soseşte. Madeleine îşi isprăveşte ultimele hârţogării şi vizite oficiale. A trecut prin anii cei mai amari ai istoriei moderne în acest mic port adăpostit al păcii, unde urgiile lumii nu se prezentau decât sub forma unor demersuri de făcut, a unor credite de obţinut. Madeleine s-a aflat, atunci când ura se rostogolea asupra lumii, în refugiul bunăvoinţei. Curioase întruniri, într-adevăr, în acest areopag unde nu te îngrijorai decât de mizeria oamenilor, fără a te preocupa de culoarea pielii sau de compoziţia sângelui lor.

Bagajele îi sunt strânse. Are un colţişor reţinut în trenul de Marsilia. În ziua plecării, i se telefonează de la o clinică din Florissant, cartier periferic al Genevei, că domnul Max Dunant, care se află în tratament în acest stabiliment, cere să o vadă.

Sărmanul Max! A fost aspră cu el. Dacă e atât de agasant şi neîndemânatic! Îi datorează totuşi această vizită de rămas bun.

Se ruinează plătind taxiul (cu schimbul acesta înspăimântător) pentru a străbate Geneva până la înălţimile de la Florissant.

Madeleine află de la confratele său ataşat la stabiliment (e o casă de odihnă, în fundul unui mare parc, unde se îngrijesc „maladiile nervoase”) că Max Dunant a trecut printr-o depresiune serioasă. Progresele par mai lente decât în majoritatea cazurilor similare.

Madeleine îl găseşte pe Max înfofolit, cu toate că odaia lui e supraîncălzită, într-un halat gros. S-a bărbierit ca s-o primească. Când intră, Max se ridică dintr-un fotoliu mare, aşezat aproape de fereastră.

Palid şi slăbit, îi pare în acelaşi timp şi mai tânăr, având ceva copilăresc în privire.

— Îţi mulţumesc că ai venit, spune.

— Aş fi venit mai demult, dacă aş fi ştiut că eşti suferind, răspunde ea aşezându-se în faţa lui.

— Oh! Nu suferind, ca să vorbim pe şleau, ci obosit. Plătesc nişte ani lipsiţi de odihnă.

Acest om atât de încrezător în el (enervant chiar, din cauza acestei impresii pe care o lăsa de om sigur că nu se înşală niciodată) i se pare nestatornic şi fluid. Ochii lui, în dosul ochelarilor, se zbat, ca uluiţi, nu din cauza luminii, căreia îi întoarce spatele, ci a privirii Madeleinei.

— Dar mă simt mai bine. Mă voi duce să-mi petrec vacanţa la fratele meu la Neuchâtel sau poate în Franţa, pe Coasta de Azur – cu toate că medicul îmi recomandă supraalimentaţie şi, din acest punct de vedere, Franţa nu pare indicată.

— Sora mea îmi scrie că ei îşi dau multă osteneală cu aprovizionarea, spune în mod banal Madeleine.

Şi adaugă:

— Mă duc de altfel să mă conving singură.

— Oh! chiar aşa, întreabă el cu un zâmbet politicos, pleci în concediu?

— Am venit să-ţi spun la revedere.

Infirmiera aduce o ceaşcă de lapte cu un medicament.

— Te întorci curând? întrebă ridicând capul.

Seamănă cu un copil foarte mic ce poartă ochelari, cum se văd pe ilustratele umoristice englezeşti. Madeleine nu îndrăzneşte să-i spună adevărul.

— Bineînţeles, răspunde ea, după o ezitare pe care o crede imperceptibilă.

Max îşi scoate ochelarii şi-i şterge cu batista din buzunarul de la piept al halatului. Madeleine îl compătimeşte. Trebuie să fie foarte singur. Oare ea, Madeleine cea orgolioasă, nu seamănă în multe privinţe cu el? Nu luptase ea ani de zile pentru a o ascunde faţă de ceilalţi, şi chiar faţă de ea însăşi, pe adevărata Madeleine, slabă, nehotărâtă, şi a i-o substitui pe doctorul

Martin-Chéraille cu diplomele sale, numele său de mare burgheză şi reputaţia de „tânăr medic cu viitor strălucit”?

De câteva luni, gândul la Jean o preocupă pe de-a-ntregul. Nu trăieşte decât în aşteptarea scrisorilor ştampilate de Royal Air Force din Orientul Mijlociu. Mai înainte, n-ar fi înţeles nimic din drama lui Max Dunant, anchilozat în personajul său. Dar astăzi Madeleine ar dori să comunice cu el altfel decât prin cuvinte şterse.

Îi zâmbeşte ca unui copil şi roşeşte. Aşa o privea oare Jean, când se întâlneau?

Maşinal, îşi consultă ceasul.

— Te duci aşa repede? se îngrijorează Max.

— Nu mai e mult până la plecarea trenului.

— Îţi mulţumesc pentru că ai venit, Madeleine. Sper că ai uitat...

— N-am uitat că noi suntem vechi şi buni camarazi şi că vom fi astfel totdeauna, răspunde ea luându-i mâna.

A plecat. Odaia e plină de parfumul ei. Max se întoarce la fotoliul în care cade, copleşit. Madeleine nu se va mai întoarce. Cea care s-a aşezat în acest fotoliu era altă femeie. Fără îndoială că ea nu-şi dă seama de această transformare, însă Max (care nu e totuşi deloc un bun observator) a sesizat numaidecât. De azi înainte, Madeleine aparţine unui univers în care nu există loc pentru Max Dunant.

E în amurg. Infirmiera intră, închide obloanele, aprinde lumina. Parfumul Madeleinei se evaporează încetişor.

Ar fi trebuit s-o implore: „Dumneata singură poţi să mă salvezi din singurătatea şi deznădejdea mea”. Dar ea n-ar fi putut face nimic. Nu ea e cea care a venit să-l vadă pe Max Dunant la clinica din Florissant. Ci corpul ei graţios, precedat şi urmat de parfumul ei uşor. Însă adevărata Madeleine se află departe.

E prea cald în odaia asta. Max deschide fereastra. S-a făcut noapte. Se înfioară. Lui nu-i place noaptea. Noaptea e rea. Închide fereastra şi se întoarce la fotoliu. Această vizită a Madeleinei era ultima lui speranţă. Tot ce găsise el de spus a fost: „ce drăguţ că ai venit” şi: „sper că ai uitat discuţia noastră”.

Viaţa nu e înspăimântătoare. E plată ca o stepă, stearpă ca un deşert. Cum poţi oare să-ţi dai osteneala să îndeplineşti

formalităţile agasante care umplu viaţa aproape în întregimea ei, să mănânci, să dormi, să te îmbraci, să te dezbraci, să te speli, să ieşi, să arunci găleţi de apă într-o moară care macină-n gol, pentru singura satisfacţie de a îmbătrâni, adică de a avea din ce în ce mai puţin gust şi forţă, din ce în ce mai multă plictiseală. Vine o clipă în care acest lucru devine insuportabil. Cu toate acestea, e curios, bătrânii ţin mai mult la viaţă decât tinerii. Ceea ce dovedeşte că nu dobândeşti înţelepciune cu vârsta.

Viaţa nu e nici tragică, nici frumoasă, nici urâtă: ci plictisitoare.

Cum să ai răbdare să te plictiseşti încă multă vreme, să fii martorul eforturilor pe care le fac oamenii spre a găsi mijloace ingenioase şi inedite de-a se tortura şi distruge?

Cel mai bun lucru e să saluţi şi să pleci. Pur şi simplu. Fără zgomot, fără revolver, sau vine tăiate, fără funie de spânzurat, sau înec. Fără să împroşti cu sânge sau să-ţi scoţi limba albăstrie. O ieşire politicoasă şi discretă, iată idealul unui om binecrescut care n-a ridicat niciodată tonul în discuţie, nici n-a ajuns la polemică şi care nu s-a interesat, la urma urmei, decât de nişte idei inutile.

Când a avut sciatica aceea ce l-a făcut să sufere atât (pentru că mai există şi astea, când trăieşti, bolile, neputinţele şi rinitele), medicul i-a prescris câteva injecţii cu morfină. Max, pe vremea aceea, dezaproba drogurile. Îi era teamă să nu se deprindă cu ele. Era atât de metodic încât păstrase cutia cu fiole şi seringa într-un sertar.

Înainte de-a veni la odihnă aici, Max a pus această cutie la fundul servietei ticsite cu hârtii, de teamă să nu sufere, pentru că, de când viaţa îl dezgustă, a devenit foarte sensibil.

Infirmiera aduce masa de seară. Max nu are dreptul să citească ziarele. Această interdicţie face parte din cură.

— Domnişoară, în ce zi suntem?

— Douăzeci şi şapte noiembrie.

Ei bine, nu va mai exista o noapte de Crăciun la fel cu aceea de anul trecut, în restaurantul de lux, în mijlocul idioţilor acelora.

Max a mâncat cu poftă. Infirmiera se întoarce.

— E ora de culcare. Văd că aţi mâncat bine. Arătaţi bine. V-aţi făcut sănătos. Doctorul e mulţumit. Ne veţi părăsi săptămâna viitoare şi veţi încerca să nu vă mai surmenaţi.

Stinge lumina de la căpătâi şi pleacă. E o tânără amabilă care dă impresia că se interesează de bolnavii aceştia inutili pe care îi corcoleşte în zadar.

Max aprinde din nou lumina. Îşi aranjează halatul de-a lungul uşii, pentru ca nicio rază de lumină să nu se zărească din exterior.

După aceea se aşază la masă. Îşi ia servieta, scoate din ea un carneţel şi stiloul. Apoi scrie:

Las ceea ce posed fratelui meu. Rog să fie distruse hârtiile care vor putea fi găsite acasă la mine şi să nu fie publicată nicio operă postumă. Înmormântare discretă. Mulţumesc. La revedere tuturor.

Max DUNANT

Cutiuţa e aici, ca şi seringa. Îi vine ideea să ardă acul, după aceea îl amuză această manifestare absurdă a instinctului de conservare. Umple seringa cu grijă. Una, două, trei, patru fiole încap în ea cu uşurinţă.

Se întoarce la pat, se culcă. În definitiv, viaţa are poate şi părţile ei bune. Nu e prea târziu, la treizeci şi şapte de ani, să cauţi să fii fericit. Dar nu se pune problema să fii fericit fără Madeleine. Şi-apoi, hotărârea a fost luată. Nu stă în obiceiurile lui Max Dunant să revină asupra hotărârilor. Acul îi provoacă durere. Întotdeauna a fost neîndemânatic. Un nerod de intelectual, asta era. E mai corect să stingă lumina.

E obligat să se culce odată cu găinile şi lui nu-i e somn, la ora asta stupidă. În sfârşit, de data asta, s-a vindecat.

Există oare ceva de partea cealaltă? Sau poate că viaţa nu-i decât o glumă proastă, un accident al Cosmosului? Când era mic, mama îl ducea la biserică. Acolo a avut loc ceremonia primei împărtăşanii. Existau, între Cer şi el, nişte cărţi groase, cărţile unor savanţi. Între viaţă şi el de asemenea au existat întotdeauna nişte cărţi groase. Păcat. Dumnezeule, ai milă de mine. „Tatăl nostru carele eşti în Ceruri...”

Îi e somn. Adoarme, va muri. E absurd. O să strige după ajutor. Îl vor îngriji, vor opri mersul otrăvii. Doreşte să trăiască.

Viaţa e cu siguranţă minunată. El o vede acum în întregime albastră, nu, roşie şi aurie... Roşie şi aurie... Roşie... Neagră...

XIII
Decembrie 1942
GEORGES ŞI MADELEINE

Trenul are trei ore întârziere. În mai multe rânduri, garnitura s-a oprit în plin câmp.

În vagonul-restaurant, unde se duce să-şi ia micul dejun, Madeleine e strigată cu voioşie. E Georges Merlin care se întoarce de la Lyon. Vagonul din Geneva a fost ataşat la Valence.

Amândoi privesc pe fereastră, când se apropie de Toulon. Spre La Seyne, se disting, în depărtare, suprastructurile unor vase. Accesul în Toulon este interzis persoanelor care nu sunt de acolo. O divizie S.S. circulă toată ziua prin oraş, etalându-şi materialul modern, motocicletele duduitoare, carele-automitralieră în care oamenii bruni, în picioare, privesc fără expresie mulţimea îngrijorată.

Georges îi povesteşte Madeleinei că diviziile acestea sunt o capodoperă de propagandă. Îi scot în evidenţă atât pe Goebbels cât şi Statul-Major. E circul Barnum al spaimei. În toate oraşele ocupate unde victimele ameninţă să-şi ridice capul, una dintre cele două divizii S.S., „Adolf Hitler” sau „Marea Germanie”, îşi face apariţia. Au fost văzute la Praga, la Saint-Nazaire, la Varşovia, la Belgrad, la Lille. Una dintre ele a sosit la Toulon, pe calea ferată până la periferie, unde a debarcat, pentru a-şi face intrarea în oraş. La Rouen, de când cu ultimele atentate, un prieten al lui Georges reperase un motociclist însemnat cu o cicatrice mare pe obraz care trecea ca vijelia, pe bulevardul Boieldieu. Instalat pe terasa cafenelei Victor, acest martor l-a văzut pe acelaşi motociclist de douăzeci şi şapte de ori între ora două şi ora cinci.

La Saint-Raphaël, Georges o duce pe Madeleine să ia dejunul la braseria Excelsior. Ea îi spune că este în căutarea unui mijloc de a ajunge în Algeria; nicio îndoială că va fi nevoie de medici, acolo.

Georges îi destăinuieşte că unul dintre prietenii lui va fi poate în măsură s-o ajute, dacă vrea să vină, marţea viitoare, să ia masa la Nisa.

Trenul local e ticsit de-o mulţime guralivă, amestecată cu soldaţi italieni purtând capele moi, garnisite cu pene. Sunt prost

îmbrăcaţi şi lipsiţi de disciplină. Georges afirmă că italienii aşteaptă debarcarea cu tot atâta nerăbdare ca şi francezii.

Războiul şi-a schimbat direcţia: debarcare americană în Africa de Nord, ofensivă a armatei lui Montgomery, care a eliberat Egiptul şi care ameninţă Tripolitania...

La Sainte-Maxime, Sylvette a venit, cu Eude şi Eléonore, s-o aştepte pe mătuşa Madeleine. Atelajul poneiului e strălucitor, Sylvette radioasă. Cei doi copii poartă aceeaşi cămaşă albă, aceeaşi cravată ecosez, acelaşi blazer albastru. Pantalonii scurţi ai lui Eude şi fusta Eléonorei sunt croite din aceeaşi ţesătură gri.

Niciodată Sylvette n-a părut mai mulţumită, fericită că poate fi activă şi utilă, între soţul ei, pe care îl tratează ca pe Bébel, cea mai micuţă dintre fetiţe, şi liota asupra căreia domneşte, blajină şi autoritară. Fără îndoială că e un mare noroc să fi fost plămădită pentru a fi o femeie, o mamă. Tradiţia ar dori totuşi ca adevăratele „matrenae” romane să nu poarte pantaloni bej şi nici canadiene cu aspect militar.

La intrarea pe domeniu, Madeleine clipeşte din ochi. Dinaintea grilajului, se află o santinelă înarmată!

— Da, spune Sylvette râzând, avem un colonel italian în pavilionul de vânătoare şi o baterie în preajma vechiului donjon. Când Sigismond se întoarce acasă ori iese, e încântat de spectacol. Lucrul acesta îi îngăduie să-şi imagineze, spune el, gărzile strămoşilor săi.

Când trăsura o ia pe alee, santinela prezintă arma.

— Sunt dresaţi, constată Madeleine.

— Oh! răspunde Sylvette, Jamain i-a angajat să taie pădurea. Nu se mai găseşte mână de lucru.

Ducele aşteaptă pe terasă, în costum de vânătoare, cu pipa în gură. Bébel se străduieşte să decorticheze un scarabeu. Sigismond se ridică din şezlongul său şi o sărută pe Madeleine.

— Ce fericire că apropierea Crăciunului te aduce din nou, spune el.

Apoi suspină.

— Bébel şi cu mine te-am aşteptat pentru gustarea de după-amiază. Ne e tare foame.

Madeleine cere veşti despre Jeanne şi despre micul Alain. Jeanne s-a făcut mai sociabilă de când a găsit o ocupaţie care s-o justifice în ochii săi. S-a angajat să pună în ordine biblioteca şi arhivele castelului. Se pare că o pasionează istoria familiei

Grandlieu. Când totul va fi în ordine la Plan de la Tour, Jeanne îşi propune să plece pentru a face acelaşi lucru la Grandlieu, în Gers.

— Şi eu care o credeam bolşevică, spune ducele. Când colo, e un arhivist-paleograf!

Alain soseşte mergând cu paşi mărunţi. Madeleine uitase cât de mult copilul acesta îi seamănă lui Gilbert. Are ochii gravi, tenul mat, fruntea bombată, precum şi gesturile, precise şi nepăsătoare ale lui Gilbert. Când Alain se aşază la capătul mesei mari din sufragerie, Madeleine îl regăseşte atât de intens pe Gilbert plecându-şi ochii în farfurie, încât îi vine chef să plângă. Se apropie de Sylvette, care prepară tartinele, şi o sărută. Sylvette pare uluită, dar, după o ezitare, zâmbeşte.

— Sper că vei rămâne multă vreme, doctore, spune ducele atacând feliile de pâine prăjită pe care a fost întinsă miere, avem mare nevoie de îngrijirile dumitale.

S-ar spune că nefericirea lumii a sucombat, asemenea unui talaz istovit, la zidurile domeniului. Sigismond vorbeşte de restricţii, de privaţiuni, de cartelă, însă bucătăria e îmbelşugată şi îngrijită.

— Să te aprovizionezi la bursa neagră te costă o avere, i-a strecurat Sylvette la ureche Madeleinei, dar Sigismond e atât de dificil în ceea ce priveşte hrana şi atât de uşor de mulţumit în ceea ce priveşte restul, încât fac sacrificiile necesare.

Şi-a mai adăugat fără să fie convinsă:

— De altfel, alergăm spre ruină.

Lunea următoare, Madeleine pleacă într-o „călătorie amicală” promiţând că se va întoarce la Plan de la Tour înainte de sfârşitul săptămânii. Odată ieşită pe poarta domeniului, se cufundă din nou în secol, în an, în zi. Desigur, cu toată prezenţa italienilor care te fac să te gândeşti la cele mai rele mostre ale armatei franceze din 40 (Sigismond îi numeşte bucuros „învingătorii noştri”), războiul e încă departe de Provenţa. Mai puţin, fără îndoială, decât anul trecut. La Fréjus, necruţătoarele Stukas din Luftwaffe sunt alineate cu sutele.

La Saint-Raphaël, unde aviatorii germani colcăie, Madeleine regăseşte ambianţa adevăratei ocupaţii. Însă e uluită de tinereţea piloţilor.

La Nisa, are întâlnire la Cintra cu Georges Merlin. Cintra e un bar-cabaret, în fundul căruia se chinuieşte o orchestră. Tineretul

avut al Nisei şi fauna cinematografică, încă numeroasă pe Coastă, se întâlnesc aici.

Georges şi René s-au aşezat într-un ungher întunecos. Madeleine îl recunoaşte pe Corvin, omul acesta cu figura ciudată, părul stufos, fruntea îngustă, maxilarul inferior lat şi privirea pătrunzătoare, care o cerceta insistent în timpul dejunului de la Beauvallon, acum aproape un an.

Georges e încântat, pentru că a „dibuit" un restaurant de bursă neagră, unde li se va oferi un „chiolhan dichisit". Aici „înfuleci" ca înainte de război, cu untul pe masă, afumătură de porc, antricoate groase ca mâna, cartofi prăjiţi şi clătite flambate.

De la întoarcerea ei în Franţa, Madeleine nu aude vorbindu-se decât de mâncare. Fiecare desfăşoară nişte comori de ingeniozitate pentru a obţine un ou sau o bucată de brânză, pe deasupra raţiilor pe cartelă. Doamnele cele mai trufaşe au devenit prietenele intime ale băcanilor lor. Măcelarii sunt aşteptaţi cu masa întinsă în castele. Totul a devenit monedă de schimb. Fericiţii acestei lumi care nu pufnesc de indignare deţin o situaţie avantajoasă.

Georges o informează pe Madeleine că un litru de ulei se vinde cu o mie de franci pe sub mână, un pachet de ţigări cu o sută de franci, un ou cu douăzeci de franci. Madeleine înţelege de ce e Sylvette atât de aferată şi străbate întruna regiunea pe bicicletă sau cu „trăsurica pe două roţi".

— Asta înseamnă, lămureşte Corvin, că există mulţi bani în circulaţie. Cele cinci sute de milioane pe care îi imprimăm noi (noi, adică Vichy) pentru Germania sunt deîndată puşi iar în circuit. Averi enorme se clădesc pe nenorocirea generală – cei care vând germanilor şi traficanţii de bursă neagră. Iar aceşti noi îmbogăţiţi se grăbesc să cheltuiască banii, în care nu au nicio încredere. Numai că nu găsesc nimic de cumpărat. De unde o creştere nesăbuită a preţurilor la mărfurile rare şi o oscilaţie nebună care aminteşte de Directorat.

— Credeţi oare, întreabă Madeleine, că mergem spre faliment?

— Nu, pentru că războiul îi costă pe aliaţi mai mult de cinci sute de milioane pe zi. Inflaţia lor o depăşeşte pe a noastră.

Madeleine îi împărtăşeşte lui Corvin dorinţa de a se duce în Algeria, pentru a obţine acolo un post de medic în armată. Corvin o studiază cu privirea lui pătrunzătoare.

— Sunteţi gata, întreabă el, să vă expuneţi unui risc? De exemplu, să ajungeţi în larg la bordul unei bărci de pescuit, pentru a vă îmbarca pe un submarin?

— Evident, răspunde Madeleine.

— Ei bine, cred că lucrul va fi cu putinţă.

Corvin vorbeşte după aceea despre îngrijorarea care se simte la germani. Ruşii au lansat, pe frontul din Sud, o ofensivă care pune în mişcare nişte resurse nebănuite. Încearcă să elibereze Stalingradul printr-o manevră dublă. Dacă germanii nu se repliază (fără îndoială pentru că Führerul a spus în discursul său din octombrie că Stalingradul va fi luat) şi dacă cele două armate ruseşti ajung să facă joncţiunea, nemţii se expun unui dezastru militar. Totuşi, Corvin nu prevede sfârşitul războiului. Fiara rănită de moarte va deveni feroce. Împuşcările de ostatici, deportările, torturile se vor intensifica, având complicitatea oamenilor puşi în alternativa victoriei germane sau a spânzurătorii. Cea mai gravă problemă este aceea a rechiziţionării mâinii de lucru. Care nu va întârzia să ia caracterul unei adevărate mobilizări. Oamenii valizi din Europa aservită vor fi duşi să muncească în Germania.

Când se despart, în pragul hotelului Plaza unde a tras Madeleine, René Corvin îi spune:

— Vă voi trimite un cuvânt semnat unchiul Marcel, fixându-vă o întâlnire. Până atunci, dacă ascultaţi radio Londra, ca toată lumea, şi dacă veţi capta un mesaj care sună astfel: „Morcovii sunt fierţi”, să fiţi gata.

Întoarsă la Plan de la Tour, Madeleine o găseşte pe Sylvette cufundată în pregătirile pentru pomul de Crăciun. A şi trecut un an din ziua când Madeleine o privea agitându-se la fel, aranjând ghirlande şi fire de beteală.

— Avem cele mai mari necazuri cu lumânările, spune dezolată Sylvette. Ce fericire că mi-au rămas de anul trecut.

Păstrează accesorii şi figurine din ceramică provenţală ale ieslei în cutii mari şi le scoate ca pe nişte comori.

— Cât despre jucării, ce mi-ai adus cu tine de la Nisa?

Madeleine avea o listă lungă, cu care s-a descurcat cum a putut mai bine. Sylvette cercetează cu nerăbdare această

recoltă incompletă. Două kilograme de ciocolată trimise de Georges Merlin îl umplu de bună dispoziţie pe duce.

— E un prieten preţios, spune el. Sylvette, ai să-l inviţi la cină. Graţie lui, vom mânca şi anul acesta o adevărată buturugă de Crăciun.

Sylvette calculează partea fiecăruia din această mană cerească neîndestulătoare. Madeleine renunţă să-i mai explice că în plin vălmăşag, lipsa de bomboane şi de lumânări e răul cel mai mic. Sylvette ar repezi-o în stilul ei:

— Dacă vot fi cu câteva lumânări mai mult în pomul meu de Crăciun şi dacă Bébel va primi calul mecanic pe care i l-a cerut lui Moş Crăciun, asta nu va întârzia victoria cu niciun minut, ar spune, cu logica ei nedezminţită.

În afară de liota ei, Sylvette are şi alte griji. Banii nu mai ajung spre a alcătui colete corespunzătoare pentru prizonierii pe care-i are în sarcina sa, pentru a-i îmbrăca pe noii născuţi din Plan de la Tour, din Grandlieu-en-Gers, sau pentru a le supraalimenta pe femeile însărcinate. Liota ei înseamnă în realitate mai multe sate de care se simte responsabilă, ducesă şi suzerană, lacomă şi exigentă pentru cei pe care îi protejează, indiferentă faţă de alţii.

Ducele, înveselit la ideea că a găsit graţie italienilor o nouă sursă de tutun pentru pipa lui (dizolvarea armatei şi dispariţia tutunului de trupă îl cufundaseră într-o încurcătură nemiloasă), caută colinde de Crăciun în cutia cu discuri.

Ajunul Crăciunului e asemănător cu acela de anul trecut. Totul se desfăşoară după acelaşi ritual: aşezarea încălţămintei copiilor, Sylvette care-l fixează pe moş Crăciun de cea mai înaltă creangă.

Doar că nu mai are loc liturghia de noapte din cauza camuflajului. Iar Madeleine nu a primit nicio scrisoare de la Jean. N-a primit ştiri de la el de câteva săptămâni. Împreună cu armata lui Montgomery, e angajat în bătălia din Tripolitania. Pe deasupra, dacă a sosit cumva o scrisoare, la Geneva, i-o vor trimite oare? Scurtele scrisori ale lui Jean, ca răspuns la scrisorile ei lungi şi obositoare (cât e de greu să nu spui prea mult şi totuşi să spui destul!), au devenit raţiunea ei de a exista.

La întoarcerea de la slujbă, care are loc la ora cinci, Sylvette, Madeleine, Jeanne şi Eléonore (care în primăvară va lua parte la

ceremonia primei împărtăşanii) îl găsesc pe ducele de Grandlieu pradă unei agitaţii neobişnuite.

— Amiralul Darlan a fost asasinat la Alger!

După ce le-a comunicat această ştire care-l apăsa, Sigismond îşi află din nou pofta de mâncare.

Georges şi Gabrielle Merlin au fost invitaţi la cină. Sosesc pe motocicletă, Georges ducându-şi soţia în crupă, ca în romanele cavalereşti.

După cină, toţi se adună în jurul aparatului de radio. Madeleine tresare când aude crainicul spunând: „Morcovii sunt fierţi”.

În momentul plecării, Georges Merlin o reţine.

— Apropo, îi spune el, unchiul Marcel îţi va face o vizită poimâine, către ora optsprezece, la hotelul dumitale, la Nisa.

Îi strânge mâna, cu un surâs amabil. Foarte încet, îi şopteşte:

— Călătorie plăcută!

Corvin vine la întâlnire. Cinează împreună la *Ballon d’Alsace*. Madeleine a luat cu sine un geamantan destul de greu, pe care Corvin îl cercetează cu dezaprobare. Dar se resemnează şi amândoi iau ultimul autocar spre Monte-Carlo, ticsit de jucători. (De la ocuparea Coastei de către italieni, cazinoul de la Monte-Carlo a rămas deschis şi o sumedenie de amatori se grăbesc într-acolo.) Ei coboară la Beaulieu. Corvin duce geamantanul. Trebuie să străbată pe jos un traseu destul de lung, în noaptea întunecoasă, până în vecinătatea vechiului domeniu al regelui Belgiei. Corvin trebuie să fi reperat drumul care duce la golful Passable, pentru că nu ezită. Din când în când, schimbă valiza în mâna cealaltă.

Pe o scară îngustă, coboară spre un mic dig.

— Există un post de pază italian la bateria din Parc, spune Corvin. Va trebui depăşit capul Ferrat cu ajutorul vâslelor.

Un vas de pescuit se balansează, pe care se disting nişte siluete. René fluieră. Unul dintre oameni se ridică. Apa clipoceşte. Ţinând-o pe Madeleine de mână, René a ajuns până la înălţimea vasului.

— Nu vă aşteptam decât pe dumneavoastră, spune marinarul.

Corvin strânge braţul Madeleinei, înainte de a o ajuta să sară în ambarcaţiune. Omul o apucă în braţele sale şi o aşază în spatele lui, după aceea Corvin îi trece geamantanul.

Numaidecât, omul începe să vâslească greoi şi totul dispare în întuneric.

Madeleine stă aşezată în fundul bărcii, alături de un bărbat înfăşurat într-un pardesiu gros. Distinge cinci sau şase umbre în jurul lor.

După trecerea unui răstimp care ei i se pare nesfârşit, marinarul îşi strânge vâslele în barcă şi pune motorul în funcţiune. Barca saltă pe valurile scurte. Vântul se năpusteşte în mantoul Madeleinei, care se înfioară.

Nimeni nu vorbeşte. Nu se aud decât clipocirile valurilor şi eşapamentul bătând regulat al motorului.

— De-abia acum e mai neplăcut, spune marinarul.

Din minuscula cabină unde e închis motorul, omul scoate un felinar de vânt pe care se apucă să-l aprindă, ferind flacăra chibritului între palmele sale greoaie.

Curând felinarul de vânt străluceşte. Marinarul îl aşază pe acoperişul cabinei şi-l ţine cu o mână. Încetineşte viteza. Motorul dă rateuri, zbârnâie când vasul atacă valuri mai agitate.

La dreapta, un firişor de lumină străpunge noaptea, după aceea se stinge.

— Avem noroc, spune omul. N-a fost prea greu. E drept că eu cunosc toate dedesubturile pe-aici.

Deschide felinarul de vânt şi suflă pentru a-l stinge. Curând, Madeleine zăreşte, în întuneric, o umbră mai întunecată. Şalupa vine să se alinieze de-a lungul submarinului. Silueta unui bărbat stă imobilă pe pasarelă. O altă siluetă ţâşneşte din tambuchi. Cei şase călători, valizele, trec din mâinile marinarului în cele ale matrozilor.

După aceea mica şalupă face volta şi se îndepărtează.

Madeleine coboară scara abruptă. Clipeşte din ochi în faţa ofiţerilor francezi care o primesc.

XIV
Decembrie 1942
VALENTIN

O izbitură surdă, apoi un geamăt prelung, ca şi cum vasul, atins în părţile sale de sub linia de plutire, ar fi strigat după ajutor. Valentin se gândeşte: „Torpilat”. Rana de pe faţă începe imediat să-l doară. *Batavia* se cabrează ca un animal rănit şi Valentin îi ascultă respiraţia gâfâitoare. La babord în faţă, o flacără ţâşneşte, ca un gheizer, urcă în noapte şi cade din nou în scântei.

Petrolul arde într-unul dintre rezervoare.

Un al doilea şoc îl face să se clatine pe omul de la cârmă. Locotenentul şi radiotelegrafistul ţâşnesc din întuneric.

— S.O.S.! Bărcile la apă! ordonă Valentin.

Batavia în flăcări luminează marea. Flăcările cuprind puntea şi centrul vasului. Limbile mângâie o balustradă şi înaintează cu precauţie.

Valentin încearcă să distingă restul convoiului, însă petrolul în flăcări îl orbeşte. Radioul pârâie, de la vapor la vapor. Focul şovăie peste armătura de oţel, apoi, pentru că vaporul a schimbat uşor capul, se caţără către prova. Se leagănă peste armătura de tablă pe care încearcă s-o deformeze. Mirosul de metal încins e dezgustător.

Marea e destul de agitată, din cauza vântului dinspre est-nord-est, dar fără să fie mânioasă.

— Stop peste tot, spune Valentin în tubul acustic.

După aceea, când vasul şi-a pierdut viteza, reia:

— Înainte, încetişor. Verificaţi tambuchiurile. Instrucţiuni de incendiu. Fiţi gata să părăsiţi bordul.

Primele bărci coboară de-a lungul scripeţilor. Valentin îi spune omului de la cârmă:

— Filează după val, înţelegi? Nu se mai pune problema să ţinem capul...

— Da, domnule comandant, răspunde Van Houten fără a se nelinişti.

S-ar spune că e o scenă de noapte pusă la punct pentru filmare şi fals luminată de nişte proiectoare monstruoase.

Explozia rezervorului din faţă-babord face nava să se ridice. În faţă-tribord, flăcările se înalţă din ce în ce mai sus. Focul s-a pornit la teuga din faţă.

Secundul şi ofiţerul mecanic sunt aproape de Valentin.

— Totul e pregătit, domnule comandant. Cazanele stinse. Etanşeitatea perfectă. Curentul tăiat.

Primul locotenent ordonă îmbarcarea echipajului.

— Aveţi ştiri de la convoi?

Radiotelegrafistul apare din nou, exact pe replică.

— Convoiul îşi continuă drumul, domnule comandant. Ni se lasă un contratorpilor pentru a primi echipajul.

Valentin ezită. Dacă ar izbuti să menţină focarul către pupa, atunci poate că incendiul nu s-ar întinde atât demult încât să încălzească la roşu tablele celorlalte rezervoare.

— Van der Stuefel, îi spune Valentin ofiţerului mecanic luând bara cârmei din mâinile lui Van Houten, uită-te bine la foc. Îl ţin sub vânt. Dacă slăbesc strânsoarea...

Valentin răsuceşte bara. Gardul de flăcări oscilează, ezită, după aceea sare spre dunetă ca la asalt. Valentin întoarce bara la loc numaidecât.

— Vezi, Van der Stuefel?

— Da, domnule comandant.

Un val mare se caţără de-a lungul *Bataviei*. Valentin răsuceşte uşor bara. Se vede spuma albă sărind la asaltul flăcărilor. Din această cauză, se produce un trosnet formidabil.

— O treabă de infern, spune locotenentul Bogaert.

— Bogaert, spune Valentin, urcă pe torpilorul american cu echipajul. Cere să patruleze în jurul nostru, până în zori. Eu rămân la bord ca să ţin bara.

La o zguduitură, cei trei oameni cad unii peste alţii. Spatele ţâşneşte din apă şi vaporul se cufundă spre babord-faţă, ca pe o enormă basculă.

— Apa intră în rezervor, spune Valentin ridicându-se în picioare.

Se apucă de bară, pe care timonierul o menţine cât poate mai bine şi redresează vaporul.

— Marea ţine cu noi, mormăie Valentin. Nu uita să spui tot ce s-a petrecut, Bogaert.

Secundul face o mişcare, însă Valentin continuă:

— Van der Stuefel, n-am niciun ordin să-ţi dau. Evacuarea e necesară în caz de incendiu. Cu toate acestea, dacă aş fi avut un pic de presiune, m-ar fi ajutat grozav să ţin la bară.

— Cobor, domnule comandant, răspunde Van der Stuefel. Păcura asta americană e gigea. O să pornim îndată la un sfert de turaţie.

— Şi eu la fel, aş vrea să rămân, domnule comandant, propune Bogaert cu jumătate de glas.

— Nu. Dumneata trebuie să raportezi.

Radiotelegrafistul apare pe dunetă, care se înalţă ca un turn căţărat în spatele petrolierului, pe deasupra camerei hărţilor, a cabinei căpitanului, a postului de T.F.F. – mic apartament care domină puntea întâi şi de unde se coboară, pe o scară în spirală, spre careu şi spre cabinele celorlalţi ofiţeri.

— Torpilorul va rămâne, domnule comandant, spune radiotelegrafistul. Îmbarcă echipajul. Cu toată hula, ei speră să salveze pe toată lumea, mulţumită torţei noastre.

— Numai dacă ticălosul ăsta de neamţ n-o să ne trimită o a doua bomboană, spune Valentin, punându-şi mâna streaşină la ochi pentru a privi marea, şi neagră, şi albă. Nu se poate spune că respectăm camuflajul.

O nouă flacără ţâşneşte din faţă. Îi urmează o explozie. Vaporul împunge cu nasul în jos.

— Al treilea rezervor, spune Valentin.

— Domnule comandant, cred că aţi face bine să veniţi, spune Bogaert.

O bătaie regulată de motor urcă, liniştitoare. Clopotul sună tremurat.

— Executat, domnule comandant. Pentru moment pompele cu injecţie par să sugă.

— N-o să se poată spune că n-am văzut totul până la capăt, conchide radiotelegrafistul, un flamand rozaliu şi vesel, cu o faţă rotundă.

Valentin desprinde tubul, cu o mână:

— Van der Stuefel... Înainte, două sute, dacă vrei.

Pune tubul la loc şi îi spune lui Bogaert:

— Du-te, Bogaert.

Se uită la omul de cart care nu s-a clintit, lipit de geam, cu o mână pe bara pe care o manevrează Valentin.

— Şi tu la fel, Van Houten.

— Scuzaţi, domnule comandant, răspunde Van Houten, cartul meu nu s-a terminat.

Pentru oamenii aceştia e cât se poate de simplu.

— Dacă-i aşa, răsuceşte-mi o ţigară, Van Houten, spune Valentin.

În fundul vasului, Van der Stuefel supraveghează manometrele, verifică presiunea uleiului, menajează forţele animalului rănit. Se află singur de tot, dinaintea ceasornicăriei sale complicate. Manipulează butoanele, controlează cadranele.

La bara cârmei, Van Houten.

— Drept înainte, Van Houten. Încearcă să îmbarci puţin pe la babord, însă nu prea mult.

Prova e abia puţin deasupra nivelului apei, în aşa măsură încât îţi face impresia că flăcările ţâşnesc din mare.

— Ei! Hei! Radiotelegrafist! Încearcă să ceri punctul. N-ar fi rău să ne putem îndrepta spre Algeria.

— Dumneavoastră nu vedeţi, glumeşte Van Houten, că ne-am trezit la Marsilia cu tot petrolul ăsta pentru friţi?

— Doamne Dumnezeule, Van Houten, nu mai vorbi întruna şi rămâi sub vânt.

— Direcţia, domnule comandant, anunţă radiotelegrafistul.

— Cobor, răspunde Valentin. Van Houten, tacă-ţi gura şi fii atent la vânt.

Sunt patru, în mijlocul întunericului, al mării şi al focului.

Când Valentin urcă din nou pe dunetă, e vesel. Data trecută, se afla pe fundul mării, fără să fi avut răgazul să zică „uf”. Şi era marea îngheţată din fiordurile Norvegiei. Aici, e Mediterana, iar el se află încă deasupra.

Îi dă lui Van Houten o centură de plută pe care a adus-o cu el sus.

— Trage asta pe tine, Cacao.

Lui Van Houten i se spune „Cacao”, în glumă.

Ce mai baftă, să fi traversat atât de bine Atlanticul, să fi trecut Gibraltarul şi s-o încurci la câteva sute de mile de coasta Algeriei.

— Radiotelegrafistul s-a dus la aprovizionare, spune Valentin.

Apoi desprinde tubul acustic.

— Van der Stuefel, se cufundă prea mult din faţă. O să navigăm cu maşinile din spate ca să ajungem la Alger, dacă e posibil, mă urmăreşti? Am să încerc să fac volta.

— Obosesc, răspunde Van der Stuefel.

— Menajează-te.

— Fii gata să faci volta. Van Houten, fără să joci tananica. Acum se cunoaşte cine-i bun timonier.

De ce se simte Valentin mulţumit ca un licean care face o glumă bună? Pur şi simplu pentru că se află pe un vapor (care arde ce-i drept) şi nu pe fundul mării.

— Gata, Van Houten? întreabă Valentin desprinzând tubul. Atenţie, Van der Stuefel. Încetineşte.

Maşinile tac, dedesubt. Vasul continuă să meargă în virtutea inerţiei.

— Atenţie, Van der Stuefel, reia Valentin trăgând bara către sine.

Vaporul se întoarce şi focul se azvârle pe dunetă, ca un animal sălbatic. Crede că a pus mâna pe pradă. Atacă ferestrele, le linge cu miile sale de limbi roşii. Valentin face un pas îndărăt şi închide ochii.

— Înapoi încetişor, Van der Stuefel. Înapoi două sute.

Vaporul are ruliu, lovit din flanc de un talaz şi scoate un geamăt. Focul îşi croieşte o cale nouă. Flacăra enormă pe care a lansat-o nu era decât o avangardă. Acum, începe să se târască de-a lungul rezervoarelor.

— Doamne Dumnezeule, spune Van Houten.

— Înapoi cu toată viteza, Van der Stuefel, comandă Valentin.

Zgâlţâit de un ruliu nepotrivit, scuturat de pulsaţiile nervoase ale maşinilor, vaporul se întoarce. Un talaz care soseşte de departe e cât pe ce să-l înghită. Însă Valentin îl evită.

Plin de o nouă speranţă, incendiul înaintează către inima navei, împins de vânt. Ascultător faţă de Van dor Stuefel, *Batavia* începe să dea înapoi.

— Întoarce puţin bara la stânga, Van Houten.

După aceea, prin tubul portavoce:

— Încetineşte, Van der Stuefel.

Acolo, jos, maşinile gâfâie. Nava se expune la vânt. Incendiul dă înapoi în dezordine, respins către rezervorul care a ars cel dintâi şi care este sub apă.

— Înţeles, domnule comandant, spune Van Houten, ăsta e un contrafoc.

— Ţine bine în vânt, Van Houten.

Radiotelegrafistul apare, aducând nişte sandvişuri enorme, o sticlă de bere şi una de şnaps.

— Bună idee, spune Van Houten.

Valentin împarte cu el.

— Fă la fel pentru ofiţerul mecanic şi la fel pentru tine. După aceea, ai să mă ţii la curent cu poziţia.

Etrava e dedesubtul nivelului apei, care năvăleşte în rezervoare şi iese din nou, învârtejindu-se, pentru a se abate, cu băşici mari, pe punte.

— Îmi face impresia că se scufundă, spune Valentin, muşcând din sandvişul lui cu salam.

Incendiul scade văzând cu ochii în cele două rezervoare de la tribord. Sub rafale de vânt se lasă în jos un fum înţepător şi funingine aprinsă.

La fiecare val care trece, elicele, învârtindu-se în gol, se ambalează.

— Ar fi bine să nu se schimbe vântul, mormăie Valentin. Ciudat sistem de a naviga.

Se freacă la ochi cu surprindere şi îşi striveşte nasul de geam. Să fie oare un reflex al apei luminate de incendiu? I se pare că întunericul e mai puţin dens. Sare pe pasarelă. I se taie răsuflarea şi începe să tuşească. Funinginea i se lipeşte de faţă. În dosul geamului, Van Houten face haz.

Valentin, în ciuda faptului că are mutra neagră dintr-odată, e mulţumit. Dincolo de această murdărie, sunt zorii de zi. Se întoarce pe dunetă şi desprinde tubul.

— Merge, cu pofta de mâncare, Van der Stuefel?

— Obosesc tare, domnule comandant. Sper că nu-i prea departe coasta!

Valentin îl strigă pe radiotelegrafist.

— Ei! Hei! Radiotelegrafist! Anunţă că focarele de incendiu sunt aproape stinse, rezervoarele din spate salvate. Dar că navighez în marşarier şi că am apă dedesubtul punţii, pe un sfert din bastiment. Ar trebui să fie remorcat până la coastă. Înţeles?

— Da, domnule comandant, emite radiotelegrafistul, cu gura plină.

Valentin bea o înghiţitură mare de şnaps şi-i trece sticla lui Van Houten care o suge.

— Mă duc în expediţie către spatele care e faţa, Van Houten. Ţine bara bine şi fereşte de foc.

Aproape că nu se mai văd ieşind flăcări din rezervoarele sparte la tribord, ci numai o licărire care se întinde în jurul vasului şi atârnă sub formă de funingine, în franjuri. Rezervorul de la babord trebuie să fie inundat. Puntea din faţă e sub apă.

Din cauza vântului şi a înclinării, Valentin are mult de furcă până să ajungă la pupa. Trebuie să se agaţe de balustrade şi să se cocoaţe pe genunchi. Când iese din nor, s-a făcut ziuă.

Ajuns în culmea pupei. Valentin îşi dă seama de efortul pe care îl face *Batavia* pentru a înainta, metru cu metru, cu o cocă pe jumătate verticală. Căţărându-se pe balustradă, vede chila, stropii de val duşi de vânt, care se învârtejesc în jur, o elice care înşfacă puţină apă în trecere, cu lăcomie.

Valentin scrutează orizontul. Torpilorul, către nord, aproximativ la trei sute de metri, înaintează, în ralantiu, prin hula care îl clatină.

— Pesemne că ăştia mă blestemă, se gândeşte Valentin.

În patru labe, coboară din nou spre faţă. Vasul primeşte o izbitură la fiecare talaz ceva mai puternic şi geme.

Când ajunge la mijlocul bastimentului, pe punctul de a dispărea în norul de fum. Valentin aude un zbârnâit, pe cer. Asta mai lipsea! Un avion torpilor şi s-a isprăvit, în mod maşinal. Valentin îşi fixează centura de plută, încearcă să vadă ce se petrece acolo, sus. Gesticulează. A văzut, sub aripa celui dintâi, drapelul înstelat. Se caţără pe pasarelă şi se strecoară pe duneta în pantă, unde Van Houten supraveghează apa care curge pe punte.

— Hei! Sunt americani!

— Suntem în largul Algerului, spune Van Houten. Remorcherele sunt pe drum.

— Radiotelegrafist! strigă Valentin.

— Domnule comandant?

— Du-i jos o sticlă de şnaps ofiţerului mecanic Van der Stuefel.

Apoi desprinde tubul acustic.

— Van der Stuefel, flăcăule, te invit în seara asta să facem un tur prin Casba. *Travadja, la muker! Travadja bono!*

XV
Ianuarie 1943
JEAN ŞI MADELEINE

Pentru a ajunge de la Alger la Tripoli, scrisoarea Madeleinei a făcut o călătorie lungă. Scrisoarea îl informează pe Jean că Madeleine e la Alger. I s-a încredinţat organizarea unui serviciu la noul spital militar. După ce a traversat Mediterana, este încă departe de Jean, germanii ocupând Tunisia cu complicitatea bey-ului.

Jean sare în sus. Considera această misiune ca pe-o corvoadă. De acum înainte i se pare plină de atracţii. Traversează câmpul de aterizare alergând, pătrunde ca un bolid în baracament şi e cât pe ce să-l răstoarne pe colonel în pragul biroului său.

— Domnule colonel, această misiune...

— Râzi, de voie, de nevoie. Dumneata ştii englezeşte. Şi-apoi, obiceiurile dumitale de ziarist şi de călător îţi vor da o oarecare dezinvoltură, pentru a-l asista pe colonelul Bouchart.

— Când soseşte, domnule colonel?

— Iată-l, răspunde colonelul Thomas, arătând pe cer un punct abia perceptibil.

Chiar dacă misiunea nu va rămâne decât un ceas la Alger, pentru a face plinul de benzină, Jean o va revedea pe Madeleine.

Trei ani şi jumătate s-au scurs. Şi ce ani! După ce a sărit din trenul care lua viteză, s-a întors, iar ea nu era în uşă. Ultima imagine a Madeleinei e faţa ei foarte apropiată. Închisese ochii, atunci când a sărutat-o.

„Ei bine, bătrâne, în primul minut ai să fii grozav de stânjenit.”

Ce fel de femeie e ea acum, trecând prin acest laminor al războiului, în Geneva cea molcomă şi puritană? Pentru a stabili cu precizie „climatul” Madeleinei, ar trebui să-i recitească scrisorile. Dar ele sunt împrăştiate în bucăţele, în cele patru vânturi ale lumii.

La Alger, îi va telefona, aşa cum o făcea altădată, când traversa Parisul între două reportaje.

— Alo! Madeleine? Jean Breuil. Bună ziua!

Jean nu mai priveşte viaţa cu scepticismul naiv (de care era atât de satisfăcut), al unuia la care „nu se prinde”. Simula o desconsiderare superioară faţă de specia umană, *homo*

barbarus ori **barbosus** mai curând decât *sapiens*... Dar a întâlnit eroismul, renunţarea devenită monedă curentă. Jean profesa, prin contrast, un respect civilizat faţă de individ. Şi iată că individul nu mai are nicio importanţă. Jean simula un dispreţ indulgent faţă de Republică, această fată bună de moravuri uşoare. Acum, e plin de o dragoste exigentă pentru Franţa, pe care trebuie să o recucerească. Pretindea că ar fi asistat, ca reporter cinematografic, la multe războaie şi ignora totul despre războiul care l-a prins în cleşte.

Madeleine a fost primită de către un general-medic american care i-a dat să organizeze un pavilion. În primele zile, efortul fizic i-a fost penibil. Dimpotrivă, moralul i s-a însănătoşit, şi-a regăsit autoritatea.

E încă şi mai singură la Alger decât la Geneva, cu toată simpatia pe care i-o oferă cu dărnicie medicul şef, un om cumsecade cu ochelari, care seamănă cu unul dintre actorii din *Doamna şi vagabondul*.

Munceşte foarte din greu, pentru că totul trebuie improvizat sau cerut. Seara, cade epuizată în pat şi doarme două sau trei ore înainte de-a se scula din nou pentru a-şi face toaleta.

Astăzi după-amiază, s-a întors devreme, pentru că medicul şef Harrison, găsind că arată rău la *lunch*, i-a ordonat să se odihnească până luni.

Cumsecade om Harrison, ascunzând o privire ageră în spatele ochelarilor şi arătând nişte dinţi lungi, auriţi, cu prilejul fiecărui zâmbet!

Sună telefonul. Madeleine întinde mâna şi ridică receptorul spânzurat de perete.

— Alo! Madeleine? Aici Jean. Bună ziua. Eşti liberă pentru cină?

Madeleine nu înţelege numaidecât. După aceea un val de sânge îi năvăleşte în cap.

— Alo! spune ea cu gâtul uscat.

— Alo! Alo! (Madeleine recunoaşte vocea lui Jean şi inima începe să-i bată.) Era o glumă, Madeleine. A reuşit oare?

— Dumneata eşti? Unde eşti?

Are timp să-şi dea seama că e stupidă.

— La hotelul Aletti, în hol. E un palace algero-american...

Apoi explodează:

— Madeleine! Aştept întâlnirea asta de trei ani şi jumătate. Te voi aştepta încă cinci minute, dar nu mai mult.

— Cobor, are puterea să răspundă Madeleine.

În geamantan, are nişte ruj de buze, pe care îl foloseşte atât de rar, încât acest dar de la Sylvette datează de la Crăciunul trecut.

Dacă-şi scoate ochelarii, îl va descoperi oare pe Jean în marele hol plin de ofiţeri americani care umblă de colo-colo cu atitudini zgomotoase de liceeni în recreaţie? Ce rochie să-şi pună? Din zi în zi, şi-a amânat vizita la coafor, la manichiuristă.

Hainele, bucată cu bucată expulzate din valiză, se aştern pe pat şi pe carpetă. Madeleine se mustră cu asprime. Pentru ce să vrei să pari altfel decât Madeleine cea dinainte de război, atât de puţin cochetă? Cu stângăcie, se agită în faţa oglinzii. Nasturii nu vor să se încheie. Şi pe urmă trebuie să-şi pună alţi ciorapi, pentru că un ochi a scăpat adineaori, la spital. Din fericire, şi-a adus aminte exact în clipa când să iasă.

Rezemat în coate de tejgheaua mare de la recepţie, Jean se scaldă în acest du-te-vino-zgomotos al holului. Crucea de război franceză cu şase palme şi *distinguished service order* îi face să clipească din ochi pe ofiţerii americani, care trec şi-l salută. Jean ar dori să se gândească la orice, numai să scape de emoţia care îl face să tremure ca un licean la prima întâlnire.

Fiecare zdrăngănit al ascensorului îl face să tresară. Timpul trece atât de încet, încât siguranţa pe care şi-o fabricase îl părăseşte. A devenit oare sălbatic cu-adevărat pentru ca hărmălaia asta şi luminile civilizaţiei să-l îmbete în asemenea măsură?

Un ofiţer american se apropie de el.

— Ofiţer de legătură al celei de a 8-a armate, nu-i aşa?

— Da, domnule colonel.

— Unde e colonelul francez care a cerut să mă vadă, te rog.

— Colonelul Bouchard, domnule colonel. Am venit împreună de la aerodrom.

Tocmai în această clipă Madeleine coboară scara. Se opreşte pe o treaptă.

— Vă aşteaptă în salon, domnule colonel.

Jean, în timp ce răspunde, o cercetează pe Madeleine. Nu-şi aminteşte să fi fost atât de zveltă. Ea clipeşte din ochi, poate la

fel de neliniştită şi dezorientată ca şi el. Cel puţin, Jean aşa speră.

— Respectele mele, domnule colonel.

Înaintează spre ea.

— Bună ziua, Madeleine.

Ar fi trebuit să-şi păstreze ochelarii. Ezită, coboară ultimele trepte, îi întinde mâna. Jean observă că are ruj pe buze.

— N-am întârziat să răspund la apel, spune el zâmbind.

Madeleine aşteaptă să vadă cuta ivită în colţul buzelor, adânciturile întunecate de sub ochi, licărirea din privire.

— Nu crezi că un scotch ne-ar prinde foarte bine? reia Jean după o clipă de tăcere.

Are chef s-o apuce de umeri şi s-o sărute, ca în gara din Lyon.

Nu i-a auzit încă sunetul vocii. O ia de braţ, ca altădată, cu acea autoritate pe care ea n-a uitat-o.

— Eşti acelaşi totuşi, spune ea în sfârşit.

— Oh! Cine poate să pretindă a fi acelaşi, după trei ani şi jumătate şi mai cu seamă după aceşti ani? În sfârşit, în anumite zile, după unele semne care nu înşală, mă mai recunosc încă.

O priveşte în ochi, aşezată acum pe un taburet înalt.

— Şi dumneata?

— N-am mai avut ştiri de la dumneata încă din noiembrie, evită Madeleine întrebarea.

— Au avut loc în sinea dumitale schimbări mari de-atunci încoace? insistă el. Cât despre mine, am fost întotdeauna sceptic în legătură cu teoria mutaţiilor bruşte.

În sfârşit, Madeleine râde. Căldura barului, whisky-ul, prezenţa lui Jean – această nouă obişnuinţă, atât de repede contractată, a prezenţei lui Jean – i-au risipit jena.

Mai târziu, Madeleine se află în faţa lui, într-un colţ al restaurantului puternic iluminat. Îşi povesteşte evadarea sa romantică din Franţa. Cu o aviditate de exilat, Jean cere veşti de-acolo. Îi spune cât de mult suferă combatanţii pentru că nu simt sub picioarele lor pământul natal, pentru că nu respiră aerul ţării.

Madeleine regăseşte în acest cuvinte accentul ultimelor scrisori, acea duritate a oamenilor care înfruntă moartea. Roşeşte gândindu-se la fratele ei Michel, la tatăl ei, care, la Paris, prezidează un comitet de luptă împotriva bolşevismului.

Jean îi vorbeşte despre camarazii lui, despre Joe, despre Valentin, care fac războiul undeva în lumea largă, fiecare cu mijloacele de care dispune.

Pe străzile întunecate din cauza apărării pasive, Jean o conduce înapoi la hotelul Aletti. Dinaintea hotelului, o santinelă face de gardă, având pe cap o cască asemănătoare ligheanului de bărbierit al lui don Quijote.

— Ei bine, spune Jean încercând să se lepede de tristeţea ce-l cuprinde, plec mâine dimineaţă în zori.

Madeleine nu răspunde nimic.

— Consider că o întâmplare fericită mi-a acordat această seară, continuă dânsul.

Apoi, după o clipă de tăcere, îi ia mâna.

— Oare chiar, întâmplarea? E încă unul dintre acele cuvinte pe care oamenii le-au inventat pentru a încerca să exprime ceea ce nu înţeleg.

În timpul cinei, a fost perfect la largul său, ca şi cum ar fi cinat în fiecare seară cu o femeie într-un restaurant elegant. La un moment dat, Madeleine i-a surprins privirea. Jean a întors capul.

Totul ar deveni simplu, dacă ar iubi-o. E atât de aproape de ea. N-ar trebui să facă decât un gest ca să-l atingă.

Jean reia:

— Sper că vom trece din nou în curând prin Alger. Voi încerca să obţin o permisie. N-am cerut niciodată. Unde s-o fi petrecut?

A uitat oare de sărutul din gara Lyon sau o va lua în braţe?

— N-am să-ţi spun că sunt mulţumit pentru că te-am întâlnit, sau că scrisorile dumitale mi-au fost mai scumpe decât ai putea să crezi. Dar când scrisorile dumitale lipseau, am apreciat rolul, menţionat în toate cărţile de război, pe care îl deţine vagmistrul poştaş.

Şi are un râs repede întrerupt.

— Pe curând, Madeleine.

Ea ar dori să-l reţină. Dar el a dispărut în întuneric.

XVI
Ianuarie 1943
JOE

De cinci luni de când se află în India, Joe nu şi-a cruţat forţele. A fost văzut urcând Gangele, către izvorul unei afaceri delicate, şi anchetând la Baghalpur, la Patna, capitala Baharului, la Banares, oraşul sfânt al cetăţii diamantelor, unde fiecare dificultate este agravată de chestiunile de castă şi de problemele religioase.

A putut să admire ibişii sacri, să rămână uimit la spectacolul dervişilor saltimbanci, să-i chestioneze pe anumiţi funcţionari de rea-credinţă. La Allahabad, a fost atras într-o cursă, unde nişte indivizi cu pielea galbenă au tras asupra lui, aproape pe sub nas. Casca lui de plută a fost sfâşiată, exact în vârf, de un glonte de mare calibru. Niciodată Joe nu se felicitase, mai înainte, pentru faptul că nu-i mai înalt cu câteva degete. La Kahnpur, a pierdut urma agitatorilor, cumpăraţi de către japonezi pentru a instiga la o insurecţie antiengleză în Partidul Congresului.

Obosit după ce a făcut atâţia kilometri, în plină caniculă, pe căi ferate neconfortabile, în Forduri bolnave de tignafes şi chiar pe spinarea unui elefant, după ce a înfruntat păduchii oamenilor din casta de jos a oraşelor sfinte, ţânţarii din valea Gangelui şi şerpii din junglă, Joe a trecut repede prin Agra şi s-a îndreptat spre Delhi, cu intenţia de a-i face o vizită rajahului din Lahore, care îi cumpărase odinioară o pânză la un preţ mare, strâmbându-se de râs. Joe a bănuit întotdeauna că rajahul confundase adresa, crezând că vine la Salonul Umoriştilor.

De-abia a pus Joe piciorul în capitala Marelui Mogol că şi înnoadă lanţul pierdut la Kahnpur, ia contact cu colegul său local din Service şi pune mâna pe autorii conspiraţiei, ceea ce are drept consecinţă, având în vedete complicitatea evidentă a unor înalte personaje, arestări senzaţionale.

Înainte de a ajunge din nou la Calcutta, după acest succes, Joe se duce în vizită, cu preţul unei călătorii de optsprezece ore, într-un tren care înaintează anevoie, la rajahul din Lahore, care îi arată, în toiul unei crize de ilaritate, pe peretele unui salonaş din palatul cel mai fastuos pe care Joe ar fi putut să şi-l imagineze din lectura unor romane, pânza lui încadrată în aur masiv.

După ce se întoarce la Calcutta (nu mai mult de două mii de kilometri), viceregele îl felicită cu însufleţire: dacă vor izbuti să descotorosească Congresul de agenţii inamicului care îl sabotează, statutul Indiilor va putea să fie din nou pus pe tapet.

— Colonelul Smith este mai priceput în dibuirea unui spion decât un porc din Ţara Galilor în descoperirea unei trufe, spune viceregele închinând, după dineul oferit lui Joe cu prilejul avansării sale, toastul de rigoare (în urma celor închinate pentru Maiestatea Sa Regele, Maiestatea Sa Regina şi pentru Mister Winston Churchill).

O altă misiune îl expediază pe colonelul Smith la Bangalur, mare oraş comercial din statul Mysore. Un depozit clandestin de arme şi un complot împotriva rajahului fiind descoperite, Joe e invitat de către acesta, recunoscător, să facă un scurt popas la Mysore, de unde aduce cu sine câteva foarte amuzante picturi executate la repezeală direct cu tubul.

Mai întâi, Joe a încercat să picteze neted, aproape fără substanţă, dar s-a gândit că Indiile au ceva masiv care pretinde mai curând pictura în relief. Şi s-a apucat să acopere acele mici pânze cu straturi groase ţâşnite din nişte tuburi enorme. Rajahul din Mysore, un om încântător, a refuzat din nefericire să se lase portretizat. I-a oferit colonelului englez, ca dar de adio, un smarald pentru Anny. A auzit mult vorbindu-se despre Anny, mai cu seamă în decursul unei vânători de tigri, unde au petrecut o noapte la pândă în junglă, fără să vadă altceva decât sus, în copaci, o mulţime de maimuţe care le adresau, sub clar de lună, nişte strâmbături oribile.

O telegramă îl smulge pe Joe din desfătările de la Maisur, pentru a-l trimite spre Madras, unde Viceregele îl convoacă de urgenţă. De la Maisur la Madras nu e decât un foarte mic voiaj, de 500 de kilometri. Mare oraş industrial şi comercial englez, Madras e de asemenea şi capitala Coromandelului. Joe ar fi petrecut ani întregi rătăcind prin Chenappapatam dar, după o paradă şi o serie de ceremonii, mareşalul Wavell îl invită pe Joe să cineze între patru ochi, pentru a-i anunţa apropiata sa plecare.

Mareşalul n-a uitat cererea lui Joe: îi va fi oare încredinţată cea dintâi misiune pentru Londra? Mareşalul îi potoleşte entuziasmul. Lucrurile nu stau chiar aşa. Nu se întoarce direct la

Londra. Dar fără nicio îndoială că va ajunge acolo dacă se descurcă să nu fie reţinut pe parcurs.

— Un ofiţer bun din Service e atât de rar, spune Mareşalul, încât mă despart de dumneata fără tragere de inimă.

Mareşalul pune să se desfunde o sticlă de şampanie. Joe nu va avea timpul să se întoarcă la Calcutta, însă boys-ii din serviciul său, preveniţi telegrafic, vor putea să-i împacheteze lucrurile şi să i le ducă la aerodrom. Joe va fi transportat chiar de mâine, pe calea aerului, până la Colombo, mare port al insulei Ceylon, unde îşi va ocupa locul pe un crucişător.

Joe suspină şi goleşte cupa pe care Mareşalul a umplut-o pentru el însuşi. Această neatenţie îl amuză pe Mareşal care toarnă din nou şampanie şi, înainte de a trece la amănuntele afacerii care îl constrânge să se despartă de colonelul Smith, închină un toast pentru graţioasa Sa Maiestate.

De la Colombo la Melbourne, crucişătorului *Queen Anne* i-au trebuit zece zile pentru a parcurge zece până la unsprezece mii de mile. A fost nevoit să ia largul cât mai mult, nordul oceanului Indian fiind bântuit de submarine nipone. Către sfârşitul primei săptămâni, la trecerea Capricornului (Joe a scăpat de botezul liniei, pentru că toţi ofiţerii de pe *Queen Anne* l-au trecut de mai multe ori şi nu se mai gândesc la asta), convoiul, care se compune din *Queen Anne* şi din alte două crucişătoare, un portavion şi opt contratorpiloare, e surprins de o tornadă care le dispersează. Joe constată că e predispus la răul de mare al oceanului Indian.

După o scurtă escală la Freemantle, *Queen Anne* soseşte la Western Port şi aruncă ancora în grandiosul port natural din golful de la Port-Philip, în mijlocul escadrei australiene.

Joe ajunge la Melbourne unde e aşteptat. Urmează nişte lungi conferinţe anglo-australo-americane. Misiunea odată îndeplinită, Joe nu uită sfaturile mareşalului Wavell. În timpul dejunului cu colegii săi reprezentând armata metropolitană pe lângă guvernul australian, îşi manifestă dorinţa de a părăsi Oceania printr-un mijloc rapid.

Acest mijloc întârzie de-a se face cunoscut. Joe îşi foloseşte răgazul vizitând Melbournul, mare oraş european ieşit din neant. Acum o sută de ani, Australia era un golf englez. Astăzi este o mare putere. După o seară petrecută la Operă (se cântă *Hughenoţii* după moda australiană, în costume nostime, dar

cântăreaţa are o voce strălucitoare), generalul-locotenent englez Mac Gregor îi propune colonelului Smith să coopereze întru apărarea insulei.

Înspăimântat la perspectiva de a termina războiul la capătul lumii, Joe scoate cu timiditate în evidenţă că viceregele Indiilor l-a însărcinat cu misiunea aceasta „pe drumul de întoarcere”. A părăsit Londra în august 1940, asta înseamnă aproape doi ani şi jumătate.

Generalul-locotenent Mac Gregor răspunde că se oferă o ocazie de-a părăsi Australia – una dintre cele mai frumoase ţări din lume totuşi, cu un climat deosebit de sănătos în partea situată la sudul Capricornului – unde societatea este ospitalieră faţă de ofiţerii superiori ai patriei mume şi unde scontează el să-şi instaleze cortul după victorie.

Are nevoie de un ofiţer de încredere, care să se ducă la Papeete, în insula Tahiti, iar de acolo la Honolulu, capitala insulelor Hawaii. Colonelul Smith e ofiţerul visat pentru această călătorie turistică.

Neîntrezărind niciun mijloc de a părăsi Melbournul (nu se formează transporturi de trupe spre Anglia), Joe nu scapă ocazia de-a face cabotaj de-a curmezişul universului papuaş.

Decembrie e luna cea mai caldă. Joe îşi petrece zilele şi nopţile pe puntea contratorpilorului care are ruliu şi miroase a ulei încins. Incapabil de-a ingurgita fie şi cea mai neînsemnată hrană, Joe slăbeşte văzând cu ochii.

Şase zile de la Sydney la Auckland, în Noua Zeelandă, port transformat în bastion al războiului american împotriva Japoniei, opt zile de la Auckland la Tahiti, unde Joe va poposi exact şapte ore.

Nu are timpul să se plimbe în paradisul terestru, nici să schiţeze cel mai mic crochiu al unei vahinee înveşmântată în scoici. Un torpilor american, plecând în cursul după-amiezii către insulele Hawaii, îl înghite. Cinci mii de kilometri de la Tahiti la Honolulu, de-a curmezişul sporadelor polineziene, unde cel mai bun navigator îşi pierde capul şi memoria, iau douăsprezece zile de caniculă. Întâi ianuarie 1943 va fi pentru Joe ziua cea mai caldă din viaţa sa. Noaptea de Crăciun şi noaptea de revelion le-a petrecut pradă unui rău de mare dezolant, în vreme ce ofiţerii şi echipajul sărbătoreau în ţinuturile arhipelagului Cook naşterea lui Mesia şi Anul nou străbătând arhipelagul Manahiki.

Când ajunge la Honolulu, Joe seamănă cu un pui costeliv, înfipt în frigare. Îl ajunge la Pearl Harbour (locul unuia dintre cele mai mari dezastre ale istoriei Americii) pe ataşatul naval englez care îl informează că dosarul pentru Washington a fost constituit.

Joe n-a auzit niciodată spunându-se că el ar fi trebuit să meargă la Washington. Anumite ordine l-au precedat. Va fi transportat la San Francisco cu avionul. De altfel, nu timpul ar lipsi, aceste documente nefiind cerute decât pentru sfârşitul lui ianuarie şi anul de-abia începând.

Tocmai în aceste împrejurări trebuie colonelul Joe Smith, la 8 ianuarie 1943, să-i scrie lui Anny Smith, soţia sa, scrisoarea următoare, după ce făcuse la bordul unei superfortăreţe distanţa Honolulu-San Francisco (4500 kilometri fără escală, în 13 ore).

Hollywood, 8 ianuarie 1943

Anny *darling*, mi-a fost tot pe atât de imposibil pe cât de inutil să-ţi scriu de la ultima mea scrisoare din Madras.

În două cuvinte, am traversat oceanul Indian, mările Polineziei şi Pacificul, cu o viteză capabilă să-l facă să pălească pe regretatul Phileas Fogg. E scris că, în acest război, voi vedea toate cerurile sub care (şi în care) se poartă bătălii, în afară de cel al Angliei.

Înainte de a lua trenul transamerican, în direcţia Washington, m-am dus să vizitez Hollywoodul. Când eşti un globe-trotter de o rezistenţă ca a mea, nu poţi totuşi să dai înapoi dinaintea unui ocol de 500 de kilometri pe drumul de fier!

Dacă ai fi fost aici, *baby*, ai fi deschis nişte ochi mari, pentru că Hollywoodul este încă şi mai artificial decât tot ce ai putut să citeşti tu despre el. Acest lucru e şi mai surprinzător încă pentru un om care tocmai a acoperit circuitul pe care întâmplarea sau norocul m-a făcut să-l parcurg.

Acum un an, eram la Leningrad, străduindu-mă să-i fac pe doi trădători să le piară gustul de viaţă. După aceea am văzut malurile lacului Baikal şi Urga, în inima Mongoliei, am salutat Zidul Chinezesc, am evacuat Rangoonul şi Mandalayul, am poposit la viceregele Indiilor şi la doi rajahi fastuoşi. Am traversat pe un crucişător Oceanul Indian. Am participat, la

Melbourne, la un consiliu de război pentru apărarea Australiei, am văzut Tahiti şi Honolulu, am survolat Pacificul.

Adineaori, în oglinda înaltă din camera mea, la Grand Hotel din Hollywood, m-am privit. Nu mi s-a mai întâmplat de multă vreme. Când te bărbiereşti, nu te priveşti, îţi priveşti barba. Ei bine, acest Joe seamănă cu Joe cel de mai înainte.

Washingtonul nefiind mai departe de 2500 kilometri, voi fi acolo după două zile şi jumătate de călătorie. Odată acolo, nu mi se va mai spune că nu există niciun mijloc de a ajunge în Marea Britanie. În fiecare zi pleacă vapoare şi avioane spre Londra. Va exista un loc pentru Joe al tău pe unul dintre aceste aparate.

Şi tu, solia mea multiubită? Nu pun la îndoială că tu tot mă iubeşti, *darling*. Îmi este numai teamă că te plictiseşti. Pe de altă parte, n-aş dori să te distrezi prea mult.

Al tău, Joe

Joe e primit la Washington de către şeful misiunii militare engleze. Generalul Evans a sosit recent de la Londra unde a avut în mâinile sale dosarul lui Joe, dosar destul de original pentru a-i fi reţinut atenţia.

Conferinţa durează mai multe zile. Joe află că Preşedintele şi marii şefi militari americani îl vor întâlni pe Mr. Churchill şi pe marii şefi militari englezi, pentru a stabili, în cele mai mici amănunte, unitatea de acţiune. Generalul Evans consideră că el, colonelul Smith, probabil singurul ofiţer din armata engleză care să fi parcurs aproape toate teatrele de operaţiuni, având astfel un punct de vedere personal asupra fiecărei probleme, în acelaşi timp şi o opinie de ansamblu asupra războiului, va aduce mari servicii în decursul acestei conferinţe. A cerut la Londra ca el, colonelul Smith, să fie încorporat în misiunea engleză.

Joe mulţumeşte pentru marea onoare care i se face.

La bordul unui cvadrimotor, după aceea al unui hidroavion, după aceea al unui bombardier greu, Joe, după escale la Havana, Caracas, Para, Natal şi Dakar, ajunge, în ultimele zile ale lui ianuarie, la Casablanca, precedându-l cu câteva ore pe preşedintele Roosevelt.

XVII
Februarie 1943
JEAN, JOE, VALENTIN ŞI MADELEINE

S-au întâlnit dinaintea monumentului eroilor din Casablanca. Joe a dat un număr considerabil de palme în omoplatul lui Jean, scoţând exclamaţii nearticulate. După care a vrut să celebreze această întâlnire printr-o plimbare în Busbir. Jean a avut toate dificultăţile de pe lume pentru a-l face să priceapă că o asemenea expediţie era incompatibilă cu uniforma de colonel al armatei engleze. A trebuit să se mulţumească să bea whisky în nişte baruri succesive. În toiul nopţii, Joe pretindea de la Jean jurământul solemn şi reciproc de a nu se mai părăsi niciodată.

— *Quiter*, a părăsi. N-am spus ca niciodată să nu ne mai pilim, *cuiter*, bătrâne. Afurisita asta de limbă franceză e atât de complicată!

În timpul primelor şase zile ale conferinţei Roosevelt-Churchill, Joe speră că va pleca la Londra în anturajul Premierului. Dar e nevoit să părăsească visul acesta chiar dintr-a şaptea dimineaţă. De la Casablanca, Mr. Churchill se va duce la Cairo. Colonelul Smith, care a jucat un rol de prim ordin în afacerile din Irak şi din Iran, care cunoaşte Balcanii şi Turcia, care a petrecut o iarnă întreagă în Rusia, are locul său în acest studiu al afacerilor din Orientul Apropiat şi Mijlociu.

Jean îl va duce pe Joe la Alger, de unde îl va lua escorta lui Churchill în zori. Poate că Jean va avea un răgaz de douăzeci şi patru de ore, în cazul când colonelul Bouchart trebuie să aibă o nouă întrevedere cu statul-major al generalului Giraud. Într-adevăr, întâlnirea lui Giraud cu de Gaulle a fost, la Casablanca, dacă nu entuziastă, cel puţin satisfăcătoare. Problemele politice dau înapoi în faţa chestiunilor militare.

Cum un Spitfire pleca spre Alger în momentul în care cei doi ofiţeri sosesc la aerodrom, aceştia se înghesuie în carlinga minusculă şi aparatul decolează în stilul unei catapulte. Joe închide ochii.

— Pentru a ateriza, urlă Jean la urechea sa, pilotul trebuie să vizeze solul, ca şi cum ar trage un foc de puşca.

Chiar în acest fel se lasă curând Spitfire-ul, ca un bolid, adică, pe aerodromul din Alger.

Cei doi prieteni se duc direct la hotelul Aletti, unde Jean obţine o cameră pentru noapte.

E o zi calmă şi înmiresmată. Pe deasupra portului, oraşul alb se rânduieşte în etaje ca un balcon deasupra orchestrei, ca un coş cu flori, sub aerul de pe-acum primăvăratic. E o adevărată destindere să te plimbi la soare, cu paşi mici, privind golful unde se agită şi duduie vedete, vase de transport şi hidroavioane.

Dintr-o barcă, un ofiţer de marină comercială sare pe chei. Joe îl prinde pe Jean de braţ.

— Priveşte, băiete! Ăsta-i Valentin!

Amândoi se năpustesc pe scara maiestuoasă, pentru a pune mâna, mişeleşte, pe la spate, pe cel de-al treilea conviv al dineului din Soho.

Exclamaţiile se repercutează şi îi fac să zâmbească pe soldaţi şi pe marinari, care salută în trecere grupul ofiţerilor.

— Toţi oamenii ăştia care te salută, spuse Joe, tocmai asta mă dezgustă de marile oraşe. Hai să bem un pahar.

Propunerea colonelului este acceptată pe loc. Apoi Jean sugerează să meargă s-o surprindă pe Madeleine la spital. Joe suspină. Madeleine o va înlocui pe Anny, în seara asta, la masă. A aflat multe amănunte despre Anny, pentru că Jean a văzut-o adeseori, până în toamna lui 41. În plus, el s-a căsătorit cu dânsa. Joe l-a pus să-i povestească în amănunt ceremonia. În aşa măsură încât au isprăvit prin a se strâmba de râs. După care, amândurora li s-au umplut ochii de lacrimi. Jean a furnizat informaţii excelente asupra stării fizice şi morale ale lui Anny din noiembrie 1941. Asta nu înseamnă că Joe nu doreşte foarte mult s-o revadă în februarie 1943.

În pofida unui acces de pudoare din partea lui Valentin, care n-ar fi voit să-şi incomodeze prietenii (pentru că domnişoara Madeleine desigur că l-a uitat şi-l va considera ca pe un intrus) cei trei ofiţeri pornesc la drum spre spital. Joe constată că n-a mai văzut-o pe Madeleine din ziua în care ea onorase cu vizita ei expoziţia lui de la Paris.

— Cu tine, Jean, cu tine a venit! Era în ziua vernisajului, ziua în care directorul Artelor Frumoase zicea, cu un aer consternat: „Doamne Dumnezeule din Cer!”

Joe râde cu lacrimi.

Madeleine se străduieşte să pună la punct nişte dosare, când o infirmieră o anunţă că trei ofiţeri insistă să-i vorbească.

În hol, se înalţă un cântec, ceea ce face să apară capete curioase în uşile întredeschise. Unul dintre glasuri (cel al lui Joe), pentru motivul că este fals, nu e mai puţin dominant. Madeleine se năpusteşte. Printr-o mişcare circulară, cei trei ofiţeri, mergând în acelaşi pas, execută o oprire, aliniaţi, dinaintea uşii deschise. Salută milităreşte.

— Colonel Joe Smith.

— Comandant Van Cauvelaert.

— Căpitan Jean Breuil...

— Doctore, spune Joe, iată trei bolnavi europeni care n-au izbutit să se restabilească după tratamentul la care au fost supuşi, timp de treisprezece ani.

— Eu sunt Valentin Van Cauvelaert. Presupun că nu păstraţi nicio amintire despre mine. Pe deasupra, mi-a fost peticită mutra puţin cam într-o parte.

— Eu sunt Jean Breuil. Hotărât în mod ferm să cinez în seara asta cu dumneata.

Joe recomandă un mic local arab pe care îl cunoaşte, în Casba. Jean îşi dă multă osteneală pentru a lupta împotriva a ceea ce el numeşte gusturile sale destrăbălate. Se hotărăsc până la urmă în unanimitate pentru un restaurant liniştit, cu promisiunea, pretinsă de Joe, că vor putea mânca acolo şi cuşcuş. Masa odată terminată, Joe izbuteşte a-l face pe patron să scoată dintr-o ascunzătoare o preţioasă sticlă de anason lipicios.

— Am efectuat, spune el, studii aprofundate în problema alcoolurilor naţionale. Păstrez amintirea unei băuturi pe care am absorbit-o în Mongolia şi care e făcută pe bază de lapte de iapă fermentat. Cel dintâi pahar mi s-a părut abject, al doilea mai bun. N-am avut vreme să beau şi-un al treilea. Şi cât de mult regret astăzi că n-am adus cu mine un burduf din piele de cămilă din deşertul Gobi! În mintea mea, licoarea asta e cea mai savuroasă din toate cele pe care le-am înghiţit. Voi avea oare prilejul să mă întorc pentru a o savura?

Jean filosofează despre patina pe care o aşază asupra evenimentelor şi a obiectelor memoria oamenilor.

— Cât e de adevărat ceea ce spui, căpitane, observă Valentin. Eu de pildă, am făcut două naufragii de la începutul războiului, unul de gheaţă şi unul de foc. După ultimul, încă nu m-am răcorit! Vaporul meu cu petrol ardea şi eu începeam să simt că

mi se frige pielea. Încă mi se mai pare că a fost o noapte mârşavă. Cealaltă însă, cu trecerea timpului, nu mai este neplăcută.

Joe conchide că nu simţi că trăieşti cu adevărat decât în clipa când totul te lasă să presupui că vei muri.

Vorbeşte şi despre Rusia. A văzut un popor hotărât să se apere până la ultimul om.

Nimic altceva decât naturaleţe, în felul cum îşi povesteşte călătoria turistică în jurul lumii în flăcări.

— Când portul din Mandalay a sărit în aer, era o mică pagodă încântătoare care se afla pe acolo, spre nefericirea ei. O priveam, în mod alternativ cu cronometrul. Ei bine! o scurtă privire asupra cronometrului şi nu mai exista nicio mică pagodă...

Jean o întreabă pe Madeleine ce ştie despre Rezistenţă. Madeleine spune câteva cuvinte despre munca obscura şi primejdioasă pe care o fac mişcările şi reţelele. Povesteşte cum a putut să plece, mulţumită lui Merlin.

— Merlin, omul plăcerilor, Merlin scepticul! strigă Jean. Fără îndoială că a fost necesară această încercare pentru a oţeli sufletul Franţei. Cât de frumoasă va fi cea de-a patra Republică!

Joe îl întrerupe pentru a o întreba pe Madeleine dacă a părăsit Geneva înainte sau după moartea lui Max Dunant. Surpriza Madeleinei e un răspuns.

— Am citit într-un ziar, asta în America mi se pare, că Max Dunant şi-a luat adio de la lumea pacifistă şi unitatea europeană, precizează Joe.

Ştirea o tulbură pe Madeleine.

— L-am văzut de multe ori la Geneva, spune ea, mai ales în prima perioadă a şederii mele. După aceea, aproape că ne-am certat, pentru că el ţinea atât la Europa asta, încât ajunsese să o admită pe aceea a lui Hitler drept soluţie.

— Nici nu mă surprinde! strigă Joe dând o lovitură de pumn în masă. Nu prea îl înghiţeam. Era prea plictisitor. Pace sufletului său, pentru că ne-a îngăduit să ne cunoaştem, conchide el golindu-şi paharul cu lichior de anason.

Şi cere o sticlă de şampanie. Închină un toast pentru Franţa care va renaşte mai frumoasă ca oricând, pentru generalul de Gaulle, care întruchipează voinţa ei nestrămutată, pentru dulcea Olandă, care îşi va revedea lalelele înflorind din nou în libertate,

pentru Maiestatea Sa şi pentru Marea Britanie care au meritat victoria prin statornicia încrederii lor, pentru Winston Churchill, sufletul luptei, pentru preşedintele Roosevelt şi pentru poporul american, pentru Rusia eroică, pentru chinezi, pentru australieni, pentru toţi aceia pe care Joe, Jean şi Valentin i-au văzut bătându-se pentru cauza libertăţii, fără de care viaţa nu merită să fie trăită.

— E tocmai cât trebuie, conchide Joe, pentru un prim toast. Pe timpurile vechii Anglii, s-ar fi dat până acum peste cap zece sticle de porto.

Umple cupele din nou.

— Acum, urmează el, avem dreptul să bem pentru cei pe care îi iubim, începând cu noi înşine. Pentru dumneata, doctore, pentru dumneata, navigatorule, pentru tine, aviatorule, pentru mine, globe-trotterul, pentru toţi cei care ne sunt dragi, pentru apropiata noastră reîntâlnire, în zorii unei lumi mai bune. De-ar fi să putem, la sfârşitul acestui potop, să ne întâlnim din nou pe arca lui Noe şi de acolo să vedem înălţându-se curcubeul.

— Iar eu, întrerupe Jean, eu voi ridica paharul meu pentru o absentă, pentru mistress Anny Smith, care e desigur cea mai formidabilă soţioară pe care o cunosc.

Joe răstoarnă jumătate din cupa lui pe faţa de masă sărutându-l pe Jean. O sărută şi pe Madeleine şi, pentru a isprăvi, pe Valentin.

După aceea pornesc în noapte. În Algerul adormit pe care îl tulbură numai trecerea unei patrule, se simt uniţi şi solidari, plini de speranţă. Valentin dezbină grupul, după aceea Joe izbuteşte să strige după o maşină militară. Madeleine şi Jean îşi continuă drumul.

Jean îşi trece braţul sub cel a lui Madeleine.

— Sper, spune, că voi obţine în curând o permisie şi că-mi va fi acordată pentru Alger. Dacă mai e cumva timp pentru o permisie, pentru că am intrat în anul hotărâtor.

Madeleine oftează.

— Ba da, reia Jean, coşmarul va lua sfârşit în curând. Atunci, dacă mă întorc...

— Oh!

— Când mă voi întoarce, vreau să spun, când ne vom întoarce.

Şi-a trecut braţul pe după umerii lui Madeleine.

— Crezi că voi fi în stare să te fac fericită, Madeleine?

— Da, răspunde ea atât de încet, încât el ghiceşte mai curând cuvântul decât îl aude.

Intră în holul hotelului. Portarul de noapte moţăie dinaintea cheilor.

Madeleine îşi ia cheia. Jean nu cunoaşte numărul camerei care i-a fost dată. Trebuie să se facă cercetări laborioase. Ascensorul îi va despărţi, ca şi trenul acum trei ani şi jumătate. Dacă Jean i-ar cere-o, ea i s-ar dărui. I s-a dăruit încă de multă vreme.

— Într-o seară, la Valais, spune el foarte încet, era cât pe ce să te iau în braţe. Oare ţi-ai dat seama de asta?

— Da.

— Şi-a trebuit să pierdem atâţia ani!

Doi ofiţeri americani îşi cer scuze pentru că-i deranjează şi urcă în ascensor.

Niciodată n-a fost mai frumoasă, această fecioară învinsă. Nu-i oare stupid s-o lase să redevină stăpână pe sine? E o convingere masculină că bărbatul nu-şi asigură femeia decât prin posesiune.

Jean simte în mâna lui mâna Madeleinei tremurând uşor.

Ascensorul coboară din nou. Ea se desprinde şi intră în cabină.

XVIII
Februarie 1943
JAROSLAV, OLGA ŞI WALTER

O ultimă ghiulea de tun trasă, cu o seară în urmă de pe una dintre înălţimile care domină Stalingradul spre vest, a lovit în plin ultima fortăreaţă germană. După aceea totul s-a liniştit. Nu mai există peste oraşul distrus decât o tăcere de moarte.

Toată noaptea, zăpada i-a înmormântat, cu miile, pe ruşi şi pe germani, talmeş-balmeş, în cel din urmă somn al lor.

De îndată ce zorile s-au ivit, un avion sovietic, ieşit din nori, a venit să se învârtească în jurul magazinelor cooperativei Prolet.

Cooperativa Prolet ocupa un bloc întreg. Pe ultima bucată de zid, care se ridică până la înălţimea celui de-al treilea etaj, flutură un drapel cu zvastică. Imobilul e păzit pe cele patru străzi, iar căpitanul Halivec a pus să se ridice, în ruinele imobilelor vecine, baricade cu saci de nisip. Dar, începând de aseară, nu se mai trage din ferestruicile amenajate în răsuflători.

Jaroslav n-a pornit atacul. Hitleriştii trebuie să fi minat împrejurimile pivniţelor unde s-au refugiat. În spatele marelui magazin, pe cea de a patra stradă, spre sud, se află o curte mare în care dă o rampă pe unde camioanele Proletului ajungeau la garajul subteran.

Jaroslav trage nădejde să-i captureze vii pe Paulus şi pe generalii săi. Şi-a instalat postul de comandă în pivniţa unei case ruinate, de cealaltă parte a străzii. O santinelă apare pe scara îngustă.

— E o tovarăşă comisar care soseşte de la Moscova, întreabă de căpitanul Halivec.

În spatele santinelei, coboară Olga.

— Bună ziua, Jaroslav!

De fiecare dată când o revede, Jaroslav este uimit. Cu toate acestea, bucuria lui e întotdeauna amestecată cu o vagă ruşine pentru trecutul de care ea îşi aminteşte.

— Tocmai am auzit că ai avut onoarea să-l asediezi pe mareşalul von Paulus. Pentru că Hitler l-a avansat de curând mareşal.

— Iată un grad care nu-i va folosi multă vreme, spune Jaroslav. Câţi germani a sacrificat, de când Jukov i-a propus să capituleze?

— Mai mult de două sute cincizeci de mii.

— Asta merită din plin un baston de mareşal.

Olga nu-l întreabă cum o duce, sau ce gândeşte, sau dacă a suferit.

— Cred că vei bea o ceaşcă de ceai, propune el.

Un samovar e aprins pe masă. Jaroslav umple un pahar cu ceai şi cu apă clocotită.

— Mulţumesc, acceptă Olga. E frig în dimineaţa asta.

— Mai curând umed. Zăpada a muiat gerul.

E senină ca o zeiţă din mitologie. Se apropie de masă şi ia paharul. Jaroslav îi întinde o cutie de zahăr pudră şi o linguriţă.

— Cred, întreabă el, că datorez întâlnirii noastre de la Voronej faptul că am fost promovat în Garda Roşie, nu?

Şi-a turnat şi el un pahar de ceai.

— O meritai, răspunde ea, sorbind cu înghiţituri mici.

— Vei rămâne la Stalingrad?

— Am venit să văd dacă e posibil să punem pe picioare din nou o uzină sau două, să adunăm laolaltă câţiva locuitori.

Inflexibilă, fără niciun minut de relaxare, fără niciun punct slab, iată cum e Olga.

— Aceste trei luni au fost aspre, continuă Jaroslav. Nici măcar nu eram în stare să-mi închipui că ar fi putut să fie atât de aspre.

Ea zâmbeşte.

— În momentul de faţă, eşti recompensat.

Îşi aşază paharul pe masă.

— E o victorie frumoasă, recunoaşte Jaroslav, luând paharul. Încă puţin ceai?

Refuză.

— Să ieşim, vrei?

Urcă împreună scara.

— Atenţie, spune Jaroslav, vreunul din ticăloşii ăştia ar putea să mai tragă încă din vreo fereastră de la subsol.

Tăcerea e grea, vătuită cu zăpadă proaspătă.

Jaroslav dă ordine. Câteva ştafete pornesc în cele patru direcţii, se strecoară printre ruinele caselor.

— Când vor lua sfârşit toate acestea, întreabă el, vei redeveni o funcţionară paşnică?

Olga îl priveşte.

— Iar dumneata, un inginer electrician de studio?

Jaroslav suspină.

— Nu te-ai gândit niciodată că eşti o femeie, Olga?

— Cu siguranţă nu în clipa asta, răspunde ea, fără a-şi întoarce privirea.

Obuzierul mare, instalat în unghiul nord al blocului (dinaintea intrării principale a cumpărătorilor), trage asupra zidurilor care rămân în picioare şi aruncă în aer jerbe de tencuială. Mai multe bubuituri urmează una după alta, iar drapelul cu zvastică se prăbuşeşte în dărâmături.

Jaroslav şi Olga pătrund în ruinele cooperativei Prolet. Un soldat îl strigă pe căpitan. Omul a eliberat una din scările pivniţei.

— Păziţi ieşirea pentru moment, spune Jaroslav. Nimeni să nu coboare.

Sunt degajate după aceea încă două ieşiri, dinaintea cărora Jaroslav postează santinele înarmate cu puşti mitraliere.

Zidul enorm de susţinere stă încă în picioare, sprijinit de zidăria celor opt etaje prăbuşite în jurul său. E o îngrămădire de dărâmături aproape de netrecut.

— Vom intra pe partea cealaltă, hotărăşte Jaroslav.

Amândoi ajung în stradă, după aceea la baricada sud, unde Jaroslav pune să se aşeze un obuzier în poziţie de tragere.

O santinelă îi aduce Olgăi un plic. Generalul o cheamă de urgenţă în cartierul uzinelor.

Jaroslav o priveşte îndepărtându-se cu pasul ei iute. Nici nu s-a întors spre el. Jaroslav se întreabă dacă, peste interesul pe care fata i-l poartă, nu persistă încă şi un pic de dispreţ. Ideea aceasta îl umple de mânie când un steag alb apare prin uşa mică din stânga, ce se întredeschide.

Un ofiţer german, alb la faţă, cu ochii adânciţi în orbite, apare. E cu capul gol, buimăcit.

Jaroslav strigă să se înceteze focul. Ţinând rufa albă în mână, ofiţerul german traversează strada.

Jaroslav înaintează în faţa baricadei. Ofiţerul german se apropie şi încearcă să-şi exprime gândurile în rusă. Jaroslav îl întrerupe numaidecât.

— Puteţi să vorbiţi germana, spune el.

Ofiţerul tresare şi-l priveşte interesat.

— Am ordine, continuă Jaroslav. Capitulare fără condiţii. Prizonierii vor fi trataţi conform regulilor războiului.

— Dumneavoastră sunteţi comandantul? întreabă ofiţerul german.

— Da, cine altul?

— Mareşalul doreşte să vă vorbească.

— Câţi sunteţi acolo înăuntru?

— Şaizeci de ofiţeri dintre care douăzeci şi opt de generali şi trei sute de oameni.

Cei doi ofiţeri se cercetează cu interes.

— Dumneavoastră sunteţi Jaroslav Halivec, spune în sfârşit ofiţerul german.

— Iar dumneavoastră, Walter von Kirshoff.

Walter continuă:

— Ne-am întâlnit ultima dată, acasă la Minnie von Hoffmanstahl, la Berlin.

— Arătam prost în seara aceea, tot pe atât cât şi dumneavoastră astăzi. Tocmai petrecusem şase luni într-o ocnă nazistă, răspunde Jaroslav.

— Suntem separaţi de lume de patruzeci şi opt de ore, reia Walter, după o ezitare. Să fim oare ultimul ostrov?

— Desigur, răspunde Jaroslav oferindu-i lui Walter o ţigară şi dându-i foc să aprindă.

— Ei bine, îl facem să aştepte pe mareşal.

Urmaţi de un locotenent, de un subofiţer şi de doi oameni înarmaţi cu pistoale-mitralieră, Jaroslav şi Walter se îndreaptă spre curte.

Un general aşteaptă, plimbându-se încoace şi-ncolo, întoarcerea parlamentarului. Jaroslav îl salută.

— Trebuie ca toţi prizonierii să iasă în ordine şi să predea armele în timpul trecerii, spune el.

— Vom fi torturaţi? întreabă generalul.

— Pot să vă garantez că nu, răspunde Jaroslav. Cu toate acestea, dacă anumiţi generali sunt răspunzători de crime împotriva populaţiei, vor fi traduşi ulterior în faţa tribunalelor speciale.

Generalul ridică din umeri.

— E bine.

Şi dispare în interiorul rampei.

— Mă veţi scuza, spune Walter, urmându-l.

În curând un zgomot de paşi urcă din subteran. Un grup de generali apare la ieşire. Unul câte unul, îşi aruncă revolverele la picioarele lui Jaroslav, care stă neclintit, după aceea se duc să se îngrămădească în curte, unde un mic detaşament de soldaţi ruşi îi încadrează. Mai mulţi ofiţeri şi soldaţi li se adaugă în curând. Jaroslav pune să se deschidă grila cu două batante, când Walter apare din nou, alergând.

— Toată lumea e aici? Locotenentul va conduce detaşamentul până la baracamentele prizonierilor, ordonă Jaroslav.

— Mareşalul doreşte să vă vorbească, răspunde Walter.

La un semn al locotenentului, defilarea captivilor începe. Aceştia ies din curte, o iau la stânga pe strada pustie. Unii generali îşi lasă capul în jos. Alţii îşi potrivesc monoclul şi iau o atitudine mândră. După ce a ieşit ultimul soldat, Jaroslav se întoarce spre Walter.

— Vă urmez, spune dânsul.

Amândoi se angajează în interiorul rampei. Walter îşi aprinde lanterna de buzunar pentru a le călăuzi paşii, înaintează în linişte prin subteran.

La capătul unui culoar, Walter se opreşte dinaintea unei uşi în care bate.

— Intră, spune un glas.

Mareşalul von Paulus e slab şi palid. Un tic îi chinuieşte obrazul ascuţit.

— Ah! Iată-vă, spune el înălţând capul.

Fixează asupra lui Jaroslav doi ochi limpezi, fără expresie.

— Mareşalul cere, intervine Walter, să nu fie percheziţionat. Nu are alte arme decât revolverul.

Mareşalul aruncă pe masă un revolver de serviciu. Iată-l deci pe faimosul Paulus, care a pus să fie masacraţi trei sute de mii de oameni pentru că Hitler spusese într-un discurs: „Stalingradul va fi luat.” Acest glorios mareşal n-a avut curajul să-şi întoarcă revolverul împotriva lui însuşi. Se predă.

— Mareşalul cere să nu fie arătat populaţiei, adaugă Walter.

— Nu mai există populaţie la Stalingrad, răspunde Jaroslav.

Şi hotărăşte:

— Mareşalul va fi condus într-o automitralieră până la locul de detenţiune.

Paulus e atât de înalt încât trebuie să se aplece pentru a ieşi pe uşă.

În curte, o automitralieră aşteaptă. Un ofiţer rus stă neclintit, lângă portiera deschisă. Mareşalul urcă în maşină. Ofiţerul rus se aşază lângă dânsul, făcându-i semn lui Walter să ia loc în faţă, alături de şofer.

Walter ezită. Se întoarce spre Jaroslav, după aceea înalţă din umeri, ascultă.

Cele trei motociclete care îl escortează pe prizonier bat regulat şi demarează în spatele automitralierei. Grupul dispare la colţul străzii.

Jaroslav rămâne o clipă gânditor. După aceea cheamă un subofiţer.

— Dmitri, du-te acolo înăuntru, cu patru oameni, să te asiguri că n-am uitat pe nimeni. Adunarea peste o oră, în cartierul uzinelor. Trebuie să mă duc să raportez.

Şi pleacă printre ruinele stinse. În mai multe rânduri, trebuie să păşească peste cadavre şi să facă ocoluri mari, pentru că unele case doborâte închid străzile.

Merge repede, cu speranţa că o va reîntâlni pe Olga.

XIX
Primăvara 1943
JEAN ŞI JOE

Fără să-i pese de mitralierele care, ici şi colo, mai trag încă de la ferestre sau din răsuflători, mulţimea a invadat centrul oraşului, într-o îmbulzeală de sărbătoare populară. Împodobită cu flori, asemenea carelor de carnaval, de către femeile în delir, tancurile grele îşi croiesc drum.

Cu miile, steagurile tricolore cu crucea de Lorena s-au ivit la ferestre, ca pentru un ciudat paisprezece iulie.

Din când în când o rafală de mitralieră pârâie şi domină strigătele care se sting pentru a porni din nou şi mai şi.

Din case ţâşnesc germani capturaţi de către locuitori şi predaţi soldaţilor, care îi grupează la colţurile străzilor. Un prim detaşament de prizonieri a fost constituit. Infanteriştii francezi îi încadrează, iar mulţimea îi escortează huiduind şi aclamând.

Tot oraşul, pe stradă, dansează, râde şi plânge.

— Trăiască Franţa! Trăiască de Gaulle!

Acoperiţi de praf, ca învingătorii dintr-o cursă ciclistă, soldaţii francezi, englezi, americani trec de la unul la altul. Fiecare vrea să le dea de băut, de mâncat, să facă dragoste.

Jean se scaldă în acest delir. Îşi închipuie ce va fi în curând, în Franţa, spectacolul Eliberării.

Smulgându-se din braţele care-l strâng, din mâinile care se cramponează, scăpând de femei, de bărbaţi şi de micii arabi care încearcă să se caţăre de-a lungul picioarelor ca pe un stâlp al abundenţei, Jean merge la întâmplare prin Tunis.

Un domn bătrân, decorat, îl înghesuie şi-l strânge plângând.

— Fiul meu, spune dânsul, fiul meu, prizonier de acum trei ani. Lăsaţi-mă să vă sărut pentru el.

Un american zdrenţuit scapă entuziasmului, glumeţ şi uluit: nu mai are niciun nasture la bluzonul de pânză groasă.

Se dansează în pieţele mici, în sunetul fluierului şi al tamburinei. Soldaţii încearcă să scape de bal pentru a-şi ajunge unitatea şi a se lansa în urmărirea rămăşiţelor armatei germane, care fuge spre capul Bon.

Avioane trec şi trec din nou, survolând victoria.

Morţii sunt îngrămădiţi în camioane, răniţii duşi pe brancarde şi mulţimea se îndepărtează cu greu, pentru a-i lăsa să treacă.

— Păcat că Joe nu vede toate astea, se gândeşte Jean.

Izbuteşte să iasă din îmbulzeală şi se înfundă într-o străduţă care duce spre piaţă. Şi-a pierdut şapca şi trebuie să aibă faţa mânjită de ruj de buze.

În linişte, învingătorii curăţă Tunisul, casă cu casă, scoţându-i pe germanii ascunşi în pivniţele de pe străzile calde.

Într-o piaţetă, un jet de apă cântă, la umbra unui minaret. O femeie cu faţa acoperită trece alergând. Stând pe vine, trei arabi micuţi îşi împart nişte „cenţi" dăruiţi de soldaţi şi nişte nasturi smulşi de la tunici.

Dintr-o casba apare un grup de soldaţi germani, cu mâinile sus, înaintea baionetei unui tiralior francez, măsliniu de pe urma campaniei din deşert.

Prin fereastra unei case cu un etaj, de după un muharabieh, se răspândesc muzică şi râsete. Jean se opreşte. N-a dormit de treizeci şi şase de ore. Îl doare un pic inima şi are chef să se culce.

— Hello! Jean! urlă o voce familiară.

Jean a adormit în picioare. Deschide ochii, o clipă închişi. La o fereastră a casei arabe, Joe gesticulează, cu un pahar în mână.

— *Come on, boy! Come on!*[38]

E chiar Joe.

Jean pătrunde în curtea cu lespezi străjuită de colonade, sub care începe scara, pe unde Joe coboară câte patru trepte dintr-odată în întâmpinarea prietenului său.

Joe era obligat să fie la Tunis, astăzi. El va fi până la urmă peste tot unde „se va întâmpla ceva".

Strălucitor şi congestionat, îl introduce pe Jean într-o cameră vastă care îi serveşte drept atelier. Pe nişte şevalete, sunt câteva tablouri, dintre care unele abia schiţate. În jurul unei mese improvizate cu ajutorul unor capre de lemn, trei bărbaţi şi două femei beau extra-dry. Mai multe sticle sunt golite, dar altele îşi aşteaptă rândul în frigiderul întredeschis.

Joe îl prezintă pe *french boy*-ul său tuturor. Cei trei bărbaţi sunt şi ei în civil. E maiorul de administraţie Harold C. Clarck, din serviciul secret american, şi doi francezi, profesorul Legrand, de la universitatea din Tunis şi muncitorul strungar Pougibault. Joe şi Clarck sunt de două luni la Tunis.

---

[38] Vino aici, băiete, vino aici! (engl.).

— Noi venisem să vă pregătim buletinele de încartiruire, băiete. Chiar începeam să spunem că vă faceţi aşteptaţi.

Pougibault mai desfundă o sticlă de şampanie. Una dintre cele două femei, o brună mică şi cu ochii negri, îl urmăreşte cu privirea îngrijorată.

— Nu lăsa să sară dopul, Eugène. Îmi dă palpitaţii, spune ea.

E Suzanne. Încă de acum trei ani, îşi riscă în fiecare zi viaţa transportând, de-a curmezişul Africii de Nord, ordine, manifeste, broşuri de propagandă, ziare clandestine.

Cealaltă femeie i se pare lui Jean a fi agentul secret ideal. Ar trece neobservată chiar şi într-o insulă pustie. E domnişoara Pomme, dactilografă a Rezidenţei şi agent al biroului doi francez.

Se ridică paharele desperecheate pentru victorie şi toată lumea începe să vorbească în acelaşi timp.

Jean contemplă, cu o înaintare buimacă, reuniunea aceasta eteroclită: profesorul universitar, „farmer”-ul din vestul american, dactilografa, muncitorul, tânăra fată de familie şi pictorul suprarealist.

— Ei bine, spune profesorul Legrand, noi o ştergem. Soţia mea trebuie să fie îngrijorată.

Profesorul Legrand, şef local al Rezistenţei, a fugit cu două zile în urmă de acasă pe coş, în momentul în care Gestapoul venea să-l aresteze. Şi-a spart ochelarii în cursul acestei operaţiuni şi, de atunci, priveşte lumea cu ochii miraţi ai unui peşte.

Jean, cu paharul în mână, cercetează tablourile schiţate de Joe, printre care mai multe portrete ale maiorului de administraţie Harold C. Clarck.

— Va trebui încă o dată să las baltă lucrul, suspină Joe. Deşi începuse bine.

Şi arată o pânză în care maiorul Harold C. Clarck zâmbeşte, cu un pahar în mână.

— E tratat liber, continuă Joe, în stilul lui Franz Hals! Trebuie să-ţi spun că, începând de acum şase săptămâni, am avut destul răgaz. Din fericire, domnişoara Suzanne a izbutit să-mi găsească pânze, o paletă, pensule, culori. Un adevărat miracol pe lângă multe altele pe care le-a realizat la Tunis de la o vreme încoace...

Joe ezită.

— De când Franţa continuă războiul, încheie domnişoara Suzanne.

Profesorul Legrand, dornic să-şi liniştească soţia, pleacă, luându-i cu dânsul pe Pougibault şi pe domnişoara Suzanne.

Jean consideră că el însuşi trebuie să se ducă să primească ordine.

— Ordinele, băiete, eu le dau, spune Joe desfundând o nouă sticlă. Nu se va putea spune că le-am lăsat în urma noastră. Acestea sunt ordinele.

Şi clipeşte din ochi.

— Ai o supărătoare tendinţă de a uita ca eu sunt colonel, căpitane Breuil.

Maiorul de administraţie Harold C. Clarck se lasă pradă unui acces de ilaritate atât de comunicativă încât domnişoara Pomme, Joe şi Jean sunt apucaţi de un râs nerod, plin de mulţumire.

— Cu toate acestea, domnule colonel, îl sfătuieşte Jean, ar trebui să faci un tur în oraş. Merită să arunci o privire.

— Ar trebui să fii dracul în persoană ca să pui mâna pe generalul Alexander, conchide Joe.

Trei ore mai târziu, un automobil american îi duce pe Jean, Joe şi Clarck pe teren.

Joe şi Clarck au avut, la sediul Rezidenţei, convorbiri felurite cu nişte ofiţeri englezi, francezi şi americani. Jean, aşteptându-i, a dormit într-un fotoliu din salonul de aşteptare. Joe l-a trezit cu o lovitură amicală.

— Te simţi în stare să petreci încă o noapte albă?

— Da, dacă mănânc ceva, răspunde Jean ridicându-se.

— O. K., spune Joe. Plecăm spre Londra.

— Londra?

— Cred că de data asta am prins ocazia s-o văd pe Anny, dacă nu mă azvârliţi în cazanul vrăjitoarei, a tras Joe concluzia.

I-a telefonat lui Anny de la Croydon. Şi-a găsit chiar timp să se bărbierească şi să facă un duş. Înainte de-a sări într-o maşină, el i-a dat întâlnire lui Jean pentru cină, în Soho bineînţeles.

E o dimineaţă de primăvară englezească, verde şi aurită. Trezită brusc din somn, Anny a pregătit felii de pâine prăjită şi slăninuţă pentru breakfast. După aceea şi-a făcut toaleta şi a îmbrăcat frumoasa rochie imprimată, pe care o cumpărase, anul

trecut, pentru întoarcerea lui Joe. Evident, n-a avut vreme să se ducă la coafor. Însă nu la ondulaţiile ei se va uita Joe.

Iată-l că soseşte, superb în uniforma lui de colonel, cu decoraţiile înşirate pe piept.

Şi Anny, atât de calmă şi atât de sigură de ea până atunci, se pune pe plâns. Ştie că este urâtă, când plânge. Se strâmbă atât de caraghios!

Joe are un aer teribil de mulţumit. O ia pe Anny pe genunchii săi, o sărută şi o alintă.

După aceea, o bună bucată de vreme nu găsesc nimic să-şi spună. Mai apoi, Anny e aceea care vorbeşte. Are atâtea lucruri de povestit, despre ea, despre război, despre Londra, despre prietenele ei. Tot cartierul Kolburn îl aşteaptă pe colonelul Smith. Anny va organiza un ceai. Şi apoi, Joe va trebui să se arate în lumea Artelor Frumoase, pentru a închide gura confraţilor, în cea mai mare parte nişte învârtiţi, rămaşi în spatele frontului.

Joe îşi bate joc de vecini şi de confraţi. El a venit ca s-o vadă pe Anny, şi, de asemenea, pe generalul de Gaulle, cu care are o întâlnire în cursul după-amiezii. Probabil că va trebui să-l întâlnească şi pe Mister Eden şi poate chiar pe Churchill însuşi. A venit pentru a se ocupa de problemele franceze, care nu merg chiar foarte bine, în ciuda victoriei de la Tunis.

Poate că, totuşi, amintita victorie va ajuta să se aplaneze dificultăţile. Joe are unele lucruri de spus în această problemă. Însă nu lui Anny i le va spune. Ei are alte lucruri să-i spună. De exemplu, că e încă şi mai frumoasă decât îşi amintea el şi că e fericit că a luat-o în căsătorie.

Anny e încântată. Joe a uimit-o întotdeauna. Însă acum e altfel. A devenit un om care o intimidează grozav.

Londra! Jean a căscat gura prin oraşul însorit. A rătăcit prin Regent Park, a mers în jos pe Piccadilly. Suflul victoriei trece pe străzi şi peste parcuri. Întâlneşti pretutindeni case prăbuşite, răni căscate. Dar străzile sunt pline de soldaţi voinici, englezi, americani şi de asemenea francezi, iar civilii au aerul atât de sigur de ei înşişi, de Marea Britanie şi de Imperiu!

Jean are întâlnire cu Joe într-un bar de pe Strand. Ajuns cel dintâi, profită de acest lucru pentru a-i scrie o lungă scrisoare Madeleinei, o scrisoare din Anglia, ca altădată. Dar astăzi, e a

doua zi după victoria de la Tunis. Mâine, va veni rândul Europei, al Franţei... al Parisului!

Iată-l pe Joe, splendid, şi pe blonda Anny. Vor merge să cineze în micul restaurant francez din Soho, ca pe vremea convalescenţei lor.

E un dineu *à la française*, cu mazăre verde îndulcită şi vânat de iepure în sos de vin şi arpagic. Joe are un aer misterios, ca întotdeauna când îi vine o idee.

— Am vorbit despre tine, adineaori, căpitane Breuil, spune el în sfârşit când chelnerul în haină albă aduce „cafelele-filtru”, da, am petrecut după-amiaza la cartierul general al generalului de Gaulle.

— L-ai văzut? întreabă Jean cu emoţie.

— Da. Va pleca spre Alger. Cred că voi călători cu el. Problemele Franţei trebuie să se aranjeze. E ceva urgent.

— Să pleci, strigă Anny. Oh! Joe!

— Cred că nu vrei ca eu să rămân la Londra şi problemele Franţei să nu se aranjeze.

Diferendul dintre generalul de Gaulle, vizionarul din 1930, gloriosul combatant din 1940, – omul care a îngăduit Franţei să ridice capul a doua zi după ruşinoasa capitulare, – omul al cărui nume are valoarea şi prestigiul unui simbol, şi generalul Giraud, instalat de către americani la comandamentul armatei franceze din Africa de Nord, a ajuns la punctul culminant. Giraud n-a făcut nimic pentru a-i înlătura pe oamenii de la Vichy. Jean exclamă:

— Eu nu-i înţeleg pe americani. Franţa odată intrată în război, înseamnă de Gaulle!

Joe se uită la el:

— Trebuie să judecăm la rece, cu diplomaţie. Trebuie să contăm pe generalul Catroux ca să aplaneze dificultăţile.

— Dar, strigă Jean, de Gaulle e intransigent pentru că are dreptate! El nu vrea să pactizeze asupra nici unui punct cu ticăloşii care au executat ordinele nemţilor, transmise prin Vichy!

Joe înalţă capul:

— M-am gândit că ţi-ar plăcea să faci un tur la Paris.

Jean tresare, buimăcit.

— La Paris?

— Sunt unele lucruri de pus la punct cu mişcările de Rezistenţă.

Jean murmură:

— La Paris!

Joe râde:

— Dacă doreşti, vei face parte din transportul următor.

Jean sare.

— Dacă vreau! Mai întrebi!

— Mi-am dat întâlnire pentru mâine cu cineva care te va pune la curent cu situaţia. De altfel, nu vei pleca singur...

Jean se ridică, şi, pe deasupra mesei, îl sărută pe Joe. Apoi o sărută şi pe Anny.

— Fir-ar să fie, Joe, eşti un tip afurisit de cumsecade.

— Asta se va întâmpla în prima noapte cu lună, precizează Joe.

XX
Primăvara 1943
GEORGES

Întâlnirea are loc în piaţa Morand, în grădină, la stânga statuii. Georges a venit pe jos. E frumos afară. Ceaţa matinală s-a risipit puţin câte puţin, dezvăluind Fourvières şi, pe deasupra cotului Saônei, admirabila panoramă de la Croix-Rousse.

Lyonul a declarat război. În fiecare zi, un nou atentat pulverizează un birou de recrutare pentru munca forţată în Germania, sau pune capăt strălucitei cariere a unui „colaborator”.

Lyonul e un centru al Gestapoului, Georges nu poate să pună piciorul pe peronul gării Perrache, fără a încerca o îngrijorare de nespus. Nu pentru că ar fi deosebit de sperios. Dar simte dându-i târcoale o primejdie ascunsă a cărei obişnuinţă n-o are încă.

Cei din Rezistenţă au ales Lyonul drept creier al zonei din sud. Rezistenţa s-a organizat lent. Cei dintâi doi ani au fost animaţi de bunăvoinţe anarhice, după aceea au început fuziunile de energii paralele. Însă M.U.R., grupare a principalelor Mişcări din fosta zonă liberă, e de dată foarte recentă. Pentru că linia de demarcaţie a jucat un rol important şi în acest domeniu, existau prea puţine contacte între mişcările din fosta zonă liberă şi acelea din fosta zonă ocupată.

Legătura fiind în sfârşit stabilită de către Max între mişcările din zona de sud şi din zona de nord, iar fuziunea realizată între organizaţiile zonei de sud, Rezistenţa a văzut sporindu-i forţele, dar în acelaşi timp mărindu-se şi primejdia. Laval a pus poliţia franceză la ordinele Gestapoului. Există denunţătorii. Există tortura.

Acest război necruţător, condus din Lyon şi din Paris, a luat proporţii considerabile: Armată secretă, care se instruieşte cu arme paraşutate, introducere de acoliţi în serviciile publice (N.A.P.-ul) având oameni siguri în fiecare minister, în fiecare prefectură, în fiecare serviciu, reconstituire a C.G.T.-ului, organizare de „maquis”-uri pentru cei refractari faţă de munca în Germania, presă clandestină difuzând de-a curmezişul Franţei mai mult de un milion de pagini pe lună, cu ajutorul valizelor transportate de anumiţi călători cu aparenţă inofensivă, în sfârşit „reţele” de informaţii.

Rezistenţa este o muncă de Penelopă. Organismele sale sunt în mod constant amputate, dacă nu chiar decapitate, prin arestări sau prin dispariţii necesare. Trebuie să începi de la capăt, să reiei contacte, să reîntâlneşti oameni, să repartizezi din nou sarcinile.

Georges Merlin se gândeşte la toate acestea în timp ce trece Ronul, umflat şi învolburat.

Georges este fericit să-l revadă pe Corvin. I-a fost foarte greu să dea de el, pentru că regiunea marsilieză a fost decapitată cu prilejul unei razii a Gestapoului.

Deoarece Corvin devenise unul dintre şefii Rezistenţei, Georges vine să-l întrebe ce are de gând cu el. Încă de acum cinci luni, nu i s-au încredinţat decât misiuni derizorii. Georges vrea să fie utilizat, sau, dacă nu, să fie trimis „acolo”. Inactivitatea între zidurile fabricii sale adormite, hoinăreala pe străzile Marsiliei, devenită cazarmă germană, îl doboară de-a binelea.

De la necazurile avute cu hotelul Majestic, fabrica a fost luată. Organizaţia Todt munceşte să repare stricăciunile provocate de R.A.F. Cât despre Beauvallon, nimeni nu mai pune piciorul acolo, deoarece Gabrielle a devenit imposibilă de când cu ocupaţia italiană. Nu se gândeşte decât să-şi înfoaie penele, ca păunii, pe plajă, dinaintea ofiţerilor. Lui Georges îi este frică să deschidă gura în faţa ei. I s-a raportat chiar că relaţiile Gabriellei cu un anume tânăr căpitan italian sunt foarte precise. Georges e agasat la gândul că, în ziua victoriei, Gabrielle va trebui să fie tunsă în cap, ca şi toate târfele care au întreţinut relaţii cu inamicul.

S-a gândit să divorţeze. Dar la ce bun? Va trimite copiii, care sunt amândoi în pensiune la Marsilia, să-şi petreacă vacanţa mare la unchiul său Faveraux, fratele mamei sale, în Périgord. A înştiinţat-o despre asta pe Gabrielle, care n-a protestat. A hotărât de asemenea să strângă şurubul în ceea ce priveşte stilul de viaţă de la Beauvallon.

Corvin e în avans. Cu capul gol, cu părul în dezordine (prin care îşi trece întruna mâna stângă), cu sprâncenele stufoase şi cu bărbia voluntară, cercetează oamenii care trec. A scos dintr-un buzunar o bucată de pâine pe care o fărâmiţează pentru păsări. Privirea lui iute descoperă silueta vechiului său prieten Georges. E mulţumit. Nutreşte pentru Georges toată afecţiunea

de care este capabil. La fel de violent pasionat pe cât de puţin sentimental, Corvin nu are decât o duioşie: Georges.

Şi iată-l pe Georges, cu mutra lui de treabă, privirea ironică şi pălăria gri.

Fără efuziune, cei doi bărbaţi îşi strâng mâna, după aceea René apucă braţul lui Georges şi-l trage după el pe chei.

— Vino cu mine, am întâlnire în Place du Pont.

Tot plimbându-se de-a lungul Ronului şi al bulevardului Libertăţii, Georges deschide capitolul doleanţelor. Însă Corvin îl întrerupe curând.

— Destul. Rezistenţa nu e o organizaţie de huzur pentru industriaşii aruncaţi în şomaj prin raţionalizare. Totuşi i-am vorbit de tine lui Pascal. Sunteţi atât de deosebiţi pe cât este cu putinţă, ceea ce constituie condiţia esenţială pentru o bună colaborare. Pascal e un soi de sfânt. Ceea ce nu înseamnă că-i lipsit de energie. Are obiceiul să se repeadă cu camioneta lui, plină de broşuri, de manifeste şi de ziare clandestine, peste barajele de poliţie.

Apoi adaugă:

— Vei lua masa cu el. Are nevoie de un om în genul tău pentru a stabili anumite contacte.

Corvin a-a uitat la ceas şi a iuţit pasul. Din întâlnirile de la marginea pieţelor în întâlnirile de la colţurile de stradă, îşi ţese, zi după zi, pânza minuţioasă, de-a curmezişul *traboulelor*, pasajele acoperite lyoneze.

Corvin e vesel. Prezenţa lui Georges îi produce întotdeauna acest efect psihic. Pe vremea când Corvin era mereu îngrijorat, Merlin îi comunica un pic din certitudinea, din aplombul său.

De când s-a pus un preţ pe capul său, de când fiecare faţă este o ameninţare, Corvin încearcă o anume plăcere de-a trăi pe care n-o cunoştea odinioară (şi cât de efemeră încă!) decât atunci când îi reuşea o experienţă sau înainte de a începe o alta (pentru că, în materie de ştiinţă, fiecare descoperire nu face niciodată decât să temporizeze problema, pe când în acţiune, totul este deîndată hotărât).

Cel mai nostim e că pramatia asta de Georges, care părea că stă înfipt în pământ cu amândouă picioarele, a devenit un fel de Chatterton de ciocolată.

Lăsând braţul prietenului său, Corvin îi trage pe umăr o lovitură amicală destul de tare.

— Ai să stai la masă cu Ioana d’Arc şi cu sfântul Francisc, băftosule!

Corvin îl derutează pe Georges prin jovialitatea lui neaşteptată.

— Şi frumoasa Gabrielle?

Georges face o strâmbătură.

— Vorbesc despre asta cât mai puţin cu putinţă... Spune-mi, acest Pascal, ce fel de om e?

— Foarte tânăr... un politehnician... foarte inteligent... Destul de pudic pentru a părea ironic... Condamnat la moarte ca şi mine, pentru o lovitură pe care am dat-o împreună şi pentru care am fost denunţaţi sub adevăratele noastre nume.

Georges tresare.

— O lovitură? Denunţaţi?

— Da, spune Corvin cu simplitate. Am doborât un comisar de poliţie.

Şi ridică din umeri.

— Un ticălos la ordinele Gestapoului. Cunoştea prea multă lume. Începeau arestările, înţelegi?

— Nu te scuza, spune Georges.

Corvin încreţeşte fruntea, ca şi cum şi-ar fi potrivit un microscop sub arcada sprâncenelor.

— N-am intenţia.

În Place du Pont, la oprirea tramvaiului, o fată tânără, aproape o puştancă, aşteaptă citind *Sept Jours*. E atât de subţire, trăsăturile sale sunt atât de fine încât adesea trebuie să treacă neobservată. Totuşi figura ei e de o puritate miraculoasă, ca şi privirea.

Georges e intimidat, când Corvin îl prezintă drept domnul Suchard (e pseudonimul pe care şi l-a ales din cauza ciocolatei).

— Domnişoara Geneviève, licenţiată în ştiinţe şi, la fel ca mine, în întrerupere de Universitate.

În tăcere, se îndreaptă toţi către strada Paul-Bert. În odăiţa din fund a unui mic restaurant, câţiva tovarăşi se reîntâlnesc uneori pentru a lua masa de seară sau dejunul.

— Un lucru stupid în fond, mesele astea în colectiv, spune Corvin. Dar cum să faci altfel? Faptul că te simţi cu coatele pe masă îţi dă o oarecare forţă.

Şi adaugă:

— Patronul are un parabellum în sertarul de la casă şi se poate ieşi prin curte.

În sala din fund, un cuplu necunoscut îşi termină cina, ceea ce pricinuieşte o conversaţie monotonă asupra ultimelor filme, a dificultăţilor de aprovizionare etc.

Merlin n-o părăseşte din ochi pe Geneviève. Nu şi-ar fi închipuit că o fiinţă poate fi atât de fragilă şi atât de încântătoare în acelaşi timp. Lui i-au plăcut întotdeauna femeile strălucitoare, care stârnesc rumoare, care lansează moda. Astfel Gabrielle, Colette (care a dispărut în mod misterios şi n-a mai răspuns la scrisorile sale), se asemănau între ele în mai multe puncte şi aminteau, fiecare, anumite trăsături ale lui Suzon Grosvois, devenită vedetă la Hollywood, se pare, unde a fugit cu Goldschild, încă de la armistiţiu. Iată una dintre formele cele mai frecvente ale fidelităţii masculine.

Această Geneviève ar putea semăna mai curând cu un înger. Nişte sâni foarte mici, pulpe cambrate, un nas scurt, păr şaten strălucitor sub bereta ei de studentă pe care a scos-o înainte de a se aşeza, scuturându-se ca un fox.

Când o priveşte, Georges încearcă o emoţie pe care nu caută s-o analizeze. Ar putea fi tatăl ei. I-ar fi plăcut ca Jeanine să fie astfel. Dar vai! îi seamănă leit Gabriellei, creatură din carne şi suflet puţin.

Pentru că au hotărât să înceapă masa fără să-l aştepte pe Pascal, îngerul manifestă un apetit de optsprezece ani. Georges se întreabă ce poate să facă o fată atât de mică în războiul clandestin. Acestea sunt jocuri care ar trebui să fie interzise copiilor.

Deoarece cuplul vecin a plecat, conversaţia se însufleţeşte în absenţa chelneriţei, a cărei sosire provoacă zone de tăcere.

Geneviève se uită mereu la ceas. Este îngrijorată pentru Pascal, exactitudinea însăşi. Acesta a transportat, azi-dimineaţă nişte „hârtie”, de la tipografie la depozit, unde se face repartizarea în valize a exemplarelor de ziar, pornite apoi prin însoţitori în centrele regionale.

Pascal are un permis de circulaţie care prezintă toate aparenţele autenticităţii, dar este de ajuns să dea peste un funcţionar însărcinat cu ordinea care să fie ceva mai curios. E multă vreme de când Geneviève i-a cerut lui Pascal să nu mai facă el această muncă de livrare. E nevoie de el pentru dirijarea

tipografiei clandestine, unde el însuşi scrie, pune în pagină, stereotipează, trage, asistat de doi tipografi. Dar Pascal are cusurul că nu se bizuie decât pe el.

În sfârşit, soseşte. Gazogenul său a avut o pană. E un tip înalt, subţire, cu părul lung. Poartă o mică mustaţă strălucitoare. E greu să-i dai o vârstă.

Mănâncă în grabă.

— Dânsul e Suchard, despre care ţi-am vorbit, prezintă Corvin.

Pascal, mestecând mereu, îl cumpăneşte pe Georges dintr-o privire. Are nişte ochi şireţi. Vorbeşte cu o ironie constantă, ceea ce constituie felul său de a brava.

Totul la el vădeşte o educaţie rafinată, corectată în mod voluntar de o oarecare afectare boemă. E un fiu de mare burghez care astăzi e un *outlaw* – în loc de inginer miner.

Georges aude vorbindu-se despre dificultăţile pe care le întâmpină între ele organizaţiile, despre neînţelegerile unora, despre ambiţiile personale ale altora. Parcă l-ar supune cineva unor duşuri reci.

Liniştită în legătură cu soarta lui Pascal, Geneviève a început din nou să mănânce cu multă poftă.

— Ei bine, spune Corvin, uitându-se la ceas, trebuie să plec. Am întâlnire cu Badaud în legătură cu afacerea Guy.

— Afacerea Guy continuă? întreabă Pascal.

Guy e un curier care a fost „făcut” de către Gestapo şi care a ieşit din închisoare, după puţine zile de detenţiune, ceea ce-i semn rău. Guy şi-a schimbat desigur stăpânii. Despre organizaţie, Guy nu cunoaşte din fericire mare lucru. Câteva cutii de scrisori, care au fost abandonate. Unul sau două plantoane, care au fost imediat îndepărtate din Lyon, iar după aceea pe Philippe şi pe Badaud. Asta-i prea mult.

— Va mai trebui să-l instalăm şi pe Suchard, spune Corvin.

— A doua cameră a lui Philippe e liberă, propune Geneviève.

Are cel mai luminos zâmbet pe care l-a văzut vreodată Merlin. Un zâmbet de madonă. Până în clipa asta, Georges clasa femeile în două categorii, cele cu care te culcai şi celelalte. Iar acum descoperă o fiinţă în afară de serie, o fiinţă încântătoare pe care dorinţa fizică n-ar putea s-o atingă şi care este totuşi plămădită din carne, judecând după apetitul ei.

— Dar nu-l cunosc pe Philippe şi nici adresa lui, spune Georges.

Toţi trei râd. Nu se ajunge la Philippe aşa, cât ai bate din palme.

— Mă întâlnesc cu el la ora cinci, spune Geneviève. Îl voi aduce la ora şapte în gara Saint-Paul. Fiţi acolo. Se ajunge acolo cu 2 sau cu 3.

Pascal şi Corvin se ridică. Se aduce nota pe care Merlin vrea s-o achite. Fiecare protestează. Trebuie să se împartă în patru, după tradiţie.

— Bun, conchide Pascal, domnule Suchard, sunteţi omul meu.

Merlin se gândea că produsese o impresie dezastruoasă, pentru că nu spusese nimic inteligent, intimidat de acest mediu nou şi de această fată stranie.

— Mâine dimineaţă, Geneviève şi cu mine pregătim numărul viitor, la Honorine. Spuneţi-i lui Philippe să vă conducă acolo, către ora unsprezece. E mai bine ca Philippe să părăsească Lyonul, câtă vreme afacerea Guy nu e rezolvată. Va pleca la Paris cu dumneavoastră. Aveţi o fotografie pentru carnetul dumneavoastră de identitate? Geneviève se va întâlni deîndată cu tovarăşa noastră de la acte false.

Georges tocmai are o fotografie tip identitate într-un colţ al portofelului.

Fiecare pleacă la rândul său. Corvin îl găseşte pe Badaud sub copacii din piaţa Bellecour, dinaintea sindicatului de iniţiativă.

Badaud e un militant sindicalist care şi-a făcut studiile în timpul Frontului popular. Talie mijlocie. Frunte foarte înaltă, cap un pic prea mare pentru un corp robust totuşi. De la întoarcerea sa din război, unde a fost distins, el, fostul militant, însemnat cu roşu de către serviciile armatei Daladier, cu o citare prin ordin de zi pe armată, Badaud e în ilegalitate. A fost condamnat în contumacie la muncă silnică pe viaţă şi i s-a ridicat naţionalitatea franceză.

Badaud a fost sufletul rezistenţei muncitoreşti în cursul anului 42. A obţinut de la Londra fabricarea masivă a cartelelor de aprovizionare, a tichetelor de pâine pentru miile de dezertori. Furier al războiului secret, birou de plasare clandestin, muncitorii desemnaţi pentru plecarea în Germania au devenit cu zecile de mii, mulţumită lui, agricultori paşnici, în satele cele mai îndepărtate ori s-au alipit la cele dintâi „maquis”-uri.

Această activitate, eficientă, Badaud o duce cu un calm imperturbabil. Are un pat la Lyon, acasă la Philippe. Însă nu doarme acolo niciodată mai mult de o noapte sau două pe lună. Celelalte douăzeci şi nouă de nopţi le petrece pe calea ferată. Rezistenţa sa la oboseală este incalculabilă. Singura lui slăbiciune e pofta sa de mâncare. Badaud dezlănţuit e un soi de Gargantua. Dar se poate mulţumi şi cu un codru de pâine şi un pahar de apă la fiecare douăzeci şi patru de ore.

De câteva luni, Badaud s-a consacrat fuzionării dintre C.G.T., ameninţată, şi C.G.T.U. clandestină. Aceasta este marea lui inspiraţie. C.G.T. a fost dizolvată şi înlocuită prin „corporaţiile” după moda fascistă şi o cartă a muncii tip evul mediu. Jouhaux se află la închisoare. Puţin câte puţin, la început cu timiditate, după aceea în mod rapid, C.G.T. s-a redresat. În curţile uzinelor, în cafenele, în ateliere, unul câte unul, Badaud şi emisarii lui îi sudau verigile.

Pe de altă parte, comuniştii, care la începutul războiului fuseseră excluşi din C.G.T., îşi reluaseră propaganda în sânul clasei muncitoare, sprijinindu-se pe intrarea U.R.S.S. în conflict. Badaud văzuse, cu îngrijorare, două C.G.T.-uri de nuanţe politice diferite restructurându-se.

De atunci, nimic nu i s-a părut mai urgent decât reconstituirea C.G.T., unită din 1936. Visează la o confederaţie unică a muncii menită să-i adune la un loc pe toţi muncitorii din Franţa. A şi început negocierile. A eşuat şi a pornit din nou. A făcut apel la Franţa combatantă care i-a trimis de la Londra un arbitru. Primul birou s-a constituit. Datorită lui. Nu se poate spune că nu-i mândru de ea. De azi înainte se va mulţumi să fie slujitorul clasei muncitoare. Şi-au dat întâlnire pentru a discuta chestiunea Guy. Se spune că Guy, escortat de un agent discret al Gestapoului, stă la pândă în gara Perrache, unde semnalează noului său confident mutrele cunoscute. Mutrele, pentru că numele se schimbă.

Badaud nu dădea multă importanţă acestor bârfeli, însă două plantoane au fost arestate ieri. Trădarea lui Guy nu mai poate fi pusă la îndoială. Iată ceea ce avea Badaud să-i spună lui Corvin. El pleacă în seara asta la Paris, unde va avea o întrunire importantă, mâine. Nu va lua trenul la Perrache ci la Vaise, ceea ce va avea inconvenientul de a-l face să petreacă o mare parte din noapte în picioare pe culoar. Delaţiunile lui Guy riscă să se

extindă. Max, care e la Londra, se va întoarce din moment în moment. Vor putea oare să-l prevină la timp? Max poate foarte bine să iasă din gară şi să se lase cules ca o floare.

— Bine, spune Corvin. Totul e să punem mâna pe acest Guy, despre care eu n-am nicio idee. Îl voi vedea pe Schrick numaidecât.

Ca doi prieteni care s-au întâlnit din întâmplare, Badaud şi Corvin se despart. Acesta porneşte în căutarea lui Schrick, pentru a vedea cum se va putea aranja cazul plantonului Guy.

Georges, după dejun, s-a dus la frizer. A apelat chiar la manichiuristă, ca odinioară. După aceea a pierdut un ceas la cinema, moţăind în faţa unui film stupid.

După ce şi-a luat valiza de la biroul de bagaje, cu faimosul tramvai 7, sufletul circulaţiei lyoneze, ajunge în avans la gara Saint-Paul. E o gară mică, agăţată de colina Fourvières, dinaintea funicularului. Rare trenuri pleacă de aici, către vreo periferie obscură. Georges rătăceşte prin hol, pândeşte scările. Se simte pierdut. Nu are, cu toţi oamenii aceştia, decât slaba legătură a unei întâlniri cu Geneviève.

Aceasta soseşte curând, oferind la colţul străzii profilul său ireal. Philippe nu va întârzia. Cel mai bun lucru ar fi să ia, mai devreme, biletele pentru Tassin-la-demi-lune, Philippe fiind omul ultimului minut, care nu pierde niciodată trenul.

Un taxi face un viraj impecabil. Un bărbat tânăr ţâşneşte din el. E înalt şi suplu. Poartă o pălărie rotundă. Scoate din maşină o raniţă uriaşă, pe care o târăşte penibil în sus pe scări.

— Iată-l pe Suchard, spune Geneviève. Iată-l pe Hachette. Şi acum, eu vă las. Am treabă.

Şi pleacă, imaterială.

— Ariel, spune Georges.

Philippe (zis Hachette) zâmbeşte. Îşi ridică raniţa.

— E ultimul tren, spune el simplu, să nu-l pierdem.

Vagon de clasa a doua, înţesat. Un domn citeşte *Pariser Zeitung*, ajutându-se cu un dicţionar. Tunel.

Când cobori la Tassin-la-demi-lune, te simţi ca la ţară. Aerul e tare. Există şi nişte grădiniţe. Merlin trage aer în piept. Lyonul îl apăsa.

— Cât de bine te înţeleg, spune el, că locuieşti aici.

— Nu locuiesc aici, spune Philippe.

Îl priveşte pe Merlin cu o curiozitate nepăsătoare, târându-şi mereu povara. Georges îi propune să-l ajute, dar Philippe refuză.

— E la doi paşi. Am o pereche de cearşafuri curate în dulap.

O vilă discretă, într-o grădină. La primul etaj, un mic apartament mobilat. Două încăperi şi o baie.

— Eşti acasă la dumneata, spune Philippe, lăsându-şi povara jos. Ne vom duce să cinăm pe bulevard. Un restaurant modest, excelent. N-avem prea multe de ales. Dar e destul de asortat pentru momentul de faţă. Patroana face nişte ouă la capac care înoată în unt. Ca să-ţi fie regulă de conduită, aici eu sunt Lestrade, dar la restaurant sunt cunoscut sub numele de Dupont. Te vei descurca.

La Hôtel du Commerce, Georges şi Philippe-Lestrade-Dupont-Hachette cinează între patru ochi. Patroana are pentru Philippe amabilităţi materne. Ouăle la capac sunt un deliciu. Friptura de viţel nu se lasă nici ea întru nimic mai prejos.

Sub o aparenţă – şi chiar o afectare – nepăsătoare, Philippe dispune de un curaj imperturbabil. N-a acceptat niciodată înfrângerea. După demobilizare, a făcut saltul direct în Rezistenţă.

A fost crescut în seră, copil răsfăţat, făcut la bătrâneţe. Îi plac muzica şi poezia. De doi ani, conduce difuzarea ziarelor clandestine. Vizitează, regiune după regiune, Franţa de Sud, îndemânatic în a detecta omul sigur, colaboratorul discret. Plimbă cu sine, în aceste călătorii, o nostalgie aparentă, gustul după traiul bun, care-l conduce spre restaurantele bune şi vagoanele de dormit. Se teme mai puţin de Gestapo cât de o cină proastă şi un compartiment de-a treia. Reţelele se rup una după alta. Trebuie, fără încetare, s-o iei de la capăt. Aşa că o ia de la capăt. Din ironie şi-a luat numele de Hachette. Căci este agenţia Hachette a Rezistenţei. Ziarele clandestine circulă, sub nasul agenţilor Vichy-ului şi ai Gestapoului, din îndemnul său.

Nu vorbeşte niciodată despre război (despre al său ori despre al altora) decât pentru a afişa un scepticism obosit. Doi oameni se bucură de trecere în ochii săi: de Gaulle şi Frenay, şeful mişcării Combat, „un om căruia nu-i este frică să hotărască”. Diferendele dintre „tendinţe” au accentuat această oboseală morală.

Geneviève, Pascal, Corvin... În seara asta, Philippe. Ei nu sunt decât patru printre alte mii. Nu poţi fi descurajat în ceea ce

priveşte soarta unei ţări care, în vreme de nenorocire, vede răsărind, venite din orizonturi atât de îndepărtate, asemenea energii, asemenea eroism. Georges se bucură că luptătorii aceştia nu sunt cornelieni, că Pascal e un tip cu capul în nori, iar Corvin un ingenuu, că Geneviève nu e decât o fetiţă şi că lui Philippe îi plac ouăle la capac. Dincolo de firile lor deosebite, de divergenţele dintre ei, de slăbiciunile lor, o mare idee îi uneşte, iar aceasta este Franţa, despre care ei nu vorbesc niciodată.

La cafea (pentru că patroana le serveşte cafea veritabilă cu zahăr) Georges îl chestionează pe Philippe despre Geneviève, „femeiuşca asta nostimă”.

— O puştancă, spune Philippe. Dă-i mâine o mitralieră, şi-o să tragă. Pascal spune că ea e Ioana d’Arc a noastră. Acum trei luni, s-a dus să-l aducă, înarmată cu un ordin fals de punere în libertate provizorie al Kommandanturii din Lyon, pe unul dintre tovarăşii noştri de la închisoarea din Châlon aflată în mâna nemţilor. Şi l-a adus. Ea nu găseşte acest lucru extraordinar.

Philippe adaugă zâmbind uşor:

— De când e îndrăgostită de Corvin, ea e aceea care transportă plasticul în poşeta ei micuţă.

— Îndrăgostită?

— Numai el nu bănuieşte nimic, încheie Philippe cerând nota de plată.

Un pat moale, o carte cu poeme de Aragon şi liniştea câmpiei. Georges Merlin adoarme, cuprins de euforie.

Dimineaţa, Philippe îl scutură.

— O surpriză. Am dibuit în sacul meu un chec pe care l-am cumpărat la Chambéry. Ceaiul e gata.

Philippe şi Georges iau, la Demi-Lune, troleibuzul, după aceea, la Pont-Mouton, un tramvai.

— Vei cunoaşte, spune Philippe, una dintre cele mai hune cutii de scrisori ale noastre, domnişoara Donadieu.

Pe o stradă paşnică, aproape de gara din Part-Dieu, o dugheană cu vad nu tocmai bun oferă câteva flori de Savoia şi seminţe în săculeţe. La sunetul clopoţelului de la intrare, domnişoara Donadieu apare dinspre odăiţa din fundul prăvăliei. E o femeie durdulie, cu faţa blajină.

— Ah! Tu eşti, dragă Phil, spune dânsa. Sunt îngrijorată.

Domnişoara Donadieu e o fată bătrână timorată. Meritul curajului său e cu atât mai mare.

— Iar îmi aduci pe cineva? Doar ţi-am spus clar. Sunt doi, acolo sus. Cu arestările astea! Planche a fost prins când s-a sculat din pat şi Grumeau în gara Perrache.

— Guy nu te cunoaşte, sper? întreabă Philippe.

Domnişoara Donadieu îşi face repede semnul crucii.

— Asta mai lipsea... Măcar dacă ai fi sigur că aliaţii o să debarce în curând, te-ai resemna să petreci câteva săptămâni la închisoare. Dar dacă treaba asta trebuie să dureze ani de zile, brrr!

Un suspin face să se clatine pieptul enorm al domnişoarei Donadieu.

Philippe îl împinge pe Georges spre odăiţa din fundul prăvăliei, în timp ce domnişoara Donadieu, prin vitrină, aruncă o privire îngrijorată asupra străzii pustii.

— În faţă, la Margot, era o maşină de la Luftwaffe, spune ea gâfâind.

— Gestapoul nu se plimbă în automobilele de la Luftwaffe, o linişteşte Philippe, se serveşte de maşinile franceze înmatriculate la Paris. Nu te speria, Honorine.

Pe scara în spirală, îi şopteşte lui Georges:

— Face în pantaloni de dimineaţă până seara şi de seara până dimineaţa. De doi ani. E nemaipomenită.

În mica sufragerie de la etajul întâi, Pascal şi Geneviève lucrează. Pascal pregăteşte titlurile ziarului, calculând semn cu semn rândurile necesare, în timp ce Geneviève, sârguincioasă, bate articolele la maşină.

Pascal înalţă capul.

— Bună ziua!

— Maica Donadieu e în mare încurcătură.

— Suntem prea mulţi, asta-i sigur, spune Pascal cufundându-se din nou în calculele sale tipografice asupra corpului de literă „cicero”.

— Sper că nu-mi pregăteşte o marfă proastă de lux? întreabă Philippe, lăsându-se-să cadă în unicul fotoliu pe care mai întâi l-a debarasat de-o servietă şi de mai multe dosare. Presa clandestină e ca şi cealaltă. Se difuzează uşor ceea ce distrează publicul, ceea ce-l interesează, ceea ce îl înveseleşte, îl înfurie sau îl exaltă. Fără cicăleală, bătrâne!

Philippe pipăie în buzunar o ţigară pe care o aprinde. Georges o priveşte pe Geneviève care nu şi-a întrerupt lucrul.

— Negustor de zeamă chioară, spune Pascal.

Un zâmbet subţire îi lungeşte faţa suptă.

— Caraghioasă meserie jurnalismul nostru, continuă el. Trei meseriaşi culeg ziarul, noaptea. Eu adun la un loc toate astea în stereotipia mea. Tot acolo am şi rotativa!

Zâmbetul i se accentuează.

— După război, voi conduce un ziar adevărat. Şi n-o să fiu dus de nas. Mi-am terminat ucenicia.

Georges calculează riscurile la care se expune un asemenea om, resursele de inteligenţă, de voinţă, de îndrăzneală pe care le cheltuieşte.

— Suchard, spune el, îmi este absolut imposibil să plec la Paris. În Auvergne şi la Nisa, am două imprimerii, cărora le trimit flancurile, pentru a aproviziona cu „hârtie” aceste regiuni. Trebuie să mă reped până acolo. Patru nopţi cu trenul dus şi întors. Cu Parisul, te însărcinez pe tine. Vor avea loc acolo negocieri delicate cu zona de nord.

— Dar eu nu cunosc pe nimeni!

— Philippe te va pune la curent. Va merge cu dumneata. Să ajungeţi la rezultate concrete, asta e tot ceea ce vă cer.

Apoi, adresându-se Genevièvei, care bate întruna la maşină.

— Nu uita să-i dai hârtiile lui Suchard.

Geneviève scoate din poşeta ei un carnet de identitate şi o cartelă de alimente pe numele de Suchard şi i le întinde lui Merlin. După aceea începe din nou să bată.

— Ei bine, noi o să vă lăsăm, spune Merlin după o tăcere.

— La Paris nu faceţi nimic fără să-l consultaţi pe Duvivier. La întoarcere, cutie de scrisori aici. Dacă va fi vreo schimbare, vi se va trimite un curier la Paris.

Philippe îi întinde o mână dezamăgită Genevièvei şi lui Pascal, care continuă:

— Philippe, tu vei lua trenul la Vaise. Suchard se va descurca la Perrache să-ţi păstreze un loc. Guy e mereu la pândă, se pare.

Philippe ridică din umeri.

— Şi-uite aşa ne-am asigurat de-o noapte întreagă în tărăboanţa asta arhiplină. Îmi plâng de milă.

Georges o priveşte pe Geneviève, care nu înalţă capul. Philippe îi face semn să treacă înaintea lui.

— Salutări turnului Eiffel, strigă Pascal după ei.

XXI
Primăvara 1943
JEAN ŞI GEORGES

Aparatul, înclinat pe o aripă, traversează un nor. Câmpia adormită îi apare lui Jean, sub clar de lună, ca o hartă în relief, cu golurile de umbră ale pădurilor, şanţurile aleilor, argintul unui râu, o încrucişare de drumuri, un sat al Franţei cu piaţa, strada principală adormită, biserica, mănunchiul de copaci din faţa primăriei şi cimitirul. Înalta barieră a muntelui înaintează.

Dinaintea hărţilor sale, navigatorul moţăie. Celălalt pasager a închis ochii. E un saturnian cu ochii melancolici. Fost elev al Şcolii Normale Superioare, militant socialist şi gazetar înainte de război, a fost unul dintre fondatorii Rezistenţei la Paris. Pierre Brossolette îndeplineşte la Londra, ca şi odinioară în Partid, funcţia sa favorită de eminenţă cenuşie.

Pentru a doua oară, se întoarce la Paris pentru a duce tratative delicate între grupările de Rezistenţă, cu ponderea pe care i-o dă calitatea sa de reprezentant al „comitetului francez” din Londra.

La Croydon, Pierre l-a întrebat pe Jean dacă s-a gândit să-şi scoată de pe gulerul hainei emblema croitorului englez de la care a cumpărat-o, pe Oxford street, un costum gata confecţionat, din lână foarte bună.

Fără ca aparatul să fi coborât în picaj, solul se apropie. Acestea sunt primele platouri. După un râuleţ, mai curând un torent umflat, pilotul francez se orientează, după aceea coboară în cercuri mari pe deasupra unei păşuni. Nu e nevoie de avertizoare pe o lună ca asta, când eşti de prin partea locului.

După ce şi-a armat pistolul automat, navigatorul sare jos cel dintâi. Jean şi Pierre îi trec valizele lor şi încărcătura, după aceea coboară la rândul lor. Se vede ca în plină zi.

Ofiţerul le face semn să-l aştepte. Arată, la stânga, un tufiş spre care se îndreaptă, când mergând cu paşi mari, când alergând.

Jean tremură, pătruns de vântul răcoros ce coboară din gheţari. Pierre aprinde o ţigară.

Avionul a amuţit.

Absenţa navigatorului pare interminabilă. În sfârşit un grup de oameni se desprinde din pâlcul de arbori. Pierre scoate un revolver din buzunar.

— Eşti înarmat? întreabă el.

Oamenii se apropie. Curând, se poate recunoaşte silueta navigatorului. Duce o servietă. Cei doi oameni care îl întovărăşesc târâie fiecare câte o valiză.

Navigatorul urcă cel dintâi la bord, fără a spune un cuvânt. I se trec valizele, după aceea unul dintre oameni se caţără în aparat.

Celălalt se apropie de Pierre. Acesta e un ţăran îmbrăcat într-o haină de piele, cu capul gol.

— Hai, spune el, nu prea-mi place să-mi las calul.

Îşi împart poverile, ţăranul, Jean şi Pierre.

— În general, nu există atâtea mărfuri, când sunt şi pasageri, mai remarcă omul.

— *Good bye, everybody!* strigă Jean, spre avion. *Thanks!*[39]

Urmându-şi ghidul, Pierre şi Jean traversează câmpul. Avionul a început să bâzâie. Jean se opreşte o clipă, ca să-l vadă cum decolează. După aceea îşi ajunge tovarăşii.

În drum, aşteaptă o brişcă. După ce au aşezat bagajele sub coviltir, cei trei călători se instalează, unul lângă altul, pe bancă. Un nor ascunde luna.

Ţăranul trage de dârlogi şi calul porneşte la trap.

— Mergem departe? întreabă Jean.

— O jumătate de ceas, pentru că urcă.

Drumul iese într-o şosea mică, de unde începe un deal.

— Nu există nemţi pe-aici? întreabă Pierre.

— Nimeni în afară de pădurar, care este soldat în legiunea străină, colaborator şi tot tacâmul, răspunde omul. Dar, la ora asta, picoteşte.

Se apropie de un sat adormit. Nişte câini latră. Curând, brişca o apucă pe un drum de ţară care duce la o fermă.

— Iată că am ajuns, spune omul punându-şi biciul la loc. S-a pregătit o cină caldă, ca de obicei. La ora cinci, stăpânul se duce la târgul de porci din Belley. O să vă ia cu el către vale.

Opreşte brişca, sare jos.

---

[39] La revedere la toată lumea!... Mulţumiri! (engl.).

— S-au împlinit trei zile de când bietul domn, cel care tocmai a plecat, aşteaptă o noapte cu lună plină, fără să scoată nasul afară.

— L-am recunoscut, spune Pierre. E Richomme, deputatul.

În cămin arde focul. Ţăranul se străduieşte să pună o buturugă, să înviioreze focul în maşina de gătit. Masa copioasă, stropită cu un vinişor muntenesc, e repede isprăvită.

După aceea Pierre şi Jean sunt conduşi într-o odaie situată la acelaşi nivel cu sala comună.

— Puteţi foarte bine să vă odihniţi vreo două ceasuri.

Pierre şi Jean se întind, pe două paturi gemene. Jean nu poate să adoarmă. Pierre, dimpotrivă, sforăie.

Intrarea stăpânului casei, un om înalt şi roşu care poartă o haină de piele, îl face pe Jean să tresară.

— Bună ziua, domnilor. La drum! O să bem cafeaua la Belley. Dacă aveţi arme, e prudent să le lăsaţi aici.

A trebuit să-l scuture pe Pierre pentru a-l smulge din somn, pe care-l continuă de altfel în automobilul fermierului, după aceea în autocarul înţesat care îi duce de la Belley la Vivien-le-Grand, unde sunt nevoiţi să aştepte toată ziua, în mai multe cafenele, unicul tren spre Paris.

Totul e nou pentru Jean. Vagoanele rezervate trupelor germane: *Nur für Wehrmacht*, anunţurile din gări prin difuzor în germană, ambianţa compartimentelor, unde fiecare călător arde de nerăbdare să-i vorbească vecinului şi-şi muşcă limba cu neîncredere.

Jean l-a pierdut pe Pierre pe peronul gării din Vivien. Ca prin minune, Jean a găsit un loc în Ambérieu. Însă această a doua noapte este tot atât de luminoasă ca şi prima. La Seurre, controlul legitimaţiilor de identitate s-a desfăşurat fără dificultăţi.

Încă din zori, Jean, căruia îi e dor de Paris, se află pe culoar: Sens, apoi Loing à Moret, pădurea de la Fontainebleau, Melun.

Cele dintâi case cu şase etaje. Primul tren de periferie. Jean îşi simte inima bătând puternic. La trecerea prin staţiile mici, încearcă să distingă un nume pe o tăbliţă. Villeneuve-Saint-Georges îi aduce lacrimile în ochi. Îşi aminteşte o vorbă a unui vechi parizian, de pe Boulevard des Capucines: „Noi suntem aici şi atâţia alţii nu sunt”.

La Charenton, Jean simte cum i se moaie genunchii. Îi vine să plângă. De fiecare dată când se întorcea dintr-o călătorie, atunci când striga după un taxi, în zori, la ceasul măturătorilor, al lăptarilor şi al trenurilor muncitoreşti, sau chiar seara, la ora când becurile cu gaz se reflectă în caldarâmul umed, când soneria din antract cheamă spectatorii împrăştiaţi pe trotuar, reîntors la Paris după opt zile sau şase luni, Jean se simţea invadat de tinereţe.

Dar astăzi, după trei ani, e bătrân. Totuşi Parisul a văzut la viaţa lui vrute şi nevrute! Dar n-au putut, totuşi, să germanizeze strada Lepic!

În 11 noiembrie 1918, Jean era un micuţ ştrengar. Dar nu va uita niciodată les Champs-Élysées. Tatăl său îl ţinea de mână şi îl trăgea, ca un nebun, în toate părţile. Picioarele îl dureau şi nu mâncase nimic. Totuşi era mulţumit, fără să ştie pentru ce.

Îşi făgăduieşte să evite Champs-Élysées, pentru că nemţii s-au înfipt acolo ca o căpuşă. Nu va vedea Place de la Concorde, murdărită, nici perindarea în pas de paradă a trupelor din Place de l'Étoile. Dar Place d'Alésia, sau rue du Sentier, Bastilia şi cheiurile care au, în crepuscul, tonuri insesizabile pe care nu le mai întâlneşti pe nicio altă paletă, dar le Palais-Royal sau Place des Vosges, Place Saint-Germain-des-Prés, Plaine Monceau, demnă şi tainică... ce-au devenit oare?

Şine cât vezi cu ochii, în evantai. Hangarele... Trenul îşi încetineşte mersul, prin zdruncinături scurte. *Achtung!* spune difuzorul.

În metrou, după ce şi-a dat întâlnire pe-a doua zi cu Pierre, pe care l-a regăsit pe peron, Jean priveşte staţiile defilând. Nişte ofiţeri germani intră şi ies. Pe zidurile gărilor sunt afişe pentru mişcarea trupelor şi de asemenea pentru unele spectacole.

Viaţa continuă deci, o caricatură de viaţă. Există actori care joacă, filme care se turnează, spectatori în săli, oameni pe terasele cafenelelor.

Vine oare dintr-un alt continent sau de pe-o altă planetă? Totuşi, în metrou, Jean se orientează cu uşurinţă, ca şi cum ar fi părăsit oraşul ieri. Dar acesta e un alt metrou, un alt univers. Ca şi cum ar fi văzut Parisul pe dos. Cu un pic de ostilitate faţă de această femeie frumoasă care tocmai s-a urcat în compartiment, şi căreia un ofiţer german îi cedează locul, Jean încearcă să se convingă pe sine că nu trăieşte un coşmar.

Să închiriezi o cameră (ca prin minune) într-un mic hotel din Passy, să cumperi dintr-odată toate ziarele şi să le citeşti pe terasa unei cafenele din Place Trocadéro – să le citeşti până la o autentică poftă de a voma – *La Gerbe*, *Au Pilori*, *Je suis partout* şi de asemenea cotidienele *Le Petit Parisien*, *L'Oeuvre*, *Aujourd'hui*, *Les Nouveaux Temps*... Să afli că actualităţile cinematografice sunt germane, ca şi postul Radio-Paris, şi că drojdia aceasta a societăţii franceze colcăie, talmeş-balmeş cu drojdia germană, îţi trebuie oarecare timp până să te pătrunzi de asta.

Şi când te gândeşti că nu va putea să se ducă până la micul său apartament din Auteuil!

Ia din nou metroul. La corespondenţa din Marbeuf, primeşte o lovitură neaşteptată pe umăr. Reacţionează, pentru că e aproape de locul rănii.

— Breuil, tu eşti!

E Coutinat, de la *Éclair-Journal*.

— Ce-i cu tine, bătrâne? Te credeam ucis ori prizonier. Nimeni n-a auzit vorbindu-se de tine, de la război.

De la război! Jean zâmbeşte. Aşadar pentru acest „continental", războiul s-a terminat?

— Ei bine, spune el, trăiesc la ţară.

— Rentier?

— Dacă vrei.

— Politică de tergiversare, ai?

— Ce mai e şi asta?

— Păi, urmează Coutinat, n-ai vrut să te vopseşti. Se pare că ai avut dreptate. Nemţii sunt curăţaţi.

Jean priveşte în jurul său cu îngrijorare. Nu-i încă obişnuit.

— În cinematografie, spune Coutinat, e formidabil câţi indivizi au antrenat nemţii. Vârsta de aur. Dar la ziare! Câte treizeci de mii pe lună! Acum, au mutra cam palidă.

Coutinat l-a luat pe Jean de braţ.

— Unde mănânci la prânz?

— Nu ştiu, mărturiseşte Jean, luat pe neprevăzute.

— Te iau cu mine la Toutoune, un mic local grozav de bursă neagră. Te descurci acolo cu două sute de franci. Se înfulecă pe cinste.

Din fericire, Coutinat e guraliv. Nici el, la rândul său, nu s-a „vopsit". Face bursă neagră. Există riscuri. Dar e ceva

„interesant”. Partea proastă e că nu are carte de muncă şi că într-o oarecare dimineaţă va fi „bun şi aprobat” pentru plecarea în Germania. Laval organizează cu paznicii lui de ocnaşi o adevărată razie. Dar lui Coutinat nu „i-o coc ei”, n-ajunge el să „trudească” într-o uzină de-a nemţilor sub bombele englezeşti: Caută o „combinaţie pentru a se camufla”. Pentru început, s-a mutat fără să lase nicio adresă.

Meniul de la Toutoune (carne, cartofi prăjiţi, brânză şi un ecler cu ciocolată, urmate de o ceaşcă de cafea veritabilă cu zahăr) nu-l umple pe Jean de admiraţie într-o măsură suficientă, după părerea lui Coutinat.

— Voi ăştia de la ţară sunteţi nişte răsfăţaţi. Dar la Paris crăpi de foame sau altfel, te descurci cu preţurile astea. Dacă ai cunoaşte situaţia muncitorilor, a micilor funcţionari care nu pot să cumpere la negru!

În restul zilei, Jean a străbătut în lung şi-n lat Parisul pe jos. A văzut bulevardele, Avenue de l’Opéra, rue de Rivoli, la Cité, Cartierul latin, Montparnasse. Încearcă să înţeleagă acest Paris ciudat. Va lua masa la Coupole, unde, în octombrie 39, îl întâlnise pe Joe. E un soi de pelerinaj.

Meniul e la preţ fix, impus de lege. Dar există „suplimentele” pe care chelnerul voios ţi le strecoară încetişor. Carnea sub pireu, peştele sub salată şi ceaiul fals care este lichior (este zi fără alcool).

Jean acceptă tot ceea ce-i propune chelnerul. Şi-a scos cartela falsă de alimente şi tichetele false, care i-au fost date la Londra, şi face eforturi pentru a nu părea că ignoră maniera de-a se servi de ele: 100 de grame de pâine, 5 grame de materii grase.

— Dacă aţi fi dorit să mâncaţi într-adevăr bine, ar fi trebuit să mergeţi în fund. Acolo se serveşte langustă.

Chelnerul îi spune asta lui Jean, pentru că vede bine „cu cine are de-a face”.

La masa vecină, un cuplu mănâncă mai mult cu lăcomie decât cu bucurie. El e lung şi slab, cu nişte ochi adânciţi în orbite. Ea e mică, încă durdulie, dar o grăsime moale şi nesănătoasă.

— Iar brânză, spune ea. Crezi că e bine? O să coste cât ochii din cap.

Dar el insistă:

— Pentru aniversarea căsătoriei noastre, am spus că ne vom strădui până la capăt. O să coste cât o să coste.

Jean înţelege că menajul, pentru a-şi sărbători aniversarea, a hotărât să mănânce pe săturate.

În întunericul de nepătruns, lui Jean îi vine greu, la coborârea din metrou, să-şi regăsească hotelul. Epuizat de oboseală şi de supărare, doarme buştean.

A doua zi, Merlin soseşte la Paris. Trebuie să-l întâlnească pe Philippe în grădinile de la Palais Royal, la ora şaptesprezece. După o noapte într-un compartiment de-a treia, ticsit de călători gălăgioşi, Philippe a dispărut ca o umbră, chiar din gara Lyon, târându-şi raniţa.

Georges i-a telefonat lui Grimaud, care trebuie să se fi simţit rău la capătul firului.

Şi-au dat întâlnire într-un bistrou, pentru dejun. Grimaud l-a pus pe Georges la curent cu ultimele noutăţi. Uzina s-a reconstruit. Majesticul şovăie asupra utilizării sale. Ceea ce-i sigur, e că nu se va mai face tot ciocolată. De la percheziţia de anul trecut, nu s-a mai auzit vorbindu-se de Gestapo. Cu toate acestea, Georges ar face mai bine să nu-l ispitească pe diavol.

Dar unde să doarmă? Grimaud crede că Georges nu-i la strâmtoare. Ei bine! Da. În acest caz, va dormi la Grimaud.

Dinaintea soclului statuii lui Camille Desmoulins (care a fost trimisă la retopit), Georges are întâlnire cu Philippe, care soseşte, cu pălăria lui rotundă pe nas. Pare mirat că nu-şi târâie raniţa cea grea.

— Bună ziua, spune el. Avem întâlnire cu Duvivier, în faţa statuii lui Musset.

Pentru că ei sunt în avans, se plimbă puţin în grădina pustie şi însorită.

La ora hotărâtă, domnul Duvivier trece pe bicicletă pe dinaintea statuii lui Musset. Este un bărbat încă tânăr, cu figura energică şi o ţinută distinsă. Exclamă:

— Ia te uită! Ce mai faceţi?

Pune un picior pe trotuar. După aceea, foarte încet:

— Vă aştept în hol, pe Avenue de l’Opéra, numărul 18.

Şi cu un viraj iscusit, porneşte iar.

Avenue de l’Opéra numărul 18 este o casă luxoasă, pentru birourile unor mari societăţi. Domnul Duvivier, legându-şi bicicleta cu un lacăt de siguranţă, îi ia cu sine pe cei doi prieteni. El merge înaintea lor pe o scară mare şi liniştită, acoperită cu un

covor gros. Deschide o uşă cu două canaturi, pentru a-i introduce într-un vast apartament amenajat ca birou.

După ce au trecut de o uşă capitonată, Duvivier se aşază dinaintea unei mese mari, aproape goală. Îi cere lui Georges să-i lămurească scopul vizitei sale, dar nu-l lasă să deschidă gura. Vorbeşte despre Rezistenţă, despre necazurile pe care le-a întâmpinat pentru a colabora cu celelalte grupări. Vorbeşte despre teatru, despre literatură.

Aceasta elocinţă mondenă îl cufundă pe Georges într-o baie reconfortantă. Faptul că e guraliv nu umbreşte cu nimic fineţea şi inteligenţa lui Duvivier. Care înţelege să orânduiască problemele sistematic, mai întâi să fie alungat invadatorul şi după aceea să fie organizată Franţa de mâine. Însă ar fi primejdios să te laşi „surprins de victorie”. Dincolo de cuvintele lui Duvivier (marchizul de Vaux pe numele lui adevărat, avere mare, Jockey-club şi multă distincţie), Georges face o constatare importantă. Doar comuniştii sunt organizaţi.

După război (şi asta numaidecât) va trebui înlocuită presa, toată presa din Paris şi de la Vichy, cu o presă a Eliberării. Trebuie să fim pregătiţi. Presa este un lucru foarte important.

Îşi expune planul, pentru a pune mâna, la ora H, pe imprimerii. Totul, este pus la punct, cu planurile în mână. Grupurile libere care vor trebui să execute operaţiunea sunt desemnate.

— Pentru că sunteţi aici, domnule Suchard, continuă Duvivier, nu socotesc a fi vreo indiscreţie dacă vă reţin un moment, ca şi pe domnul Hachette. Vom avea o întrunire importantă. Dacă binevoiţi să aşteptaţi puţin, nu voi întârzia să mă întorc.

Duvivier a plecat.

— Are farmec, spune Georges.

Duvivier se întoarce peste puţin, escortat de doi oameni, printre care Badaud. Îi introduce pe noii-veniţi, pentru a dispărea imediat, scuzându-se. Se duce să-i caute pe ceilalţi la staţia de metrou de la Tuileries.

Philippe îl prezintă pe Badaud lui Merlin.

— Prietenul nostru a dormit în patul tău, la Lyon, îi spune Philippe lui Badaud.

— Salteaua e excelentă, răspunde Badaud.

Philippe îi expune lui Georges misiunea lui Badaud. Georges, de profesiune patron (ah, da!) îi pune interlocutorului său un

oarecare număr de întrebări de ordin sindical. Numaidecât, cei doi se înţeleg. Badaud zâmbeşte din ochi. (Rareori zâmbeşte din gură, dar când e satisfăcut sau încrezător, ochii îi strălucesc.) Georges Merlin i se pare un industriaş cum ar trebui să fie mulţi. Celălalt vizitator este un bărbat de statură mijlocie, ascunzând o privire energică în dosul ochelarilor groşi.

E un profesor care reprezintă o grupare din zona de nord. Pare îngrijorat.

— Nu găsiţi periculoase aceste întâlniri, într-un birou, tocmai în inima Parisului, pe Avenue de l'Opéra? întreabă el apropiindu-se de-o fereastră înaltă şi ridicând un brizbiz, ca să poată privi în stradă dacă nu stă la pândă vreo iscoadă.

— Cred că aici mai puţin decât oriunde în altă parte, răspunde Badaud.

Neobositul Duvivier apare din nou, aducând alţi doi oaspeţi: Jean Breuil şi Pierre.

Georges sare în sus.

— Jean!

— Georges!

Se află unul în braţele celuilalt.

Toţi iau loc. Duvivier lămureşte scopul întrunirii.

— Madeleine mi-a povestit că ai văzut-o pe Kate. A venit la Beauvallon? şopteşte Jean la urechea lui Georges.

— Ştii că trebuie să fie la Paris? Turnează la Continental, cred, răspunde Georges printre dinţi.

Jean nu-l ascultă decât în mod vag pe Duvivier. Are impresia că asistă la o întrunire politică, şi politica l-a plictisit de moarte întotdeauna!

Pierre ia cuvântul. Vorbeşte despre necesitatea de-a uni, mai bine zis de-a unifica mişcările de Rezistenţă. Fiecare a tras prea mult până acum spuza pe turta lui.

Badaud observă că fuziunea sindicală a început. Universitarul este de acord în ceea ce priveşte concentrarea mişcărilor, dar pe plan politic consideră necesar să se menţină partidele. Cea de-a patra Republică va fi o democraţie.

— Toată Franţa va fi alături cu de Gaulle, aprobă Duvivier. Noi venim cu toţii din orizonturi politice diferite, dar asupra acestui punct suntem de acord. Spuneţi acest lucru la Londra şi la Alger. Încercaţi să-i faceţi pe americani să înţeleagă. Alături cu de Gaulle, toată Franţa. Fără de Gaulle, războiul civil.

Conversaţia continuă, destul de confuză. Se vorbeşte despre bugete, despre transportul corespondenţei, despre administraţii publice, despre fostul personal politic – pe care Duvivier îl atacă violent.

— Politicienii înfrângerii nu vor avea niciun cuvânt de spus a doua zi după Eliberare, afirmă Badaud.

Pierre atrage atenţia că anglo-saxonii sunt cei care duc războiul şi că francezii trebuie să procedeze cu tact.

— Nu-i uitaţi pe ruşi, spune Duvivier, ridicându-se ca un cocoş. Dacă anglo-saxonii nu înţeleg, Franţa întreagă va fi comunistă. Iar eu, cel dintâi.

Contactele trebuie să fie mai precise, consideră Pierre, între Franţa rezistentă pe de o parte şi Londra pe da altă parte. În acest scop, un delegat general a fost desemnat de către generalul de Gaulle: Max.

Duvivier (sprijinit de Badaud) insistă asupra popularităţii generalului de Gaulle, singurul om capabil să obţină astăzi unanimitatea în Franţa.

— Şi în Africa la fel, observă Pierre. De altfel, pentru acest motiv, Londra şi Washingtonul nu au încredere în el. Discursul pe care de Gaulle l-a pronunţat alaltăieri la Londra, vorbind în numele Franţei, reamintind că dacă Franţa a fost bătută, în 40, aceasta se datorează faptului că ea a suportat cea mai grea povară a războiului din 14 şi a salvat democraţia, le-a dat fiori.

— Noi avem convingerea, răspunde Duvivier, că Franţa este chemată să joace un rol primordial. Poziţia sa geografică, bogăţiile sale naturale, de asemenea inteligenţa ei, totul dovedeşte că Franţa va fi necesară pentru organizarea lumii de mâine. Totul este ca şi ea să fie conştientă de acest lucru. În această ultimă fază a războiului, Franţa va avea de altfel o sarcină capitală, mai ales noi, cei din guerilă. Învingătorii de mâine să n-o subestimeze.

Badaud pleacă împreună cu Pierre. Philippe dispare după obiceiul său, fără a face zgomot. Universitarul şi Duvivier mai au încă nişte hârtii de cercetat.

Jean şi Georges, braţ la braţ, măsoară în lung şi-n lat L’Avenue de l’Opéra.

Jean îi cere lui Georges să-i relateze vizita lui Kate Christiania la Beauvallon. E măgulit că, după trei ani, Kate nu l-a uitat. Într-un ungher al unei cafenele de pe bulevard, dinaintea a două

halbe insipide, pălăvrăgesc. Georges îşi mărturiseşte îngrijorarea. Divergenţele politice ale organizaţiilor, lupta întreprinsă împotriva lui de Gaulle de către americani, atâtea tocmeli, atunci când ar trebui să se unească toate forţele, toate elanurile!

În celălalt talger al balanţei, eroismul obscur al combatanţilor de acolo şi al celor de aici, soldaţi cu sau fără uniformă.

— Dacă ai şti, exclamă Merlin, ce straşnici sunt băieţii de pe la noi!

— Când nemţii vor fi plecat, răspunde Jean, va fi momentul să întoarcem foaia. Numai că trebuie să punem problemele în ordine. Duvivier şi cea de-a patra Republică a lui, au vreo însemnătate când ticăloşii ăştia tot mai umblă cu paşi mari pe bulevarde încolo şi-ncoace? Trebuie să strivim întâi păduchii. După aceea!...

Face un gest vag, apoi, fără să-şi tragă răsuflarea, îşi goleşte halba.

— Istoria, conchide el, îi pune întotdeauna pe oamenii care trebuie la locul lor. Esenţialul este să-l scoatem pe inamic din Franţa, dragă Georges. Ca să ne aflăm iar între noi şi să ne spălăm rufele în familie.

Iau masa de prânz împreună, după aceea Jean vrea neapărat să-l ducă pe Georges cu el la Casino de Paris, plin de nemţi veseli şi aţâţaţi. În continuare, Jean îl duce pe Georges până la Passy. Lăsându-l pe Grimaud în prada celei mai vii nelinişti, Georges împarte patul cu Jean.

Pălăvrăgesc aproape toată noaptea. Dimineaţa, se despart. Georges are o anumită întâlnire fixată de Philippe, Apoi se va întoarce la Lyon chiar în seara aceea.

Îşi iau rămas bun în Place Trocadero, dinaintea unei intrări a metroului. Pe curând? Zilele astea? După război? Niciodată?

Seara, Georges îl întâlneşte din nou pe Philippe sub ceas, în Sala paşilor pierduţi din gara Lyon. Philippe soseşte târându-şi raniţa.

— Sunt mort, spune el, dar am avut şi eu norocul meu. Am găsit, la ora cinci, două locuri pentru Lyon în vagonul de dormit. Vom lua masa la bufet.

Mulţimea se năpusteşte, civili francezi, germani în uniformă, talmeş-balmeş, într-o înghesuială obişnuită.

— A sosit o scrisoare, spune Philippe, mâncându-şi fără poftă porţia de legume cu apă. Schrick se căsătoreşte. Nu-l cunoşti pe Schrick? Nu face nimic. Te iau cu mine la căsătoria lui.

Schrick se căsătoreşte într-adevăr. A trebuit să găsească un „primar bun”, pentru că adevăratul nume al lui Schrick, afişat la biserică, ar fi în măsură să stârnească un tărăboi pe cinste, deoarece Schrick a fost de două ori condamnat la moarte în contumacie. Nu i s-au lăsat nici crucea de război şi cele trei palme pe care le-a dobândit, una în pădurea de la Warndt, a doua în Norvegia, a treia la Dunkerque. Cea de-a patra citare prin ordin de zi, care i-a fost promisă la podul din Tours, n-a fost omologată, compania de geniu de care aparţinea fiind spulberată. Schrick s-a întors prin păduri, singur, evitând posturile germane. A mers douăsprezece zile. Cu grenadele care-i mai rămâneau, a reuşit să arunce în aer două tancuri. Ce urmărire, după aceea! Căţărat într-un copac, râdea încetişor privindu-i pe nemţii care se agitau dedesubt.

A avut, înainte de-a trece peste Dordogne, bucuria de-a ucide un ultim neamţ, care se aventurase peste linia de demarcaţie. I-a înfipt cuţitul în inimă, dintr-odată. Nu s-a auzit decât un icnet. A trebuit după aceea să târâie cadavrul până la apă. Atunci s-a auzit un pleosc.

Schrick a vrut să treacă în Anglia. Dar s-a gândit şi a preferat Alsacia. Acolo, şi-a continuat treaba. Poduri care sar în aer, locomotive care explodează, şine care se distanţează. Schrick e un as în munca feroviară. După cea de-a doua evadare, a trecut în zona de sud. Acolo, a organizat un prim grup liber. A început dislocarea căilor ferate şi atacarea locomotivelor. A inovat activitatea de intimidare, care constă în a face să sară în aer cu ajutorul dinamitei birourile organismelor de colaborare.

Aşa e Schrick. N-a recunoscut decât un singur şef: pe Corvin. Deoarece Schrick are o admiraţie nemărginita pentru ştiinţă. Pasionat de cultură, îşi petrece clipele libere citind, câteodată fără discernământ, însă cu lăcomie. Când a fost anunţat că unităţile libere vor fi alipite unui organism central, Schrick a sărit din nou în sus. După aceea l-a cunoscut pe Corvin. Au efectuat împreună câteva operaţiuni. De atunci, Schrick e gata să moară pentru Corvin. Poţi măcar să-ţi imaginezi că există un asemenea savant?

Schrick e un om mic şi roşcovan, destul de urât, dar înzestrat cu nişte ochi admirabili. S-ar spune că sunt două stele pe un cer senin. Înainte de război, practica alergările şi boxul, când avea timp liber. Nu avea enorm de mult, pentru că meseria de negustor forestier e mai complicată decât pare (vindea câte puţin din toate, pe pieţele periferiei pariziene). Fanatic, încă din adolescenţă, făcuse parte din organizaţiile tineretului patriot. Dar s-a trezit dezorientat, în mijlocul unor tineri de lume cu bâte şi cu batiste de mătase la buzunarul vestonului, care îl priveau de sus.

Mai târziu, Schrick fusese atras de comunişti. În general însă propaganda politică îi amintea prea mult de propria lui reclamă sforăitoare pentru a atrage clientela în jurul unei garnituri de veselă de argint sau al cremei de ras fără săpun şi fără pămătuf – care ia şi pielea cu ea.

Cu prilejul unei afaceri în regiunea Tarare, Schrick a făcut cunoştinţă cu o fetiţă cumsecade, Marinette. Tatăl ei prizonier şi mama ei fugită cu un individ. Şi iată că micuţa Marinette e însărcinată. Aşa încât Schrick a hotărât s-o ia în căsătorie. Deoarece dacă Schrick este ucis în timpul războiului, şansele sunt deosebit de mari (ucis ori împuşcat), guvernul Franţei eliberate va avea grijă de soţie şi de copil, după aceea.

Corvin s-a ocupat de formalităţi. Schrick nu voia să se căsătorească sub nume fals, pentru că sub adevărata sa identitate, aceea de Santerre, fusese mai întâi decorat, după aceea condamnat la moarte. Corvin a căutat un primar şi un preot care să consimtă la celebrarea acestei căsătorii. l-a găsit pe amândoi, pe primar şi pe preot la Dammartin, la cincisprezece kilometri de Lyon. Pascal o va conduce acolo pe mireasă, cu camioneta. Tot el s-a străduit să organizeze masa de nuntă, la un prieten sigur, în apropiere de Beaujeu.

Primarul a spus că ora cea mai convenabilă va fi la prânz, secretarul primăriei fiind plecat. Preotul a fost de acord să facă slujba la douăsprezece şi un sfert. Dar iată că acum Corvin se încăpăţânează să-l aştepte pe Guy. Şi va mai trebui să treacă după aceea s-o caute pe Geneviève! Schrick se uită mereu la ceas. Este zece şi jumătate! Nu te însori în fiecare zi. Ai şi de ce să te enervezi. Schrick îi dă încă zece minute lui Guy. Dacă nu e aici în zece minute, Schrick îi va cere lui Corvin o amânare pentru Guy.

Dar în momentul în care nu-l mai aşteptau, Guy îşi face apariţia. E singur. Însă umbra lui nu e departe. O scrisoare anonimă denunţând Gestapoului prezenţa zilnică a lui Badaud şi a lui Philippe în această micuţă cafenea a declanşat vizita lui Guy. El se opreşte în faţa cafenelei, priveşte înăuntru, ezită, după aceea se duce să-şi pună coatele pe tejghea.

Individul de la Gestapo traversează strada şi se opreşte ceva mai departe. Corvin îl cheamă pe chelner, plăteşte, în timp ce Schrick intră în cafenea şi se reazemă în coate de tejghea, lângă Guy.

Corvin s-a dus până la maşina lui, pe care încearcă s-o pornească. Trebuie să fie ceva la motor. Saltă capota, se agită.

După un moment, Guy apare în prag, aruncă o privire spre omul de la Gestapo, neclintit la colţul străzii, apoi intră din nou în cafenea şi se îndreaptă spre lavabou. Schrick îl urmează după o clipă.

Câteva minute mai târziu, Schrick iese din cafenea. Corvin demarează şi coteşte la colţul străzii, scăpând de sub privirea zbirului german. Pe portiera deschisă brusc, Schrick sare alături de el şi maşina porneşte în plină viteză.

— Ei? întreabă Corvin.

— N-am îndrăznit să mă folosesc de revolver. L-am sugrumat.

— Planche şi Grumeau au fost împuşcaţi, spune Corvin, fără să-l privească.

— Asta nu-nseamnă că n-am să beau totuşi o înghiţitură.

— În fundul maşinii.

Schrick face o săritură sprijinindu-se în palme pe deasupra spătarului. Trage o duşcă bună de alcool, de-a dreptul din sticlă.

— Ce să-i mai vorbiţi de afacerea asta Marinettei, spune el. În ziua căsătoriei mele, i-ar face o impresie proastă.

— Bineînţeles, spune Corvin. Dar ce vrei? Philippe se întoarce astăzi. Max e aşteptat de pe-o zi pe alta. Şi-au trecut opt zile de când Guy ni se strecoară printre degete.

— Nu te-ar deranja să cauţi altă expresie? întreabă Schrick ducând iar gâtul sticlei la buze.

— Un pic de ţinută, spune Corvin. Ne ducem s-o căutăm pe Geneviève la domnişoara Honorine.

La domnişoara Honorine, n-o găsesc numai pe Geneviève, ci şi pe Philippe, şi pe Georges Merlin, sosiţi dimineaţă cu trenul.

Schrick e mulţumit că Philippe, căruia tocmai i-a adus un serviciu, asistă la căsătoria lui.

Schrick e în faţă, alături de Corvin care conduce. În fund, Geneviève s-a instalat, între Philippe şi Georges.

Dinaintea primăriei din Dammartin, camioneta lui Pascal s-a oprit. Un om al lui Schrick, plasat sus pe scări, supraveghează orizontul. Pistolul lui automat, al cărui pat e prea mare, face o umflătură sub haină. E Guilvinec, bretonul. La vederea lui Schrick, faţa i se luminează. Schrick, Corvin, Geneviève şi Philippe urcă scara în spirală. Un ţăran iese din primărie. Doi puştani contemplă cu admiraţie automobilul lui Corvin.

— Sunteţi numai voi, Mathieu şi cu tine? întreabă acesta.

— Nu, răspunde Guilvinec, există şi un al treilea, Percin. El a însoţit-o pe mireasă în biroul primarului.

Biroul domnului primar e la etajul întâi. Pascal şi mireasa (o femeie micuţă, destul de ştearsă) aşteaptă în compania lui Percin, un brunet păros care nu-l scapă din ochi pe funcţionarul municipal.

— Să-i dăm drumul repede, spune primarul. Domnul paroh, pe care l-am văzut adineaori, vă aşteaptă.

Philippe va sluji drept grefier, având în vedere că primarul a pregătit el însuşi actele. Corvin e martorul lui Schrick, Pascal e cel al logodnicei sale, Marinette Clairoux.

Citire prescurtată a formulelor legale. Semnături.

— N-am să vă ţin un discurs, urmează primarul. Nu avem timp. Vreau numai să vă aduc aminte în ceea ce priveşte căsătoria dumneavoastră că e înregistrată în mod legal la primăria din Dammartin. Noi vom susţine cu tărie că strigările de căsătorie au fost făcute şi că uşile primăriei erau deschise, în pofida ţinutei ameninţătoare a flăcăului care se află pe trepte.

— Măsurile de precauţie nu sunt niciodată prea multe, domnule primar.

— Nădăjduiesc, încheie acesta, că veţi avea toată fericirea posibilă într-o Franţă pentru care dumneavoastră aţi făcut totul spre a o elibera. Sunt foarte mândru că m-aţi ales pe mine.

Toţi se împrăştie. Schrick şi Marinette, urmaţi de ameninţătorul Percin ca de umbra lor, se îndreaptă spre biserică. Pascal se duce să-şi pună camioneta la punct şi se încrucişează cu o maşină germană care trece ca un bolid.

Preotul, sub clopotniţa mică, trage din toate puterile de funie. E un om robust şi care începe să încărunţească, având părul buclat. După aceea se duce să-şi îmbrace podoabele de cult, în timp ce Guilvinec se instalează dinaintea pridvorului, cu picioarele depărtate.

Un ţăran bătrân traversează piaţa domol. După aceea doi bărbaţi ies din cârciumă şi se îndepărtează discutând. Dinaintea dughenei brutarului, la umbră, o femeie bătrână tricotează. Un biciclist care trage o remorcă soseşte pe jos şi îşi continuă drumul gâfâind şi asudat.

Slujba e repede isprăvită. Schrick şi Marinette sunt uniţi înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor.

— Veniţi să staţi la masă cu noi, domnule paroh? întreabă Pascal, organizatorul festinului. Domnul primar nu se ţine de cuvânt, dar sper că dumneavoastră...

— Într-adevăr, spune preotul, dacă făgăduiţi să mă aduceţi înapoi...

— Vă promit, spune Pascal.

Cele două maşini merg una după alta la zece minute interval. Corvin i-a instalat pe miri în fundul maşinii şi pe paroh lângă el. Percin stă pe strapontina, impasibil.

În camionetă, Geneviève ia loc între Pascal şi Guilvinec, care îşi ţine pistolul automat pe genunchi, în timp ce Georges, Philippe şi Mathieu se caţără în spate.

— Animalul ăsta de Pascal a uitat un pachet cu ziare, remarcă Philippe.

— Uitat? răspunde Pascal apăsând pe demaror. Nici vorbă. E totul pentru Beaujolais! Am profitat de ocazie...

E un adevărat ospăţ de nuntă. Marinette crede că trăieşte un basm cu zâne şi în acelaşi timp o istorie cu gangsteri, aşa cum a văzut la cinematograf.

Fermierul prezidează. Lângă tacâmul tinerilor soţi se află un buchet de trandafiri. Corvin stă alături de mireasă, iar Geneviève alături de mire. Fermiera şi fiica ei umblă de colo-colo pentru a aduce pateul de ficat, găina umplută, friptura.

— Desigur, spune ea, nu mai poţi să le faci pe toate ca altădată, dar n-o să plecaţi flămânzi.

Guilvinec, Percin şi Mathieu, gărzile personale, se succed în curte, unde au fost rânduite cele două maşini. Fac inspecţii până

la capătul străzii, după aceea fiecare la rândul său vine să ia loc la masă.

Pascal, foarte în vervă, povesteşte întâmplări. Schrick o sărută mereu pe soţioara lui, roşie ca o păpuşă bretonă. Mirele pare să fi uitat evenimentele din cursul dimineţii.

Domnul paroh flecăreşte cu Georges. Îi vorbeşte de tinereţea lui, de seminar, de glumele care se făceau acolo, de vocaţie. Georges ascultă respectuos, cu ochii la Geneviève.

Prăjitura, scăldată în frişcă, e primită cu strigăte, care îl fac să apară în prag pe blândul Mathieu. Care le spune să facă ceva mai puţin tărăboi. Rumoarea veselă se potoleşte. Stăpânul casei propune să închidă ferestrele. Percin, cu vocea lui groasă, cântă *Voi aţi luat Alsacia şi Lorena*, mirele *Un măgăruş merge în trap mărunt* şi Marinette *Sunt singur în astă-seară, cu visul meu*, rostogolind nişte ochi languroşi, aşa cum a văzut ea că se face la concert. Mathieu, schimbat din gardă de Percin, recită un monolog comic, *Ultimul morcov*.

E ora toasturilor. Pascal ridică paharul pentru miri şi pentru fericirea lor. Corvin pentru generalul de Gaulle, pentru Franţa şi pentru victorie. Percin, reîntors, intonează *La Madelon*.

Domnul, paroh se ridică pentru rugăciunea de mulţumire şi toată lumea o sărută pe mireasă. La aparatul de radio, fermierul caută un post unde să mai fie muzică. Schrick îşi invită soţia la un vals.

Pascal îi propune domnului paroh să-l conducă înapoi. Vor pleca împreună cu Mathieu şi Percin. Corvin îi va conduce pe tinerii soţi la mica fermă care le va adăposti, timp de două zile, luna de miere sub supravegherea neobositului Guilvinec. După aceea îi va duce înapoi la Lyon pe Philippe, Georges şi Geneviève.

Când îşi iau rămas bun, Schrick e emoţionat.

— De frumoasă, a fost frumoasă nunta! Şi de prieteni buni, ca voi, n-am dus lipsă, spune. Doamne Dumnezeule, dacă sfârşitul războiului apucă să ne vadă pe toţi în viaţă, o să facem împreună un chef de pomină!

Pentru că oamenii simpli nu sunt aşa de pricepuţi să-şi materializeze bucuria. Nici ceilalţi, de altfel.

După un ceas, la căderea nopţii, Corvin apare din nou. I-a depus pe tinerii soţi în cuibul lor. A venit vremea să se întoarcă la Lyon.

Lui Georges îi face impresia că a băut puţin cam mult beaujolais. Pentru ce naiba a luat-o în căsătorie pe Gabrielle? Nu-i prima oară când îşi pune această întrebare, fără a-i găsi vreun răspuns mulţumitor.

XXII
Mai 1943
JEAN

Atunci când telefonista de la *Continental films* i-a răspuns lui Jean că domnişoara Christiania nu turna pentru moment, dar că locuia la Ritz, el a luat metroul şi a coborât la Operă.

Pierre a plecat în Nord. Jean aşteaptă, de o săptămână, întoarcerea lui. S-a dus la teatru, la cinematograf. A rătăcit prin Paris. Pe străzi, întâlneşti femei elegante pe bicicletă, purtând nişte pălării enorme cu boruri mari care le fac să semene cu domnişoarele Fenouillard.

Desigur, radio Londra e ascultat de toată lumea. (Când se transmite o veste bună, ochii oamenilor scânteiază în metrou.)

În Place Vendôme, Napoleon este tot la locul lui. În mai multe rânduri, Jean se duce până la uşa hotelului Ritz, dinaintea căreia o santinelă se plimbă încoace şi încolo. Nu se hotărăşte să treacă pragul. Face calea-ntoarsă când, ieşind din rue de la Paix, apare o siluetă elegantă. Un domn între două vârste o conduce pe Kate.

Pentru a nu se trezi în faţa ei (şi a lui), Jean face cale-ntoarsă în direcţia străzii Castiglione. În faţă la Ritz, domnul se descoperă şi-şi ia rămas bun. Sărutare de mână. Kate, cu umbletul ei celebru, intră în hotel.

Să-i telefoneze dintr-o cafenea? N-ar fi mai bine să se întoarcă? Jean n-are de ales. Kate iese din nou şi o ia pe rue de la Paix. Jean o urmăreşte. La colţul străzii Daunou, a ajuns-o. Kate se opreşte o clipă la marginea trotuarului, Jean de asemenea. Ea scoate un strigăt.

— Jean!

— Kate!

— Tu, la Paris? exclamă Kate. Eu te credeam... Merlin îmi spusese...

— Ce frumoasă eşti, Kate! răspunde Jean.

Ea îl priveşte aşa cum îşi priveşte „*leading partner*”-ul ei în filme, plimbând o privire lacomă peste faţa iubitului. E un efect cinematografic care a fost mult imitat.

Jean o ia de braţ, cu un gest familiar.

— Să nu stăm aici, spune el.

Ea îl urmează, docilă. Un mic bar. Lume puţină. O masă, într-un colţ, li se oferă.

— Poate că aveai o întâlnire, întreabă el îndemnând-o să ia loc.

Ea scutură din cap.

— Te-am căutat la capătul lumii, la Beauvallon!

— Adevărat? se miră Jean. Pentru ce la Beauvallon?

— E adresa pe care mi-ai dat-o. Şi tu erai la Paris!

— La drept vorbind, nu eram.

Beau nişte porto fals. Când Kate îl priveşte pe Jean, prin ochii ei trece o nelinişte, pe care Jean o ghiceşte.

— Ei bine, întreabă el, fericită?

Ea întoarce capul.

— Pentru ce vrei să fiu fericită?

— Mi se pare că ai tot ce trebuie pentru asta. Frumuseţe, glorie…

— Tu eşti fără îndoială singurul om cu care aş fi putut să fiu fericită. Nu ţi-aş fi spus-o niciodată înainte, însă acum pot, nu-i aşa?

Kate închide ochii. Un hotel de munte. Jean cu camera lui de luat vederi, cu părul blond, cu privirea maliţioasă. Primul lor sărut în barul mic, în dosul unui paravan, la ora când toţi clienţii plecaseră sus la culcare şi când ei erau, amândoi, un pic ameţiţi de whisky, de aer curat şi de tinereţe. Deseori a închis astfel ochii şi a regăsit parfumul lui Jean în dragoste şi până şi senzaţia atingerii cu pielea lui.

— Nu te fac să întârzii? întrebă Jean politicos.

— Ai putea să mă inviţi la cină, răspunde ea, cu acea frumoasă voce răguşită pe care Jean o numea vocea ei de cinematograf.

— Cum aş fi putut să-mi imaginez că eşti liberă? exclamă el.

— Nu eram, dar sunt.

Şi pentru prima oară, zâmbeşte.

— Mai frumoasă ca oricând, spune Jean, şi încă şi mai frumoasă!

— Nu, nu tu! Te rog.

— Închipuie-ţi că n-am văzut niciunul din filmele tale recente, continuă el degajat. Nu veneau acolo unde eram eu. Mi s-a spus că ai turnat în Italia şi la Nisa.

Jean era „de partea cealaltă”, îi spusese Merlin. Ce face deci la Paris? Să fie oare un spion al englezilor? Ideea asta îi dă un fior lui Kate.

— Să nu vorbim despre cele două filme fără importanţă în care am apărut la Roma, spune ea. Acolo, regizorii au talent, dar tehnica lasă de dorit. Iar decorurile!

— Lucrezi pentru o casă germană?

— Îmi continui vechiul meu contract cu U.F.A., pe care ei l-au transferat.

Kate cunoaşte, în cartier, un restaurant grozav. Unde se duc mulţi artişti. Jean face o grimasă.

— Nu ţii să mergem? întrebă ea, curioasă.

Doamne Dumnezeule, cât de dificilă e conversaţia în această situaţie!

Şi dacă era adevărat că n-a fost niciodată fericită decât cu el, cele câteva zile la Megève şi alte câteva la Bandol? De ce nu? În fond, e idiot că am început să răscolim trecutul. O aventură încântătoare, întreruptă de un cataclism. Există un sfârşit mai romantic? Această seară nu poate fi decât inferioară amintirii. Mai ales că Jean se intuieşte pe sine îngrozitor de banal. Pe cât îşi aminteşte el, din timpul relaţiilor cu Kate, era caustic şi spiritual. Ceea ce o sedusese era tocmai acest mod al lui de a găsi firesc să-i fie pe plac lui Kate Christiania. Ce mult a îmbătrânit şi s-a înăsprit!

În timpul mesei, „la Pierre”, Jean şi Kate se cercetează. Revenindu-şi din cea dintâi emoţie, Kate e neîncrezătoare. E metresa doctorului Kellner, führerul cinematografului german în Franţa. Acesta e un om distins şi puţin exigent. Îi place să se arate cu vedeta internaţională în restaurantele elegante. Kate e liniştită alături de el.

Deoarece simte căldura urcându-i-se în obraji, Kate îşi deschide poşeta pentru a căuta o ţigară. Dacă Jean va voi să fie din nou a lui – şi ar fi de ajuns un gest – va face din ea ce va voi. O spioană?

— Ai rămas multă vreme la Berlin, în timpul războiului? întreabă el.

— Nu. Filmul n-a fost terminat. Junele prim a plecat. A fost ucis încă de atunci.

— Închipuie-ţi că am zburat pe deasupra Berlinului chiar în primele zile ale războiului... ca să arunc manifeste! În ziua

aceea, sus pe cer, mă gândeam la tine. Aveam un chef straşnic să aterizez pe acoperişul de la Eden pentru a face dragoste cu tine.

Kate revede, într-o străfulgerare, camera ei de la Eden, groaza de alarmă, şi pe frumosul şi lamentabilul Jaroslav în braţele sale. Înspăimântătoare amintire!

Are pică pe Jean. Simte nevoia să-i facă rău. Însă Jean stă dinaintea ei ca o fortăreaţă inexpugnabilă, atât de amabil şi atât de îndepărtat – dacă n-ar fi sclipirea asta de dorinţă din ochii lui.

— Intenţionezi să lucrezi din nou? întreabă ea, dându-şi seama cât de departe e conversaţia, încă din prima clipă, de ceea ce gândesc.

— Să lucrez din nou? glumeşte Jean. La actualităţile franco-germane?

— Trebuie totuşi să lucrăm.

— Voi lucra din nou în curând, după război.

— Războiul va mai ţine încă multă vreme.

— Fiecare zi ne apropie de sfârşit, ar spune domnul de La Palice.

Jean e exasperant.

— Eşti pentru multă vreme la Paris? insistă Kate.

— M-ar mira. Parisul a încetat, în mod provizoriu, să-mi fie pe plac.

Şi adaugă, punând pe masă mâna lui pe mâna lui Kate:

— În timp ce tu, tu îmi placi şi mai mult.

Va începe oare din nou să-l dorească, să-l regrete, să-l compare cu alţii? Trecerea lui de meteor va fi de ajuns ca să simtă tot plictisul vieţii ei de vedetă adulată şi să-i devină odioasă compania doctorului Kellner? Kate s-a hotărât să se retragă, pretextând o întâlnire.

— Voi încerca să văd filmele tale înainte de a pleca, spune Jean.

Cuvântul cade ca un cuţit de ghilotină. Jean se îndepărtează pe un lung *travelling*. Ei nu-i va rămâne nici măcar avantajul de a nu avea aerul că ţine la o nouă întâlnire! Kate se ridică. Jean cere nota de plată.

Pe stradă, o ia de braţ, ca şi cum nimic nu i-ar fi despărţit niciodată. În trecere, Kate aruncă o privire spre geamul unei vitrine. Sunt într-adevăr un cuplu frumos. Dacă Jean ar fi voit, nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat. Ar fi rupt contractul cu

U.F.A., în primăvara lui 39, şi ar fi plecat împreună spre Hollywood. Ea ar fi divorţat, pentru a se căsători cu Jean. El ar fi devenit un mare director de scenă şi ar fi fost foarte fericiţi. Acum e prea târziu. Ea nu se va întoarce niciodată la Hollywood, e însemnată de trei ori cu fierul roşu şi repudiată de soţul ei, alteţa imperială, devenit agent de propagandă antifascistă. Dacă Germania pierde războiul, cariera lui Kate va fi terminată. Cu toate acestea, Kate n-a făcut nimic decât să-şi urmeze destinul, care era să joace teatru. Ba chiar mai mult, a trebuit să cadă victimă urii lui Goebbels. Însă americanii nu vor vedea decât faptele.

— Unde locuieşti? întreabă ea, maşinal.

— La dracu-n praznic.

Au ajuns în faţă la Rilz. Cu o uşoară apăsare pe braţ, Jean o face să se întoarcă. Intră amândoi în holul înţesat de generali şi ofiţeri superiori germani care salută apariţia marii vedete internaţionale. Toţi se uită cu invidie la acest tânăr civil necunoscut: un francez! Imperturbabil, Jean o conduce pe Kate până la ascensor, în care intră împreună cu ea.

— La trei, spune Kate maşinal.

N-a dormit niciodată atât de bine, condamnată fiind de ani de zile să-şi afle o odihnă artificială în somniferele ce-o abrutizează. Acum se înalţă din nou către un conştient la început nedesluşit. Apoi un gând străbate prin această ceaţă.

— Jean!

Întinde mâna şi nu întâlneşte decât golul.

Cineva bate la uşă. Trebuie să mai fi bătut, de asta s-a trezit.

Aprinde lumina la căpătâi, se ridică, îşi trage un capot. Jean nu-i aici. N-a mai rămas în cameră nicio urmă de-a lui. Totuşi, n-a visat această noapte de dragoste!

Cineva bate iar. E un comisionar. Îşi cere scuze. Însă domnul a insistat ca scrisoarea aceasta să fie remisă la ora opt. E scrisul lui Jean. Kate rămâne buimăcită, cu hârtia în mână, după ce a închis din nou uşa.

„Kate. A trebuit să plec devreme. N-am vrut să te trezesc. Speranţele noastre individuale nu contează niciodată, vai! Trebuie să părăsesc Parisul, fără îndoială pentru multă vreme. Scumpă şi micuţă Kate, ne-am înşelat oare când am vrut să trezim nişte amintiri atât de preţioase? Nu, fără îndoială. *Keep*

the day[40]. Cine ar putea să spună când ne vom revedea? Tu vei rămâne însă întotdeauna prezentă în amintirea şi în afecţiunea mea, în ungherul cel mai intim şi cel mai scump al fiinţei mele. *Good luck, darling*[41], Jean."

Kate se năruie în lacrimi şi îşi ascunde în pernă disperarea amestecată cu mânie.

Dis-de-dimineaţă, Jean iese din „cuşcă". E ora când salariaţii se grăbesc spre City, când funcţionarii se duc la ministere, când Mister Churchill îşi începe ziua la Downing Street, cu lectura presei de dimineaţă.

Joe şi-a luat zborul. Anny, care apare în atelier, cu ochii umflaţi, într-un capot strălucitor, n-a primit nicio veste de la plecarea lui, hotărâtă şi pusă în aplicare acum patru zile.

Jean o invită pe Anny la dejun. Apoi o duce la cinema, ca altădată. E încă impregnat de parfumul lui Kate. A savurat fiecare minut al acestei nopţi arzătoare, începând de la intrarea în holul de la Ritz, hotel ce găzduieşte marele stat-major german al Parisului, până la fuga atât de asemănătoare cu aceea a unui hoţ, din zori, sub ochiul bănuitor al portarului de noapte şi al santinelei.

S-a comportat ca un bădăran, asta-i sigur.

După ce a condus-o pe Anny acasă *(Good bye, baby Anny darling!)* ca pe o păsărică în colivia ei, Jean îl întâlneşte pe Pierre la biroul Comitetului francez. E însărcinat cu o misiune în Alger.

A doua zi, după schimbarea avionului la Gibraltar, Jean soseşte la Alger. Îi telefonează Madeleinei, la spital. Dar e prin saloane. Se vede nevoit să ceară de mai multe ori legătura înainte de a-i auzi glasul.

— Ca şi odinioară, sosesc şi îţi telefonez.

— Nimic nu s-a schimbat, aşadar?

— Ştii bine că da.

Madeleine nu va putea să-l vadă înainte de ora prânzului, dar va cere „liber" pentru după-amiază.

Madeleine a găsit, în partea de sus a Algerului, un mic apartament. E aproape un miracol în acest oraş suprapopulat. S-a săturat să locuiască într-o cameră de hotel, să nu aibă un ungher al ei.

---

[40] Ţine minte ziua (engl.).

[41] Succes, dragă (engl.).

— Am învăţat să fac cuşcuş, adaugă ea.

— Trebuie, spune el, să mă întorc în Franţa.

— La Paris?

— Sper să nu merg mai departe de Lyon. E vorba de a acredita un nou delegat pe lângă Rezistenţă. Max (pe adevăratul său nume Jean Moulin) a fost arestat şi asasinat. M-am întrebat dacă n-ai fi tentată să faci călătoria asta împreună cu mine.

Ceea ce-i propune Jean, înţelege Madeleine, e o călătorie de nuntă. Ce pudoare o face să stea în cumpănă? E oare teama de o decepţie, de o repulsie în pragul dragostei? Mai e încă timp să devii femeie?

— Când plecăm ? întreabă ea.

XXIII
Iunie 1943
JEAN, MADELEINE ŞI GEORGES

Telegrama Madeleinei i-a uluit pe duce şi pe Sylvette. „Voi sosi Sainte-Maxime ora 20,30 marţi. Afecţiune. Madeleine.” Iar această telegramă este expediată din Sainte-Marie-du-Verdon, o văgăună pierdută din Haut-Var!

Ce poate oare să facă Madeleine, în luna iunie 1943, la Moustiers-Sainte-Marie? Plecarea ei fusese misterioasă. Anunţase că va trece multă vreme poate fără să scrie, că nu trebuiau să fie îngrijoraţi. Ducele trăsese de aici concluzia că Madeleine găsise mijlocul de a ajunge la Londra sau la Alger.

Acest mesaj din Moustiers-Sainte-Marie îl derutează pe duce, mare cititor de romane de aventuri. Cât despre Sylvette, prea mamă cloşcă pentru a se pierde în cugetări deşarte, pune să se pregătească odaia, să se înhame măgarul la trăsurică. Încă de la Crăciun, Sylvette îşi face sânge rău, fără a spune ceva desluşit în legătură cu asta. Telegrama de faţă, liniştitoare, îi pricinuieşte destulă satisfacţie pentru a anula orice curiozitate.

— În primul rând, îi spune ea ducelui, n-o întreba nimic. Ai s-o faci să fugă.

Ducele a aprobat.

— Mucles!

Apoi a adăugat:

— Face poate spionaj?

Sylvette a ridicat din umeri şi a alergat în ajutorul lui Bébel, care a căzut pe scara terasei. Pentru că Bébel acum merge, iar Sylvette trăieşte într-o frică perpetuă.

Plecarea spre aerodrom, călătoria pe deasupra Mediteranei neclintite, aterizarea pe un loc neted de la Canjuers, un fel de deşert unde un cioban aprinsese un foc de balizaj, apariţia acestui om apocaliptic în lumina jarului, salutul de rămas bun al lui Jean care îndată a plecat din nou, astfel se desfăşurase noaptea pe care Madeleine o înţelegea (şi o nădăjduia) drept aceea a nunţii sale. După ce scosese din carlingă valiza mare şi bicicleta, pilotul decolase, într-un puternic vârtej de vânt. Avionul dispăruse în noapte, în timp ce ciobanul stingea focul de mărăcini, cu lovituri zdravene de bâtă. Apoi o condusese pe Madeleine până la coliba lui, în jurul căreia oile dormeau ca un

morman de lână sub supravegherea câinilor atenţi şi îi oferise să aştepte zorile pe patul lui de frunze uscate. Înfăşurat într-o pătură, el se întinsese pe prag şi adormise.

Madeleine veghease în tăcerea întreruptă din când în când de mârâitul unui câine. În zori, omul îi adusese un castronaş mare cu lapte de oaie călduţ, o bucată de pâine şi nişte miere. O privise mâncând, apoi se îndepărtase.

Când Madeleine ieşise din colibă, omul se străduia să mulgă oile, în timp ce câinii înscriau cercuri mari în jurul turmei nemişcate.

Omul îşi scosese pălăria şi-i arătase drumul pe care Madeleine putea să ajungă la Ugines, iar de acolo la Moustiers-Sainte-Marie „unde există un autobuz în fiecare zi, către ora zece”. O ajutase să-şi lege valiza pe portbagajul bicicletei, după aceea o salutase scoţându-şi adânc pălăria, când ea se urcase în şa.

— Ce mai, spusese el, ciudată meserie pentru o femeie!

După aceea, în timp ce Madeleine se îndepărta pe un drum desfundat, sub un soare devenit torid, omul îşi pornise la drum turma spre păşune...

Jean i-a dat întâlnire la Lyon, peste trei săptămâni. I-a explicat, în decursul unicei lor seri, în ce consta misiunea ei. Madeleine a învăţat pe dinafară „cutiile de scrisori” pe care trebuia să le viziteze. Singurul necaz e valiza asta, în care transportă douăzeci de milioane în bancnote a cinci mii de franci.

Coborârea pe bicicletă spre Verdon, apoi urcuşul spre micul oraş Moustiers, cu cascade cântătoare, călătoria în autobuz, noaptea într-o cameră îndoielnică la Draguignan, epuizantul sfârşit de circuit într-o zi copleşitoare, interminabila aşteptare la Saint-Raphaël, în sfârşit ultima etapă în sudul unei Franţe ţâfnoase şi înţesate de soldaţi italieni – Madeleine nu-şi aminteşte de toate acestea decât în mod vag.

Ce va trebui să facă oare la Paris, în privinţa tatălui şi a fratelui ei Michel? Să nu le anunţe întoarcerea sa? Atunci ar fi la discreţia unei întâlniri, a unui palavragiu oarecare. Dar a se duce în strada Montaigne înseamnă a combina cu iscusinţă o groază de minciuni! Şi aceste douăzeci de milioane! Nu atârnă prea greu, dispuse în patru pachete întru nimic mai voluminoase decât două topuri a o mie de coli de hârtie pentru maşina de scris – dar sunt stânjenitoare.

Sylvette aşteaptă la gară cu trăsurica. Eude şi Eléonore n-au venit, fiind culcaţi la ora douăzeci şi treizeci, conform programului. Sylvette a îngăduit cu toate acestea celor cinci mai mari s-o aştepte în pat pe mătuşa Madeleine. Numai Bébel a fost considerată prea mică pentru această veghe.

După ce a urcat valiza, Sylvette, căreia nu-i plac efuziunile în public, porneşte la drum.

— L-am întâlnit adineaori, în Sainte-Maxime pe prietenul tău Merlin, spune ea.

— Adevărat? L-aţi văzut de mai multe ori?

— Nu. A dispărut toată iarna. Soţia lui, Doamne Sfinte! Am auzit că nu se poartă deloc cum trebuie cu italienii.

— Sigismond, continuă Sylvette, când măgarul, începând urcuşul coastei, trece la pas, e agitat în legătură cu sosirea ta. Se cam plictiseşte. S-a apucat să scrie istoria ducilor de Grandlieu cu documentele pe care Jeanne le-a strâns laolaltă la Grandlieu, unde a trimis-o el ca să claseze biblioteca. De-abia s-a întors, cu o mulţime de manuscrise.

— Şi Alain? întreabă Madeleine.

— E bine. Seamănă din ce în ce mai mult cu Gilbert.

Gilbert! Madeleinei îi e necaz pe ea, că nu se gândeşte destul de des la Gilbert. Cât de repede se duc morţii, chiar şi cei mai scumpi, atunci când viaţa ne îndepărtează de decorurile lor obişnuite!

— Lui Sigismond, urmează Sylvette, îi va veni poate greu să se împiedice să-ţi pună unele întrebări în legătură cu ocupaţiile tale în ultimele şase luni. Nu te considera obligată să-l informezi.

Madeleine aruncă o privire înduioşată asupra Sylvettei, care încruntă sprâncenele pentru a mâna măgarul pe drumul îngust ce duce la castel.

— Iată-l, spune Sylvette. N-a mai putut să reziste.

Într-adevăr, ducele Sigismond de Grandlieu, în şort, pe o bicicletă înaltă, precedată de un ghidon ridicat pe care îl manevrează ca pe nişte hăţuri cu o nepăsare aristocratică, îşi face apariţia. Descalecă, îşi sprijină bicicleta de trunchiul unui copac şi înaintează spre echipaj, cu pălăria în mână.

— Madeleine, spune el, ne-ai lipsit.

Şi adaugă:

— Te-am aşteptat la cină, şi e mai mult de ora nouă!

Pe bicicletă, ducele de Grandlieu, modern însoţitor de poştalion, o ia înaintea echipajului Sylvettei şi-al Madeleinei.

Pe lângă cele douăzeci de milioane, Madeleine a adus de la Alger unele cadouri pentru cei şase Grandlieu şi pentru Alain. Timbre pentru colecţia lui Eude, o păpuşă pentru Eléonore, pentru fiecare o surpriză plăcută, a căror alegere îl face pe duce să clipească din ochi.

— Mi se pare că aprovizionarea se ameliorează, exclamă el la vederea unei perechi de ciorapi de mătase destinaţi Sylvettei. Iar acestea nu sunt oare mărci poştale ale Franţei combatante?

Madeleine nu răspunde. Ducele e înciudat, dar îşi făgăduieşte să reia ofensiva la prima ocazie.

Chiar în aceeaşi seară, Madeleine îi telefonează lui Georges Merlin.

— Doctore! Dumneata eşti salvarea noastră! exclamă Georges.

— Există oare cineva bolnav la dumneavoastră? întreabă Madeleine.

— Nu, până acum nu. Copiii mei sunt în pensiune în împrejurimile Marsiliei. Cât despre Gabrielle, mi s-a părut că a într-o stare înfloritoare. Despre cu totul altceva e vorba. Pot să te întâlnesc mâine dimineaţă, la Sainte-Maxime? De exemplu, cu puţin înainte de sosirea trenului care vine de la Saint-Raphaël şi soseşte – în principiu – la ora 9,45?

Madeleine va coborî la Sainte-Maxime către ora nouă, iar Georges Merlin pare uşurat.

Gabrielle e din ianuarie metresa căpitanului de Sant Andrea, un băiat frumos, înalt, sportiv, cu nişte dinţi foarte albi, o uniformă impecabilă şi o fermecătoare pană la bereta lui de vânător de munte.

Celor dintâi momente de îngrijorare, pricinuite de sosirea trupelor italiene, le-a urmat o perioadă de euforie. E tocmai momentul pe care şi l-a ales Georges pentru a deveni odios. Dacă Gabrielle schimba două vorbe la barul Cazinoului sau la cofetărie cu un ofiţer italian (cum să faci altfel, ei sunt atât de amabili. Şi pe urmă, nu-i acelaşi lucru cum ar fi cu germanii. Ei sunt latini, fraţii noştri mediteranieni, în definitiv), Georges, avertizat deîndată, era cuprins de nişte furii înspăimântătoare. Folosea cuvinte murdare. Şi unde mai pui că şi-a vârât în cap să-i interzică orice convorbire cu ofiţerii italieni, sub pedeapsa unei

bătăi zdravene? Atunci când, mulţumită lor, puteai obţine sticle de Cinzano şi ţigări! De-ţi venea să crezi că Georges a înnebunit subit.

Din fericire, Gabrielle s-a ţinut tare. Căpitanul de Sant Andrea i-a dat permisiunea să se bucure în continuare de canoe. E dispus să-i facă mai uşoară viaţa de toate zilele şi, nu-i aşa, e preferabil să te ai bine cu ocupanţii. Care pot să-ţi aducă mii de afronturi, să-ţi rechiziţioneze casa, în loc să-i dea grădinarului, aşa cum a făcut căpitanul de Sant Andrea, un tomberon de bălegar.

Georges, întors de la Marsilia pe nepusă masă, i-a găsit pe Gabrielle şi pe căpitan în timp ce luau aperitivul la barul de la Grand Hôtel. Gabriellei i-a fost teamă de un scandal nejustificat, pentru că între ea şi căpitan nu era decât un flirt banal – câteva sărutări, cel mult.

Georges n-a venit acasă la cină. A doua zi, a plecat, luând copiii cu el. Fără să-i spună un cuvânt Gabriellei, ocupată cu minuţioasa-i toaletă, le făcuse chiar el valizele. La ora unsprezece fără un sfert, se năpustise în camera de baie, unde Gabrielle îşi depila picioarele după ce-şi întinsese masca pe obraji şi-şi ridicase bărbia, anunţând-o că pleacă împreună cu copiii, la Marsilia, unde îi va da în pensiune.

Gabrielle fusese atât de uluită, încât n-avusese timp să plângă sau să se înfurie, n-avusese timp să aleagă între aceste două atitudini. Copiii o sărutaseră şi-şi urmaseră tatăl. Gabrielle rămânea în camera de baie, cu masca aplicată pe faţă, cu penseta de epilat în mână.

Chiar în aceeaşi seară, i se dăruise căpitanului de Sant Andrea, un adevărat gentilom, un erou al războiului din Balcani şi al campaniei din Abisinia. La drept vorbind, Gabrielle îl găsea puţin cam prea înclinat spre acest lucru. În cele două sau trei rânduri când ea îl înşelase pe Georges (îl înşelase chiar de patru ori, dar cea de-a patra n-a contat, un gest necugetat, fără nicio consecinţă şi pe care-l regretase deîndată), Gabrielle constatase că nu încerca deloc mai multă plăcere cu amanţii decât cu soţul. Căpitanul de Sant Andrea era un bărbat exigent. Gabrielle nu dorea decât să-i facă plăcere, dar găsea că el da prea multă importanţă acestui lucru. Totuşi, era măgulitor.

Georges începu un adevărat război, verificând minuţios facturile, făcând mofturi la plata cheltuielilor zilnice de la

Beauvallon. Îi expedie scrisori în termeni energici, fără menajamente. Într-un stil comercial, în scrisori bătute la maşină, spunea că vremurile sunt grele şi că trebuia să se restrângă. Gabrielle a fost constrânsă să facă datorii!

Şi-acum iată-l că s-a întors, pe nepusă masă... la ora zece seara (trenul avea întârziere). Căpitanul nu era acolo, dar trebuia să vină şi Gabrielle stătea ca pe jeratic.

Georges o găsi pe Gabrielle în camera ei, făcându-şi toaleta de noapte. Ceru o gustare. Fata în casă, buimăcită, aduse puţină carne rece şi o bucată de brânză italiană (cadou de la căpitan). Georges respinse brânza spunând:

— Mulţumesc, Catherine, eu nu mănânc din brânza asta.

După aceea îi vorbise Gabriellei despre un *modus vivendi*. Avea intenţia să-i facă o rentă lunară de douăzeci de mii de franci. Gabrielle avea libertatea să rămână la Beauvallon sau să se întoarcă la Paris.

Se auzi telefonul. Georges ieşi ca să răspundă. Gabrielle, înnebunită de ora târzie, se năpusti în cabinetul de toaletă şi desprinse pijamaua şi halatul căpitanului, când Georges se întoarse preocupat.

— Voi pleca din nou mâine dimineaţă, spuse el. Vei binevoi să-mi faci cunoscut răspunsul tău la Marsilia.

În momentul acela a văzut pijamaua şi halatul şi a izbucnit în râs.

Şi tocmai aceea a fost clipa pe care a ales-o căpitanul pentru a bate, ca în fiecare seară, la uşa-fereastră. Impasibil, Georges a deschis. Cei doi bărbaţi s-au pomenit faţă în faţă. Căpitanul a avut un aer contrariat. S-a bâlbâit.

— Intraţi, domnule, a spus Georges. Eu am venit doar pentru a pune la punct cu Gabrielle primele formalităţi ale divorţului.

Divorţul! Căpitanul de Sant Andrea a făcut o figură nenorocită.

Atunci, telefonul a sunat din nou, iar Georges a ieşit să răspundă.

— Mă gândesc, a spus atunci căpitanul, că ar fi preferabil să vin mai târziu.

Şi a dispărut în întuneric, lăsând-o pradă pe Gabrielle mâniei lui Georges.

Dar Georges n-a mai apărut. Obosită de aşteptare, Gabrielle s-a hotărât să se culce. Divorţul! Uşor de spus. Ar mai trebui şi un flagrant delict. Ea e gata să nege.

N-a închis ochii toată noaptea şi, la sculare, arată înspăimântător, mai ales că o doare şi capul. De mai multe ori, a vrut să se ducă la Georges în cameră pentru a avea o explicaţie. În ultima clipă, cu mâna pe mânerul uşii, n-a îndrăznit.

Dimineaţa, o trimite pe fata în casă pentru a-l trezi pe domnul.

Dar domnul şi-a luat valiza şi a plecat.

Douăzeci de mii de franci pe lună... Beauvallon sau Paris? Ce să faci cu douăzeci de mii de franci pe lună? Şi idiotul ăsta de căpitan, cu aerul lui speriat!

În romane, lucrurile nu se petrec aşa. La cinematograf, nici atât. Există nişte bătăi, un duel, curge sânge.

Dar oamenii în viaţă nu sunt cei din romane sau de la cinematograf. Sunt nişte laşi. În dimineaţa asta, Gabrielle e obosită şi dezgustată.

Înaintea gării, Georges o aşteaptă cu îngrijorare pe Madeleine. Iat-o în sfârşit că apare, pe bicicletă. Georges se năpusteşte.

— Ai călătorit bine? Te-ai întors?

Se plimbă în lung şi-n lat. O întreabă:

— L-ai mai văzut pe Jean, la Alger?

— M-am întors cu el.

— Nu mai spune! E din nou în Franţa?

— Nu. La Londra.

Toate astea le par fireşti, călătoriile pe deasupra norilor, aterizările într-o ţară ocupată.

— N-avem timp de pierdut, spune Georges. În două cuvinte, iată despre ce-i vorba. Unul dintre prietenii mei a venit să mă vadă ieri, la biroul meu din Marsilia. Pentru că nu eram acolo, un funcţionar i-a dat adresa mea şi acest prieten a spus că va veni să mă vadă la Beauvallon chiar astăzi. În virtutea împrejurărilor, nu pot să-l primesc la mine acasă. Soţia mea, înţelegi? Eu cred că Gabrielle m-a înşelat şi înainte, însă discret, nu în mod public, cu invadatorul! Pe scurt, nu-i momentul să-l primesc la mine acasă pe prietenul care soseşte. Prietenul acesta trebuie să petreacă o zi sau două în regiune. Şi nu la hotel. Cumnatul dumitale crezi că l-ar accepta?

— Nici nu mă îndoiesc, răspunde Madeleine, cine e?

— Un şef sindicalist, numit Badaud. El se ocupă de sabotajele industriale.

La ideea găzduirii lui Badaud la ducele de Grandlieu, Madeleine nu se poate împotrivi să zâmbească.

— Sigismond va fi bucuros, spune ea.

Ducele de Grandlieu, într-o oarecare măsură silit de Sylvette, a părut încântat la ideea de a-l primi pe Badaud.

— În definitiv, a întrebat el cu interes, vom tăinui un bolşevic, nu-i aşa?

Prima întâlnire cu Badaud l-a surprins. Şi-l imagina un om ursuz ori un muncitor în salopetă. Dar n-a mai avut nicio decepţie în faţa acelui domn în veston gri, care părea să ştie că trebuie să i se adreseze cu „domnule duce”.

La masă, Badaud, care se comportă cu o rigoare studiată, îl întreabă pe duce dacă-l cunoaşte pe marchizul de Vaux.

— Sigur că da! Un vechi tovarăş de la Jockey!

— Ne vedem deseori, spune Badaud. Am cinat împreună săptămâna trecută, la Café de Paris.

Ducele începe să nutrească o oarecare bănuială asupra autenticităţii acestui militant. După dejun, pe terasă (Merlin a plecat) ducele îl interoghează pe Badaud. Îl sileşte să-şi exprime gândurile asupra organizării lumii de mâine, aşa cum o concepe el. Se vede cu surprindere dinaintea unui sistem ierarhic.

— Îmi închipui cam cum ar veni, glumeşte el fără convingere, o perpetuă distribuire a premiilor.

Dar e impresionat de seriozitatea interlocutorului său, de calmul lui. Îi face onorurile bibliotecii sale.

— Dumneavoastră, oamenii de mâine, spune ducele pipăind o ediţie rară, dumneavoastră nu cunoaşteţi Istoria. Dacă te apropii de ea, îţi dai seama că voinţa oamenilor nu participă decât în mică măsură la declanşarea evenimentelor.

Pe Badaud reflecţia îl surprinde.

— Da, da, insistă ducele. Iată, eu am întreprins o mare lucrare asupra istoriei ducilor de Grandlieu. E istoria Franţei. Nici nu vă închipuiţi câte noţiuni primite de-a gata a trebuit să revizuiesc. De exemplu, eu am certitudinea că Ludovic al XIV-lea n-a fost un rege mare şi că, dimpotrivă, Ludovic al XV-lea n-a fost unul rău. Am fost foarte nedrepţi faţă de Ludovic al XIII-lea, care a preferat Franţa familiei sale – şi ce familie!

Badaud e satisfăcut şi surprins de acest mare senior.

Seara, înainte de a ajunge în marea cameră lambrisată, unde un valet i-a dus puţinul său bagaj cu un surâs de dispreţ (personalul de serviciu a intuit în Badaud un proletar în veston, aşa încât e subiectul unor conversaţii dispreţuitoare: „Domnul duce, să primească un individ de acest gen. Nu era de ajuns cu această fată-mamă şi ţâncul ei venit nu se ştie de unde...” „Nu e bine să ai idei largi... sora doamnei ducese are o influenţă foarte rea”. Bătrânul majordom a fost deosebit de vehement. „Ascultaţi-mă pe mine, a spus el, individul ăsta e un fost muncitor.”), seara, deci, Badaud întârzie cu ducele sub clar de lună. Sylvette a urcat să asculte radio Londra.

A doua zi, ducele ar fi dorit s-o întovărăşească pe Madeleine la gară. Însă ea se derobează. Ducele încearcă să ştie unde merge şi nu mai poate de curiozitate. Madeleine şi-a petrecut jumătate din noapte pălăvrăgind cu Sylvette. I-a anunţat logodna ei cu Jean Breuil.

— Era ziarist dinainte de război. Ne cunoaştem de foarte multă vreme.

Sylvette a părut dezolată că Madeleine nu are nicio fotografie să-i arate.

Ducele e nevoit s-o lase pe Madeleine să plece, fără tragere de inimă, fără a-şi consolida bănuielile asupra activităţii ei. S-a mulţumit cu Badaud. Dar, părăsind consideraţiile de ordin general, acesta e mut ca peştele.

Ducele i-a întins o mână de ajutor. A spus că, la radio, a auzit vorbindu-se despre „Rezistenţă”, că, la rândul său, ar dori mult „să facă ceva”. Plan de la Tour poate, de exemplu, să ascundă dezertori? E gata să dea şi bani. Din nefericire, nimeni nu i-a cerut niciodată nimic. Badaud a ocolit subiectul, în mod politicos.

În clipa când să-şi ia rămas bun, îi spune totuşi, ducelui:

— Apropo de cele pomenite de dumneavoastră referitor la Rezistenţă. Vorbiţi-i deschis despre asta prietenului nostru Merlin. Cred că el cunoaşte pe cineva pe care propunerea dumneavoastră l-ar putea interesa.

După ce s-a consultat cu Sylvette, Madeleine s-a hotărât să descindă în strada Montaigne, ca şi cum s-ar fi întors din Elveţia. Deseori au trecut mai multe luni fără să-i scrie tatălui ei. Va pune lunga ei tăcere pe seama unei activităţi neobosite.

Urmată de un hamal care duce valiza (fără să bănuiască faptul că transportă douăzeci de milioane!) Madeleine soseşte la domiciliul familiei Martin-Chéraille.

Feciorul pare tot atât de puţin surprins ca şi portăreasa, care a salutat-o sub boltă.

— Bună ziua, domnişoară. Domnişoara a călătorit bine? Domnul a ieşit. Are un consiliu de administraţie. Nu se va întoarce înainte de prânz. Va lua dejunul acasă. Domnişoara va lua de asemenea dejunul acasă? Domnul Michel este la Vichy. Dar şi-a anunţat vizita pentru mâine. Domnul Michel vine aproape în fiecare săptămână, împreună cu domnul Preşedinte Laval.

La prânz, domnul Martin-Chéraille găseşte cuvinte de împăciuire.

— Sunt fericit să te văd, Madeleine. E necesar să uităm vechile neînţelegeri.

Şi o sărută pe obraji cu atâta înduioşare pe cât îi stă în puteri.

— Fratele tău va fi de asemenea foarte mulţumit.

Madeleine nu se îndoieşte de acest lucru.

Dejunul între patru ochi e posomorât. Madeleine ghiceşte la tatăl ei o îngrijorare surdă.

După ce a înghiţit cafeaua, o duce pe fiica lui la el în birou. În scopul de a-i cere noutăţi despre Sylvette, despre Sigismond, despre copii – şi de asemenea despre Alain („al şaptelea nepot al meu, la urma urmei”). Dar mai ales în scopul de-a o interoga în legătură cu evoluţia războiului. Ce se crede despre asta la Geneva?

La Geneva? Madeleine se bâlbâie. Însă domnul Martin-Chéraille nu-şi dă seama de acest lucru.

— N-ai mai venit la Paris de multă vreme. Vei găsi totul foarte schimbat...

Şi dă explicaţii:

— Niciun om chibzuit nu mai poate să creadă în victoria germană, nu-i aşa? Dar oare se crede la Geneva că anglo-saxonii vor accepta o pace de compromis, ultima soluţie salvatoare pentru civilizaţie?

Madeleine îşi priveşte tatăl cu uimire.

— Da, spune domnul Martin-Chéraille, oamenii serioşi din Anglia şi mai cu seamă din Statele Unite o doresc. Dar popoarele? Au fost înfierbântate în aşa măsură încât fără

îndoială nu mai pot fi aduse la o soluţie raţională, la fel cu aceea din 1918. Guvernele marilor democraţii riscă să fie depăşite.

Madeleinei îi este milă de el.

— Am primit scrisori anonime, spune el trecându-şi mâna peste frunte, iar azi-dimineaţă, murdăria asta.

Dintr-un sertar al biroului, scoate un mic ziar clandestin, unde un articol este însemnat cu creion roşu.

— Sunt acuzat de a fi predat Franţa Germaniei. E absurd. Eu n-am făcut decât să apăr nişte interese... ale mele şi pe acelea ale altora...

Cât de mult a îmbătrânit! Un colţ al gurii îi e uşor adus într-un rictus bizar.

— Sunt îngrijorat mai ales pentru Michel. Îl pusesem în gardă încă de multă vreme... Când Laval a venit din nou la putere, anul trecut, Michel a obţinut un post de încredere. E şeful său de cabinet. Cu alte cuvinte, vreau să-ţi spun că viaţa lui e în pericol în fiecare zi, cu toţi comuniştii, anarhiştii şi gaullişti ăştia...

Madeleine se aude bolborosind:

— Germania n-a pierdut războiul.

— Nu, strigă domnul Martin-Chéraille, dar trebuie să fii orb pentru a crede că mai poate să-l câştige. Şi-atunci? Dacă americanii nu pricep că e timpul, sunt nebuni, nebuni!

Se lasă să cadă într-un fotoliu.

— În luna lui noiembrie, reia după o tăcere, fratele tău avea o portiţă de scăpare: cei descurcăreţi s-au eclipsat. Zadarnic am încercat să-l fac să înţeleagă că trebuie să plece la Alger, în timp ce eu aş fi rămas aici pentru a păstra locul nostru în celălalt talger al balanţei. S-a încăpăţânat. S-a pus în evidenţă, mai mult ca oricând. Ne-a compromis, definitiv.

O tăcere grea apasă asupra vastei încăperi. Domnul Martin-Chéraille continuă, şi cuvintele îi vin greu pe buze.

— Poate că tu nu ştii ultima noutate? Englezii au debarcat în Sicilia, astă-noapte. Dacă se menţin acolo, Italia se va prăbuşi în mai puţin de o lună... Germania e încă puternică, din punct de vedere militar. Dar se poate şti oare ceea ce-i rezervă ziua de mâine? Bombardamentele? O ofensivă rusească? Nemaiatacând pe frontul de est, Hitler îşi mărturiseşte slăbiciunea. Mă tem că nu va merge mai departe. Americanii îl susţin pe Churchill, care se încăpăţânează într-un război fatal. Ce să mai zici de Franţa? Propagandei comuniste i se dă apă la moară cu proasta

aprovizionare, cu plecarea tinerilor în Germania... Sunt foarte pesimist, sărmana mea copilă.

Vine spre Madeleine, care se gândeşte că va trebui să-i ducă fără întârziere cele douăzeci de milioane lui Duvivier.

— Îl vei vedea pe fratele tău mâine. Nu-i spune nimic despre îngrijorarea mea. Laval, acest om pseudorealist, călăreşte pe himere. Îşi imaginează că el, mâine, va fi arbitrul păcii. Aiurea! Va fi spânzurat, asta-i tot!

După o ezitare adaugă:

— Am mulţi bani în Elveţia. Te vei întoarce curând la Geneva? Încearcă să găseşti o proprietate aducătoare de venituri, cu terenuri, vite. Nu contează preţul. Un refugiu, înţelegi, pe durata furtunii care se apropie...

Madeleine ghiceşte o lacrimă în ochii tatălui său. Acesta o sărută în două rânduri, aproape cu impetuozitate.

— Pe mâine, la dejun, nu-i aşa? Eu nu cinez acasă în seara asta.

A luat mâna Madeleinei şi o mai ţine încă în mâna lui.

— Scumpa mea fiică, îi spune, mi-a făcut bine că te-am revăzut.

Duvivier, întâlnindu-se cu Madeleine dinaintea rămăşiţelor statuii lui Gambetta, în grădinile de la Louvre, o conduce într-un apartament gol de pe strada Milière, unde, pe o masă de lemn alb, amândoi numără cele douăzeci de milioane, pe pachete.

Madeleine nu poate evita, a doua zi, dejunul împreună cu Michel, care afişează o autoritate agresivă. Fratele ei insistă asupra misiunilor pe care preşedintele (e vorba de Laval) i le-a încredinţat, asupra dorinţei pe care o nutreşte de a-l întovărăşi în viitoarea lui călătorie la cartierul general al Führerului.

După părerea lui Michel, Laval a descoperit o cursă care i-a fost întinsă de către Brinon. Acest „ticălos” a încercat să obţină să fie numit *Gauleiter*. Dar complotul s-a tărăgănat. Hitler are nevoie de Laval. El va fi însărcinat să negocieze pacea, în octombrie sau noiembrie, după eşecul debarcărilor anglo-saxone în Europa şi nimicirea definitivă a armatei ruseşti, într-un război fără cruţare, început între Kursk şi Orel.

Ceea ce o surprinde pe Madeleine este că fratele ei pare sincer. Apropierea de putere şi de beţia ei îi orbeşte oare şi pe cei mai realişti dintre oameni? Michel e afectuos şi protector.

— Marele om de stat al acestor timpuri este Patronul meu, afirmă apoi. Hitler şi Mussolini vor avea nevoie de el, la fel ca şi Churchill şi Roosevelt, pentru a pune ordine în lume. Mulţumită lui, Franţa va avea o poziţie de arbitru. E un as.

Madeleine se grăbeşte să termine cu misiunile pe care Jean i le-a încredinţat. Va mai trebui să treacă pe la Vichy, pentru a întâlni acolo un personaj din anturajul Mareşalului (la toate nivelurile, Rezistenţa a „introdus acoliţi", în guvern şi în administraţie) înainte de a aştepta la Lyon întoarcerea lui Jean.

Nu se gândeşte la nimic altceva decât să-şi pună capul pe umărul lui, decât să-i simtă buzele în dosul urechii, sărut uşor şi tandru care îi este familiar şi necesar.

Cuvintele de rămas bun sunt scurte. Din fericire, Michel nu se întoarce la Vichy (Madeleine a mărturisit că se va duce acolo, de teama unei întâlniri, sub pretextul unui demers pentru Crucea Roşie).

— Caută-l pe secretarul meu de la cabinetul şefului guvernului, spune Michel cu satisfacţie. El îţi va deschide toate uşile.

Cât despre domnul Martin-Chéraille, se mulţumeşte să-i murmure în timp ce o sărută:

— Imediat ce te vei întoarce la Geneva, gândeşte-te la ceea ce ţi-am cerut.

Există, în Rezistenţă, ceva ce seamănă cu un joc. Madeleine înţelege plăcerea pe care pot s-o încerce, ducând această viaţă de aventură, unii oameni proveniţi din mediile burgheze. Până şi ea însăşi, dacă absenţa lui Jean nu i-ar menţine în inimă o îngrijorare surdă, ar deprinde gustul riscului, poate tot atât de mult cât şi gustul ideii.

Dar tot ce nu e Jean e plictisitor. Nimic n-o interesează, decât această dragoste exigentă cu tot cortegiul ei de nelinişti. Dacă ar iubi-o şi el astfel, cu o asemenea dăruire totală de sine! Dar nu, pentru că el e gata să sacrifice totul luptei, chiar şi pe Madeleine, chiar şi dragostea lui.

Încearcă, în tren, să citească un roman cumpărat în gară. Un domn, în faţă, o priveşte cu un aer de complicitate concupiscentă. Aşadar e dezirabilă? Oh! Jean, Jean, fiecare clipă fără tine e insuportabilă.

Madeleine ajunge să-i invidieze pe aceia care au lăsat să treacă războiul, aplecaţi peste egoismele lor, pe aceia care şi-au

regăsit căminul, copiii, care au „acceptat” mărunta soartă cotidiană ce le-o oferea destinul.

XXIV
Vara 1943
GEORGES, JEAN ŞI MADELEINE

Domnişoara Honorine Donadieu a fost arestată ieri. Numai printr-un miracol a scăpat Madeleine din capcana întinsă de către Gestapo în dugheana florăresei.

Din fericire, Jean i-a lăsat adresa unei a doua „cutii de scrisori”. E o veche familie lyoneză care locuieşte la ultimul etaj al unei case învechite şi întunecate, aproape de Croix-Rousse, pe strada Terme.

Aceşti oameni de condiţie modestă şi neîncrezători au primit-o pe Madeleine cu prudenţă. Domnul Daneret pare că nu ştie despre ce i se vorbeşte. Dar pentru că Madeleine îi arată situaţia în care se află şi întâlnirea pe care i-a fixat-o Jean, sfârşeşte prin a o încredinţa pe tânăra femeie doamnei Daneret, fiind obligat, spune el, să facă un comision.

Doamna Daneret ignoră totul şi nu vrea să cunoască nimic. Cu toate acestea, când Madeleine disperată (se vede obligată să se ducă din nou la Paris, să-l caute acolo pe Duvivier sau să se întoarcă la Plan de la Tour şi să-i încredinţeze lui Merlin grija de a reînnoda lanţul), se hotărăşte să-şi ia rămas bun, doamna Daneret îi oferă, cu o politeţe prudentă, o ceaşcă de cafea „naţională”.

După o jumătate de oră, Daneret apare din nou, gâfâind, întovărăşit de un bărbat tânăr, cu nasul cârn, peste care poartă ochelari de baga ce nu vor să stea la locul lor. Vorba lui domoală e în contradicţie cu vioiciunea privirii.

O supune pe Madeleine unui adevărat interogatoriu. Încât Madeleine se întreabă dacă n-a căzut în capcana pe care o evitase la florărie. (Printr-un noroc, două cumetre, în staţia de tramvai de la Part-Dieu, povesteau arestarea domnişoarei Donadieu, „o gaullistă, cine ar fi crezut asta despre o femeie atât de liniştită, stabilită de treizeci de ani în cartier”.)

Curând tânărul bărbat se destinde. Cutiile de scrisori au fost descoperite, ca urmare a arestării unui planton şi a domnişoarei Donadieu. De aici a rezultat o anumită perturbaţie. Şi se prezintă: Berneix.

Madeleine spune că ea vine de la Paris, unde a depus un „mare pachet” provenind din Algeria. Domnul Daneret poate în

sfârşit să deschidă radioul, pentru că erau pe cale să piardă Londra.

Berneix a fost unul dintre primii francezi care au editat un ziar clandestin. Raliat, de la cele dintâi fuzionări, la mişcarea „Combat”, a devenit secretar general al „Mişcărilor Unite”. Înflăcărarea în muncă, idealismul său temperat de orientarea practică i-au asigurat stima tuturor.

Pe deasupra, nu se joacă de-a conspiratorul, ci îşi exercită îndatoririle cu o nepăsare aparentă care ascunde seriozitatea şi punctualitatea. Dotat cu o memorie surprinzătoare, Berneix nu notează niciodată nicio adresă, nicio întâlnire. Păstrează în cap toate reţelele, toate codurile şi se descurcă printre ele cu o uşurinţă surprinzătoare.

Madeleine îl întreabă dacă Merlin se afla, printr-un noroc, la Lyon. Acest nume nu-i spune absolut nimic lui Berneix (el nu-l cunoaşte decât pe Suchard).

Madeleine devine îngrijorată. Ea a venit în ziua hotărâtă, la ora hotărâtă. Berneix o linişteşte. Corespondentul său a fost desigur prevenit că a fast „arsă” cutia Donadieu. Aşa că îl va „contacta” pe Daneret. Însă Berneix se îndoieşte că avionul a putut să aterizeze în cursul nopţii, din cauza vremii rele. Cel mai bun lucru, pentru Madeleine, este să stea răbdătoare la Lyon. De îndată ce va sosi avionul, Berneix va fi avertizat cel dintâi şi o va preveni. Galant, Berneix îi oferă să împartă masa cu el. Are întâlnire pe chei, la doi paşi, cu un prieten.

Acest prieten este Corvin, care scoate o exclamaţie recunoscând-o pe Madeleine.

— Dumneata ai părăsit aşadar Algerul!

— Şi prietenul nostru... Suchard? întreabă el.

Suchard? Madeleine înţelege. Madeleine l-a văzut pe... Suchard nu demult, în Sud, şi de asemenea şi pe... Badaud.

Cum Madeleine trebuie să pornească în căutarea unei locuinţe, Corvin protestează:

— Vei rămâne la Lyon două sau trei zile, dacă nu se arată luna! De ce să nu te instalezi la Philippe? El nu se va întoarce înainte de săptămâna viitoare. Vei sta mult mai bine la Demi-Lune decât în oraş. Am un rând de chei la mine... Vei găsi un schimb de cearşafuri în dulap...

Berneix aprobă. Corvin regretă că nu poate s-o conducă pe Madeleine până la Demi-Lune, dar îi dă adresa apartamentului lui Philippe.

— Îi vei spune portăresei că eşti sora domnului Lestrade.

Cine s-ar putea gândi, văzându-i pe aceşti doi oneşti citadini – Berneix şi Corvin – care merg de-a lungul Ronului tăifăsuind, că nu şi-au părăsit biroul schimbând câteva cuvinte asupra dificultăţilor aprovizionării, ci că pun la punct ultimele amănunte ale „acţiunii directe” pe care una dintre grupările libere, căreia Corvin, premiul Nobel pentru fizică, îi este şef, o va pune în aplicare în cursul nopţii?

Trenul înaintează în noapte. Pe platformele care defilează încet, nişte bărbaţi cântă nişte *lieder*. Piesele de apărare antiaeriană, orientate spre cer, urmează după tunurile grele. Muzică sentimentală şi instrumente ale morţii, Germania trece. Călătorie Cook a distrugerii, armata germană se învârteşte în cerc în jurul Europei, într-un vârtej înspăimântător.

Trenul se opreşte. Cântecele încetează. Nişte Feldwebeli aleargă pe peron. Ici şi colo se scapără un chibrit, se aprinde o ţigară. O scuturătură şi trenul porneşte din nou. Soldaţii germani cântă iar, în noaptea întunecoasă.

Cu toate acestea, moartea s-a ghemuit sub un pod, dincolo de Valence.

Câţiva bărbaţi au adormit pe pardoseala vagoanelor. Locomotiva gâfâie. Cei care veghează nu caută să citească numele gărilor prin care trec. Nu caută să vadă, sau să ştie. *Krieg! Krieg!* Dintr-odată, o explozie. Locomotiva se cabrează. Un zgomot surd se repercutează peste vale. Unul după altul vagoanele se culcă în beznă, ca nişte animale rănite. Urlete de durere urmează cântecelor. Chircită peste viaductul desfundat, locomotiva scuipă foc. *Krieg! Krieg!*

Corvin şi Schrick au aruncat în aer un tren. Acesta nu este decât un episod al războiului.

De două zile, Madeleine locuieşte în apartamentul lui Philippe, la Demi-Lune. Coboară dimineaţa cu troleibuzul, trece pe la Daneret, apoi rătăceşte prin Lyonul indiferent. Dejunează la întâmplare, intră la un cinematograf, iese din nou, se întoarce în zadar la Daneret şi revine, epuizată de tristeţe, la Demi-Lune.

Se culcă, nu-şi află somnul, umple cada de baie şi se cufundă înăuntru. Iese de acolo tremurând, când se aude soneria de la uşă. Înfăşurată cu grabă într-un halat de baie, cu inima bătând, se aventurează pe pipăite prin anticameră, căutând în zadar comutatorul. Aproape de uşă, ezită. Să deschidă oare? Dacă e poliţia, uşa va fi forţată... Sună din nou. Întreabă, domolindu-şi glasul şi strângând halatul de baie al lui Philippe în jurul trupului umed:

— Cine-i?

— Madeleine! răspunde Jean.

E ciufulită, demachiată, ridicolă, urâtă. Îi deschide. Se află în braţele lui.

Becul din baie luminează nedesluşit anticamera. Jean închide uşa, trage zăvorul.

— Mi-a fost atât de frică, spune ea, foarte încet.

— Pentru că am sunat eu?

— Pentru că am văzut că nu vii, de trei zile.

Jean o priveşte zâmbind.

— N-am făcut bine că te-am amestecat în treburile astea de bărbaţi.

— Nu te uita la mine. Sunt îngrozitoare.

Repetă această frază prosteacă pe care atâtea altele probabil că i-au spus-o. Dar Jean n-a auzit-o. Ceea ce încearcă el să desluşească e chipul Madeleinei. O sărută des, după obiceiul lui. După aceea, buzele, prelung...

Trezit brusc, Jean se ridică în capul oaselor pe pat. A căpătat obişnuinţa să fie cu ochii în patru. Zorii se filtrează prin jaluzele. Madeleine n-a auzit cele două semnale scurte ale soneriei. Doarme. Pe jos zace halatul de baie, umed încă. Jean se înfăşoară în el şi ajunge în anticameră. Patru semnale foarte scurte răsună din nou.

— Cine-i? întreabă Jean.

— Corvin. Deschide repede.

Jean trage zăvorul. Corvin, palid, cu ochii adânciţi în orbite, împinge uşa la loc în urma lui.

— Bună ziua. Ai găsit uşor drumul, aseară?

— Da, răspunde Jean aruncând o privire spre uşa camerei care a rămas deschisă.

— Trebuie să plecaţi. Philippe m-a prevenit să nu mai folosim locuinţa asta. Am-venit de îndată ce-am fost alertat.

— Îţi mulţumesc, spune Jean încetişor.

— Vă las, încheie Corvin întorcându-se pe jumătate. Totul pare calm, în cartier. Pe scara de serviciu, se poate ieşi în curte. Există o poartă în fundul grădinii... Ţi-o semnalez, pentru orice eventualitate.

Şi pleacă. Jean se întoarce în cameră, o ia pe Madeleine în braţe, o sărută pe tâmplă.

— Draga mea! Trezeşte-te! Trebuie să plecăm de-aici, îi murmură la ureche.

Madeleine deschide ochii, în lumina nesigură. Pare o fetiţă.

— Jean, spune ea. Dragul meu Jean!

Ea e soţia lui. El e răspunzător de soarta ei, de azi înainte. Trebuie să capete acest obicei de a nu mai hotărî nimic de unul singur.

— Trezeşte-te, scumpa mea, şopteşte el. Trebuie să plecăm. Nu există niciun pericol imediat. Simplă prevedere...

Madeleine se vede, goală, în braţele iubitului. Pudoarea pune stăpânire pe ea deîndată, mai mult decât uimirea, somnul şi iubirea. Apucă o cuvertură căzută din pat şi se înfăşoară în ea pentru a se repezi în baie, a cărei uşa o închide la loc în urma ei.

Jean îşi găseşte haina, aruncată într-un ungher, o întoarce pe dos şi descoperă în ea o ţigară. Un *Craven*. Prefera „tutunul Caporal”, dar n-a găsit aşa ceva la Londra.

Ora şapte, îi arată ceasul de la mână. Gestapoul ar fi venit până acum. Aruncă o privire spre baie, de unde ajunge până la el zgomotul apei care curge. Închide ochii, aspiră pe nas şi zâmbeşte. După aceea se îmbracă, pentru că trebuie s-o facă. Un zvon prelungit de sonerie îl face să tresară. De data asta trebuie să fie telefonul, pe care l-a reperat în anticameră. Se apropie de aparat dar se opreşte şi decide să nu răspundă. Se întoarce în cameră. Prin jaluzele, cercetează strada pustie. Trece un bărbat, aruncă o privire spre casă, îşi continuă drumul. Jean face o strâmbătură.

Uşa camerei de baie se deschide şi Madeleine apare, radioasă.

— Dragostea mea, spune el, îţi cer iertare că te-am trezit aşa.

— Sunt fericită, răspunde Madeleine, trecându-şi mâna peste faţa lui Jean, prin părul lui zbârlit, peste bărbie, unde barba înţeapă.

— S-o ştergem, hotărăşte el. Nu-mi place nici trecătorul acesta, nici telefonul ăsta.

Cuprinzând-o de mijloc, o ridică până la el ca s-o sărute. Ea se zbate.

— Dacă ne-ar vedea Gestapoul! spune Jean bine dispus, lăsând-o iar jos.

Pleacă pe scara de serviciu şi prin grădină, fără a întâlni pe nimeni.

Zece minute mai târziu, poliţiile franceză şi germană, după ce-l arestaseră pe Corvin la colţul străzii, forţează uşa şi găsesc locuinţa goală. Întâlnirea lui Corvin, capturarea lui (semnalmentele sale străbat încă de acum doi ani toată Franţa), au întârziat operaţiunea.

Jean şi Madeleine, ignorând arestarea lui Corvin, părăsesc Lyonul la ora 16,20 în direcţia Teil, unde, sosiţi la ora 19, îşi petrec noaptea (a doua noapte de nuntă) într-un mic hotel paşnic. A doua zi dimineaţa, un autocar îi duce la Aubenas, unde aşteaptă ora întâlnirii, plimbându-se pe câmp, într-o zi frumoasă de vară timpurie.

Jean i-a povestit Madeleinei (pentru a fi iertat de întârzierea lui) că în prima seară, la sosirea lor deasupra Franţei, au fost fugăriţi de un Stuka. A fost necesar să execute acrobaţii la firul ierbii, pentru a li se pierde urma. Imposibil de reperat balizajul. În cele din urmă pilotul a luat hotărârea să ajungă la Alger, unde au aterizat în zbor planat, deoarece în carburator arsese, exact la vreme, ultima picătură de benzină.

Acest contratimp justifică patruzeci şi opt de ore de întârziere şi o nouă întâlnire pe un „teren calcaros” din Ardèche.

În avionul care îi transportă pe deasupra Franţei devorate de nerăbdare şi de mânie, Madeleine se strânge la pieptul lui Jean. Bătaia regulată a motorului o leagănă. Ea ar dori ca momentul acesta de comuniune să nu se isprăvească niciodată.

Jean îşi reproşează că a adus-o cu el în Franţa. Că el practică astfel de jocuri – nimic mai firesc. El e un combatant. Însă Madeleine trebuie să rămână în afară de toate astea. Îşi va da seama mult mai târziu că, mulţumită lui Corvin, scăpaseră de ce era mai rău.

Corvin, recunoscut după semnalmente de către comisarul Grenu, de la Informaţiile generale, a fost „împachetat” şi dus la hotelul Terminus.

Hotelul Terminus din Lyon este în faţa gării. Se poate ajunge acolo prin platforma de la Perrache, dinaintea ieşirii dinspre nord. Dar acest hotel are o altă ieşire, spre piaţă, în josul scărilor, cu aproximativ două etaje mai jos. Prin acest subsol fals pătrunde Gestapoul în bârlogul său lyonez.

Într-o maşină înmatriculată R.M., Corvin este introdus în garaj, unde, de îndată ce s-a închis la loc poarta în urma automobilului, coboară încadrat de doi civili, inspectorul Grenu şi *Kommissar*-ul Welsch. *Kommissar*-ul (*Kriminal Kommissar* de categoria întâi) Welsch face semn să fie păzită această captură importantă până la întoarcerea sa.

Doi agenţi germani, tot în civil şi ei, îl introduc pe René în cuşca unui ascensor pentru materiale care, cu o mişcare lentă şi continuă, urcă până la ultimul etaj al hotelului, unde sunt amenajate camerele pentru interogatoriu.

Comisarul Grenu şi *Kommissar*-ul Welsch se întorc la Demi-Lune, unde au lăsat o reţea de supraveghere, însă unde percheziţia a fost întârziată de această arestare pe care Grenu o consideră importantă. El crede că se află în prezenţa unei mari „piese” a Rezistenţei, un om condamnat de mai multe ori în contumacie (de tribunalele franceze) pentru gaullism şi atentate, sub diverse identităţi fanteziste precum Belette, Sulpice şi Chiappe, aceasta din urmă fiind adoptată în derâdere.

Comunist? Grenu nu crede. Ar fi mai curând un patriot. La zâmbetul dispreţuitor al *Kommissar*-ului Welsch, Grenu constată că a scăpat una boacănă şi roşeşte. Pentru că furnizorul ocnelor şi al plutoanelor de execuţie germane este susceptibil ca o fecioară. Grenu strecoară o privire duşmănoasă către *Kommissar* şi conchide:

— Voi trimite să se caute dosarul la Specială. Presupun că preferaţi să instruiţi afacerea dumneavoastră înşivă?

— Evident, spune Welsch întinzându-i lui Grenu un portţigaret de aur pe care l-a „moştenit”, anul trecut, la Bruxelles.

Decepţionaţi de zborul „păsărelelor”, şi după ce au stabilit o capcană, Grenu şi Welsch se întorc la Lyon. Welsch caută în dosarele lui rapoartele referitoare la Belette, Chiappe, Sulpice

etc. Cele pe care i le aduce zelosul Grenu nu-i arată nimic nou. El are convingerea că se află în prezenţa unui sabotor.

După-amiază, Grenu se întoarce după veşti. Se aşteaptă la felicitări din partea lui Welsch pentru memoria lui bună, care l-a făcut să-l detecteze (de la cea dintâi privire, după metoda Bertillon ameliorată) pe Belette în trecătorul acela. Grenu e un specialist al acestor întâlniri fericite, cărora le datorează cariera sa. E înzestrat cu o memorie vizuală care îi îngăduie să reţină o sută de semnalmente în permanenţă şi să sară, fără ezitare, asupra unui individ întâlnit din întâmplare. Welsch îl primeşte rece pe Grenu, pe care-l dispreţuieşte. Încă nu l-a interogat pe cel prins. Cel mai bun lucru este să-l laşi să fiarbă la foc domol. Îi mulţumeşte politicos lui Grenu pentru concursul pe care i-l aduce în orice împrejurare şi îl concediază.

Grenu pleacă, vexat... Ce trebuie să le faci, nemţilor ăstora, ca să-ţi zică mersi?

De trei ani, Grenu a făcut o carieră strălucită. Din simplu inspector, în virtutea serviciilor aduse la Paris în timpul primilor doi ani de ocupaţie, a devenit inspector principal, apoi comisar. Nicio îndoială că va fi în curând comisar principal. Cu toate acestea, ambiţia nu este singurul său mobil. O adevărată ură de erete îl însufleţeşte în faţa prăzii pe care o pândeşte.

Dacă Grenu şi-ar da osteneala să analizeze această ură, ar fi probabil uluit să descopere, pitulată îndărătul ei, ruşinea. La început, imediat după înfrângere, inspectorul Grenu şi-a continuat meseria. A cunoscut, numaidecât, o seamă de succese, graţie faimoasei lui memorii, graţie de asemenea reţelelor informatoare, pe care le pregătise dinainte de război şi care s-au arătat la înălţime. Ordinul era să treacă la hăituială. Şi el a trecut. Cu toate acestea, într-o zi, îşi dăduse seama de rolul pe care îl determinau să-l joace. El preda francezi germanilor. Această idee începu să-l sâcâie. Se îndârji s-o alunge. Şi pentru că tot nu-i dădea pace, Grenu a simţit o furie cumplită, întoarsă deîndată împotriva acelora care trezeau într-însul aceste neplăcute scrupule. Într-o zi, postul de radio englez l-a pomenit ca pe un trădător primejdios. Ceea ce a fost de ajuns ca să-l înfurie şi să simtă totodată un gust amar de teamă.

De atunci înainte se punea chestiunea între gaullişti şi el. Victoria aliaţilor ar fi însemnat pierzania sa. Această evidenţă sfârşi prin a face din el un furnizor feroce al Gestapoului. Grenu

nu mai dormea, slăbea văzând cu ochii, veşnic la datorie. Pentru a-şi potoli ura, nu dădea înapoi de la nimic. Zelul său îşi primi recompensa: *Kommissar*-ul Welsch îl luă cu dânsul pe comisarul Grenu, în noiembrie ’42, când a fost necesar să se întreprindă epurarea de la Lyon.

De câtva timp încoace, Grenu nu mai crede în victoria germană. S-a întrebat dacă nu e momentul să schimbe macazul. Probabil însă că e prea târziu. Rezultatul e că ferocitatea lui a sporit odată cu disperarea. A început să amestece ura sa faţă de Rezistenţă într-o ură generală faţă de francezi, toţi nişte ticăloşi, toţi buni de trimis în faţa plutonului de execuţie.

Welsch e un funcţionar valoros. Dar nu-şi îndeplineşte slujba cu pasiune. Regretă, când are timp de aşa ceva, că popoarele cucerite nu iubesc Germania, că sunt oarbe faţă de idealul naţional-socialist. Totul ar fi fost atât de simplu dacă s-ar fi lăsat convinse!

Welsch n-a avut decât un singur prilej pentru a se entuziasma: ziua în care Führerul i-a remis crucea de fier clasa întâi. Înainte şi după această scurtă exaltare, a avut întotdeauna capul limpede.

Interogatoriul lui „Belette” e dificil. Arestatul purta asupra lui o legitimaţie de identitate pe numele de Grenette, Michel. Falsă, evident, neînregistrată nicăieri.

Cu politeţe, *Kommissar*-ul îi cere lui Corvin să-i mărturisească adevărata lui identitate.

— Grenette, Michel, răspunde Corvin.

Kommissar-ul Welsch nu practică niciodată tortura. Lasă această sarcină pe seama specialiştilor, rezervându-şi dreptul să intervină la vreme pentru a culege mărturisirile, formulând regrete pentru o neînţelegere totală din partea subalternilor.

Această tactică a izbutit într-o proporţie satisfăcătoare. La capătul a patruzeci şi opt de ore de lovituri cu nuieluşa la tălpile picioarelor, băi reci cu curent electric, torturarea cu dăltiţa sub unghii, Corvin cere o întrevedere *Kommissar*-ului. Este coborât imediat (se află într-o asemenea stare încât trebuie să fie purtat de călăii săi până la ascensorul pentru materiale, apoi de-a lungul culoarelor, până la uşa camerei 107) şi primit de către impasibilul mare inchizitor.

— Recunosc, spune Corvin, că am activat împotriva germanilor.

Figura *Kommissar*-ului se aprinde.

— Dar am activat întotdeauna singur.

Figura *Kommissar*-ului se întunecă.

— În ceea ce priveşte adevărata mea identitate, nu văd niciun motiv să nu v-o dezvălui.

Kommissar-ul îşi trece limba peste buze, ca un cunoscător.

— Mă numesc René Corvin, profesor la Collège de France, premiul Nobel pentru fizică 1938.

Şi leşină.

Germania a manifestat întotdeauna cel mai mare respect pentru ştiinţă. Vor trebui cerute ordine superioare. Welsch nu ţine să i se lase responsabilitatea unei gafe.

Vestea arestării lui Corvin s-a răspândit în sânul Rezistenţei. Toţi sunt obişnuiţi cu veştile rele. Totuşi cei care îl cunosc pe Corvin îşi dau seama de gravitatea chestiunii.

Schrick n-a întârziat să afle despre Corvin că va fi „transferat”. Trebuie să fie pândită plecarea sa de la Terminus către închisoare, sau către vechea École de Santé, unde sunt în general executaţi condamnaţii la moarte fără judecată.

E stabilită o capcană în jurul hotelului Terminus. Nu există din fericire decât o ieşire pentru maşini iar Schrick menţine un măturător-spălător în piaţă. Niciodată contra-poliţia lui n-a izbutit să urce la etaje, de când serviciul francez a fost înlocuit cu ordonanţe germane. Dar acest spălător îi face pe şoferi să flecărească destul de mult.

Patru zile întregi se scurg, timp în care Schrick stă la volanul unei maşini, de cealaltă parte a monumentului. În sfârşit, într-a cincea dimineaţă, Schrick află că transferul a fost hotărât. Corvin nu va fi dus nici la Centrală, nici la École de Santé. Ci la Paris, pe şosea: *Kommissar*-ul şi-a chemat şoferul.

Pascal a plecat mai înainte, cu camioneta lui. Schrick aşteaptă, cu piciorul pe demaror. Puţin înainte de amiază, poarta garajului de la hotelul Terminus se deschide şi un Citroën, cu inscripţia R.M., ţâşneşte afară. Apoi se îndreaptă către podul de peste Saône. Schrick se avântă în urmărirea lui. Cartierele periferice ale Lyonului sunt străbătute cu viteza uraganului.

Pe şoseaua spre Mâcon, când să iasă dintr-un viraj, Schrick zăreşte camioneta lui Pascal. Citroënul claxonează. Schrick dă gaz şi se apropie, în momentul în care neamţul se pregăteşte

pentru depăşirea camionetei care, pe nesimţite, trece pe mijlocul şoselei. Conducătorul Citroënului cere zgomotos trecerea liberă, dar Pascal încetineşte şi mai mult iar Schrick ajunge în dreptul Citroënului... În acest moment Pascal frânează. Citroënul n-are altă soluţie, pentru a evita ciocnirea, decât să treacă peste şanţul îngust şi să oprească într-un lan, între doi copaci. Şoferul apare, înjurând în germană. Pascal a plecat din nou. Camioneta dispare la orizont.

Din maşina lui oprită la marginea şoselei, Schrick ţâşneşte, cu pistolul-mitralieră în mână. Conducătorul Citroënului ridică mâinile. Portiera din spate se deschide. Un om sare şi trage un foc de revolver asupra lui Schrick iar acesta ripostează. Omul se prăbuşeşte. Schrick face un pas înainte, fără a-l pierde din ochi pe şofer.

În fundul maşinii, stă aşezat un bărbat, pe care Schrick nu-l vede bine, în penumbră. După o ezitare, bărbatul se ridică şi se încadrează în portieră. Nu e Corvin.

— Mă predau, spune el. Sunt *Kommissar*-ul Welsch.

Totul începe să se învârtească dinaintea lui Schrick. Corvin nu se află la bordul Citroënului. În mod maşinal Schrick apasă pe trăgaci. Rafala porneşte. Ca o marionetă sfârâmată, comisarul se îndoaie şi cade în genunchi, un fir de sânge prelingându-i-se de-a lungul obrazului.

Schrick se întoarce spre maşina lui, lăsând două cadavre la marginea şoselei. Porneşte motorul, întoarce şi pleacă din nou cu toată viteza spre Lyon.

Prea târziu. Află curând că în urma unui contraordin *Kriminal Kommissar*-ul Welsch a plecat spre Paris cu adjunctul său Schulmeitz. Corvin a fost transferat fără piedici la închisoarea militară École de Santé.

Va fi executat „dintr-o eroare”, într-un grup de ostatici.

Se mai află acolo Gaudimat, muncitor în industria plumbului, un mucalit, veşnic cu ţigara în gură şi care bravează vorbind tare, Hirschfeld, evreul, Lestrange, un student de şaptesprezece ani, arestat pentru distribuire de manifeste la liceu şi care, trezit prost dintr-un somn de puştan, nu înţelege ceea ce se petrece şi-i ajunge pe ceilalţi clipind din ochi, Brillant, funcţionar la prefectură, şi Larmodieu.

Ei au fost aleşi, dintre ostatici, pentru a plăti asasinarea *Kommissar*-ului Welsch şi a adjunctului său Schulmeitz. Se

profită de ocazie pentru a-l suprima pe Corvin, sub numele de Belette.

Hirschfeld se întreabă dacă există un Dincolo. Ar dori să creadă, însă nu izbuteşte decât să fie peste măsură de curios. A fost întotdeauna curios până la indiscreţie. Pentru acest lucru trebuie să moară. A traversat strada zărind o îngrămădeală de oameni. Au pus mâna pe el şi acum va muri.

Gaudimat cântă cât îl ţine gura. Larmodieu e serios. Lasă o soţie şi trei puştani. Cel mai mare e încă foarte tânăr, de-abia ucenic, iar atelierul nu-i cine ştie ce procopseală, pentru a suporta un asociat, cu atât mai mult cu cât soţia lui nu s-a priceput niciodată câtuşi de puţin la cifre. Bombăne în spatele răilor platnici, dar nu îndrăzneşte să le ceară nimic în faţă.

Brillant tremură. El n-a făcut nimic. E fidel Mareşalului. E membru al Legiunii de onoare. Pentru ce se leagă de el şi nu de unul dintre colegii lui, ale căror uneltiri sunt mai mult decât suspecte? Brillant se adresează santinelelor nepăsătoare şi le lămureşte cazul său, văicărindu-se.

Ceilalţi s-au adunat în jurul lui Corvin. Hirschfeld cel dintâi s-a apropiat de el, după aceea Larmodieu şi Gaudimat. Corvin l-a luat de umeri pe micul Lestrange şi i-a spus:

— Vino cu-i mine, băieţaşule, o să le arătăm că suntem francezi.

Micul Lestrange n-are chef să plângă. E uimit că moare atât de tânăr. Nu merita într-adevăr osteneala să se fi chinuit atâta cu învăţătura.

Larmodieu îl întreabă pe Corvin dacă, mai târziu, Guvernul va face ceva pentru cei care rămân. Corvin este sigur de acest lucru.

— Dumneavoastră muriţi pentru mine, spune Corvin. Eu am ucis nemţi cu zecile, de doi ani încoace. Şi, de asemenea, trădători. Din cauza mea veţi muri astăzi.

Gaudimat face haz. E mult de când acţionează în Rezistenţă. Hirschfeld nu l-a părăsit din ochi pe Corvin. Îi spune, după o ezitare:

— Încerc să-mi aduc aminte unde v-am văzut, domnule. La Paris, înainte de război? Sunteţi un domn foarte cunoscut, sunt sigur de acest lucru.

Corvin zâmbeşte.

— Mă numesc René Corvin.

Hirschfeld scoate un strigăt de bucurie.

— René Corvin, fizicianul! Nu m-am înşelat!

Şi, agitat, întorcându-se către ceilalţi:

— Domnilor! Domnilor! Vom muri împreună cu un mare savant, ilustru în lumea întreagă, René Corvin.

Lestrange îi zâmbeşte ca unui profesor care te va ajuta să treci un examen. Nici Gaudimat, nici Larmodieu n-au auzit niciodată vorbindu-se de René Corvin, dar sunt măguliţi. Îi strâng mâinile cu entuziasm.

— Tovarăşe, spune Gaudimat...

Însă discursul i se opreşte aici. Un camion stopează dinaintea curţii interioare a închisorii şi un mic detaşament îi încadrează. Brillant e lamentabil. Un german se vede silit să-l prindă de mijloc.

La cimitirul de la Guillotière, au fost săpate şase gropi. Sunt coborâţi oamenii din maşină şi aşezaţi în linie în faţa gropilor. Plutonul de execuţie aşteaptă.

Gaudimat începe să cânte *Internaţionala*. Însă Larmodieu şi Corvin atacă Marsilieza:

Amour sacré de la Patrie...

Glasul plăpând al micului Lestrange se alătură glasurilor celorlalţi patru bărbaţi. Brillant a căzut în genunchi pe marginea gropii şi priveşte înaintea lui, cuprins de uimire.

Un moment de tăcere. Se aude zăngănitul armelor care se încarcă.

Cu vocea lui de bas, Larmodieu intonează *Le chant du départ*:

Mourir pour la Patrie...

Salva îl întrerupe. Shupo care comandă plutonul trebuie să-l execute pe Brillant, leşinat.

Apoi cele şase trupuri sunt îngropate.

Cântă cocoşul într-o fermă vecină.

Schrick se consideră răspunzător de această nenorocire. El îl urmărea pe Welsch pe şosele, în timp ce Corvin era transferat la École de Santé, de unde nu te întorci niciodată. Cu toate acestea, va trebui să fie aici, în ziua încheierii socotelilor, pentru toţi ticăloşii care au vândut nemţilor Franţa în bucăţi. În

aşteptarea acelei zile nemaipomenite, Schrick îl va suprima pe Grenu. Şi aşa a întârziat prea mult.

Grenu îşi ia masa într-un mic restaurant, în spate la Grand Théâtre. Schrick cinează acolo răbdător, deoarece Grenu se află în întârziere. În sfârşit, soseşte zâmbitor, mulţumit fără îndoială de o zi foarte plină. Găseşte un cuvânt amabil pentru patroană şi o glumă pentru fata care serveşte. E o persoană influentă. Schrick consideră că Grenu mănâncă în mod dezgustător cea din urmă masă din ticăloasa lui de viaţă. Are un apetit straşnic. Îşi oferă suplimente, goleşte sticla de vin cu satisfacţie. Dintr-odată, încruntă din sprâncene şi se uită la ceas. Schrick cere nota de plată, ceea ce-l face pe Grenu să se întoarcă. Amândoi se privesc. Grenu caută fără îndoială un semnalment: el îşi frunzăreşte catalogul. Încearcă o nedefinită indispoziţie, învârtindu-şi ţigara între degete.

Schrick se ridică. Pentru a ieşi, trebuie să treacă pe lângă masa lui Grenu. Se apropie, cu ochii pironiţi asupra comisarului. Acesta ridică uşor capul, lăsând să defileze cu toată viteza repertoriul de suspecţi...

— Comisare Grenu, spune cu voce scăzută Schrick, oprindu-se lângă masa lui.

— Ce este? întreabă Grenu tresărind.

Schrick îi face semn să vină la uşă.

— Două cuvinte!

Grenu zâmbeşte. Un informator. Îşi dădea el bine seama că mai văzuse mutra asta, iată pentru ce îl privea individul.

Cu mâna pe revolver, aflat în buzunarul hainei (nu se ştie niciodată) Grenu s-a ridicat. Schrick aşteaptă în prag. Grenu e lângă el. Schrick se uită la strada pustie. Se află acolo o bicicletă, sprijinită cu pedala de trotuar. Schrick simte răsuflarea lui Grenu în spatele lui. Ptiu!

— Ei, spune Grenu, ce este?

— Din partea lui René Corvin, spune Schrick.

Prin haină, ca la cinematograf, a tras în pântece. Grenu deschide nişte ochi mari, fără să strige, se răsuceşte, se îndreaptă iar şi trage, la rândul său. Dar Schrick e pe bicicletă şi dispare pedalând din răsputeri, cu îngrijorarea că poate nu l-a doborât cu-adevărat. Era prea emoţionat din cauza lui Corvin.

Comisarul Grenu a murit în timpul nopţii.

Sosind la Lyon, a doua zi, Georges Merlin află, prin Pascal, despre moartea lui Corvin şi despre executarea de către Schrick a celor doi călăi ai lui, Grenu şi Welsch. Georges e copleşit. Prietenia lor era o afecţiune din copilărie, pe care nimic n-a putut s-o zdruncine. Cu toate acestea, nimic nu părea să-i apropie, după ce părăsiseră băncile liceului. Însă nimic nu-i despărţise, nici viaţa laborioasă a lui Corvin, nici uşurătatea lui Georges, nici lipsa lui de cultură. Georges s-a străduit pe toate căile pentru a-i face lui Corvin viaţa universitară mai puţin austeră: dineurile bune, vacanţele la Houlgate, în vila bătrânului Merlin, ajutorul financiar discret pentru costisitoarele lucrări de laborator, care duseseră la descoperirea fulgerătoare, la glorie. Nimic nu slăbise această prietenie: nici căsătoria lui Georges cu Gabrielle (care îl suporta greu, tot atât de mult la Paris ca şi la Beauvallon, pe acest „irochez”), nici gloria lui Corvin.

Poate că în ultimii ani Georges adusese mai multă afecţiune decât Corvin. Departe de a se bucura de succesul său, Corvin se cufunda în muncă. Georges, atât de puţin vanitos în privinţa lui însuşi, era peste măsură pentru Corvin. Era indignat că toţi se interesau mai mult de zâmbetul Marlènei decât de teoria cuantelor (s-ar fi aflat în mare încurcătură dacă ar fi trebuit să spună în ce consta aceasta. Era un admirator pe încredere).

Georges, care şi-a dat întotdeauna seama de slăbiciunile sale şi care nu practica o excesivă indulgenţă faţă de sine însuşi, considera încă din liceu prietenia lui pentru Corvin ca pe un element superior al vieţii sale.

O parte din Georges a murit ieri. Dar partea care supravieţuieşte dintr-însul acceptă povara unei grele moşteniri. Moştenirea lui René Corvin îi revine în mod obligatoriu, aşa cum îi revine obligaţia de a continua, pe măsura mijloacelor sale, o parte din misiunea lui.

Şi apoi mai e şi Geneviève. Pascal crede că e necesar să părăsească locurile acestea. Georges propune s-o ia cu el pe Geneviève la Beauvallon. Va fi liniştită acolo. Se va duce s-o vadă cât mai des cu putinţă şi amândoi vor vorbi despre René. Georges îi va povesti din tinereţea lor. Iar asta le va face bine la amândoi. Dar n-a primit niciun răspuns la propunerile pe care i le-a făcut Gabriellei. Se hotărăşte să-i trimită o telegramă:

„Neprimind răspuns propuneri, iau însumi decizii, stop. Te rog părăseşte imediat Beauvallon pentru Paris sau oriunde.

Comunică adresa pentru a stabili legătură cu avocat, stop. Voi fi Beauvallon joi. Merlin”.

Telegrama pune vârf disperării Gabriellei. Divizia italiană a fost rechemată şi căpitanul de Sant Andrea a plecat, după un scurt la revedere. Nu-i mai rămânea decât să reînnoade relaţiile cu soţul ei. Telegrama cominatorie, spulberă această speranţă. Lui Georges nu-i va fi prea greu să obţină mărturiile servitorilor şi ale oamenilor din regiune. După război, dacă Axa pierde, el va obţine orice sentinţă va dori. Cel mai bun lucru pare a fi, pentru moment, să simuleze resemnarea. Îşi face cuferele în grabă şi îi lasă jupânesei o scrisoare emoţionantă.

Orfană de timpuriu, crescută fără afecţiune de un unchi, Geneviève a învăţat de foarte mică să închidă în sine atât micile bucurii cât şi necazurile cele mari. Dar astăzi, încearcă nevoia să nu mai plângă singură. Cel mai dureros lucru, poate, este că René n-a înţeles nimic din acest dar pe care ea i-l făcuse şi a tratat-o, până la capăt, ca pe o micuţă şi agreabilă camaradă.

Georges l-a cunoscut mai bine decât oricare altul. Prin mijlocirea lui, Geneviève va şti cum era Corvin copil, tânăr. Georges îi va povesti descoperirile sale, înfrigurările sale şi poate şi iubirile sale. Pentru că, dincolo de violenţele lui Corvin, Geneviève a ghicit o rană pe care ea ar fi dorit s-o tămăduiască. De luni de zile, seara, ea lucra, pentru a încerca să se apropie de el, la aridele probleme ale fizicii nucleare. A pregătit cu pasiune această destăinuire pe care socotea să i-o facă în ziua când va fi fost destul de instruită pentru a-i servi drept secretară în viitoarele lui cercetări.

Va scrie o carte asupra vieţii şi operei lui René Corvin: amintirile lui Georges, lucrările lui Jean precum şi cei doi ani fulgerători, al căror martor a fost, vor constitui etapele acesteia.

Emoţionat şi neîndemânatic, Georges o primeşte pe Geneviève la Beauvallon. Rupe, fără a o citi, scrisoarea Gabriellei.

O instalează pe Geneviève la cel de-al doilea etaj al vilei, departe de tot ceea ce ar fi putut fi întinat de Gabrielle.

În dimineaţa asta, marea bate uşurel în plajă. Ca o pulsaţie. Georges se trezeşte, când jupâneasa îi aduce micul dejun.

— Nădăjduiesc, spune el, că n-ai trezit-o încă pe nepoata mea? Are nevoie de multă odihnă.

A considerat necesară această mică minciună, pentru a alunga orice bănuială în legătură cu prezenţa, la acest „chefliu de Merlin”, a unei fete frumoase aflată în floarea vârstei. Sculându-se dintr-o săritură, se priveşte în oglindă. Cât de mult seamănă, noul Georges Merlin, cu cel vechi, cu soţul Gabriellei, cu amantul Colettei!

Cu toate acestea, Georges ştie că este altul. Dar e o taină pe care o va păstra între el şi imaginea lui.

XXV
August 1943
OLGA ŞI JAROSLAV

Apa fierbe în samovar. Pe divan, Iosif şi Ivan trag din ţigări. Nadia unge cu unt nişte felii de pâine de secară. Olga, în bucătărie, se străduieşte să pregătească nişte blinele. Se aude, prin uşa deschisă, sfârâitul uleiului în tigaie. Serghei desfundă sticla de vin de Crimeea pe care a adus-o.

Fiecare a contribuit cu câte ceva, deoarece cu ocuparea Ucrainei, cu criza transporturilor şi mobilizarea industrială, privaţiunile s-au ivit iar, ca în timpurile eroice ale Revoluţiei. Numai că de data asta e ultima încercare. După victorie, U.R.S.S. va putea să organizeze exploatarea imensului ei teritoriu, să scoată cel mai bun randament din bogăţiile sale incalculabile, pentru bunăstarea colectivă.

Iată sensul cuvintelor pe care le schimbă Iosif şi Ivan, trăgând din ţigări pe divanul Olgăi.

Moscova e în sărbătoare. În pieţe, pe străzi, e plin de cântece şi dansuri. Steagurile s-au ivit cu miile la ferestre. În pieţe, acordeoanele, au prins glas cu de la sine putere şi se dansează şi se cântă, ca odinioară. Milioanele de morţi care se odihnesc sub pământul rusesc n-au fost sacrificaţi în zadar. Ofensiva germană care, anul trecut, a împins focul până la Stalingrad şi la povârnişurile Caucazului, a încetat pe neaşteptate. Toată lumea credea că trebuia să aştepte iarna, pentru a ataca Fiara, în anotimpul când ea se ascunde în vizuinile sale, sub zăpadă, şi când trebuie s-o afumi pentru a o face să iasă – ca la Stalingrad, în preajma Anului nou.

Dar Stalin a considerat că începând ofensiva încă din luna iulie, va avea elanul necesar pentru a străbate, înainte de primăvara viitoare – durata unei lăuzii – miile de verste care despart Orelul de frontieră.

Orelul este recucerit. Bielgorodul de asemenea, în aceeaşi zi. În urmă cu un an, armata germană se răspândea cu repeziciunea unui fulger în câmpia Kubanului, până la cele dintâi puţuri de petrol. Un batalion alpin se căţăra în mod injurios pe versanţii Caucazului, înfigând sus drapelul cu zvastică.

Astăzi coşmarul s-a risipit. Iată pentru ce Moscova cântă, dansează şi râde. Şi iată pentru ce Olga, cuprinsă de o mare

nevoie rusească de a se bucura în comun, i-a invitat pe Iosif şi pe Nadia, pe Ivan şi pe Nataşa – şi pe Serghei Alexandrovici.

Olga ocupă un apartament modern într-o casă model din cartierele noi. Apartamentul e mic, însă comod şi luminos. Are o cameră de zi, pentru traiul în comun (traiul în comun e foarte simplu, deoarece Olga e singură) şi o cameră de dormit cu baie.

Iosif Borodin este general. E un băiat puţin cam aspru, însă are o inimă de aur. Părinţii lui trebuie să fi fost „culaci". Într-o zi, veniseră să-i ucidă şi să le distrugă ferma. Iosif a fugit. Era unul din acei copii pierduţi din zilele de după Revoluţie, care se agăţa de trenuri, jefuia fermele, asasina trecătorii ca să mănânce. Ani de zile a rătăcit, până în ziua când a fost prins într-o afacere dubioasă şi trimis la penitenciar, apoi de acolo, într-un centru de reeducare.

În sfârşit a fost admisă angajarea în armata roşie. La douăzeci de ani, în 1925, a învăţat să citească. La treizeci şi opt de ani, în 1943, este general. Are un caracter orgolios şi o foarte mare cultură strategică. E specialist în blindate. (Ca toată lumea, a avut revelaţia armatei noi, citind cartea colonelului de Gaulle. Aceasta se întâmpla în 1935, pe când el era tânăr căpitan.)

Iosif organizează diviziile blindate. Împreună cu inginerii, el perfecţionează tancurile şi tunurile. Împreună cu generalii, îi alege pe şefi, pune la punct instruirea şi modifică strategia.

Nadia este tovarăşa lui Iosif. E o rusoaică blondă din câmpie, cu faţa plată şi lătăreaţă, cu buze groase şi cu şolduri mari, făcute pentru maternitate: Nadia i-a dat zece copii lui Iosif. Cel mai mare, Anton, are cincisprezece ani şi-abia a intrat la şcoala militară. Nadia e o femeie simplă şi blajină. Vorbeşte puţin. L-a cunoscut pe Iosif când acesta era subofiţer. Soldaţii veneau să danseze şi să cânte la colhoz, iar Iosif se îndrăgostise de Nadia.

Nataşa este soţia lui Ivan. E o brunetă micuţă, cu ochelari. O intelectuală. O aristocrată a regimului. Tatăl său era unul dintre prietenii lui Lenin, tovarăşul său de exil. Locuise împreună cu el la Paris şi la Geneva. Traversase împreună cu el Germania în vagon plumbuit, în momentul Revoluţiei. După aceea trăise în umbra marelui om. În sfârşit, se consacrase unor activităţi pioase, pentru a cinsti memoria marelui om: editarea operelor sale complete, adnotate şi ediţiile de popularizare a principalelor sale lucrări. Stalin a fost multă vreme neîncrezător faţă de acest Stroganov, şoarece de bibliotecă purtând ochelari groşi şi o

barbă roşcovană, care-şi privea interlocutorii cu o uimire amuzată, oricât de banală ar fi fost conversaţia.

Nataşa vorbeşte unsprezece limbi străine şi zece limbi slave, fără a socoti kuglu, şi mai multe dialecte siberiene. Conduce o întreagă armată de secretari, de traducători şi de ascultătoare, care citesc ziarele şi ascultă posturile de radio din lumea întreagă. De patru ori pe zi, ea rezumă toate acestea.

Tot de serviciul Nataşei depinde şi transmiterea la radio a lozincilor şi a informaţiilor. Lozinci şi informaţii care sunt examinate în serviciul condus de Ivan, soţul Nataşei, un flăcău înalt cu voce de bas. E un rus din nord, care cântă cu suflet melodiile melancolice ale marilor stepe înzăpezite. Ivan e un poet reputat. Lucrările sale, mai ales marele său poem liric spre cinstirea barajului de la Dnepropetrovsk, i-au adus, de foarte tânăr, o glorie meritată. Pornind ca locotenent de cazaci la începutul războiului, i-a fost smulsă mâna stângă în luptele de avangardă, în Polonia.

Nataşa caută la radio puţină muzică. Dar, în lumea întreagă, e ora informaţiilor. E descurajată.

Serghei o priveşte pe Olga care face blinele. Iar Olga îi zâmbeşte lui Serghei... Are multă prietenie pentru el. Îi preţuieşte inteligenţa şi caracterul. Necazul e că Serghei s-a îndrăgostit de ea. Olga nu înţelege nimic. Vede în jurul ei oameni care iubesc, nu mai iubesc, se căsătoresc, sunt fericiţi, suferă. Ea admite acest lucru. Dar, în ceea ce-o priveşte, e hotărâtă să rămână în afară de poveştile astea. Viaţa ei e destul de complicată şi de interesantă aşa cum e.

Olga regretă uneori postul ei de comisar al poporului în armată. Cu toate acestea, îndatoririle sale de acum sunt esenţiale: căci reprezintă organismul coordonator care modelează producţia gigantică a uzinelor ruseşti conform cu nevoile armatei.

Serghei Alexandrovici este ministrul producţiei de război. E un inginer eminent. (A adus perfecţionări esenţiale la blindajele tancurilor „Ural”.) De doi ani, e sufletul industrializării Siberiei. Ideile clocotesc în capul său, la temperatura oţelului în fuziune. Ziua întreagă, e urmat de un secretar, însărcinat să-i noteze ideile şi să le transcrie pe mici fişe pe care Serghei Alexandrovici le cercetează în fiecare seară şi le triază.

Serghei Alexandrovici e înspăimântător de urât. Dar nicio femeie nu-i mai puţin sensibilă decât Olga la frumuseţea masculină. Aşadar nu aspectul lui Serghei e ceea ce o menţine în defensivă.

Serghei Alexandrovici s-a îndrăgostit nebuneşte de Olga. În călătoriile sale pe deasupra oceanelor (s-a întors din America, unde a fost să ceară unele piese indispensabile pentru finisarea noilor avioane stratosferice de bombardament la mare depărtare), nu se mai gândeşte decât la Olga. Ideile îi vin rar şi nu strălucesc. O imensă oboseală i se zugrăveşte pe faţă. Nu-l interesează nimic decât să fie la Moscova şi s-o privească pe Olga. În asemenea măsură încât această carenţă îl îngrijorează pe generalul Iosif Borodin. Pentru ce Olga nu s-ar căsători cu Serghei, eliberând astfel facultăţile creatoare ale acestei puternice inteligenţe necesară victoriei? I-a vorbit Olgăi despre aceasta, pe un culoar al ministerului. Dar Olga s-a revoltat, iar Iosif n-a putut să mai insiste. La urma urmei, Serghei Alexandrovici nu e un copil. Dacă Olgăi nu-i e drag de el, să-şi caute alta. Dar lui Serghei Alexandrovici nu-i e drag de alta. O priveşte pe Olga cum grămădeşte blinelele pe o farfurie.

— Blinelele sunt gata!

Un strigăt de bucurie întâmpină această noutate. Nataşa scoate farfuriile dintr-un dulap în perete. Fiecare va mânca pe genunchi.

— Fii drăguţ, Serghei, spune Olga, ia castronaşul cu smântână şi vino după mine.

Genialul Serghei o urmează pe Olga ca într-un vis. În avionul stratosferic care-l aducea înapoi adineaori de la Detroit (unde se dusese de la Washington, împreună cu ministrul armamentului american), rumega la cuvintele pe care i le va spune Olgăi, pentru a-i cere să fie soţia lui. Dar, când a întâlnit-o pe Olga la minister şi când ea l-a invitat la petrecere, a rămas ca trăsnit.

Nu ştie, pentru moment, dacă e minunat de fericit sau groaznic de nefericit.

Iosif toarnă vin de Crimeea şi Nadia oferă tartinele. Serghei e cât pe ce să răstoarne castronaşul cu smântână pe care-l pune pe o masă.

Nataşa caută un post cu muzică. Nu găseşte decât unul german şi se opreşte la el. Beethoven. Ivan cere muzică

rusească. Nataşa, ascultătoare, pune mâna pe butonul aparatului, când sună cineva.

Olga e mirată. Nu mai aşteaptă pe nimeni. Ivan e în antreu, unde parlamentează. Olga vine şi ea.

Jaroslav Halivec, în uniformă, acoperit de decoraţii, mai frumos ca niciodată, exclamă:

— Sunt dezolat, Olga. Te deranjez! Am să vin altădată.

Şi dă să plece. Dar Olga îl reţine.

— Nici pomeneală!

Şi-l împinge pe Jaroslav, intimidat, în camera de zi.

— Iată-l pe Jaroslav Halivec, şef de batalion al Gărzii roşii, un erou al Stalingradului, spune Olga. De unde vii, Jaroslav?

— De la Orel, răspunde Jaroslav, privind-o pe Olga.

Cât de frumoasă e! De-abia eliberat de misiunea lui, şi-a îmbrăcat frumoasa lui uniformă şi a căutat-o ca s-o invite la cină.

O exclamaţie ţâşneşte la răspunsul lui Jaroslav. Vine de la Orel!

— Adică vin de la Kremlin, reia Jaroslav, unde am dus un raport al mareşalului Timoşenko.

Nataşa e încremenită. N-a mai văzut niciodată un bărbat atât de frumos. Încă un idiot îndrăgostit de Olga, Walkyria sovietică, aşa cum o numeşte ea.

Serghei Alexandrovici îndură mii de chinuri. N-a ezitat să evalueze potenţialul de dragoste al lui Jaroslav faţă de Olga. Trebuie să se măsoare în kilowaţi, atât este de evident. Olga, Olga cea rece a perceput bombardamentul, cu toată impermeabilitatea ei. Ochii îi strălucesc. Serghei evaluează frumuseţea lui Jaroslav, sporită de prestigiul uniformei. Îi vine să plângă. Să înceteze muzica asta, e mai presus de puterile sale. Şi-această Nadia Borodin cu sandvişurile ei... Toate astea sunt intolerabile. Fără îndoială trebuie să fii rus, pentru a fi în stare să suferi cu atâta perseverenţă.

Lui Serghei îi vine s-o ucidă pe Olga, să se debaraseze astfel de obsesia lui, să redevină el însuşi, un inginer şi un ministru plin de merit şi nu un câine văitându-se, gata să lingă mâna care-i face rău.

În seara asta, va potrivi lucrurile astfel încât să rămână ultimul şi nu va pleca decât cu promisiunea Olgăi că va deveni

soţia lui. A dus la capăt atâtea discuţii mai de temut. E vorba să-i demonstreze limpede Olgăi avantajele unirii lor.

Reflectând asupra acestor avantaje, Serghei Alexandrovici ridică ochii spre ea. Olga îl priveşte pe Jaroslav. E mândră de Jaroslav. El reprezintă fapta ei bună, fiinţa pe care ea a pescuit-o din fundul prăpastiei. Dar Serghei Alexandrovici ia această expresie a Olgăi drept o privire de dragoste. Se prăbuşeşte pe divan.

— Nadia, spune el trecându-şi mâna peste frunte, mi-ar face plăcere un pahar de votcă.

— Eşti palid, spune Nadia. Nu te simţi bine?

— Puţină oboseală.

Deîndată, Serghei Alexandrovici e înconjurat. I se aduce nişte vodcă. Nataşa îi toarnă ceai. Toţi vor să-l convingă să se întindă pe divan. Chiar şi soldatul victorios îl priveşte cu compasiune. Ar vrea să moară.

Către ora trei dimineaţa, după ce Ivan şi-a epuizat repertoriul de cântece din stepă, generalul Iosif ridică şedinţa.

— Unde locuieşti, Jaroslav? întreabă Olga.

— Nicăieri încă. M-am dus direct de la aerodrom la Kremlin şi de la Kremlin aici. Dar cred că voi găsi uşor un pat pentru câteva ceasuri.

— Pleci din nou mâine?

— Oh! nu! Nădăjduiesc să rămân aici pentru două sau trei zile.

Două sau trei zile? Un secol pentru Serghei.

— Ei bine, am să te instalez pe divan, hotărăşte Olga.

Pământul se năruie sub picioarele lui Serghei.

— Am o cameră de oaspeţi, spune el cu o voce răguşită, foarte confortabilă.

Însă Olga îi aruncă o privire indiferentă. Acest militar frumos e oare amantul ei? Femeile sunt nişte adevărate abisuri.

— Accept divanul, răspunde Jaroslav.

— Dar te previn, va trebui să te scoli devreme. Eu plec la ora opt la minister, reia Olga râzând.

Serghei ar vrea să protesteze. Olga e o fată tânără. E inadmisibil... Dar aceste idei învechite, care îi vin din adâncul eredităţii sale burgheze, sunt ridicole când e vorba de un înalt funcţionar (aproape un ministru) ca Olga. O reflecţie de genul

acesta ar avea un succes meritat pe lângă generalul Borodin, ieşit prin forţa pumnilor lui din ocna copiilor pierduţi.

Olga şi Jaroslav rămân singuri. Olga caută cearşafuri în dulap şi Jaroslav o ajută să facă patul.

Serghei Alexandrovici, ars de pasiune şi beat de furie, se plimbă încoace şi încolo pe dinaintea casei, pândind luminile care nu se sting. Dar degeaba e gelos. După ce a făcut patul, Olga îi oferă lui Jaroslav un lichior de chimen şi un sandviş – tot ce-a mai rămas din orgie. Apoi deschide ferestrele ca să iasă fumul.

Serghei a văzut silueta ei decupându-se în fereastră şi s-a ascuns în umbra unei porţi.

Olga îl întreabă pe Jaroslav despre bătălia de la Orel. Îi pune întrebări tehnice asupra calităţii noilor tancuri *Ural* şi asupra puterii de foc a marilor tunuri, adunate de mareşalul Timoşenko pentru a încerca o pătrundere în acest sector. Jaroslav e optimist: presiunea germană e sensibil mai puţin eficientă decât anul trecut.

Răspunde maşinal. Ani de zile a suportat femeile şi dorinţele lor şi iată cum aceea din care el ar fi dorit să facă tovarăşa lui de viaţă îi pregăteşte un pat şi-i oferă un sandviş cu o indiferenţă amicală.

Jaroslav se gândeşte că Olga e mult prea inteligentă pentru el. E o femeie superioară. Nu există niciun motiv pentru ca ea să-l iubească. Chiar dacă s-ar fi comportat cu şi mai mult eroism, cu şi mai multă glorie, Olga şi-ar aminti de slăbiciunea lui.

Va pleca fără să fi spus nimic. Iar el va continua războiul în care ea l-a aruncat.

— Noapte bună, Jaroslav, spune Olga. Somn uşor. Mâine, o să-ţi căutăm o locuinţă în oraş, dacă rămâi câteva zile la Moscova.

Îl sărută frăţeşte pe gură şi dispare.

Stingându-se luminile în cele două camere, Serghei Alexandrovici se hotărăşte să pornească spre casă. Olga doarme buştean.

Însă nici genialul inginer-ministru, nici eroul de la Stalingrad nu vor închide ochii toată noaptea.

XXVI
Septembrie 1943
JOE

Québec

Baby darling, Anny my dear love,

Să mă gândesc la tine apunându-mi „Anny, soţia mea”, e un lucru fermecător. Îmi spuneam asta şi înainte, timp de aproape trei ani, însă nu era deloc acelaşi lucru.

Mă întreb dacă ai primit scrisoarea pe care ţi-am scris-o de la Kuibâşev unde am fost să-l văd pe ambasadorul nostru care îşi mai are încă reşedinţa acolo (cu toate că după luarea Orel-ului, ameninţarea asupra Moscovei a fost cu totul îndepărtată, iar ministerele şi ambasadele se întorc spre capitală). Iar de la Kuibâşev m-am dus la Moscova, unde am avut convorbiri cu unele personaje importante. Vârâ-ţi bine asta în scumpul tău cap drăguţ, îngeraşule, că soţul tău e un personaj considerabil. (Sunt de altfel mereu pe cale de a mă întreba pentru ce joc eu un rol atât de surprinzător în războiul ăsta în care pornisem ca şofer de camion?) Cel puţin, dacă anii aceştia bizari mi-ar fi îngăduit să-mi descopăr adevărata personalitate, să trăiesc din plin, fără niciun gol interior...

Iubesc pictura mai mult decât orice pe lume (afară de tine, bineînţeles) şi mă tem că mi-am tratat arta cu lipsă de respect. În cercetările mele estetice aventuroase, exista în mare măsură dorinţa de a-mi găsi calea, dar exista şi pofta de a-mi face publicitate ieftină. În sfârşit, exista, şi asta e mai rău, ceva care seamănă foarte mult a *neputinţă*.

Pentru că scrisoarea asta va ajunge de la Québec la Londra, prin valiza diplomatică, şi pentru că îţi va fi adusă direct de vreun poliţist din Downing Street, pot să-ţi istorisesc păţania mea. Numai nu te duce s-o răspândeşti în cartier. Adu-ţi aminte că discreţia e virtutea principală a soţiilor de pictori.

Noi ar fi trebuit să pierdem războiul, a doua zi după prăbuşirea Franţei. Din cauza asta, pentru noi, englezii, inamicul unic este Germania. A doborî Germania ni se pare singura soluţie. A o doborî, a-i smulge ghearele, după aceea a o dezintoxica în mod progresiv de nazism, de pangermanism, de tot ceea ce constituie nenorocirea ei şi a noastră.

Pentru a ajunge acolo, nu există decât un mijloc: Marea Britanie, U.R.S.S. şi Franţa trebuie să-şi sprijine autoritatea pe o puternică Societate a Naţiunilor.

Bun.

Pentru Statele Unite, principalul inamic va fi mâine Japonia. Finanţele şi industria americane se interesează de Asia (de China mai ales) unde marfa de proastă calitate japoneză concurează produsele „made în U.S.A.”. Însă U.R.S.S. nu se află în război cu Japonia. Dacă Germania va fi doborâtă cea dintâi, Japonia riscă să mai dureze luni de zile; în care timp U.R.S.S. va avea mâinile libere pentru a-şi transforma industria de război în industrie de pace, pentru a crea unele curente economice favorabile.

Germania şi U.R.S.S. devorându-se reciproc erau privite cu o oarecare satisfacţie. Când cei doi coloşi vor fi fost la pământ, democraţiile burgheze ar fi scos un lung suspin de uşurare. O Rusie sovietică devastată ar fi fost admisă la rangul de putere victorioasă, dar fără să-i fie îngăduit a ridica prea mult glasul.

Nu se spuneau toate acestea pe şleau în convorbirile de la Casablanca şi de la Washington. Se făceau doar planuri de lungă perspectivă, în care se prevedea sfârşitul războiului pentru 1945 sau 1946.

Dar s-au produs multe bombardiere. Rezultatele au fost rapide. După aceea, graţie superiorităţii materialului, cu ajutorul câtorva generali excelenţi, produşi de Destin, Germania a fost măturată din Africa. Succesiv, Sicilia fiind atacată, ocupată, fascismul s-a prăbuşit numaidecât. Totul se clatină.

S-a observat atunci că, Italia rămânând în afara jocului, războiul se va sfârşi în 1944 sau 1945. La cel dintâi mare brânci venit din vest (debarcare în nordul Franţei şi în Belgia, sau în sud-estul francez) nazismul se va prăbuşi.

Pe de altă parte, tătucul Stalin a zădărnicit pronosticurile. Era de notorietate publică faptul că armata rusă nu lupta bine decât pe timp de iarnă. Dar Stalin s-a lansat într-o campanie de vară, şi această campanie pare eficientă.

Iată evidenţa în faţa căreia trebuie să te pleci: Stalin, care, încă de acum zece ani, pretindea cu orice prilej stabilirea unui al doilea front în Europa, *Stalin nu mai cere nimic decât material şi alimente*.

Există aici un motiv de îngrijorare, mă urmăreşti? R.A.F. şi aviaţia americană distrug, pe calea aerului, puterea industrială germană. Aliaţii ocupă totul sau o parte din Italia. În acest timp, Stalin va ajunge singur la Berlin, cu armata lui motorizată. Ca singură putere ocupantă, U.R.S.S. va dicta pacea sa şi va impune regimul său Germaniei.

După ce mi-am îndeplinit misiunea mea în U.R.S.S., am venit direct la Québec. Churchill a sosit de la Londra, cu doamna şi domnişoara, care şi-au petrecut de curând o parte din vacanţă în Canada. E foarte frumoasă Canada. E verde. Există multă apă, păşuni întinse. Québecul este un vechi oraş francez, ai cărui locuitori vorbesc la fel ca ţăranii din comediile lui Molière.

Pentru ca Stalin să nu ajungă singur la Berlin, trebuie ca o importantă armată anglo-saxonă să se afle pe pământul european în momentul când Germania va capitula.

Rămâne de văzut unde, când şi cum. Asta-i ceea ce se discută aici. Afacerea, după cum vezi, e de mare însemnătate. Mi s-au cerut rapoarte şi mi s-au pus nenumărate întrebări. Realitatea e că eu cunosc destul de bine, deoarece am stat multă vreme acolo, situaţia militară şi industrială a U.R.S.S.

Oamenii politici, începând de la Richelieu, din nenorocire nu au obiceiul să ia în consideraţie viitorul la foarte mare depărtare. Cu toate acestea, ai noştri sunt de acord asupra acestui punct, şi anume, că o debarcare anglo-saxonă în Europa care *ar urma după* capitularea militară germană în faţa U.R.S.S., ţară ocupantă, ar fi dezastruoasă.

E tocmai ceea ce trebuie să se fi dus să-i spună Mister Churchill, în acest *weekend* însorit preşedintelui Roosevelt.

În aşteptare, statele-majore îşi pun la punct planurile lor.

Mister Roosevelt este aşteptat mâine sau poimâine. Mă vei vedea coborând în mod neverosimil din cer săptămâna viitoare, afară dacă nu voi fi trimis să dau un ocol prin Moscova...

Războiul se va termina în curând. Ce va fi lumea la ieşirea din acest coşmar? În orice caz, un lucru e sigur, anume că Joe n-o va mai părăsi niciodată pe adorata lui Anny.

Te sărut din toată inima, *darling*. Al tău

JOE

XXVII
Ianuarie 1944
MINNIE

— Minnie, spune Hermann Goering luând-o de umeri şi conducând-o spre ambrazura unei ferestre înalte, deschisă către Ringul liniştit, fitilul s-a aprins...

A venit de la Hoffmanstahl, la chemarea unei telegrame.

Se află amândoi în palatul rece şi pustiu de pe Ring, unde, odinioară, Minnie domnea ca stăpână, la vârsta de aur a naţional-socialismului austriac. După eşecul ei în America de Sud, n-a mai apărut la Viena. Îl creşte la Hoffmanstahl pe micul ei Siegfried, bucuria vieţii sale. Simulează renunţarea la activitatea politică şi frecventează cercurile monarhice, fidele restaurării lui Otto de Habsburg.

Goering o priveşte ca un cunoscător.

— Niciodată n-ai fost atât de frumoasă, constată el.

Minnie ridică din umeri. Îl găseşte pe Hermann îmbătrânit şi obosit. A şi slăbit.

— Mi-au distrus astă-noapte uzina din Neuerwienerstadt, spune dânsul. Transferasem acolo cea mai mare parte a Messerschmitturilor.

Hermann se străduieşte să mute industria germană în Austria, în Ungaria. Dar, pe lângă problemele mâinii de lucru, transportului, materiilor prime, toată Europa este vulnerabilă.

— Ai crede că ei ştiu înaintea mea unde îmi repliez uzinele, suspină dânsul.

Goering îşi vede imensa avere măcinându-se în fiecare zi, puterea prăbuşindu-i-se în dărâmături fumegânde, luând-o înaintea regimului. E departe vremea dineurilor rafinate de la Maxim’s. Când ai fost atât de-aproape de-a câştiga războiul! Goering suspină.

— Hess avea dreptate, când voia să pună la punct afacerile Occidentului cu englezii înainte de alegerile americane. Dacă expansiunea firească a Germaniei este spre Est, ar fi trebuit *mai întâi* să încheiem pace cu Anglia. Ar fi trebuit chiar să nu luptăm niciodată împotriva ei.

Minnie, rămasă în afară de secretele Zeilor de la întoarcerea ei din America, e surprinsă de descurajarea lui Hermann.

Desigur, vedea sporind dificultăţile, însă refuza să se îndoiască de victorie.

— Crezi deci într-o pace de compromis? întreabă ea timid.

Goering înalţă capul.

— Prea târziu. Ceea ce trebuie să facem acum este să salvăm mobila.

Vine să se aşeze dinaintea unui mare birou Empire, fără îndoială amintire de la Napoleon. Îi face semn lui Minnie să ia loc, în faţa lui, într-un fotoliu.

— Şi El? întreabă ea în sfârşit.

— Nu l-am văzut de la întrunirea şefilor Partidului şi a generalilor, răspunde Goering. Şedinţă istorică. E ca un câine care nu vrea să dea drumul osului din gură. Nu vrea să lase nicio aşchie. Visează noi cercetări ştiinţifice, obuze gigantice autopropulsate, cu energie extrasă din atomi! Ceva în genul transmutaţiei metalelor de Nicolas Flamel! Nu se mai bizuie decât pe miracolele savanţilor din Peenemünde.

Dintr-o cutie mică de aur, Hermann ia o bomboană pe care începe s-o sugă.

— Medicul meu îmi interzice să fumez, explică el. Inima nu merge bine. Ai văzut cum am slăbit?

Minnie nu răspunde nimic, cuprinsă de o stranie nelinişte.

— Am pierdut războiul, spune Goering. Germania dispare de pe harta lumii, în calitate de mare putere. Se prea poate să fie pentru multă vreme, de astă dată. Rămânem *noi*. Asta nu înseamnă că şi noi trebuie să dispărem în mod necesar de pe harta celor vii, nu?

Şi râde. Când omul acesta ciudat râde, figura lui se luminează, căpătând o expresie aproape copilărească. Iar cruzimea privirii, duritatea maxilarului se şterg.

Hermann Goering încetează să zâmbească şi reflectează jucându-se cu inelele sale.

— Oricât de curios ar părea acest lucru, continuă el, Germania nu mai e decât un factor negativ. Ei da! noi distrugem potenţialul rusesc în favoarea anglo-saxonilor. Noi scufundăm vase anglo-saxone în beneficiul ruşilor. Scumpa mea, partida economică, singura care contează, se va juca mâine între Rusia şi America. Japonia este pierdută tot pe-atât cât şi noi, dacă nu mai mult.

Minnie nu poate să-şi stăpânească o grimasă, care nu-i scapă lui Hermann.

— Mai avem poate încă o carte de jucat, spune el. De exemplu: să predăm Germania americanilor.

Spune asta liniştit, aplecându-se pe deasupra biroului decorat cu vulturi francezi.

— Te simţi tu în stare să porneşti aceste negocieri acolo, iubita mea?

— Eu? tresare Minnie.

— Nu-i vreme de pierdut. Trebuie să convingem New Yorkul, capul, lada cu bani.

Deschide un sertar şi scoate din el o servietă de piele.

— Asta, draga mea, e dinamită. Nimic mai puţin decât un proiect de transformare a industriei grele şi a industriei chimice germane (cele două care contează pe plan mondial) şi de fuziune a lor într-un sistem germano-american. Încă de acum un an cei mai buni specialişti ai mei lucrează la el. Vei vedea că sunt studiate toate problemele industriale, economice şi sociale.

— Dar, spune Minnie, eu nu sunt pregătită...

— Ai să fii mâine după ce vei citi, întrerupe Goering.

Şi adaugă:

— Ţi-am rezervat un apartament.

În Minnie se trezeşte aventuriera. La ea şi nu la altcineva s-a gândit Hermann pentru această miză în care a pus totul dintr-odată la bătaie!

— N-ai să fii singură, multiubita mea, continuă Goering. S-au întreprins contacte la Lisabona. Dar asta durează. Acum, la New York trebuie mers. Şi repede!

Minnie reflectează.

— Mă gândesc, spune ea în sfârşit, că dosarul acesta nu conţine nicio propunere de ordin politic, nu?

— Ah! Constat cu plăcere că eşti întotdeauna la fel de inteligentă!

Se duce la uşă, o deschide, priveşte afară, închide cu cheia. Apoi se îndreaptă spre o altă uşă, mascată sub o tapiserie. Acelaşi joc şi aici. După aceea o conduce pe Minnie spre o canapea şi se aşază alături de ea, foarte aproape.

— Avalanşele alunecă repede din munţi! Europa e gata să ne împingă în prăpastie. Noi ţinem în mână guvernele, în măsura în care cei care ne slujesc, de teapa lui Antonescu, Quisling, Horty,

Laval, Filov, tremură pentru pielea lor – ceea ce-i face feroci. Dar fisura este prea mare pentru ca totul să nu se prăbuşească.

— Bine, întrerupe Minnie, şi propunerile tale?

— Să fie-ntr-un ceas bun, exclamă Hermann, eşti aceeaşi femeie epatantă pe care o cunosc! Ei bine, nimic mai simplu. Noi rezistăm din toate puterile în Rusia. Aliaţii debarcă aiurea, în Franţa de exemplu. În acest moment, continuând să luptăm în Est, noi capitulăm de partea lor. Ei invadează Germania, ocupă Berlinul, Prusia orientală, până în Polonia. Un lucru susceptibil a fi reglat asemenea unei mişcări de ceasornic.

Goering bate în servieta de piele.

Bineînţeles, totul depinde de asta.

— Şi *El*? întreabă Minnie fără să ridice ochii.

— Sunt succesorul lui desemnat.

Nu mai au nimic să-şi spună.

— Regret că nu pot să cinez cu tine, se scuză Goering. Pe mâine.

A doua zi, Hermann, în ţinută obişnuită, o aşteaptă pe Minnie.

— Ai dormit bine? întreabă el cordial. Iată hârtiile tale diplomatice. Ţi s-a confecţionat un paşaport baltic. Baroană baltică, victimă a Rusiei şi a Germaniei, rând pe rând. Te vei descurca pe cât vei putea mai bine la Lisabona. Iată zece mii de livre, zece mii de escudos şi cinci mii de dolari. Plus o scrisoare de schimb pentru douăzeci de mii de dolari asupra unei bănci din New York. La Washington, se află unul din agenţii noştri. Poate să te servească la fel ca şi la New York consulul general al Bulgariei şi directorul biroului de imigraţie scandinavă, un om foarte sigur. În ceea ce priveşte cercurile germane, dacă vei avea nevoie (dar este preferabil să fie evitate de la suprimarea lui Bund), vei putea să ajungi la ele prin Kusler, care te aşteaptă la Lisabona.

Îi ia mâna.

— N-am nevoie să-ţi spun câtă încredere a trebuit să am în tine...

Minnie rectifică în sinea ei: „ce descumpănire!”

Kusler o aşteaptă, două zile mai târziu, pe aerodromul din Lisabona, unde Minnie coboară cu Siegfried şi cu Fraulein.

XXVIII
Februarie 1944
WALTER

Tată,

Poate că n-ai primit veşti de la mine încă de acum un an şi poate că porţi doliu după mine. Poate ai aflat că am scăpat de la moarte şi că am fost luat prizonier la Stalingrad, în ultimul careu al armatei Paulus şi în frunte cu însuşi mareşalul. Fii sigur, tată, că ne-am bătut până în ultimul minut şi că onoarea Kirshoffilor n-a suferit nicio ştirbire...

Prizonieratul pe care-l îndurăm e aspru. Din multe puncte de vedere, constituie o încercare mai aspră decât războiul necruţător şi zadarnic la care am fi fost condamnaţi. Cuvintele acestea să nu te surprindă şi nici să nu te mânie. Dar fără îndoială că ai tras şi dumneata concluzia, ca şi mine, că a menţine la Stalingrad o armată în unghi ascuţit până la completa ei nimicire, însemna a plăti scump satisfacţia efemeră şi orgoliul unui singur om.

În lagărul siberian unde supravieţuim, nu suntem cruţaţi de niciuna dintre umilirile impuse patriei noastre. Avem, în baraca noastră, un post de radio. Avem toată libertatea să ascultăm discursurile doctorului Goebbels şi comentariile generalului Ditmer. Dar ascultăm şi emisiunile sovietice şi engleze. Astfel că am putut face bilanţul regresului, izolării şi suferinţei noastre.

Această scrisoare îţi va fi înmânată personal, sau dacă nu, va fi distrusă. Omul căruia o încredinţez e sigur. Pentru a-ţi spune totul, e un comunist care s-a angajat să ducă scrisoarea mea până la Kirshoff şi să ţi-o înmâneze. Sunt sigur că vei ţine la onoarea de a-i face o primire bună, ca unui mesager din partea mea.

Acum aproape patru ani, îţi scriam cu mândrie, în ajunul bătăliei din Franţa o altă scrisoare al cărei ton îmi stăruie în minte. De-atunci încoace, de-a lungul primejdiilor, apoi al repulsiilor şi-al umilirilor prin care am trecut, am reflectat adesea la nobilul entuziasm care îl însufleţea pe fiul dumitale. Orgoliul cavalerilor teutoni, din care ne tragem, îşi afla expresie prin pana mea.

Ştiu care au fost îndoielile dumitale, când naţional-socialismul a galvanizat forţele Germaniei lăsate pradă hidoasei democraţii şi a haosului financiar.

Fără îndoială că, în timp ce noi ne cufundam în credinţa rasistă a germanismului regenerat de către acela pe care noi îl consideram un nou Siegfried, voi n-aţi văzut, în înscăunarea celui de al III-lea Reich, decât un mijloc de a reda Germaniei o forţă închegată. L-aţi considerat pe Führer ca pe motorul providenţial al destinului germanic. Cu acest titlu l-aţi susţinut, dumneata şi cei din jurul dumitale, până când el a pus mâna pe puterea absolută, apoi v-a abandonat. Adeziunea la doctrina naţional-socialistă a prietenilor dumitale von Neurath şi von Papen şi a camarazilor dumitale de război, mareşalii von Blomberg şi von Brauchitsch, nu putea să fie decât o soluţie patriotică fără ieşire. Toate astea, dumneata nu mi le-ai spus niciodată. Mi-au trebuit mulţi ani şi multe evenimente pentru a reflecta la ele.

Trăiam în euforia reformelor sociale, în beţia loviturilor politice, în febra congreselor de la Nürnberg, după aceea în vârtejul triumfalelor anexiuni a Austriei, a Cehoslovaciei, în sfârşit, în delirul victoriilor zdrobitoare din Polonia şi din Franţa.

Tată, Germania a început să piardă războiul din iarna lui 1940, când Anglia a rezistat, singură, sub bombardamentele efectuate de Luftwaffe. Şi l-a pierdut când războiul submarin s-a dovedit ineficient pentru izolarea Angliei, platformă a invadării viitoare a Europei. L-a pierdut în ziua când Hitler, incapabil, ca şi Napoleon, să doboare în mod rapid Albionul, s-a întors către Rusia, cu speranţa nebună de a găsi acolo mijloacele pentru a continua un război de durată. De atunci, intrarea în război a Statelor Unite, înfrângerile din Africa, dezastrul de la Stalingrad, debarcarea în Sicilia şi Italia şi capitularea lui Badoglio, ofensiva rusească din vara trecută n-au mai fost decât etape previzibile ale prăbuşirii noastre.

Din adâncul temniţei mele, ne judec pe noi, germanii. Suntem vinovaţi de nenorocirea noastră. Focul din cer distruge oraşele orgolioasei Germanii. Mâine, Armata roşie se va desfăşura pe câmpiile noastre. Dacă războiul se prelungeşte, nu va mai rămâne în Reich piatră peste piatră.

Am fost neîndurători şi cruzi. Nu uit ceea ce am văzut la Harkov. Alţii mi-au povestit ceea ce au văzut sau chiar au făcut

la Dachau, la Mauthausen, la Auschwitz, la Bergen-Belsen. Procedând în mod barbar, Germania şi-a trădat misiunea sa civilizatoare. A atras asupra sa pedeapsa barbariei.

Acum, în închisoare, constat că nu mai există decât o singură politică raţională: alianţa cu Rusia. Trebuie să împiedicăm sinuciderea Germaniei. Trebuie să salvăm ceea ce mai rămâne din forţa, inteligenţa şi curajul bietei noastre ţări. Pentru asta, va trebui fără îndoială ca Germania să fie comunistă. Eu sunt gata pentru un asemenea lucru, în cazul când, cu acest preţ, ţara poate spera să rămână, sau să redevină într-o zi *Germania*.

Nu ştiu în ce stare de spirit te va găsi această scrisoare. Ştiu, dimpotrivă, că argumentele mele vor fi apte să te revolte. Cel dintâi reflex al dumitale va fi acela de a mă blestema.

Cu toate acestea, eu sunt prizonier în cea mai aspră dintre închisori. Nu sunt nici vândut, nici convertit. Dar cred că raţionez în calitate de german. Numai comunismul şi alianţa rusă pot să salveze. Germania. Trebuie să fie răsturnat Hitler, să capitulăm în Est. Fiecare moment pierdut accentuează slăbiciunea noastră şi forţa anglo-saxonilor. Ah! tată, nu la Londra ar fi trebuit să se ducă Rudolf, ci la Moscova. Dar vai, era prea curând!

Noi, germanii, avem un geniu profund şi necesar. Să nu strigăm, dacă învingătorii toarnă sare pe rănile noastre. Să bem cu umilinţă cupa plină de fiere. Numai cu acest preţ Germania va reveni la viaţă.

Voinţa noastră, perseverenţa noastră, puterea noastră de organizare (care ne-au îngăduit, în douăzeci de ani, să azvârlim, într-un război care a fost cât pe ce să constituie cea mai mare victorie din Istorie, o armată capabilă să reziste patru ani la asaltul întregii lumi) ne vor purta în acele timpuri noi, pe cea mai înaltă treaptă.

Tată, în măsura influenţei dumitale şi a patriotismului dumitale, activează pentru ca cel de al III-lea Reich să capituleze înainte de masacrul final care va risca să şteargă Germania de pe harta lumii.

Trăiască Germania!

Fiul dumitale
WALTER

XXIX
Primăvara 1944
OLGA ŞI JOE

Moscova este împodobită în culorile aliaţilor. Există, în tot oraşul, o mare afluenţă de popor. Deoarece Conferinţa s-a deschis sub auspiciile cele mai favorabile. Aproape în fiecare seară, mareşalul Stalin dă ordin să se tragă cu tunul, pentru a sărbători succesul uneia dintre fazele ofensivei sale: străpungerea de la Dnepropetrovsk a urmat îndată după ruperea frontului de la Kremenciuk.

Dnepropetrovsk era cel mai frumos baraj din lume, instalat după cele mai moderne perfecţionări ale ştiinţei, zece ani de muncă ce duseseră la electrificarea unei imense regiuni. Înfrângerea din 1941 făcuse necesară distrugerea barajului. Apoi veniseră ceasurile negre. Acum, de la Velikie Luki până la marea de Azov, teutonii nu mai lansează atacuri fulgerătoare, dar apără, pas cu pas, poziţiile înaintate, pentru a îngădui soldaţilor să scape de încercuire. În Sud, această retragere ia caracterul unei derute. Printr-un culoar, cruţat mulţumită rezistenţei înverşunate a apărătorilor de la Krivoi Rog, trupele germane decimate fug, abandonând material şi provizii.

Dnepropetrovsk este un simbol. Serghei a hotărât să-i pună deîndată pe ingineri la lucru. Se mai duc încă lupte la câţiva kilometri de oraş. Dar planurile noului baraj sunt gata. Aceasta va fi o lucrare mai perfecţionată decât cea întreprinsă cu douăzeci de ani în urmă. Uriaşul Nipru va da mult mai multă lumină şi forţă Rusiei eliberate.

Serghei a propus în cursul dimineţii Sovietului Suprem să întreprindă fără întârziere sondajele.

Serghei suferă ceva mai puţin de pe urma dragostei lui. În seara asta, alături de ştirile despre Conferinţa care pregăteşte condiţiile după ultimele bătălii şi de asemenea pe acelea de după victorie, radio Moscova va anunţa că s-a hotărât începerea lucrărilor de reconstrucţie a marelui baraj.

Experţii se întrunesc într-un vast palat de beton armat. Oameni trec încolo şi încoace, cu dosare sub braţ. Se formează grupuri. Se comentează evenimentele. Victoria de la Dnepropetrovsk este depăşită. Melitopol a fost luat. Şoseaua spre Crimeea, regiunea cuprinsă între Nipru şi marea de Azov

este liberă. În această breşă formidabilă, s-a aruncat armata rusă.

Serghei o zăreşte pe Olga. Alături de ea stă un englez în uniformă care vorbeşte cu însufleţire. Bucuria orgolioasă a lui Serghei Alexandrovici conteneşte deîndată. Trebuia să se întâmple aşa din nefericire, ca întotdeauna. Olga abia dacă va asculta ceea ce-i va spune el.

Ar dori să aibă puterea de a pleca. Însă Olga îl atrage ca un magnet. De altfel, l-a zărit şi-i face semn. Se repede spre ea, aşa cum te arunci în apă.

— Vino! Vino, Serghei Alexandrovici, exclamă Olga. Tocmai acum Nataşa mi-a transmis un mesaj pe care mi-l trimite colonelul Jaroslav Halivec.

Serghei Alexandrovici încruntă din sprâncene.

— Ştii foarte bine, ofiţerul din Garda Roşie care a venit să cineze cu noi, la mine acasă, în august?

— Da, spune Serghei, îmi aduc aminte. Dumneata l-ai găzduit.

Regretă că a spus asta. E stupid.

— Credeam că e maior, adaugă apoi.

— Aşa era până ieri, dar a fost avansat colonel pe câmpul de bătaie, ripostează Olga, prea însufleţită pentru a remarca amărăciunea cuvintelor lui Serghei Alexandrovici. A fost primul care a intrat în Melitopol. Ordinul de zi special, care anunţă deruta germanilor, menţionează numele său. A izbutit să trimită un mesaj prin Nataşa.

Serghei Alexandrovici nu răspunde. Olga continuă:

— Deoarece colonelul Joe Smith, din delegaţia engleză, este un vechi prieten al lui Jaroslav, precum şi al meu, l-am căutat ca să-i arăt acest mesaj, de care sunt mândră. Jaroslav e un erou.

— Da, spune Joe. Înainte de război, eu trăiam în abstract şi nu-mi închipuiam că viaţa cotidiană ar putea să fie atât de interesantă. Poate că nici nu este, de altfel, decât în perioade excepţionale. Dumneavoastră ce credeţi despre aceasta, domnule?

— Serghei Alexandrovici Mantaşev, spune Olga, ministru al Armamentului. Îmi este foarte drag.

Serghei îl priveşte cu neîncredere pe vechiul prieten pe care Olga tocmai l-a descoperit în delegaţia engleză. Din această cauză uită să vorbească despre barajul de la Dnepropetrovsk.

— Halivec, spune Joe, e cel mai frumos animal uman pe care l-am cunoscut.

E ca şi cum acest ofiţer ar însemna cu un fier înroşit inima lui Serghei Alexandrovici. Are chef să-i trimită un pumn în mutră.

— Nemaipomenit, Olga, draga mea, continuă Joe, cât de mulţi vechi camarazi am întâlnit în acest război. E drept că am călătorit mult.

— Ai să-mi povesteşti despre asta la dejun, răspunde Olga. Vino repede. Am şedinţă la ora cincisprezece.

Apoi se întoarce spre Serghei Alexandrovici:

— Iei masa cu noi, Serghei? îl întreabă.

Are chef să accepte, ca să sufere şi mai mult. Cu uimire, se aude răspunzând:

— Nu. Am prea multe lucruri de făcut. Plec mâine dimineaţă.

— Înainte de sfârşitul conferinţei? se miră Olga.

— Da. Mă duc la Dnepropetrovsk. Vor începe lucrările barajului. Am obţinut aprobarea azi-dimineaţă de la Sovietul Suprem.

— Ce idee bună! exclamă Olga, ce idee excelentă! Eşti un tip grozav, Serghei Alexandrovici.

Apoi, după o energică strângere de mână, fata se îndepărtează, urmată de colonelul englez pe care Serghei Alexandrovici începe să-l urască la fel ca tot ce aparţine de trecutul Olgăi. Nu i-a povestit ea, într-o zi, că a fost dansatoare la teatrul Châtelet, din Paris?

Serghei rămâne buimăcit în mijlocul holului la ceasul prânzului.

Olga l-a întâlnit pe Joe în cea de-a patra zi a Conferinţei. Ea nu l-ar fi recunoscut, însă Joe a privit-o în tot timpul dimineţii şi, la sfârşit, a acostat-o spunându-i Olga...

Ceea ce avea întrucâtva un aer de bal mascat. După aceea Joe a început să râdă şi a adăugat că Olga este încă şi mai frumoasă decât acum paisprezece ani, în timp ce el, Joe Smith, este mult mai puţin frumos. Atunci ea l-a recunoscut.

Ies împreună. Un vânt tăios mătură strada.

— Brrr! spune Joe. Săptămâna viitoare, noi plecăm la Cairo. Vremea va fi mai frumoasă decât aici.

— Eu, spune Olga, eu visez la Franţa. Când mă gândesc la o ţară străină, când îmi doresc o călătorie, de Franţa mă cuprinde dorul.

— Şi eu la fel, spune Joe, şi am încredere în viitorul ei. Franţa a găsit în de Gaulle un adevărat conducător, un suflet ales, un spirit cuprinzător. Va urca din nou povârnişul. Un mare destin o aşteaptă în Europa de mâine.

— Să ne dăm întâlnire la Paris, pe curând, spune Olga întinzându-i mâna.

XXX
Martie 1944
JEAN ŞI MADELEINE

Asta nu-i viaţă, să aştepţi întruna: plecările în zori, după o noapte prea scurtă, soneria deşteptătorului, zgomotul apei în baie, care te fac să pătrunzi în realitatea dureroasă. Jean s-a şi sculat. Se bărbiereşte. Va pleca. În timp ce ea îşi pune un capot ca să-l însoţească până jos, el îşi bea ceaiul clocotit. E noapte încă. O ultimă sărutare stângace. Nu mai ştiu ce să-şi spună... Jean pleacă. Niciun gest care să fie susceptibil de-a deveni obicei. Poate că va muri. Madeleinei i-ar fi ruşine totuşi de el şi de ea, dacă Jean n-ar pleca în dimineaţa asta, în zori, cu escadrila lui, ca şi în cazul când ea nu s-ar duce imediat la spital, printre bolnavii de scarlatină.

Madeleine urcă scara din nou. Singură... Singură... Are tot timpul să-şi imagineze sosirea pe aeroport, mecanicul trezit pe dos, sala de raport, ordinele colonelului, buletinul meteorologic, aparatele care zumzăie, pilotul care înjură şi Jean care îşi ia locul de şef de bord pe un enorm bombardier cu patru motoare.

„Plecate de la baza din Africa de Nord, bombardiere cu rază mare de acţiune au atacat azi-dimineaţă în zori...”

Aşa se va scrie în *L’Alger républicain*. Aşa se va spune şi la radio. Nu-i decât o scurtă ştire de război. În pat, cu lumina stinsă (e de-abia ora patru şi Madeleine nu poate nici să doarmă, nici să se scoale), şi-l închipuie pe Jean pe deasupra Mediteranei. Îl vede, cu casca lui, cu masca de aer comprimat, cu hărţile, cu aparatul da radio. Acelaşi Jean, cu aceeaşi gură, aceiaşi ochi, acelaşi râs şi, fără îndoială, cu aceeaşi duioşie şi aceeaşi veselie, cu aceeaşi francheţe şi aceleaşi viclenii de bărbat.

Ea îşi va face baia, se va duce la spital. Va începe consultaţiile şi se va surprinde examinând bolnavii, pândind cu mult mai puţin pulsaţiile inimii lor decât, pe culoar, pasul repede urmat de anunţul:

— Doctore Martin-Chéraille, sunteţi chemată la telefon.

În dimineaţa asta n-a venit nimeni. A trebuit să se întoarcă la ea acasă, pentru a cădea în prostraţia aşteptării, după aceea, în ciuda opreliştilor categorice, să telefoneze la unitate pentru a primi un refuz politicos în chip de răspuns.

A aştepta... Niciodată Jean nu s-a întors după ora patru după-amiază. Şi iată noaptea. Fericirea, viaţa suspendate de tirul unui tun al apărării antiaeriene, de picajul unui vânător.

Iar după aceea, pasul lui. Chemarea lui. „Madeleine? Eşti aici, dragostea, mea?” E în josul scării. A traversat curtea interioară. Şi-a aruncat cascheta de serviciu pe un fotoliu. O sărută în locul ei favorit, puţin mai sus de ureche. Ochii lui. Râsul lui.

Oricât de efemeră ar fi această întoarcere, oricât de nestatornică ar fi această pace, ele sunt, pentru o clipă, eterne.

Uşa de la stradă s-a închis, lăsându-i cu fericirea lor egoistă.

— Dragostea mea, spune Jean.

O ia de braţ şi urcă scara împreună. Numai ea, dragostea, are dreptul să treacă pragul acestei mici case arabe, descoperită de Madeleine, cu acest firav jet de apă în curtea interioară şi cu vedere spre mare, la primul etaj. Există chiar şi o terasă unde se va putea sta noaptea, la vară.

Vara viitoare... Madeleine se surprinde făcând proiecte de viitor nedesluşite şi nevinovate – de neîngăduit totuşi. Vara viitoare, când anul 1944 n-a împlinit încă nici trei luni.

— Madeleine, spune Jean îndemnând-o să se aşeze pe divan, dacă ne-am căsători? Să nu-mi spui că va fi dificil. Sau atunci ar însemna că n-ai chef să devii doamna Jean Breuil? În caz contrar, nu se cere decât legitimaţia de identitate, un jurământ şi doi martori.

— De asta ai venit acasă atât de târziu? întreabă ea.

Iată-i porniţi pe râs – ea un pic forţată de comicul reflecţiei sale, el din toată inima.

— Nu pot, mărturiseşte el, să pretextez ore suplimentare pentru a-mi justifica întoarcerea târzie de la birou. Am fost pe coasta franceză, prietenii mei şi cu mine. Ba chiar eu am survolat Sainte-Maxime. Data viitoare, ai să-mi dai o scrisoare pentru sora ta. O voi arunca în trecere.

Apoi se repede la un dulap, de unde scoate o sticlă de whisky:

— Apropo, vom avea un curier mâine pentru Franţa, adaugă Jean. Ai putea să-i comunici noutatea cumnatei mele, ducesa.

Râde, apoi sărind pe scară:

— Fac un plonjon în frigider.

Întorcându-se cu apa de Seltz şi cu bucăţile de gheaţă, iată-l instalat pe divan, cu nişte perne sub cap.

— Viaţa de familie, suspină el.

Madeleine înalţă capul. Această reapariţie a lui Jean cel ironic de odinioară o sperie.

— Ce ai? întreabă ea.

— Montgomery m-a invitat la dejun, răspunde el.

— De unde morga asta subită?

— A sosit la Alger azi-dimineaţă. Pleacă spre Londra. El e adjunctul lui Eisenhower la comandamentul trupelor de invazie din Vest.

Jean suspină.

— Ah! Ce tip straşnic! Dacă l-ai fi văzut, aşa cum l-am văzut eu, în Egipt!... n-ai mai face mutre...

O idee confuză o mai nelinişteşte încă pe Madeleine.

— Ei bine, şi acest miraculos Montgomery te-a invitat la dejun?

— Da, închipuie-ţi. Un ofiţer de ordonanţă mă aştepta când m-am întors de pe Coasta de Azur.

Îşi toarnă whisky, apă de Seltz şi aruncă în pahar un cub mic de gheaţă.

— Un pic de whisky, draga mea?

Madeleine scutură din cap.

— Ai vreo idee despre motivele acestei invitaţii? E o masă oficială?

— Cred că nu, răspunde Jean. Ar părea să fie mai degrabă ceva intim.

Ofiţerul de stat-major i-a comunicat lui Jean intenţia generalului Montgomery de a-l folosi ca ofiţer de legătură cu escadrilele franceze ale generalului Valin. Jean încearcă s-o pună la curent pe Madeleine cu apropiata lui plecare spre Londra.

— Când putem să ne căsătorim? întreabă Madeleine.

— Hm! Dispensa reduce anunţurile de căsătorie la o singură duminică. S-ar putea aranja pentru luni, ce zici?

Madeleine zâmbeşte.

— Nu vei pleca deci înainte de marţi, la statul-major al lui Montgomery.

— Oh! Madeleine!

— Sper, continuă ea, că până atunci vei obţine o permisie, nu?

Faţă de ea, Jean nu-i decât un copil răsfăţat şi viclean. E uimitoare, de-a dreptul uimitoare.

— O să ne descurcăm pentru a obţine mutarea ta, nu-i aşa, scumpa mea? Spitalul francez din Londra sau serviciul medical de campanie?

Ia capul lui Jean între mâinile ei, îi apasă palmele pe tâmple.

— Femeia trebuie să-şi urmeze soţul. Aşa spune Codul.

La ieşirea din Conferinţa de la Astrahan care i-a reunit, pentru prima oară, pe Stalin, pe Roosevelt şi pe Churchill, numirea lui Eisenhower şi a lui Montgomery în fruntea armatei din Vest face ca debarcarea să fie luată în serios.

Unii o prevăd pentru primăvară, alţii spun că se va produce vara, când Stalin va lansa ofensiva spre Polonia şi Statele Baltice. Fără îndoială că Eisenhower (care s-a întors de la Cairo, unde le-a prezentat lui Churchill şi lui Roosevelt un plan complet) şi Montgomery vor avea nevoie de timp spre a pune la punct maşina de război cea mai extraordinară din Istorie.

— Înţelegi, draga mea, reia Jean, acesta va fi un post mai puţin primejdios.

Slabă apărare.

— Şi pe deasupra, încheie, nici nu mi s-a cerut părerea.

Madeleine tresare.

— Asta înseamnă că e un fapt împlinit! Ai şi fost numit?

— Madeleine! Armata de debarcare, nu? Îţi închipui cea dintâi aterizare pe un aerodrom francez?

— Îmi închipui.

Şi-a pus capul pe umărul lui Madeleine şi această prezenţă caldă îi trezeşte dorinţa. Caută buzele Madeleinei, trupul ei, pe care îl atrage spre sine.

— Sst! Sst! murmură ea.

Dai este o înfrângere acceptată.

Căsătoria are loc luni. Dejunul care urmează e o masă de rămas bun, oferită de Jean camarazilor din escadrilă. Unul dintre dânşii, care asigură legătura dintre Alger şi Franţa, îşi ia sarcina să ducă o scrisoare pentru Sylvette. Aceasta va fi paraşutată, imediat ce va fi lună, cu viitorul curier.

Apoi Jean şi Madeleine se întorc în micuţa casă arabă, pentru ultima lor noapte.

A doua zi dimineaţa, avionul de Gibraltar îl ia la bord pe căpitanul Jean Breuil, care va fi avansat maior îndată după sosirea la Londra.

Madeleine îl conduce până la intrarea aerodromului, în Simca pe care a cumpărat-o de ocazie. În timp ce conduce mica maşină de-a lungul străzilor pustii ale Algerului care se trezeşte, Madeleine simte cum o părăseşte curajul. Credea că adunase destul pentru a ajunge până la bariera aerodromului şi până la ghereta împodobită cu drapele franceze, engleze şi americane.

Jean îi vorbeşte despre dificultăţile pe care le întâmpină generalul de Gaulle cu aliaţii, şi îndeosebi cu americanii. Madeleine abia dacă ascultă. Ce-o interesează soarta Franţei, de vreme ce Jean va pleca? Golul înspăimântător a şi învăluit-o. Fiecare minut pierdut pentru fericire este de neînlocuit.

— Oh! Oh! exclamă Jean.

O deviere bruscă pentru a evita, exact la timp, un camion american care iese dintr-o stradă.

Când două fiinţe s-au recunoscut, ca Jean şi Madeleine, nu există datorie, nu există lege care să-i smulgă unul altuia.

— Să-mi scrii, spune ea prosteşte, stopând Simca dinaintea barierei.

XXXI
Aprilie 1944
GEORGES

Jurnalul lui Georges Merlin

7 aprilie 1944

Iat-o la mine, pe această copilă plăpândă a cărei prezenţă liniştită îmi umple viaţa şi casa. Iată, în fiecare seară, chipul ei atent sub lampă, privirea-i care zăboveşte asupra mea cu încredere.

Salonul unde Gabrielle îşi primea prietenii în sunetul picupului, micul salon unde ea palpita de emoţie la partidele de pocher şi terasa unde invitaţii ei îşi etalau nudităţile suspecte de burghezi neurastenici şi adulteri, aceeaşi casă, aceleaşi mobile, aceleaşi ziduri, toate acestea au fost purificate de Geneviève, de zâmbetul ei. Ca şi cum aceşti ani absurzi n-ar fi existat decât în imaginaţia unui romancier monden.

8 aprilie

Am lucrat împreună aseară, până foarte târziu. A trebuit să-mi aduc aminte, ceea ce mi-e foarte neplăcut, deoarece înseamnă să-l întâlnesc pe Merlin cel hotărât, vanitos, fericit în afaceri: pe Merlin-ciocolată. Cu toate acestea, pentru ca Geneviève să scrie viaţa lui René Corvin, trebuie să facem apel la memoria mea. Ea ia note, în timp ce eu încerc să-i povestesc despre René aşa cum l-am cunoscut eu, în liceu, bursier de internat. Puţin câte puţin, se ivesc anecdotele, trăsăturile caracteristice pe care le credeam uitate. René copil, René adolescent se conturează...

Chipul mai recent al lui Corvin, ea îl cunoaşte mai bine decât oricine. Eu n-am de adăugat la dosarul marii sale aventuri decât scrisorile pe care mi le adresa de pe linia Maginot. Totuşi, am evitat să i le comunic Genevièvei pe acelea în care îmi vorbeşte despre Georgette Serano, care era cât pe ce să facă dintr-însul un criminal. Înseamnă oare sa trădez adevărul istoric, aruncând un văl asupra acestei pasiuni care a fost totuşi unul din mobilurile hotărârii lui de a intra în acţiune? Eroina acestei aventuri nu merită să intre în Istorie, nici măcar sub forma unui pretext.

Noi o ştergem din Istorie, fără niciun scrupul.

17 aprilie

Am dat o fugă până la Paris, deoarece mi-am amintit că aveam, într-un cufăr, în pod, nişte scrisori dintre cele două războaie. M-am dus acasă. Totul e liniştit acolo. Gestapoul n-a mai revenit. Am găsit pachetul cu scrisori. Seara, mi-am oferit un chiolhan solitar, într-un restaurant de bursă neagră. Am dat, firește, peste Colette. În deplină frumuseţe. Ultraşic. Cina cu un grup de tipi eleganţi. A venit la masa mea. Am sporovăit. S-a mutat cu casa. A ţinut să-mi dea noua ei adresă, telefonul. A insistat ca eu s-o chem. Pare a fi la curent cu ultimele gugumănii care circulă prin Paris: „Anglo-saxonii negociază pe sub mână cu germanii. Nu va avea loc nicio debarcare, însă o răsturnare de alianţe împotriva Sovietelor este posibilă”.

E ultimul vapor căruia nemţii îl dau drumul să plutească, pentru a menţine, cu orice preţ, moralul suporterilor lor. I-am răspuns Colettei informând-o despre numirea lui Eisenhower şi a lui Montgomery, cei mai buni generali aliaţi, în fruntea armatei de invazie. A cam strâmbat din nas.

19 aprilie

Geneviève vrea să insereze în prima parte a cărţii anumite fragmente din scrisorile pe care le aduc eu. Scrisorile lui Corvin la cincisprezece ani (în fundul grădinii tatălui meu, îi transformasem o chichineaţă în laborator şi el aruncase în aer rambleul căii ferate care mergea de-a lungul domeniului), ale lui René normalist. Există o scrisoare scurtă în care se scuză că nu vine la cină, deoarece crede a fi „găsit ceva”. Verificând datele, nu era nimic altceva decât aplicarea la mecanica ondulatorie a fizicii multidimensionale.

Am găsit-o pe Geneviève palidă şi firavă. Până la ce punct oare consumă durerea sufletul acesta mândru?

20 aprilie

O vizită. E Badaud, cu mâinile în buzunare. Tocmai a fost numit, de către Comitetul din Alger, secretar general al Ministerului Muncii. El va fi însărcinat să declanşeze, în ziua hotărâtă, greva generală din Franţa.

Îl felicit. El ridică din umeri. Organizarea socială a Europei şi a Lumii de mâine îl preocupă mai mult.

Aduce o scrisoare de la Madeleine Martin-Chéraille pentru sora ei. Îi propun să se ducă să-i facă o vizită ducelui, al cărui oaspete a fost. Dar el preferă să consacre somnului cele douăzeci şi patru de ore de odihnă pe care şi le acordă. Badaud face parte dintre acei oameni care ştiu să se „relaxeze”. Îşi lasă corpul să fie pătruns de soarele primăvăratic, iar spiritul să-i fie toropit.

Cartea va fi în curând gata şi Geneviève vrea să se întoarcă la Lyon, în preajma lui Pascal. Eu protestez. Ceea ce a făcut Geneviève cât a stat la mine nu înseamnă odihnă. Acum ar trebui să consimtă să se destindă. Mie nu mi se pare că arată bine. Badaud e de aceeaşi părere.

Poate că ar trebui să consult un doctor? Geneviève nu se plânge de nimic. Pretinde că doarme bine. Cu toate acestea, adeseori, noaptea, când ies în grădină, văd lumina filtrându-se printre obloanele de la camera ei.

21 aprilie

Badaud a plecat din nou. Am făcut, toţi trei, o scurtă plimbare înainte de plecarea trenului local.

Sărmană coastă provenţală! N-a mai rămas din ea decât un povârniş. De la Marsilia la Menton, germanii au întreprins mari lucrări de apărare care nu vor sluji la nimic în caz de debarcare, pentru că puterea de foc a marinei şi a aviaţiei va nimici totul, fără a mai vorbi de diviziile paraşutate care vor fi lansate în spatele frontului. Toţi copacii frumoşi au fost tăiaţi cu fierăstrăul, casele transformate în cazemate, ori dărâmate, plajele şi podgoriile minate. Străvechii pini-umbrelă de la Foux, fără niciun interes strategic, au fost nimiciţi de un general nazist în delir.

23 aprilie

Ieri-seară, am găsit-o pe Geneviève întinsă pe divanul din camera de zi. Se plângea de dureri de cap. Am telefonat doctorului. Acosta va veni numaidecât.

*

Urcând pe jos, împingându-şi bicicleta spre coasta de la Plan de la Tour, Georges Merlin remarcă o animaţie neobişnuită. O trupă de soldaţi în uniformă germană, mercenarii noului Cezar.

Sunt legiunile însărcinate să apere coasta provenţală împotriva invadatorului anglo-saxon. Pentru moment, ei devastează totul, prădând vilele.

Georges Merlin constată că apărătorii au invadat castelul din Plan de la Tour. Loja portarului, la intrarea domeniului (încântător pavilion Francisc I), găzduieşte corpul de gardă, pe lângă care Georges izbuteşte să se strecoare cu mare greutate.

Dincolo, nu mai sunt decât tranşee, refugii, adăposturi, cazemate, şi câmpuri de mine, de-a curmezişul aleilor şi podgoriilor. Străvechea pădure de pini, glorie istorică, este pustiită.

Clădirile anexe sunt transformate în grajduri. Înconjurat de soţia şi copiii lui, ducele rezistă valului care urcă din toate părţile, în jurul castelului. Adună la un loc ceea ce găseşte cu cale să salveze din mobilier şi din cărţi, veghind la toate ieşirile. Bébel, care a dat nas în nas, în sala gărzilor, cu un flăcău cu o mustaţă lungă, atârnândă, a scos ţipete înspăimântătoare. Sylvette s-a repezit, l-a alungat pe intrus, care pătrunsese în acel loc printr-una dintre pivniţele comunicând cu scara în spirală a turnului (drum secret care a facilitat odinioară şotiile vreunui Grandlieu).

Georges trece de diversele fortificaţii. Îl găseşte pe duce în sala de arme, în mijlocul portretelor, coifurilor şi armurilor.

— I-am telefonat prefectului, spuse Sigismond. Nu voi pleca de aici fără armura lui Carol Martel, strămoşul meu.

Apoi adaugă, grijuliu să nu abuzeze de măreţia lui:

— Pe latură femeiască.

Părăsind simplitatea şi naturaleţea care constituie farmecul său, exclamă:

— Sunt alungat, scumpul meu domn, de pe domeniul străvechi, moştenit de la bunica mea, soră mezină a bunului rege René de Provence şi a douăsprezecea ducesă de Grandlieu, care a adus Plan de la Tour casei de Grandlieu, în apanajul său. De două ori, în decursul veacurilor, Plan de la Tour a ieşit din casa Grandlieu, pentru a sluji drept dotă unor fete. Şi de două ori, s-a reîntors ulterior. În acest fel bunica mea Choiseul a adus Plan de la Tour bunicului meu Luynes, de la care domeniul a trecut, ca dotă, la mama mea şi s-a întors astfel, după o escapadă de trei secole, la ramura care se trage din primul născut.

Şi arată armurile şi portretele alineate.

— Armura cu Carol Martel, la nevoie, o voi lua cu mine în spinare!

Cu părul răvăşit, ducele continuă:

— Ştiţi dumneavoastră ce au făcut din Folie du Plan? Cunoaşteţi această bijuterie Louis XV, pe care bunicul meu Choiseul a pus s-o construiască pentru şotiile sale, pierdută printre pini şi stejari de plută? Se ajunge acolo pe un drum circular, mărginit de mimoze. Casa e copleşită sub trandafiri. Ei bine! scumpul meu domn, ea este de acum înainte lupanarul armiilor naziste. A trebuit să las paturile acestor dame din Vieux-Port-ul distrus, care s-au hotărât să nu mai şomeze. Sunt şase. Le-am văzut pe drum. Am crezut că vin să-mi facă o vizită... vizita la stăpânul casei. Din nefericire, pentru frumuseţea faptului, mă înşelam. Veneau să-mi ceară bideuri, da, scumpul meu domn, bideuri!

— Veţi pleca? întreabă Merlin amuzat.

Ducele îl conduce pe terasă, unde băuturile cu anason aşteaptă împreună cu găleata de gheaţă şi carafa de apă.

— Poimâine, Sylvette şi copiii vor pleca spre Gers, la castelul Grandlieu. Locurile în vagonul de dormit au fost reţinute la Marsilia. Totul e să ajungem în acest port altfel decât în vis. Având în vedere atentatele care fac să sară în aer şinele şi distrug locomotivele, Sylvette şi copiii vor pleca în zori, cu speranţa de a sosi la Marsilia în cursul nopţii: 120 de kilometri. Cât despre mine, eu nu voi părăsi Plan de la Tour decât după cea din urmă armură, cea din urmă carte şi cel din urmă strămoş. Încă de cincisprezece zile, cer în fiecare dimineaţă nişte camioane. I-am spus prefectului: „Veniţi să vedeţi. Am două sute de tone de luat. Răgazul care mi-a fost acordat expiră în trei zile. Dacă tot ceea ce aparţine patrimoniului celor din familia Grandlieu, cu alte cuvinte aceluia al Franţei, nu este ridicat prin grija dumneavoastră – pentru că în ceea ce mă priveşte, eu nu pot să fac nimic – voi susţine asediul cu trei bătrâni şi fideli valeţi. Avem creneluri, muniţii, provizii pentru câtva timp”. Prefectul a părut impresionat de aceste cuvinte de bun simţ. În acest fel se cade să le vorbeşti funcţionarilor statului Pétain. Şi mi-a promis, pentru după-amiaza asta, zece camioane de câte cinci tone şi cincizeci de senegalezi. Să-i onorăm prevestirea.

— Voi avea oare bucuria s-o văd pe ducesă? întreabă cu neliniște Merlin.

— Nu v-a invitat la dejun?

— Câtuși de puțin. Venisem cu o scrisoare.

— Veți rămâne totuși la dejun. Înfulecăm rezervele. De opt zile încoace, asta facem. Aseară, am distribuit vin oamenilor din regiune. Vă închipuiți, cred, că ticăloșii nu vor găsi nicio picătură de băut, nicio fideluță de mâncat. Teren pârjolit, scumpul meu domn. Teren pârjolit. Tot ceea ce era semănat a fost smuls.

Ducele gustă bine dispus din lichiorul de anason.

— N-aș vrea să vă stânjenesc într-o zi când sunteți pe punctul de a începe ostilitățile, obiectează Merlin.

— Dumneavoastră ne faceți o bucurie. Sébastien!

La fiecare scară, veghează un servitor, gata să-l respingă pe invadator, mai întâi prin darul convingerii, după aceea prin forță.

Ducele și Merlin înlocuindu-l în mod provizoriu pe Sébastien, acesta se duce s-o anunțe pe Sylvette.

— De la cumnata dumneavoastră, o scrisoare căzută din cer, spune Merlin. În sfârșit, aproape...

— Madeleine e de partea cealaltă, murmură ducele cu voluptate, misterioasa! Bănuiam eu că ea conspiră... și dumneavoastră la fel... și acest domn Badaud pe care mi l-ați încredințat. Eu îl ador. El o să-mi taie gâtul pe cât s-ar părea după seara aceea mare, dar până una alta eu îl ador. E un caracter. Și iată ce lipsește tristei noastre epoci, scumpul meu domn... Caractere!

Sylvette sosește pe neașteptate gâfâind (de câteva săptămâni, umple întruna cufere, îngrămădește veșminte, argintărie, bibelouri, lenjerie, veselă), se repede la scrisoarea Madeleinei.

— Sigismond! exclamă dânsa, Madeleine s-a căsătorit!

— Ia te uită! spune ducele. Noi nu prevăzusem această eventualitate. Trebuia totuși să ne așteptăm și la asta. Odinioară, în lumea noastră, fetele tinere nu erau lăsate să străbată globul singure.

— Dar, răspunde Sylvette, pe jumătate râzând, pe jumătate supărată și ascunzându-și emoția care o învăluie, Madeleine are treizeci și patru de ani și e doctoriță!

— Nu-i niciodată prea târziu pentru a face prostii, ripostează ducele. Și cine este fericitul, învingător al acestei Walkirii?

— Unul dintre camarazii ei. E ofiţer aviator. Apropiata lui plecare în Anglia a grăbit lucrurile. Se află pe lângă Statul-Major al armatei de invazie. Se numeşte Jean Breuil.

— Breuil! exclamă Merlin. Un băiat remarcabil. Unul dintre vechii mei prieteni. L-am întâlnit la Paris, acum câteva luni.

— Ia te uită! Ia te uită! observă ducele, când Madeleine ne-a vizitat, nu era, din întâmplare, în călătorie de nuntă?

Sylvette roşeşte. Majordomul, anunţând dejunul, pune capăt acestei stinghereli.

— Ne veţi ierta pentru serviciu şi pentru masă. O parte din personal este în drum spre Grandlieu. Sunt multe de pus la punct, acolo, pentru a face şederea posibilă, spune Sylvette.

— Dimpotrivă, ne faceţi un serviciu mâncând enorm, adaugă ducele îndemnându-l pe Merlin să treacă înaintea lui.

Pe terasă, un invadator, venit nu se ştie cum, îşi striveşte nasul de geamurile salonului.

Politicos, dar ferm, ducele îl apucă de umeri şi-i arată scara.

— În câteva zile, spune el, veţi fi stăpâni aici. Noi suntem cei care trebuie să plecăm... Dar deocamdată, valea!

Pus la punct, omul coboară treptele peronului.

— Nu-mi pierd speranţa ca, înainte de plecare, să găsesc unul în budoarul soţiei mele, ca pe Chérubin, ironizează ducele. Nu mai suntem la noi acasă, scumpul meu domn...

— Vorbiţi-mi de Jean Breuil, cere Sylvette, în timp ce se aşază cu toţii la masă.

*

Jurnalul lui Georges Merlin

Joi, 21 aprilie 1944

Doctorul vorbeşte de anemie. Mă tem că probabil cazul lui Geneviève nu-şi află câtuşi de puţin loc în preocupările acestui om simplu, care nu are obişnuinţa să îngrijească decât trupul.

I-am telefonat lui Curvier, de la Cannes, care mi-a fost recomandat. Din lipsă de benzină, nu va putea veni decât peste trei zile.

Vineri

Jupâneasa a venit să mă trezească la ora două dimineaţa. Geneviève se sufoca. Pentru a fi mai la îndemână în cazul că voi

fi chemat, mă voi instala în cealaltă cameră de oaspeţi, la etajul al doilea, pentru că e imposibil să găseşti o infirmieră. Lăsând uşa de la odaia mea întredeschisă spre palier, voi fi gata să alerg la primul sunet de clopoţel.

Duminică

Geneviève m-a primit cu adorabilul ei zâmbet:

— Vă fac multă supărare.

Bietul copil. Îmi dau seama de neputinţa mea, în faţa duşmanului intrat în casă.

Mi-a cerut cărţi uşoare de citit.

— Din fericire, lucrarea noastră e gata, a mai adăugat.

Când am urcat, după dejun, am găsit-o adormită peste *Vărul Pons*. Respira liniştit.

Luni

A venit doctorul de la Cannes. Examen minuţios. Studiu al analizelor pe care le-am făcut special pentru el. Nu găseşte nimic organic, decât că inima este capricioasă şi tensiunea mică. Prescrie odihnă, supraalimentare, nişte injecţii.

În timp ce stăm de vorbă, îmi spune, dând din cap:

— Ceea ce mă îngrijorează e că nu face nimic de la sine. E ciudat, la o fată atât de tânără. Trebuie să-i dai totul de-a gata.

Miercuri

Doctorul este neliniştit de rezultatul injecţiilor prescrise de către pontiful din Cannes. Geneviève nu pare să le asimileze. Se poate constata, în jurul punctelor principale unde a fost injectat serul, formarea unui soi de edem, ca şi cum organismul ar refuza adjuvantul propus de ştiinţă.

Geneviève acceptă plină de resemnare injecţiile, pe care după o convorbire telefonică avută cu pontiful din Cannes, doctorul continuă să i le facă, dând din cap.

Vineri

Temperatura ei oscilează între 39° şi 39°5. I-am telefonat pontifului. Mi-a promis că va veni din nou mâine. Îmi face impresia că ştiinţa e la fel de neputincioasă ca şi mine, un ignorant.

Ce se petrece oare dincolo de frontierele conştientului, domeniu restrâns în care se află cantonată biata noastră inteligenţă de oameni aşa-zis „sapientes” şi care nu văd câtuşi de puţin mai departe de lungul nasului? Pentru că noi nu cunoaştem (şi tot e ceva!) decât terenul unde evoluează inteligenţa, găsim că e mai simplu să negăm, sau cel puţin să ignorăm, restul.

Ce este de fapt *elanul vital?* Se pronunţă în viteză! Am dori să înţelegem. Pentru ce această prodigalitate a naturii, care aruncă indiferent cum, s-ar zice, fiinţele vii în creuzet, aşa cum aruncă Hitler diviziile germane în iarna rusească? Fiecare dintre aceşti indivizi să nu fi avut nicio importanţă? Cu toate acestea, *fiecare* ar fi fost necesar? Doar *masa* lor să fi avut vreun sens în istoria progresului? Dar masa nu este decât un conglomerat al tuturor acestor componenţi individuali. Câteodată, ar fi răsărit din această colectivitate în aparenţă inutilă o fiinţă depozitară a esenţialului, a *elanului vital*, unică verigă a evoluţiei, către care, timp de secole (cu preţul câtor erori, câtor tatonări, câtor crime şi câtor masacre?), masa ar fi încercat, târâş-grăpiş, să se înalţe.

Dar dacă avem concepţia unui Dumnezeu atotputernic, Unic, Perfect, Etern, de ce s-a amuzat El făurind această creaţiune imperfectă, dar ce spun eu, mizerabilă? Pentru că El se plictisea în perfecţiunea sa imobilă, vecină cu ceea ce biata noastră inteligenţă înţelege prin Neant?

Deoarece pentru noi, oamenii, viaţa nu se poate concepe decât în imperfecţiune, irosire şi efemer. Ce fac eu în lume? Pentru ce atâta mediocritate, zădărnicie şi în acelaşi timp atâta măreţie?

Mi se va spune că istoria Omului de-abia începe, că Platon s-a născut ieri. Dar am făcut oare vreun pas, de la Platon încoace?

De ce m-a părăsit oare doctorul, azi-dimineaţă, pentru a se duce să îngrijească un bătrân ramolit care, la capătul unei existenţe inutile, refuză cu încăpăţânare să moară?

Sâmbătă

Pontiful, a venit din nou. Injecţiile prescrise de el au provocat un abces. De unde febra. Trebuie să fie deschis acest abces. O ambulanţă ne va duce mâine dimineaţă la clinică. Pontiful spune că, odată deschis abcesul, totul se va termina.

Însă eu am inima strânsă. Îmi face impresia că e ceva mult mai grav, ca un refuz la eforturile zilnice necesare pentru a duce la capăt această corvoadă plictisitoare: viaţa.

Duminică

Când m-am dus s-o văd, la sunetul clopoţelului pe care îl pândesc în timpul unui somn neliniştit, am găsit-o aşezată pe pat. Delira. Am luat-o încetişor de mână.

— Ai visat, Geneviève.

M-a privit.

— E adevărat. Am visat!

Iar după aceea a căzut într-un somn apatic, care mă îngrijorează tot atât de mult.

Luni

Geneviève mi-a cerut să-i pregătesc valiza. Şi-a dorit ciorapi de mătase, o rochie vaporoasă, pentru convalescenţa pe care o va petrece la Cannes.

— Câte necazuri îţi pricinuiesc! De ce faci toate astea pentru mine?

Era aproape veselă, parcă uşurată de povara care ne copleşeşte de la plecarea lui Corvin.

E o minunată zi provenţală. Aproape o sfidare.

— Ce frumos e, a spus privind Esterelul.

Eu i-am luat mâna într-a mea. „Fetiţa mea, aş da totul să te vindec.”

Călătoria nu pare s-o fi obosit prea mult. Operaţia nu va avea loc decât mâine dimineaţă. Chirurgul, îmi închipui, nu va mai avea chef să lucreze în seara asta.

Geneviève şi-a băut laptele cu plăcere. Am fost dat afară pe uşa clinicii pe la ora nouă. Scriu această notă după ce m-am întors la hotel.

Miercuri

Încerc să înţeleg ceea ce s-a petrecut. Mai întâi ce putea să caute în viaţa mea această necunoscută. De unde îmi vine această stranie frământare? O fetiţă pe care am adăpostit-o, fără să nădăjduiesc nimic de la ea decât un surâs amical. Acum când a plecat, tot atât de tăcut ca şi atunci când a venit, ce se va întâmpla cu mine?

Sosind, dimineaţa, directoarea clinicii îmi spune:

— Am petrecut o noapte proastă.

Urc scara în grabă.

Pe perne, faţa Genevièvei. Ba nu, nu mai e faţa Genevièvei. E o altă faţă, pe care de asemenea o cunosc, aceea a morţii. Aş dori să-mi şterg din minte această faţă. O voi revedea oare întotdeauna, când închid ochii, în loc de surâsul fetiţei pe care am avut atât de puţin timpul s-o iubesc?

— Îmi plăcea mai mult acolo, mi-a spus ea. Când sunam, veneai dumneata, nu această infirmieră oribilă.

— Inima, mă informează aceasta, a cedat de mai multe ori. A trebuit s-o susţinem prin injecţii.

Îmi ies din minţi. Chirurgul operează sus. Pontiful îşi vizitează bolnavii. Nu se poate face nimic, decât să se aştepte înţelegerea lor secretă, care va avea loc aici, la ora unsprezece.

Mă aşez la căpătâiul Genevièvei. Ea îmi zâmbeşte.

— Numaidecât, spun eu, o mică intervenţie şi totul va fi gata.

— Bine.

Încă nu realizez că meciul s-a şi angajat între această fetiţă şi moarte. Abia acum, în dimineaţa asta, când ea se mai odihneşte încă, printre flori, în camera vecină, constat că *ştiam*. Din clipa în care am intrat în cameră, am ştiut. Însă era mai curând o nelinişte surdă, care mă împiedica să respir, decât o certitudine gândită.

Au venit. Chirurgul şi pontiful. N-au transportat-o pe Geneviève în sala de operaţii. Mi s-a îngăduit să rămân aproape de fereastră. Anestezie locală şi mişcarea foarfecelor în carne. N-a durat decât câteva minute. Dar n-avea nicio legătură cu timpul.

După aceea cei doi au ieşit şi m-au chemat afară. Păreau îngrijoraţi.

— Flegmon difuz generalizat, a spus chirurgul. Proastă asimilare a serului.

— Nu pot să înţeleg, a adăugat pontiful.

Eu am intrat din nou în cameră şi m-am aşezat aproape de ea.

— Totul a mers bine. Acum nu mai trebuie decât să aşteptăm ca răul să dispară.

A zâmbit.

— Mulţumesc. Eşti drăguţ.

Apoi şi-a întors privirea în partea cealaltă. Mâinile ei, bietele ei mâini complet albastre, s-au crispat pe cearşaf. Horcăia încetişor. În cele din urmă a tăcut.

Directoarea clinicii mi-a explicat că cel mai bine ar fi s-o duc la mine acasă în ambulanţă, dacă unul dintre şoferi consimţea să se preteze la înşelătorie. În caz contrar, n-aş avea nicio autorizaţie de transferare.

O jumătate de ceas mai târziu, eram pe drum, acelaşi drum pe care îl urmasem în ajun, spre vindecare. Natura era la fel de frumoasă. Geneviève nu mai zâmbea. Avea ochii închişi, aerul grav. Calm.

Am traversat Esterelul... Eu îi vorbeam. Nu ştiu ce-i spuneam. Aveam impresia că ea nu plecase încă. Cu toate acestea, nu-mi răspundea. Nu-mi va mai răspunde.

Au trebuit făcute, chiar de la întoarcere, declaraţiile de rigoare. Doctorul a venit din nou. A clătinat din cap.

— În faţa unor fiinţe de acest fel, medicina e dezarmată, a spus el sentenţios.

Am tăiat toate florile din grădină.

N-a rostit niciodată numele unei fiinţe la care să fi părut a ţine. Nu ştiu nici adevăratul ei nume şi nici de unde vine. Nu ştiu nimic despre familia ei.

Era catolică. Adeseori, mi-a vorbit despre credinţa ei în Dumnezeu, în supravieţuirea sufletului... Mâine, o voi petrece la biserică iar după aceea la cimitirul din Grimaud. Voi fi singur cu ea, încă o dată, în această ultimă călătorie.

M-am dus adineauri s-o văd, înainte de a înghiţi o doza de gardenal. Nu mai seamănă cu aceea pe care am adus-o ieri şi care mai era încă prezentă; acum nu mai este decât un corp. Trebuie să semene cu ai săi, cu nenumăraţii strămoşi care au trăit în decursul vremurilor, pentru ca acum, alături de mine, să se odihnească, această mică moartă.

Vineri

Ieri dimineaţă, am petrecut-o la biserică. Eu nu mă duceam acolo cu ea niciodată. Mai întâi, pentru că se duc prea mulţi ticăloşi. Nu e prea greu să stai un ceas la liturghia mare. Cu toate acestea, Geneviève, fiinţa cea mai pură pe care a cunoscut-o, pământul, era punctuală la slujbele religioase. I se părea firesc să fie astfel.

Apoi am condus-o la cimitir.

Şi acum iată-mă singur, la mine acasă.

I-am scris lui Badaud, prin poştă. Pentru că Geneviève are probabil o familie care trebuie anunţată.

Luni

Am urcat din nou la cimitirul din Grimaud. Întorcându-mă pe jos, l-am întâlnit pe domnul paroh. Nicio consolare mistică la acest om de acţiune. Eu îl consider un pastor bun, la nivelul enoriaşilor săi, pentru care este un sfătuitor excelent.

Pentru moment, mi se pare preocupat mai ales de Rezistenţă. E unul dintre susţinătorii din regiune. Îmi propune, pentru a-mi schimba gândurile, deoarece descumpănirea mea e evidentă (şi nu sunt sigur dacă el nu consideră că e vorbă de o amărăciune din dragoste), să mergem împreună pe biciclete la unul dintre prietenii săi, şeful unui „maquis”. O să mă ia cu el poimâine, la dejun.

Joi

Mouren posedă un domeniu însemnat. Pe care cultivă viţă de vie şi piersici. Ochi albaştri, părul ca peria. Caracter. Treizeci de băieţi, dezertori de la serviciul în Germania, sunt găzduiţi de el. Comisarul de poliţie şi plutonierul-major de jandarmi din Saint-Tropez sunt cei mai buni garanţi ai securităţii sale. Cu toate acestea, şi-a luat măsuri de prevedere. La intrarea în domeniu veghează un om. La cea mai mică alertă, acesta zăngăne un clopot şi toţi băieţii dispar. Refugiul lor e canalizarea de apă care alimentează Ramatuelle.

După dejun, o vizită a jandarmilor. Plutonierul-major e un prieten al lui Mouren. Are o faptă strălucită la activul său. De un an, un submarin vine în mod regulat din Algeria, în vecinătatea capului Lardier. Luna trecută, caravana care se întorcea la bord pentru a se îmbarca împreună cu corespondenţa Rezistenţei a

căzut într-o ambuscadă. Au fost morţi. Cei scăpaţi teferi din catastrofă s-au împrăştiat către morile din Paillas. Cu maşina jandarmeriei, plutonierul major a pornit, pe drumuri ferite, în căutarea lor. A găsit patru dintre ei. I-a obligat să urce cu forţa în maşina lui... şi i-a condus la Mouren, care i-a păzit câteva zile (are şi doi ofiţeri italieni dezertori). Semnalmentele a doi fugari fiind cunoscute de germani, nu îndrăznea să-i ajute să plece, nici pe şosea, nici cu trenul local de Toulon.

În sfârşit, jandarmului i-a venit o idee. El le-a împrumutat o uniformă, iar parohul o sutană... Şi cei doi au putut, fără să atragă atenţia, să se îmbarce la Gassin.

Ziua asta, petrecută într-o atmosferă de primejdie, mi-a făcut bine.

Luni

Badaud a sosit, aseară, de la Saint-Raphaël cu bicicleta. Am găsit în frigider câteva slabe provizii şi i-am pregătit o cină. După aceea am făcut nişte cafea – cafea veritabilă.

Am fumat pipă, până târziu în noapte. A trebuit să-i povestesc cum s-au petrecut lucrurile. Dintr-o pudoare nedesluşită, şi mai ales dintr-o teamă masculină că nu voi fi înţeles, la început am încercat să-mi ascund mâhnirea.

Dar Badaud şi-a dat seama de adâncimea descumpănirii mele. Am încercat să-i explic, în cuvinte stupide, omeneşti:

— M-am ataşat mult de fetiţa asta...

El m-a oprit cu un gest.

Am vorbit despre toate, despre Rezistenţă, despre Franţa, despre generalul de Gaulle, despre comunişti, despre englezi, despre americani.

— Franţa s-a aruncat în război, împinsă de Anglia, atunci când Statele Unite se spălau pe mâini, când Roosevelt ne ţinea cu vorbe. Pentru că noi am pierdut această bătălie (cu toate că Anglia este aceea care a reînarmat Germania din teama de a nu vedea Franţa devenind o prea mare naţiune continentală, Churchill dixit), ea nu mai este, în ochii Wall Streetului, o Mare Putere. Totuşi, fără de Gaulle, fără Africa de Nord, fără noi, cei din Rezistenţă, fără Imperiu, Laval şi Pétain ar fi putut să arunce Franţa în război, cu toată flota şi coloniile ei. Istoria lumii ar fi fost poate astfel schimbată. Anglia ar fi fost poate invadată. America n-ar fi avut timpul să intre în conflict, unde numai

atacul Japoniei a azvârlit-o. Noi am fost la câţiva paşi de această catastrofă. Desigur, greşelile noastre au fost mari, delăsarea noastră de neiertat. Dar cine a ajutat Germania să se redreseze, cine a finanţat-o, până şi în timpul celui de al III-lea Reich? Anglia. Cine a abandonat Europa începând din 1920? Statele Unite. Astăzi noi murim pentru ca şeful nostru, de Gaulle, să fie recunoscut ca reprezentând Franţa. Financiarii americani îl găsesc prea recalcitrant.

Aşa vorbeşte Badaud.

Azi-dimineaţă, am urcat până la Grimaud, pe jos. Badaud m-a apucat de umăr şi am văzut lacrimi în ochii lui. S-a scuturat, ca un fox.

— Nu trebuie să rămâi aici, bătrâne. În ruptul capului. Ai să dai în neurastenie. Şi pe urmă e de lucru pentru dumneata în altă parte.

Mâine plecăm.

Marţi

La ivirea zorilor, în timp ce Badaud mai dormea încă, am plecat din nou la Grimaud. Ştiu bine că nu există în acest mormânt decât vestigiul efemer al trupului ei. O figură care nu va mai surâde. Nişte ochi care nu vor mai plânge.

Am rămas o bucată bună dinaintea mormântului. Această fetiţă a străbătut viaţa mea doar vreme de câteva luni. Poate că n-a fost decât un vis.

Cu toate acestea, astăzi mă trezesc a fi un altul.

Când m-am întors, Badaud era gata. Am încălecat pe biciclete şi m-am îndepărtat fără să privesc înapoi.

XXXII
Mai 1944
GEORGES

La Paris trebuie să mergem. De câteva luni, marele stat-major s-a întors acolo. Acolo se face politica. E vorba să se înţeleagă între ele Mişcările născute în zona de sud şi în cea de nord, înainte de suprimarea liniei de demarcaţie – şi în acelaşi timp să se încheie o înţelegere cu Frontul Naţional, organizaţie comunistă. Toate acestea nu se fac fără pălăvrăgeli interminabile la Consiliul Naţional al Rezistenţei, şi fără intervenţii stăruitoare pe lângă delegatul general al Comitetului francez, care, la Alger (sprijinit, şi uneori de pe acum combătut, de către un embrion de Parlament numit „comitetul consultativ”), încearcă să guverneze Franţa de departe.

La Paris, Georges îl întâlneşte pe Pascal. S-au văzut la *Maïtena*, un restaurant de pe bulevardul Saint-Germain. Îţi vine să crezi că Rezistenţa îşi dă întâlnire aici. Oamenii vorbesc unul cu altul de la o masă la alta. E aproape un club. Pascal pare îngrijorat, îmbătrânit. A aflat cu mâhnire despre moartea micuţei Geneviève. Dar sunt atâtea căderi, atâtea arestări şi execuţii, încât ajungi să nu te mai gândeşti la cei care dispar. Se mai vorbeşte încă despre ei, din când în când, însă aparţin grabnic trecutului.

Pascal era cât pe ce să fie prins într-o capcană, săptămâna trecută. A ajuns cu întârziere într-un birou unde avea întâlnire. Dar locul era „ars”, ocupat încă de dimineaţă de Gestapo. Tovarăşul însărcinat să stea la pândă pentru a-l preveni pe Pascal plecase după un ceas de aşteptare. Pascal se trezise nas în nas cu un poliţist. O lovitură de cap în nas şi sărise pe fereastră, din fericire aceea a mezaninului.

Plasa întinsă de S.S.-istul Darnand, ministru al lui Pétain la „menţinerea ordinii”, se strânge cu fiecare zi. Dacă războiul va trebui să mai continue încă multă vreme, „vor veni de hac” Rezistenţei.

În cea mai mare parte a cazurilor, deportează fără proces, după o şedere de câteva săptămâni, conform cu importanţa politică a individului, la Fresnes. Numai atât cât să i se smulgă nişte nume, nişte fapte prin tortură, principale procedee ale

acesteia fiind smulgerea unghiilor şi baia rece electrizată. Apoi, la drum spre Compiègne, cea dintâi etapă.

O seamă de persoane importante au trecut de la Fresnes în lagărul de la Compiègne, de unde au fost deportate, fără ca adevărata lor personalitate să poată fi pusă în lumină de către Gestapo.

— Ce i s-a întâmplat lui Schrick? se frământă Georges.

— Ah! Nu ştii? S-au şi împlinit opt zile... I-au urmat alte arestări. Suntem hăituiţi, înţelegi?

— Schrick a fost prins?

— A murit. O poveste stupidă.

Schrick venise la Paris, ceea ce se întâmpla arareori, convocat de comitetul de conducere al Mişcării de Eliberare Naţională. Petrecuse noaptea la un camarad de pe timpul când vindea pe picior în pieţele de periferie. În zori, percheziţie. Camaradul lui Schrick făcea bursă neagră. Poliţiştii, cu comisarul în cap, pătrund în camera lui Schrick. „Actele? Ce se află în valiza asta?” Se afla plastic.

Schrick îl ia deoparte pe comisarul de la controlul economic şi încearcă să-i explice figura.

— Nu-i treaba dumneavoastră, nu-i aşa, domnule comisar? Ei bine iată, eu sunt din Rezistenţă...

Comisarul îşi freacă mâinile. Va fi avansat. Schrick încearcă să-i explice despre ce-i vorba.

— Dacă mă predaţi, nemţii mă vor împuşca.

— Nu-i vorba să te predau, ci să te trag de limbă, răspunde comisarul David, al cărui nume merită să rămână în amintirea noastră.

Schrick, cu cătuşe la mâini, este dus la Informaţiile Generale. O adevărată sărbătoare în familie.

— Ha! Ha! Eşti din Rezistenţă, băiete? Ei bine, ai să-mi spui ceea ce ştii.

Dar Schrick se mulţumeşte să scuture din cap:

— Dacă mă predaţi, domnule comisar, nemţii mă vor împuşca.

Comisarului îi face impresia că se află în prezenţa unei „bucăţi mari”, în stare să atragă asupra meritelor sale atenţia domnului Joseph Darnand, ucigaşul „naţional” numărul 1.

— Dă-te pe brazdă, băiete.

Lui Schrick i s-au scos cătuşele. Inspectorii stau roată în jurul său.

— Cine eşti? De unde vii?

— Domnule comisar, am să vă arăt cum moare un francez.

Şi Schrick înghite pilula pe care o poartă întotdeauna asupra lui. Câteva secunde după aceea, moare.

S-a obţinut relatarea aceasta de la un inspector care asistase, neputincios, la toată scena.

Georges vede încredinţându-i-se o misiune. E vorba să însoţească un convoi, într-o camionetă înzestrată cu toate vizele posibile, un transport de arme, până într-un maquis, pe înălţimile din Forez, nu departe de Ambert, făcut celebru de Jules Romains datorită primăriei sale rotunde.

Pascal îl sfătuieşte pe Georges să rămână în Masivul Central.

— Îl cunosc pe şeful maquisului unde eşti trimis. A primit hirotonisirea exact la începutul războiului, în timpul unei permisii speciale. A renunţat, de atunci, la lucrurile lumeşti. Când se va termina războiul, va intra în ordinele călugăreşti.

Fac înconjurul scuarului Notre-Dame. Soarele apune în direcţia unde se vede Trocadéro. Pascal îl ia pe Georges de braţ.

— Tovarăşul nostru Gillet – acesta e numele său actual – va fi salutar pentru dumneata. Să sperăm că vei avea timp să porţi cu el conversaţiile de care ai nevoie.

Şi Pascal zâmbeşte. Trupul lui lung şi subţire se îndoaie ca o trestie în vânt.

— Înţeleg, spune el ferindu-şi privirea. Şi eu o iubeam mult pe Geneviève.

*

Jurnalul lui Georges Merlin

Miercuri

— Trăim, mi-a spus el, sub semnul confuziei. Democraţie, dictatură, liberalism, economie dirijată, socialism, revoluţie, iată cuvinte mari care s-au folosit mult cu un rezultat derizoriu şi care sună spart de azi înainte. Am considerat întotdeauna că nenorocirea oamenilor este, înainte de orice, o chestiune de vocabular.

Îşi îndesa pipa cu nişte tutun aspru şi negru. Nu zâmbea. Nu l-am văzut încă zâmbind.

— Noi luptăm împotriva neamţului, de acord. Avem o dorinţă comună care este aceea de a-l împinge afară din Franţa. E o idee-forţă pentru care suntem cu toţii hotărâţi să murim. De acord cu Ioana d'Arc, nu?

E un băiat mare şi zvelt, având, dincolo de ochelarii săi de metal, nişte ochi de miop. Când rămâne fără lentile, privirea lui pare rătăcită.

În coasta unei pante abrupte, pe un platou din Forez, o mică fermă este punctul nostru de comandă. Depozitele de arme sunt dincolo, în pădure.

Adusesem camioneta încărcată cu arme până la Lapalisse, locul întâlnirii. Trebuia să mă adresez, sosind, jandarmeriei. Ceea ce am şi făcut. Un jandarm m-a îndreptat spre omul pe care trebuia să-l întâlnesc. Cât se poate de simplu. Am transmis consemnul şi camioneta a pornit spre munte. Atunci am fost însărcinat cu o misiune la Cusset, un pachet de luat. După informaţiile primite, era vorba despre câteva mii de cartele de pâine. Toate acestea s-au desfăşurat cu uşurinţa unui roman poliţist. Iar eu m-am văzut din nou pe străzile din Vichy, cu înfăţişarea mea obişnuită, după ce făcusem troc între camioneta cu arme şi un pachet pe care l-am lăsat la hotel pentru a mă duce la cinema. (A trebuit să dorm la Vichy, demersul meu ajungând la bun sfârşit prea târziu ca să mai pot lua trenul de seară.) Am văzut *Douce*, un foarte frumos film 1900, a cărui melancolie burgheză contrastează în mod curios cu ceasurile pe care le trăiesc. Nu sunt încă foarte sigur că aş fi eu, Georges Merlin, cel căruia i s-au întâmplat toate acestea, de câteva luni încoace. De exemplu, ce s-a petrecut cu fabrica mea din Marsilia? Şi cu Gabrielle? Şi cu copiii? Şi cu Merlin cel dinainte, al cărui costum bine croit îl port încă, şi-a cărui trusă luxoasă de toaletă o trambalez cu mine?

A doua zi seara, am ajuns aici. Se pare că Forezul este fieful lui Gillet. Autorităţi municipale, jandarmi, toată lumea ascultă de el, doar să facă un semn din ochi ori din mână.

— Dumneata îmi eşti simpatic, spune el. Am recunoscut în dumneata un om fără prejudecăţi. Acum treci printr-o criză. Important e să tragi folos din asta, pentru a încerca să scapi, aşa cum încerc şi eu să scap de confuzie.

Pe masa de lemn alb, lampa fila.

— Avem multe greutăţi cu procurarea petrolului, a spus Gillet. A clătinat din cap şi a continuat: Dacă admitem că Omenirea încă se mai află în faza copilăriei (şi probabil că aşa stau lucrurile), ni se pare un copil precoce care se joacă cu chibriturile. Deoarece e capabilă de acest lucru de azi înainte, esenţial este să se debaraseze de problemele materiale. De asemenea trebuie să scape de tentaţia sinuciderii. Poate că epoca în care intrăm va fi propice, în pofida aparenţelor, unui salt colectiv, unei mutaţii bruşte.

Vineri

M-am întors, sleit de oboseală, dintr-un lung turneu. El mă aştepta. Supă, brânză de capră.

— Când ai de-a face cu sătenii, i-am spus eu, oricât de binevoitori ar fi ei, te afli dinaintea unei omeniri de-abia ieşită din caverne. Ce le-a adus lor democraţia? Nici măcar gustul de-a se spăla, de-a trăi în afara grajdului. Ce i-au învăţat şcoala şi cazarma? Cine le dă conştiinţa demnităţii lor de om? În marea lor majoritate sunt mai aproape de omul cuaternar decât de Platon, care a trăit acum douăzeci şi patru de veacuri.

— Asta a fost, îmi răspunde el, cea mai mare greşeală a Bisericii. Timp de secole, preoţii nu s-au gândit decât să-şi menţină enoriaşii în ignoranţă şi murdărie, considerând, din dispreţ fără îndoială faţă de specia umană, că acesta ar fi cel mai bun mijloc pentru a conduce creaturile de la Botez până la Maslu. Totuşi, n-au împiedicat nici Reforma, nici Renaşterea, nici pe Filosofi. Dimpotrivă, am zice noi.

— Mi s-a spus, am întrebat eu, că aţi avut de gând să deveniţi preot?

— Chiar sunt, sau aproape, mi-a răspuns el.

Apoi s-a ridicat. Frumos sfârşit de zi. Zăpada se topeşte, acolo sus. E o vreme foarte caldă. Extraordinară linişte.

25 mai

În dimineaţa asta sunt singur la refugiu, Gillet fiind plecat în expediţie. E vorba să cureţe un fals maquis, care s-a instalat în regiune şi care îi jefuieşte pe ţărani, comite crime abjecte, chipurile în numele Rezistenţei.

În ultima clipă, Gillet n-a vrut să mă ia cu dânsul. Am reuşit să-mi procur un post de recepţie. Avem legătură cu lumea.

Anglo-saxonii şi francezii au lansat o ofensivă în Italia, spre Roma.

Marţi

S-a întors aseară, foarte posomorât. Când m-am trezit eu la ivirea zorilor, el stătea în genunchi şi se ruga.

Miercuri

Geneviève, micuţă Geneviève care ai trecut prin viaţa mea, dumneata erai copilul meu, sora mea. Sunt atâtea întrebări pe care nu ţi le-am pus, pe care nu ţi le voi pune niciodată. Se spune că morţii se întorc uneori să-i viziteze pe cei vii. Mulţi sunt siguri că au simţit aproape de ei, în anumite zile privilegiate, o prezenţă. Dumneata n-ai venit niciodată, Geneviève. Nu eram demn oare de asta?

Atunci când crezi că ai o viaţă întreagă înaintea ta, amâni pentru mâine, pentru mai târziu. Decât să te consulţi asupra lui Dumnezeu, asupra Infinitului, asupra Creaţiunii, mai curând vorbeşti despre temperatură, despre o plimbare pe malul mării, despre ceea ce vei mânca la prânz. Scurtimea vieţii nu se măsoară de altfel la şase luni sau la douăzeci de ani. Filemon şi Baucis nu-şi spuseseră totul.

Vineri 2 iunie

Tonul postului de radio englez, neliniştea postului de radio german, nervozitatea celor din jandarmerie şi a poliţiştilor pe şosele, discursurile lui Déat şi Darnand, şi acest calm pronunţat pe toate fronturile (în afară de Italia, unde ei sunt la porţile Romei).

Sâmbătă

— Ai citit *Marile cimitire sub lună* de Bernanos?

Eu clatin din cap.

— E o carte străbătută de ciudate curente de gândire în efervescenţă. Am remarcat acolo ideile-forţă esenţiale pentru a înţelege acel timp. Dacă deschidem din nou astăzi cartea – vai! n-o avem în biblioteca noastră (biblioteca noastră este alcătuită din şase cărţi puse pe-o scândură, printre care Biblia lui Gillet şi *Cu inima-ntristată* care aparţine fermierului) – am găsi într-însa învăţăminte preţioase asupra anilor pe care i-am trăit de

curând... Trădarea burghezilor, aruncaţi în braţele lui Hitler din teama de proletariat, trădarea anumitor capi... În sfârşit, veritabila semnificaţie a hitlerismului botezat de Léon Daudet cea de-a „doua reformă germană”. Gândeşte-te că apărarea incoerentă şi ilustrarea neîndemânatică a valorilor spirituale au absorbit până acum cea mai bună parte din efortul comun, prin care omul se diferenţiază în mod esenţial de insectă. „O mică parte din eroismul cheltuit pentru cucerirea vieţii eterne, spune Bernanos, ar fi ajuns pentru a funda o sută de imperii.” Care poate fi, aşadar, puterea unor oameni capabili să întoarcă în profitul omului fervoarea sfinţilor şi a martirilor? Veritabila misiune umană este de a-l purta pe om spre om.

„Noi, francezii, nu avem de adus mare lucru semizeilor, spunea Bernanos. Dacă lăsaţi deoparte un mic număr de trădători şi de laşi.” Evenimentele i-au dat dreptate. Misiunea Franţei cu puteri slăbite va fi oare aceea de a înălţa făclia spiritului? E oare cu neputinţă să organizezi omeneşte viaţa pământească? Obscurantismul, oportunismul Bisericii ne-au făcut sarcina dificilă.

Luni

După o absenţă de două zile, el s-a întors adineauri. L-am zărit, de departe, pe cărare. Înainta cu pasul lui regulat. O imensă afecţiune m-a învăluit. Am alergat înaintea lui, ca un puştan.

— Bătrâne Suchard, mi-a spus el (am rămas cu numele acesta absurd), o să ne batem.

Mi-a pus mâna pe umăr.

— Dacă voi fi ucis... a adăugat rar.

După aceea a clătinat din cap.

— Dacă voi fi ucis, înseamnă că nu voi fi fost ales pentru mai târziu.

XXXIII
Iunie 1944
OLGA ŞI JAROSLAV

Serghei a luat-o de mână.

— Va trebui, spune el, să mă întorc în Statele Unite. Ştii fără îndoială că noi muncim pentru viitor?

Stau jos, alături, pe divanul mare care ocupă una din laturile biroului lui Serghei Alexandrovici.

— Războiul nu s-a terminat.

— Nu, desigur. Însă nu trebuie ca prăbuşirea Germaniei să ne ia pe nepregătite. Cele dintâi baze ale acordurilor noastre industriale cu Statele Unite au fost puse la Teheran. Noi n-am stat pe loc, de atunci încoace. Şi nici americanii. Am elaborat un plan foarte complex. Cred că americanii au şi ei unul. Trebuie să le confruntăm.

Îşi trece mâna pe fruntea fără păr.

— Vei veni cu mine, Olga?

Ea clatină din cap.

— Atâta timp cât va exista un singur german pe pământul rusesc, atâta timp cât un singur soldat al Armatei Roşii va mai trebui să meargă la moarte, toată voinţa mea, toată energia mea vor fi consacrate războiului.

Serghei şovăie.

— Sunt urât, Olga Simonovna. Mă temeam ca lucrul acesta să nu fie motivul refuzului dumitale. Pentru că eu voiam să-ţi cer să mă întovărăşeşti în calitate de colaboratoare a mea, dar şi ca tovarăşă a mea...

Un nor trece peste chipul Olgăi.

— Cum poţi să vorbeşti de căsătorie, Serghei, când Rusia sângerează? Te-ai gândit ce va însemna campania de vară? Trupele noastre sunt departe de Berlin şi numai la Berlin va semna pacea mareşalul Stalin.

Dintr-un buzunăraş de piele pe care îl poartă la centiron, Olga scoate o scrisoare pe care o întinde lui Serghei.

— Citeşte, îi spune.

El clatină din cap.

— Nu sunt un combatant glorios. Cu toate acestea, cred că am făcut ceva pentru victorie, pentru Rusia...

Respinge scrisoarea.

— E o scrisoare de la el, nu-i aşa? De la eroul dumitale?

Olga încruntă din sprâncene.

— O scrisoare de la prietenul meu colonelul Halivec. Ar trebui s-o citeşti pentru a înţelege starea de spirit a combatanţilor.

Un zâmbet dureros destinde chipul lipsit de frumuseţe al lui Serghei.

— Îl iubeşti?

Roşeşte, după aceea, cu o mişcare de mânie care-i înţeapă nările, se îndepărtează.

— Ah! Dumneata nu te gândeşti decât la cuvântul acesta! Dragostea! Ţii neapărat să-ţi spun, până la urmă? Dragostea mă dezgustă. Faptul în sine... şi privirea bărbaţilor înainte şi după... Ca nişte câini în stradă, toţi, chiar şi dumneata, Serghei Alexandrovici. Mă faci să-mi fie ruşine. Nutresc prietenie pentru dumneata, şi stimă, şi admiraţie, şi mi-e groază de dumneata în anumite momente.

El îngaimă:

— Ce ştii dumneata despre dragoste, scumpa mea Olga?

— Mă crezi fecioară? întreabă ea. Ei bine, am avut un amant, odinioară, dacă asta te interesează. Aveam cincisprezece ani. Era la Paris. Şi mi-a fost de ajuns pentru ca problema asta să fie încheiată, în ceea ce mă priveşte.

E aspră, inflexibilă.

— Îţi cer iertare, spune Serghei, dar sunt foarte nefericit.

Olga devine mai blândă.

— Nu vom mai vorbi niciodată despre asta, vrei? Spune-ţi că eu nu sunt o femeie, ci tovarăşa dumitale. Şi că nu sunt îndrăgostită de nimeni. Şi că nu voi iubi niciodată. Hai! Sunt multe femei care nu cer decât să se culce cu dumneata. Pentru ce tocmai eu?

Îi întinde mâna, afectuoasă.

— Călătorie bună şi succes în muncă, Serghei.

El începe să plângă, ca un puştan. Olga înalţă din umeri şi părăseşte încăperea.

MINNIE

Miezul nopţii pe terasa celui de-al 60-lea etaj de la Waldorf Astoria. Minnie von Hoffmanstahl, baroană baltică, emigrată „având în vedere ostilitatea sa faţă de regimul hitlerist”,

priveşte luminile New York-ului nocturn. În această clipă, Berlinul primeşte o ploaie de bombe suflante şi incendiare. Nu s-a inventat încă avionul care va bombarda în mod eficient New York-ul plecând din Berlin şi întorcându-se acolo. Ar fi totuşi o operaţie frumoasă! Care ar fi reacţia opiniei publice, a presei, a cursurilor din Wall Street?

La New York, atmosfera înclină spre optimism. Toată lumea câştigă bani mulţi. Spectacolele şi cabaretele sunt înţesate de clienţi. Niciodată n-a cunoscut Broadway-ul, chiar în epoca boomului, o asemenea agitaţie. America, în timp de pace, are un surplus de douăzeci de milioane de cetăţeni faţă de echilibrul său economic. Trebuie să fie căutaţi consumatori *around the world*[42]. Consumatorul în stare pură nu e interesant. Ce i s-ar putea cere, în schimb? Pe când în China, de exemplu, sunt investite capitaluri sub formă de plasamente, şi aceste capitaluri se întorc sub formă de cumpărături. Acest lucru face să meargă afacerile.

Mac Crea i-a explicat asta lui Minnie, tot timpul serii. Mac Crea nu este nici înalt, nici gras. Nu are dinţi de aur. Nu spune „Hello!” bătându-te cu palma pe spate. Omul cel mai bogat din lume este mic, roşu, vioi şi irascibil.

Minnie a procedat cu prudenţă. A făcut uz de farmec, de inteligenţă, de modernism. Şi-a făcut cunoscuţi strămoşii. Mac Crea a părut fermecat. Câteva schimburi de opinii l-au făcut încrezător, în măsura în care poate fi încrezător regele finanţei americane.

Deoarece pe Me Crea şi pe nimeni altul trebuie să-l convingă Minnie. El este omul care ţine războiul în micile lui mâini grăsulii. Minnie şi-a împins înainte pionii cu prudenţă. A pus, încetul cu încetul, să defileze argumentele celebre, pericolul comunist etc., şi a lăsat să se presupună răscumpărarea de către finanţele americane a industriei germane (ceea ce ar fi de asemenea interesant, având în vedere situaţia mărcii în raport cu dolarul).

Mac Crea a înţeles că Minnie nu e o mare doamnă în exil, ci o negociatoare şi a ripostat americăneşte:

— Nimic de făcut cu Germania! Pentru moment!

Şi s-a apucat să-şi bea paharul de whisky.

— În ceea ce priveşte pericolul comunist, dă-mi voie să râd! Capitalism de stat sau capitalism privat, întrucât ai vrea să-mi

[42] În jurul lumii (engl.).

dăuneze asta, mie, Mac Crea? Dincolo de o anumită avere, baroană, nu mai eşti interesat. Ce este comunismul? Un regim de stat. Şi atunci? Sfârşitul capitalismului mic şi mijlociu nu va fi sfârşitul lui Mac Crea. În ceea ce mă priveşte, eu nu sunt ameninţat, sub niciun regim. Suntem cinci mai presus de asta.

Şi Mac Crea şi-a turnat din nou whisky.

— Eu nu sunt un miliardar care trăieşte doar cu un pahar de lapte şi cu o farfurie de tăiţei, a afirmat el. Eu am o poftă de mâncare straşnică, sunt însetat ca un bătrân scoţian ce sunt, şi un oarecare gust pentru femeile de lux. Şi am douăzeci de mii de dolari de cheltuit pe zi! E imposibil, nu-i aşa? Şi pe urmă sunt foarte inteligent. Privesc viitorul în faţă. Am şaizeci şi şase de ani.

Minnie s-a ridicat şi şi-a sprijinit coatele de larga fereastră deschisă asupra acestei calde nopţi de iunie.

— În locul dumitale, baroană, eu nu m-aş întoarce în Europa. Vor avea loc acolo zvârcoliri ciudate la care se va putea asista cu interes de la balconul celui de al 60-lea etaj al hotelului Waldorf Astoria.

Mac Crea şi-a turnat un nou pahar de whisky. Însă Minnie este aceea, care, fără să fi băut, e ameţită.

Pe masă, telefonul sună discret. Părăsindu-şi fotoliul adânc, Mac Crea se duce să răspundă. Un zâmbet larg îi luminează faţa roşie. Pune palma pe aparat şi-i spune lui Minnie, care a rămas neclintită:

— Tovarăşul Serghei Alexandrovici a sosit! Nu există ore pentru viteji şi pentru ruşi. Am să-l primesc pe tovarăşul Serghei, cum i se spune. E Ford şi Mac Crea, într-un singur om. Una dintre cele mai formidabile puteri ale lumii. Doreşti să-l cunoşti?

După aceea, ridicând mâna de pe aparat:

— Să urce, spune el cu simplitate.

JOE SMITH

Stând pe un scaun de bucătărie, sub cort, Mister Churchill strănută. În picioare, aproape de intrare, Joe priveşte ploaia căzând peste Balcani. O ploaie straşnică din miazăzi care învăluie crestele şi transformă în torente mânioase cărările de munte. Stoici, la capătul drumului care-i slujeşte drept bârlog

mareşalului Tito, oamenii de strajă supraveghează valea, cu pistoalele-mitralieră în mâini.

Nu se aude nimic decât ploaia.

— Afurisită vreme, spune Churchill. Sunt ud până la piele. Presupun că şi dumneata, colonele, n-ai nicio haină de schimb?

— Ne vom usca, răspunde Joe. E cald.

Mister Churchill tremură.

— Brr! Găseşti? Încă puţin şi am fi fost prinşi în cursă, ca nişte vulpi.

Joe fluieră uşor.

— Am văzut multe lucruri în războiul ăsta blestemat, admite el. Împrejurările. Dar aş fi regretat să se termine fără să mă fi întâlnit cu mareşalul Tito şi armata lui. Sunt nişte diavoli de oameni, recunoaşteţi.

Churchill îşi umple încet pipa, după aceea întinde punguţa sa de tutun lui Joe, care înaintează, lăsând să cadă în spatele lui pânza cortului.

— Straşnic! Asta încălzeşte!

Ziua întreagă au umblat pe cărările de munte, în spatele călăuzelor. S-a semnalat tocmai la timp că, fiind reperat Cartierul său general, mareşalul Tito va fi atacat de trupele aeropurtate. Se va încerca să fie răpit împreună cu statul său major şi cu misiunea militară britanică servind drept legătură cu armatele aliate. A trebuit, în slaba lumină a zorilor, lăsând o ariergardă de sacrificiu, să ajungă pe jos la partizani.

Imediat după invadarea Iugoslaviei de către armata germană, Tito a strâns câţiva oameni hotărâţi să continue războiul. În timp ce generalul Mihailovici rămânea oficial în fruntea trupelor sârbe iredentiste, Tito pornise la acţiune. În mod neobosit, a străbătut Bosnia, Herţegovina, vechea Serbie, Croaţia. La chemarea lui, se născuseră grupuri de partizani. După aceea primise arme. Emisarii lui traversau defileurile, redeşteptau satele. Pretutindeni, atacuri asupra campamentelor, a santinelelor, a convoaielor, lovituri pe neaşteptate asupra satelor, deraieri de trenuri.

Înfrângerea armatei italiene, invazia din sudul Peninsulei inaugurau curând noul stadiu al acestei acţiuni. Tito a ocupat insulele coastei, porturile Dalmaţiei. A capturat tunuri, tancuri. A organizat, prin gurile fluviului Cattaro, legătura maritimă cu armata a VIII-a. Acum, deţine jumătate din teritoriul iugoslav,

dinaintea unei armate germane atacată constant prin surprindere şi care, atunci când vrea să lovească, nu întâlneşte decât marea tăcere a muntelui şi satele părăsite.

Mareşalul Tito are ochi negri. Buze subţiri. În jurul său, domneşte o disciplină crâncenă. Joe l-a supranumit Regele Munţilor. Are geniul guerilei, o extraordinară abilitate de-a ghici punctul slab al inamicului, de-a înmulţi capcanele, pentru a-l lovi la momentul potrivit.

Le-a fost atribuit acest cort, la adăpost de intemperii.

— Puţine şanse ca nemţii să vină aici după noi, şi asta e esenţial, remarcă Joe.

Şi suspină.

— Mă tem că nu voi putea să plec mâine, dacă trebuie să ajung iar la Dubrovnik pe jos, de-a curmezişul Herţegovinei. Totuşi convorbirile noastre s-au terminat şi călătoria asta e urgentă.

— Mă lăsaţi ca ostatic, surâde Churchill. Eh! În familia mea, s-au văzut lucruri şi mai rele.

Un soi de palicar intră tocmai atunci, aducând o oală în care mai fierbe încă o supă de pui de cocor.

— *Good Lord!*[43] exclamă Joe. Iată ceva care ne va prii.

Omul îşi exprimă gândurile prin gesturi. După ce vor mânca, Mareşalul îi aşteaptă sub celălalt cort.

Joe scoate din rucsacul său gamele şi linguri.

— Vom merge, bătrâne, vom merge. Iar mâine va trebui neapărat să-mi dea o călăuză.

Cu înghiţituri mari, aşezaţi pe-o saltea de paie, sorb supa.

— Straşnică, domnule comandant, straşnică supă!

Şi adaugă:

— Numai de nu mi-ar fi jucat renghiul să debarce în Franţa în timpul şederii mele în acest cătun afurisit! I-am spus generalului Alexander: de acord în ceea ce priveşte o hoinăreală prin părţile astea, dar cu condiţia să mă aşteptaţi pentru debarcare la Nisa ori la Dunkerque. Reţin un fotoliu de orchestră pentru această premieră!

VALENTIN

[43] O, Doamne (engl.).

— Într-un cuvânt, doctore, am avut un noroc grozav, după părerea dumneavoastră?

Doctorul zâmbeşte. E un soi de uriaş, un medic militar american. Puternic înarmat pentru viaţă, îi plac temperamentele optimiste.

— Te-ai ţinut cu dinţii, băiete.

Valentin priveşte în jur plin de curiozitate. I se pare că podeaua micii încăperi se mişcă şi că se aude zgomotul familiar al mării.

— Navă spital? întreabă el.

Medicul aprobă.

— În rada Southamptonului.

— Şi ce se petrece?

— Debarcarea în Normandia a reuşit, spune doctorul.

— Aş fi vrut să văd totul până la capăt, suspină Valentin.

Clatină din cap, dar această mişcare îi face rău. E drept că, pentru a se afla pe o navă spital, trebuie să fi fost rănit serios.

Valentin e legat de pat cu nişte chingi. S-a petrecut ceva ciudat, cu trupul său. Îşi mişcă foarte bine piciorul stâng sub pătură, însă aici, există parcă un gol, da, asta e, o senzaţie de gol.

— Piciorul meu, strigă el, piciorul meu drept!

Această descoperire pune capăt bucuriei pricinuite de debarcare.

— Ce-aţi făcut cu piciorul meu? întreabă Valentin.

Şi începe să plângă în hohote, ca un puştan căruia s-a confiscat o jucărie.

Borneo II, un petrolier magnific, a sărit în aer ciocnindu-se de o mină, în cursul debarcării în Normandia.

O mină izolată fără îndoială, deoarece un dragor mergea înaintea convoiului. Trei mii de vase de toate felurile, transporturi, crucişătoare, portavioane, petroliere, vedete, avizouri şi cargoboturi se îndreptau spre coastă. Fiecare convoi fusese pus la punct, ţinând seama de viteza navelor din care era alcătuit. Mii de avioane zbârnâiau, iar submarinele se cufundau şi apăreau din nou la suprafaţă, de jur-împrejur, ca nişte enormi caşaloţi. Valentin a văzut zorii răsărind asupra celui mai extraordinar spectacol care s-ar putea imagina. Tunurile crucişătoarelor împroşcau, avioanele coborau în picaj, iar din şlepuri, din vedete, din bărci oamenii săreau la pământ,

protejaţi de o perdea de fum şi de foc, punând în poziţie de tragere mitralierele pe plajă.

Valentin vedea toate acestea din larg, unde manevra, pentru că trebuia să aştepte răbdător câteva ceasuri înainte de a debarca benzina necesară carelor de luptă uşoare, şeniletelor rapide, apoi tancurilor grele, mastodonţi ai erei secundare pe care şlepurile plate le aduceau spre coastă sub proiecţia Spitfire-lor.

După aceea Valentin nu mai văzuse nimic. Totul sărise în aer într-o explozie, al cărei zgomot îl mai păstrează în urechi, însă nu mai păstrează nicio imagine decât aceea a unui nor des şi roşu dinaintea ochilor.

— În total de trei ori, le spune el seara, infirmierelor sale, am fost expediat la fund. Prima dată de un submarin printre gheţuri (nu spune că atunci era un submarin englez), a doua oară de un bombardier în mijlocul flăcărilor. A treia oară ciocnindu-mă de o mină, de astă dată n-a mai fost la fund, ci în aer. Numai să nu se spună că sunt deocheat şi să nu mai vrea să-mi dea un vapor!

După această reluare de contact cu viaţa, Valentin cade din nou pradă febrei. Deliriază. Chirurgul mastodont e îngrijorat. Intervin complicaţii şi căpitanul de pe *Borneo* trebuie să fie dus iar pe masa de operaţie.

A doua zi, febra cedând, Valentin este transportat la spital. Iată-l într-un pat alb, slab şi neliniştit. N-a fost, până în prezent, destul de multă vreme conştient pentru a se gândi în mod serios la piciorul său. (Mai întâi ce-or fi făcut cu piciorul?) Însă acum nu se mai gândeşte decât la el.

În momentele de optimism (dimineaţa, de exemplu, când e odihnit şi când are un pic de poftă să-şi bea castronaşul de lapte), îşi spune că războiul s-a terminat pentru el şi că a meritat preţul. Va avea o pensie, o nouă decoraţie. Acum se fac picioare mecanice cu totul satisfăcătoare. Cu un baston bun, un asemenea picior nu l-a împiedicat niciodată pe un căpitan să obţină din nou comanda unui vas. Pe timpul marinei cu pânze, câţi căpitani corsari navigau cu picioare de lemn! Şi mai recent încă, există exemplul de pe *South Africa*, al căpitanului Bord care este ciung. Ar fi frumos să vezi că-l reformează pe Valentin pentru o asemenea absurditate!

Dar, cu ziua care se sfârşeşte, cu oboseala care vine, însoţită de un uşor puseu de febră, Valentin judecă altfel. Marile

companii nu vor încredinţa niciodată o navă bună unui căpitan olog. Va fi constrâns să conducă un vas de nimic, în genul aceluia pe care-l avea înainte de război, sau încă şi mai sigur că-l vor folosi într-un birou, pe el care nu poate respira în aer închis. Cu multă politeţe şi cu perifraze, iată ceea ce-i rezervă viitorul: o slujbă în administraţie la Haga sau la Rotterdam...

Iar pe deasupra piciorul ăsta care nu mai e acolo îl mănâncă. Toată vremea îi vine poftă să-l scarpine.

Şi Trude? Ce va spune Trude când îl va vedea aranjat aşa, cu cicatricea lui mare de la prima rană – cu gura strâmbă – şi un picior de lemn?

Seara, Valentin rumegă aceste gânduri rele şi adoarme târziu.

Din fericire, a doua zi dimineaţa, când infirmiera îi aduce laptele şi deschide obloanele, pentru a lăsa să cadă pe jos primele raze de soare, Valentin se apucă din nou să spere. A făcut totuşi destul, ca să i se lase comanda unui vas. Să-l lase numai să încerce o dată şi le va arăta că e acelaşi navigator priceput şi că ştie să se ţină pe picioare, indiferent pe ce fel de vreme! Ce naiba, un petrolier (sau de ce nu un confortabil transatlantic? Te simţi acolo sus ca într-un castel, de-abia se clatină iar căpitanul e un domn care dă tonul şi creează bună dispoziţie în saloane) nu-i o navă de abordaj!

Iar după aceea va deveni poate armator. Va găsi capitaluri. Va naviga ca patron, pe linia sa. Va rămâne cu micuţa lui Trude regăsită. Vor avea copii, care nu vor face război, şi vor avea, toată viaţa lor, două braţe, două picioare şi chip omenesc.

De trei ani, Valentin a încercat, prin toate mijloacele, să obţină veşti de la Trude. Mesaje prin radio, Crucea Roşie internaţională – nimic n-a reuşit. E momentul potrivit, acum când se află în reparaţie, să reînceapă demersurile. Îi va scrie o scrisoare pentru a-i povesti ce s-a întâmplat. De îndată ce va putea ieşi, se va duce să se fotografieze. Va pune în plic o fotografie care să nu-l înfrumuseţeze prea mult, în care se va vedea cicatricea şi gura într-o parte (în sfârşit puţin într-o parte, dar nu prea mult). Există agenţi care circulă prin Europa. De ce nu s-ar angaja unul din ei să ducă scrisoarea şi fotografia, cu misiunea de a o căuta pe Trude, la Amsterdam, şi de a aduce răspunsul?

Gândul acesta îi dă lui Valentin o mică înţepătură în inimă. Uită, când se gândeşte la Trude, că viaţa a continuat şi pentru ea.

Mesagerul va avea misiunea să se asigure, înainte de a preda scrisoarea, dacă Trude n-a întreţinut niciodată relaţii cu friţii. De altfel, Valentin se linişteşte asupra acestui punct. Trude e o bună olandeză.

Va trebui de asemenea ca omul acesta de încredere să afle dacă nu şi-a aranjat viaţa cu un altul, dacă nu e măritată, poate şi cu copii.

Va fi greu de explicat mesagerului ceea ce aşteaptă Valentin de la el: pacea inimii sale şi certitudinea viitorului. Dar agenţii trimişi în Europa sunt descurcăreţi.

Infirmiera a venit dimineaţă cu o grămadă de veşti bune. S-ar putea ca războiul să se sfârşească repede. Fir-ar să fie, trebuie să se vindece grabnic. O întreabă pe infirmiera în cât timp va putea încerca să umble de colo-colo în cârje. Nu va dura mult.

Iar după aceea, cât timp va trece până când va putea să suporte un aparat? Asta va dura ceva mai mult. În ceea ce priveşte fotograful, va putea la nevoie să se ducă în cârje. Lui Trude nu-i va trimite o fotografie în picioare, ci doar o fotografie a bietei sale figuri plină, de cicatrice.

Cât despre întoarcerea la Amsterdam, va fi altă poveste. Vrea să intre acolo pe cel dintâi vapor. Atunci, va da o fugă până la Trude şi-i va spune:

— Iată-mă. Mă recunoşti? Sunt eu. Sunt Valentin.

Trude îl va privi cu ochii ei mari, albaştri. Valentin va regăsi gura ei umedă şi frumoasele ei braţe albe şi gâtul ei plăcut şi plin.

În acea zi anume, nu-i vor trebui cârje, ci piciorul mecanic cel mai frumos din lume şi, sub înspăimântătoarea cicatrice, o bună dispoziţie straşnică, pentru ca Trude să consimtă a-şi trăi viaţa alături de el. Va avea o uniformă frumoasă, cu toate decoraţiile sale, iar Trude va fi atât de mândră, încât nu va acorda atenţie nici piciorului său mecanic, nici gurii sale strâmbe.

JEAN

Marţi 6 iunie 1944

Madeleine dragă,

În grabă aceste câteva cuvinte pe care un camarad le va aduce mâine la Londra. Eu sunt în Franţa, înţelegi tu, în Franţa! Câteva ore după atac, fortăreaţa europeană fiind sfărâmată, am putut să aterizăm pe un aerodrom francez luat de paraşutişti. E miezul nopţii. Sub pânza cortului meu individual – plouă – la lumina lanternei mele electrice, îţi scriu aceste câteva rânduri. Te iubesc, soţia mea multiubită. Mă gândesc la călătoria noastră în Franţa, la noaptea noastră din Lyon. Era o Franţă prizonieră şi nefericită, pe care o ascultam, cu lacrimile în ochi. Astăzi, cu toată oroarea a ceea ce trăim şi a ceea ce vom trăi, se apropie ceasurile libertăţii. N-am să m-apuc să fac literatură, nu? Când te voi revedea oare? Dacă vii la Londra, punct de legătură: la Joe. În curând liberi, Madeleine, în curând împreună pentru totdeauna.

Al tău

JEAN